

શ્રી જંબુસ્વામિનો રાસ.

મદ્રાસ પત્રિકા.

શ્રીમત્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય કૃત.

ધર્માભિજ્ઞાપી જૈનબંધુઓને માટે

ઉપાધી પ્રસિદ્ધ કરનારં

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક શાળા સભા

મુંબઈ બંદર.

મુંબઈ

ગુજરાત પ્રીન્સિપ પ્રેસમાં સા. કાગળદાર સાંભળવડે છાપ્યા.

સંવત ૧૯૪૪

સને ૧૮૮૮.

કિંમત સાત આના.

શ્રી રા. ક.

અનુદેશ પુર્વના સારુભુત શ્રી નવકાર મહામંત્રને રા
રણ કરીને, જૈન શાસ્ત્રોક્ત મુદેવ, મુગ્ધ અને સુધર્મી
ત્રણ તત્વને નમસ્કાર કરીને, આ અત્યુક્તમ અને નવરસ
કરીને પરિપુર્ણ શ્રી જંબુસ્વામીના રાસને અસિદ્ધ કરવા
ના ઉત્તમ હેતુ દર્શાવી, તે રાસમાં વર્ણન કરેલ પૂતાંતો
સંક્ષિપ્ત વિવેચન મુજ વાંચક ગણની સમક્ષ પ્રસ્થિત કર
વા આકાંક્ષા છે.

હાલમાં છપાઈને પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથો સસ્તી કિંમતે
મંજી શકવાના હેતુથી સર્વે જૈન બુદ્ધિઓ તેનો લાભ સા
ધારણ રીતે એક સરખો લઈ શકે છે, આ એક જનોદયનું
પ્રથમ ચિન્હ છે. છપાઈને બહાર પડતા ગ્રંથોમાં પણ શ્રી
સમરાદિત્ય કેવળીનો રાસ, શ્રી જંબુસ્વામી કેવળીનો રાસ
અને શ્રી શ્રીચંદ કેવળીનો રાસ વિગેરે ઉત્તમ ઉત્તમ ક
થાનુયોગ ગ્રંથો બહાર પડે છે તે વાંચક સમુદાયને વિશેષ
લાભકારક થઈ પડે છે. પ્રમાણમાં ઉપર જણાવેલા રાસો
કરતાં ન્યુન હોવા છતાં પણ રચનામાં તે રાસો કરતાં ઉચ્ચ
સ્થાનકે મુકવા યોગ્ય અને જોના કર્તા જૈન વર્ગમાં સંપુર્ણ
પ્રકારે પ્રસિદ્ધિ પામેલા સંવીજ પક્ષી, રાત (૧૦૦) ગ્રં
થના કર્તા, અમોઘ વચનવાળા, જગત પ્રસિદ્ધ, મહાન પં
ડિત શ્રીમન્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય છે અને જેમણે સ્વરા
કિતનો પ્રકૃદ્લીત લક્ષ્યથી જોની અંદર સમાવેશ કરેલો છે
એવો આ શ્રી જંબુસ્વામીનો રાસ

ન જણાયાથી તેમજ તેની લખેલી પ્રત કવચિનજ દૃષ્ટિએ પડતી હોવાથી, એ રાસમાં વાપરેલી અદ્ભૂત અમરકૃતી યુક્ત કથાઓના સર્વોત્તમ રસનું પાન, સહજ પ્રયાસથી સવે જૈની બધુઓ કરી શકે તેમ કરવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન થવાથી, તેની સાપ્રદ્યતા કરવા સાડ આ રાસ સુધાં કિત કરાવી જૈન વર્ગની સમક્ષ મુક્યો છે.

આ રાસની અંદર વાપરવામાં આવેલી અપ્રતિમ કવિત્વ શક્તિનું વર્ણન કરવાને તો અશક્યતાજ છે તો પણ તેમાં દર્શાવેલી બાબતોના પ્રથક પૃથક વિભાગ, માત્ર સંક્ષિપ્ત રીતે જણાવવાની જરૂર જાણી તેમ કર્યું છે.

“પ્રારંભમાંજ શ્રી જંબુસ્વામિના પુર્વભવનું વર્ણન ધણાજ વિસ્તારથી આપ્યું છે ત્યારપછી જન્મ મહોચ્છવ, સદગુરુ સમાગમ, ધર્મોપદેશ શ્રવણ, ધર્મપ્રાપ્તિ અને માન પિતાના આગ્રહથી સ્વીકારેલ અષ્ટ કન્યા સાર્થેના પાણીગ્રહણનું બહુજ રમણિક રીતીએ વર્ણન કર્યું છે. પછી આઠ સ્ત્રીઓ સાથેના પ્રથમ સમાગમ સમયે બેસુમાર દ્રવ્ય સમયને શ્રવણ કરીને દ્રવ્ય વાંછાથી આવેલ પ્રભવ નામ ના ચોરને ઉદ્દેશીને આઠ સ્ત્રીઓને સંભળાવવા નિમિત્તે કહેલી ૧ મધુષિંદુની, ૨ કુળેરંદતાની તથા ૩ મહેશ્વરંદતાની એ ત્રણ કથાઓ બહુજ અસરકારક કહેલી છે. ત્યારપછી સ્ત્રીઓ સાથેના અન્યોઅન્ય સંવાદમાં આઠ સ્ત્રીઓ તથા જંબુસ્વામીએ ઉત્તરોત્તર કહેલી (૧૬) કથાઓ નીચેના અનુક્રમે છે.

કથાનું નામ.	કહેનારનું નામ.
૧ બક કર્પચકારની.	સમુદ્ર સ્ત્રી.
૨ લોભી કાગળી.	જંબુસ્વામી.
૩ અતી લોભી વાનરની	પદ્મસ્ત્રી.
૪ લીહાળાકારકની	જંબુસ્વામી.
૫ તુપુર પાંડેતા તથા જંબુકની	પદ્મસેના.
૬ વિધુન્માળી વિદ્યાધરની	જંબુસ્વામી.
૭ શંખ ધમકની	કનકસેના.
૮ વિષયાંધ વાનરની	જંબુસ્વામી.
૯ બુદ્ધિનામે ઇક્ષ્વાની	નભસેના.
૧૦ અનુત્પત્તગામી અશ્વની	જંબુસ્વામી.
૧૧ ગ્રામકુટુંબુતની	કનકસ્ત્રી.
૧૨ સોદેશક પુત્રપત્ની	જંબુસ્વામી.
૧૩ માસાહુસ પક્ષીની	કમળાવતી.
૧૪ મણ મિલની (ઉત્તર યુક્ત)	જંબુસ્વામી.
૧૫ નાગસ્ત્રી કુમારીકાની	જંબુસ્ત્રી.
૧૬ લસીતાંગ કુમારની	જંબુસ્વામી.

આ પ્રમાણે કથાઓ કહેવાઈ રહ્યાં પછી પ્રતિષ્ઠાપામેલી આદિ સ્ત્રીઓએ અપૂર્વ-યુક્તિની સંકળનાએ જંબુસ્વામીની વિનંતી કરી જે દાખનો અર્થ પણ પુરેલો ત્યારપછી શિષ્યમેવ દિક્ષા લેવાની અમત્યતાને સૂચવનારી જંબુસ્વામીએ પ્રભવકુમાર પ્રત્યે કહેલી અનુપમ દાગ છે. ત્યારબાદ સ્ત્રીઓ, સ્વમુરપક્ષ, તથા માતાપિતા સંયુક્ત દિક્ષા લેવા નીકળેલા સ્ત્રી જંબુસ્વામીના દીક્ષા મહાત્સવનું વર્ણન ખરેખર અનુપમેયજ છે. ઠાઈ પણ રાસમાં આવું

દીક્ષામહોત્સવનું વર્ણન દૃષ્ટિગત થતું નથી, પ્રાંતે શ્રી સુધર્મ ગણધર સમીપે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને નિર્વાણ પદ પ્રાપ્તિ પર્યંત અધિકાર છે અને છેવટે કર્તાએ પોતાની પરાવળી પ્રદર્શિત કરી છે. ”

જે કે બીજા કવિનો કરેલો જંબુસ્વામીનોજ રાસ કદી કોઈના વાંચવા તથા સાંભળવામાં આવ્યો હશે તેમજ ઉપર જણાવેલી કથાઓમાંની કથાઓ પણ કદાપિ શ્રવણગત થઈ હશે પરંતુ આ રાસમાં તો તે કથાઓ, તેમજ જંબુસ્વામીનો જન્મ વૃતાંત, તેમના પુર્વભવનું વર્ણન તેમજ વિવાહમહોત્સવ અને દીક્ષામહોત્સવનું વર્ણન જે અદ્ભૂત અલંકારોએ અલંકૃત અને નવરસે કરીને પ્રપુરિત કરાવેલ છે તે ખરેખર અનુપમેયજ છે. જેનો તાદ્રશ ચિતાર આદ્યંત વાંચવાથીજ જણાય તેમ છે. અમે આ ટુંકી પ્રસ્તાવનામાં તે બનાવી આપવને અશક્ત છીએ.

આ રાસને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં અમારી મુખ્ય (ભાવનગર) જૈનધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી જે સર્વ પ્રકારનો આશ્રય આપવામાં આવેલો છે તેને માટે તેમનો સંપૂર્ણ પ્રકારે આભાર માનીએ છીએ તેમજ અમારો વિચાર પ્રથમ શ્રીનયાવમગ્નજીવ રાસ છપાવવાનો હતો અને તેને માટેજ હેંડબીલો પણ બહાર પાડવામાં આવ્યાં હતાં પરંતુ પાછળથી શ્રી મહુવાનિવાસી શ્રાવક ને મયંદ મુળચંદ મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્દશા વિજયજીવ રાસ ના (આ) પ્રત મોકલાવી અને તેથીજ અપૂર્વ રાસ છપાવવાને અમારાથી બની શક્યું માટે તેમનો પણ આભાર માનીએ છીએ.

બીજા પ્રત મળી ન શકવાથી તેમજ રાસની લખાયેલી

ભાષા જરા વિચારવા જેવી હોવાથી તેને યથાર્થ કરીને છ
પાવનાં મતિદોષથી તેમજ દષ્ટિદોષથી અને છેવટે મુક્ત તપા
સવામાં અસંગવડતાના કારણથી જે કાંઈ જૂલ ચુક દષ્ટિએ
પડે તે સજ્જનોએ સુધારી લેવી અને તેને માટે ક્ષમા કરવી.

આ પ્રયત્ન અમારી સભાનો પ્રથમજ છે તેથી તેને જે
નવર્ગ તરફથી જે સંપૂર્ણ પ્રકારે આશ્રય મળશે તે અમે
દિવસાનુદિવસ ઉત્તમ અંશનો શોધ કરી છપાવાને બાહુર
પાડી જૈનવર્ગની શેવા યથાશક્તિ બજાવશું તથાસ્તુ

પ્રથમ દ્વિતીય શુકલ ૧૫ } શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક શાખા સભા
સંવત ૧૯૪૪ } મુંબઈ.

શ્રી જંબુસ્વામીનો રાસ.

॥ શ્રી પંચપરમેષ્ઠીમ્બોનમઃ ॥

દુહા.

સારદ સાર દયા કરો, આપો વચન સુરંગ;
તું તૂઠી મુઝ ઊપરે, જપ કરત દીપગંગ ॥ ૧ ॥
તર્ક કાવ્યનો તેં તદા, દીધો વર અભિરામ;
ભાષા પણ કરી કલ્પતરૂ, શાખા સમ પરિણામ ॥ ૨ ॥
હે માત ! નચાવે કુકવી તુજ, ઉદર ભરણુને કાજ;
હું તો સદ્ગુણ પદે ઠવી, પૂજું છું મત લાજ ॥ ૩ ॥
‘તંબૂ ધર્મ સુસાયનો, કંબૂ દક્ષિણાવર્ત;
અંબૂ ભવદવ ઉપસમે, જંબૂ ચરિત્ર પવિત્ર ॥ ૪ ॥
પવિત્ર કરે જે સાંભળ્યું, ત્રિભુવન જંબૂ ચરીત્ર;
આખિત્ર પણ મુજ વાણિ તે, કરસ્યે રસ પવિત્ર ॥ ૫ ॥

૧ ધરમરૂપી ઉત્તમ સારથવાહના તંબુ સમાન, મનવાંછિતને પૂરનાર દક્ષિણાવરત શંખ સમાન અને ભવરૂપી દાવાનળને ઉપસ માવવાને સમુદ્ર સમાન આ શ્રી જંબુસ્વામીનું પવિત્ર એવું ચરિત્ર છે.

અમૃત પારણું કાનનું, ભવિજનને હિત હેત;
કરતાં મુજ મંગળ હુઓ, એ ^૨ ભારતિ સકેત ॥ ૬ ॥
શ્રીનય વિજય ^૩વિણુય તણું, નામ પરમ છે મંત;
તેહની પણ સાનિધ લહી, કીજે એક વૃતાંત ॥ ૭ ॥
ઢાળ.

(સીમંધર જિન ત્રિભુવન ભાણ) એ દેશી

સમવસરણનો હુઓ રે મંડાણ, માણિક હેમ
રજત સુપ્રમાણ; સિંહાસન ખેઠા જિન વીર, દીએ
દેશના અર્થ ગંભીર ॥ ૧ ॥ વિદુન્માળી સુર તીર્થા
આવે, જિનવંદી આનંદ બહુ પાવે; ^૪ ચરમ કેવળી
કુણ પ્રભુ થાશે, એણિક પૂછે મન ઊઘાસે ॥ ૨ ॥ પ્ર-
ભુ કહે સુણ એણિક નૃપચંદ, ^૫ અલ્લલોક સામાનિક
ધંદ; ચરિદેવી યુત વિદુન્માળી, સાતમે દિને એ ચ
વી શુભ શાળી ॥ ૩ ॥ ઋષભદત્ત સુત તુઝ પુર મામે
ચરમ કેવળી જંબૂ નામે; હોર્યે તે સુણી દેવ અના-
દી, ^૬ હરખે પરખી નિજ કુળ ^૭આદી ॥ ૪ ॥ ^૮નપ

૧ જે સાંભળતાં કાનને અમૃત રસનું પારણું થાય છે તેવું.

૨ સરસ્વતિ. ૩ ઉપાધ્યાય. ૪ છેલ્લા કેવળજ્ઞાની.

૫ પ્રાંચમા દેવલોકના ધંદની સમાન રુદ્ધિવાળો દેવતા.

૬ જંબુદ્વિપનો અધિષ્ઠાયક દેવતા અનાદી નામે.

૭ શુદ્ધિ. ૮ રાજ એણિક.

પુછે એ કીમ મદભારી, સ્વામી કહે એ પુરી વ્યવ-
હારી; હુઓ ગુપ્તમતિ સુત દોયતાસ, ઋષભદત્ત એક
એક જિનદાસ ॥ ૫ ॥ 'ન્યાય અન્યાય ચરિત્રે તેહ,
પ્રથમ ચરમ યુગ્માનું સદેહ; એક જનિતને અંતર તેનું,
અમૃત હજાહજ તે હોય જેનું ॥ ૬ ॥ ઋષભદત્તે અ-
ન્યાયી જણી, કાઢ્યો 'અનૂજ' તે બાહિર તાણી;
'શુતે હાર્યો આયુષે માંચો, ધર્મ સુણાવી 'ભાંધ'એ
તાંચો ॥ ૭ ॥ અંતે જપી નવકાર. ઉદાર, જંબુદ્વીપ
અધિપ હુઓ સાર; નિજકુળે સુણી ઉત્તમ અવતાર,
તે હરખ પામ્યો 'અધિકાર ॥ ૮ ॥ ફરી પુછે નૃપ
વિષ્ણુભાણી, સુર હુઓ શ્યું દેઈ શ્યું પાણી; જેણે
તેજે દસ દિસિ અંજીઆણી, જે આગે ઝાંખે 'શુતિ
માણી ॥ ૯ ॥ એહબો બીજે કોઈ ન દીઠો, જેમ જે-
ધએ તેમ હાગે મીઠો; સુજસ વિલાસ મહોદય પાયા,
શ્યે પુણ્યે તે કહે જિનરાયા ॥ ૧૦ ॥

૧ એક માતૃપિતાના પુત્ર છતાં અમૃત અને હજાહજ ગ્રે
જેટલું બનેમાં અંતર' છે, રૂપમદત્ત મદા ન્યાયી છે અને જિનદાસ
અન્યાયી છે.

૨ નાનો ભાઈ (જિનદાસ.) ૩ 'યુગદામાં દાંયા.

૪ રૂપમદત્તે ધર્મ સંભળાવી તાર્યો. ૫ અધિક.

૬ સુર્ય પણ જેની પાસે ઝાંખો થાય એવું તેજ છે.

દોહા.

અમૃત મધુર વાણિ વદે, તવ જળધર ગંભીર
 વીર ભવિક હિત કારણે, સમરથ સાહસ ધિર ॥ ૧ ॥
 સાંભળજે શ્રોતા સવે, કહેશું સરસ તે વાત; સાંભળતાં
 મત ઉંધજે, મત કરજે વ્યાધાત ॥ ૨ ॥ 'ઉઘે તે
 સુઘે મહી, ચુસે નહીં રસ ધુંટ; સાકર દ્રાક્ષને પરિ
 હરે, કંટક રાતો ઉંટ ॥ ૩ ॥ નિદ્રા (૫) વિકથા (૪)
 મદ (૮) પરિહરી, ગુરુ મુખ સાહમું જોઈ; સુણીજે
 હિયડે ઊલ્લસે, શ્રોતા સાચો સોદ ॥ ૪ ॥

ઠાળ

(ભાળીજારે હંસારે વિષય ન રાચીએ) એ રસી.

મગધ દેશમાંહી ગ્રામસુગ્રામ છે, ક્ષેત્ર ભરત સુ
 નિવેશ; રાષ્ટકુટ ધનપતિ તસ ગેહિની, રેવતી
 અદ્ભુત વેશ ॥ પુણ્ય પ્રમાણેરે સવિ મુખ પામી
 એરે ॥ ૧ ॥ પૂત્ર હૂંચ્યા દોય તસ ફળે ભક્ષા, ભવદત્ત
 ને ભવદેવ; દીક્ષા લેધરે ભવ ત સુત સણ્યો, વિચ

૧ શ્રવણ કરતાં ઊંધનાર આકુર્ષિ જમીન મુઘે છે. રસના ધુંટડા ચુસી રાકતો નથી. જેમ કાંઈ ખાવાને ઇચ્છનાર ઉંટ આકર અને દ્રાક્ષને તજ દે છે.

૨ રાષ્ટકેં દેશનો કુટકેં દેશાઈ અથવા પટેલ. ૩ સ્ત્રી.

રે કરત ગુરુ શેવ ॥ પુ૦ ॥ ૨ ॥ તે ગચ્છમાંથીરે મુ
 નિ એક અનુજને, દીક્ષા દેવાને મહા; અનુમતિ માં
 ગેરે ગુરુની તેણે દીધો, શ્રુતધર સાધુ સમાજ ॥ પુ૦
 ॥ ૩ ॥ ગીતારથનો એક વિહાર છે, ખીજે મિશ્રિત
 તેણ; ત્રીજે વિહાર જિને નંવી ઉપદિસ્યો, એ ક્રમ
 તણ્યેરે કેણુ ॥ પુ૦ ॥ ૪ ॥ ધામ પિતાનેરે નહ તેણે
 દેખીયો, માંડીયો અનુજ વિવાહ; વિવાહ ગહિલે
 રે 'અગ્રજ નવિ નમ્યો, દુરે પ્રતનો ઉચ્છાહ ॥ પુ૦
 ॥ ૫ ॥ તીહાંથી આવ્યેરે મુનિ વિલખે થઈ, લમ
 મગશેલથી મેહ; આલોહ કહે સર્વો ગુરુને કથા, ભવ
 દત્ત કહે સસનેહ ॥ પુ૦ ॥ ૬ ॥ વિવાહ કૌતુક નિજ
 ગુરુ ભક્તિનો, ન લેહે સોમોરે ભાગ; અગ્રજ મુનિ
 નેરે 'અનુજ' ન આવેરે, તો તે કઠીન અભાગ્ય ॥ પુ૦
 ॥ ૭ ॥ તવ કોઈ બોલેરે તુમે નિજ અનુજને, પ્રત
 દેશો તો પ્રમાણ; આરા કેડેરે વારો આવશે, જોઈ
 બોલે તે જણ ॥ પુ૦ ॥ ૮ ॥ એણે વયણેરે ભવદત્ત
 વેધીયો, કહે જો મગધ વિહાર, ગુરુનો હોશીરે તો અમે
 પુરશું, કૌતુક એહ ઉદાર ॥ પુ૦ ॥ ૯ ॥ મગધે વિચ્ય

૧. મોટા ભાઈને, વિવાહમાં ધેલા થયેલાઓએ નમસ્કાર પ્રણામ
 કર્યો નહીં ૨. જણ = સમજી.

થી રે ગુરુ અનુમતિ તદા, માગે મુનિ ભવદત્ત; ^૧એક
 જ મેલોરે જ શ્રુતધરવશી, સ્વજન પ્રબોધ નિમિત્ત
 ॥ પુ૦ ॥ ૧૦ ॥ ભવદત્ત પહોતો રે સંસારિક ધરે, અ
 નુજને દીક્ષાને હેત; તે ^૨નવ પરણ્યો રે નાગદત્ત વા
 સુકી, પુત્રી પુણ્ય સમેત ॥ પુ૦ ॥ ૧૧ ॥ વિવાહ ઉ
 ત્સવ કરી તસ આવીઆ, મુનિની સાહમારે ^૩બંધુ;
 ઉત્સવ ઉપર ઉત્સવ આવીઓ, માને આનંદ સિંધુ.
 ॥ પુ૦ ॥ ૧૨ ॥ ^૪પ્રાસુક ઉદ્દે રે મુનિપદ ધોધને,
 વંદે ચરણનું નીર; મુનિપદે લોગેરે આગે ઓળગે,
 માને લહો ભવતીર ॥ પુ૦ ॥ ૧૩ ॥ વિવાહ વ્યાકુળ
 તુમે છો અમે જશું, ધર્મજાભ મુનિ દેઈ; મુનિ પડિ
 લાભે રે તવ તે સૂઝતાં, ^૫ભક્ત્યાદિક કર લેઈ ॥ પુ૦
 ॥ ૧૪ ॥ તવ ^૬મંડેછેરે કુળ આચારથી, ^૭નવોઢા
 ભવદેવ; કીયો ચંદ્રિકારે સમચંદન રસે, અંગ રાગ
 તતખેવ ॥ પુ૦ ॥ ૧૫ ॥ કેશપાંસ કુસુમ પૂરિત

૧ જ શ્રુતના ધરનાર અને ઇંદ્રીના વશ કરનાર હોય એવા
 એક મુનિને સાથે મોકલો. ૨ નાગીલા. નવી પરણ્યો છે. નાગ
 દત્ત પિતા અને વાસુકી માતાની પુત્રી ૩ કુકુંબીઓ. ૪ ઉનું
 પાણી. ૫ ભાત પાણી વિગેરે. ૬ શણગારે છે. ૭ નવ
 પરણિત.

બાંધી એ, ચોરિતં ધન યુત જોર, રનાઠો દેખીરે ઊ
 ગ્યો મુખ શશિ, અંધકાર માનુ ચોર ॥ પુ. ૧૧ ॥ ૧૬ ॥
 તિલક બનાવ્યુંરે ઠસરતું લંબુ, સોહો લાલ વિ
 શાળ; અંકુર ઉગ્યોરે માનુ મદનતણો, જહ દગ્ધ હર
 ભાળ ॥ પુ. ૧૨ ॥ ૧૭ ॥ અમંજ કપોળેરે પત્રતતા
 કરી, કસ્તુરીની વિચિત્ર; માનુ એહ પ્રશસ્તિ મદન
 તણી, જગ જ્યકારી ચરિત્ર ॥ પુ. ૧૩ ॥ ૧૮ ॥
 કુચમંડન જખ કરે તે કામનું, મકપભદ્ર જ્યનામ;
 તખ મુનિ બ્રાતારે આવ્યા સાંભળ્યા, હુઓ વંદન
 પરિણામ ॥ પુ. ૧૪ ॥ ૧૯ ॥ અર્ધ મંડિતારે મુકી નાં
 ગિલાં, વહેલો આવુંરે વંદી; ધંમ વિનિવોરીરે સંખિ
 તસ વારતી, વંદે બ્રાત આનંદ ॥ પુ. ૧૫ ॥ ૨૦ ॥ મુનિ

૧ ચોરેલા દ્રવ્ય સહીત. ૨ તે સ્ત્રીના મુખરૂપ ચંદ્રનો શિલ્પ
 થવાથી માનુ અંધકાર રૂપ ચોર નામી ગયો. ૩ તેના કપાળમાં
 ઠસરતું તિલક કંચુ તે ધણું રક્ત હોવાથી એવું શાલો છે કે માનુ
 શિવે બાળે કામદેવના અંકુર ઉગ્યો હોયની. ૪ નિર્મળ ગાલની
 ઉપર કસ્તુરીની વિચિત્ર પત્રતતા કાઢી. ૫ ચક્રવર્તિ જમ જ
 અંડ લગ્યાની નિશાની માટે રૂપમંકુટ પર્વત નામ લખે છે તેમ
 કામદેવની છતની નિશાની માટે દુવે તે ભવદેવ સ્તનને ચીતરે છે.
 ૬ અરધી શણગારેલી.

ઘત^૧ ભાજન અનુજ કરે દીએ, ઘત^૨ દેવા સંવકાર;
 ભવદત્ત તીહાંથીરે ભલી પેરે^૩ પાંખર્યા, આગ્યા બહુ
 નરનાર ॥ પુ. ૨૧ ॥ સાધુ વિસર્જે નવી તે દાઢ
 ને, એ મુનિનો રે આચાર; દૂર જઈને રે નરનારિ
 ૪કમે, વળીયા આપ વિચાર ॥ પુણ્ય. ॥ ૨૨ ॥ ભદ્ર
 આત્મારે ચિંતે ભવદેવ તે, ચતુર વિચિંતેરે એમ;
 જન ૫અવિ સર્જ્યારે ફરીયા તે સુખે, ફીરે હું ભાઈ
 ફીરું કેમ ॥ પુ. ॥ ૨૩ ॥ ભાર ભણી ધૃત ભાજન
 મુજ દીયું, ભાઈએ કર્યો એ પ્રસાદ; ઠામ ન મુકું
 રે અણુ લીધું વળી, સગપણનો રચે સ્વાદ ॥ પુ. ॥
 ૨૪ ॥ એ મત વળીયેરે એમ મને ચિંતવી, મન
 આપે પેરે તાસ; ૬ગૃહિ પ્રણ વાર્તારે કાઠીરે મૂળગી,
 ભવદત્ત મુજસ વિલાસ ॥ પુ. ॥ ૨૫ ॥

દુહા.

ગામ સીમ એ રૂખડાં, મોહનગારા હું ત; વાનર
 પેરે ચઢતાં જહાં, આપણ બેહુ રમંત ॥ ૧ ॥ તેહ
 સરોવર તેહ જળ, તેહજ તીર મનોહાર; કંઠે આ

૧ ધીરું ખાત. ૨ ઘત દેવા માટે સાથે લઈ જવાના વિચારથી.
 ૩ આગ્યા. ૪ અનુક્રમે. ૫ વગર રજા આપ્યે. ૬ કૃપા-મેદરખાતી.
 ૭ શ્રદ્ધસ્થીપ્રણાતી.

ચેખ્યા છહાં, તાલ નલિનના હાર ॥ ૨ ॥ સોહો
એહજ વાલુકા, ઊજવળ હસી કપૂર; બાળ લીલા
એ આયણે, કર્ચાં છહાં ઘર ભૂરિ ॥ ૩ ॥ વાતે લગા
વી એમ અનુજ, ભવદત્ત ભેટ ગામ; જે આચારજ
પુંદ કમળ, પવિત્ર દીયું અભિરામ ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(અહીં મતવાલે સાંજનાં) એ દેસી.

અનુજ સહીત હવે આવીયા, ભવદત્ત વસતિને
દારેરે; પુણ્ય ધર્મ બેહુ એકઠા, માનુ પુટિ ધુદ્ધિ
અધિકારેરે ॥ ૧ ॥ પુણ્ય કરો ભવી મ્રણીયા, પુણ્યે
મવી મુખ હોયરે; પુણ્ય વિહુણા માનવી, તેનું
નામ ન જણે કોયરે ॥ પુણ્ય. ૨ ॥ વાંકી કોટી કરી
બુચે, તીહાં ભોજન વેળાએ ચેલારે; એ આવે ભ-
વદત્તલ, બીહું મીલીય ગયા થાકેલારે ॥ પુણ્ય.
૩ ॥ મુનિને મળીએ મુનિ હુવે, સન્યાસીને સન્યા-
સીરે; હાથ આવ્યો કિમ છુટશે, માંહે માંહે કરે
હાંસીરે ॥ પુણ્ય. ૪ ॥ કવણ તરૂણ છે એ આણીઓ,
એમ ગુરૂછએ જવ બોલાવ્યોરે; ભવદત્ત કહે હું
માહરો, ભાઈ દીક્ષા દેવા લાવ્યોરે ॥ પુણ્ય. ૫ ॥ ગુરૂ

૧ તાલગુપ્તના તથા કમલિનિના હાર. ૨ નલકના જે
ગામમાં આચાર્ય કતા જે ગામ. ૩ કપામળ.

તેહને પુછે તમે, પ્રત અર્થો છે વરભાગીરિ; ભ્રાતા
 જુઠો મત હોવો, કહે સાચું છું વેરાગીરિ ॥ પુણ્ય.
 ૬ ॥ તત્કાણે 'હોખી મોકલ્યો, મુનિસાથે તે અપરહ-
 ણેર; 'બંધવે આવી પુછીયું, ભવદત્ત કહે કુણ જ-
 ણેર ॥ પુણ્ય. ૭ ॥ ધર્મ તણે અરથે કહે, જુઠી પણ
 મુનિવર વાણિરે; સ્વજન તે સર્વી પાછા વળ્યા,
 મુનિની કાંઈ શંકા ન આણીરે ॥ પુણ્ય. ૮ ॥ પ્રત
 પાળે ભવદેવ તે, કેવળ ભાઈની ભગતેરે; ચિત્તથી ન
 તજે નાગિલા, તે તો જુઠે ન જોડ્યો જુગતેરે ॥ પુણ્ય.
 ૯ ॥ મુનિ ભવદત્ત તપતાપી, આયુ પાળી અણુસણ
 કીધુરે; સૌધર્મે મુર તે થયા, આત્માનું કારજ સિ
 ધ્યુરે ॥ પુણ્ય. ૧૦ ॥ હવે ભવદેવ તે ચિંતવે, ના-
 ગિલા છે માહરે, પ્યારીરે; હું છું તેહને વણહો, એ
 તો રંગ બન્યો છે કરારીરે ॥ પુણ્ય. ૧૧ ॥ પ્રત પા-
 ણ્યું દિન એટલા, મેં કેવળ ભાઈની લાજેરે; તે તો
 સ્વર્ગે ગયા હવે, પ્રત આવે મુઝ રથે કાજેરે ॥ પુણ્ય.
 ૧૨ ॥ તરણી વિરહ ચિત્ત દાંધીયું, પ્રત ગુણ નવી
 આબ્યા લેખેરે; *અગ્ની બળે જસ કોટરે, નવપક્ષવ તે

૧ દીક્ષા ધર્મ. ૨ ખીજ સ્થાનકે. ૩ સ્વજનવર્ગો. ૪ જે વૃક્ષના
 અંતરમાં અગ્નિ બળતો હોય તે વૃક્ષ નવ પક્ષવ કેમ દેખાય.

કુણ દેખેરે ॥ પુણ્ય. ૧૩ ॥ બહુવિધ બાહ્ય ક્રિયા કરી.
 મન શુન્યે તે જાય ફાકેરે; આખિ વિના કેમ આપીએ,
 માગ્યું નાણું રોકારોકેરે ॥ પુણ્ય. ૧૪ ॥ જન જણે
 કાંઈ દુખજા, પણ વિરહની પીડ ન જણેરે; ખાધું
 પીધું નવી ગમે, નિદ્રા પણ નાવે ટાણેરે ॥ પુણ્ય.
 ૧૫ ॥ સોહજી સહેવી અગ્નિની, પણ દોહજી વિરહ
 ની ઝાળારે; તે ઓલાયે નીરથી, આતો નયણું જળે
 અસરાળારે ॥ પુણ્ય. ૧૬ ॥ અંકન છે એ ચંદ્રને,
 કાંઈ વિરહે -હૃદય છે દાધ્યુંરે; વિરહ લિખિત ભાળે
 જવળે, હર તેને વિલોચન બાંધ્યુંરે; પુણ્ય. ૧૭ ॥
 અધર સુધા મુખ ચંદ્રમા, વાણિ સાકર બાહ્ય મૃ-
 ણાલીરે; તે પેઠી મુજ ચિત્તમાં, તેણીએ કાયા કહો
 કેમ બાળીરે ॥ પુણ્ય. ૧૮ ॥ પ્રતકષ્ટે હું નવી તથા,
 જેમ વિરહે છું અતી પીડયોરે; કાટત -હૃદય પ્રિયાત
 ણું, કૃચ બંધન હોત જોતીડયોરે ॥ પુણ્ય. ૧૯ ॥
 શું જણું શું તે થઈ, આય યુથ ભ્રષ્ટ જેમ દરણીરે;

૧ નિશાની. ૨ સંકર. ૩ અમૃત. ૪ હાથ કમલિની જેવાછે.

૫ હોઠ અમૃત સમાન, મુખ ચંદ્ર સમાન, વાણી સાકર
 સમાન અને હાથ કમલિની જેવા જેના છે એવી સ્ત્રી મારા ચિત્તમાં
 પેઠીછે તો તેના સરવે આંગોપાંગ શિતળ છતાં મારી કાયાને ઠેમ બાળેછે.

૬ અંગો અગ મળ્યો હોત તો. ૭ દોળાથી વણુલી પડેલી.

હિમ દાવી જેમ પેચણી, મુગ્યા મેં મેદહી પરણીરે
 ॥ પ્રણય. ૨૦ ॥ હજીય ન કાંઈ મુઝ ગયું, હું જઈ માં
 હું ધરવાસરે; સા મુઝ હો પ્રાણેશ્વરી, હું થઈ રહું તે
 હનો દાસરે ॥ પ્રણય. ૨૧ ॥ પાંખ હોયે તો ઊડી મ-
 ણું, હવે ક્ષણ એક મેં ન ખમાયરે, 'પંચ બાણીયો પ
 પીયો, ઊભણો કેડે ધાયરે ॥ પ્રણય. ૨૨ ॥ ધમ ચિંતી
 તે આલીઓ, કાંઈ રથવીરને નવીય જાણાવ્યુંરે; બા
 હિર આયતને રહ્યો, જખ ગ્રામ સુગ્રામ તે આ
 વ્યુંરે ॥ પ્રણય. ૨૩ ॥ પુલ માલ્યંકર કામની, એક પ્રા
 હણો યુત વીહાં વહેરે; ભવદેવે પુછીયું દહાં, "આ
 ર્યવાન રેવતી નહેરે ॥ પ્રણય. ૨૪ ॥ શા કહે પરલોકે ગયા,
 તે સમય થયો બહુ પુછેરે; મુનિ ભવદેવે જે તણ, નામિ
 લા નવ પરણી કીમ છે રે ॥ પુ. ૨૫ ॥ સા જાણે ભ
 વદેવ એ, કહે આંબ્યાનો શો ટાણોરે; મુનિ કહે મિજવા
 નાગિલા, સા કહે તેહજ હું જાણોરે ॥ પુ. ૨૬ ॥ કાળે
 મુજ યોવન જતે ગયું, લાવણ્ય -હૃદય વિચારેરે; મુઝ
 કોડીને કારણે, રૂડાં ત્રણ રતન મત હારેરે ॥ પુ. ૨૭ ॥
 ભાઈએ તુજને હિત કર્યું, કપટે પણ ચારિત આપીરે;

૧ કામદેવ. ૨ ધરમખં સ્થિર કરનાર મુખ્ય મુનિ. ૩ કોઈ મક્કા
 નમાં. ૪ પ્રોતાનું સાંચારિક ગામ. ૫ ભવદેવનાં માત પ્રિતા.

ધનુરાની વાડ તું, મ કહે સુરતર કાપીરે ॥ ૫૦ ૨૮ ॥
 પ્રાણણી સુતે આવી કહ્યું, ધરી ભાજન પાયસ
 વમીયુરે; દક્ષિણા લઈ ખીજ તણી, તેમાં શી લાજ વ
 મ્યું નિજ જમીયેરે ॥ ૫૦ ૨૯ ॥ મા કહે નિંદિત
 મત કહે, ભવદેવ કહે 'વંતા શીરે; પુરૂષ' શુનકથી પ
 ણુ બુરો, નાગિલા કહે જાણુ વિભાસીરે. ॥ ૫૦ ૩૦ ॥
 માંસ મુત્ર રૂધિરે ભરી, હું વમનથકી પણુ ભુંડીરે; તે
 હું નિંદિત રથું રાયતો, શું આહ છે નર્કની કુંડીરે ॥
 ૫૦ ૩૧ ॥ પરશિખવવા પરવડા, તેતો પુરૂષમાંહે ન
 વી ગણીએરે; જે નિજ જીવને શિખવે, તે પુરૂષ ધુરંધ
 ર ગણીએરે; ॥ ૫૦ ૩૨ ॥ કહે ભવદેવ ભલોપરે,
 હું પંથે આણ્યો સુશિયાળેરે; 'ઉત્પથ જતો વારીયો
 તુઝ હો જે મુજસ લીલારે ॥ ૫૦ ૩૩ ॥

દુહા.

આંજ સજન દેખી કરી, જાગિં ગુરૂની પાસ; અતિ
 ચાર આજોઈને તપ તપું - હૃદય ઉલ્લાસ ॥ ૧ ॥ કહે
 નાગિલા તુમ દિશ્યો, 'ખાંધ વરયુ' પ્રતિખંધ; વર હિત

૧ નાગિલા સાથે જે પ્રાણણી હતી તેના પુત્રે વમેલી કીર
 નું જાળન પોતાની માતા પાસે ધરીને કહ્યું કે આ ખીજનું વમેલું
 છે તે દક્ષિણા લઈને જમીયે તો શું લખ્યા છે? ૨ નિપિરું છે.
 ૩ મુતરો. ૪ જી-મારગ-ચરિત્રથી વિરૂદ્ધ સંચાર મારગ તે.

જાણે જોહને, તે બંધવ તુઝબંધ ॥ ૨ ॥ જાઓ ગુર
ચરણે ચિત્ત વની, પાળો શુદ્ધ આચાર; હું પણ ગુર
ણીની કન્હે, વ્રત લેઈશ નિરંધાર ॥ ૩ ॥ હવે જન
બિંબ નમી ગયો, ગુર પાસે ભવદેવ; પાળે નિરતિ
ચાર વ્રત, કરી આલોચણ શેવ ॥ ૪ ॥ પાળી સંયમ
સુર થયો, શક સામાનિક તેહ; સૌધર્મે અંજુઆળતો,
દશ દિશિ અનોપમ દેહ ॥ ૫ ॥

ઢાળ.

જરેજની દેશી.

જરે મહારે હવે ભવદત્તનો જવ, સ્વર્ગથી ચવીઓ
સુર થયો જરેજ; જરે માહરે મહાવિદેહ મોઝાર, વિ
જય પુખ્ખળાવધ ભલો જરેજ ॥ ૧ ॥ જરે નચરી
પુંડરગીણી સાર, ચક્રી વજ્રદત્ત ગુણ ભર્યો જરેજ;
જરે રાણી યશોદા નામ, તેહની કુખે અવતર્યો જરે
જ ॥ ૨ ॥ જરે તેણે^૧ અવતરીએ કુક્ષ, દોહદ ધરે ચ
શોધરાજ ॥ જરે કીડું સમુદ્ર મોઝાર, તો મનોરથ
પુગે ખરાજ ॥ ૩ ॥ જરે^૨ સીતા સમુદ્રમાં રાય, કી
ડાવી તે^૩ પુરવયેજ ॥ જરે દીપે સા બહુ તેજ, પુ
ર્ણ બિંબ શશી પેરે હવે જ ॥ ૪ ॥ જરે સમયે પ્રસ

૧ ગરભપણે આવ્યે છતે. ૨ સીતા નદીને મળે છે ૮ માં.
૩ પુરપટી-રાજાએ.

વીઓ પુત્ર, સાગરદત્ત^૧ અભિધા કરીશું ॥ ૭ ॥ હરે બા
 બ લીલા બહુ ભાત, ખેલાવ્યો નવ નવ ચરી
 શું ॥ ૮ ॥ હરે સમયે મેહરે રાય, ગુરૂ પાસે ભણ
 વા કળા શું ॥ ૯ ॥ હરે ગુણધારી સર્વી લેય, તેહ કુપ
 જળ નિર્મળા શું ॥ ૧૦ ॥ હરે સ્વયંવર આવી અને
 ક, પરણે કન્યા યૌવને શું ॥ ૧૧ ॥ હરે તેહ સ્યું વિલ
 સે ભોગ, 'કરિણીસ્યું' જામ કરી વને શું ॥ ૧૨ ॥
 હરે દેખે તે એકદા 'અભ્ર', નારિશ્યું ધર ખેલતો
 શું ॥ ૧૩ ॥ હરે માતુ મેરૂ આકાશ, ભુમિરા મેરૂને ઠેલતો
 શું ॥ ૧૪ ॥ હરે મેઘ મેરૂ સમ દેખી, ન વળે તસ^૨ દગ
 ભરી સુધાશું ॥ ૧૫ ॥ હરે સુંદર વસ્તુ ન દીઠ, નયન જ
 ન્મ તેહેનો વૃથા શું ॥ ૧૬ ॥ હરે દેખત અંત તતખે
 વ, પવને સર્વ પરા ક્યો શું ॥ ૧૭ ॥ હરે 'પિષુનતે' પવ
 ન પહઠું, મિત્ર મેઘ ન રહે ધર્યો શું ॥ ૧૮ ॥ હરે
 કુમર ચિંતે ચિત્ત, ક્ષણિક એહ જિમ તિમ સવે શું ॥
 હરે સંપદ આપદ અંત, જન્મ મરણ અંત લેખવે
 શું ॥ ૧૯ ॥ હરે નિત્ય સ્થિર એક ધર્મ, પ્રત લે
 ધને પાળીએ શું ॥ ૨૦ ॥ હરે શાસ્વત સુખ હોય જોણ,
 આત્મશક્તિ અનુયાળીએ શું ॥ ૨૧ ॥ હરે સા

૧ નામ. ૨ હાથીણી. ૩ વાદળો. ૪ ક્રષ્ણ-નજર.

૫ આડીયા રૂપી પવન પેસવાથી મિત્રતારૂપી મેઘ ન રહેયો.

મરદત્ત કુમાર, આપે હુઓ વૈરાગીયો ॥ ૧૩ ॥ ૭રે
 અનુમતિ માગે માત, તાત તણી ચિત્ત જગીયો ॥
 ૧૩ ॥ ૭રે સ્નેહ તંતુ તસ છેદ, 'અનુમતિ લેધ
 પ્રત આદરે ॥ ૭રે અમૃતસાગર ગુરુ શિષ્ય, અ
 વધિજ્ઞાન શ્રુતધર ધરે ॥ ૧૪ ॥ ૭રે હવે ભવદેવ
 નો ७વ, કાળે સ્વર્ગ થકી ચવી ॥ ૭રે તીર્થાં પૂ
 રિ 'વિત શોક,' રાય પદ્મરથ મહોચ્છવી ॥ ૧૫ ॥
 ૭રે દેવી તસ વનમાળ, રશિવ કુમાર તેણે સુત જ
 હ્યો ॥ ૭રે લાજ્યો પાજ્યો તેહ, ગુરુ સાળે વિ
 ધા ભણ્યો ॥ ૧૬ ॥ ૭રે ચોવનવય નૃપવેશ, ક
 ન્યા પરણ્યો સોહામણી ॥ ૭રે તેહ રયુ વિલસે
 ભોગ, તારા રયુ જેમ નિશિ મણિ ॥ ૧૭ ॥
 ૭રે કેળ કરે સકળત્ર, આસાદે તવ ગુણ ભર્યા ॥
 ૭રે સાગર ઋષિ પુરબાહ, દિવન માંહે સમોસર્યા
 ॥ ૧૮ ॥ ૭રે કામસૂદ સાચવાહ, માસખમણ
 ને પારણે ॥ ૭રે પડિલાભે વસુધાર, વૃષ્ટિ હુધ
 તસ પારણે ॥ ૧૯ ॥ ૭રે શિવ કુમાર તે દેખી,
 વિસ્મિતવદે મુનિની પ્રતે ॥ ૭રે બેસે તસપદ
 પાસ, રાજ હંસ સુવિગતે ॥ ૨૦ ॥ ૭રે ચૌદ પુ

ધી તે ધર્મ; સપરિવાર શિવને કહે જી ૦ ॥ જરે વટે
સંસાર અસાર, સ્ફટિક ચિત્તે તે સર્વી ગ્રહે જી ૦ ॥ ૨૧ ॥
જરે શિવ પુછે તેણીવાર, તુઝ જોતાં ચિત્ત ઊલ્લસે
જી ૦ ॥ જરે વચણ મુજસ સસેનેહ; પુરવભવ કહે કિ
મ હુરયે જી ૦ ॥ ૨૨ ॥

દુહા.

અવાધજ્ઞાને મુનિ કહે, અનુજ હતો તું મુજ;
વાહલો પૂરવ ભવ દીયો, મત કપટે મેં તુજ ॥ ૧ ॥
સૌધર્મે મુર દોષ થયા, પ્રીતિવંત વડભાગ; ઇહભવ^૧
નિર્મમ હું થયો, તુંતો હજી સરામ ॥ ૨ ॥ સાશ્રવ
ઇતર અજ્યાસની, ઇહાં પરણિતિ છે મુજ; શિવ કુમર
વિનવે તદા, કરી હૃદય અનુકુળ ॥ ૩ ॥

ઢાળી.

(મુંદર! બાહુ જિનેશ્વર વિનવું) એ દરી.

મુંદર ઇહભવ પૂરવ ભવ પરે; મત દેઇને તાર
હો ॥ મું ૦ ॥ માતપિતા પુછી આવું હું,^૨ તારહેવું
નિરધાર હો ॥ મુંદર પ્રણયે શુભ સગતિ મીલે ॥ ૧ ॥
મું ૦ શિવ જઇ માતપિતા તણી; માગે અનુભતિ સાર
હો ॥ મું ૦ ॥ તે કહે ભક્ત જો અમતણો, તો માને મ

તનો નકાર હો ॥ પુ૦ ॥ ૨ ॥ સું૦ ॥ ત્રત દીવા અ
 સમર્થ તે, માતપિતા વિણ આણ હો ॥ સું૦ ॥ ભાવ
 યતિ હુઓ નિશ્ચયિ, સાગર ગુરુ સુપ્રમાણ હો ॥ પુ૦ ॥
 ॥ ૩ ॥ સું૦ ॥ ભોજન વેળાએ નવી જમે, ન રૂથે ઉ
 ત્તર દેય હો ॥ સું૦ ॥ રાત્ર મમ ઉદ્દેગીયા, 'દઢધર્મા
 ને કહેય હો ॥ પુ૦ ॥ ૪ ॥ સું૦ ॥ છમ તીમ તિવ
 ને વશ કરો, ભુજવો ધન્ય પુત્ર હો ॥ સું૦ ॥ તત્તુ
 પંજરથી નીકળે, છવ પંખી દીયો ચંત્ર હો ॥ પુ૦ ॥
 ॥ ૫ ॥ સું૦ ॥ દઢધર્મા હવે આવીયો શિવ, પાસે
 અભ્રંત હો ॥ સું૦ ॥ નિસિહી કહી ઘરમાં જઈ, ધ-
 રિયાવહિ પડિકંત હો ॥ પુ૦ ॥ ૬ ॥ સું૦ ॥ દ્રાઢ
 શાવર્ત વંદન દેઈ, પુંછ ભૂમિ બઠકું હો ॥ સું૦ ॥
 'અણુજાણુહ મુઝ એમ કહી, શિવ મન 'ચિત્ર પઝકું
 હો ॥ પુ૦ ॥ ૭ ॥ સું૦ ॥ સાગર પાસે મુનિ તણો,
 એહવો વિનય મેં દીકું હો ॥ સું૦ ॥ ઇમ કહે શિવ
 તું માહરો, વિનય તે કિમ કરે 'સિદ્ધ હો ॥ પુ૦ ॥
 ॥ ૮ ॥ સું૦ ॥ ઇત્ય કહે શુભ ભાવ તે, નિશ્ચય વંદન

૧ શિવકુમારના મિત્ર ઐષ્ટિપુત્ર. ૨ ભોજન કયા વિના રા-
 રિર રૂપી પીંજરથી છવરૂપ પક્ષી બીડી જાય માટે તેને તાણું ઘો-
 અર્થાત ભોજન કરાવો. ૩ આત્મા આપો. ૪ આશ્રય. ૫ પ્ર-
 સિદ્ધ પણી.

હેતુ હો ॥ સું ॥ ભાવ યતિ તું માહરો, તેણે વંદન
 સંદેશ હો ॥ પું ॥ ૯ ॥ સું ॥ પણ એક તુમને પુ
 છતું, ભોજન ન કરો કેમ હો ॥ સું ॥ 'નિરવધ તેહ
 દીદાં મળે, ઇચ્છ્ય કહે આણું એહ હો ॥ પું ॥ ૧૦ ॥
 સું ॥ તું ગુરુ મુઝનો શિષ્ય હું; એ નિશ્ચય સુપ્રમા
 ણ હો ॥ સું ॥ 'વય પર્યાયને શ્રુત કહ્યા, તે વ્યવ
 હારના ઠાણ હો ॥ પું ॥ ૧૧ ॥ સું ॥ તીહાં દિન
 પક્ષ ન માસડા, સંવત્સર ન ગણાય હો ॥ સું ॥
 મૂળ ઊત્તર ગુણ નવી, તે તો સમય ભણાય હો ॥
 ॥ પું ॥ ૧૨ ॥ સું ॥ નવી મુંડયે મુંડિતપણું,
 શિરમુંડન ન એકાંત હો ॥ સું ॥ વ્યવહારે હોયે
 તિરયા, નિશ્ચય નિજ વિશ્રાંત હો ॥ પું ॥ ૧૩ ॥
 ॥ સું ॥ મરે રહે તો પણ યતિ, જ્ઞાન યોગ્ય વ્યવહાર
 ર હો ॥ સું ॥ તેણે બે નય પ્રમાણિયા, સાચો એ
 મુત્ર વિચાર હો ॥ પું ॥ ૧૪ ॥ વશ્યકે-યદુક્ત-આ
 નવય હૃદય પમાણ ણય પરિઆડં વિણિચ્છિ-
 યણણં । વવહાર ઓઓકિરહ ડમય ણય મય
 પુણ પ્રમાણં ॥

૧ પાપ રદિત, મુઝનો આદાર. ૭ વપ્ત્યવિર તે ૧૦ વર
 પતી ગમરના, પર્યાયરથવિર તે બાર માસના દિક્ષીત અને શ્રુત
 રથવિર તે મુનગ્રંથ મુત્રના અર્થને બાણનાર. ૮ સિદ્ધાત.

વશ્યકે ॥ સું ॥ શિવ કહે આંખિલ અંતરે, તો હું
 છઠ્ઠ કરીશ હો ॥ સું ॥ સામાચારી પટ્ટ કરે, ઇલ્ય
 તે તસ ઉપદેશ હો ॥ પું ॥ ૧૫ ॥ સું ॥ તપ કર
 તાં ઇમ તેહને, વરસ વીતીતાં ખાર હો ॥ સું ॥
 માતપિતા અનુમતિ ન દીયે, લેવા સંજ્ઞ ભાર હો
 ॥ પું ॥ ૧૬ ॥ સું ॥ આયુ પૂરી શિવ ઉપનો, બ્ર
 હ્મલોકે એહ દેવ હો ॥ સું ॥ હમણાં એહની છબી
 ઇશી; પહિલા ઇંદ્ર સ્વયમેવ હો ॥ પું ॥ ૧૭ ॥ સું
 ॥ સાતમે દિન સુર એ ચવી, હોશે જંબુ નામ હો ॥
 ॥ સું ॥ છેલો ઋષભસુત કેવળી, સુગુણ સુજસ અ
 ભિરામ હો ॥ પું ॥ ૧૮ ॥

દુ' ૧.

તવવિદ્યુન્માળી નમન, પ્રસન્નચંદ્ર ઋષિરંગ; પ્રિયા
 ચાર પુછે ફરી, કીહાં હોશે પ્રિય સંગ ॥ ૧ ॥ ઋષિ
 કહે ઇહ પુરે સમુદ્ર વળી, પ્રીય સમુદ્રને કુબેર; સાગર
 ચ્યાર એ ઇલ્ય તસ, પુત્રી હુશ્યો સમેર ॥ ૨ ॥ તી
 હા નરવર તુમ્હ એહશું, હોશ્યે સંગમ રંગ; મંમળ
 માળા તે લહે, જસ મન ધર્મે ચંગ ॥ ૩ ॥

ઇતિ શ્રી જંબુસ્વામી પ્રાકૃત પ્રબંધે મહોપાધ્યાય
 શ્રી યશોવિજય ગણી વિરચિતે પૂર્વભવ વર્ણનો
 નામ પ્રથમાધિકાર;

(રૂપભતો વંશ રચણાચર) એ દેશી.

હવે રે રાજગૃહ નગર છે, સકળ નગર શિણુગા
રેરે; ઉન્નવળ જિનગૃહ મંડળી, જહાં હિમગિરિ અનુ
ધારે. ॥ ૧ ॥ અરિત્ર સુણેા ગુણવંતનું, પવિત્ર હોયે
જિમ કાનરે; ચિત્ત અમકે આવે આતુરી, વાધે મતિ
વળે વાનરે. ॥ અં ॥ ૨ ॥ જહાં જિન ચૈત્યમાં ધૂપનો,
દેખી ધુમ આગીશેરે; મદ્દલ ગર્જિત ધન ભ્રમે, શિખિ
નિત્ય નૃત્ય ઉદ્ધાસેરે. ॥ અં ॥ ૩ ॥ જેહમાં સૌધે
'ક્રિદિક' 'ધૂતિ', છાં મરકતની અલાધીરે; માનુ ગંગા
એ આવી ઝીલવા, યમુના રવિ અંક દાધીરે. ॥ અં
॥ ૪ ॥ જેણે હરવી માનુ જળનિધિ, દુઃખભર લંકા કં
પાવરિ; મુખ નવી દાખે અમરાવતી, અલકા નામેજ
આવીરે. ॥ અં ॥ ૫ ॥ રાજ્ય કરે તોહાં નરપતિ, શ્રે
ણિક જસ ગુણ શ્રેણીરે; જિનભુવન માંહે વિસ્તરી,
પાવન જેહવી ત્રિવેણીરે, ॥ અં ॥ ૬ ॥ જેહને તેજે
પરાભયે, ભાનુ ભમે માનું ગગનેરે; ઉજ્જવળ હુઆ તસ
દિરણુતે, તાસ અમર્ષને અગ્નિરે. ॥ અં ॥ ૭ ॥ તાસ
સભા માંહે શોભતો, રૂપભદ્ર હુઓ શેડરે; ધનદત્તે

તેહજ ધનપતિ, બીજે કુળેર તે હેઠરે. ॥ અં ॥ ૮ ॥
 'પંથ તરૂં કુળ જળસર પરે, તસ ધન સવી હિત આ
 વેરે; જોહૈયું સુરતરૂં તોળીઓ, ઊંચો ગયો લઘુ ભા
 વેરે. ॥ અં ॥ ૯ ॥ ઇંદ તે જોહને નિત્ય રહે, કર
 અગ્રે શત કોટિરે; અંદ તે સકળ કળા વંચા, પદવી
 તસ સવી મોટીરે. ॥ અં ॥ ૧૦ ॥ ધારિણી સદ્ધર્મ
 ચારિણી, ચિત્ત તારણી હુધ તાસરે; કારણી સુખ
 દુઃખ વારિણી, મનોહારિણી સુવિલાસરે. ॥ અં ॥
 ૧૧ ॥ રૂપે તે રંભા હરાવતી, ભાવતી ચિત્ત જિત વ
 ચણારે; સુલલિત શિલ સોહામણી, સહજ સલુણુડાં
 નયણારે. ॥ અં ॥ ૧૨ ॥ મિલિત રહે નખ માંસજયું,
 તે દંપતિ સસનેહોરે; નવ નવ રંગભરે રમે, એકજ
 જીવ હોય દેહોરે. ॥ અં ॥ ૧૩ ॥ એક દિન ધારિ
 ણી ચિંતવે, સુત વિણુ શ્યો જમવારોરે; સીંચે -હૃદય
 જસ સુત અમાં, તેહનો ધન્ય અવતારોરે. ॥ અં ॥
 ૧૪ ॥ ચિંતાએ તેણે હુધ દુખળી, નિર્બંધે પ્રિય પુ
 ધીરે; તેહ ચિંતા પ્રિય મન ઠવે, પણ નવી હોય તે
 ઓછીરે. ॥ અં ॥ ૧૫ ॥ એહ ચિત્ત દુઃખને વિસારવા,

૧ માર્ગમાં રહેલા પ્રજના વૃક્ષ અને સરોવરનાં જળની પરે
 તે રૂપસદતનું દ્રવ્ય સૌના હિતમાં વપરાયજે. ૨ આગ્રહે.

શેઠ 'વેભારે તે પહુતારે; વાયુ આરોહી ગગને ચઢયા,
 રથ ઘોષે મૂગ ખીહતારે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૬ ॥ ગિરિ પ્રિય
 હસ્ત આલંબને, ધારણિ ચઢીચ લોભારે; અંગુળીએ
 કરી દાખવે, પ્રિય ઉપવન તણી શોભારે. ॥ ચ૦ ॥
 ૧૭ ॥ એહ ખીનેરડી ફળ નમી, દાડિમ રાતે કુલેરે;
 મદ નવી શિખે હૃદયે ગડે, જગત્રને માનું અમુલેરે.
 ॥ ચ૦ ॥ ૧૮ ॥ એ સહકારની મંજરી, કોકિલ કલર
 વ ગુરૂણિરે; વિકસિત એહ કુસુમલતા, માનુ હસિત
 તરે પરણિરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૯ ॥ જંબુ કદંબ પ્રિયાળએ,
 તાલ તમાલ વિશાળરે; જાંબુ જાંબુ મચકુંદ એ, કંદ એ
 હર્ષના શાળારે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૦ ॥ મોટા એ દ્રાક્ષના માંડ
 વા, સુઅડલા રૂઅડલા આવેરે; મધુર એ મધુકર રણ
 છણે, સ્વાગત માનું જણાવેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૧ ॥ શ્રાદ્ધ
 યશોમિત્ર દેખીયા, રૂપભે તીહાં સિદ્ધ પુત્રોરે; જશો
 દીહાં પુછયું તવ કહે, ઈહાં સોહમ છે પવિત્રોરે. ॥
 ચ૦ ॥ ૨૨ ॥ આવો તો થાઓ અંગ્રેશરી, વંદનનો
 ધરો ભાવેરે; દંપતિ તેહ સાથે ચઢયા, દીઠા મુનિ સુ
 ભાવેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૪ ॥ ક્રોધ જળન સમ જળધરે,
 માન મહાતર હસ્તિરે; દંભ ઉરગં વિષે જાંગુલી, લોભ

સમુદ્ર અગસ્તીરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૪ ॥ ઇન્દ્રિય સકળ તે
 વશ કર્યા, વશ કર્યો મનનો સંચારોરે; આત્મ ધ્યાન
 માં ઝીલતા, પામ્યા ભવ તણો પારોરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૫
 ॥ તેહની દેશના સાંભળી, 'સિદ્ધ જંબુ' રૂપ પુછેરે;
 ધારણિ પણ અવસર લાહી, કહે મુઝ મુતીછે કે નવી
 છેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૬ ॥ સાવધ મુનિને નવો પુછીએ,
 સિદ્ધ કહે જંબુ નામરે; એ અવસર પુછ્યે મુત હારો,
 સિંહ સ્વપ્ન મુર ધામિરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૭ ॥ ધારણી
 કહે જંબુ દેવતા, ઉદ્દેશે તો હું કરશુરે; આંખિત ઇ
 ગસો અઠોત્તર, ઇમ મન વંછિત વરશુરે, ॥ ચ૦ ॥ ૨૮ ॥
 હવે મુનિ વંદી તે દંપતિ, આબ્યાં નિજ ધર પારેરે;
 સિંહ સ્વપ્ન દેખે અન્યદા, ધારણી ચિત્ત ઉદારે રે
 ॥ ચ૦ ॥ ૨૯ ॥ કુલે વિવેન્માળી અવતર્યો, દોહદ
 હુઆ શુભ પૂર્યારે; સમગ્ર પૂજ્યે મુત જનમીયા, મુ
 જસ વિલાસ પહૂરારે ॥ ચ૦ ॥ ૩૦ ॥

દુહા.

સ્વર્ણપાત્ર અક્ષત ભર્યા, મંદિર ઋપભ પધકુ;
 નાદ પૂર હુઓ તૂરનો, નાચે બાળા ઇક ॥ ૧ ॥ દુગવ
 ધુ કર દૂર્વાકુરે, હરિત હુઆ પદ ઠાણુ; ધવળ મંગળ

ઉત્સવ કરે, મોટા હુઆ મંડાણ ॥ ૨ ॥ કરે દેવગુરૂ
પૂજના, ઋપભદ્ર સવિશેષ; યાચક દાન દીયે ધ
ણા, માને સ્વજન અશેષ ॥ ૩ ॥ જંબુતરૂ નામે દી
એ, જંબુસુત ઇતિ નામ; વાધ સાથે મનોરથે, હુઆ
મધ્યમ યુવધામ ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(ચંદન ખારણે રે લાલ) એ દેશી.

તેહજ પૂરિ વ્યવહારીઓરે લાલ, સમુદ્રદત્ત હુ
ઓ અંગ, ગુણ ધારીરે; પદ્માવતિ તેહની પ્રિયારે
લાલ, લાવણ્ય શોભિત અંગ, સુખકારીરે; પુણ્યે
સુખ જસ પામીએ હો લાલ ॥ ૧ ॥ બીજે પ્રિય
સમુદ્ર શોભતોરે લાલ, સંપદાએ તે સમુદ્ર ॥ ગું
॥ કનકમાળા તેહની પ્રિયારે લાલ, કમળા રૂપ
સમુદ્ર. ॥ સું ॥ પ્રૂં ॥ ૨ ॥ ત્રીજે સાગરદત્ત
તસ પ્રિયારે લાલ, વિનયશ્રી અભિરામ ॥ ગું
॥ ચોથો કુબેરદત્ત જામનો હો લાલ, તાસ
ધનશ્રી નામ ॥ સું ॥ પ્રૂં ॥ ૩ ॥ એ દંપતિની
સુતા હુઈ રે લાલ, વિદુન્માળો નારિ ॥ ગું ॥ આરે
રૂપે સોડામણી રે લાલ, પૂરવભવ અનુસારિ ॥ સું ॥
પ્રૂં ॥ ૪ ॥ સમુદ્રશ્રી પહેલી જાણીએરે લાલ,

બીજી પદ્મશ્રી ઉદાર ॥ ગું ॥ પદ્મસેના ત્રીજી બહી
 રે લાલ, ચોથી કનકસેના નાર ॥ મું ॥ પું ॥ ૫ ॥
 ઇલ્ય કનકસેન તમ પ્રિયારે લાલ, કનકવતી અભિ
 રામ ॥ ગું ॥ શ્રમણદત્ત ધરણિ તો હુધ રે લાલ,
 શ્રીપેણ રતિ ધામ ॥ મું ॥ પું ॥ ૬ ॥ વીરમતિ
 વસુપેણને રે લાલ, વસુપાલિત જ્યસેન ॥ ગું ॥
 ચ્યાર સુતા એ ચ્યારને રે લાલ, હુધ વિશુદ્ધ વિન
 ચેન ॥ મું ॥ પું ॥ ૭ ॥ નમસેના બહુ ગુણ બરી
 રે લાલ, કનકશ્રી પુણ્યવંત ॥ ગું ॥ કનકવતી જ્ય
 શ્રી બહી રે લાલ, નામ ધામ લક્ષ્મંત ॥ મું ॥
 પું ॥ ૮ ॥ માનુ મન્મથ જ્યદંબલ રે લાલ, આવે
 દિસની એહ ॥ ગું ॥ રણકતી મણિમંતુ કિંકણી રે
 લાલ, સુંદર તનુ સસનેહ ॥ મું ॥ પું ॥ ૯ ॥
 તે અડકન્યાના પિતા રે લાલ, ઋષભને કહે કરજોડી
 ॥ ગું ॥ માગુંશું એક તુમ્હ પ્રત્યે રે લાલ, પૂરો મ
 નના કોડ ॥ મું ॥ પું ॥ ૧૦ ॥ તુમ્હ સુત એક
 કન્યા તણો રે લાલ, દક્ષમનો હમ ચંદ ॥ ગું ॥
 રમહાનદીનો હમ સાગર રે લાલ, ભર્તી યાઓ અ
 મંદ ॥ મું ॥ પું ॥ ૧૧ ॥ ઋષભે વચન તે માની

મું રે લાલ, એતો કિરખાંડનો યોગ ॥ ગું ॥ શરખાં
 સરખી ભેડલી રે લાલ, સહુ પ્રશંસે લોગ ॥ મું ॥
 પું ॥ ૧૨ ॥ જંબુને દીધી અમ્હે રે લાલ, ભલું
 રે દીધું કિરતાર ॥ ગું ॥ કન્યા હર્ષ ધરે ધણે રે
 લાલ, પામ્યો ભણે ભત્તાર ॥ મું ॥ પું ॥ ૧૩ ॥
 ઇણિ અવસર તીહાં આવીયા રે લાલ, શ્રી સોહમ
 અણધાર ॥ ગું ॥ જંબુકુમાર ગયા વાંટવા રે લાલ, સાં
 ભજી દેશના સાર ॥ મું ॥ પું ॥ ૧૪ ॥ જંબુ મુન
 ત તેહ દેશના રે લાલ, ચંદ્ર ઊઠ્યધી તુંગ ॥ ગું ॥
 સાયર સમ વધતા હુઆરે લાલ, ભાવ વેરાગ્ય તરંગ
 ॥ મું ॥ પું ॥ ૧૫ ॥ મણખી સોહમને કહે રે લા
 લ, ઇહાં રહેતું તુમ્હે તામ ॥ ગું ॥ પ્રછી આણું મા
 તતાતનેરે લાલ, મત લીઝિં આતમરામ ॥ મું ॥
 પું ॥ ૧૬ ॥ 'ગાયધરવર તેહ 'પરિવરે રે લાલ, જ
 બુ આવે નગર હુવાર ॥ ગું ॥ હયગય રથ સંકુળ
 તીહાં રે લાલ, ન લહે માર્ગ લગાર ॥ મું ॥ પું ॥
 ૧૭ ॥ ચિતે ઇહાં જો 'વરુણીએ રે લાલ, તો અતિ
 વેળા થાય ॥ ગું ॥ બીજે દ્વારે આવીઓ રે લાલ,
 તીહાં 'વમે ચંચ સખય ॥ મું ॥ પું ॥ ૧૮ ॥

૧ ગાયધરમા ત્રિપદ મુનનારવનિ. ૨ અગિયાર દર.
 ૩ જી.ડી. યાદવિ. ૪ મહામા ૫ નેર સખત આપ છે.

યંત્રે આલંબી મહાશિલા રે લાલ, પડતાં વજ્ર સમાન
 ॥ ગું ॥ ચિંતે પરચક્ર ભય થકી રે લાલ, ન ચળ્યા
 એ દુર્ધાન ॥ સું ॥ પું ॥ ૧૯ ॥ ઉપર જે એ શિલા
 પડે રે લાલ, જતાં ધણે મગ્ગ ॥ ગું ॥ તો દુમરણ
 હાય જીવને રે લાલ, તે સદગતિ તર અગ્નિ ॥ સું ॥
 પું ॥ ૨૦ ॥ સ્વારથ બ્રહ્મ નહું દિમે રે લાલ; દરી
 જઈ સોહમ પાસ ॥ ગું ॥ યાવજીવ બ્રહ્મવ્રત લી
 થો રે લાલ, તીલાં જઈ મન ઉદ્ધાસ ॥ સું ॥ પું ॥
 ॥ ૨૧ ॥ વર જઈ માત પિતા પ્રતે રે લાલ, કહે મુજ
 અનુમતિ દીઆ ॥ ગું ॥ એ સંસાર અસાર છે રે
 લાલ, દુઃખરૂપી દુઃખહેડો ॥ સું ॥ પું ॥ ૨૨ ॥
 રોતાં માત પિતા કહે રે લાલ, અમ્હ આશા તરવાય
 ॥ ગું ॥ ધણે અવસર વચ્ચ કયાં યયા રે લાલ, તુઝ
 વિરહો ન ખમાય ॥ સું ॥ પું ॥ ૨૩ ॥ યોવન વય
 માંહે ભોગવો રે લાલ, ભામની કેરા ભોગ ॥ ગું ॥
 વય વીત્યે સાથે અમ્હો રે લાલ, આદરશું વ્રત યોગ
 ॥ સું ॥ પું ॥ ૨૪ ॥ પુરૂષ કઠિન સવિ સાંસહે રે

૧ આ માર્ગે, ૨ સદગતિરૂપી વૃક્ષને અગ્નિ સમાન.
 ૩ ન થાઈ. ૪ જીવીત પર્યંત. ૫ દુઃખનું હેતુ.
 ૬ આશારૂપી વૃક્ષનો પાત-પડી જવું.

લાલ, તો એ આઠ કન્યા તુંડ હેત ॥ ગું ॥ આપો
તે પરણી કરી રે લાલ, પૂરો સુજસ સકેત ॥ સું ॥
॥ પું ॥ ૨૫ ॥

દુહાં

કુમર કહે પુદ્ધિવંત તવ, કરું હું તુમ આદેશ;
વ્રત લેતાં મત વારજો, પછી તમે લવલેશ ॥ ૧ ॥
સ્વામી શુર માતાપિતા, ત્રણે હું પ્રતીકાર; તેણે
શ્રદ્ધ અનુમતી માગીએ, એહ ઉચિત વ્યવહાર ॥
॥ ૨ ॥ ભુખ્યાને ભોજન થકી, જિમ વારણું ન હોય;
વ્રત અર્થીને વ્રત થકી, તિમ વારણું ન જોય ॥ ૩ ॥
માતાપિતા ઇમ પડિવશ, કન્યા તાતને વાત; કહે તુ
રત પરણ્યા પછી, વ્રત લેશે અમ્હ જાત ॥ ૪ ॥ વિ
વાહ અણુવિવાહનો, પુર્વપક્ષ કરી દુર, જે સિદ્ધાંત
હોય તે કહો, કરી ચિંતના ભૂરિ ॥ ૫ ॥ આઠ ઇન્દ્ર
મુંઝી રહ્યા, રથે કરવો આજોય; તે સાંભળી કન્યા કહે
એ ન વોટ સકાય ॥ ૬ ॥ એક વાર બોલે નરપતિ, ન
કરે તિમ મુનિ જણ; એકવાર કન્યા દીયે, પિતાએ નિ
તિ પ્રમાણ ॥ ૭ ॥ જંબુને દીધી અમો, તેહ જગતિ

તે વાણુ; કાયાને છાયા પરે, એકજ રિતિ પ્રમાણુ ॥
૮ ॥ કહે વાત સર્વી ઋપભને, તે કન્યાના તાત; થા
ઓ સજ્જ વિવાહને, માની પહેલી વાત ॥ ૯ ॥

ઢાળ

(ત્રીગડે પ્રભુ સોહરે) એ દેશી.

॥ પૂછ્યા જોશી ઋપભે રે, હવે ધનવતી વૃષભે
રે; દિન સાતમે વિવાહ લગ્ન પ્રમાણિયો રે ॥ ૧ ॥
એક ચિત્ત છમ ભાઈ રે, કરે સખજ સખઈ રે; વિવા
હ વડાઈ સુચિ મંડપ રચે રે ॥ ૨ ॥ ચંદ્રુઆ તિહ
રાજે રે, પંચવર્ણ દિવાજે રે; સંધ્યા અભ્ર સમાજે
માનુ મંડી મહી રે ॥ ૩ ॥ તિહાં મોતી માળા રે, સો
હે ઝાક ઝમાળા રે; માનું ન્યાસ વિશાળા ચંદ્રાતપ ત
ણા રે ॥ ૪ ॥ ચળ પક્ષવ પવને રે, સોહે તોરણ ભુવને
રે; માનુ મંડપ તેડે વરને ઊતાવજો રે ॥ ૫ ॥ સાવિયડે
ધરીયાં રે, તિહાં મોતી વિસ્તરીયા રે; માનુ ખીજ એ
ભરીયાં મંગળ તરૂ તણારે ॥ ૬ ॥ વિચે મણિ છવિ
રાતી રે, આવી લક્ષ્મિ ઊગતી રે; પદ ચાચક થાતી
તે વની રે ॥ ૭ ॥ જંખૂ ધાદ્યો વાને રે, પટ કુસુભ
વિધાને રે; નવ આતપ માને રવિ જિમ સોહીયો રે

॥ ૮ ॥ તે કુમરને કુમરી રે, જાણે અમર ને અમરી
 રે; વર મંગળ સ્નાન કરાવ્યા શુભ લક્ષણે રે ॥ ૯ ॥
 નિયોઘનું પાણી રે, નહાયા જંબૂ શિર જાણી રે; 'સો
 થ હુકડો માનુ એ કેશ આંસુ ઝરે રે ॥ ૧૦ ॥ ગંધ
 દારી અધિવાસે રે, જંબુકેશ ઊક્ષાસે રે; ધરે ધુમ કપુર
 અગરનો ઉત્તં સતા રે ॥ ૧૧ ॥ 'ધન્નિમ્ન તે બાં
 ધ્યો રે, 'સુમ દામે પ્રસાધ્યો રે; શૃંગાર આરા
 ધ્યો માનું 'દાય રૂપથી રે ॥ ૧૨ ॥ મુખકમળને
 'પાસેરે, હંસ યુગળ દોઢ વિલાસેરે; સોહો કુંડળ
 મોતીના જંબુ પહેરીયાં રે ॥ ૧૩ ॥ પહેર્યો હાર
 મોતીનો રે, સોહો જંબૂ નગીનો રે; 'લાવણ્ય
 નદીનો ફેન છશ્યો બન્યો રે ॥ ૧૪ ॥ અંદન શુચિ
 અંગો રે, 'મૌક્ટિક સર્વાંગો રે; જણે ॥ તારાશ્યું રંગે
 અંગે શશિ બન્યો રે ॥ ૧૫ ॥ દાય વસ્ત્ર તે પહેરે રે,
 વિવાહ મંગળ ગહરે રે; દસિ આવડ પડવડ અંગજ
 મંડપભનો રે ॥ ૧૬ ॥ અત્ય અરવ આરોહે રે, છત્ર

૧ દિક્ષા સમય નવક દોવાથી કરાવેલો વસ્ત્ર તરતજ ધરો એમ
 જાણીને માનું કેશમાંથી પાણી ઝરે છે તે તેઓ રૂદનજ કરતા
 દોષની । ૨ કેશ સમુહ । ૩ સુમ કેં કુન્નુમની દામ કેં માળા ।
 ૪ કેશ રથામ બને પુષ્પમાળા રવેત એ બે રૂપે કરીને માનુ કામ
 રવને આરાધ્યો દોષની । ૫ બને પડવે । ૬ લાવણ્યરૂપી નદીના
 શીજી સરીખા ઉન્નવગ ।

મથુર સોઢે રે; જન મોહે જગ 'કોહે ખીજે તસ સમો
 રે ॥ ૧૭ ॥ ગાઘજે મંગળ રે, વાજે ભેરી ભુંગળ
 રે; શરણાઘ તે સરલી સઘળે ચહચહી રે ॥ ૧૮ ॥
 ઝાસરિ ઝંકારે રે, માદળ દોંકારે રે; વર તુલિય પ્રકારે
 ગગનરવ પૂરિયો રે ॥ ૧૯ ॥ લૂણુ ઊતારે પાસે રે,
 દોય વધૂય ઉલ્લાસે રે; બંદિ બિરદ ભણુંતે મંડપ
 આવીયા રે ॥ ૨૦ ॥ સુવાસણિ દીએ 'અદ્ધા રે, દ
 ધિ આદિ 'મહધો રે; તીહાં જંખૂકુમાર 'કુમાર સ
 માનને રે ॥ ૨૧ ॥ મન શુભ સંદર્ભિત રે, પગ અગ્નિ
 ગર્ભિત રે, 'ભાંજી સરાવસંપુટ તે માનુ ગૃહિ ગયો
 રે ॥ ૨૨ ॥ તે કુમરી સાથે રે, તીહાં બેસી હાથે રે;
 જંખૂ કૌતુક વિવાહ મંગળ અનુગ્રહે રે ॥ ૨૩ ॥ હુધ
 લગનની વેળા રે, થયા 'અગિરી ભેળા રે; જંખૂ પર
 હયા તે કુમરી 'પિતૃ ઉરોધથી રે ॥ ૨૪ ॥ તારા
 મેળે હરખી રે, કૌતુક સુખ વરખી રે; શુચિ મંગળા
 વર્તે મધુપર્કે હસી રે ॥ ૨૫ ॥ અવહિત યુત દાને રે,
 'અન્ન મોક્ષ વિધાને રે; 'અંશુ આલિનતી 'મુ

૧ અઘ. ૨. બહુમહાં. ૩ કાર્તિક સ્વામીની જવા. ૪ સંપુટા,
 આંખીને. ૫ ચોરી. ૬ માતપિતાના આગ્રહથી. ૭ નેત્ર સામસામા
 મેળવીને. ૮ હેડો ઝલાવીને મુકાવવાની રીતીએ. ૯ વસ્ત્ર આ
 આપીને. ૧૦ હર્ષિત. ૧૧ ખોળામાં બેસાડીને. ૧૪ સ્ત્રીઓ.

દિતતે અંકા રોપણેરે. ॥ ૨૬ ॥ ઇમ મુતને વિનાદે
રે, ધારણી ઉત્સાહેરે; મુખ પામી મુત પરણ્યે રમણી
જસ વરેરે. ॥ ૨૭ ॥

દુહા.

દાન વધુ વરને તીહાં, કનક તણે હુઆ ઠેર;
જે દેખી પ્રભુ પદ દરસ, ચરિજ અનુભવે મેર. ॥ ૧ ॥
મંગળ દીપક કર્યા હુઆ, ધનજ મંગળ વર ગીત; જ.
જુ પરણી સ્ત્રી સહીત, પડુના સ્વધર ત્રિનિત. ॥ ૨ ॥
નમે પ્રથમ કુળ દેવતા, જિનવર શિવતંત્ર મૂળ; તવ
કંકણ મોક્ષણ હુઆ, વધુ વરનું અનુકુળ. ॥ ૩ ॥
રિપભક્ત ધારણી પછી, પૂજે જંબૂપતિ સાર; જંબૂ
અલંકૃત સિ સહીત, આગ્યા વાસાગાર. ॥ ૪ ॥ અ
રો! રહત જંબૂ તીહાં, નિર્વિકાર પ્રીયા પાસ; ગોરો
કોરો કુણુ રહે, મણિઓરો કરી વાસ. ॥ ૫ ॥

દોહા.

(મંખ લાંબન વજરે રવામી.) એ દેરી)

હવે છે એક જયપુર દંગ, વિંધ્યાચળ પાસે ઉ

૧. પદમખં ખેસાડીને. ૨. કમલો. ૩. કંકણદોરા હાથ.
૪. જંબૂપતિના પતિ ને આધ્યાત્મિક અગ્રણી દેવતા તેની પૂજા કરી.
૫. મંગર.

તંગરે; જંબૂ જયકારી ॥ તીહાં વંધ્ય નામે છે રાય,
 સુત પ્રભવને પ્રભુ દોય ભાયરે. ॥ જં૦ ॥ ૧ ॥ વડો
 પ્રભવ છતે પણ પ્રાજ્ય, લઘુને તેણે દીધું રાજ્યરે; ॥
 જં૦ ॥ નીકળ્યો પ્રભવ અભિમાની, વંધ્ય વિષમે
 કરી રાજ્યાનીરે. ॥ જં૦ ॥ ૨ ॥ તે ખાત્ર ખણે બંદી
 ઝાલે, પંથ પાડે રહે ઉભે ભાલેરે; ॥ જં૦ ॥ તેહના
 ચર^૧ દસ દિશિ હેરે, એક દિન તે આવી પ્રેમેરે ॥
 જં૦ ॥ ૩ ॥ જંબૂની રીદ્ધિ છે મોટી, તે આગે ધ
 નંદની છોટીરે; ॥ જં૦ ॥ વિવાહ મંગળે વ્યવહારી,
 મિળીયા છે બહુ ધનધારીરે. ॥ જં૦ ૪ ॥ તીહાં જ
 ધ્યે આપણે સ્વામી, તે સંપદા જણે પામીરે; ॥
 જં૦ ॥ એમ સુણી પ્રભવો તિહાં આવે, દોય વિદ્યા
 મન માંહે ભાવેરે. ॥ જં૦ ॥ ૫ ॥ વિદ્યા અવસ્થાપિ
 નિ^૨ એક, તાણોદ્ધાટણી^૩ બીજું વિવેકરે; ॥ જં૦ ॥
 તેહખજ ગર્જિત અસંરાળે, જિમ મૃગપતિ દાઢને
 ઝાળેરે. ॥ જં૦ ॥ ૬ ॥ કરી અવસ્થાપિનિએ પ્રયોગ,
 ઉંઘાવે સઘળા લોકરે; ॥ જં૦ ॥ જંબૂ પ્રતે જોર ન આ
 લે, ધન પવને ગિરિ કેમ હાલેરે. ॥ જં૦ ॥ ૭ ॥ દેખી

૧ સેવક. ૨ નિંદ્રા લાવનારી વિદ્યા. ૩ તાણુ ઉઘાડી નાખ
 નારી વિદ્યા.

ભુષણ મણી ભક્ષા વાગા, સુતાના લેવા લાગ્યારે ॥
 જં૦ ॥ ચોર ઉપરે તે નવી કાપે, નવી મનમાં કોલ
 આરોપેરે. ॥ જં૦ ॥ ૮ ॥ લીલાયત કુમાર ન બોલે,
 વિશ્વાસી એખ કિમ બોલેરે; ॥ જં૦ ॥ હું જાણુ છું
 પાપ હરીઓ, મન ફરસ્યો એહને અરિઓરે. ॥ જં૦
 ॥ ૯ ॥ મહા પુણ્ય કુમારનો સોર, સુણી થંભ્યા સધ
 બો ચોરેરે; ॥ જં૦ ॥ પક્ષીયુત પ્રભવો દેખે, જંબૂ ક
 રિ કરિણી લેખેરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૦ ॥ હું વિંધ્યરાય સુત
 પ્રભવો, નામે આપ જણાવે વીભોરે; ॥ જં૦ ॥ મુઝ
 ર્યું મિત્રાઈ કીજે, અણુમિલતે ન મિળીએ બીજેરે. ॥
 જં૦ ૧૧ ॥ થંભણી મોક્ષણી દોય વિધા, મુઝને ઘો
 મિત્ર અનિંધારે; ॥ જં૦ ॥ તુમ્હે લ્યો અવસ્વાપિનિ
 વિજ્ઞાન, વળી તાજ ઉદ્ધાડણ શજ્જરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૨ ॥
 જંબૂ કહે લચ્છી છંડી, મેં પ્રત લેવા રઢ મંડીરે; ॥
 જં૦ ॥ એ વિધાનું શું માહરે કામ, આબ્યુ છે મના
 ઠામરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૩ ॥ સંહરી અવસ્વાપિનિ તામ,
 પ્રભવો પ્રણમે ગુણ ધામરે; ॥ જં૦ ॥ કૃત અંજળી
 જંબૂની આગે, હવે બોલે બહુજે રાગેરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૪
 ॥ વર મિત્ર તરણ વય માણો, એ વયમાં ભોગ પ્રમાણે

રે; ॥ જ'૦ ॥ અનુક'પો' આઠ નવોઢા', તુચ્છે નિપુણ
કહાવોછો પોઢારે'. ॥ જ'૦ ॥ ૧૫ ॥ પછી ભુક્ત લોગ
કળ દિક્ષા, લેજો માનેયો મુઝ શિક્ષરિ; ॥ જ'૦ ॥ કુણે
ન કહીયું એમ મત કહેશો, એમં મુખ જસ લીલા લ
હરયોરે. ॥ જ'૦ ॥ ૧૬ ॥

દુહા

જ'ખૂ કહે મુખ વિષયનું, અદ્ય અપાય' અ
નંતં; સ્યું તેણે શમ મુખ' ભદ્રું, આતમ રામરમં
ત; ॥ ૧ ॥ સર્વ વિષય કપાય જનિત, જે મુખ લહે
સરાગ; તેહથી કોટિ અનંત ગુણ, મુધા લહે ગત
રાગ ॥ ૨ ॥ સરસવથી પણ વિષય મુખ, અતી થો
કું દુઃખ કોડ; ઇહાં મધુમિંદુ રસકથા, સાંભળ આગ
સ છોડ ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(જહા રાયનો દેશ-રણીઆમણો) એ દેશી.

જહા એક પુરૂષ દેશાંતરે લાલા, ભમે તીહાં સાથ
લુટાય; જહા પેઠા અટવી એ સાથ તે લાલા, ચોર

૧ દયા કરો. ૨ નવી પરણેલી. ૩ પ્રેમ, મોટા. ૪ કપટ.
અસમતાનું મુખ.

તીહાં વાઘ જાય ના ચતુરનર ॥ વિપત્ર વિપય રસ
 લેય ॥ એ આંદણી ॥ ૧ ॥ જહો ચોર તે વાંઘ સમા
 સરે લાલા, લુંટવા ધાયા રે સાથ; જહો મૂગપરે ના
 હા સાથના લાલા, બહુળા લોક અનાથ ॥ ચ૦ ॥
 ૨ ॥ જહો સાથ હીન તે મડાટવી લાલા, પેડો કંઠ
 ગતમાણ; જહો ધાયા તે પ્રતિ હાથિયો લાલા, સાથી
 યો માનું ચમરાણ ॥ ચ૦ ॥ ૩ ॥ જહો મદઝરતો
 જાણમાઈતો લાલા, માનુ નિજ તનુ બેળ રસપૂર;
 જહો ઉંચી મુંઠ હરે ઘણું લાલા, પાણી અભ્ર મમુ
 ર ॥ ચ૦ ॥ ૪ ॥ જહો ચાંપતો લુંઘ ચરણે, કહે
 લાલા, માનું કયાં તું ધરે દિશી નાગ; જહો સજળ
 જળદ પરે ગાજતો લાલા, ત્રેવડે હરિ ગજ છાંગ ॥
 ચ૦ ॥ ૫ ॥ જહો ટુંકારે તે જળકણે લાલા, પુઠે હ
 મુગો ગળે તેહ; જહો લડયડતો કંદુક પરે લાલા, પ
 હોતો કૂપ અછેડ ॥ ચ૦ ॥ ૬ ॥ જહો ગજ અવ
 જ્ય હવિત હરે લાલા, કૂપે હવું કેમેક; જહો ધમ

૧ બળે કરીને પાનાવ શરીરમાં સમ્યો નથી. ૨ સર્પ સદિન
 આગયને પાણી દેશે કે નું ? ૩ જમિનને કહે છે કે તું વિશિરપી
 દેરિનને આ ખાદે પરી રટી છું ? ૪ વળ સદિત વડાની પેડે
 ચડતો. ૫ દણી નેમ, ૬ હાથે કુચ.

ચિંતી ઝંપા દીયે લાલા, આશા ન રળે છેક ॥ ચ૦
 ॥ ૭ ॥ જીહો અવટ તટ^૭ વટ^૮ એક છે લાલા, લાં
 બો કૂપે તસ પાદ^૯ તે આલંબી તે કરે લાલા, રજ્જુ
 બદ્ધ ઘટવાદ^{૧૦} ॥ ચ૦ ॥ ૮ ॥ જીહો કરિ કૂપે શુંઢ
 કરી લાલા, મસ્તક ફરસે તાસ; જીહો પણ તે લેઇ ન
 વી રાકે લાલા, જીમ નિધિ અપુણ્ય પ્રકાશ ॥ ચ૦
 ॥ ૯ ॥ જીહો કુવા માંહે બીજે કુવો લાલા, વદન
 વિકાશી રહંત; જીહો તે દેખે અજગર તીહાં લાલા,
 જોતાં હેઠ મહંત ॥ ચ૦ ॥ ૧૦ ॥ જીહો ચિહું પાસે
 દેખે અહિ લાલા, સહિ યમ મહિપતિ મિત્ર; જીહો
 રોષે ધમણ પરે ધમધમે લાલા, માંડે ફણગળ
 છત્ર ॥ ચ૦ ॥ ૧૧ ॥ જીહો શામ રવેત સુપક
 બીહુ^{૧૧} લાલા, છેદતા તે વટપાદ; જીહાં દંત
 કૂકચ ગોચર કરે લાલા, ચટચટ ઉપજે નાદ
 ॥ ચ૦ ॥ ૧૨ ॥ જીહો વનગજ તે આણુ પહુચતો
 લાલા, હટલોલે વટ શાખ; જીહો ઊડી મધપુડા થ
 કી લાલા, કરડે તે માખી લાખ ॥ ચ૦ ॥ ૧૩ ॥ જી
 હો લક્ષ મક્ષિકા રૂદ્ધતે લાલા, સર્વાંગે કૃત પક્ષ; જીહો

૭ કુવાના કાંઠા ઉપર. ૮ વડનું વૃક્ષ. ૯ વડની વડવાઈઓ.
 ૧૦ દોરડે બાંધેલા ધડાની જમ. ૧૧ ખે હંદર.

નીકળવા તે કૂપથી લાલા, માનુ સજ્જ હુઓ પર
 તસ ॥ ચ૦ ॥ ૧૪ ॥ જહો વંટલાંખિત મધુકેથથી
 લાલા, વદને યડ્યો મધુ ખિંદુઃ જહો લાગો લલાટે
 હુંટી^૧ કરી લાલા, ગળણીએ જમ જળ ખિંદુઃ ॥ ચ૦
 ॥ ૧૫ ॥ જહો તે આસ્વાદતે સુખ ગણે લાલા, ઉપ
 નય ઇહાં સુણો સાર; પુરુષ તે સંસારી કહો લાલા,
 અટવી તે સંસાર ॥ ચ૦ ॥ ૧૬ ॥ જહો મરણ તે વન
 વારણ^૨ ગણો લાલાં, મનુજ જન્મ તેરે કૂપ; જહો નરગ
 તે અજગર જણીએ લાલા, ક્રોધાદિક અહિ રૂપ ॥ ચ૦
 ॥ ૧૭ ॥ જહો વડવાઇ તે આગિખું લાલા, મુષક તે દો
 ઇ પક્ષ; જહો કાળોને ઘોળો મળી લાલા, વડવાઇ કષય
 દક્ષ ॥ ચ૦ ॥ ૧૮ ॥ જહો વ્યાધિ તે જણો મસિકા
 લાલા, વિપયનુ સુખ મધુ ખિંદુ; જહો તીહાં કુણ
 રાગ ધરે^૩ કૃતી^૪ લાલાં, સુકૃત કુમુદ વન ઇંદુ ॥ ચ૦
 ॥ ૧૯ ॥ જહો દેવ વિધાધર કોઇ વડો લાલા, કુપ
 થી ઊદ્ધરેરે તેહ; જહો કહો તે તસ ઇચ્છે નવા લા
 લા, પ્રભવ કહે સસનેહ ॥ ચ૦ ॥ ૨૦ ॥ જહો ઊપ
 ગાર ઇચ્છે નહીં લાલા, કુણ આપદ જળ નાવ; જ

૧ પડતી જિપર રહેલા મધપુડામાંથી. ૨ કપાળ જિપર યજ્ઞન,
 ૩ વનદાથી. ૪ ખંડિત પુરુષ.

ખૂ કહે કીમ હું તણું લાલા, તો ગુરુ સુગમ પ્રભા
 ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥

હું.

હુખ વણો ભવ દૂપમાં, સુખ મધુ બિંદુ સનાંન;
 ઉદ્ધરશે આવી મળ્યે, સદગુરુ ધરી વિમાન ॥ ૧ ॥
 દૂપ થકી નવી નીકળે, ગુરુ ધરે જ્ઞાન વિમાન; તે અ
 ભાગ્ય શેખર તણું, જણો જુદા ગુમાન ॥ ૨ ॥ પ્રભવ
 કહે માતા પિતા, રનેલળ તુજ છે ચિત્ત; રાગિણિ એ
 અંહિણી તણી, કેસ દું નિરૂપિત ॥ ૩ ॥ જખૂ ક
 હે શો બંધુનો, સંસારે પ્રતિબંધ; કુબેરદત્ત કથા સુ
 ણો, તેદથી છે બહુ બંધ ॥ ૪ ॥

દાંડી

દેવી-ઝંઝરીયાની

મથુરા નગરીમાં હુધળ, ગણિકા એક ઝિદામ;
 સના મનમથ રાયનીલ, કુબેરસેના તસ નામ ॥ ૧ ॥
 વિવેક વિચારો રયો બંધુ પ્રતિબંધ ॥ રોહ સુંઝયા
 જવી લહેલ, તવ ફીરે જીમ અંધ ॥ ૨ ॥ ૨૦ ॥ ૧ ॥
 એ આંકણી ॥ પામી પહેલાં ગર્ભથીલ, ખેદ તણું તે
 હ પુર; માત દિખાવે વૈધનેલ, નાડિ જુએ તે અ

૧ કામ દેવ રાજની સેના જવી.

દુર ॥ મું ॥ ૨ ॥ નાડિ જ્ઞાને તેહને છ, વૈવ કહે
 એ અરોગ; દુઃખ દારણ ક્યેશનું છ, ઊદર યુગળ
 નો છે યોગ ॥ મું ॥ ૩ ॥ પ્રસવ અવધિએ વ્યાધિ
 છે છ, મા કહે ગર્ભને પાડ; વેશ્યા કહે કેમ પાડીએ
 છ, ગર્ભ ને લખ્યો નિહાંડ ॥ મું ॥ ૪ ॥ ગર્ભ કહે
 શ સહી અંતી ઘણો છ, દારક દારિકા દોય; તે પ્ર
 સવી માતા ભણે છ. નાખો એ વંચરી જોય ॥ મું ॥
 ॥ ૫ ॥ ઉદર થકે જોણે દુઃખ દીધો છ, ઉદરથી પડી
 ચોરે તેહ; યુગળ બાહિર નાખીએ છ, મળપરેમ ધરે
 બેહ ॥ મું ॥ ૬ ॥ વેશ્યા કહે દશ દિન રહો છ, પો
 પુસ્તને રે એહ; જિમ્મતિમ માને અગ્યારમો છ, દિન
 મે આગ્યો કાય મેહ ॥ મું ॥ ૭ ॥ કુબેરદત્ત કુબેર
 દત્તો છ, નામ મુદ્રા કરે દીધ; પેટી રત્ન ભરી તીલાં છ,
 બાળક થાપણ કીધ ॥ મું ॥ ૮ ॥ પેટી ચમુનામાં ધ
 રી છ, તરતી ગઈ છમ દંસ; નયનાંજળી ગળ તાત
 ને છ, દેતી ફરી વેશ વતંસ ॥ મું ॥ ૯ ॥ સોરી
 પુર બારે ગઈ છ, પેટી પ્રભાતે ઉદાર; ઇન્દ્ર સુતે
 દેખી ચડી છ, તે નિજ ભાગ્ય શંભાર ॥ મું ॥ ૧૦ ॥

૧ ગદગમાં જે છવ દરપત્ર ચરેલા છે તેથી. ૨-પુન અને
 પુત્રી.

એક બાળક એક બાળિકાજી, તે દેખી તે લેત; બ્રાત્રી ભાં
 ડ તે ઓળખેજી, નામ મુદ્રાક્ષર તંત ॥ સુ. ॥ ૧૧ ॥
 ઇચ્છ્ય ધરે દોષ વધેજી, લાજ્યાં પાજ્યાંરે ચત્ત; કળા
 જાણુ અનુક્રમે હુઆજી, પામ્યા ચૌવન રત્ન. ॥ સુ. ॥
 ૧૨ ॥ જાણી સરખી જોડલીજી, પરણાવ્યા માંદો માં
 હી; ચતુરાઈ ગુરૂ ચૌવનેજી, સ્મર ધર્યો અંગે ઉત્સાહ.
 ॥ સુ. ॥ ૧૩ ॥ ઘુત રમે તે અન્યદાજી, વધુ વર પ્રેમ-
 તરંગ; કુબેરદત્તની મુદ્રીકાજી, આવી વધુ સખી ઉ-
 ત્સંગ. ॥ સુ. ॥ ૧૪ ॥ કુબેરદત્તા તે જુએજી, નાણાં
 પરે પરખંત; દોષ મુદ્રા પરે અટકજોજી, ભાઈ બેહેન
 અમે તંત. ॥ સુ. ॥ ૧૫ ॥ બ્રાત્રીમાંડ અમે તે
 ભણીજી, નાવે દંપતિ બુદ્ધિ; દોય કુબેર કરે હીયેજી,
 મુદ્રા ઇમ કરી ચુદ્ધ. ॥ સુ. ॥ ૧૬ ॥ કુબેરદત્ત પણ તે
 દોય મુદ્રા, દેખી પામ્યોરે ખેદ; કુબેરદત્તાને મુદ્રા આ-
 પી, માને પુછે ભેદ. ॥ સુ. ॥ ૧૭ ॥ ઓયરસ સુત
 અપવિદ્ધ તથા હું, દત્તમ કૃત્રિમ તુઝ; બીજે સુત હતો
 કેહેવો માંતા, સુતનું છે બહુ ગુઝ. ॥ સુ. ॥ ૧૮ ॥
 આગ્રહ ગહેલે તેણે એમ પ્રુછયે, શા કહે મુળ વૃતાંત;
 કહે કુબેરનું શું એમ કીધું, સા કહે સરખા અત્યંત.
 ॥ સુ. ॥ ૧૯ ॥ જુગતી જોડી અવર નથી તેણે, અમે

રચ્યો એહ વિવાહ; હજીય સંબંધ થયો નહીં, બીજો
 કરો તુમે ઉચિત ઉચ્છાહ. ॥ સુના ૨૦ ॥ કુબેરદત્તાને
 એ સર્વ જાણી, તુમ્હે કરી આવો વ્યાપાર; જેમે
 કુશુળે તમે ધર આવ્યો, બીજો કરશું વિચાર. ॥ સુના
 ૨૧ ॥ કુબેરદત્તાને તેણે કહ્યું, માત પિતા ધર જાઓ;
 ડાહ્યાછો તમે ડાહ્યું કરજો, કરમના કઠિન ઉપાય ॥ સુ
 ૨૨ ॥ કુબેરદત્ત ધમ તેહને શિખવી, મથુરા નગરીએ
 જાય; વ્યાપારે ધન અરણ્ય ઇચ્છાએ વિલસે, કુબેરસે
 ના કરી નાર. ॥ સુ ॥ ૨૩ ॥ કુબેરદત્તા માતાને કહી,
 તીમ જાણી મત લેઈ; મુદ્રા ગુપ્ત ઠવી તપ તપતાં, અ
 વધિજ્ઞાન લહેઈ. ॥ સુ ॥ ૨૪ ॥ કુબેરદત્તા ભાઈશા
 દેખે, સખજ અકળજ કરંત; પુત્ર હુઓ તસ કુબેરસે
 ના નિજ, નારીશ્યું રંગ રમંત. ॥ સુ ॥ ૨૫ ॥ તે પ્ર
 તિબોધવા મથુરા નગરીએ, આવી સાધવી સમેત; કુ
 બેરસેનાને ધર્મલાભ દેઈ, માગે વસતિ સકેત. ॥ સુ
 ॥ ૨૬ ॥ કુબેરસેના હું પણ નારિ, પણ હવડાં કાંઈક
 ભજજ; કુળ વહુ સરખો ઉચિતારે, ભલોરે પ્રસાદ કી
 યો આજ. ॥ સુ ॥ ૨૭ ॥ નિજ ધર પાસે વસતિ વ
 ર દેઈ, કુબેરસેના કરે સેવ; અજગહુ અરણ્ય કમળને

આગે, બાળક કવે નિજ હેવ. ॥ સુ. ॥ ૨૮ ॥ બોધ^૧
 લહે જે જોહ પ્રકારે, તે પ્રતિબોધએ તેમ; કળ દબને^૨
 દ્રષ્ટાંતે અજ્ઞાન, હુલસાવે મુત એમ ॥ સુ. ૨૯ ॥ ભાઈ
 તું બોધ તું માહરો, દેવર મુત તું ભરીજ; પીતરી બો^૩
 પાત્રો^૪ ધમ તુજશું, ધર સંબંધના બીજ. ॥ સુ. ૩૦ ॥
 ૩૦ ॥ ભાઈ પિતા પિતામહ ભક્ષા, બોધ સમુદ્રો તેહ;
 ધર સંબંધ ધર છું તાનર, જનકશું હું હસાસનેહ ॥
 સુ. ૩૧ ॥ ૩૧ ॥ માતા પિતામહી, બોધનું વાહુ, સામુવ
 બો કોટી શોક; ધર સંબંધ ધર છે મુજશું, માતા તુ
 જ અવસોક. ॥ સુ. ૩૨ ॥ ૩૨ ॥ હુબેરદત્ત કહે તે નિમુશી,
 શું બોલોછો વિરહ; ભાંજે બ્રમ બાંજે દ્રમ જાને^૫,
 તુમ્હે છો સુગમ વિશુદ્ધ. ॥ સુ. ૩૩ ॥

હુહા.

અટપટ વયણે એહવે, અટપટ ધરે દુબેર; અજ્ઞાન
 ખટપટ ભાંજશે, લટપટ ન રહે બેર ॥ ૧ ॥ ^૧ ગુણ
 બાંધ્યો ધર જેમ લહે, કૂપ થકી વર નીર; કમી વયણે
 લાગ્યો લહે, તીમ મન અર્થ ગંભીરના ૨ ॥

૧ પ્રતિબોધ અથવા સમજિત, ૨ એ અક્ષર કોઈ એમ અ
 નિયમિત રીતે ૩ કદા. ૪ શોકના કોઈ દીકરીને દિકરા (પાત્રો)
 ૫ જ્ઞાનરૂપ અંજને આંજો. ૬ દોરડી.

(જિનવર પુત્રે રે ભાવેશ્યુ) એ દેશી

સાધવી ભાખે સોહામણું, સાંભળેા એહનો વિ
ચાર કે; માતા એકજ અહાતણી, તેણે ભાઈ ૧ નિર
ધાર કે ॥ સાં ॥ ૧ ॥ બેટા મુજ પતિનો જણ્યો ૨,
પતિ લઘુ ભાઈ તે થાય કે, દેવર ૩ ભ્રાતાનો બેટો,
તેણે ભત્રીજા ૪ કહાય કે ॥ સાં ॥ ૨ ॥ ભાઈ મા
તાના પતિ તણો, પિતરીઓ ૫ તેણે હોય કે;
બેટા એ માહરી શોક જણ્યો, શું બુઢું કહીએ જોય
કે ॥ સાં ॥ ૩ ॥ ભાઈ એ બાળકનો પીતા, મુજ
તસ જનની છે એકર કે; મુઝ માતાપતિ તેભણી, બા
પર કહીજે તે છેક કે ॥ સાં ॥ ૪ ॥ પીતરીયાનો
જે છે પિતા, કહુંય પિતામહ ૩એહતો; હું પણપરણી
તેણે પતિ ૪ હુઓ, શોક જણ્યો મુન ૫ દેહતો ॥ સાં ॥
સસરો દેવરનો પિતા ૬, માતા એકની મુજ માત ૭તો;
એક કુસિયો દાયં ઉપન્યા, બોટી નહીં એક વા ૮ તો
॥ સાં ॥ ૬ ॥ પીતરીયાનો માતા ભણી, માહરે પિ
તામહી ૨ એક કે; ભાઈની ભગનો ભોજઈ ૩ તે, શો
ક સુતની વડુ ૪ જોય કે ॥ સાં ॥ ૭ ॥ સામુ ૫
પતિ જનની ભણી, શોક ૬ બીજી પતિ નાર કે; પ્રગટ

અધારે એ નાતરાં, ત્રીકું પાસે નિરધાર કે ॥ સાંના
 ઇમ કહી આપે કુબેરને, કરી મુદ્રા રાખી હતી ગુદ
 કે; જાણી બિગાડ તે સંબંધનો, લીએ દિક્ષા તે અ
 મૂઠ કે ॥ સાં ॥ ૯ ॥ તપ તપો છેહડે રે તે વરે, સુ
 રવહુની વરમાળ કે; કુબેરસેના હુઈ શ્રાવોડા, પાળે
 શિયળ રસાળ કે ॥ સાં ॥ ૧૦ ॥ ઇમ જ કહે બં
 ધાઈએ, તોહાં શી બંધુનો બુદ્ધિ કે; જગ ઉપકારિ
 છાં જો મીળી, ગુરૂણી તો હુઈ શુદ્ધ કે ॥ સાં ॥
 ૧૧ ॥ અંતર બંધુને જ મીળ્યો, કુણુ તેહને પર બંધુ
 ઠ; કુવારે જુદા કહો કીહાં રહે, ઉમગ્યો આનંદ સિં
 ધુ કે ॥ સાં ॥ ૧૨ ॥ બંધ હોડાવે જે બંધુ તે,
 ગણુ ત્રયોદરનું એ રૂપ કે; બંધુ સુજસ ગુરૂ તે ભ
 લો, બીજ બંધ સ્વરૂપ કે ॥ સાં ॥ ૧૩ ॥

દુહા

પ્રભવ કહે વળી પીતરીને, પડતા રાખે પુત્ર;
 તે ઉપજવો ધર વશી, પછી ત્રત લેજો મિત્ર. ॥૧॥
 અવગતિયા થાએ નરક, જાયે પિતર અપુત્ર; પીતરત
 છું રણુ હોડવા, રાખો ધરનું સુત્ર ॥ ૨ ॥

૧ વંશનાત્ ત્રોટયતીતિ વંધુ—મધ્યમપદ્મોપી સમાસ.

(ત્રેણિક શ્યવાદી ચક્રો) એ દેશી.

જાંખૂ કહે શ્યો પિતરને, તારે પુત્ર તે તુજ મો
હ; સંબંધ મહેશર દત્તનો, ધહાં સાંભળી રે ઢાળો અં
દોહ ॥ પ્રભવરાય ॥ બુઝો વિપમ સંસાર ॥ મત મું
ઝો રે કરી જૂઠ વિચાર ॥ પ્ર૦ ॥ ૧ ॥ તાઅ લિખિત
નગરિ હુઓ, સાર્યપ-મહેશરદત્ત; હુઓ સમુદ્ર નામે
તસ પિતા, તેતો લોભનો રે સાંચો સમુદ્ર અદત્ત ॥
પ્ર૦ ॥ ૨ ॥ બહુજા કપટ બહુલો ભાઈ, તસ માત
પાપની માત; લોભાવકર ભેંસો હુઓ, - મરી તેહના
સંચય પરભાવ ॥ પ્ર૦ ॥ ૩ ॥ ભર્તા મરણ દુઃખે ક
રી, હુધ કુતરી તસ માત; થઈ મહેશર નારી હવે, એ
ઢાકિની વ્યભિચારે વિખ્યાત ॥ પ્ર૦ ॥ ૪ ॥ પતિ વ
ચી પરપુરપે રમે, ગાંગિજા તે સ્વચ્છંદ; અસતિ
કહે નવિ તરણુને, કાંઈ વરસે રે જળધર જળ બિંદ
॥ પ્ર૦ ॥ ૫ ॥ એકદા તે પરપુરપણું, રમતી મહેશ
રદત્ત; દેખે સદન નિજ આવાંચો, કોઈ કારણે રે મ
ન્મથ ઉન્મત્ત ॥ પ્ર૦ ॥ ૬ ॥ શ્લેથ કે સુરત શ્રમ ક
પવિણ, ઉઠ્યો ચળ દુગભાર; પહેરણે પસો નગનસમ,

૧ ગીત. ૨ પર. ૩ વિલાસના શ્રમથી કંપળ. ૪ હાતી વ
ખત મપાઈ દષ્ટિ થઈ ગઈ છે એવા.

હામગ રે હુઆ અસતિ જર ॥ પ્ર૦ ॥ ૭ ॥ કશે તે
 આદ્યો જર તેણે, હમ લુખ્ય કે લલુક; માંત્રિકે
 હમ ભુતાત્તને, અડખોથે માર્યો નિશુક ॥ પ્ર૦ ॥
 ૮ ॥ મરવો તે પગરયું બકુ પર, જેમ કુલાલે મૃત
 પિંડ; હમ ધરે પેઠો કૂતરો, તીમ માર્યો રે લેધ મખ
 જો દંડ ॥ પ્ર૦ ॥ ૯ ॥ અધમુઓ તેડ નાહો કીમક,
 પડ્યો થોડે જઘને જર; અતુચિત કર્યું તેહવું હવું,
 કંઠાગત રે પ્રાણુ કરે વિચાર ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૦ ॥ શુભચિ
 ત પુણ્યોદય ધશે, નિજ બીજ ઉપન્યો તેહ; ગાંગિલા
 હુશે જ ધર્યો, ગતિકર્મનીર છે અકળ અછેક ॥ પ્ર૦
 ॥ ૧૧ ॥ સમયે તે પ્રસવે ગાંગિલા, હરખે તે
 મનમાંહે શેક; મતિમૂઠ ફૂકતે તવી ગણે, ભંને પાળે
 રે ધરે નિજ સુત દેઠ ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૨ ॥ પુત્રને પ્રેમે ના
 રોનો, વિસર્યો અસતિ દોષ; લુખ્યા તર્યો અવગુ
 ણુ કુણ ગણે, હહાં થાયે રે ફળ ધાન્યનો પોપ ॥ પ્ર૦ ॥
 ॥ ૧૩ ॥ જર હવ સુતને અતી ઘણું, લાલે મહેશ્વ
 રદત્ત; વધતો તે જાણે દુર્ગ કય, ધરે હઠ્યે રે ધન
 જેમ અદત્ત ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૪ ॥ પિતૃ મરણ વાસર અ

૧ શિયાળ. ૨ કુંમાર કે માટીનો પિંડ. ૪ પોતાની સ્ત્રીના
 જરનો હવ, પુત્ર થયો છે તેને. ૫ પોતાના પિતાના મરણને દિ
 વસે. ૩ કૂતરી.

ન્યદા, આણે મહિષ પિતૃ છવ; મારી ખાંચે તસ માં
 સને, વળી સુતને રે દીયે મુદિત અતીવ ॥ પ્ર૦ ॥
 ॥ ૫ ॥ દીયે હાડ તેહના માંસ યુત, જનની શુની તે
 ખાય; નચંચે તે ઊંચું પુચ્છને, મન માંહે રે તસ હર
 ખ ન માય ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૬ ॥ મુની માસખમણીઆ
 વીઆ, તીહાં તામ લિક્ષા હેન; જ્ઞાનાતિશયે સર્વી
 જાણતા, શિર ધુણે રે નિર્વેદ સંકેત ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૭ ॥
 નીકળ્યા તેહના ઘર થકી, દ્રાડીને વાંદે શેઠ; લિક્ષા
 અક્ષીધે જનુંકા કહે, આવે રે ઈમ ગ્રહીજન હેઠ ॥ પ્ર૦
 ॥ ૧૮ ॥ અગ્રગ્રહીયે જ્યાંથી નિકળે, તે શ્યા ગૃહસ્થ
 ના ગેહ; લીયે એક આપે 'કોડિગુણ', તે મુનિના રે
 ઉપકારી દેહ ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૯ ॥ મુનિ કહે માંસ ભક્ષી
 તણે, કુળે અમ્હે ન લેઊં અન્ન; સંવેગકારણ એક
 થયું, વળી તેહમાં રે ખુલ્યું મુજ મન ॥ પ્ર૦ ॥ ૨૦ ॥
 પુછ્યે કહી સવળી કથા, દાણે શું-રી તે નીધાન;
 વિશ્વાસમર વ્રત આદરે, વ્રત પાળી રે પામે શેઠ
 વિમાન ॥ પ્ર૦ ॥ ૨૧ ॥ તારે કુગતિથી પિતરને, સુત
 પ્રભવ કુણ કહે જણ; દુર્ગતિ નિવારક સુગત્સ હિત,
 જાણે તારક હો એક ધર્મ પ્રમાણ ॥ પ્ર૦ ॥ ૨૨ ॥

દુહા

કહે અપુત્રને ગતિ નહીં, વળી કહે બ્રહ્મચારિ;
બ્રાહ્મણ સુત સિધા ઘણા, એ વિરુદ્ધ મન ધારિ ॥૧॥
મધ માંસ મૈથુન થકી, જે નિવૃત્તિ તે ધર્મ; જ્યાં પ્રવૃ
ત્તિ તીહા અધર્મ, કીમ જાણો એ મર્મ ॥ ૨ ॥

ઇતિ શ્રી જંબૂ પ્રાકૃત પ્રબંધે જંબૂ ઉત્પત્ત્યાદિ
પ્રભવ પ્રબોધ પર્યંત વર્ણનો નામદ્વિતિયાધિકાર ॥૨૧॥

દુહા

આગે હવે કથા કહું, સુણો સુજન ચિતલાય;
નવનવ રસ સુરધેનુ એ, કુણને નાવે હાય ॥ ૧ ॥ પ
ણ ભાવ હોય કવી કથા, સદ્દેય જાણુ યોગ; મૂર
ખ સુણી શું રીઝશે, શું વાંચશે અયોગ ॥ ૨ ॥ થો
ડાને હિત જે હોયે, શાકવી કથા પ્રમાણ; અમૃત દેવ
જ શેવશે, કેમ પામશે અજાણ ॥ ૩ ॥ પ્રગટ ન ગુર્જ
રી^૧ કુચપરે, છન્ન^૨ ન અંધ્રી^૩ સંકાશ; સુભગ અર્થ
હોય મરહડી,^૪ કુચપરે છન્ન પ્રકાશ ॥ ૪ ॥ વક્તા

૧ ગોવાળણી. ૨ છાના, ગુપ્ત. ૩ અંધ્રી નામના દેશની સ્ત્રી
થોની જમ. ૪ મહારાષ્ટ્ર દેશની સ્ત્રી.

ઝોતા બેહુ જો, સરિદંય બેસે પાસ; મીઠો લોગે અમી
પરે, કવિયણ વચણ વિલાસ ॥ ૫ ॥

ઢાળ

(નામ તુમ્હાડું સોહામણ) એ દેશી.

જંબુપ્રત્યે હવે વિનવે, સમુદ્રશ્રી મન રંગરે ॥
મોરાવાહાણ ॥ આપ હઠી નવી હોઈજે, કીજે બળ
નો ટંગ રે ॥ મોં ॥ ૧ ॥ તુઝ વિરહો મુઝ મત હુ
ઓ, વિરહ તે મેં ન ખમાય રે ॥ મોં ॥ તુઝવિણ પ
લક દિવસ સમો, દિવસ સાગર થાય રે ॥ મોં ॥
૨ ॥ છટકી છેહ ન દીજીએ, કીજીએ ચિત વિચાર રે
॥ મોં ॥ પછે પડશે પસ્તાવડે, જેમ પડીગ્યો કર
શણકાર રે ॥ મોં ॥ ૩ ॥ આમ સુસીમે હુઓ વડો
કર્પક' એક બક નામ રે ॥ મોં ॥ વાવે તે કાંગતે કો
દ્રવા, વર્ષા સમય મુકામ રે ॥ મોં ॥ ૪ ॥ ઉદ્ધે ધા
ન્યે શ્યામળ દળે, શોભે ક્ષેત્રની ભૂમિ રે ॥ મોં ॥ ૫ ॥
ખી રાન્ય મુલિકનું, મુદિત મનુ રામ રામે રે ॥ મોં
॥ ૫ ॥ કોંગુ કોદ્રવ ધાન વાધતું, દેખી તે નિતિ તુ
પ રે ॥ મોં ॥ જઈને સ્વજન અતિથિ યયો, કોઈ આ
મ દિવિષ્ટ રે ॥ મોં ॥ ૬ ॥ સ્વજને ભોજન તસ દી

યા, ગુડમંડક^૧ ને અપૂર્વ રે ॥ મોં ॥ અતી દરખાયા
કહે એહ રે, ભોળન અમૃતનો ગર્વ રે ॥ મોં ॥ ૭ ॥
નાતિને કહે અમ્હે એહયું, સ્વપને પણ નવી દીક
રે ॥ ॥ મોં ॥ ઉદર ખળયુંકંગુ કોદ્રવે, ત્રિગ અરહિ
તું છો ગરિક રે ॥ મોં ॥ ૮ ॥ પૂછે કહો કેમ નિપજે,
એ આહારની વસ્તુ રે ॥ મોં ॥ તે કહે અરહટને
જળે, સિંચીએ ક્ષેત્ર સમસ્ત રે ॥ મોં ॥ ૯ ॥ વાવીએ
તીહાં વહું ભજા, પાકા લણીએ તેહ રે ॥ મોં ॥
પીસી પચી^૨ તેહના કર્યાં, માંડા હુએ સસનેહ રે ॥
મોં ॥ ૧૦ ॥ શેલડી પણ ઇમ વાવીએ, વાધી પો
લીએ યંત્ર રે ॥ મોં ॥ તેહના રસનો તે ગુડ હોયે,
ગુડમંડક ઇણે યંત્ર રે ॥ મોં ॥ ૧૧ ॥ ગુડમંડકની
ઉત્પત્તી એ, જણી બક જય ગેહ રે ॥ મોં ॥ કંગુ
કોદ્રવ ક્ષેત્ર ફળી રહ્યું, લુણવા માંડે તેહ રે ॥ મોં ॥
૧૨ ॥ સુત કહે એ તમે કાં લુણો, કુટુંબને જીવન
હેત રે ॥ મોં ॥ બક કહે ઇશુ ગહું વાવશું, ગુડ
મંડકને સંકેત રે ॥ મોં ॥ ૧૩ ॥ સુત કહે થાશે
થોડે દિને, કણ એ તે લેઈ તાત રે ॥ મોં ॥ ગહું ઇ

૧ ગોળ અને ઘડુંના લોટના માંસ તે રોટલી. ૨ ગહુંને દ

ખાને અને પછી પચાવીને એટલે પેકાવીને.

શુ પછી વાવજે, નિપનું ગમીએ તે શી વાત રે ॥
 મોં ॥ ૧૪ ॥ કહિનું છાંડીને પેટનો, કરવો પોઢો
 આજોય રે ॥ મોં ॥ એમ વાર્યો પણ નવી રહે, કી
 ઘો ક્ષેત્રનો લોચ રે ॥ મોં ॥ ૧૫ ॥ કુઓ ખણાવે
 ગાગથી, તોહાં નવી નાકજે નીર રે ॥ મોં ॥ દીસે
 ગહર^૧ ખાતાળ તે, કચરો પણ નવી નીર રે ॥ મોં ॥
 ૧૬ ॥ કાંગ ને કોદવા નવી હુવા, નવી હુવા ધશુ ગો
 ધુમ રે ॥ મોં ॥ નિસાસે પસ્તાવડે, હુઓ એક અગ્નિ
 સંધૂમ^૨ રે ॥ મોં ॥ ૧૭ ॥ તીમ તુમ્હે સ્ત્રીધન સુખ
 તણ, શું વંછો પરલોક રે ॥ મોં ॥ મુંજસ વિજ્ઞાસ
 ને આદરો, તો છાંડો સંશય શોક રે ॥ મોં ॥ ૧૮ ॥

કુ ।

જંખૂ કહે દંતદુતે, દ્યોતિજ દિશા વિભાગ;^૩
 તુચ્છ કુળે મન નવી ધરં, કુળ મોટે મુઝ રાગ ॥ ૧ ॥
 વિપયા મિપ લંપટ છડે, તે ન લહે નવ થાગ; જન
 સમ ગારવ રસિક હુએ, ભવ વિણશ્યો જેમ કાગાસા ॥

૧ જોડો ગલીર. ૨ પશ્ચાતાપરૂપી અગ્નિ શ્વાસ નિશ્વાસ રૂપ
 ધુમાડા સહીત ઉત્પન્ન થયો. ૩ દાંતની કાંતીએ કરીને દીરાઓને
 કોળવળ કરી છે એવા.

વંધ્યાટવીએ એક ગજ હુજો, ઘણી યુથનો
 નર્મદા તીર રે; સ્વચ્છંદ તે યૌવન નિર્ગમી, પાયે
 આયુનું તીર રે ॥ ૧ ॥ કહે જાણુ વિષય ન રાચીએ,
 વિષયે રાચે તે ગમાર રે; કિંપાક ક્ષોપમ તે કહ્યા,
 નિજ હિત તીહાં નહીંય લગાર રે ॥ ૬૦ ॥ ૨ ॥ ખૂઠો
 તે બળહીણો થયો, ન કરી શકે દંત પ્રહાર રે ॥ ગત
 નિર્જર ગ્રિખ ગિરિ યથા, મદ રહીત તદા નિરધાર રે
 ॥ ૬૦ ॥ ૩ ॥ સાલરી તર પ્રમુખતા ભંગથી, વિર
 મ્યોષો અતિ અલ્પ રે; દંત પાતે ભુખી કુક્ષડી, ધરે
 ચર્મ ઢાથળી કલ્પ રે ॥ ૬૦ ॥ ૪ ॥ કરી ઊત્તરતાં સુ
 કી નદી, લડથડ પડીઓ તેહ રે; ઉડી બે
 સી નવી શકે, યથા પાદપો ગમન મુનિ દે
 હૃ રે ॥ ૬૦ ॥ ૫ ॥ મુઓ તે તસ ખાવા આવીયા,
 માંસ કૂતર નહિ શિયાળ રે; કીયો તાસ અપાન^૨ તે
 શ્વાપદે,^૩ ગિરિ કંદર^૪ સમ વિકરાળ રે ॥ ૬૦ ॥ ૬ ॥
 સત્રસાળ સમાન અપાનમાં, દ્વિક^૫ દ્વિજપરે નિકસે જ

૧ પાદોગમન અણુસણ કરનાર મુનિનું શરિર હાલે ચાલે ન
 હોં તેમ. ૨ શુદ્ધદ્વાર. ૩ પશુઓએ. ૪ ગુફા. ૫ કાગડો.

ય રે; તસ ભોજન અર્થી બહુપરે, 'બીહુ' સંદૃશ સ્વ
ભાવ ગણાય રે ॥ ૬૦ ॥ ૭ ॥ પેસે એક વાયસ અતૂ
પતો, બહુ મધ્ય ન જાણે વિભાગ રે; સંકુચાતે કરી
તનુ આતપ,^૧ રહ્યો માંહી કરંદીએ જેમ નાગ રે ॥ ૬૦
॥ ૮ ॥ કરી કાય તે વર્ષાકાળમાં, ભરી નર્મદાએ વહી
જાય રે; આંધુ' ભીમ ભયંકરસમુદ્રમાં, છૂંદાં ગગન
ને જળજ દેખાય રે ॥ ૬૦ ॥ ૯ ॥ તે હસ્તિ કલેવર ભે
દીયું, જળ પૂરે કીધું વાર રે; તેવારે વાયસ નીકળી
રહ્યો, ઉપર કરે વિચાર રે ॥ ૬૦ ॥ ૧૦ ॥ આગે પાસે
ને પાછે જળ ભર્યું, ઉડી જાગંતો પામું તીર રે; ઊ
ડી ઉડી બેસે કરી ઉપરે, કીહાંએ છેહ ન પામે નીર રે
॥ ૬૦ ॥ ૧૧ ॥ કલેવર શીનાદિકે આંપીયું, તે બુડયે
બુડયે કાગરે; કામ વાંછત મરે અકામ જ, તેહને એ
વિપય વિપાક રે ॥ ૬૦ ॥ ૧૨ ॥ મૃત ગજ કલેવર
સરખી વસું, સંસાર તે સાગર પ્રાય રે ॥ કામીનર વા
યસ^૨ સારીખો, એ ઉપનય ઇહાં કહેવાય રે ॥ ૬૦ ॥
॥ ૧૩ ॥ હું કાગપરે નવી બુડશું, સર્વી ઇાડશું

૧ કાગડો અને ગ્રાહણ એ બને સરખા ભોજનારથી. ૭ તડ
કાથી દાર્યાનું શરીર સંકેતવાવાથી. ૮ કાગડો.

બંધ ઉપાય રે; તું ભોળી મુઝશું ભોળવે, નર મુઝ
સ ન ભોળવ્યો જાય રે ॥ કં ॥ ૧૪ ॥

દુહા.

વામા વયણ વિજ્ઞાસથી, ચુક્યા ચતુર અનેક;
જસ ચિત્ત આગમ વાસિયો, તેહની ન ટળી ટેક ॥ ૧ ॥
મૃગતૃણા જળ સમવડે, વનિતા વયણ વિજ્ઞાસ; પહે
લાં લાસ્ય લાર કે, પછે કરે નિરાશ ॥ ૨ ॥ વામા
વયણે વેધીયા, વિસારે જ સચ્ચ^૧; તે મૃગ પારે પાશે
પડ્યા, પામે બહુજ અણુથ્ય^૨ ॥ ૩ ॥ વહે પુરને મા
છલો, દીસે તેહ અનેક; સામે પુરે વિષયને, ઉતરે તે
સુવિવેક ॥ ૪ ॥

દાળ.

(લોહારણ જાપો દીકરો, લોહારીરો) એ દેશી.

પદ્મ શ્રી રાણી વહે, મુણો રાણ્યારે, તુમે કહે
વાચ્યો ચતુર મુજણ, ગુણ રાગીયારે; અમહ વયણે પ
મ્મજો નહીં ॥ સું ॥ કાં થાચ્યો મગશેજ પાપાણ ॥
૧ ગું ॥ ૧ ॥ હિતવંછક હિત વાતડી ॥ સું ॥ કહે
શે વારોવાર કે ગું; એમ કરતાં હહ તાણશે ॥ સું,
તો જાણશે તેહ પ્રકાર કે ॥ ગું ॥ ૨ ॥ અધિકા અ

ધિકું વાંછશેા સું, પામ્યે ન કરશેા સંતોષ કે ગું;
 તે વાનર છમ પામીઓ સું, તેમ પામશેા તુમ્હે દો
 ૫ કે ગું ॥ ૩ ॥ અટવી એક માંહી રહે સું, વાનર
 વાનરી દોઈ બહુ ગુણ ગાળ્યા રે ગું; સુખ વિલસે
 એક ચિત્તસ્યું સું, તેહને વિધન કરે નહીં કોઈ ॥
 ગું ॥ ૪ ॥ સાથે અઢે તરૂં રૂખડે સું, સાથે ઉતરે ને
 હ કે બં; એક દોરે છમં દોરીયા સું, સાથે હોડે સ
 સનેહ કે ॥ બં ॥ ૫ ॥ ગગાતીરે એકદા સું, વાન
 ર એ રમે રંગ કે બં; ભુંધ પડ્યો કપી દોડતો સું,
 નર હુઓ તીરથ સંગ કે ॥ બં ॥ ૬ ॥ પછે પડો તે
 વાનરી સું, વાંછતી નારિ ભાવ કે બં; તીર્થ પ્રભા
 વે નારિ હુઈ સું, વિલસે પુર્વ સ્વભાવ કે ॥ બં ॥
 ॥ ૭ ॥ સરખા સરખો બેડતી સું, જો સરછ કરતા
 ર કે બં; સરખે રંગે નવી રમે સું, જવે એળે અ
 વતાર કે ॥ બં ॥ ૮ ॥ વાનર નર કહે નારિને સુક,
 હવે આપણુ ઋષ્ય દેવ કે બં; નારિ કહે સરખું એ
 ટસે સું, શી અધિકા લોભની ટવ કે ॥ બં ॥ ૯ ॥
 દેવ થકી પણ અધિક છે સું ગુણ માનવને સ્વામિ
 કે બં રામ ધર્મ નિર્વિન જો સું લહે રાખી મ
 ન ઠામ કે ॥ બં ॥ ૧૦ ॥ વાંચો તો પણ નારીએ

મુઠ વાનર ચઢવા નીર કે બાં ઝંપા હીએ પુરવ
 ૧પરે મુઠ પામ્યો કપિતું શરિર કે ॥ બાં ॥ ૧૧ ॥
 તાલાં તિર્યચ મનુજ હુવો મુઠ દેવ હુવા નર જેહ
 કે બાં; તીથે સ્વભાવે મુળગા મુઠ, ફરી પડતા હોય
 તેહ કે ॥ બાં ॥ ૧૨ ॥ કોકિલ કંઠી શશિ મુખી મુઠ,
 કુલકંચ કેશરી મધ્ય કે બાં; ખીન જયન કર ચરણ
 થી મુઠ, છતે કમળની રિદ્ધિ કે ॥ બાં ॥ ૧૩ ॥
 ગંગ મૃતિકા નિઃકંચુ^૧ મુઠ, સોહની સંયત કેશ^૨
 કે બાં; વન કેતક સંદર^૩ કોમળ બની મુઠ,
 કુંડળ તાલ નિવેશ^૪ ॥ બાં ॥ ૧૪ ॥ હરણા
 શિ ધરતી ગંગે મુઠ, નલિની નાળનો હાર^૫ કે બાં;
 વાનર નારી એકત્રી મુઠ, દેખે ભમત નૃપ
 ચાર^૬ ॥ બાં ૧૫ ॥ આણી આપે તે રાયને મુઠ, કરે
 અંતેકરી સાર કે બાં; પાડોસિણિ લક્ષણ તણી મુઠ,
 લક્ષ્મિ હોયે નિરધાર કે ॥ બાં ૧૬ ॥ વાનર પણ ઝા
 હ્યો નરે મુઠ, નાટય શિખાંચુ^૭ શુદ્ધ કે બાં રાગની
 પાસે લેઈ ગયા મુઠ, નટ તે નયવે લુદ્ધ કે ॥ બાં

૧ થવા. ૨ ગંગાની માટીનું તીલક કર્યું છે. ૩ પાંધેલા કેશ
 થી શોભે છે. ૪ વનના કેતકીનો મુગટ પહેર્યો છે.

૫ તાલ વ્રક્ષના પત્રના કુંડળ પહેર્યો છે. ૬ કમલિનીની ન
 ળનો હાર ગળામાં પહેર્યો છે. ૭ કોઈ રાગના ભમતા રોતકે
 દીધી. ૮ લોલીયા નરને.

૧૭ ॥ કપિ રાયો દેખો પ્રિયા મુન્, જુવ અર્ચાસન નિ
વિહુ^૧ કે બન્; રાણી કહે ન સંભારીએ મુન્, વંજુલ
પતન દીઠ કે ॥ બન્ ૧૮ ॥ તીમ તુમ્હે પામ્યું મુખ
તજ મુન્, કપિ પરે પશ્ચાતાપ કે બન્; ધરશે વરશે
મુજસ તો મુન્, કરશે જો ચિંતન આપ કે ॥ બન્ ૧૯ ॥

દુહા.

જંજુ કહે અનુશય^૨ ધરે, આતમજ્ઞાની કેમ; પ
કાથી હું તૃપત છું, ધરી અધ્યાતમ પ્રેમ. ૧ ॥ આ
તમ રતિ આતમ તૃપત, આતમ ગુણ સંતુષ્ટ; જે હોય
તે સુખીયા સદા, કીશું કરે અરિ દુષ્ટ. ૨ ॥ મંગળ
કુળગણને લહે, દ્રષ્ટિ અધ્યાત્મવન્ત; રૂપણિ મુનું કંક
રી, દેખે જનમતિ મન્ત. ૩ ॥ તનહી જળે મનની જળે,
વપય તૃપા ન જુઝાય; જ્ઞાન અમૃતરસ સિન્ધતાં, તૃપા
સદગ મિટી જાય ૪ ॥ નવરસ ખટરસ તૃપ્તિ જે,
તે ધબર સાપાય^૩; તૃપ્તિ લહી મેં એકરસ, આવી ક
પીય ન જાય. ૫ ॥ લેવું તે સવળું લણું, ઘટે પ્રકટી

૧ રામાના અર્ચાસને બેસી વાનર રાણીને વાનરે દીધી. ૨ ૪૬થી
થલેમને માટે ખીલ વાર પડવાની વાત સંભાર નહીં. ૩ પશ્ચાતાપ.
૪ નવરસ જે શુદ્ધાત્મિક અને ખટરસ જોગન તેનાથી ભોખત
તે તૃપ્તિ પોતા કાળ રહેનારી અને ઘટે કરીને સંપુક્તછે.

સર્વી શુદ્ધિઃ; સાધન બાધન બાધવા, ધર ન અધિષ્ઠી
ગૃહ્ણિ ॥ ૬ ॥

અથ ગુણસ્થાન ક્રમારોહ ગ્રંથે ઉક્તઃ.
સહજાતા ગુણા દ્રવ્યે, સુવર્ણે પીતતા ચથા;
ક્રમભુતાસ્તુ પર્યાયા, મુદ્રા કુંડલતાદય ॥ ૧ ॥
इति अध्यात्मकं ध्यान, ध्यायत योगी समाहि
तः संप्राप्नोति परां शुद्धि, मुक्ति स्त्री सौख्यव
र्णिकां ॥ २ ॥

ભાવાર્થ—દ્રવ્યને વિષે જે સાથે ઉત્પન્ન થયેલ
છે તે દ્રવ્ય કહીએ, જેમ સુવર્ણમાં પીતવર્ણ છે તેમ.
અને અનુક્રમે દ્રવ્યથી જે ઉત્પન્ન થયેલ છે તે પર્યાય
કહીએ, જેમ સુવર્ણથી મુદ્રા (ચીંટી) અને કુંડળ વી
ગેરે બને છે તેમ. અહીંયા ચેતનને વિષે સહભાવી
જે જ્ઞાનાદિક છે તે ગુણ જાણવા અને મનુષ્યપણા આ
દિ જે ક્રમભાવી છે તે પર્યાય જાણવા. ॥ ૧ ॥ આ પ્ર
કારનું દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયરૂપ ત્રયાત્મક ધ્યાન

૧ ઘટ જે આત્મા તેને વિષે સઘળી શુદ્ધિ પ્રકટ થઈ. ૨ અ
ત્યંત વાંછા.

તે અધ્યાત્મ જ્ઞાન કહીએ. તેને ધ્યાવનારે ધ્યાને ક
રોને યુક્ત જે યોગી તે ઉત્કૃષ્ટ એવી જે શુદ્ધિ તે પ્રત્યે
પામે છે. જે શુદ્ધિ મોક્ષરૂપી લક્ષ્મિના સુખને દેખાડ
નારી છે. ॥ ૨ ॥

ઢાંગ.

બધાની દેશી.

આત્મ જ્ઞાને જેહનુરે, ચિત્ત ચોકસ દહરાતા તે
હને દુઃખ કહું નહીરે, બીજના દિન દુઃખી બતરે. મુ
ણો દહાળાકારક^૧ વાતરે, તેનો શાસ્ત્રે છે વિખ્યાતરે;
તૃન્ના છે દુઃખની માતરે, તન્નાએ લેહે બહુ પાતરે^૨;
બલિહારી મીડે બોલડે મેરે લાંલ ॥ ૧ ॥ દહાળા કર
વા કોઇ ગયોરે, અટવીએ અંગારકાર^૩; ગ્રીષ્મ રતુ
બહુ જગ લેઇ, તેનો બહુળા કરે અંગારરે; તાપે લા
ગી તરશ અપારરે, તનુ સિંચે પીએ બહુ વારરે^૪; ની
હવે^૫ જગ અપારરે, નવી લાંજ તરશ લગારરે ॥ બં
॥ ૨ ॥ તેસે અગ્નિ ભરકો હુવેરે, તેમ તસ પ્રગટીયો
અહ; જગ ખુટ્યે જગ આશ્રયેરે, આહ્યો ધરી પાન
ની^૬ આહરે; અન્ન માર્ગ પડે તે અનાહરે, નવી પામ્યો

૧ કોપણ કરનાર ૨ ખાપ અથવા દુઃખ. ૩ કોપણ કરનાર.
૪ પાણી. ૫ ખુટરે. ૬ પીવાની.

તૃપાનો થાહરે; પડ્યો હે તરની છાંહરે, હુઓ વાયે અમ્ર
 ત ઉચ્છાહરે. ॥ ૫૦ ॥ ૩ ॥ તરતળ શિનળ છાંયદા
 રે, નિંદ્રા આવી તાસ; મુખ જળ રંગ તરંગિણી, ની
 હાં દેખે સ્વપ્ન વિહારરે, વાવિ દુવા તળાવ પ્રકાશરે;
 સર્વી સોપે^૧ જળના વાસરે, નવી ટળે ત્રપા અભ્યાસરે;
 આંગ્યો હરણ કૂપની પાસરે ॥ ૫૦ ॥ ૪ ॥ ભમત;
 કૂપ તે પામીઓરે, લેછ ન શકે તીર; ચાટે છમે તૃ
 પિત તે, કિમ પામે સકળ શરિરરે; વેળાસ^૨ કરે તે અ
 ધિરરે, ચાને હું પીઝી રહી તીરરે; માયા છે વડ જ
 હરરે^૩, રહે બાંધ્યા તેણીએ ફટીરરે ॥ ૫૦ ॥ ૫ ॥ દયા
 બાકારક સરિખારે, સંસારે સવિ બણ; મુખ મુર^૪ અ
 મુર^૫ વ્યંતર તણા, નઈ^૬ વાવિ કૂપ મન આણરે; તેહ
 થી ન થઈ તરશની હાણિરે, નર ભોગવી તો સીતાણી
 રે; તેતો છીલ્લર^૭ જળને ઢાણરે, પુર મુખ છે નિરવા
 ણિરે ॥ ૫૦ ॥ ૬ ॥ અંતે વિયોગ સંયોગનેરે, ભોગ
 દુષિત અહિ ભોગ^૮; મરેણુ જન્મ આગે સહીરે, પરિ
 ણામે એ દુઃખ યોગરે; બળે ઇન્દ્રિય તાપે ભોગરે, સ

૧ સોપન કરી જાય, પી જાય. ૨ વીખવાદ. ૩ મોટી બેટી.
 ૪ વૈમાનિક દેવ. ૫ ભુવનપતિ દેવ. ૬ નહિ. ૭ ખાગ્યોચીઆ
 નું જળ. ૮ કોપાયમાન સર્વ સરખા ભોગ

સ્કારે પણ દુઃખ સોગરે; સ્કંધતર ભાર ઉપભોગરે, પ
 કે આરતે સઘળા ફેકરે ॥ બં ૭ ॥ ત્રીહું ભેદે મુખ
 દુઃખ કરીરે, યોગાચારજ દીક; તેહ વ્યાધિ પ્રતિકાર
 માં, મન રાખે કુણુ ગરિકરે; વ્યાધિ મૂળ ઉચ્છેદે સિદ્ધ
 રે, રહે વ્યાધિ જે અવસિકરે; તેતો આનંદધન ઉક્ષિપ્ત
 રે, અધ્યાતમ સુજસ વિસિકરે ॥ બં ૮ ॥

દુહા.

એહવે જંથુ વયણ મેં, ચિત્ત ચમકે નહીં જસ;
 નિયમ નીસંગુ ઢોર તે, કહે વળી કેવળ વાસં ॥ ૧ ॥
 જેહનું મન ભેદે નહીં, શુચિ સદગુરુ વાચ; ગુણ પ્રવેશ
 તીહાં કિમ હુવે, મોતી નહીં તે કાચ ॥ ૨ ॥ સજ્જન
 વયણે વેંધીયું, મન હોયે શુદ્ધ રતન; ભાંગે તો દોય
 દનવી મળે, એક મોતી ખીલું મન ॥ ૩ ॥

ઢાળ

(શાંતિ સદા દિલમાં વસે) એ દેશી

સેના મન્મથરાયની, પદ્મસેના કહે બોલ સહુણા; શિશુ
 થી પણ હિત લીછયે, વાજ એ નિતિનો ઢોલ. સં ૧ ॥
 સ્વામી મુણે મન દૃઢ કરી, શીખ કહું એક સાર ॥
 સં ૨ ॥ નારિ જાણી ન ઉવેખીએ, નારિ તે ધરશણુગા
 ॥ સં ૩ ॥ દેર નેનૂપૂર પંડિતા, ચરિત્ર સૂણી

ભ્રમચૂરિ ॥ સં ॥ છે દૃષ્ટાંત પ્રવર્તકા, વળીય નિવ
 સંક્રમ્ભરિ ॥ સં ॥ ૩ ॥ નગર રાજગૃહમાં હોયો, દેવ
 દત્ત સોનાર ॥ સં ॥ દેવદક્ષિ તસ સુત બેસો, નારિ
 દુર્ગદાસાર ॥ સં ॥ ૪ ॥ ચતુરાઈની આત્મી, સાંભા
 ગ્યનું સૌ સાગ્ય ॥ સં ॥ મોહનગારી મહાપતી, યોગ
 ન મુરતર વાગ ॥ સં ॥ ૫ ॥ વસ્ત્ર આહરણ અત્ત
 કરી, અલંકરે ને નદી તીર ॥ સં ॥ માહ મુરત જગ
 દેવતા, સરસ મુગંધ સમિર ॥ સં ॥ ૬ ॥ ઉર કુચ
 કુંભ દેખાવતો, ઉતારે કંચુક તેહ ॥ સં ॥ ઉત્તરિય
 યુત સખી કરે, તે હીએ સુંદર દેહ ॥ સં ॥ ૭ ॥ ૫
 હિરણ્ય અર્થ કુચે ડવી*, જળ પેડી કીડા હેત ॥ સં
 ॥ મન્મથ દગ્ધ જવાડતી, મધુરાનાપ સંકેત ॥ સં ૮
 ॥ આલિંગે તેહને નદી, વિસ્તારી વરકરવીંચી ॥ સં
 ॥ સ્નિગ્ધ સખી પરે હોધ મીસે, તે હેંડે હેંડું ભીચી^૧
 ॥ સં ॥ ૯ ॥ નીરવિહારી કરે તરે, તીક્ષ્ણ જમ નૌ

૧ માનુ જળ દેવીની મૂર્તિ ન હોય। તેવી છે. ૨

શરીર વાળીએ ગેરે અને કંચુક સખીતા

* પેહેરવાનું ન હંકાય તેમ રાખી

નદીએ પોત વસ્ત્રારીને સ્નેહવા

ઠે હોયેહોયું

દંડ નાવ ॥ સં ॥ હંસ ચક્રવાક ઓસરે, માતું ગતિ
 કૃત્યકૃત્ય લઘુ ભાવ ॥ સં ॥ ૧૦ ॥ ન્હાતાં નીર વિ
 ખેરતાં, વળી કેળી^૧ કરત ચિરકાળ ॥ સં ॥ ચંચળ
 કર તેહના કરે, વર કમળ નૃત્ય અનૂકાર^૨ ॥ સાં ॥
 ॥ ૧૧ ॥ રસથ^૩ ઇકવસન^૪ શ્રવેપથુ; પરિઘોધ અધર
 ચ્યુત કેશ^૫ ॥ સં ॥ જળક્રિડા કરતી તે બને, રતિ ઊ
 ઘિયત સંગત વેશ^૬ ॥ સં ॥ દેખે એક તે કીડતી,
 નદી માંહે દેવી સમ લીન ॥ સં ॥ કામી કીરતો આ
 વીથો, નાગર જન અતિ દુશિળ ॥ સં ॥ ૧૩ ॥
 ક્ષોભ પામ્યો તે તેહના, દેખતો અંગ પ્રત્યંગ ॥ સં ॥
 મદીરાથી દો ઇંદુરખી, મન પેઠી પણિ મદ રંગ ॥ સં ॥
 ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો તે પુછે તુઝ પ્રતે, એ તટિની તે સુ
 રનાત ॥ સં ॥ પુછે એ તરુવર ફળ નમ્યા, હું પણ
 કરતો પ્રણિપાત^૭ ॥ સં ॥ ૧૫ ॥ સા કહે નદીને સુ

૧ ક્રિડા. ૨ તે સિના હાથ પાણીની અંદર કમળની સદૃશ
 નૃત્ય કરી રહ્યા છે. ૩ અન્નપ્રસ્થિત. ૪ એક વસ્ત્ર પેહેરેલું છે નેણે
 એવી. ૫ નેના કેશ જળવડે ઝરી રહ્યા છે. ૬ રતીક્રિડામાંથી હાડેલી
 ઝીંકા નેનો વેશ યાદ રહ્યો છે. ૭ કામી પુરુષ બોલ્યો કે તું સા
 રી રીતે ન્હાઈ એવું આ નદી, આ શ્રમે નમ્રેલુ વ્રજ અને નમસ્કાર
 કરતો એવો હું તમને પુછીએ છીએ.

ખ હોજો, તરૂંચર નદો^૧ ત્રીહું કાળ ॥ સં ॥ પૂંછે
 મુઝ સુસ્નાત જે, હું પૂરીશ તેહેની આશ ॥ સં ॥
 ॥ ૧૬ ॥ આશાવદ્સી વિપનમાં, જળધાર વચન
 સુણી તાસ ॥ સં ॥ રૂંચો તિમજ રહ્યો યુવા,^૨ નર
 નાથ હુકમે જીમ દાસ ॥ સં ॥ ૧૭ ॥ એ કુણ એમ
 મન ચિંતતો, એક તરૂં હેઠે બહુ બાળ ॥ સં ॥ દેખે
 ફળને વાંછતા, કરી ઊંચું વદન વિશાળ ॥ સં ॥
 ॥ ૧૮ ॥ પાહણે^૩ પાડીંધણા કરે, તેહની તે મનોહા
 રિ ॥ સં ॥ તૃપ્ત કરી ફળે બાળને, કહે જય છે એ
 કૂણ નારિ ॥ સં ॥ ૧૯ ॥ તે કહે વહુ દેવદત્તની, એ
 ઇહાં એહનું છે ગેક ॥ સં ॥ દુર્ગતિ પણ નિજ ધર
 ગઈ, ધરતી તેહચું અતી નેહ ॥ સં ॥ ૨૦ ॥
 કુણ કાણ કુણ વેળા ઘડી, કુણ વાસર^૪ કુણ નિશિ જ
 મ ॥ સં ॥ સંગમ જીહાં અમને હુશે; ચિંતે તે ભલો
 કુણ ઠાંમ ॥ સં ॥ ૨૧ ॥ સરખા સાથે વેધીયા, પંચ
 બાણે^૫ તેહ યુવાન ॥ સં ॥ ભાગ અર્ધ સમતી ક્રિયા,
 સ્મર જણે તે કવણ નિદાન ॥ સં ॥ ૨૨ ॥ હોય
 વિયોગે તે દુખળા, માતો થાયે કામ ॥ સં ॥ દુર્જન

૧ આનાંદમાં રહો. ૨ યુવાન પુરૂષ. ૩ પથ્થર વડે. ૪ દીવસ.
 ૫ કામદેવે.

મિત્ર' જે તેહનાં, એહવાં છે લક્ષણ ઠામ ॥ સં ॥ ૨૩ ॥
 ॥ અસતી ને કુળ દેવતા, તાપસિ તે યુવા હવે એક
 ॥ સં ॥ આરાધે અશનાદિકે, કામે શિખાવ્યો વિવે
 ક ॥ સં ॥ ૨૪ ॥ આરાધી તેહને કહે, દેવદત્ત વધુ
 નો સંગ ॥ સં ॥ કરિ મુઝને અહ બેહુને, માંડોમાં
 હી છે રંગ અભંગ ॥ સં ॥ ૨૫ ॥ સ્વયંદુત હુધ મ
 ધપુરા,^૨ અંગીકાર કરાવ્ય એ ભોગ ॥ સં ॥ સુજસ
 રંગ મંગળ કર, તાહારે છે સુકર^૩ એ યોગ ॥ સં
 ॥ ૨૬ ॥

દુહા

કરું કાર્ય એ તાહારું; તાપસિ કહે તત્કાળ; દેવદ
 ત્ત મંદિર ગઈ, ભિક્ષા દંભ ઊતાળ ॥ ૧ ॥ દીઠી થા
 બી માંજતી, દુગ્ગિલ નારિ સોનારિ; કહે આહે તુઝ ત
 રણ એક, વિલખો મકર વિચારિ ॥ ૨ ॥ રૂપ વેશ વ
 ય આત્મરી, લવણિમ ગુણ શંગાર; તુમ્હ બેહુને છે સા

૧ તે સ્ત્રી પ્રપ વિયોગ કરીને દુર્બળ થયા અને તેથી તેના
 રમેલી જે ઠામદેવ તે ખતો થયો. કવી કહે છે કે દુર્બળ મિત્રનાં
 લક્ષણ એવાં હોય છે. ૨ દેવતાએ બરેલી. તું પોતેજ દુત તરીકે
 થા. ૩ સુભગ.

રિખા, મિલન મિલાવો ચાર ॥ ૩ ॥ નહં ન્હાતી દીડી
 તુને, જ દિનથી તેણે મુદ્ધિ; તે દિનથી તેં ચિત્ત હ
 થું, રહી ન કાં તસ મુદ્ધિ ॥ ૪ ॥ દિશિ દિશિ તું તું
 મંદિરે, આગે પાછે તુંહિ; બાહિર લિત્તર તુંહી તું,
 લય લાગી તસ મુંહિ ॥ ૫ ॥ પ્રાણ કહે તો પ્રાણયશો,
 લિત્ત ન ખૂદ્ધિ અભેદ; ઉભય વિરોધે કિમ કહે, તુંહિ
 તુંહિ તસ વેદ ॥ ૬ ॥ કામ દશા તસ નવ હુધ, દશ
 મી કરો નિરથ; કહે કોઇ જોડણુ યુગતિ, સમરથ
 છે મનમથ ॥ ૭ ॥

ઢાળી.

(રામપુરા બાજરમાં) એ દશી

સાર કહે મુંડા સુંડા રશી, ગુંડાધની એ રશી
 વાત મેરે લાલ; ભુંડાધ એ અમ્હ કહે નહીં, ભુંડાધ
 મકર કુળતિ ॥ મેરે લાલ ॥ ૧ ॥ બાલિહારી રસ ગો

૧ જો તુમને પ્રાણ કહીએ તો સ્નેહ કિમ હોશે અને જો
 સ્નેહ તુંજ કહીએ તો પ્રાણ વીના પ્રગટ સ્નેહ ન થાય અને પ્રાણ
 ને સ્નેહ જુદા જુદા કહીએ તો પ્રેમનો કાંઈ કિમ મજે માટે એ
 બેહુમાં અવીરોધ છે એટલે પ્રાણને પ્રેમ લેજાજ છે એવો સ્નેહ તા
 રા બાપર છે. ૨ વાપસીણી કહે છે કે-તે પુરુષને કામની નવ (૬)
 દશા તો થઈ ચૂકી છે માટે હવે સ્ત્રી ને મરણ દશા છે તેનું
 નિર્ધિક કર.

કિની, ચતુર ન ચૂકે નિતિ ॥ મેરેં ॥ રસીયા તે ધ
 સીયા જઈ મળે, વસીયા જોહને ચિત્ત ॥ મેરેં ॥ ૨ ॥
 જાનું છાનું અમ્હે નિજ ગુણે, તાનું સાનું અમ્હે
 ચિત્ત ॥ મેરેં ॥ સાંભળતાં પણ એહવી કથા, લાનું
 કુળશિળ પવીત્ર ॥ મેરેં ॥ ૩ ॥ પાપિણિ અમ્હે ન
 જરથી જ પરી, ઘર ઘર માગેછે ભિખ ॥ મેરેં ॥
 પાપી દીઠે પણ પાપ છે, જ એહવી દીએ કુશિખ ॥
 મેરેં ॥ ૪ ॥ દુર્ગિતા નિજ આશય ગોપવી, તરજ
 તાપસિની પીટ ॥ મેં ॥ જતાં મસિનો હાથો દીએ, પ
 રગટ પંચાંગુળી ધીઠ ॥ મેરેં ॥ ૫ ॥ તેહનો મનભા
 વ અજણતી, તાપસિ જઈ કહે દુશિળ ॥ મેરેં ॥
 શું રાગિણિ તું એહને કહે, બેઠાથી એહ સલીલ ॥
 મેરેં ॥ ૬ ॥ ત્ઝ સકળ કથન મેં તીહાં કહ્યું, ન સ
 હે સા તાહરું નામ ॥ મેરેં ॥ મારી કાઢી મેલે કરે,
 ફિરિ મ કરે એહવું કામ ॥ મેરેં ॥ ૭ ॥ ઇમ કહી દે
 ખાંડે પૃષ્ઠ તે, તે જણે ધુસ્ત પ્રધાન ॥ મેરેં ॥ સંકત
 દીયો વદિ પંચમી, અહો એ ચતુરાઈ નિધાન ॥ મે
 રેં ॥ ૮ ॥ પણ કામ સંકેતનો નવી કહયો, - મોટું છે
 એ અંતરાય ॥ મેરેં ॥ ફરો તાપસીને, તે કહે,

રાગિણી મુઝ નિશ્રય સાય ॥ મેરેં ॥ ૯ ॥ મકરો નિ
 વેદ^૧ એ કામમાં, હિત વાંછક છો મુઝ માત ॥ મેરેં
 ॥ ઊઘમ લક્ષ્મિ મૂળ છે, નિવેદ તે લક્ષ્મિ પાત ॥ મે
 રેં ॥ ૧૦ ॥ તુમ્હે માહરે કાળે મત કરો, દુઃખ પામે
 તોય વિખાસ ॥ મેરેં ॥ પ્રસ્તાવે સહુ જાણુને, જીમ
 સો હુઆ તીમ પચાસ ॥ મેરેં ॥ ૧૧ ॥ સા કહે તુ
 જ કાજ સંદેહ છે, મુઝ તર્જન^૨ નહીં સંદેહ ॥ મેરેં ॥
 નિર્લજ થઈ જઈશ તુજવતી. કુળશીખવતી છે તેહ
 ॥ મેરેં ॥ ૧૨ ॥ ઇમ કહી તે ઉતાવળી, ગઈ સ્વર્ણ
 કાર વધુ^૩ પાસ ॥ મેરેં ॥ કહે વલ્લભ તેહશું તુમ્હે
 રમે, દ્યો ચૌવન સુરતર વાસ^૪ ॥ મેરેં ॥ ૧૩ ॥
 તાપસીને તજે દુર્ગિલા, ગલે ઝાલી પાશ્વમ ખાર ॥
 મેરેં ॥ કાઠે તે અશોક વનિકા તણે^૫, પામે તે લાજ
 અપાર ॥ મેરેં ॥ ૧૪ ॥ ઢાંકે મુખ આવી તે કહે, તે
 નરને સઘળી વાત ॥ મેરેં ॥ એ ઠાણે આવે ઇમ ક
 હયો, જાણે ધુત વિખ્યાત ॥ મેરેં ॥ ૧૫ ॥ સહદ
 ય^૬ તે જાણે ંયંજન^૭, શ્રુત માત્ર^૮ ધરે પશુ રૂપ ॥ મે

૧ ખેદ. ૨ તર્જનના. (અપમાન) ૩ સોનારણ. ૪ સુગંધ.

૫ અશોક વાડીને પાછલે દ્વારથી કાઢી. ૬ હૃદયનો આરાય.

૭ ખુન્દિમાન. ૮ સાંભળવા માત્રજ.

રેના વકત્રી વૈશિષ્ઠાઈ તીણે લલો, એ ચેષ્ટા વ્યંગ સ્વ
 રૂપ ॥ મેરે ॥ ૧૬ ॥ તે કહે ભગવતી તેણીએ ક
 ચો, અપરાધ ખમો મુઝ હેત ॥ મેરે ॥ હવે દૂધનો
 મત બોલાવજે, આપણે એટલી સ્કેત ॥ મેરે ॥
 ॥ ૧૭ ॥ હવે કષ્ટ પંચમીએ તીહાં ગયો, રજની મુ
 ખં તેહ યુવાન ॥ મેરે ॥ દીડી તે જોતી વાટડી, હું
 ઓ ભારા પ્રધાન ॥ મેરે ॥ ૧૮ ॥ લોચન પણ બા
 હું પસારતા, સર્વાંગ ધરત રોમાંચ ॥ મેરે ॥ તે બેહુ
 રંગે ધાઈ મીલ્યા, મીલીયો સરખો સવી સંચ ॥
 મેરે ॥ ૧૯ ॥ તે પહેલાં પણ એક ચિત્ત હતાં, એક
 તનું હુઆ તેણીવાર ॥ મેરે ॥ આલિંગન પીડન બ
 ય થકી, સવી નાઠો વિરહ વિકાર ॥ મેરે ॥ ૨૦ ॥
 બહુ પ્રેમ સુજસ વાતે કરી, નવ નવ રત વિવિધ વિ
 નાદ ॥ મેરે ॥ બે પહોર ગયા તેહને છક્યા; અનુભ
 વતાં મન્મથ મોદ ॥ મેરે ॥ ૨૧ ॥

દુહા

તુજ ઊસીસે તેહાને, કરતા સુરત પ્રયાસ; નય

૬ બોલનાર પ્રવીણ અને સાંભળનાર પણ વિચક્ષણ હોવાથી
 એવાનું ગુપ્ત સ્વરૂપ પરસ્પર સમજ્યા.

ને નિંદ્રા સંક્રમી, ક્રમણે રજલી વિલાસ ॥ ૧ ॥ કાય
ચિંતારથ ઉઠીયો, તીહાં આઠ્યો દેવદત્ત; બીહું અશો
ક વનિકાંતરે, સુતાં દીકાં મત્ત ॥ ૨ ॥ ચિંતે ધિક
પાપિણી વહુ, કરે જે પર ભરતાર; ઘરમાં સુતો દેખી
સુત, નિશ્ચય કીયો એ જર ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(નાલિશયા કે બાર) એ દેરી

ચિંતે જાણે પુત્ર, અસતિ જીમ અમકીરી; કાઢ
એહતું મંદ, નૂપુર પાય થકીરી ॥ ૧ ॥ એમ ચિંતી
દેવદત્ત, કાઢે ચોર પરેરી; નેઊર પાય થકીજ, પેઠા
લેઈ ધરેરી ॥ ૨ ॥ નેઊર કાઢે તેહ, જાગે સોનાર વહુ
રી; સભય સૂતાંને ભિત, ન રહે નિંદ બાહુરી ॥ ૩ ॥
નેઊર કાઢીયું જણિ, સસરે સા અસતિરી; જરને
કહે જ વેગ, અવસરે થા સુમતિરી ॥ ૪ ॥ પહેરણુ પ
હેરયું આધ, તે ગયો સભય પરેરી; સૂતો જઈ પ
તિ પાસ, વેગે સા ઇતરીરી ॥ ૫ ॥ અસતિ અરિત્ર
સમુદ્ર, મછલી પાત જગવેરી; ગાઢ આલિંગન પુર્વ,
સા કહે એમ હવેરી ॥ ૬ ॥ આર્ય પુત્ર ઇહાં ધામ,
મુઝ મૃદુકાય દહેરી; આવો અશોક વનિકાયે, તનુ દુઃ
ખ કોણ સહેરી ॥ ૭ ॥ તીહાં મયો દેવ દિન, નારિ મ

ધાન ઉઠીરી; કંઠે વિલગી નારી, સુએ સા પતિ એક
 ઠીરી ॥ ૮ ॥ તોહાં તેહનો ભરતાર, પામે નિંદ ખ
 રીરી; ચિત્ત પ્રસન્ને નિંદ, આવે અતિ સખરીરી
 ॥ ૯ ॥ નાચિણી ગોપી આકાર, ધૂરત સા વિવદેરી;
 તુમ્હ કુળ કોણ આચાર; મૂઝને એ ન સદેરી ॥ ૧૦ ॥
 સુતી તુઝ આલિંગ, કાઢયું નેઝિર સસરેરી; ફરસે સુ
 તી પૂજ્ય, કિમ વહુ સુરત ધરેરી ॥ ૧૧ ॥ પતિ ક
 હે દેશું ઉલંભ, પ્રાતે પિતાને સહીરી; માઠી નાઠી
 બુદ્ધિ, દાખીશ એમ કહીરી ॥ ૧૨ ॥ સા કહે હવણા
 તાત, તેહી સાચ કરોરી; સુતી કહેશે પ્રાત, લેછ અ
 વર નરોરી ॥ ૧૩ ॥ તે કહે માનું ન અન્ય, તેં સમ
 જાળ્યું ખરેરી; કીધી સપથની કોઠ, તાહરી હું ભી
 રે કરેરી ॥ ૧૪ ॥ દેવ દિન તે પ્રભાત, તાતને દૂધિ
 ત કહેરી; વહુનું નૂપુર કાઢી, શું કુંજશીળ દહેરી ॥
 ॥ ૧૫ ॥ થવોરે કહે એ કુશીળ, દીઠી અવરરમીરી;
 સુત કહે નહુંતો ચોર, તેં નિજ લાજ મમીરી ॥ ૧૬
 ॥ તું તવ દીઠા સુત, ધરમાં થવીર કહેરી; દુગ્ગિલ
 કહે કરે દ્વિજ, સતિ ન કલંક સહેરી ॥ ૧૭ ॥ કુંજવ

૧ કામકાંડાનું ધર. ૨ સોગબો, ઘપઠો. ૩ બાંને પુરૂષ.

૪ સોગન. સમ. ૫ ભોર, તરફેય, પક્ષ. ૬ રૂઢ સોનાર.

તિને કલંક, વચનો પણ ન ઘટેરી; જીમ મસી ડેરો
 ખિંદુ, ઉજ્જવળ ધાત પટે^૧ રી ॥ ૧૮ ॥ ઇહાં છે સૌભ
 ન ચક્ષ, જાંઘ માંતિસ નિસરૂ^૨ રી; તીહાં નવી નિસ
 રે કોઇ, જસ નહીં શીળ ખરૂ^૩ રી ॥ ૧૯ ॥ નિર્વિક
 લ્પ^૪ સુત તેહ, તાત વિકલ્પ ધરીરી; ધીજ કબૂત્રે તા
 સ, જે સુર સાખિ^૫ ભરીરી ॥ ૨૦ ॥ નહાઇ પહેરે પ
 ટ ધોત, ધુપરથું પુષ્પ કરેરી; ચાલી પૂજવા ચક્ષ, ખં
 ધુ સહીત સુપરેરી ॥ ૨૧ ॥ ચક્ષ પૂજતાં તાસ, જર
 સંકેત ગણેરી; વળગ્યો અળગો કીધ, ગહિલો^૬ જન
 સવળેરી ॥ ૨૨ ॥ દુગ્ગિલા વિનયથી ચક્ષ, ફરી ના
 હીને પૂજેરી; મુઝ છે ભરતાર એક, વિકળ મિળે દુ
 ભેરી ॥ ૨૩ ॥ પહીલા ગહિલા ટાળી, જે કોઇ કંઠ લ
 ગ્યેરી; નીચી રાખતો પાય,^૭ નહીંતર રહે અળગેરી
 ॥ ૨૪ ॥ શિર ચડીયો ઊન્મત્ત, હર પણ નવી વર
 જ્યેરી;^૮ ખીજની કુણ માત્ર, હોય તે જે સરજ્યેરી

૧ ધોયેલા વસ્ત્ર હોપર. * જાંઘમાંથી નીકળું. રવિચાર વિનાનો
 ૩ દેવની સાક્ષી ચુક્ત. ૪ ગાંડો, ગૃથીલ. ૫ તારા પગની નીચે. ૬ નીચું
 ઊન્મત્ત એવો ધંતુરો માથે ચડ્યો તેને શિવે પછી તળ્યો નહીં તેમ
 સોનારણ ચક્ષને કહેછે કે હું ધતુરા સરખી નીચ કુસતિ ધું પણ
 તં મારી લાજ રાખજે.

॥ ૨૫ ॥ સંશ્વર સમો મત હોય, તું છે સુર સખરો
 રી; નૃપ પણ ન દીએ દંડ, કહેતાં વચન ખરોરી
 ॥ ૨૬ ॥ ભાવ નં જાણે ભુંછ, ચતુર વચન તણોરી;
 વિબુધ અબુધ પણ ફેર, શ્રોતા માંહે ઘણોરી ॥ ૨૭ ॥
 સાચાને કીજે સાચ, જૂઠાને જૂઠ કરોરી; સુમતિ ના
 વાંચે પ્રવાહ, સાચર આપ તરોરી ॥ ૨૮ ॥ એમ સુ
 છી યક્ષ વિચાર, કરવા લાગ્યો છસેરી; જાંઘને અંત
 ૨ તામ, વેગે સા નિકસેરી ॥ ૨૯ ॥ શુદ્ધ સતિ એ
 શુદ્ધ, હરખે લોક સ્તવેરી; પુષ્પમાળ ગળે તાસ, નૃપન
 ૨ સુજસ ઠવેરી ॥ ૩૦ ॥

દુહા

સસરાને ધર સા ગઈ, ગાજત વાજત તૂર; ભ
 તારે ભક્ષીપરે આદરી, બંધવ આનંદ પૂર. ॥ ૧ ॥
 નૃપુર આકર્ષણ તણું, ઊતાર્યું જે કલંક; તેણે સાનૃપુર
 પડિંતા, બોક્ષી રાયને રંક. ॥ ૨ ॥ વહુની બુદ્ધિ પ
 રાભળ્યો, અનિંદ^૧ હુઓ દેવદત્ત; અંતેઉર રક્ષક કરે,
 તેડે નૃપ અપ્રમત્ત. ॥ ૩ ॥

ઢાળી

સતિ મુલદ્રા સાંભરી, એ દેશી.

આગે હવે પીયુ સાંભળો, જે વિતિ બહુવિધવા

૧ મુર્ખ. ૨ નીકળે. ૩ નિકા વિનાના.

ત; અંતેઉર રક્ષક હુએ, દેવદત્ત અનિંદ્ર વિખ્યાત ।
 મારા પિઉજને જાગે હું વારણે, પીયુજ છે હિયડાનું
 હાર કે, જીવન જીવન આધાર, શિખ સાંભળી કરોને
 વિચાર ॥ મારાં ॥ ૧ ॥ એ એઆંકણી ॥ રાણી-રા
 તે એક જુએ, એ સોવે કે નવ સોય; કપટ નિદ્રાએ
 તે સુએ, તવ ઊઠી તવ ઊઠી નિંદ્રા નર હોય
 ॥ મારાં ॥ ૨ ॥ ગોખની સન્મુખ સા ગદ્ય. હેઠે ખાં
 ઘ્યો છે મજરાય; કૂંતાર^૧ તે રથું આશકત-તે, કાઢી
 પાટીયું પાટીયું બાહિર જાય ॥ મારાં ॥ ૩ ॥ સુ
 લેધ તે શિખવે, ગજરાજે મુકી ભૂમિ; કૂંતાર. કહે કે
 ઘે ચડ્યો, શું આવી શું આવી અમુરી ખૂમિ
 ॥ મારાં ॥ ૪ ॥ ઇમ કહી હાથી સાંકળે, મારી દાસી
 પરે સાય; કહે વાંક નહીં માહરો, રખવાળો નવો કે
 ચો રાય ॥ મારાં ॥ ૫ ॥ આવી નિંદ્રા છીદ્ર તસ
 લહી, તખ રમે કૂંતાર નિઃશંક; પચ્છિમ યામે મજ ચ
 ઠી, નિજમંદિર નિજમંદિર જાય સપંક ॥ મારાં ॥ ૬ ॥
 વિધિ^૨ પણ નલહે સી ચરિત્ત,^૩ ચિત્ત ચીંતે તખ સો

૧ આવત. ૨ વિધાતા, યજ્ઞ ૩ ચરણ ધરત ચિંતા કરત,
 નિધા કરણ-તન સોય; સુવણ કું કુંદત ફિરત, કવી વ્યભિચારી
 ચાર. ૪ આકરી નિદ્રામાં સુતો.

રાજદ્વાર નવી રવી જુએ, તો ખીજીય ખીજીનો
 વણ આધાર ॥ મારાં ॥ ૭ ॥ પાણી ભરવા નીક
 ને, વળી બાહિર કાજ અનેક; નગરમાંહે જે સંચરે,
 તેહને કિમ રહે કિમ રહે શિલની ટેક ॥ મારાં ॥ ૮ ॥
 વાંક વિસારી વહુ તણે, તે સોવે નિહર નિંદ;^૧ પ્રાત
 જમાવ્યો જાગે નહીં, કહે ચટીય^૨ તે નૃપને છિદા^૩
 ॥ મારાં ૯ ॥ નૃપ કહે કાંઈ કારણ હુશે, મત જગા
 વો એહને કોઈ; આપ જાગે તવ આણંબ્યો, સાત રાત
 સાત રાત તે સુતો સોઈ ॥ મારાં ૧૦ ॥ જાગ્યો પછી ગ
 તો નૃપ કહે, નૃપ પૂછે હુએ કૂણ હેત; અભય છે તુ
 જિને સર્વી કહે, તેણે માંડીને માંડીને કહ્યો તે સકેત
 ॥ મારાં ॥ ૧૧ ॥ નૃપ સુપ્રસન્ન વિસર્જિયો, તે દુઃખ
 સહી ધરે રહે સોય; ભુખ સહ્યા જમ ઢોર છે, તેમ
 દુઃખ સહ્યા દુઃખ સહ્યા માણસ જોય ॥ મારાં ॥ ૧૨ ॥
 રાણી કુશિખણી પરખવા, નૃપ હાથી કરાવે કક્ષાંચ,^૪
 રાણીને એ આરોહીએ, થઈ નગન થઈ નગન સ્વપ્ન
 એ એ સંચ ॥ મારાં ॥ ૧૩ ॥ સરલ રાણી સર્વી
 તીમ કરે, પતિ દેખતસી તસ લાજ; ચક્ર કહે હું એહ
 થી, ખીહું કમળેય કમળે હણે તે રાજ ॥ મારાં ॥

॥ ૧૪ ॥ લીલા કમળે સાહણી, પડી મુઠ્ઠા ખાઈ
 હેઠ; નૃપ જણે ડાસે કહી, તે એહજ એહજ
 દેખી પુઠ ॥ મારાં ॥ ૧૫ ॥ નૃપ હસી કહે ખીલે એ
 હથી, ઇલમતિ ચઢી તીહાં જય; હરખે સાંકળ પા
 તથા, મુઠ્ઠાએ મુઠ્ઠાએ કમળથી કાંચ ॥ મારાં ॥ ૧૬ ॥
 ડોખ્યો નૃપ કુંતારને, તેડાવો હસ્તિ સમેત; રાણી બે
 સારી તાંહાં કહે, ગિરિ કૂટથી^૧ ગિરિ કુટથી પાડો એ
 સંદેત ॥ મારાં ॥ ૧૭ ॥ આધોણુણુ ગિરિ મસ્તકે, ઇ
 ભ ધારે ત્રિપદીએ તેહ; લોકો પોકાર કરે ઘણું, નૃપ
 રત્ન ઇલ રત્ન^૨ ન હણીએ એહ ॥ મારાં ॥ ૧૮ ॥
 જન પોકારે નૃપ ઘણે, કહે તુમે જણો તિમ હોય; મા
 ગી અભય દાયને, કરી ઊતારે તીહાંથી સોય ॥ મા
 રાં ॥ ૧૯ ॥ રાણી કુંતાર નાશી ગયા, દીવે દેશવટ્ટે
 ઇલ હોડિ; સાંજે ગામ એક પામીયું, સુએ સુએ દે
 વ કુળેજેડિ ॥ મારાં ॥ ૨૦ ॥ અર્ધ રાત્રે એક આ
 વીઓ, તીહાં ગામથી નાઠો ચોર; બાહિર દેવળ વિં
 ટીયો, આંચો ઉંઘે આંચો ઉંઘે માવત તીહાં ઘો
 ॥ મારાં ॥ ૨૧ ॥ તે ફરશ્યો પણ નવી જાઓ, જ

૧ નીલ કમળ રાજાએ રાણીને માર્યું ન
 બી પડી. ૨ પર્વતના ગિરિખર જપર

ની રાણી કરવા લાગી વાત; ભોગવે તો હું ઊગારી
 થું, કહું ભરતા^૧ કહું ભરતા માહરો એ ખ્યાત ॥
 મારાં ॥ ૨૨ ॥ ચોર જણે મેં પામીયું, એક સોનું
 ખીનું સુગંધ; કામિની તે નીચ ગામિની, તેણે પડિ
 ત્રણ^૨ પડિવણ મનમથ અંધ ॥ મારાં ॥ ૨૩ ॥ પે
 ઠા પ્રભાતે ગામના, તીહાં સુઝટ ઉઘટ તરવાર;^૩ કોથે
 તે પુછે ત્રણમાં, કૂણ ચોર કૂણ ચોર કહે તવ નારિ
 ॥ મારાં ॥ ૨૪ ॥ ભાઈ અમ્હે ગ્રામાંતરે, જતાં ઇ
 હાં વશીયા સાંજિ; એ મહારો ભર્તાર છે, ઇમ ચોર
 ને ઇમ ચોરને દાણે પાંજિ ॥ મારાં ॥ ૨૫ ॥ ગામ
 ડિયા મન થિંતવે, જસ લક્ષ્મિ નારિ સુકંઠ; તે તો
 ચોરી નંવી કરે, પરિશેષે પરિશેષે^૪ ચોરી કરે મિઠ^૫
 ॥ મારાં ॥ ૨૬ ॥ શૂળી આરોપ્યો^૬ તે જોહને, દેખે
 તેહને માગે નિર; કોઈ ન પાવે નૃપ ભયે, નિજરક્ષ નિ

૧ રાણીએ ચોરને કહ્યું કે જો તું મને ભોગવે તે તને મારે
 ભંતાર દરાવીને બચાવું અને આ માવત ને જાંધી ગયો છે તેને ચો
 ર દરાવું. ૨ અંગીકાર કરી. ૩ તરવાર ઊગારી છે નણી એવા.
 ૪ બાકી રહેલો, એકલો. ૫ માવત. ૬ માવતને ચોર દરાવીને
 શૂળીએ દીધો.

જરફ ધરમ કરે ધીર ॥ મારાં ॥ ૨૭ ॥ આવ્યો તે
 મારગ આવતો, આવક જિનદાસ તું પાલિ; નમો
 ચરિહંતાણું કહે, પાણી આણું પાણી આણું સહી
 હુઃખ ઝાલિ ॥ મારાં ॥ ૨૮ ॥ રાજ મુભટ અનુમત
 લેઈ, પાણી આણે ઇમ કહી તેહ; લહી આશા જળ
 આણતો, દેખી ભણતો તે ભણતો તે મુકે દેહ
 ॥ મારાં ॥ ૨૯ ॥ શીલ રહીત નવકારને, મહિમાએ
 અમર હુઓ તેહ; જઈવિ અકાંમહ નિજર્જરા, અવ્યકત
 અવ્યકત સમાધિ એહ ॥ મારાં ॥ ૩૦ ॥ અસતિ આ
 લી ચોરશ્યું, નદિ આવા વચસાં એક; ચોર કહે તટ
 ધરો ફર, તુઝ વસ્ત્ર વસ્ત્રાદિક ભાર અનેક ॥ મારાં ॥
 ૩૧ ॥ શરથભે લીની રહે, સત ખીલે આણું છું જ
 ઇ; ઇમ કહી સર્વો લેઈ ગયો, જે નવી હુઈ પતિની તે
 કેહની થાઈ ॥ મારાં ॥ ૩૨ ॥ જતો દેખી તે એમ
 કહે, મુઝને મુકી કયાં જય; તે કહે નાગી એકલી, તું
 રાખશી તું રાખશી ખીહું મરવાય ॥ મારાં ॥ ૩૩ ॥
 મિહુ જીવ હવે દેવતા, દેખી તે વિકુવે શિયાળ; માંસ

૪ ચોરને વસ્ત્રાદિક સહીત નદી ભતરીને જતો રહેતો દે
 ખીને તે બાલી.

પેશી મુખ તે તજે, ખાવા મીનને* ખાવા મીનને હુ
 યો વિરાજ ॥ મારાં ॥ ૩૪ ॥ પેઠા મીન નદી જળે
 સીંચાણે. દયે તે મંસ; સા* કહે ચૂકયો દોઢથી
 શું જંબુક* શું જંબુક જોઈ કુવંશ ॥ મારાં ॥ ૩૫ ॥
 તે* કહે પતિ તજી જરને, તું વંછી દોઢથી ચૂક; ના
 બી જોય. શું અરિપરી, હતશિખં હતશિખં મુખે તુઝ
 થુંક ॥ મારાં ॥ ૩૬ ॥ રૂપ દેખાવી તે નિજ કહે, જિ
 નંધર્મે હુ* દેવ; પાપિણી પાપ પખાળવા, કર્ય સુજસ
 કર્ય સુજસ ધર્મની શેવ ॥ મારાં ॥ ૩૭ ॥

દુહા.

ધમ પ્રતિબોધી અમર* તે, મેલે સાધવી પાસ;
 લેઈ દિક્ષા તે કરે, સુખે ધર્મ અભ્યાસ. ॥ ૧ ॥ ઇશ્યા
 પ્રવૃતિ નિવૃત્તી કર, છે બહુ વિધ દ્રષ્ટાંત; ભક્તિ વિપય
 મુખ ભોગવો, સમઝયું કીજે કંત. ॥ ૨ ॥ આણુ પા
 મ્યાની લાલચે, પામ્યું મુકે જોઈ; જંબુક નૂપુર પંડિ
 ત્તા, વગ્ન વિપય હોય તેહ. ॥ ૩ ॥ જંબુ કહે નહી

૧ મુખનાં ભક્ષણ કરવા ચિયાજે પ્રથમ મગેળી માંસની
 પેશી નદીને કીનારે ચૂકી. ૨ પદ્મરાણી. ૩ ચિયાજ. ૪ તે જ
 બુક બોલ્યો. ૫ દીનધર્મના પસાપથી કું દેવતા યોગ્ય એમ માનતે
 પતાનું રૂપ પ્રગટ કરીને કહ્યું. ૬ દેવતા.

હું ધર્યો, રાગ ગહેલો નારિ; વિદુન્માળી છમ હુ
ઓ, તાસ કથા મન ધારિ. ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(ઝવેરી સાથે અકબર હીરજીરે) એ દેસી,

મહોટો નગ^૧ વૈતાલ્ય છે રે, દોઢ ભરત અરધ

ધરે પાંખરે; નગખગમાં શો આંતરો રે, સિપી શ્રમ હો

યે વચનની ધાંખરે. ॥ ૧ ॥ અનુર વિચારો ચિત્તમાં

રે, છાંડો વિષયનો રાગરે; જહને વિષયની વાસના રે,

તેહને મારગનો નહી લાગ રે. ॥ ચ૦ ॥ ૨ ॥ મગન વ

હ્વલપુર તિલક છે રે, વર ઉત્તર અણિને ભાળ રે; તર

ણુ વિદ્યાધર તીહાં હુઆ રે, દોય મેઘરથ વિદુન્માળી

રે. ॥ ચ૦ ॥ ૩ ॥ ચિતે જઈએ ભૂચર કન્હે રે, નિજ

વિદ્યા તીહાંજ સધાય રે; નિચ કન્યા પરણી વિધિરે,

બ્રહ્મવ્રત જો વરસ ધરાય^૨ રે. ॥ ચ૦ ॥ ૪ ॥ ગુરુ અનુ

મતિ માગી કરી રે, આઁયા તે વસંતપુર દ્રંગ^૩ રે;

અંડાળારાધન કરે રે, કહે કાઢયા આઁયા ઇહાં રંગ રે

॥ ચ૦ ॥ ૫ ॥ તે કહે ઇહાં તુમે સુખે રહો, અમ્હે ક

ન્યા આપુ દોઢ રે; અમ્હ સરખુ કારજ કરો રે, તુમ્હ

૧ પરવત. ૨ મનુષ્ય લોકમાં જઈને નીચ વનતીની કન્યા પ
રણીને એક વરસ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળી વિદ્યા સાધન કરીએ તો માં
તંગી નામની વિદ્યાછે તે સિદ્ધ થાય માટે આપણે જઈએ. ૩ નગર

ને કાંઈ ન કહેશે કાંઈ રે ॥ ચ૦ ॥ ૬ ॥ સર્વી કીધું જે
 ચંડાગે કહ્યું રે, દાય કન્યા તેહણે દીધ રે; કાણ દંતુર
 વિદ્યા વિધિ રે, વિદ્યુન્માળીને સિદ્ધ રે ॥ ચ૦ ॥ ૭ ॥
 તેહ કુરૂપાર્યુ રમે રે, તેણે સાધન કાંઈ ન કીધ રે; ગૂ
 હિણી ગર્ભવંતો હુધ રે, મેઘરથ વરસે હુઓ સિદ્ધ રે
 ॥ ચ૦ ॥ ૮ ॥ વિદ્યુન્માળીને તે કહે રે, ધરે જઈએ ચંડા
 જ કુળ છાંડિ રે; પરિહરશુ એ માતંગી રે, વિદ્યાધરી
 રથું રતિ મંડિ રે ॥ ચ૦ ॥ ૯ ॥ લલિત કહે તે પા
 પીયો રે, મેં ન મૂળિયો પ્રત રૂપ રે; વિદ્યા રૂળ કી
 હાંથી લહુ રે, તું સિદ્ધ છે જ ધરે સુખ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૦ ॥
 ॥ રાંકીણી ગર્ભવતી ત્યજું રે, કિમ આવું વિદ્યા વિ
 હિન રે; વર્ષાતે તું આવંજે રે, હું સાધીશ વિદ્યા શા
 લીન રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૧ ॥ મેઘરથ એકાકી ધરે ગયો
 રે, મુકી તે ચંડાળીનો સંગ રે; બંધુને પૂછ્યે સર્વી ક
 હો રે, તે નાઓ કરી પ્રત ભંગ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૨ ॥
 માતંગી કુરૂપી સુત જણે રે, તે માને વિદ્યા સિદ્ધિ સુ

૧ વિદ્યુન્માળી ને કાણી અને બાંયા દાંતવાળી કુરૂપ ચંડાળણી પરણી છે
 ૨ વિદ્યુન્માળીની પરણેલી સ્ત્રી ગર્ભવતી યદ. ૩ મેઘરથે પરણ્યા છ
 તાં એક વરસ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું અને વિદ્યા આરાધી તેથી તે
 સિદ્ધ થઈ. ૪ ચંડાળણી. ૫ પ્રતરૂપી વૃક્ષ મેં વાવેલ નથી. ૬ વર્ષ
 પછી. ૭ મનોહર.

ખ રે; ખેચરના સુખ તસ વિસર્થા રે, જહાં લાગ્યો તી
 હાં લાગ્યો મુખ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૩ ॥ રમતી તે વિદુ
 ન્માળીસ્યુ રે, ધરે બીજ વેળા ગર્ભ રે; મેઘરથ વર્ષાંતે
 આવીયો રે, તેહને પીડે વિરહ સંદર્ભ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૪
 ॥ કહે ભાઈ આવો વૈતાલ્યમાં રે, વિલસો ખમ સુખ
 વિખ્યાત રે, વિદુન્માળી વિલખો હસી રે, કહે બાળ
 વત્સા^૧ એ ભ્રાત રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૫ ॥ ફીરી ભારિણી^૨
 એ હું કિમ તબુ રે, માહરૂં દૃઢ્ય ન એહલું કઠોર રે;
 તું જ સમયાંતરે આવજો રે, તે ગયો જડસ્યુ^૩ કીસ્યુ
 જોર રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૬ ॥ થયો બીજો સુત ચંડાળનેરે,
 કુળ સ્વર્ગ અત્રિક ગણે તેહ રે; સુત મુત્ર તે ગંધાદક
 ભણે રે, ચંડાળી સાથે ધર્યો નેહ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૭ ॥
 ફરી આવે મેઘરથ ઇમ કહે રે, તું મલિન કરે કાંઈ વ
 શ રે; શી રતી ઇહાં માનસ ઉપનો રે, ખેલે બાળજી
 નવી હંસ^૪ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૮ ॥ ફરી નહી આવું એમ
 કહી ગયો રે, મેઘરથ નવી ભ્રાતા બુદ્ધિ રે; રાજ્ય પા
 જે સુજસ વ્રત ઉચરે રે, સુસ્થિત પાસે તે શુદ્ધિ રે
 ॥ ચ૦ ॥ ૧૯ ॥

૧ વિદ્યાધરના સુખ. ૨ નાના પુત્રવાળી સ્ત્રી. ૩ ગર્ભના બા
 રવાળી. ૪ મુખની સાથે. ૫ માનસદેવરે ઉત્પન્ન થયેલો હંસ ખ
 ણના દુર્ગંધી જળમાં ક્રિડા કરે નહી.

દુહા

સહ્યો મેઘરથ બુદ્ધિ ધન, ઈમ સુખનો સંભાર^૧

વિદુન્માળી ભવ ભમ્યો, મહા મોહ અંધકાર ॥ ૧ ॥
 પદ્મસેના તું સાંભળે, હું નહીં વિષયમાં લીન; વિદુન્
 માળી જીમ હુઓ, ભવ સાયર જળ મીન ॥ ૨ ॥ બ
 હુ અંતર વિષ વિષયમેં, એક ખાચો દુઃખકાર; એક
 ધ્યાયોહી દુઃખ દીએ, પંડિત કરો વિચાર. ॥ ૩ ॥
 બહુ અંતર વિષ વિષયમેં, વરણ અધિક અધિકાર્ત;
 એક મરણ દીએ વિષ તે, વિષય મરણ બહુ જાત ॥
 ૪ ॥ જંબુ ભાવ દુહા સુનત, બુઢા તરશ મીટ જાય;
 છોટી તુકમેં અરથ બહુ, લખિય અક્ષિણું નિપાય ॥ ૫
 ॥ જાને સો તન્મય હુવે, દુહા અરથ અનુમાન; દુહા
 અરથ તન્મય હુઓ, હરિ ગંધર્વ સુખન ॥ ૬ ॥ છો
 ટી તુકમેં અરથ બહુ, દુહા કવિત ઠા રાય; વિસ્તર
 પદ બળી છજનકું, માનુ વામન કાય ॥ ૭ ॥ છોટી તુ
 કમેં અરથ બહુ, દુહા કરે કવી રાય; પંચાળીઠ ચીર
 જ્યું, ભાવ બઢત બઢી જાય. ॥ ૮ ॥

॥ ઇતિશ્રી જંબુરાસે નારીત્રય કથા પ્રત્યુત્તરદાનો
 નામ તૃતીયો અધિકાર ॥

દુહા

ઉજમાળ થઈ સાંભળો, ઓતા સરસ કહાય; ક
થા વૃથા તમે મત કરો, યથા તથા મન લાય ॥ ૧ ॥
જડ ઔષધ ગુરુ કાનનું, કરે વૈવ સુત જોય; અવિચારે
તિમ મત સુણો, રીઝ વિચારે હોય ॥ ૨ ॥ સત્કવી
અન્ય વચન તણો, જો નવી જાણ્યો ફેર; હસ કાક સં
શય પતીત, પુત્રી શું હોય ભેર ॥ ૩ ॥ તેકજ અક્ષર
તેહ પદ, કવી રચના કાંઈ અન્ય; દૃગ ત્રીભાગ નામ
રિ જુએ, પામરિ લોચણ પુત્ર ॥ ૪ ॥ જિન વાણી
કરી આતૂરિ, રંજે સહૃદય ચિત્ત; ઇષ્ટ વૈવ ઉપદિષ્ટ તે,
કુણ નાદરે પવિત્ત ॥ ૫ ॥

ઢાળ.

(કપુર હાવે અતી ઉજળો રે) એ દેશી.

કનકસેના કહે કામિની રે, માનો વચન મુજ કં
ત; શંખ ધમક^૩ પરે મત હોજ્યો રે, અતિશય કારી^૪
અત્યંત રે. પીઉડા રાખો નારિશ્યું રંગ, તેહની વાત
સુણી જે ચંગ; મન મેલસ્યું મ કરો ભંગ રે ॥ પીઉ

૧ નગરની સ્ત્રી દૃષ્ટીના ત્રીજા ભાગે જુએ છે અને પામરજ
નાની સ્ત્રીઓ પૂર્ણ નેત્રે જુએ છે પણ નગર સ્ત્રી સદૃશ શોભા પા
મતી નથી તેમ કવીજન અને અન્યજનના વચન વિષે સમજા સેવું.
૨ ઉપદેશકું, કહેણું. ૩ શંખ વગાડનાર. ૪ અતી કરનાર.

ડાં ॥ ૧ ॥ સાળિઆમ એક કંઈણી^૧ રે, હુઓ તે રાખે
 ક્ષેત્ર; આ પ્રભાત દિન વિગમથી^૨ રે, લે સંભાળી સુને
 ત્ર રે ॥ પીઢિડાં ॥ ૨ ॥ મંચ ચડિયો ધમે શંખને રે,
 નસવે ભક્ષક જીવ; ચોર ગોધન^૩ લેધ આવીઆ રે, તી
 હાં સુણે નાદ અંતીવ રે ॥ પીઢિડાં ॥ ૩ ॥ વાહર^૪
 આવી બાણી તીણે રે, આગે સુણી શંખ નાદ; નાહા
 ગોધન છોડીને રે, દહદિશિ ગયા સવિખાદ રે ॥ પીઢિ
 ડાં ॥ ૪ ॥ ગોધન ચરતું આવીયું^૫ રે, ક્ષેત્ર સમિપ પ્ર
 ભાતિ; ગોધન લેધ દીયે આમને રે, જાણે થાય મુજ
 ખ્યાતિ રે ॥ પીઢિડાં ॥ ૫ ॥ બીહતા મુઝ શંખનાદ
 થી રે, નાશી ગયા સત્રી ચોર; આમે પુન્યો તે નિત્ય ક
 રે રે, શંખનાદ નિશી જોર રે ॥ પીઢિડાં ॥ ૬ ॥ એક
 દિન ચોર તે આવીઆ રે, તેહજ ક્ષેત્રની પાસ; ગોધન
 લેધ અન્ય આમથી રે, સુણે શંખ સત્રાસ રે ॥ પીં
 ॥ ૭ ॥ ધૈર્ય ખરી તે ધમ કહે રે, પ્રથમ સુણ્યો ઇહાં
 જોહ; શંખનો ધ્વની સુણીએ તીર્યો રે, તે દરમીંડક
 તેહ રે ॥ પીં ॥ ૮ ॥ જીવ થકી^૬ ક્ષેત્ર રાખવા રે, કા
 ઇ વખતે છે શંખ; ધીજ આપણ વંચીયા^૭ પુરા^૮ રે,

૧. ૧ પેહત. ૨ દીવસના અસ્તથી પ્રભાત સુધી. ૩ ગાયોનો સમુદ્ધ.
 ૪ ગાયોનું રક્ષણ કરનારાઓનો સમુદ્ધ. ૫ મનુ પદ્ધતિના ઉપદ્રવથી
 ૬. ૬. ૭ પુર્વ.

વાહરની જૂઠી ધંખ રે ॥ પીં ॥ ૯ ॥ ઘસતા હાથ તે
 બહુપરે રે, રૂઝ વાટિ કરંત; ગોસ્તને જીમ વાછડા
 રે, પીડતા હોઠ ને દંત રે ॥ પીં ॥ ૧૦ ॥ વિકટ તે
 લકુટ^૧ ઉપાડતા રે, ગજ જીમ શુંડાડંડ; ક્ષેત્રમાંહે જી
 મ વૃષ^૨ ગયા રે, પાડતા ધ્યાન પ્રચંડ રે ॥ પીં ॥
 ૧૧ ॥ શંખ શબ્દ અનુસારથી રે, ચોર જઈતોડી મં
 ચ; શંખ ધમક પાડી ભુંજેજી, કરે તસ વિષમ પ્રપં
 ચ રે ॥ પીં ॥ ૧૨ ॥ તાડયો મુઠાપરિ^૩ લાકડેજી,
 અંગુળી દોઝે મુખે પંચ; દીઠો તદા તે તેહવો રે, ક
 રતો ભોજન સંચરે ॥ પીં ॥ ૧૩ ॥ કર ભીડી બાં
 દ્યો તણ્યો રે, બદ્ધાંજળી નતિ હેત^૪; ક્ષેત્રપાળ ક્ષેત્રપા
 ળસ્યો રે, મુક્યો નાગો કરી એત રે ॥ પીં ॥ ૧૪ ॥
 ગોપ^૫ પ્રભાતે તીહાં મળ્યા રે, પુછે દેખી તેહ હવાલ;
 શંખ ધમક કહે સાંભળો રે, અતિશય ફળ એ લાલરે
 ॥ પીં ॥ ૧૫ ॥ ધમોરે ધમો નહીં અતી ધમો રે, અ
 તી ધમ્યું નાવે કામ; જે અરણ્યું પહેલાં ધમ્યે રે, અ
 તી ધમ્યે ન રહ્યું કામ રે ॥ પીં ॥ ૧૬ ॥ મધ્ય વૃત્તિ
 તેણે ચાલીએ રે, કાંઈ નહીંજે અત્યંત; સુજસ વિ

૧. લાકડી. ૨. વૃષભ. ૩. ગોઢા ઉપર. ૪. નમસ્કારના
 હેતુથી. ૫. ભરવાડ. ગોવાળીઆ.

લાસ જો અભિલષો રે, માનો વચન ગુણવંત રે
 ॥ પીઠ ॥ ૧૭ ॥

દુહા.

જંબુ અંબુ શીતળ વચન, વહે ન જુહું છાપી;
 કનકસેના બંધન તણો, ન છું અભણ કદાપિ ॥ ૧ ॥
 બંધ મોક્ષ મતિ નવી લહે, કરે ક્રિયા અજ્ઞાન; શ્રમ ક
 રતો પણ નવી તજ, તેહ મથમ ગુણ ઠાણ ॥ ૨ ॥ બ
 ધન જાણ્યા વિણુ ક્રિયા, ધરમાંહે રજક્ષેપ; જ્ઞાન ક્રિયા
 સમ પરિણુતે, મુગતિ ભાવ નિર્લેપ ॥ ૩ ॥ મકૃતિ દિ
 દૃશા વાસના, અંતરમળ ભવ ખીજ; કર્મ અવિધા સક
 ણ એ, બંધન ઉક્તિ ભણીજ ॥ ૪ ॥ પરિણામી હૃદય
 ચોગ્યતા, ચિત્ર બંધન જો સાચ; તો સધળી ક્રિયા સ
 કળ, નહીં તો મોરનો નાચ ॥ ૫ ॥ જ્ઞાન વિના બધવ
 હાર કો, કંહા બનાવત નાચ; રતન કહો કોઉ કાચકું,
 અંત કાચ સો કાચ ॥ ૬ ॥ બંધ મોક્ષ જાનેનહે,
 આઠ ન જાને દોષ; ક્રિયા માની તે કરે, આર્ત ધ્યાન
 કો પોષ ॥ ૭ ॥ અંતર-વાત એ જ્ઞાનની,
 યિ મુણી મુદ્ધિ વા ॥ ૮ ॥

મુદ્ધિ ॥ ૮

ઢાળ.

(મુણ્જે શ્રી મંધર સ્વામી) ઐ દશી.

ગિરિવંધ્ય હુઓ કપિ એક, બહુ યુથ ધણી બ
 ૭ છેક; માનુ વંધ્યાચળનો કુમાર, કરે યુથશયું મહન
 વિહાર ॥ ૧ ॥ વાનરીશયું રમે તે એક, ન સહે બીજ
 ની ટેક; ઇમ નવરસ રંગે મૂઠો, વિસસત હુઓ કમે
 ખૂઠો ॥ ૨ ॥ એક દિન એક વાનર આવે, વાનરી રમ
 વા મન ભાવે; ન ગણે તે મન્મથ માતો, ખૂઠાને તરણ
 અતિ તાતો ॥ ૩ ॥ કોઈકનું વદન તે ચુંબે, કોઈકસ્યું
 રતિ રસ ઝુંબે; વિહિરે દતકી રજકાશયું, ગુંગહાર
 ધરી કરે હાંસુ ॥ ૪ ॥ નીલ પત્ર છોડી કરી આપે, હીં
 ચોળે કેઈક થાપે; વાનરીશયું રમત નિઃશંક, યુથપતિ
 તીણે ગણીયો રંક ॥ ૫ ॥ ઉંચ શૃંગ થકે તીહા આ
 વે, યુથપતિ તે સાહમો ધાવે; હણે તેહને પાહણને ઝા
 જે, ક્રોધે નિજ પુંછ વિલોલે ॥ ૬ ॥ કપિ સિહ તે પા
 હણે માર્યો, ધુર ધુરત ધાર્યો મદ ધાર્યો; દુરિદય પણ
 સરિદય રીતે, દોષ મળીઆ નટલીયા ભીતે ॥ ૭ ॥
 રદ^૨ અગ્રે નટનટ કરતા, ચટચટ નળ અગ્ર પ્રહરતા;
 અંગે વહે રધિર વિલોલ, પહેચ્યા માતું રાતોચોળ ॥ ૮

॥ ક્ષણ બંધે ને ક્ષણ મુક્તે, બ્રુઝયા તે. નવનવ ચુકતે;
 વેગે વેગે ઓસરે વૃદ્ધિ, મંદમંદ દુકે નંખ વિદ્ધ ॥ ૯ ॥
 ચુવકપિ' લેઇ પથ્થર દોડે, કપિ વૃંધનું મુસ્તક દોડે; ગયો
 નાગી દેખે એક ઠામે, સિલાજીત તે તરસ્યો ધામે ॥
 ૧૦ ॥ જળ પુદ્ધિ તીહાં મુખ યાપ્યું, રણ્યું વળગ્યું
 જાણે કોરી આપ્યું; સિલાજીતથી મુખ ઉધ્ધરવા, બા
 હુ ધાલે તે જડ મરવા ॥ ૧૧ ॥ તે વળગ્યા ઇમ દોષ
 ચરણ, તે વાનર પાંખો મરણ; પદકર અબંધ શ્રમ
 કરતો, તો તીહાંથી મુખ ઉદ્ધરતો ॥ ૧૨ ॥ ઈમ રસ
 નાં રસમાંહી લગત, નારી શૈલેયશ્યું મગત; પાંચે ઇ
 દ્રીય વિલસે દેહી, તે નવી હુએ ધરમ સ્નેહી ॥ ૧૩
 ॥ હું કીમ વિણમું શ્રલચારી, બંધન ગંતિ મેં નિર
 ધારી; મેં બ્રહ્મ સુધા છે ચાખી, હું જાણું મુજસ ગુ
 ણ રાખી ॥ ૧૪ ॥

દુહા

હવે નિગડર જોડી કહે, નસસેના શુચિ બોલ;
 રહો પાંખે સતોષ કરી, મન ધરી ॥૧
 પરણિત શું મત.

મ અણપહેર્યે પહેરણે, સોહે અભિનવ પામ ॥ ૨ ॥
 ચક્રવર્તિ ભોજન તણી, ઇચ્છા કર્યે શું હોય; ઘર સં
 પત્તિ સરખે સુખે, વર્ત્યે દુઃખી ન હોય ॥ ૩ ॥ જીમ
 થવિરા^૧ અતિ લોભથી, આપહી આપ વિણુક; તીમ
 અતિ ઇચ્છા મત કરો, સુણો સંબંધ તે ઇક ॥ ૪ ॥

દાળ.

(ખેડે ભાર ઘણો છે રાજ, વાતાં કીમ કરો છો) એ દેશી.

એક ગામે સખી હુઇ થવિરા, બુદ્ધિ સિદ્ધિ હોય
 નામ; અતિ દુઃખીણી તીહાં બુદ્ધિ આરાધે, યક્ષ તે
 ભોળક નામે ॥ માનો વચન અમારા રાજ, અધિકો
 લોભ ન કીજ; અમ્હથો મુક્તિ વધુ શી અધિકી, સિ
 દ્ધ અનંતા રમીજે ॥ માનો ॥ ૨ ॥ ગામ બાહીર છે
 સાધિષ્ઠાયક, નિત્ય દેઉળ તસ પૂજે; પૂજીને નૈવેદ્ય ઢા
 વે વળી, વિનય વિશેષ પ્રચૂંજે ॥ માનો ॥ ૩ ॥ તૂ
 ઠો યક્ષ કહે શું માગે, સા કહે જેમ સુખે જીવું; યક્ષ
 કહે દિનાર તું પામીશ, પાય તળે મેં છે દેવું ॥ મા
 નો ॥ ૪ ॥ હેમ દિનાર તે દિને દિને લહતી, વધી
 ઋદ્ધિ ગુણ પોષી; જનપદ લોક^૨ સગા સઘળાથી, આ
 પ અધિક હુઇ ડોશી ॥ માનો ॥ ૫ ॥ સુહણે^૩ જેણો

ને નવી આવે, વેશ વિબૂષણ સાર; હુધ પેહેરતી તે
 નવનવ વળી, રાણી જેમ ઉદાર ॥ માં ॥ ૬ ॥ ૫
 હીલાં જેહની કહીએ ન પૂગી, આછણુની પણ આ
 શા; હુધ હમર ધેનુ^૧ ધર તેહને, દેખે લોક તમાસા
 ॥ માં ॥ ૭ ॥ તણુ કુટીર^૨ જીરણમાં જે રહેતી, જ
 ન્મથકી પણ દુહલે; તે પહોઢતી હુધ સુખ સચ્ચા, સા
 ત ભૂમિએ પુહળે ॥ માં ॥ ૮ ॥ જે જીવતી હુંતી
 પર ધરમાં, છાણુ પૂંજે ખહુ કરતી; હુધ શેવતી તેહને
 દાસી, કર સિત ચામર ધરતી^૩ ॥ માં ॥ ૯ ॥ હતી
 ગ્રાસ ચિંતાએ^૪ જે દુઃખિણી, માંડયા શત્રુકાર;^૫ તેણી
 એ પોષ્યા યાચક સધળા, ખરચી દિનોદ્ધાર ॥ માં
 ॥ ૧૦ ॥ અશન ઉત્તર^૬ જેણીએ નવી પામ્યો, પુંગી
 ને^૭ પણ કટકો; દીસે તસ મુખ મૃગમદલ વાસિત,
 લાજ તંબોળે લટકો ॥ માં ॥ ૧૧ ॥ કાંસાભાજન
 માં સા જમતી, ભાજન માટી વાળે; શાક પાક રસવ
 તી હુરસવતી, સા નવ સોવન થાળે ॥ માં ॥ ૧૨
 ॥ સિદ્ધિ બુદ્ધિની દેખીને મંદિ, ચિત્તે મત્સર ધરતી;

૧ પાતળી છાંય. ૨ ગાયો. ૩ ખડકી કુંપડી.
 ધારણ કર્યો છે સ્વેત ચામર. ૪ દાસી. ૫
 તાએ. ૬ દાનસાળા. ૭ સોપારી.

એ સંપદ કીહાંથી એ પામી, પુષ્ટિ આકૃતિ ઉચ્ચરતી
 ॥ માં ॥ ૧૩ ॥ ઇશ્વર ચિંતી સા મધ બુદ્ધિ પામે, તે
 ભીએ આદર દીધો; પૂછે કાંધ કીહાંથી એ ભગની,
 મંત્રરાજ કાંઈ સિધ્યો ॥ માં ॥ ૧૪ ॥ રાજ્ય પ્રસાદ
 કે દેવતા તૂઠી, કાંઈ નિધાન તે લાધ્યું; તુઝ ધનથી
 માહરા ગયાં દુઃખડાં, મો મનલો સંભાળુ ॥ માં ॥
 ૧૫ ॥ તારા ભાવ અણુલહતી ભામે, બુદ્ધિ મેં ચક્ષ
 આરાધ્યો; ચિંતે સિદ્ધિ ઉપાય એ લાધ્યો, હુશ્યે વિ
 શેષે વાધ્યો ॥ માં ॥ ૧૬ ॥ સિદ્ધિ તે બુદ્ધિ દેખાડી
 રીતે, ભોળક ચક્ષ આરાધ્યો; દેઉંજના સોપાન^૧ તે ઘોળી,
 રચના બહુ વિધ સાધે ॥ માં ॥ ૧૭ ॥ ચક્ષ આંગણે
 સારીયડા પુરે, ભક્તિ કરે બહુ ભાંતી; પાણી આણી
 ચક્ષ નહવરાવે, આજસ ન કરે જાતિ ॥ માં ॥ ૧૮ ॥
 બિંદવપત્ર તુળસી કરવી રે, કુદુડાદિક બહુ પુલે;
 પુજે ચક્ષ તે ત્રીકું સંધ્યાએ, નિજ આનિન અમુ
 લે ॥ માં ॥ ૧૯ ॥ એક ભક્ત ઊપવાસાદિક પર ર
 હે, નિત્ય સા ચક્ષ ઠામે; તુઝા ચક્ષ પ્રત્યે તે માંગે,
 બિમળું જે બુદ્ધિ પામે ॥ માં ॥ ૨૦ ॥ ભલું કહીને
 ભોળક ચક્ષ પુંહુતા, સિદ્ધિ બુદ્ધિથી વાધે; બુદ્ધિએ પ

૧ મીકું મીકું. ૨ રાજની મેહેરખાની યદ ? ૩ પગ
 ધીઆં ચક્ષાલયના.

છુ બમણો આરાધ્યો, સ્પર્ધા ઇમ દ્રઢ બાધે ॥ માં
 ॥ ૨૧ ॥ સિદ્ધિ ચિંતે જજે હું માંગું, બિમણું બૃદ્ધિ
 તે માંગે; એહને વિરૂઢિ^૧ દેાય તે માંગું, યુગ લગે
 પાંડુ ઠાંગે^૨ ॥ માં ॥ ૨૨ ॥ ઇમ ચિંતી ચક્ષ પાસે માં
 ગે, કર તું દગ^૩ એક કાશી; તે તીમ થઈ બીમણું
 બૃદ્ધિ માગે, દૃગ દોઈ તાસ ગમાણી ॥ માં ॥ ૨૩ ॥
 મનુજ ભોગ પામી અતિ ઇચ્છા, ધરશે તો ઇમ
 થાશે; સતોષે રહેશે તો સ્વામી, સુજસ ત્રિમળા ગ
 વાશે ॥ માં ॥ ૨૪ ॥

દુહા

કંબૂ કંઠ જંબુ વદે, એ સર્વી આલ મ અંખ;
 ભવે સુખથી હું ઉભગો, એક મુગતિની ધંખ ॥ ૧ ॥
 મોટા મોટી હુંશ હૂએ, લગે ન અણુ અનુકુળ; અંસ
 ભિત્તિ મજ કીમ ધસે, અદ્ય ખંધ તર મુખ ॥ ૨ ॥
 હંસ નં ખેત્રે ખાળ જળે, મંગા ઝીલણહાર; જેણે
 આખ્યું પિયુષ તે, ઇચ્છે જળ કિમ ક્ષાર ॥ ૩ ॥ પૂગે
 ફળ સહકારની, આંખણીએ કિમ હુંશ; હુંખરે વળી
 વરકુર^૪ની, ઠાહું ભરીયું હુંશ^૫ ॥ ૪ ॥ કોડીએ કીમ

૧ માહું. ૨ કુઃખને વિષે. ૩ દૃષ્ટિ. નેત્ર. ૪ શ્રેષ્ઠ એવું કુધ
 સાકરનું ભોજન. ૫ ગ્રંથીને ખરપું છે વાસણ જેવું.

કોડીની, મણીની પહાણે કેમ; ઇચ્છા પુગે ભવ સુખે,
 શિવની મુઝ નવિ નેમ ॥ ૫ ॥ સોજનું છમ જાડપ
 છું, વધ્યનું મંડન જેમ; ભવ ઉન્માદ વિષય વિષ
 મ, ભાસે મુઝ મન તેમ ॥ ૬ ॥ મીઠું લાગે તેલ તસ,
 ધૂત^૧ નવી દીઠું જેણું; ભવ સુખ તીમ રાચે મ કે, શિ
 વ સુખ સંભરણેણ ॥ ૭ ॥ દુઃખથી વિરચે જન સક
 ણ, સુખથી વિરચે યુદ્ધ; સુખ દુઃખ સરખાં લેખવે,
 ભવના તે મુનિ શુદ્ધ ॥ ૮ ॥ ઇત સુરપતિ સુરનર મ
 હિત, ઉત તિર્યંચ અજનત^૨; પુણ્ય પાપ ફળ તિહાં નહી,
 નિશ્ચય ભેદ નિદાન ॥ ૯ ॥ હય જિમ દેવાણુધિયએ,
 જતિવંત ગુણવાસ; ઉતપથ ગામી તીમ નહું, મુણ
 તસ કથા વિલાસ ॥ ૧૦ ॥

ઠાળ.

(મારી સંહી રે સમાણી) એ દેશી.

જીતશત્રુ નામ વસંતપુર રાજ, હુએ જગે જ
 સ ગુણ તાજ રે ॥ સુણો જજન વાણી ॥ શેઠ તા
 સ જિનદાસ સોભાગી, ધર્મે જસ મતી લાગી રે ॥

૧ વધ કરવા સધ જનારનો રાણગાર. ૨ ધી. ૩ એક
 તરફ સુરનર પૂજીત ઇંદ્ર છે અને બીજી તરફ મૂર્ખ એવા તિર્યંચ
 છે તે બંને પુણ્ય પાપના ફળ છે પરંતુ નિશ્ચયનયે તેમાં બીલમુલ
 ભેદ નથી.

મુણેના૧૧૥ સજ્જન વાણી તે અમીય સમાણી, પી
 યો ગટગટ ભરી પ્રાણી રોસુનારા૧૥ એક દિન અશ્વ
 પાળ અશ્વ તે જાવે, નૃપને સકળ દિખાવે રે ॥ સુ૦ ॥
 નૃપ કહે એહમાં જે ગુણધારી, તે કહે ચિત્ત વિચારી
 રોસુના૩૧૥ કહે વૃત્તખુર સંધિ સુંમદ્દો, જંધ સુરંતર
 શુદ્ધો રોસુના૥ અનુજંધ મુખ ફરાકોટિ ઊંચો, કશંર
 લંબ પ્રપંચ રે ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ સિંગધ રામ નિશ્ચા
 સમુગંધી, પંચભદ્ર પૃથુ ખંધી રે ॥ સુ૦ ॥ દશ આ
 વર્ત શુભે સોહંતો, લધુ શ્રુતિ મન મોહંતો રે ॥ સુ૦
 ॥ ૫ ॥ એહ કિશોર સ્વામિને પોષે, લક્ષ્મિએ રહીત
 છે દોષે રે ॥ સુ૦ ॥ ગુણ જાણી નૃપ પણ તે અર્થે, કે
 શરં નીરે અર્થે રે ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ પૂષ્પે વસ્ત્રે તે પૂજવે,
 લવણ ઉતાર કરાવે રે ॥ સુ૦ ॥ અશ્વરત્ન રાખો નૃ
 પ જંપે, શેઠ રતનને સુંપે રે ॥ સુ૦ ॥ ૭ ॥ કયો આદે
 શ પ્રમાણુ તે શેઠે, તે નવી કોઠથી હેઠે રે ॥ સુ૦ ॥
 નિજ ધર આણ્યો ગુણ નીધી વાળ^૧; દીધી વસતી
 મુખ તોળ રે ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥ કોમળ વેળ^૨ તીહાં પથ
 રાવે, આણી હરીયાં યવ સચરાવે રે ॥ સુ૦ ॥ ધરી મુ
 ખ રંજીત^૩ અકંટક દેશે, ખેડાવે સુનિવેશે રે ॥ સુ૦

॥ ૯ ॥ આપ નહાય તવ હય નહવરાવે, પાણી મુગધી
 આણાવે રે ॥ સુ૦ ॥ આપ આરોહીને સરોવર જવે,
 પ્રતિ દિન પાણી પીયાવેરે ॥ સુ૦ ॥ ૧૦ ॥ સરવ ગૃહ અં
 તર શિવ મંદિર, એક છે જિનવર મંદિર રે ॥ સુ૦ ॥
 હય આરૂઠજ ત્રણજ પ્રદક્ષિણ, કરે તીહાં શેઠ વિચક્ષ
 ણ રે ॥ સુ૦ ૧૧ ॥ તે હયને તેણી પરે અભ્યાસે, શી
 ખવે શેઠ વિલાસે રે ॥ સુ૦ ॥ વિણ સર ધર જિન મં
 દિર છાંયે, જીમ અન્યત્ર ન જાયે રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૨ ॥
 જીમ કિશોર^૧ વાધે તેમ લગ્ન^૨, નૃપ ધરે વાધે અ
 ગ્ન^૩ રે ॥ સુ૦ ॥ તાસ પ્રભાવે સઘળા રાણા, રાજ
 માને તસ આણા રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૩ ॥ શેવા ઉભગા^૪ નૃ
 પ તે ચિંતે, અમ્હે જલ્યા હય તંત રે ॥ સુ૦ ॥ હરવો
 કહે હણવો એ મંત્રી, કહે એક સામંત્રી રે ॥ સુ૦ ॥
 ૧૪ ॥ હું ઉપાય કરું શું છે દોહિલો, સામંત કહે જ
 વહેલો રે ॥ સુ૦ ॥ જિન મુનિ વદે વસંતપુર આઈ,
 હુઆ શ્રાવક માયી^૫ રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૫ ॥ દેહરાસર
 જિનદાસનું વદે, શ્રાવક વંદી આણદે રે ॥ સુ૦ ॥
 સાહમી ભગતે^૬ શેઠ તે પુછે, કીહાંથી આન્યા શું છે રે

૧ ખાળ અશ્વ. ૨ લક્ષ્મિ. ૩ શેવા કરવાથી ઉપરાંત. ૪ યથેક્ષા.

૫ કપડી. ૬ સ્વધર્મીપણાની મકિતથી.

॥ સુ૦ ॥ ૧૬ ॥ તે કહે હું છું ભવં વધરાગી, ગૃહ સુ
 ખ છોડ્યું ત્યાગી રે ॥ સુ૦ ॥ તીર્થયાત્રા કરી મન ઉ
 દ્ધાસે ॥ વ્રત લીધું સદગુરૂ પાસે રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૭ ॥
 કહે જિનદાસ થયું એ વાર, સાહમી મળીઆ તાર રે
 ॥ સુ૦ ॥ ધર્મ ગોષ્ઠિ^૧ સુખ આપણુ રાહીશું, સરખે
 રીજે^૨ રહીશું રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૮ ॥ વાર કહે તેણે નહવ
 રાખ્યો, શેઠે બંધુપરે ભાખ્યો રે ॥ સુ૦ ॥ કસ્તુરી પં
 કે કય અર્થે, અંગે ચંદન ચર્ચે રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૯ ॥ ધ
 ર્મ બુદ્ધે કસ્તુરી વાસે, વસ્ત્ર પહેરાખ્યું પાસે રે ॥ સુ૦
 ॥ હંસ રોમાસન તે બેસાવે, રસવતી વિવિધ જમાવે
 રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ભોજન કરી તે શ્રાવક દંભી, ધર્મ
 કથા આરંભી રે ॥ સુ૦ ॥ મન જિનદાસ તણું રોઝાવે
 કપટ પાસ કુણુ પાવે રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૧ ॥ એહવે એક સગો
 તીહાં આવે, કહે શુભ મહમસ્તાવે^૩ રે ॥ સુ૦ ॥ અહોરા
 ત્ર^૪ મુઝ ધર રહેવું, કાલે ન પાછું કહેવું રે ॥ સુ૦ ॥
 ॥ ૨૨ ॥ હા કહી તેણે સ્વજ શ્રાધ્ધ વિસર્જ્યા^૫, કપ
 ટ શ્રાવક આવજ્યા રે ॥ સુ૦ ॥ કાલે તમે હોજો રખ

૧ ધર્મ ચર્યાનું સુખ. ૨ સરખે આચારે. ૩ આહારે ત્યાં સુ
 ખ કારણ છે તેથી. ૪ દીવસને રાત્ર. ૫ પોતાના સંબંધી શ્રાવકનું
 આમંત્રણ રૂપીકારીને રખ આપી.

વાળા, નહીં છો અંતર વહાલા રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૩ ॥
 તેણે તેમ માન્યે^૧ ગયો જિનદાસો, જહાં થાય છે ઉત્તમ
 વ ખાસો રે ॥ સુ૦ ॥ દેઘ અશ્વ રજનીએ^૨ નાઠો, શ્રા
 વક કપડે કાઠો રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૪ ॥ સરજઘ ઐત્ય પ્રદ
 ક્ષિણા દેઘ, હય નવી માર ગણેઘ રે ॥ સુ૦ ॥ સરથી
 ફરતો ઐત્યે આવે, તીહાંથી ધરભણી ધાવે રે ॥ સુ૦ ॥
 ॥ ૨૫ ॥ ઇમ ફરતાં સંવી રાત્રી વિહાણી,^૩ નાઠો દુ
 ષ્ટ અન્નાણી રે ॥ સુ૦ ॥ પ્રાત^૪ આવત જિનદાસ
 સુણેઘ, હય નિશિ કષ્ટ સહેઘ રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૬ ॥ હ
 ય દીઠો ને ધર્મે ધરશયો, હર્ષ વિપાદે તે ફરશયો રે ॥
 સુ૦ ॥ આલીંગે હય હિત ઉદ્દેષે, રાખે તવથી^૫
 વિશેષેરે ॥ સુ૦ ॥ ૨૭ ॥ પ્રેર્યો જે ઉન્માર્ગ ન જાયે,
 તે અતી વહાલો થાયે રે ॥ સુ૦ ॥ શેવનીક હુઆ
 શેઠને વાજી, સુજસ સુમાર્ગ સમાજી રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૮ ॥

દુહા.

જંબુ કહે તે અશ્વપરે, હું નવી ઊત્પથ આર,^૬
 દીઠો માર્ગ ન છંડશું, જે શિવસુખ દાતાર ॥ ૧ ॥ દી
 ઠાથી નિવેદજે, તેહ અશ્વભ મતિ દીઠ; ચોમ દૃષ્ટિ

૧ કપડી શ્રાવકે ધરની રક્ષા કરવાનું માન્ય કરવાથી શેઠ ગયા.

૨ રાત્રીએ. ૩ વીતી. ૪ પ્રભાતે. ૫ ત્યારથી. ૬ ઉન્માર્ગે આંધનાર

જે દેખીએ, તે અનુભવ રસ મિઠું ॥ ૨ ॥ સજ્જન શી
 ખે દીઠ જે, લહી અવંચક યોગ; તેહજ દીઠ પ્રમાણ
 છે, અવર વિપર્યય ભોગ ॥ ૩ ॥ મેં તો સદગુરૂથી
 લખ્યું, અંજન આતમ નાણ; દીકો મારગ કીમ કરું,
 આગુદીકડે પ્રમાણ ॥ ૪ ॥

ઢાળ..

(છાટી છાટી તુતીયા રે લાલા) એ દેશી.

કનક શ્રી વાણી વદેરે લાલા, કાંઈ સયણ નય
 ણુ લટકાળા, ભોગી ભમરા, તેરી યુવાની નીકી લા
 ગે; નીકી લાગેરે, કેશરીયા રસ લાગે; રસ જગે રે
 મોહનીયા દુખ લાગે; મન મ ધરો તુમહે ઉરશ્યું રે, અ
 મહે છું ચરણ અધીન રે ॥ કાંં ॥ ૧ ॥ ભોગ લહ્યા
 ભલા ભોગવો રે લાલા, ચોવન લહેરે જય રે ॥ કાંં
 ॥ ચુકે નર અવંસર બન્યેરે લાલા, કુણને આણખન
 થાય રે ॥ કાંં ॥ ૨ ॥ ઝાલ્યું તે નવી છોડશે રે લા
 લા, કરશે જાણું આપ રે ॥ કાંં ॥ આમકુટ સુતની
 પરે રે લાલા, તો પડશે સંતાપ રે ॥ કાંં ॥ ૩ ॥ આ
 મકુટ સુત એક હુઓ રે લાલા, તાત રહીત દુખવંત
 રે ॥ કાંં ॥ રોદસી માતા તસ કહે રે લાલા, તું શું ર

હે નિશ્ચિંત રે ॥ કાંં ॥ ૪ ॥ વ્યવસાઈ તાહરો પિતા
 રે લાલા, કરતો ધરની સાર રે ॥ કાંં ॥ મુઝ દારિદ્ય
 ઉદર ભરે રે લાલા, તુઝ તો નહીં વ્યાપાર રે ॥ કાંં
 ॥ ૫ ॥ તે કહે અતી ઉધમ કરું રે લાલા, તાતપરે
 હવે માત રે ॥ કાંં ॥ શું અસાધ્ય છે પુરૂષને રે લા
 લા, જે ઉધમ અવદાત રે ॥ કાંં ॥ ૬ ॥ આમ સભા
 માંહે એકદારે લાલા, બેઠો તે દેખાંત રે ॥ કાંં ॥
 ભામહ ખર નાશી ગયો રે લાલા, ત્રોડી બંધન ત
 ત રે ॥ કાંં ॥ ૭ ॥ ભામહ નવી ઝાલી શક્યો રે લા
 લા, કહે કોઈ આવો લોક રે ॥ કાંં ॥ આમકુટ સુત
 તીહાં ગયો રે લાલા, જાણ્યું પામશે રોક રે ॥ કાંં ॥
 ॥ ૮ ॥ ફળ જેમ ખીંટી ઝાલીયે રે લાલા, તીમ તીણે ઝા
 લ્યો પુંઝ રે ॥ કાંં ॥ જન વારયો પણ નવી રહે રે લા
 લા, ખર લાતે પળ્યો ભુંછ રે ॥ કાંં ॥ ૯ ॥ તીમ
 જે પીઝિ હઠ ન તણે રે લાલા, ફળ લહેશે તે રીત
 રે ॥ કાંં ॥ સજન બોલને માનશે રે લાલા, લહેશે
 મુજસ પ્રતીત રે ॥ કાંં ॥ ૧૦ ॥

હસિત પ્રભા ધવળિત દિશા, ભાગ^૧ કહે તવ
 જંબુ; હું નિજ કારણ સજ્જછું, રાખી જાણું અંખૂ^૨
 ॥ ૧ ॥ ચૈદ જણે તેને ચારનું, કહેવું ભોળી કુણ,
 જેહને નિજ મન સાખીયો, શા જોવા તસ સુણ^૩ ॥ ૨
 ॥ હું નિજ કારણ સજ્જછું, વંજુંછું એક મુખ્ય^૪; સો
 હેલક પર નિજ કાર્ય જ, ગહિલો પામે.દુઃખ ॥ ૩ ॥
 ઢાળ.

(સ્વામી શ્રી મધર વિનતી) ઝે દેસી.

ભુક્તિપાળ ને પ્રીય એકને, ઘોડી છે પુત્રિકા
 પ્રાય રે; તે દીએ સોલેલક પુરૂષને, સાર સંભાળ જિમ
 થાય રે ॥ સાંભળો વચન જંબૂ કહે ॥ ૧ ॥ મન દહે
 અશુભ ગતિ કર્મ રે; નર સહે વંચતા સવે, નવી લ
 હે જેહ શ્રુતિ^૧ મર્મ રે ॥ સાં ॥ ૨ ॥ મીઠડું મીઠ
 ડું ભોજ્ય^૨ જે, ઘોડીને થોડું તે દેય રે; આપ સવી
 ખાય બોલું તેણે કરમ, અભિયોગ અરજેય^૩ રે ॥

૧ હસવાથી દેખાતી દંતગ્રેણિની પ્રભાએ કરીને જાનવળ ક
 રો છે દિશામાગ. જેણે એવા જંબુ સ્વામી. ૨ પાણી, ૩ શુકનાં
 ૪ મોક્ષ. ૫ સિદ્ધાંતના મર્મ. ૬ ભોજન. ૭ શેવકપણાઉં ક
 રમ હારણ.

॥ સાં ॥ વંચના કર્મથી તે મરી, દરિય નિચંચ ગ
 તિ યંત્ર રે; કિતિ પ્રતિષ્ઠે હુઓ બંભણો, સોમ શ્રી
 સોમદત્ત પુત્ર રે ॥ સાં ॥ ૪ ॥ અવિરતીપણે બહુ
 ભવ ભભી, તેહીજ નગરે હુઈ વેચ્ય^૧ રે; પુત્રીકા કા
 મ પતાકા કિકા, દેશની સુભગ નિવેશ રે ॥ સાં ॥
 ॥ ૫ ॥ માતપિતાએ બહુ લાલીગો, બટક^૨ હુઓ
 ચૌવનવંત રે; પુત્રીકા પણ તે ગણિકા તણી, ચૌવ
 ને સુભગ અત્યંત રે ॥ સાં ॥ ૬ ॥ ચૌવન રૂપનું તે
 હને, ભુખ્ય ભુપણ^૩ ઘણું તુલ્ય રે; સ્મિત સુભગતા
 એ વિધુ છબા હસી, અનુપમ વદન અમુલ્ય રે ॥
 ॥ સાં ॥ ૭ ॥ ઉરવસી જસ રૂપે હસી, મન વસી
 રતિ તીસી નેવરે; લાછિ પણ લાજતી રડવડી, પડવ
 ડી તે ઘડી દેવરે ॥ સાં ॥ ૮ ॥ મદન ગુણ ચોરડી
 ગોરડી, ચોરડી તરજ મન તેહ રે; કામી પડ બંધન
 દોરડી, લવણિ માલિંગીત દેહ^૪ રે ॥ સાં ॥ ૯ ॥
 આમના તરણ જન તેહના, હુઆ તે આશકત ધનવંત
 રે; માલતિ જીમ ભમર નવી તજે, તેહનું પાસ સેવ

૧ તે અર્થ અવિરતીપણે ભવભ્રમણ કરીને વેચાપણે ઉપ
 ન્યો. ૨ સોલકનો જીવ. ૩ તેહના રૂપનું ઘણું શોભાવનારું એહું
 ભુપણ ચૌવન હતું. ૪ લાવણ્યે કરીને આલિંગીત શરિરવાળી.

ત રે ॥ સાં ॥ ૧૦ ॥ તેહ પણ દ્વિજવનય^૧ તેહનું, ન
વીતજ રાગ વશ દ્વાર રે; શુનક પરે તે રહે તોહાં સ
દા, સર્વ હર કામની દ્વાર^૨ રે ॥ સાં ॥ ૧૧ ॥ નૃપ સ
ચિવ ઇન્દ્ર સુન પ્રમુખશ્યુ^૩, ખેલતી નવી ગણે તેહ
રે; તોહિ પણ તેહ રહે જીવતો, નિરખતો તાસ ઘુ
તિ દેહરે ॥ સાં ॥ ૧૨ ॥

તેહ નિર્ધન ભણી નવી દીએ, નિજ રે ગણિકા સુતા
સાર રે; તોય કરે આકરી આકરી, ચિત્ત પિડે સખળ
માર^૪ રે ॥ સાં ॥ ૧૩ ॥ તાસ જળ ભરણુ કણુ પપ
ણુ, કીધ સારથી કૃષિ કર્મ રે; ભુખ તૃણ શીત આત
પ ખમ્યા, તાકના તર્જના મર્મ રે ॥ સાં ॥ ૧૪ ॥ તીમ
તુમે છો વછરી સ્વરી, કીમ કરી કોઈ ધરે ચિત્ત રે;
કર્મ અભિયોગ હું કીમ કરું, સુગસ સુખ વંછતો નિ
ત્ય રે ॥ સાં ॥ ૧૫ ॥

દુહા.

કમળાવતી વળતું કહે, સુણ કમળાનન^૧ નાહ
તું મા સાહસ પંખી પરે, સાહસ મંકરે ઉત્સાહ ॥ ૧
॥ મોટે સાથે ચાલીઓ, દેયાંતર નર એક; એક અટ

૧ પ્રાણાણનો પુત્ર બટક. ૨ સર્વસ્વને હરણ કરવાવાળી વે
શ્યાને દ્વારે. ૩ કામદેવ. ૪ કમળ સરખા સુખવળા.

વી વીચે ઉતર્યો, સાથ આવાસ વિવેક ॥ ૨ ॥ તૂણ કા
 ણાદિક આણવા, નર એકલો તે જય; સુતો દઠો વા
 વ તીણે, વન મહવર ગહરાય ॥ ૩ ॥ એક પંખી
 તસ દંતગતર, લેઈ મંસના ખંડ; 'મા સાહસ' ઇમ
 બોલતો, તરૂંઅર ચઢે ઉદ્દંડ ॥ ૪ ॥ બોલે 'મા સાહ
 સ' મુખે, ખાય વાવ મુખ મંસ; કહેણી કરણી એ કી
 શી, બોલ્યો નર અવતંસ ॥ ૫ ॥ નિમ તુમ્હે ભવ સુ
 ખ છાંડતાં, ઇચ્છા ધરત અદિક; તપ રસીયા તેહવા
 સહી, સુજસ બોલ સુણો મોઠ ॥ ૬ ॥

ઢાળ.

માતીડાની દેશી.

જંધુ કહે તુમ્હ વયણે ન મુંજું, ભાવ શત્રુ સા
 હમો થઈ જુજું ॥ સાંભળો મોરી મીઠી વાણી, લાગ
 શે રસ અમીય સમાણી ॥ સાં ॥ તણ મિત્રની જાણો
 મેં વાત, ન કરું કહીએ સ્વારથ વાત ॥ સાં ॥ ૧ ॥
 સિતિ પ્રતિષ્ઠ નમરે હુઓ રાય, જિતશત્રુ જગ તસ
 સુગુણ ગવાય ॥ સાં ॥ તાસ પુરોહિત સર્વો અવિ
 કારી, સોમદત નામે સુવિચારી ॥ સાં ॥ ૨ ॥ નિત્ય

૧ જંબીર એવી વનગુણમાં. ૨ તેના ઘણા દાંતમાં ભરાઈ હેર
 મા. ૩ દહીને.

મિત્ર તેહનો હુઓ એક, ખાન પાનાદિક મિલિત વિ
 વેક ॥ સાં ॥ ૧ ॥ પર્વ મિત્ર બીજો તે કડીજો, ઉત્સવ
 આગ્યે જો માતીજો ॥ સાં ॥ ૩ ॥ ત્રીજો પ્રણામ મિ
 ત્ર હુઓ તાસ, દર્શન આલાયેજ વિશ્વાસ ॥ સાં ॥
 એક દિન રૂઠો તેહને ભૂપ, લહી અપરાધ હુઓ યમ
 રૂપ ॥ સાં ॥ ૪ ॥ નૃપ આશય જાણી તે જાય, રાતે
 નિત્ય મિત્ર ધરે જાય ॥ સાં ॥ કહે દિન હુએ રાજ રૂ
 ઠો, તુઝ ધરથી કીહાં જહિં અપુઠો ॥ સાં ॥ ૫ ॥
 છાનો મુઝ ધર રાખ વિચાળે, મિત્ર પરિક્ષા આપત
 ધાળે ॥ સાં ॥ અવસર પામે જો કામ ન આવે, મિ
 ત્રાધણ કમુલે વિકાવે ॥ સાં ॥ ૬ ॥ નિત્ય મિત્ર કહે
 મૈત્રી નાહો, રાજ ભયે તે ન રહી કાડી ॥ સાં ॥ એ
 ક કાળે કુંદુંબ વિણાસે, બળતી ગાડર ન આણું પાસે
 ॥ સાં ॥ ૭ ॥ ઇશુ ફળ જીમ વિફળ વખાણો, રાજ
 ભયે મૈત્રી તિમ જાણો ॥ સાં ॥ ફળ મૈત્રીતું સ્વાર
 થ સિધ્યે, ફેક કરે તે કવણ કુમુલે ॥ સાં ॥ ૮ ॥ ઇમ
 રૂઠી નિત્ય મિત્ર અપમાન્યો, પર્વ મિત્ર ધરે ગયો તે
 છાનો ॥ સાં ॥ રાજ કોપનો કહ્યો રે ઉદંત, જ
 ણેવા તસ આશય તંત ॥ સાં ॥ ૯ ॥ પર્વ મિત્ર
 નિરણ્યો થાવા, દાખે શેવા ભાવ તે આવા ॥

॥ સાં ॥ કહે તુમ્હે પર્વ અનેક અઠેહે, વેચાતો લી
 ધો હું નેહે ॥ સાં ॥ ૧૦ ॥ જે હું તાહરં વ્યસન
 ન ભાળું, તો અકલિનપણે જગ લાળું ॥ સાં ॥
 પણ તુઝ કાજે મુઝ દુઃખ સહેનાં, વર કુટુંબ સર્વી જયે
 વહેતાં ॥ સાં ॥ ૧૧ ॥ ખ્યારો તુંને કુટુંબ પણ ખ્યા
 રં, દ્વિધા ચિત્ત હું કેમ નિવારં ॥ સાં ॥ ઈહાં વ્યાધ
 ઈહાં મોટી ખાઈ, સંકટ આવી પડીયો એ ભાઈ
 ॥ સાં ॥ ૧૨ ॥ હું છું સદીટ પસાશની રીતી, રૂંધ્યો
 ઝખાળ કુટુંબની પ્રીતી ॥ સાં ॥ તેહને અનુકંપા પર
 છામે, સ્વતિ હુઓ^૧ જાઓ બોજે ઠામે ॥ સાં ॥ ૧૩ ॥
 નરાકર્યો એમ તેણે સત્કારે, ચિત્તે સોમદત્ત ચિત્ત મ
 ૫રે ॥ સાં ॥ કર સહસ્ત્ર અવલંબ 'ન' થાવે, રવિને
 અસ્ત દશા જબ આવે^૨ ॥ સાં ॥ ૧૪ ॥ સંકટ અ
 વ્યે રાહુને ગ્રાસે, સકળ કળા વિધુ કેરી^૩ નાસે ॥ સાં ॥
 વિદ્યાવૃદ્ધ નથી ઉગાર્યો, દુદૈવે દશ મસ્તક હાર્યો ॥ સાં ॥
 ૧૫ ॥ જે બીહુને ઉપગાર મેં કીધો, તેહનો તો પ
 રિશ્તમ એ સિધ્યો ॥ સાં ॥ એક પદ એક ન સાથે

૧ સંકટ. ૨ ખાળક અને કુટુંબની અનુકંપા વડે તારું કલ્યા
 ણ થાઓ. ૩ રવીની જ્યારે અસ્ત દિશા થાય છે ત્યારે તેના હજાર
 ૨ કર (કીરણ) તેને આધાર આપનાર થતા નથી. ૪ ચંદ્રમાની.

આવ્યો, બીજે સત્વરતાએ બોલાવ્યો ॥ સાં ॥ ૧૬ ॥
 હવે કહો કુણની પાસે જશું, અતિથી પ્રણામ મિત્ર
 ના થાશું ॥ સાં ॥ વચન માત્રના હતારે વિલાસા,
 તેહની પણ શી સખળી આશા ॥ સાં ॥ ૧૭ ॥ અથ
 વા એ શી મુજને ચિંતા, તે પણ મિત્ર લગારેક હુંતા
 ॥ સાં ॥ કોઈને કોઈથી હોય ઉપકાર, તેહનો જોડિ
 કવણ પ્રકાર ॥ સાં ॥ ૧૮ ॥ આવ્યો સૌમદત્ત ધમ
 ચિંતી, ઘરે પ્રણામ મિત્રને નિભરતિ ॥ સાં ॥ ઉઠ્યો
 કૃત અંજળી તે પુછે, સ્વાગત કહો કારણ મુજ શુ છે
 ॥ સાં ॥ ૧૯ ॥ કહે પુરોહિત રાજવૃતાંત, છાંડું સો
 મસારય^૧ કરે તંત ॥ સાં ॥ મીઠડા બોલનો હું છું ર
 ણીઓ, કંઈ સહાય કહે-તે ગુણીઓ ॥ સાં ॥ ૨૦ ॥
 સંતને સપ્તપદી^૨ હોય મૈત્રી, કંઈ હવે હું તેહ પત્રી
 ત્રી ॥ સાં ॥ પુંઠરખો હું છું મંત બીહિ, વિરૂઓ ન
 થાવા હું કોઈ દીહિ ॥ સાં ॥ ૨૧ ॥ પૃષ્ઠે બાંધી બા
 ણ ને ભાથો, ચાપ અધિધન્ય કરી અહ્યો સાથો
 ॥ સાં ॥ પ્રણામ મિત્ર પુરોહિત કેડે, રહેતો સઘળો

૧. સહાય કરતો આ રાજ્યની સીમ બહાર જતો રહું. ૨. સ
 ણનોની મૈત્રી સપ્તપદી એટલે સાત ડગલા સાથે. ચાલ્યાજ હોયતો
 પણ બદલો આપનારી થાય છે.

વિદ્યત વિહેડે ॥ સાં ॥ ૨૨ ॥ તે સાથે ગયો ધૃષ્ટિ
 ઠામે, સોમદત્ત તીહાં બહુ સુખ પામે ॥ સાં ॥ ઈહાં
 ઉપનય ભાળે ભગવંત, સોમદત્ત તે જીવજ તંત
 ॥ સાં ॥ ૨૩ ॥ નિત્ય મિત્ર તે દેહ કહાવે, નિત્ય
 પાળ્યો પણ સાથે નાવે ॥ સાં ॥ પર્વમિત્ર તે બંધવ
 મિત્રીઆ, સ્મશાન સત્તર જાઈ પાછા વળીઆ ॥ સાં ॥
 ॥ ૨૪ ॥ પ્રણામ મિત્ર સરિયો એક ધર્મ, સાથે આવે
 તે આપે શર્મ ॥ સાં ॥ દાક્ષિણ્યે પણ કીધો તે મીઠો,
 સુજસ વિલાસ કરતો દીઠો ॥ સાં ॥ ૨૫ ॥

દુહા

તિણે કારણ પરલોક હિત, ધર્મ ન છંડું જાણુ; ન
 વી મંડું રતિ વિષયથી, ધર્મ તે ત્રિભુવન ત્રાણુ^૧ ॥ ૧ ॥
 વિશ્વાધાર વસુંધરા, રહે જહને આધાર; શેષનાગ
 મંત્રજ ત્રિણુ, ધર્મ તે હિત નિરધાર ॥ ૨ ॥ ત્રીછો
 અગનિ ન જે બળે, ઉરધ વાય ન વાય; ઘાવા પૃથ
 વી નવિ પતે^૨, તે સવિ ધર્મ ઉપાય ॥ ૩ ॥ જળ
 ધિ મહિ રેલે નહીં, આસાસે જે મેહ; તે પ્રભાવ સ
 વી ધર્મનો, જણો અતુલ અછેહ ॥ ૪ ॥ ઉગે સૂરજ

૧ ત્રણ ભુવનને શરણુભુત. ૨ આકાશ પૃથ્વી ઉપર પડી
 નથી જતું તે.

ચંદ્રમા, કરે વિશ્વ ઉપકાર; ઋતુગતિ જગસ્થિતિ
જે ચલે, ધર્મને^૧ યોગ તે સાર. ॥ ૫ ॥ પડતો રાખે
તાત પરે, અખખઈ મિત્ત પરિભ્રમ;^૨ પોખે નિજ મા
તા પરે, ધર્મ તે અચળ અલગ ॥ ૬ ॥

છતિ શ્રી જંબુ માકૃત પ્રબંધ ચતુર્થાધિકાર:

દુહા

આગે હવે સુણીએ કથા, પુરણ તે દીએ પ્રેમ;
અરધ થાકતો મનદહે, અરધ દગ્ધે નય જેમ ॥ ૧ ॥
મુગ્ધા પ્રાદાપરે હોયે, અથવા સવિ સુવિલાસ;^૩ હદ
ય મમ પતિ સમ મીત્રે, જે કવિ ઉચિત અભ્યાસ ॥
૨ ॥ તર્ક વિષમ પણ કવિ વચણ, સાહિત્યે સુકુમાર; અ
રિગજગંજન પણ દયિત, નારી મૃદુ ઉપચાર^૪ ॥ ૩ ॥

૧ દુહા. ૨-૩-૪-૫ માં ધર્મશાષ્ટે ધર્મારિતકાય અથવા વસ્તુધર્મ
(સ્વભાવ) જાણવો. ૨ મીત્રની પરે મારગ કહે. ૩ પ્રથમ મુગ્ધા
નો અને પછી પ્રાદાનો વિલાસ જેમ વિશેષ આનંદકારક થાય છે
તેમ રસે કરીને પ્રદિ પામતા કવીના વચનો જાણવા.

૪ તર્ક જે ન્યાયશાસ્ત્ર તેને વિષે તો જે કવીના વચનો વિષ
મ છે તેમનાજ વચનો સાહિત્ય (સાસાદિ) ને વિષે સુકુમાર હોય
છે. જેમ શત્રુના ગજને હણવાની શક્તિવાળા દેવામીના પોતાના
સૈન્ય વિષે તો મૃદુ ઉપચારજ હોય છે તેમ.

કરે સુઢવિ પદ યોજના, તે વાણી વ્યાપાર; શોભા તેહ
ને હાય છે, તે મહેરો આધાર ॥૪ ॥

ઢાળ.

(ધણરા ઢાંઢા) એદેશી.

હવે જયશ્રીવાણી વહેરે, સુણ પીઠ સાચા સિ
દ્ધિ ॥ ગુણરા જ્ઞાતા ॥ નાગશ્રી પરે શું કહે રે, કુટક
થા અપ્રસિદ્ધિ ॥ રંગરા રાતા ॥ આવો આવોરે સુગુ
ણ સંગ કીજે, નરભવનો તે લાહો લીજ, પ્રેમ પ્યારા
ગટગટ પીજે, દુઃખદોહગ દુર ગમીજે; યૌવન
સમય છે જર ॥ ગુણ ॥ ૧ ॥ પુર રમણીય તણો
ધણરિ, હુઓ કથા પ્રિય^૧ ભૂપ ॥ ગુ ॥ વારે વારે
તે કથા સુણેરે, નાગર^૨ મુખથી અનુપ ॥ રં ॥ ૨ ॥ તે
પૂરે એક દરિદ્રી હુઓ રે, કણ આજીવી વીપ્ર ॥
ગુ ॥ તેહ નિઃશર મુખ્યનોડરે, વારો આઁયો સિપ્ર
॥ રં ॥ ૩ ॥ શી તેહને કહેવી કથા રે, જલ ખ
જાએ તામ ॥ ગુ ॥ તેચિતે શું^૩ શું હુશયે રે, રખો
દીએ કારા^૪ ડામ ॥ રં ॥ ૪ ॥ બેટી પુછે કુંઆરડ
રે, દેખી ચિંતા ગ્જાન ॥ ગુ ॥ હેતુ કહો તવ સા ક

૧ કથા જોહને-વહાલી છે એવો. ૨ નગરના લોકો. ૩ મુખ.
સિરોમણી. ૪ કારાગૃહ. બંદીખાનો. ૫ તારે ઠેકાણે, બદલે.

હે રે, જઈ હું તુઝ કાન ॥ રં ॥ ૫ ॥ નહાઈ તે
 ગઈ નૃપ કન્હે રે, પહેરી ઘોળાં ચીર ॥ ગું ॥ આશિષ
 દેઈ કહે કથા રે, સુણીએ સાહસ ધીર ॥ રં ॥ ૬ ॥
 તેહની તેહવી અક્ષોભતા રે, વિસ્મિત રાજ દેખિ ॥
 ગું ॥ કાન માંડે મુણવા કથા રે, બીજી વાત ઉવેખિ
 ॥ રં ॥ ૭ ॥ તે માંડે કહેવા કથા રે, એકજ
 પુરે છે એક ॥ ગું ॥ નાગશર્મા અગ્નિ હોત્રીયો
 રે, ધરે કથુ ભિક્ષા ટેક ॥ રં ॥ ૮ ॥ સોમ
 શ્રી તેહની મીયા રે, તેહની પુત્રી હું એહ ॥ ગું ॥
 નાગશ્રી નામે ભક્તી રે, પામી ચૌવન સમનેહ ॥ રં
 ॥ ૯ ॥ હું એક અટ દિલ પુત્રને રે, દીધી માત પિતાય
 ॥ ગું ॥ મુદ્રી ગયા ધર એકલી રે, પામી પ્રયોજન કાં
 ય ॥ રં ॥ ૧૦ ॥ એહવે તે દિલ મુત આવીયો રે, એ
 દાદિશ્રી મુઝ ગેહ ॥ ગું ॥ સામશ્રી અણુપદુચતે રે,
 કાચવણું તે નેહ ॥ રં ॥ ૧૧ ॥ સ્નાન અશન વિધિ
 કાચવી રે, દીધી વાટ તે એક ॥ ગું ॥ સર્વ સ્વગત
 રે નદી હનું રે, કીધો ઉચિત વિવેક ॥ રં ॥ ૧૨ ॥
 મુચે મુઝ કીમ શકું રે, ફિરે બહુલા છદ્મ સાપ ॥ ગું
 એક સયાયે મુતી ચીરયતા રે, તેહને હુઓ સ્મર

વ્યાપ' ॥ રં. ॥ ૧૩ ॥ વિષય વિરોધન લાલથી રે,
 ક્ષોભથી મુચ્છો દ્વિજ તેહ ॥ ગું ॥ સૂખ રોગ મેં ચિંત
 વ્યું રે, મુઝ દોષે મુચ્છો તેહ ॥ રં ॥ ૧૪ ॥ કહું
 વાત કુણ આગળે રે, કરશે કવણ હિપાય ॥ ગું ॥
 ખંડ કરી ઘાડ્યો ખાડમાં રે, તિમ ક્યું જિમ ન જ
 ણાય ॥ રં ॥ ૧૫ ॥ ધ્રુપ ધુમ્પની વાસમાં રે, દી
 ધી મહિ મહકાય ॥ ગું ॥ માતપિતા પણ આવીયા
 રે, સહુને ઠામ સુહાય ॥ રં ॥ ૧૬ ॥ રાજ પુઝે કુ
 મારિકા રે, કહું તેં જુડ કે સાચ ॥ ગું ॥ સા કહે
 જિમ સવળી કથા રે, સાંભળો તિમ એ સાચ ॥ રં
 ॥ ૧૭ ॥ ઇમ નૃપને વિસ્મિત કર્યો રે, નાગશ્રીએ કહી
 વાત ॥ ગું ॥ ભોળવો પીઠી તુમે અમ્હ તથા રે, સુ
 જસ કહી અવદાત ॥ રં ॥ ૧૮ ॥

દુહા

જંબુ કહે સુણો સવી પ્રિયા, ન છું વિષય ર
 સ લીન; જિમ લલિતાંગ કુમર હુઓ, ભવ સાયર જ
 બ મીન ॥ ૧ ॥

ઢાળ.

(ચોપાઈ)

નગર વસંતપુર છે અતિ વડું, આખંડલપુ

૨^૧ હોય તેવડું; આણાએ વજ્રયુધ^૨ નિશ્ચયે, ભુપ
 શતાયુધ નય^૩ ઉલશ્ચયે ॥ ૧ ॥ લલિતા દેવી લલિતા
 દાર, તેહની હુઈ મુંદર શૃંગાર; કામ ધામ લીલા ઉ
 દામ, સકળ કળા ઠેરે વિશ્રામ ॥ ૨ ॥ સહસ્ર નેત્ર ત
 ણું મન હરે, નેત્ર ત્રિભાગ પ્રસાદ જે કરે; કળા ચો
 સઠ તસ અંગે વસે, ચ્યાર અંદ^૪ શેવે તે નિશ્ચયે
 ॥ ૩ ॥ મત્ત બારણે ચઢી અન્યદા, નયન વિનોદ
 રવા મુદા; દેખે હેઠ સંચરતા લોક, દીઠો એક જુ
 ન અશોક ॥ ૪ ॥ ધન્નિમલે મસ્તક દ્વિક ધાર, મુગ
 દ પંકિલ મુંઝે ઊદાર; જણે મદનરતો હાથીઓ,
 લેલાએ ધનપતિ સાથીઓ ॥ ૫ ॥ વૃષભ ખંધ ઉર
 ટકટ વિશાળ, ચરણ પાણી પંકજ સુકુમાળ; ગ્રીવા
 ર ચરણે વિન્યસ્ત, કંચન ભૂષણ અતિહિ પ્રશસ્ત
 ૬ ॥ નવ કર્પુર સહિત તંબોળ, અરણિત મુખ શો
 રંગરોળ; ભાળ તિલક માનુ મદન પતાક,^૫ અંગ
 મ છળ લવણિમ ચાક- ॥ ૭ ॥ ધુપાયિત અંશુક^૬
 ॥ મોદ^૭, મેંદુર મારમ વિહિત વિનોદ; પ્રથમ અન

૧. ઈંદ્રનું નગર, ઈંદ્રપૂરી. ૨. ઈંદ્ર. ૩. આય. ૪. એક વંદની
 ૫. કળા હોય અને આ. સોમાં તે ૬૪ કળા છે તેના માત્ર ૪
 દમ શેવતા હોયની. ૬. બળનમાં તીલક
 ૭. મુગજ છે. ૮. વસ્ત્ર. ૯.

ગ અદ્રશ્ય નિરમ્બો, શ્રી સુત માનુ ધીજે વિધિ ધ
 ક્યો ॥ ૮ ॥ શંકર ભાળ હુતાશનિ કાય, સ્મર હોમ
 મયિ તેણે એ ભાવ; થાય શી નવી ઉપમા સંભવે,
 તે દેખે લલિતા ચિંતવે ॥ ૯ ॥ તવ તેહને સ્મર-શી
 ખંચા પાઠ, સાત્ત્વિક ભાવ પ્રગટ હુવા આઠ; જાણે
 દીયું આલિંગન ધણું, નારિ જન્મ સંજ્ઞતો ગણું ॥
 ૧૦ ॥ સહસ દંસોલા ખેલે દેખ, પ્રેમ સંભાષણ કે
 ડિ વિશેષ; નિર્ભર આલિંગન તે અમૂલ, જાણીયે જે
 હવું સુરતરૂ પુલ ॥ ૧૧ ॥ પંખિણી હોત તો ઊડી
 મળું, સ્વયં કૃતિ હુઈ હેજે હણું; સરજી હોત જે મુ
 ગતામાળ, લાગી કંઠ રહત સુકુમાળ ॥ ૧૨ ॥ વેદ જ
 ડા વિધિશ્યું પાંતરે, સુભગ કીશ્યું જાણે અંતરે; જે
 કે જેડું જે કિરતાર, વિસાઈ તો નવિ ઉપકાર ॥
 ૧૩ ॥ કાયા શુભ છાયા તો રહે, રાગશ્યું જેડે
 તો મહગહે; અંદા વિણ નિશિ હોય શામળી, નિશિ
 વિણ વિધુ તનું રચી ઝામળી ॥ ૧૪ ॥ ચતુર ચેટિ
 કા જાણે ભાવ, કહે સ્વામિની એ છે ઊચિત ખના
 વ; એહ તરણસ્યું તુઝ ચિત્ત રમે, અંદ્ર કુમુદિની
 પેરે ગમે ॥ ૧૫ ॥ ધન દેખીને નાચે મોર, વળી આ
 નદે નાચે ચકોર; ચતુરદેખી ચતુરા ઊલ્લસે, નિજ

સ્વભાવ થકી કુણુ ખસે ॥ ૧૬ ॥ લલિતા કહે તુઝ
 છે મન જ્ઞાન, તો જીવું જો એ મળે યુવાન; મન-હરી
 લીધું સૂની કરી, કરને ખખર એહની તું ખરી ॥
 ૧૭ ॥ કુણું એ કુણનો સુત, કીહાં રહે, માહરં - હ
 દય-મદન અતિ દહે; મેળવી એહને તાપ ગમાવ્ય, પ
 હેલા ખખર સકળ જઈ લાવ્ય ॥ ૧૮ ॥ ખખર લેઈ
 આવી ચેટિકા, વીનવે ધૈર્ય તણી પેટીકા, એહજ ન
 ગરનો વાસી તેહ, નામે છે લલિતાંગ સુદેહ ॥ ૧૯ ॥
 સાર્થવાહ સમુદ્રવિજય નામ, તેહનો સુત ગુણગણ
 અભિરામ; ખહુતર કળા જણ્યો સુલીન, તરણ સુ
 ઠામે તુઝ મન લીન ॥ ૨૦ ॥ ઈહાં લીધું તુઝ મન સો
 હીએ, હાર એણિ જિમ તરણી હીએ; હેમ મુદ્રિકા
 રતને જડી, તસ યોગે સોહશે પડવડી ॥ ૨૧ ॥ ના
 રિ માહે તું ગુણવંત, પુરૂષ સોભાગી તે છે સંત;
 ખીહું સંયોગ કહે તો કર, - સા કહે વચન કરો નિજ
 ખરં ॥ ૨૨ ॥ ઇમ કહી રાણી દીએ કર લેખ, પ્રેમ
 અંકુર અંભોદ વિશેષ; શ્લોક લખ્યો છે તેહમાં એક,
 જેહથી જાગે મનમથ ટેક ॥ ૨૩ ॥ દાસી તે દીએ
 લલિતાંગને; કહે મુખ વાચિક બેસી કન્દે; ચંદ્ર ઉ
 પચારે થયો તે ખુશી, વાંચે લેખ - હદય ઉલ્લસી ॥
 ૨૪ ॥ યતઃ

યદા દૃષ્ટોસિ સુલગ, તદાદ્યપિ વરાક્વહં;
પ્રશ્યામિ ત્વન્મયં સર્વં, યોગેનાનુ ગૃહાણમાં ૧

ઢાંગ.

વાંચી શ્લોક તે ચેટી પ્રત્યે કહે, મુઝ મત છે
તેહને મતે કહે; પણ કીહાં સા અંતેડિર વાસ, વણિ
ક માત્ર હું કીહાં વડ આશ ॥ ૨૫ ॥ મેર શિખર છે
જે સુરલતા, તે દરસે કુણપરે ભુમિતા; ઇમ મેં નૃ
પ રમણીનો ભોગ, કિમ પામીજે શુભ સંયોગ ॥
॥ ૨૬ ॥ હુંશ કરે હિયડા તેહવી, જે પરે હોય ધૃતિ
રતી નવનવી; જે દૂરલભ જન દૂર અદેશ, નેહ તે
હનો આપ કિલેશ ॥ ૨૭ ॥ ચંદ્ર મંડળે છે સારી મુ
ધા, વસુધાગત વંછે તે મુધા; નરને નવી લાગે પા
કુઆ, પણ કીમ જમે ખરગત લાકુઆ ॥ ૨૮ ॥ દા
સી કહે જે હોય અસહાય, તેહને દુઃકર વિકટ ઉપા
ય; ચિંતા હું મત કરજે કદા, હું સહાય છું તા
હરે સદા ॥ ૨૯ ॥ તુઝને અંતેડિર આણેશ,
કોઈ નહીં જણે તેમ ઇવેશ; પુલમાંહે રહ્યા સંચરે, તે
ડયા આવે ભય મત કરે ॥ ૩૦ ॥ જઈ ચેટીએ તે ક
હ્યો ઉદ્દંત, રાણી પામી હર્ષ અત્યંત; સાચિતે તસ

સંગમ સદા, કૌમુદી મહોત્સવ આઠ્યો અન્યદા ॥ ૩૧
 ॥ દુગ્ધ શુદ્ધ સખર નર નીર, ક્ષેત્ર કળ્યા ને સુરભી
 સમિર; નગર બાહ્ય ભુમે તે જાય, આખેટક લીલા
 એ રાય ॥ ૩૨ ॥ નૃપ ધર દેખી વિજન ઉત્તંગ, દા
 સી આણે તે લલિતાંગ; નવો યજ્ઞ પ્રતિમાને મિ
 સે, લલિતા ચિત્ત વિનોદ છે તીસે ॥ ૩૩ ॥ લલિ
 તાને લલિતાંગ તે માળ્યા, મનમાં વંછિત સઘળા ક
 ળ્યા; આસિંગન દીઅ માંદામાંહિ, વહી પ્રક્ષ પરે
 અંદીક ઉચ્છાહિં ॥ ૩૪ ॥ અનુમાનાદિ કળા કાવિ
 દા^૧, સો વિંદહ^૨ તે જાણે તદા; અંતેઉરે પર પુર
 પ પ્રવેશ, હુઓ છે નહીં શંકા લવસેશ ॥ ૩૫ ॥ ભુ
 ટાણા આપણુ છું એમ, તે ચિંતવતા પૂરણુ પ્રેમ; પૂ
 રી આખેટક અભ્યાસ, રાગ આઠ્યો લલલવિલા
 સ ॥ ૩૬ ॥ તેણે ભુમિપતિ વિનઠ્યો, અંતેઉરે છે
 પરનર ઠઠ્યો; અંતેઉરે તરકર પરે જાય, અણુંહા
 ણે પારે^૩ તવ રાય ૩૭ ॥ દત્તદ્રઃ^૪ દેખે તવ સાય, દા
 સી દૂરથી આવત રાય; રાણીને કહે બિહુ^૫ મળી હવે,
 ઉપરથી બાહિર પરઠવે ॥ ૩૮ ॥ ધર પાછળ તે કૂપે

૧ અનુમાનથી જાણે તેવા હાથા. ૨ વ્યંડળ. ઓળા.
 ૩ ભાગે પગે. ૪ દીવ્રી છે દષ્ટિ નેણે એવી.

પડયો, ગુફા માંહે કૌશિક^૧ જિમ નડયો; અશ્વત્થિ
 નરકવાસે દુઃખ સહ્યો, પૂરવ સુખ સંભારત રહ્યો.
 ॥ ૩૯ ॥ ચિંતે જો ઇહાંથી નીકળું, એહવા ભોગમાં
 તો નવી કળું; દીઠો ભોગનો એહ ઊદરકં, કરું કુશી
 લનો નહીં સંપર્ક^૨ ॥ ૪૦ ॥ રાણી દાસા કૂચે નિત્ય,
 નાખે એક અનુકંપા નિમિત્ત; શુનક પરે તેણે જીવે તે
 હ, હા હા કર્મ વિપાક અછેહ ॥ ૪૧ ॥ વર્ષા આન્વે
 ખળખળ ખાળ, વર્ષા મંદિરના અતી અસરાળ; કૂચ
 ભરાણે તે જળે વર્ષો, વપ્રદાર^૩ ખાહિર જઈ રહ્યો ॥
 ॥ ૪૨ ॥ તૂંખી જળ પરે પરિખા નીર^૪, નાખ્યો ઉ
 જાળી પરિખા તીર; નીરે પીડયો મુઠ્ઠા લહે, શખ
 પરે પડ્યો ખહુ દુઃખ સહે ॥ ૪૩ ॥ આવી ધાન્વ તસ
 પુણ્યે તીહાં, જાણે કુળદેવી ગહગહ્યાં; દીઠો આણ્યો
 તેણે ગોપવી, પામો હરખ નિજ મંદિર ઠવી ॥ ૪૪ ॥
 પાણિતો તેહ કુટુંબે ખરે, સ્નાન અભ્યાંગ અશન
 આચરે; છીન રૂઢ શાખાપરે^૫ તેહ, ફરીને નવો હુઓ
 સુર દેહ ॥ ૪૫ ॥ ઇહાં ઊપનય લલિતાંગ સમાન,
 ધરે કામભોગે ખહુ માન; જીવ તે સર્વ શરીરી ત.

૧ ધ્રુવડ. ૨ સંસર્ગ. સમાગમ. ૩ ગદમાંથી પાણી. નીકળવા
 ના ખાળ. ૪ નગર ફરતી ખાઈનું પાણી. ૫ છેદાયેલી વ્રક્ષની શા
 ખાન જેમ.

શો, ભવઅભિનંદી લક્ષણ સુણો ॥ ૪૬ ॥ કુદ્ર લો
 ભ રત સકળ અધોન, મત્સર ભય યુત શઠ અતિહી
 ન; નિષ્કળ આરમી અજ્ઞાન, ભવઅભિનંદી હોય
 નિદાન ॥ ૪૭ ॥ કામભોગ સુખ મીઠાં પુરે, પરિણા
 મે દારણ બહુ પરે; તે તો લલિતા દેવી રૂપ, ગર્ભના
 સ જાણે બહુ દૂષ ॥ ૪૮ ॥ અશનાદિક માત્રાએ ક
 રી, ગર્ભ પોષણ વેળાં ઉછરી; અશૂચી દૂષથી ખા
 જે જેહ, ચોની ગર્ભ નીકળવું તેહ ॥ ૪૯ ॥ દાટિ બા
 હિર પરિખા ઉત્સંગ, જેહ પતન તસ જાણે રંગ; નિપ
 તનય તન સુખતિકા ધરે, ગર્ભનાસથી હોય બહુ પરે ॥
 ૫૦ ॥ પરિખા તીરે મુઠ્ઠી કહી, કોણ બાહિર નીકળવે સહી;
 કર્મ તણી પરિણતી તે ધાવ્ય, પોષ્યો પૂરભવ સરખે
 ભાવ ॥ ૫૧ ॥ કહો ફરી તે કહીએ લલિતાંગ, કરે દે
 વી લલિતાનો સંગ; તો જિમ જન્મ વિપાકતા જ
 ણ, કરે વિષય સુખ હું સુપ્રમાણ ॥ ૫૨ ॥ દેખી
 વિપાક જ પાણે શિળ, તે સજ્જન આચાર સલીલ;
 ધરે શિળ જે વચન અસંગ, તે તો યોગ સુજસનો
 રંગ ॥ ૫૩ ॥

દુહા

દૃઢ નિશ્ચય જાણી કરી, હવે જંખૂની નાર; આ
 ઠે કરજેડી વદે, તું તરીઓ અમ્હ તાર ॥ ૧ ॥ છા
 યા જિમ કાયા થકી અજમી કાણુ નવ હોય; તીમ અ
 મ્હે તુઝથી કીમ રહું, અજગા વાલીમ જોય ॥ ૨ ॥
 પંચ સાથે પ્રેમે દીઓ, હાથ ઊપરજ હાથ; ભોગે
 જો પીઉ ભવિ બન્યો, જોગે હો તુઝ સાથ ॥ ૩ ॥
 ઢાળી.

(ખીજ વહુઅર વીનવે હો) એ દેશી.

આઠ વહુઅર વીનવે રે, હવે પામી પ્રતિબોધ;
 લહારાં મ્હાંને લીજીએ રે, થેં છો વડવર જોધ^૨ ॥ મ્હાં
 કા વાલિંમ છાંડયા કીયું જવાશે. આપણકા કીયું
 છોડો હો, અવસારયું રતિ જોડો હો; છાંડયા કીયું
 જવાશે ॥ ૧ ॥

અર્થ-તમ્હે સિદ્ધ તો અમ્હે આઠ સિદ્ધિ. તમે હરં વો
 અમે આઠ મુરતિ.

થેં સિદ્ધ તો મ્હાં સિદ્ધિ છાંરે, હુરતો મુરતિ આઠ;

અર્થ-તમે આકાશ તો અમે આઠ દિસા. તમે ચંદન તો
 અમે ચંદનકાંઠ.

થેં અંબરમ્હે દિશિભલીરે, વાસં તો ચંદનકાઠા મ્હાં ॥ ૨ ॥

અર્ધ-તમે ચંદ્રમા તો અમે જ્યોત્સના. તમે કંદપવક્ષ
તો અમે કંદપવેલી.

થે ચાંદા મહે ચાંદણી રે, થે તરઅર-મે વેલિ;
તે સાથે મુકાઇ જઇએ પણ મુકોયે નહીં. રનેહુ સહિત વળગી
જ રહીએ.

મુકા નેણ મુકાં નહીંરે, લાગી રહું રંગરેણામહેાંાંડા
તમે નંદનવન સમાન તો અમે કેતડી. તમે દીપક તો અમે જ્યોત-
થે વન તો મહે કેતડી રે, થે દિપક મહે જ્યોતિ;
તમે યોગી તો અમે અભુનિ. તમે અધિકારી તો અમે ખડી
આ કલમ.

થે યોગી મેં ભૂતિ છારે, અધિકારી તો દેવતિનામહેાંાંડા
તમે આંખા તો અમે માંજરી. તમે કમળ તો અમે પરગ.
થે આંખા મેં માંજરીરે, થે પ્રકુજ મહે ભાગ;

તમે સુર્ય તો અમે કમલિની. તમે રસ તો અમે રંગ-
થે સુરજ મેં પદ્મની રે, થે રસતો મહે રાગામહેાંાંપા
તમે પરવત તો અમે પૃથિવ. તમે કૃષ્ણીભુતક્ષેત્ર તો અમે કૃશ્ની વાડ.
થે ધરણીધર મહે ધરારે, ક્ષેત્ર કૃદ્યા તો વાડ;

તમે પુણ્ય તો અમે તેની વાસના. તમે ભાગ્ય તો અમે
કપાળની રેખાઓ.

થે પુણ્ય તો મહે વાસનારે, ભાગ્યતો રેખા નિ
લાડ ॥ મહેાં ॥ ૬ ॥

તમે સ્વયંભુરમણ સમાન તો અમે ગંગા નહીં તુલ્ય.
તમે વરસાદ તો વીજળી.

થે સાયર મહે નદીરે, થે ધન તો મહે ખીજ;
 સંકડો શાખાએ વિસ્તરીત એવા તમે વડ તો અમે ખીજ-
 શત શાખાએ વિસ્તર્યોરે, થે વડતો મહે ખીજામહાં ॥૭॥
 તમે કંચન સમાન તો અમે તેની કાંતિ. તમે નંગ તો અમે વીંદીઓ
 થે કંચન તો મહે વર્ણિકારે, નંગ તો મુદ્રા સાર;
 તમે અંપાનું ફૂલ તો અમે તેની પાંખડી. તમે હાર તો અમે
 તેની મણીઓ.

થે અંપક મહે પાંખડીરે, મણિયાં થેજે હાર ॥મહાં ॥૮॥
 તમે દેરાસર અમે તેની વેદિકાઓ. તમે ઉત્તમ ગૃહ તો અમે
 ઉપર ધ્વજ.

થે પ્રાસાદ તો મહે વેદિકારે, સૌંધતો કુંવજ લહકંત;
 તમે દ્વિપ ધરો તો અમે ફરતી જગતિઓ. ધશુ અને દાંતની
 જીભાને જેવી અકયતા રાખશું.

દ્વિપ હુતાં જગતિ હુસ્યાં રે, મેંજળ્યું રસના દં
 ત ॥ મહાં ॥ ૯ ॥

જે તમે સંયમતો અમે ધારણા. જે તમે રૂપવાળા તો, અમે રૂપ.
 જે સંયમ તો ધારણારે, જે રૂપીતો રૂપ;

જે તમે સાકાર તો અમે સાકારતા. અનુભવમાં અનુપમ એવી.
 સાકારે સાકારતારે, અનુભવમાંહી અનૂપ ॥મહાં ॥ ૧૦ ॥
 અંતરંગના રસની ગાદિને જાણનાર તો એક અંતરયાત્રીજ છે.
 અંતરયાત્રી જાણશે રે, અંતરંગ રસ ગોઠિ;
 અને દ્રષ્ટાંતમાં જે -હૃદયગત હોય છે તે હાંક આવે છે.

દૃષ્ટાંતે જ ભાખવુરે, હૈયે તે આવે હોઠા ॥ મ્હાં ॥ ૧૧ ॥
 સંયમ લેતા સાથ છે રે, પ્રથમ દશાએ સરાગ; ધર્મ
 સન્યાસિ પ્રકટ હુશે રે, ઇમ તેહનો પણ ત્યાગ;
 ॥ મ્હાં ॥ ૧૨ ॥ કેતા કહીએ બોલાડારે, તુમ્હે છે
 ચતુર સુજણ; છેહ મ દેખ્યો સાહિબારે, સુજસ વિ
 લાસ પ્રમાણ ॥ મ્હાં ॥ ૧૩ ॥

દુહા.

માતપિતા સસરા સગા, હવે પામ્યા પ્રતિબોધ;
 જંબુપ્રતિ કહે તું ભણે, પામ્યો આતમ શોધ ॥ ૧ ॥
 અમને પાશુ દિક્ષા હજે, આદરસ્થું તુમ્હે સાથ; ધિર સ
 ખા જે સાથિ હોયે, અરિસ્થું દીજે ખાય ॥ ૨ ॥

ઢાળ.

(ચંદન કાઠગે દળીઓ જાતા વયો) એ દેશી.

સંયમ શીલરા સકટ જેવાવજે, પુણ્ય ક્રિયાણા
 ભરાવજે; વ્યાપારી જન સાથ બોલાવજે, ભવ અટ
 વી વોલાવજેરે ॥ જ્ઞાનીરા સાયબા, તું અમ્હે આહેરે
 લારાંહી લેવા ॥ ૧ ॥ સાર્યવાહ તુમે નામ ધરાવજે,
 ખાવના પેટી ભરાવજે; ભાગો ભાગો લાભ કરાવજે,
 ચોરીરી ભીતિ વરાવજેરે ॥ જ્ઞાં ॥ ૨ ॥ આરિત્ર ધ
 ર્મરા સુભટ રખાવજે, સાથરા જનને શિખાવજે; વિ

પ્રથમ વિષય કુળ ભોગ દીખાવજે, અનુભવ અમૃત ચ
ખાવજેરે ॥ જ્ઞાન ॥ ૩ ॥ અધ્યાનમરા ડેરા કરાવજે,
વચરાગરી વાડ બનાવજે; ધ્યાન ગીતરા ખેડાવજે,
રંગમે રંગ જનાવજેરે ॥ જ્ઞાન ॥ ૪ ॥ જંગલમે પ
ણ મંગળ લાવજે, પ્રણિદ્ધિ પ્રવૃત્તિ વિભાવજે; વિધન
જયે સર્વી નટ લાવજે, સિદ્ધિ સંપદ પાવજેરે ॥ જ્ઞાન ॥
૫ ॥ જે^૨ જસ ન હોયે તે તસ આપજે, અરથોની
આપદા^૩ કાપજે; નિજ કીર્તિ નરે ત્રિભુવન વ્યાપજે,
અખ્યા^૪ ગુણમાંહી થાવજેરે ॥ જ્ઞાન ॥ ૬ ॥ અણ્વર
પદ વિનિયોગ સંભારજે, મુગતિ પાટણમાં પધારજે;
સાર્થનાહ પદ સુજસ વધારજે, વિનતી એ અવધાર
જેરે ॥ જ્ઞાન ॥ ૭ ॥

દુહા

માતપિતા પુછી ત્રતે, તુઝ સહાય પવિત્ર; થાઈ
શ હું ઉતાવળો, પ્રભવ કહે સુણ મિત્ર ॥ ૧ ॥

ઢાળ.

(ચારિત્રનો ખપ કરજે સુસાધું) એકેશી.

જંબુ ભાખે સુણયો સાચા મિત્ર, ચારિત્ર તે જમ

તાર છેલો; ધર્મે ઢીલ ન કીજે સાચા મિત્ત, વિલંબતે
 ન વાર છેલો; કીધું તે ગાંઠે બાંધ્યું સાચા મિત્ત, ઉતા
 રનો સાંસો છેલો; કાલિતણો દિન ભરવો સાચા મિત્ત,
 અણુદાતાનો ફાંસો છે ને ॥ ૧ ॥ અતીત અનાગત અ
 ર્થ સાચાં જ્ઞાનીને ન પ્રમાણ છે ને; વર્તમાન યોગે
 સાચાં તેહજ ચિત્તે આણે છે ને; ઋણુમુત્ર નયે ઇ
 ણુપરે સાચાં આતમ ગુણ અંબુઆળે છે ને; અધ્યા
 તમ જળ ઝીલે સાચાં પાતિકડા પખાળે છે ને ॥ ૨ ॥
 ચઢતે ભાવે આવે સાચાં શ્રદ્ધા તે વખાણી છે ને;
 ધમ્યું સો વાયે જય સાચાં ધર્મ શબ્દા ભાજે છે ને;
 જવજવ તે પાળે સાચાં એહવી છનવાણી છે ને;
 દડવડી ધર્મે જુઠે સાચાં છનશાસન તે-રાજે છે ને
 ॥ ૩ ॥ બાંદિખાને પરિયો સાચાં લગન ન જોસ જોવે
 છે ને; સાંધિ જે વેળા પામે સાચાં નિસરણું તત્ર હોવે
 છે ને; કંરવા માંડ્યું કીધું સાચું સાચાં તે એહજ
 ભાવે લાગે છે ને; ધર્મ વિના કેમ રહીએ સાચાં ધર્મ
 તણી રચિ જાગે છે ને ॥ ૪ ॥ સ્વંજન કુટુંબમાં જતાં
 સાચાં ધર્મે વૈર્ય ધરણું છે ને; તર પળો મેળો
 આં એહમાં કાંઈ ન
 સાં અંતે ઝુરી

હી સાચાં હોઈએ ભવદુઃખ ઉદ્ધરણું છે જો ॥ ૫ ॥
 નેહે તીલ પીલાયે સાચાં વેણુ નવી પીલાયે છે જો;
 સસને હુંદદધી મથીયે સાચાં યંત્રે ઇશુ ગળાયે છે
 જો; નેહ ન કોજ કોઈશ્યું સાચાં કીજે તો એક સાહુ
 શ્યું જો; સાચર તરીયે નાવે^૧ સાચાં કીમ તરીયે નિ
 જ ખાહુશ્યું જો ॥ ૬ ॥ વિધન મ હોજો તુમ્હને સા
 ચાં એ આશિષ અમારીછે જો; હિતવંછક દીએ આ
 શિષ તે સાચાં સુકૃત નગરની ખારી છે જો; ધર્મ ધ્યા
 નની ધારા સાચાં વિધન જયે નિર્ધારી છે જો; મૃ
 ત્યુ જયને^૨ જયે સાચાં તુઝને સિદ્ધિ કરાવી છે જો ॥
 ૭ ॥ ત્વરિત^૩ સમાગમ કરજો સાચાં સહાય કરવા
 ઇચ્છા છે જો; ધર્મ સગાઈ તે સાચી સાચાં બીજી
 સઘળી મિથ્યા છે જો; મોટે કાજે મોટ સાચાં પુઠે
 પરાક્રમ પૂરે છે જો; સુજસવિદ્યાસ સુહૃથી સાચાં
 તો અરિ સેના ચુરે છે જો ॥ ૮ ॥

દુહા

ઇમ સત્તિનય પ્રતિબોધ કરી, ધરી વિશુદ્ધ સંકે
 ત; જંબુ વિમળ પ્રભાત હુયે, સજ્જ હુવેાદિક્ષા હેત. ॥

દિક્ષા મહોત્સવ ભક્તીપરે, આપ સંવાહે કુમાર; લે
રિચી શુદ્ધે તે બંન્ધો, અનૂપમ તેજ અંબાર ॥ ૨ ॥
દાળ.

(તુઝ ખાવનીની) એ દેશી.

શુભ તીરથ ઉદકે, સ્થાન કરી મનોહાર; અંગ
રાગ તે કીધા, ખાવના અંદન સાર; ચિત્તમાંહી અણ
માન્યું, શુક્લ ધ્યાનનું ભૂર; ખાહિર આવી લાગ્યું,
ઉત્તમ માનુ કંપુર ॥ ૧ ॥ મણીકંથન ભુપણ સખળ
ઝળામળ તેજ, સોહે તનૂ પેરયા, કિયડે હાર સહેજ; સ
વંગિ અલંકૃત કટપવૃક્ષ પરે છાજે, મનમાં નિરાગી
પણ એહ કટપન લાજે ॥ ૨ ॥ વરદેવ અનાદૃત
સાનિધ્ય પુરણ હાર, શણગારે સચળે પુરણ બંધૂ કુમા
ર; શિર છત્ર વિરાજે રજનીકર અનુકાર, ખીડું પા
સે લટકે આસ્મર અંચળ ચાર ॥ ૩ ॥ ખાહુ મુક્ત ર
તનમય મંગળ રંગ અભંગ, શિખિકા આરોહે જેમ
મૃગપતિ ગિરિ શૃંગ; દાન ખાહુ વિધ દીજે કીજે સખ
ળ મંડાણ, પંચ શબ્દ વાજે ગાજે દોલ નિશાન ॥
૪ ॥ ભુંગળ ભેરી નફેરી વાજે વંશતે વીણા, તાલ
તવિલ કંસાલને નાદે સુર પણ લીણા; સરલી સરણ

વિનાશીક છે. જીવનો મૂળધર્મ અવિનાશી છે. એમ ચિંતવવું તે પેહેલી અનિત્યભાવના.

૨ અશરણ ભાવના—શરણ નહીં તે. સંસારમાં મરણ સમયે જીવને શરણ રાખનાર કોઇ નથી. માત્ર એક સત્ ધર્મનું જ શરણ સત્ય છે. એમ ચિંતવવું તે બીજી અશરણભાવના.

૩ સંસારભાવના—આ આત્માએ સંસાર સમુદ્રમાં પર્યટન કરતાં કરતાં સર્વ ભાવ કીધા છે. એ સંસારી જ'જીરથી હું ક્યારે છુટીશ. એ સંસાર ભારો નથી. હું મોક્ષમયિ છું. એમ જે ચિંતવવું તે ત્રીજી સંસારભાવના.

૪ એકત્વભાવના—આ મારો આત્મા એકલો છે. તે એકલો આવ્યો છે. એકલો જશે. પોતાનાં કરેલાં કર્મ એકલો ભોગવશે. એમ અતઃકરણથી ચિંતવવું તે ચોથી એકત્વભાવના.

૫ અન્યત્વભાવના—આ સંસારમાં કોઇ કોઇનું નથી, એમ ચિંતવવું તે પાંચમી અન્યત્વભાવના.

૬ અશુચિભાવના—આ શરીર અપવિત્ર છે. મળમૂત્રની ખાણ છે. રોગ જરાનું નિવાસ ઘામ છે. એ શરીરથી હું ન્યારો છું. એમ ચિંતવવું તે છઠ્ઠી અશુચિભાવના.

૭ આશ્રવભાવના—રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ ઇ

ત્યાદિક સર્વ આશ્રય છે. એમ ચિંતવવું તે સાતમી આશ્રયભાવના.

- ૮ સંવરભાવના—જ્ઞાન, ધ્યાનમાં પ્રવર્તમાન થઈને જીવ નવાં કર્મ બાંધે નહીં તે આઠમી સંવરભાવના.
- ૯ નિર્જરાભાવના—જ્ઞાન સહિત ક્રિયા કરવી તે નિર્જરાનું કારણ છે. એમ ચિંતવવું તે નવમી નિર્જરાભાવના.
- ૧૦ લોકસ્વરૂપભાવના—ચૌદ રાજલોકનું સ્વરૂપ વિચારવું તે દશમી લોકસ્વરૂપભાવના.
- ૧૧ બોધદુક્ષભાવના—સંસારમાં ભ્રમતા આત્માને સમ્યક્ જ્ઞાનની પ્રસાદી પ્રાપ્ત થવી દુક્ષલ છે, વા સમ્યક્ જ્ઞાન પામ્યો તો આરિય; સર્વ વિરતિ પશિષ્ઠામરૂપ ધર્મ પામ્યો દુક્ષલ છે. એમ ચિંતવવું તે અગિઆરમી બોધદુક્ષભાવના.
- ૧૨ ધર્મદુક્ષભાવના—ધર્મના ઉપદેશક તથા શુદ્ધ શાસ્ત્રના બોધક એવા ગુરુ અને એવું શ્રવણ મળવું દુક્ષલ છે, એમ ચિંતવવું તે બારમી ધર્મદુક્ષભાવના.

આ પુસ્તક એ વાસ્તવિક રીતે શ્રીમદ રાજયચંદ્ર પ્રણીત ભાવનાબોધ, શ્રીમદ મહા સુખદાસજીકૃત દ્વાદશાનુપ્રેક્ષા, વગેરે ભાવનાવિવેચક ગ્રંથોનું દોહન છે. તેમજ જૈન મુખ્ય કાવ્ય, પૈરાગ્યશાતક, તથા જૈનપત્ર

વગેરેપરથી કેટલીક સહાયતા લીધી છે. પુ. જ્ઞાન મનસુ-
ખલાલ રવજીભાઈએ આ પુસ્તક માટે દાહન થતી વ-
ખતે કેટલીક ઉપયોગી સલાહ આપી છે, તેથી તેઓના
આભાર માનું છું.

વાંચક ભવ્યજનોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે,
અનુપ્રણાલી તથા દૃષ્ટિદાપથી કોઈ ભૂલ રહેલ હોય
તો તે સુધારી વાંચશો, અને જણાવવા કૃપા કરી તરફી
લેશો. એજ વિનંતિ.

વી. સુ. ધુ.

ભાવનાસ્વરૂપ.

૧ અનિત્યભાવના.

ઉપમતિ:

વિદ્યુત્ સફળી પ્રભુતાં પતંગ,
આયુધ્ય તે તે જળનાં તરંગ;
પુરંદરી ચામ અનંગ રંગ,
શુદ્ધ રાચિએ ત્યાં ક્ષણનો પ્રસંગ.

શ્રીમદરાજગંધર્વઃ

જ્ઞાની પુરુષો—સફળી વગેરે વેળવેને બીજાની જે-
વાં કહે છે. આધિકારને પતંગના રંગ જેવો કહે છે.
આયુધ્યને પાણીનાં માખં જેવું કહે છે. કામવિકારને
પુરંદરી જેવા કહે છે. તેથી-તે સધળાં રાચવાયો-
અથવા ઠંડાણું નથી એમ જે કહે છે તે કેવળ સત્ય છે.

આનાદિકાર્ણથી જીવ નિગોઠમાં વસે છે, એક નિ-
ગોઠ શરીરમાં સિદ્ધથી અનંતગુણા જીવ છે, તે બધાની
પાંતપાતાના કાર્મણ દેહ સંયુક્ત અવગાહના એક દેહમાં
છે. સ્વાર્થી રીતે સુદૃઢભાવર નિગોઠ જીવના દેહથી તથા
પુરુષીકાવાદિ પાંચ સ્થાવરથી સમસ્ત એક ઉપર નીચે
આંતરરુદ્ધિન વાટેલ છે. નિગોઠ તથા પાંચ સ્થાવરમાંથી
પ્રસપદ્ધ પામતું દુષ્ટિન છે. પુણ્યની જોગવાઈ પ્રાપ્ત થા

ય ત્યારે ત્રયપણું પામે, તેમાં વિફલત્રય (એરેંદ્રિય, રેંદ્રિય, ચૌરેંદ્રિયપણું) માંથી પચેંદ્રિયપણું પામવું મહા મુશ્કેલ છે. કદાપિ પૂર્વજન પુણ્યના સંજોગથી પચેંદ્રિયપણું પ્રાપ્ત થાય, પણ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થવો મુલમ પાસાદિ દશ દુષ્ટાંતે અતિ અતિ દુર્લભ છે. મોટા પુણ્યના સંચયથી મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થાય છે. મનુષ્યભવ એ મોક્ષ મેળવવાનું દ્વાર છે. દેવતાગોત્રે પણ પ્રિય છે. કારણ કે તપ, વ્રત, નિયમ, ને સંયસાદિ, મનુષ્યભવમાંથી મારણ કરી શકાય છે, અને સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાન, દર્શન ને ચારિત્ર્યને આપાત્રી એથીજ મોક્ષ મેળવી શકાય છે. તેથી સર્વ ભવમાં મનુષ્યનો ભવ શ્રેષ્ઠ છે. મનુષ્ય દેહ, યોગન પારિવાર, ક્ષત્રી આદિ પરિવ્રજ એ સઘળાં અનિત્ય અને ક્ષણભંગુર છે; એટલે ક્ષણમાં નાશ પામી જાય તેમાં છે. સસારી છવો એને વિષે પોતાનું હીત જાણી તેમાં લીન થઈ રહે છે. જે તેમને પોતાના ખુરા સ્વરૂપનું ભાન થાય તો પરસ્વરૂપને પોતાનું સ્વરૂપ કેમ માને ? બિચારા છવો મોહનીય મેના ઉપથી સંસારની અનિત્ય વસ્તુમાં મોહ પામી મોહમાં મુઝાયા પડયા છે. તે પૃથક્ પૃથક્ત્રયપણે વિચારીએ.

જે દેહને નિત્ય સ્નાન કરાવો છો, સુગંધી પદાર્થો લગાવો છો, વસ્ત્રાભૂષણથી વિભૂષીત કરો છો, નાના પ્રકારનાં મિષ્ટ ભોજનપાનાદિ કરાવો છો, નાના પ્રકારની શુશ્રૂષા ઉઠાવવામાં કાળ વ્યતીત કરો છો, શર્યા, આ-

તન, કામભોગ, નિદ્રા, શીત, ઉષ્ણાદિ અનેક પ્રકારે ક-
 સી પુષ્ટ કરે છે; વળી તેના પ્રત્યેની રાગ બુદ્ધિથી એ-
 રા અંધ બની જાય છે કે, ભક્ષાભક્ષ, પેયાપેય, સ-
 ત્યાસત્ય, ન્યાયાન્ય અને રોગ્યાયોગ્યના વિચારરહિત બ-
 ની આત્મધર્મ સૂક્ષ્મ અપયશ પામી કૃગતિમાં પડે છે;
 પણ તેજ શરીર પાણી ભરેલા માટીના કાયા ધડાની
 પેઠે જલદીથી ગળી નાશ પામી જાય છે. જેમ શાકર
 દૂધનું પાન કરાવી સર્પને પુષ્ટ કરવામાં આવે છે; પણ
 તેજ સર્પ પરિણામે દુઃખદાયક થાય છે. તેમ ભક્ષાભક્ષ
 થી પુષ્ટ કરેલ શરીર પરિણામે મહા રોગાદિનું કારણ
 બની નાશ પામી જાય છે.

જ્ઞાનીપુરુષો જીવાનીને પાણીના રેલા જેવી ક-
 હે છે. જેમ નદીમાં પૂર આવે છે, અને થોડીવારમાં
 પાંચું ઉતરી જાય છે તેમ જીવાની જોત જોતામાં ચાલી
 જાય છે. તે મધ્યાનની છાયાની માફક એકદમ ઢંગી જાય
 છે, કાંઈ સ્થિર રહેતી નથી. સૂર્ય, ચંદ્ર, પ્રહ, નક્ષત્રા-
 દિનો અસ્ત-ઉદય થાય છે, હિમંત, વસંતાદિ રુતુઓ
 જાય છે આવે છે; પણ જીવાની જે ગર્હ તે કંદિ પાછી
 આવતી નથી, ને દહને છૂંદ કરતી જરા અવસ્થા આ-
 વી પહોંચે છે. તે જરા જીવાનીરૂપ વૃક્ષને બાળનારી ફા-
 વાગ્નિ સમાન છે. ભાગ્યરૂપ કૂલને ક્ષયનારી અનિવૃ-
 ણ્ણિ સમાન છે. સ્ત્રીની પ્રીતિરૂપ હૃદયની વાદ સમાન
 છે. જ્ઞાનરૂપ નેત્રને ડાંડી દેનારી.

છે. તપરૂપ કબળના વનને હ્રીમ પડ્યા સમાન છે. દી-
નતા ઉપજવનારી માતા સમાન છે. ધ્યાસ લેવાના જો-
રને ઘટાડનારી છે. રૂપ ધનને ચારવાવાળી છે. બળનો
નાશ કરવાવાળી છે. ગ્રાણસને વધારનારી છે, યાદશુ
ક્ષિતને ઘટાડનારી છે, અને મોનની દુતી સમાન છે.

વળી કહ્યું છે કે:—

શાર્દૂલવિક્રીડિત ઇંદ્ર.

ગાત્રં સંકુચિતં ગાત્રંવિગલિતા, દન્તાશ્ચ નાશં ગતા,
દૃષ્ટિર્મરચાનિ રૂપમેવ દ્વસતે, વકત્રંચ લાલાયતે;
વાક્યં નૈવ કંચતિ ગ્યાન્યવજનઃ, પત્નીન શુશ્રૂપતે,
બિદ્ કટ્ટં જરયાલિભૂત પુરૂષં, પુત્રાડંબ્ય વસાયતે.

સાવાય—વૃદ્ધાવસ્થામાં શરીર સંકોચાઈ જાય છે.
ઝોટલે શરીરે કરોચલી વળી જાય છે. ગાત્રિ પણ ચિકલ
થાય છે. ઝોટલે જ્યાં પગ મૂકવો થાયો હોય, ત્યાં ન
મૂકનાં બીજે ઠેકાણે મૂકાઈ જાય છે. હાંત પરી જાય છે
આંખે ઝાંખ આવવાથી બરાબર દેખાતું નથી. રૂપ પણ
દિવસે દિવસે ઘટતું જાય છે. મુખમાંથી લાળ ઝરે છે.
ગાંધવજનો તેમતું કહ્યું કરતા નથી, અને પરણેલી
સ્ત્રી પણ સેવા કરતી નથી. માટે જરૂરી પરાભવ પામે-
લા પુરૂષને વિકાર આગો !!! કેમકે પુત્રો પણ વૃદ્ધાવ-
સ્થામાં નિરસ્કાર કરે છે. એવી વૃદ્ધાવસ્થા પામ્યા છતાં,
હે ભગ્વે ! ધર્મકાર્યમાં નહીં જોડાતાં માત્ર પ્રમાદથી
એસી રહેવું એ મોટો અનર્થ છે.

સર્વ ઇન્દ્રિય જનિત સુખ-જે દૃષ્ટિગોચર છે. તે ચર-
સાદના મધ્યવસ્થાની પેઠે વિનોશીક છે; જોડલે જેમ મેઘ-
ધનુષ્ય થાય છે, તે ઘોડીવારમાં વિખરાઈ જાય છે, તેમ
તે સુખ પણ ઘોડીવારમાં નાશ પામી જાય છે. પતંગી-
આ અશુ ઇન્દ્રિયા વિષયથી દીવાની જ્યોતમાં પડી નાશ
પામે છે. હરણ ક્ષુદ્રેન્દ્રિયના વિષયથી મોહ પામી પારાધીથી
નાશ પામે છે. હસ્તિ સ્પર્શ ઇન્દ્રિયના વિષયથી મોહ
પામી સપડાય છે. ભ્રમર કમળના વાસથી મોહિત થઈ
કમળમાં સપડાઈ નાશ પામે છે. એમ અકેક ઇન્દ્રિયના
વિષયથી મોહ પામી પ્રાણીઓ નાશ પામે છે, તો મનુ-
ષ્યપ્રાણી જે પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં આશક્ત છે તે
નાશ કેમ ન પામે? અવશ્ય નાશ પામે. જેમ, અગ્નિ-
ધી, લાકડાં વગેરે હોમવાથી શાન્ત થતી નથી, પણ ઉ-
લટી વધતી જાય છે, તેમ ઇન્દ્રિયોનાનાં પ્રકારના વિષયો
સેવવાથી વધારે મદોન્મત થતી જાય છે. તેમના સેવનથી
મોટા મોટા ચક્રવૃત્તિઓ પણ થોર નરકમાં પડ્યા છે; તો
અન્ય પામર જીવોની શી દશા? માટે ઇન્દ્રિયોનાં વિષ-
યસુખને દુઃખગાથ જાણી તેમને વશ કરો.

વિષય સેવવામાં જે સુખની ઇચ્છા કરો છો તે
જીવવાને અર્થે કરે પીવા બરોબર છે. શિતળતાને અર્થે
અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા સમાન છે. મિષ્ટ ભોજનને અર્થે
ઘેરું સીંચન કર્યા સમાન છે. ઘેર પીવાથી જીવી શકાય
નહી, પણ મોતજ થાય છે. અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવાથી

શિનગતા થતી નથી, પણ ઉત્તરી બળનશ વધે છે, તેમ વિષયજી સેવન કરવાથી અનંત સંસાર પરિબ્રમજી વધે છે.

આ શરીર નિરંતર રોગે કરી વ્યાપ્ત છે. હૃદયિત-વ્યં મરણે કરી વ્યાપ્ત છે. ઈન્દ્રિય-બળાદિ વિનાશીક છે. સમસ્ત વિષયો આત્માના સ્વરૂપને ભૂલાવવાવાળા છે. એમાં રાગવાથી ત્રણે લોકનો નાશ થયો છે, થાય છે, અને થશે. એવી રીતે આ દેહ, અને તેને સુખધે રહેલાં જીવાની રૂપ-બળાદિ, અનિત્ય અને નાશવંત જાણા.

જેવી રીતે એક વહાણમાં ઘણા દેશના અને ઘણી જાતના લોકો બેઠા હોય છે. તે વહાણ જ્યારે દિનારે પહોંચે છે, ત્યારે સૌ કાંઠે ઉતરી પોતપોતાને ઠેકાણે ચાલ્યા જાય છે; તેવી રીતે કુળરૂપી વહાણમાં જુદીજુદી ગતિમાંથી આવી જીવો ઉત્પન્ન થાય છે. પછી આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સૌ પોતપોતાના બાંધેલાં કર્મ પ્રમાણે જુદી જુદી ગતિમાં જાય છે.

જે દેહથી પિતા, બાંધેલાં પુત્ર, મિત્ર, માતા અને સ્ત્રી આદિનો સંબંધ થાય છે તેથી તેના પર રાગ કરેછો. પણ તેજ પિતાદિ દેહની નિશ્ચિતિ પૂરી થયે તેને બાળી રાખ કરી નાંખે છે; અથવા તે માટીમાં દાટી દેછે; અથવા તે ખીજા જીવો તેનો ભક્ષ કરી જાય છે, તેથી વિષ્ટારૂપ થઈ જાય છે, અને અકેક પરમાણુ જમીન આકાશના અનંત વિભાગમાં વિખરાઈ જાય છે, તે પાછા

કેવળ જાણે ક્યારે મળશે ? આ રીતે તેમનો સંબંધ ફરી પ્રાપ્ત થતો નથી. વળી પિતા, માતા, ભાતા, પુત્ર, સ્વામી અને સેવકાદિની સાથે રહી. સુખેથી જીવે છે તે સંબંધો કુટુંબ પરિવાર શરદ્. રત્નનાં વાદળાંનો માફક વિખરાઈ જનારો છે. તે સંબંધ અવારનવાર દેખાય છે. વળી તેમની સાથે રહેતું તે-જેમ, સ્વીકૃતિમાં ચાર સાર્વજનિક વચ્ચે આવેલા વૃક્ષની છાયામાં અનેક દેશના પંદીજનો આવી, બેસી, વિશ્રામ લઈ પોતપોતાને ઠેકાણે આલ્યા જાય છે; તેમ કુટુંબરૂપ વૃક્ષની છાયામાં આયુષ્યકર્મના ઉદય પ્રમાણે જીવે રોકાઈ પોતાના કર્માણુસારે જુદીજુદી ગતિમાં આલ્યા જાય છે. તેમની સાથેની પ્રીતિ પણ સ્વાર્થની છે, તો તે પ્રીતિ પણ નાશ પામી જાય છે. વળી જેમ સાયમકાળે સંકેત કર્યા વિના અનેક દિશાઓથી પંખીઓ આવી એક ઝાડપર ભેગા થાય છે; અને પાછાં સવાર થતો સંકેત કર્યા વિના જુદી જુદી દિશાઓમાં આલ્યા જાય છે, તેમ જીવો સંકેત કર્યા વિના પોતાના કર્માણુસારે એક કુટુંબમાં આવી ઉત્પન્ન થાય છે, અને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સંકેત કર્યા વિના પાછા જુદી જુદી ગતિમાં આલ્યા જાય છે; કુટુંબી જનોનાં આવો અનિત્ય અને અવારનવાર સંબંધ છે. જોમ નિશ્ચય જાણો. હો સખ્યો ! તેમાં મોઢે કરી રાગ શું કરે છે ? સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર અને કુટુંબાદિમાં મમતા ધરી પોતાના આત્મવર્ધનને જુદી જીવો એ અનર્થકારક છે.

જેઓ પોતાના આત્મસ્વાર્થને ભૂલી જઈ લક્ષ્મીના
 લોભમાં પડી રાત દિવસ ચોર ચારોભ કર્યા કરે છે; અ-
 વરારે લોજન પણ કરતા નથી; ઘાઠ તાપની વેદના સ-
 હન કરે છે; તેની આસિની મોંઘનતનું પરિણામ મેવાદિ
 કષ્ટ થશે તે જાણતા નથી ને તેની ચિંતામાં ને ચિંતામાં
 રહી, રાત્રીએ નિદ્રા પણ લેતા નથી; વળી મરણાદિને
 નહિ ગણકારતાં સંત્રામમાં, ધોરસંકટમાં, સમુદ્રપ્રવાસ-
 માં, અધોર ભયાનક વનમાં, શરીરાદિ ધર્મે ન સાચવી
 શકાય તેવા દેશ પ્રદેશમાં મરણની કબજાતે જાય છે, તે-
 યો બિચારા સમજતા નથી કે તેનો જે લક્ષ્મીને મારે
 આવો સતત પ્રયાસ છે, તેજ લક્ષ્મી ક્ષણભંગુર છે.

લક્ષ્મી અનિત્ય અને ક્ષણભંગુર છે. તે કુલીનમાં,
 ધીરમાં, પંડિતમાં, મૂર્ખમાં, સુરપમાં, દુરપમાં, પેરાક્રમી-
 માં, કાયરમાં, અધર્મીમાં, ધર્માત્મામાં, કે દાતારમાં કયાંય
 રહેતી નથી. જેણે પુર્વભવમાં પુણ્ય કરેલું હોય છે તેની
 પાસે રહે છે. જો તે કૃપાત્રે દાનાદિમાં, કૃત્યે કરી ઉપ-
 જેલા છવોના ખોરા લોભમાં, કૃમાર્ગમાં કે મદ્યપાનાદિ-
 માં વપરાય તો દુર્ગતિએ પહોંચાડે છે. લક્ષ્મી, બુદ્ધિને
 બગાડનારી છે. તેના વિગોગથી જગતના છવો અચેતન
 જેવા થઈ જાય છે. તે અનેક છવોને ઠગી નીચ ગતિએ
 લઈ જાય છે. જો તે દાન લોભ વિના તજવી પડે છે,
 તો આર્તધ્યાન થાય છે. તેથી તિર્યચગતિ ઉપજે છે.

વળી જે લક્ષ્મીદ્વારાએ રાજ્ય, ગામ, ગિરાસ, જમી-

ત, હાથ, હવેલી અને મંડાન અર્થે અસત્ય, કુકંપદ, છળપ્રપંચ કરવામાં આવે છે, લોળા લોકોને ઠગવામાં આવે છે, જોરાવર બની નિર્બળને મારવામાં આવે છે, તે લક્ષ્મી, અને તેથી ઉત્પન્ન થતાં પરિચ્છિન્ના સઘળા સંબંધો જાણીથી નાશ પામવા ચોક્કસ છે. પરિચ્છિન્ના સ્વામીપણાનું અભિમાન કરતાં કરતાં અનેક છવો આલ્યા ગયા, અનેક આલ્યા જતા પ્રત્યક્ષ દેખીએ છીએ, અને અનેક આલ્યાજતાં જોઈએ; એવું વિચારી તેની મમતા તણ છેલ્લે!! તમારા આત્માનું કલ્યાણ કરો! કલ્યાણ કરો!! કદાપિ તમારી પાસે પૂર્વે પડેલા કર્મના ઉદયથી લક્ષ્મી હોય તો તેને વિષે આ રીતે ક્ષણભંગુરતા અનુભવી, તેને અસ્થિર જાણી દુઃખી જીવોના ઉપકારમાં, ધર્મ વધારનાર વિધાનાં ઉત્તેજનમાં, ધર્મસ્થાનમાં, વિતરણ સિદ્ધાંતના પ્રચારમાં વાપરી સંકળ કરો. તમારા આત્માને દિવો લાવવાનું એ એક મુખ્ય સાધન છે. જ્ઞાનીઓનો આ અનુભવ લેક્ષમાં લઈ લક્ષ્મીને વિષે અનિત્યતા અનુભવશો તો અનંત કાળ મુખીનું અનંત દુઃખ ટળશે.

આ-સંસારમાં પડેલાઈ, શ્રેઠાઈ, અમીરાત, રીવાન-ગીરી, રાજાધિરાજ, બળદેવ, વામુદેવ, અને ચક્રવર્તીપણું એમ અનેક પ્રકારની ઐશ્વર્યતા રહેલી છે. તે ઐશ્વર્યતા પામીને અજ્ઞાની જીવો, ખિચારા પામર પ્રાણીઓને અનેક જાતનાં દુઃખ દે છે. અમલરૂપી કેટલી અંધ બની

આપોઆપના વિપતર કરી વિતા, અનેક પ્રકારના કૃત-
મ ગુણો છે. મન તે અવિદ્યારૂપ જગતના રંગ જેવો છે.
પતંગના રંગ જેવો માર કપડાના ચરકી છે તેમ આપ-
કાર માત્ર પાછો નથી રહી દરબારમાં જતા રહે છે.
રાજા તે રૂંદ થઈ ગયે છે. આનીર ને અર્ધો દેવ આ
વ્યા થઈ ગયે છે. જેને જે મુળની સાદેથી દેવા છે,
તે પર પર જાણ માત્ર છે. અવિદ્યારૂં કાલથી રાજ્યો
સૌનો નામી. મુળના દિવ્ય-ગુણ પ્રમાણે વ્યાપે ગયે
છે. જે અવિદ્યારૂંના આપે અવિદ્યારૂં સ્વભાવ છે, તેમાં
કુલ રાજ્યા રાજ્યા રહી આત્મહીન બહી ગયેલા છે.

આ સમજના ધન, સંપદા, આજ્ઞા, અધ્યય, રાજ્ય
અને કાંઈએના વિષયોની આમથી અવગ્રહ વિધાયને પ્રા-
પ્ત થાય છે. જ્યાં સંપદા છે ત્યાં રૂપદા છે. જ્યાં સં-
યોગ છે ત્યાં વિયોગ છે.

મોત કંઈ અગાઉથી ચેતવણી આપીને આવડું
નથી. એવો અચાનક આવીને ઉભું રહેશે. અનુભવ
જન્મ જે ગયો તે પાછો મળવો મદા દુર્લભ છે. જેમ
નદીઓમાં પાણીનાં મોજાં વાહ્યાં જાય છે, પણ તે ગ-
યેલાં મોજાં પાછાં આવતાં નથી તેમ રૂપ, બળ, લાવ-
ણ્યતા, ઈન્દ્રિયશક્તિ અને આશુખ્ય જે ગયાં તે પાછાં આ-
વતાં નથી. સ્ત્રી પુત્રાદિનો સંયોગ સ્વપ્નાની માફક છે.
તેને અર્થે અનીતિ આદિ પાપકર્મ કરવાં તથા સંયમ,
નિયમાદિ ધારણ કરે. આ જગત કંદ્રજળની પેઠે લોહી-

ને ભ્રમ ઉપજવનાર છે. અજ્ઞાની જીવ, ધન, જોખન, જીવિત, ઐશ્વર્ય, સ્વજન, પરજનાદિના મેળાપમાં આંધળો બની રહ્યા છે. પણ ને સર્વ ધન સંપદાદિનો મેળાપ અસ્થિર અને અનિત્ય છે. કારણ કે ચક્રવૃત્તિનો પણ ધન, સંપદાદિનો મેળાપ કાયમ રહ્યા નહીં તો આ દુઃખમ કાળના અદ્યપુણીઆ જીવોનો, શી રીતે રહે? જીવોની વૃદ્ધાવસ્થાથી ઘેરાએલી છે. જીવિત મરણગુહિત છે. સ્વજન પરજન મરણ સન્મુખ છે. લક્ષ્મી અનિત્ય અને ક્ષણભંગુર છે તો પછી કેમાં તમારી બુદ્ધિ કરો છો તેવો કહો??

જગતના સમસ્ત પદાર્થો અનિત્ય, અશાશ્વત અને વિનાશીક છે. આત્મા નિત્ય અને અવિનાશી છે તો આત્મકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાવનારી આ અનિત્યભાવના એક ક્ષણવાર પણ ભૂલી ન જાઓ. ભૂલી ન જાઓ.

માલીનિ છંદ.

ધણું કણ તનું જીવી, વીજ આત્કાર જેવી,
મુજન તરણ મેંત્રી, સ્વપ્ન જેવી ગણેવી;
અહં મમ મમતાઓ, મૂઢતા કાંધ માંચે,
અધિર અરથ જાણી, એણમું કોણ રાચે. ૧
ધરણી તર ગિરીંદા, દેખીએ ભાવ જેઠ,
મુર ધનુષ્ય પરે તે, ભંગુરા ભાવ તેઠ;
ધમ દૃઢ્ય વિમાસી, કારમી દેહ છાયા,
તજ્ય ભરત રાયા, ચિત્ત યોગે લગાયા. ૨
શરચિમળ.)

૨ અશરણભાવના.

ઉપજાતિ.

સર્વજ્ઞને ધર્મ મુશર્ફ જાણી,
 આરાધ્ય આરાધ્ય પ્રભાવ આણી;
 અનાથ એકાંત સનાથ ચાહે,
 એના વિના કોઈ ન બાંધે સદાચે.

શ્રીમદ્દરાજયંદ્ર.

સર્વજ્ઞજીનેશ્વર દેવે નિરુપદતાથી બોધેલો ધર્મ
 ઉત્તમ શરણરૂપ જાણીને મન, પથન અને કાયાના પ્ર
 ભાવવડે હે ચેતન ! તેને તું આરાધ્ય, આરાધ્ય, તું કે
 વળ અનાથરૂપ છે તે સનાથ થકાશ. એના વિના
 ભવાદવી ભ્રમણમાં તારી બાંધે કોઈ સહાનાર નથી.
 જે આત્માઓ સંસારનાં ભાથિકમુખને કે અવદર્શનને
 શરણરૂપ માને છે, તે અધોગતિ પામે છે. તેમજ સદૈવ
 અનાથ રહે છે.

ત્રણ લોકમાં દેવ, દાનવ, ઈંદ્ર કે મનુષ્યો પૈકી કોઈ
 એવું નથી કે જેના પર કાળની કાંસી નથી પડી. આયુષ્ય
 પૂર્ણ થયે સૌ કાળને આધીન છે. અનેક પ્રકારની રિદ્ધિ
 સિદ્ધિનો ધણી—અસંખ્યાતકાળ દેવલોકમાં વસનારો,
 કુત્રા તૃપાદિ ઉપદ્રવરહિત શરીરવાળો, અસંખ્યાત
 બળ પરાક્રમનો ધણી, જેની સેવામાં અસંખ્યાત દેવતા

એ હાજર હોય છે, તેના દેવેન્દ્રનું આયુષ્ય પૂરું થયે
 દેવલોકથી એક પળમાં પડવું થાય છે, તો અન્ય પામર
 જીવોનું શું કહીએ ? આયુષ્ય પૂરું થયા પછી એક
 ફલવારમાં પણ કોઈ રાખવાને સમર્થ નથી. જેમકે—
 જહેહસી હોવામિયંગહાય; મચ્છુનરંણેશ્વરુઅંતકાલે ।
 નતસ્તમાયાવપિયાવજ્જાયા, કાલંમિતામિસસહરાજ્જવંતિ ॥

(વૈરાગ્યશતક.)

ભાવાર્થ—જેવી રીતે નિર્જન વનમાં મૃગનાં ખચ્ચાં-
 ને બ્યારે સિંહ પકડી જાય છે, ત્યારે તેને રાખવાને
 કોઈ સમર્થ થવું નથી; તેવી રીતે માત આવીને બ્યારે
 માણસને લઈ જાય છે, ત્યારે પાસે એકેલા માતા, પિતા,
 ભાઈ, પુત્ર, સ્ત્રી, મિત્રાદિમાંથી કોઈપણ તેને રાખવાને
 સમર્થ થવું નથી. ઉક્ત દેવેન્દ્રના અસંખ્યાત બળ પર-
 ક્રમના બહુ અંગરક્ષક દેવતાઓ દેવેન્દ્રને રાખવાને સ-
 મર્થ નથી થતાં તો મનુષ્યલોકમાં કોણ સમર્થ થાય ?
 કોઈ કોઈને રાખવાને સમર્થ નથી.

આહો એવું કોઈ આપત્ર, મંત્ર, તંત્ર કે ક્રિયા ન-
 થી કે જે ફલવાર પણ મોતથી બચાવી શકે, જે કોઈ
 દેવ, દેવી કે મંત્ર તંત્રાદિ એક મનુષ્યને મરણથી બચા-
 વી શકે તો માણસ અક્ષય બની જાય. પણ કોટી ઉપાય
 હ્યે તેમ થવું નથી, એ સિદ્ધાંતિક છે.

ઉક્ત સિદ્ધાંતને સમજ્યા વિના ભોળા લોકો એવો

વિચાર કરે છે કે “મારા હેતુનો ઇલાજ ન મળ્યો, આ-
 પદ ન મળ્યું, વળતસર સારવાર કરી ન શક્યા, દેવ દે-
 વીની માનતા ન કરી તેથી તે બિચારો મરી ગયો.”
 પણ એમ વિચાર નથી કરતા કે જગત સર્વત્ર અનાથ
 અને અશરણ છે. નકામો શોક કરવાથી શું થાય? એમ
 કરવાથી ઉલટું આત્મધ્યાન થાય છે. જે અધોગતિનું કાર-
 ન છે. એવી રીતે પોતાના સ્વજનાદિનો શોક કરે છે,
 પણ પોતાના આત્માનો શોક કરતા નથી કે “હું પણ
 મોતની દાઢમાં દબાયેલો છું. જેમ ધરીના ગાળામાં પ-
 ડેલા દાણા એક પછી એક કચરાય છે; તેમ સર્વ સંસારી
 જીવો મોતને આધીન છે. વળી જેમ અન્યજીવને સ્ત્રી
 પુત્રાદિનો વિયોગ છે, તેમ મારે પણ છે. આ સારો આ-
 ત્મા અનંતકાળ થયાં જન્મ મરણનાં દુઃખ ભોગવે છે,
 ગર્ભમાં અચેતન જેવો થઈ પડી રહે છે, એ બિચારો
 ઉક્ત દુઃખોથી મુક્ત થઈ અવ્યાખ્યાત અસ્ય મુખનો
 ભોક્તા કયારે થાય?” એમ વિચારતા નથી કરતા, એ
 કેવી મૂર્ખાઈ છે!!

જીવને જ્યારે અશુભ કર્મનો હિંદ્ર થાય છે, ત્યારે
 બુદ્ધિ વિપરીત થઈ જાય છે. તૃણ તે શસ્ત્રરૂપે પરિણમે
 છે. અમૃત તે વિષરૂપે પરિણમે છે. મિત્ર તે શત્રુ થઈ
 જાય છે. હાથમાં આવેલું ધન અને અનેક રિદ્ધિ સિદ્ધિ-
 ઓ નાશ પામી જાય છે, પવિત્ર આચરણ પાળનારને
 દોષરૂપ કલંક લાગે છે. અપવાદ-અપયશ બોલાય છે.

સતી પીલાય છે. ચોતે ચોતાનો ધાત કરે છે. તેમાં કાંઈ પણ ઉપાય આસતો નથી. વળી અશુભ કર્મનો ઉદય ઘરમાં, વનમાં, સમુદ્રમાં, પર્વતની ગુફામાં, કિલ્લામાં કે આકાશ પાતાળમાં ક્યાંય મૂકતો નથી. જેમ લોઢમાર-તો નદીનો પ્રવાહ, કોઈથી અટકાવી શકતો નથી, વગ-ડામાં લાગેલો દાવાગ્રિ કોઈથી છુટાવી શકતો નથી, તથા સૂર્યનો ઉદય કોઈથી રોકી શકતો નથી; તેમ અ-શુભકર્મનો ઉદય, કોઈથી રોકી શકતો નથી. પૃથ્વીનો પ્રહાર કરનાર, સમુદ્રને તરી જનાર, અને અનેક સુલટોને છતનાર ધણા પુરૂષો છે, પણ અસુભ કર્મના ઉદયરૂપ સુખદને છતવાને કોઈપણ સમર્થ નથી. પૂર્વે જેવો બં-ધ આંધ્રો હોય છે તેવો ઉદયમાં આવે છે તે ચોનાનો ક્યો કદીપણ દૂર થતો નથી. ઉદય આવ્યા પછી કાંઈ પણ ઉપાય આસતો નથી. જેમકે—

जीवो वाहि विलुत्तो, सफरो इव निज्जले तमप्फमई;
सयलो विगणो पिठइ, को सक्को वेअणा विगमे ॥

(વૈરાગ્યશતક.)

આપણે —આ છવ અનેક પ્રકારના વ્યાધિથી ઘેરા-ઈ જ્યારે જળ વિનાના માછલાની પેઠે તડફડે છે, અને આ મા ! આ આપ ! ઈત્યાદિ દીનવચ્ચનાનો પાકાર ક-દી આમાને અતિશય કરૂણા ઉપજાવે છે, ત્યારે તેની વે-દનાને લેશમાત્ર આછી કરવાને કોઈ પણ સમર્થ !

નથી. ઉલટી તેના મનને બીજી વેદના ઉત્પન્ન થાય એવા સ્વાર્થના શબ્દો બોલી આંખમાં આંસુ લાવી રૂદન કરી તેને વધારે ગભરામણમાં નાંખે છે. એમ કરતાં છેવટે જ્યારે નિરાશ થાય છે, ત્યારે નિરાસા મૂકી તેને ધર્મનું શરણુ ખતાવે છે. પણ પાસે બેઠેલામાંથી કોઈથી કાંઈ પણ દુઃખ લઈ શકાતું નથી. મારે હે છવ ! અંતે ધર્મનું શરણુ તો કરવુંજ પડે છે, તો પ્રથમથીજ તેનું શરણુ કર. શરણુ કર. એમ કરવાથી ફરી એવું દુઃખ ભોગવવું નહીં પડે.

વળી જ્યારે શુભકર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે મૂર્ખાને પ્રબળ (મોટી) બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે. વિષ તે અમૃતરૂપે પરિણમે છે. શત્રુ તે મિત્ર થઈ જાય છે, ઘણે દૂર પડેલી વસ્તુઓ, જમીનને વિષે દારેલાં અનેક નિવાનો, તથા અનેક રિદ્ધિ સિદ્ધિઓ વિના પ્રયાસે પ્રાપ્ત થાય છે. અનેક ઉપદ્રવકારક વસ્તુઓ નાના પ્રકારનાં સુખને આપનારી થાય છે. એમ અનેક ઉપાયો પોતાની મેળેજ સુખકારક નીવડે છે. વળી યશનામકર્મના ઉદયથી દોષ તે ગુણરૂપે પરિણમે છે. બધા અપવાદો દૂર થઈ સર્વત્ર યશ પથરાય છે. જ્યાં જાય ત્યાં અનેક પ્રકારનાં માન પ્રાપ્તી પૂજાય છે.

સંસાર પુન્ય પાપના ઉદયરૂપ છે. ઉક્ત શુભાશુભ કર્મ-ઉદય પોતાનો કરેલો બંધરૂપ જાણો. તેને બીજનું કહેવું નહીં માની હર્ષ-વિખવાદ નહીં કરતાં શાન્ત થા

ગા. પૂર્વે જેવો બંધ બાંધ્યો હોય છે, તેવો ઉદ્યમાં આવે છે. તેમાં કોઈનો પસંદગી નથી. તેને સમપરિણામે શાન્તિથી વેદા, તેથી પૂર્વ કર્મની નિર્જરા થયે; અને નવીન બંધ થતો અટકે.

આ જીવનો ઉત્તમ ક્ષમાદિ ક્ષાં યતિધર્મ-પોતાનું શરણરૂપ છે. કપાયની મંદતા દુર્ગતિથી મુક્તિનારી છે. સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્ચારિત્ર, સમ્યક્તપ, તથા સયમરૂપ ધર્મ એજ શરણરૂપ છે. વ્યવહારમાં આ ૨ શરણ છે. ૧ અહિંતનું શરણ, ૨ સિદ્ધનું શરણ, ૩ વૌતરાગ સાધુનું શરણ, ૪ સર્વજ્ઞ વીતરાગભાષીત ધર્મનું શરણ. એના શરણ વિના આત્મા ઉજનસપચ્ચાને પામે નહીં, પણ નિશ્ચયથી પોતાને પોતાના આત્માનું શરણ છે, એમ નિઃસંદેહ જાણો.

માલીની છંદ.

પરમ પુરૂષ જેવા, સંહર્યા જે ફૂતાંતે,
આવર શરણ કેતું, લીજિયે તેહ અંતે;
પ્રિય સુહૃદ દુઢંગી, પાસ બેઠા જે કોઈ,
મરણ સમય રાખે, જીવને તે ન કોઈ. ૧
મુરગણ નર કોડી, જે દરે જાસ એવા,
મરણ લય ન છૂટ્યા, તે મુરેંદાદિ દેવા;
જગત જન હરતો, એમ જાણી અનાથી,
મત મદિય નિહૂંટ્યો, જેહ સગારમાંથી. ૨
(શ્રી કેશરિમળા.)

૩ સંસારભાવના.

નિવૃત્તિ બાધ.

અનંત સૌખ્ય નામ દુઃખ ત્યાં રહી ન મિત્રતા !

અનંત દુઃખ નામ સૌખ્ય પ્રેમ ત્યાં વિચિત્રતા !

ઉઘાડ ન્યાય નેત્રને નિહાળરે ! નિહાળ તું,

નિવૃત્તિ શિશ્નએવ ધારિ તે પ્રવૃત્તિ જાળ તું.

શ્રીમદ્ રાજયજ્ઞંદ્ર.

વિશેષાર્થ—જેમાં ઝોડાંત અતે અનન્ત સુખતા ત રંગ ઉછળે છે તેવાં શોભ-જ્ઞાનને સાત્ર નામનાં દુઃખથી કંટાળી જઇને, મિત્રરૂપે ન માનતાં, તેમાં અભાવ ક-રે છે; અતે કેવળ અનન્ત દુઃખમય ઝોવાં જે સંસારનાં નામસાત્ર સુખ, તેમાં તારો પરિપૂર્ણ પ્રેમ છે એ કેવી વિચિત્રતા છે ! અહો એતન ! હવે તું તારા ન્યાયરૂપી નેત્રને ઉઘાડીને નિહાળ. રે ! નિહાળ !!! નિહાળીને શીશ્નએવ નિવૃત્તિ એટલે સહા વૈરાગ્યને ધારણ કર; અ-ને મિથ્યા કામલોગની પ્રવૃત્તિને જાણી દે !

આ સંસારમાં અનાદિ કાળથી નિશ્ચયાત્વના ઉદય થી અચેતન જેવો થયેલો જીવ, સર્વજ્ઞ, વિતરાગ-જીને-દ્રના પ્રરૂપણ કરેલા સત્યાચંદ્રમને પામ્યો નહીં, તેથી આર ગાંતમાં પરિભ્રમણ કરે છે. કર્મરૂપ દૃઢમંવને કરી પરાધીન થયેલા ત્રસ સ્થાવરપણામાં નિરંતરધોર દુઃખ લોગવતાં વારંવાર જન્મ મરણ કરે છે. જે જે કર્મના

ઉદય આવી શાતા અશાતારૂપ રસ દે છે, તેમાં અજ્ઞા-
ની જીવ પોતાપણું માની; નવીન દર્શનો ખંધ કરે છે; બે
ખંધનથી સમસ્ત દુઃખને અનંતવાર ભોગવતાં ભોગવ-
તાં અનંતકાળ વ્યતીત થયો; એમ આ સંસારમાં
આ જીવે અનંત પરાવર્તન કરેલો છે.

નસા જાડુ નમા ગોળી,

ન તે ઠાણં ન તે કુલં;

ન જાયા ન મુઝ્યા જથ,

સવ્વે જીવા અણંતસો.

૩

તેં કિંપિ નાચિ ઠાણં,

લોણ વાંજગ્ગ કોઠિ મિત્તંપિ;

જથ ન જીવા વહુસો,

હુહ હોલ પરંપરં પત્તા.

૪

ભાવાર્થ—આ જગતમાં એવી કોઈ જાતિ નથી,
એવી કોઈ યોગિ નથી, એવું કોઈ ઠેકાણું નથી, એવું
કોઈ કુળ નથી, કે તે જાતિમાં, તે યોગિમાં, તે ઠેકાણા-
માં અને તે કુળમાં સંસારીજીવો અનંતવાર જન્મ મ-
રણ નથી પામ્યા; મતલબ કે—આ જીવ સર્વ જાતિમાં,
સર્વ યોગિમાં, સર્વ ઠેકાણે અને સર્વ કુળમાં અનંતવાર
ઉત્પન્ન થયો છે. અને મરણ પામ્યો છે. કાંઈ બાકી રા-
ખ્યું નથી. વળી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળના સર્વ-

સમયમાં આ જીવે જન્મ મરણ કરેલાં છે, કોઈ પણ સ-
મય બાકી રાખ્યો નથી તેમજ દેવ, નરક, તિર્યંચ, અ-
ને મનુષ્ય એ ચારે પર્યાયના જઘન્યથી માંડી ઉત્કૃષ્ટ આ-
યુષ્ય સુધી સર્વ આયુષ્ય ધારણ કરેલ છે, અને અતંત
દુઃખ મુખ પામ્યો છે. દેવપર્યાયમાં માત્ર અનુતર વિ-
માનમાં ઉત્પન્ન નથી થયો.

આ જીવે સર્વ પુદ્ગળોને પાનરૂપે, આહારરૂપે ને
શરીરરૂપે અતંતવાર ગ્રહણ કરી વમન કરેલા છે. તો
તેના તેજ પુદ્ગળોના ભોગની મુજા રાખીને, વમન ક-
રેલાને ખાનારો કેમ થાય છે? વળી એ પુદ્ગળિક સુ-
ખો ભોગવીને કાંઈ તૃપ્ત થવાતું નથી; પણ ઉલટી તેની
તૃષ્ણા, જેમ બળતા અગ્નિમાં ઘી હોમાય ને જવાળા
વૃદ્ધિ પામે, તેમ પુદ્ગળિક મુખ પણ વૃદ્ધિ પામશે.
માટે હે જીવ! તું સર્વ પુદ્ગળો ત્રણ જગતની એક સ-
માન છે, એમ વિચારી વિષયભોગથી વિરામ પામ.
વિરામ પામ. !!!

અતુર્ગતિતુર્ કિંચિત્ સ્વરૂપ પરમાત્મને અનુસારે
વિચારીએ છીએ.

૧ નરક—નરકની સાત પૃથ્વી છે. તેમાં ૪૯ પાથ-
રા છે. તે પાથરામાં બધાં થઈને ૮૪ લાખ બીલ છે.
તેની ભૂમી વજ્રમય છે. કોઈ બીલ સંખ્યાત જોજન,
કોઈ અસંખ્યાત જોજન લાંબાં પહોળાં છે. તે દરેક
બીલની ઓળી વિષે નારક જીવોની ઉત્પત્તિનું સ્થાન છે.

તે નાના-મોટા મોઢાનાં આકારનાં, પણ ઉંચે માથે (મુખ) છે. તેમાં નારક જીવો ઉંચે માથે ઉપજી જન્મ દેડો ઉછાળીએ, તે જમીનપર જોરથી ટપો પાડે પડે છે, તેમ કુંભીમાંથી કૂદી વજ્ર અગ્નિમંથ પૃથ્વીપર ટપો ખાંધ પડે છે.

નારકનાં શરીરમાં રૂધિર, માંસ, હાડ, ચાગાદિ સાત ધાતુ માંહેલી કોઈ પણ ધાતુ નથી. પરંતુ ઉંટ, શ્વાન, બિલાડાદિના સડેલા કલેવરથી અસંખ્યાતગણી દુર્ગંધવાળું વૈક્રિય શરીર છે. તેનાં દહુની એક કટકી મનુષ્યલોકમાં આવે તો તેની દુર્ગંધથી હજારો માણસો મરણ પામે. અકેક પાંથરાની માટીની દુર્ગંધ અડધો અડધો કોસ વધતી જાય છે, એટલે ઓગણપચાસમા પાંથરાની દુર્ગંધ સાડીચોવીસ કોસ સુધી પહોંચે છે. વળી તેઓ નાળા, શ્યામ, રક્તપીતવાળા, વાંકાં નેત્રે કરી દૂર દેખાવનાં, ફોટેલ મોઢામાં લહુલહુટ કરતી જીભવાળા, કરવતસમાન તીક્ષ્ણ વાંકા કાંતવાળા, ઉંચા રાતા પીળા કેશવાળા, તીરેલું નખવાળા, તથા હુંડક સંસ્થાનના ધારક અતિ જાયાનક હોય છે. તે સ્વરૂપ દેખી, સાંભળી કે કહી શકાય નહીં તેવું છે.

હે જીવો! ત્યાંની જમી અસંખ્યાત વીંછીનાં ડંખંથી અસંખ્યાતગણી વેદનાં ઉપજવનારી છે. મનુષ્યલોકમાં જે અગ્નિ અતિશય ઉજ્જ્વળ મનાયો છે, તે અગ્નિથી અનંતગણી ઉજ્જ્વળ તાપ-વેદના નરકને વિષે છે. મનુ-

બ્યસોડમાં જે ટાઢ અતિ શીતળ મનાઈ છે તે, ટાઢથી
 અન તમણી ટાઢ છે. મહા દવના અગ્નિ જેવા મરુદેશમાં
 જેવી વેળુ છે, તે વેળુ જેવી વજ્રમયવેળુ કદંબ નામે
 નદીની વેળુ છે. વળી ત્યાં વૈતરણી નદી છે, તેનું પાણી
 છરપલાની ધાર જેવું શરીરને ફાડી નાંખે તેવું છે. તથા
 ફાટેલા ભાગ ઉપર જેવ ક્ષાર, અગ્નિ કે ઉનું તેલ સી-
 ન્યવાથી જેવું દુઃખ થાય, તેવું દુઃખ તે જળથી થાય
 છે. ત્યાંનો પવન એવો વજ્ર અગ્નિમય છે કે જેના સ્પ-
 ર્શથી પર્વતાદિ ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે. સારાંશ કે ત્યાં-
 નાં તાપ, ટાઢ, પવન અને અગ્નિ આદિને ધારણ કર-
 વાને આહીં પૃથ્વી, પર્વત કે સમુદ્ર કોઈ સમયે નથી.
 તેની રસ સામગ્રી એવી કડવી છે કે, આહીં હલાહલ
 ઝેરમાં પણ તેવી કડવાશ નથી. તેમના શબ્દો એવા
 ભયંકર છે કે તે આહીં શ્રવણ થવાથી સિંહાદિ જના-
 વરોનું હૃદય પણ ફાટી જાય તો માણસનું શું ગળું ?
 વળી તેમને ભૂખ, તરસ એવી લાગે છે કે, આ જગતના
 સમસ્ત ધાન્ય, પથ્થર, માટી આદિ પુદ્ગળોનો ભક્ષ
 કરે તોપણ ક્ષુધા વેદના તથા સમસ્ત સાગરોનાં પાણી
 પીએ તોપણ તૃષાવેદના શાન્ત થાય નહીં. ત્યાંનાં
 અસિપત્રવન મહા તાપથી તપેલ છે, તેમનાં વૃક્ષનાં પાં-
 દડાં તીવ્ર ખડ્ગની ધાર જેવાં છે.

પરમાધામીઓની વેદના-અમુક નરક સુધી.

અતિ રૌદ્ર પરિણામના ધણી પરમાધામીઓ, અતિ

કંઠવાયિપાકને મારે, આ છવને અનેકવાર અતિ તીક્ષ્ણ
કંઠકવાળા શાદમસિ વૃક્ષની શાખાએ ખાંધે છે તથા પા-
સવડે ખાંધી આઘો પાછો ખેંચે છે. અતિ અમ્મલ કો-
લ્હાને વિષે ઘાસો નિર્દયનાથી ચોલડીની પેઠે પીલે છે.
શામતામા પરમાધાની, નારકને શ્વાન રૂપે બનાવે છે તથા
શમસતામા પરમાધામી શ્વાનરૂપે તેને ભોંયપર પાડે છે.
વિકાળ દાંતથી છૂર્ણ વસ્ત્રની પેઠે ચીરે છે. વૃક્ષની પેઠે
છેદે છે, તથા અનેક પ્રકારની કંઠર્થના કરે છે. રોઝની
પેઠે બળતા રથમાં બેડે છે, મહિપની પેઠે વૈકિય કરે-
લા અગ્નિમાં બાળે છે, મગર મચ્છરૂપે જાળ નાંખી પ-
કડે છે, સિંચાણ રૂપે પંખીની પેઠે જાળમાં ખાંધી હલ્લે
છે, મુંદગરાદિના પ્રહારથી લોહકાર જેમ લોહને ટીપે
તેમ ટીપે છે. ફરસીયા કાપી સૂક્ષ્મ કટકા કરે છે. તાંબુ,
લોહ અને સીમું અગ્નિથી ગાળી તેના ઉકળતો રસ
અનંતવાર પાય છે. વળી અતિ રોદ્રતાથી તે પરમાધા
મીઆ આ છવને એમ કહે છે કે—“તને પૂર્વ ભવમાં
માંસ બહુ પ્રિય હતું, તે, લે, આ માંસ ! એમ કહી
તેનાજ શરીરના કટકા કરી તેને અનંતવાર ખવડાવે છે.
મધની વદ્ધિમતા મારે પણ અનેક દુઃખ દે છે. પરત્રી-
લપટપણને મારે લોહાની પુતળી કરી લાલચોળ તથા
વી આસિંગન કરાવે છે. વળી ખડંગથી, ત્રિશૂળથી,
મુશળથી, તીવ્રશસ્ત્રથી તથા ગદાથી તેનાં ગાત્ર ભારે
છે. વસ્ત્રની પેઠે. છરપણાની તીક્ષ્ણ ધારથી, પાળીથી

તથા કાતરથી તેને કાપે છે. ત્રિન્દો છેદે છે. ચરચર ક-
રતી ચામડી ઉતારે છે. એમ અનંત દુઃખ આપે છે.
પરવશતાથી મૃગની પેઠે પાશમાં સપડાયેલો અશરણ
રૂપ નારક જીવ ક્યાં જાય? ત્યાં કોઈ શરણરૂપ નથી,
કોઈ રક્ષક નથી, કોઈને ક્યા નથી, કેવળ નિર્દય પરિ-
ણામના ઘણી પરમાધામીઓ છે.

જેવી રીતે અહિં અતિ દુષ્ટ શ્વાનાદિ તિર્યચને દે-
ખતાં સ્વાભાવિક પરસ્પર વેર ઉત્પન્ન થાય છે, તેવી
રીતે નરકમાં જ્યારે નવા નારકો ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે
પ્રથમના હજારો નારક સહા ભયંકરરૂપ ધારણ કરી
અનેક હુથિયારો સહિત મારમાર કરતાં ચાતરકથી આ-
વી તરવારથી તેના કઢકા કરે છે, કરવતથી ચીરે છે, ક-
હાડેથી ફાંડે છે, વાંસલેથી છાલે છે, લાલેથી વીંધે છે,
શૂળીમાં પેરાવે છે, ઉદારિક મર્મસ્થાનને છેદે છે, તોડે છે,
આંખને ઉપાડે છે, ભાગમાં ભારે છે, કડાઈમાં નાંખી
રાંધે છે, ઘાણીમાં બાલી પીલે છે; અને યુદ્ધગરે કરી ચૂ-
રો કરી ખંડખંડ કરી નાંખે છે. તથાપિ તે ખંડખંડ
થયેલો દેહ—જેમ, ઝરાના પાણીમાં ધા કરવાથી ઉઠ-
વેલું પાણી પાણું ઝરાના પાણીમાંજ પડે છે, તેમ ખંડ
ખંડ થયેલો દેહ નારકના શરીરમાં મળી જાય છે. આ-
યુગ્ય પૂર્ણ થયા વિના મરણ થઈ નથી. નરકમાં જો કે
તિર્યચ નથી તોપણ, નારક, વૈકલ્પિકજીવો કરી, તિર્ય-
ચ રૂપ ધારણ કરે છે. પૃથક્ પૃથક્ શરીર ધારણ કરે

વાતી શક્તિ નથી, પણ એક શરીરે અનેક રૂપ ધારણ કરી અનેક પ્રકારની વેદના ઉપજાવે છે. નારક શુભ કરવા ધારે પરંતુ શુભ થઈ શકતું નથી. પોતાને તથા પારકાને દુઃખદાઈ વિક્રિયા કરી શકાય.

નરકમાં મારવાને તરવાર, શૂળી, લાંઝા, ખડ્ગ, કે મુશળાદિ આયુધ નથી. તથા રાંધવાનાં, તળવાનાં, પીસવાનાં, ચીરવાનાં સાધનો નથી, પણ તેના પ્રકારના દુઃખદાઈ ક્ષેત્રસ્વભાવ છે. ત્યાં મુખદાઈ સામગ્રી સ્વપ્નમાં પણ નથી. નરકની દુઃખદાઈ સામગ્રીનાં અનુભવ કરાવવાને સમસ્ત લોકમાં કોઈ પણ વસ્તુ દેખાતી નથી, તથાપિ એનું નામ માત્ર વર્ણન કર્યું છે. નરકના દુઃખને તો સાક્ષાત્ લગવાનું જાણે છે, તથા નારક હોય તે લોગવતો જીવ જાણે છે.

વળી નરકમાં અંબાખંડીપાદિકં અસુરેકંભારો ત્રીજી નરક મુઠ્ઠી જઈ લડાવે છે. કોઈ દેવ, પૂર્વના સંબંધે ત્રીજી નરકમુઠ્ઠી જઈ ધર્મનો ખોલ કરે છે, તેથી નારક જીવ પોતે પશ્ચાતાપ કરે છે કે, “અહો ચેતન ! હું જ્યાં-”
 “રે મનુષ્યપણામાં આપસ્વાધીન હતો ત્યારે મેં આત્મ-”
 “સાધન કર્યું નહીં. હવે પુરુષબળરહિત પરાધીન પ-”
 “ણામાં શું કરું ? પૂર્વે મેં જે જે નિંદા કર્યો છે તે”
 “તિ યાદ આવતાં મારું હૃદય ફાટી જાય છે. જે દુઃખ”
 “એક નિમેષમાત્ર પણ ખમી શકાતું નથી, તો સા-”
 “ગદોપમપર્યંત કેમ ખમી શકાયે ? જેને અર્થે મેં પા-

“પકર્મ કીધાં, તે સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર અને સેવકાદિને ક્યાં
 “દેખું? આ દુઃખોથી રક્ષા કરવાવાળો એક દયાધર્મજ
 “છે. મેં પાપીએ પ્રથમથી તે દયાધર્મ સેવ્યો નહીં.
 “પરિચ્છેદન મહા પિશાચથી અચેતન થઈ, એવું ન
 “જાણ્યું જે નરકમાં ઉપજ્યું પડ્યો. પૂર્વ જન્મમાં મેં
 “જે જે પ્રાણીઓનાં માંસ કાપી કાપીને ખાધાં હતાં,
 “તેઓ મારું માંસ કાપી મને ખવરાવે છે. મેં પૂર્વ
 “સઘપાન કર્યું, અલક્ષ ખાધું, તેથી અનેક નારક મને
 “તાંખા લોહામય ઉનાઉના રસ કરી ચાણસીથી મારા
 “મોઢામાં રેડે છે. હું પરસ્ત્રીલપટ હોદો, તો લોહમય
 “પૂતળી તપાવી મને આલિંગન કરાવે છે. એમ અનેક
 “દુઃખો મારાં પૂર્વ કર્મને લીધે મારે લોગવવાં પડે છે
 “એમાં કોઈનો કાંઈ પણ દોષ નથી. તારાં કરેલાં દુઃખ
 “તુંજ લોગવ.” એમ અવધિજ્ઞાનથી જાણી અતિ
 અતિ પશ્ચાતાપ કરતાં સમ્યક્ દર્શન ઉત્પન્ન થાય છે.
 પરંતુ નરક પર્યાય સંબંધી કપાલ દુઃખ પોતાની મેળેજ
 ઉપજે છે. પોતે કોઈને મારવાને ઇચ્છે નહિ, તોપણ હા-
 શ્વદિ શસ્ત્રરૂપે પરિણમે છે. નારકને ક્ષણમાત્ર વિશ્રામ
 નથી, નિદ્રા નથી, ભૂમી સ્પર્શનું દુઃખ કેવળીગમ્ય છે.
 નારકમાં અતિ આરંભ કરવાવાળા, અતિ પરિચ્છે-
 હમાં આસક્ત, ઘોર હીંસક પરિણામી, વિશ્વાસઘાતી,
 બંદીદ્રાહી, ગુરુદ્રોહી, કૃતઘ્ની, પરધન ને પરસ્ત્રીના લોલ-
 પી, અન્યાયમાર્ગી, દેશ તમા કે ત્વચીને કલંક દેવાના-

જાં અથવા ચતિના ધાતક, દાવાંશિ સળગાવવાવાળા, દે-
વદ્રવ્ય ચોરી ખાનારા, તીવ્ર કપાષી, કુચ્છલેપાના ધાતક,
રસના ઇન્દ્રિયના લાલચુ, માંસ ભક્ષક, મધપાની, વેશ્યા-
નુરાગી, પરવિદ્ન સંતોષી, લંપટી, દુરાચારી, મિથ્યાત્વ,
અન્યાય, અભક્ષની પ્રસન્ના કરવાવાળા, વિષયાદિક મે-
ળવના-ઉપજવનાવાળા, વન કપાવના-સળગાવના,
છવના વાડા બાંધી સળગાવના-શિકાર કરવો, હિંસાના
તીવ્ર કર્મની પરિપાટી ચલાવવાવાળાઓનું નરક ગમન
હોય છે.

તિર્થંચગતિ-પાંચ સ્થાવર, વિકલત્રય, અને તિ-
ર્થંચ પંચેન્દ્રિય એ તિર્થંચ કહેવાય છે. પાંચસ્થાવરમાં
પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેલિકાય, વાયુકાય, અને વનસ્પતિ-
કાય આવે છે.

ખેઇન્દ્રિય, તેરેન્દ્રિય અને ચોરેન્દ્રિય એ વિકલત્રય
કહેવાય છે.

પાંચ સ્થાવર.—માટીખાણુ આદિ ખાણુ ખોદવી,
ખેતરો ખેડવાં, જમીન સળગાવવી, કૂટવી, ચીરવી, ગા-
રો કરવો. ઇત્યાદિ કાર્યોમાં પૃથ્વીકાયીક છવોની કોણ
રક્ષા કરે છે? જળનું પર્વતની ટોચેથી પડવું, ફરી જ-
વું, જળી જવું, રોળાઈ જવું, પીવાઈ જવું, નહાવા
ધોવામાં વપરાવું, છિદ્રમાં પેસી જવું, કડવાશાદિમાં
ખીજતી સાથે મળી જવું. ઇત્યાદિ અનેક કાર્યોમાં અ-
પકાયીક છવોની કોણ રક્ષા કરે છે? વળી જ્યારે ધગ-

ધગતી ચૂનાની લકડીમાં, તથેલ માતૃ-પ્રાપ્તિદિને પુત્ર-
 વધામાં, ઉનાળામાં ગરમ થયેલ જલ્દીન અને ધૂળપર
 તથા ધગધગતા અંગારા લાકડા કે લોઢાપર પાણી છાં-
 ટવામાં આવે છે, ત્યારે ઘોર શબ્દે ચીસ પાડી કોપાર્ક
 બળે છે, તે વખતે અપકાયીક જીવોની કોણ દયા કરે છે ?
 ધગધગતા અંગારાઓનું કચરાણું, દૂગણું, પુઝાણું, છેદાણું.
 મત્યાદિકાંચોમાં અગ્નિકાયીક જીવોની કોણ રક્ષા કરે છે ?
 ચળી વાયુકાયમાં પડતોની સાથે અથડાણું, આગડાની
 ધમણથી અગ્નિમાં ધમાણું. વીંજણા, પંખા કે વસ્ત્રથી
 ભટકાણું, વૃક્ષના અપાટાથી અથડાણું મત્યાદિ કાંચોમાં
 ઘોર દુઃખ ભોગવે છે, ત્યારે વાયુકાયીક જીવોની કોણ
 રક્ષા કરે છે ? વનસ્પતિકાયની અંદર સાચારણુપણમાં
 (અનંતકાયમાં) અનંત દુઃખો છે તેતો પ્રત્યક્ષ જ્ઞાતીજ
 બાણ છે; પરંતુ પ્રત્યેક વનસ્પતિનાં દુઃખ તો જુઓ.
 વનસ્પતિને કાપે છે, છેદે છે, છાલે છે, સમારે છે, છૂંદે
 છે, ફૂટે છે, પાંદડાં આદિ અગોપાંગ તોડે છે, ચપ્પુથી
 ચીરે છે, રાંધે છે, બાફે છે, તેલ-ધીમાં તળે છે, છમકાવે
 છે, પથ્થરપર વાટે છે, ખરલમાં ધસે છે, ઘૂટે છે, તથા
 રગડે છે, ઘાણીમાં ઘાલી પીલે છે, આખીને આખો
 છાલ ઉતારે છે, ચીરી મીડું મરચું ભરે છે, તળે છે,
 તડકે સૂકવે છે, કાચરી (સૂકવણી) કરે છે, મત્યાદિ કા-
 ચોમાં વનસ્પતિકાયીક જીવો ઘોર દુઃખ ભોગવે છે; કાર
 ણકે એકે દ્રિયપર્યાયમાં બોલવાને મોડું (વાચા), જોવાને

આંખ, સાંભળવાને કાન, આદિ ઇન્દ્રિયો નથી. (અવ્ય-
ક્ત) માત્ર એક સ્પર્શેન્દ્રિય હોય છે. ત્યાં કોઈ રક્ષક
નથી, તે જિયારાઓની કેને દયા આવે છે ? વળી અ-
નંતકાળ મુઘી ઘોર દુઃખમય એકેન્દ્રિયપણામાંથી નીકળ-
વાપણું નથી. મિથ્યાત્વ, અન્યાય અને અલક્ષ્યાદિ પાપ-
કર્મોના પ્રભાવથી તે જીવોના બધા જ્ઞાનાદિગુણ નાશ
થયેલ હોય છે. જરામાત્ર પર્યાયજ્ઞાન હોય છે. કારણ
કે આત્માની જો બધી પ્રભાવશક્તિનું સુખ નાશ પામી
જાય તો જીવ જડ, અચેતન જેવો થઈ જાય; તેથી જ-
રામાત્ર જ્ઞાનની સત્તા એક સ્પર્શેન્દ્રિયના દ્વારથી જ્ઞાની-
ઓને અશુભામાં આવે છે. હે સવ્યો ! જ્ઞાનીઓને જોજ
સનાતન બોધ છે કે “રસના ઇન્દ્રિયના સ્તોત્ર (ચોડા)
રસની ખાતર અનંતજીવની હિંસા ન કરો. ન કરો.

ત્રસકાય—જે જીવો છાંયેથી તડકે અને તડકેથી
છાંયે જાય-છે, અગર ત્રાસ (ભય) પામે છે, તે ત્રસ-
કાયીક જીવો છે. તેમાં બેઈન્દ્રિય, તેરેન્દ્રિય, ચારેન્દ્રિય
અને પંચેન્દ્રિય ગણાય છે. વિકલત્રય જીવોને જીલ્હા,
નાસીકા અને અશુ ઇન્દ્રિયની પ્રાપ્તિ થાય છે. જીલ્હા ઇ-
ન્દ્રિયથી, તીવ્રશુક્રા તૃયામય વેદનાને લીધે, લટ, કીડા,
કીડી, માંખી, મકોડા, આદિ જીવો પોતાનાં મોઢાં ફાટી
આહાર શોધવા, રસમાં, અગ્નિમાં કે જળમાં પડે છે;
તેથી તથા પવન, વરસાદ અને વસ્ત્રના અપરાધી ગરજ
પામે છે. ચકલી, કાગડાદિ પક્ષીઓ ચાંચથી તેમને વીણી

ખાય છે. સર્પાદિ તેમને વારંવાર મારે છે. મનુષ્યોના
 હાથ પગાદિથી દખાઇ, કચરાઇ, અંગોપાંગનો ઘાત થવા-
 થી તરફડીયાં મારી મરણ પામે છે. વળી તેમના મળ-
 મુત્ર, કંકાદિમાં ઉપજે છે. ત્યાં તે બિચારાં ઘોરનર્કનાં જે-
 વાં અસહ્ય દુઃખ ભોગવે છે. કોઠી, કોઠારાદિ, ધાન્યની
 ભરેલી વખારમાં, ચેળ, ભુંડ, ધનેરડા આદિ જીવો ઉત્પન્ન
 થાય છે, તેથી ધાન્ય સજે છે. તે સજેલાં ધાન્યને તડકે
 સૂકવે છે, ઘંટીમાં ઘાલી ભરડે છે, દળે છે, ખાંડણીઆમાં
 ઘાલી ખાંડે છે, રાંધે છે, વળી વર્ષાઋતુમાં પાંદડાં, ફૂલ,
 ફળખાજરીઆં, શીંગ, સાંઠા, નાનાં નાનાં ફળપો, વા-
 સોભોજન, કાળ ઉપરાંત રાખેલ દૂધ, ફહીમાં તદ્દવર્ણ
 કંથુઆદિ ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. જે જીવો આ-
 પણી નરી અશુભે દેખવામાં આવતાં નથી, પણ તે બિ-
 ચારાં આપણી બેદરકારી, અજ્ઞાનતા શુન્વ ઉપયોગ અને
 નિર્દયપણાને લીધે સીરાય છે, મોળાય છે, છાલાય છે,
 છુંદાય છે, ચવાય છે, અને અગ્નિમાં બળી ભડથાં થાય
 છે. રસના ઇન્દ્રિયના સ્વાદથી તેમની કોને કયા આવે
 છે? અને કોના અંતઃકરણમાં અરેકારો આવે છે? વ-
 ણી અતિ વરસાદથી બધી જમીન બ્યારે ઢંકાઈ જાય છે,
 ત્યારે મનુષ્યોના પગથી ઘોડા, બળદ આદિની ખરીથી,
 રથાદિના ચાલવાથી, હળની કોશથી, વિકલત્રય જીવો
 સીરાય છે, કપાય છે, પગ, માંથાં, અને ઉદર આદિ
 અવયવો ક્યાંય તટી પડે છે. તથા પથરા, ઠીકરા, મા-

દી, મળમુત્ર, એઠવાડ, ઉના ધગધગતા પાણી અને અંગારા આદિના ફેંકવાથી બળી મરણ પામે છે. અરેરે!! એ બિચારાની કોણ દયા કરે? હે દેવાણુપ્રિયો! દરેક કામ જતના અને તીવ્ર ઉપયોગથી કરો.

પંચેન્દ્રિય તિર્વેચપણમાં જળચર જીવોની અંદર મોટાં માછલાં નાનાંને ગળી જાય છે, મહીમારની જળના કાંટાથી રસનાઈંદ્રિયને લીધે ફાંસીની પેઠે ફસાઈને મરણ પામે છે. માછલાં ઘણાં સુવાળાં પ્રાણી છે. તેઓ જળ વિના રહી શકતાં નથી. નદી તળાવ કે ખાખો-ચિઆનાં પાણી ઉનાળાનાં સખત તાપથી જ્યારે સૂકાઈ જાય છે, ત્યારે તે બિચારાં જીવો તરફડીઆં મારી મરણ પામે છે તેવી વેળાએ તે જળચર જીવોની કોને દયા આવે? વળી જ્યારે અમ્મલાં, હરણ, વાંદરાં, વાઘ, વર, સિંહ આદિ પશુપણુ પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે શનમાં, ભૂખ, તરસ, તાપ, ટાઢ, પવન અને વરસાદનાં દુઃખો ભોગવે છે. ખાવા પીવાનો નિયમ નહીં. કોઈવાર સવારે મળે, ને સાંજે ન મળે. વખતે એક બે કે ત્રણ દિવસ સુધી ખાવા પીવાતું નથી મળતું. સવારમાં ભૂખ લાગે તો ખાવા કોણ આપે? કદાપિ સસલાં હરણાદિ-પશુઓ શોધવા નીકળે તો સિંહ, વાઘાદિ બળવાન પશુઓ, અગર શિકારી પારાઘી તેને પકડી મારી નાંખે છે. કદાપિ ઝાડ, ગુફા અને ખાડામાં સંતાઈ જાય છે તો કપરથી પકડી મારી નાંખે છે. વાંદરાં, સિંહ, વા-

ઘાદિ પશુઓ પણ હમેશાં લાયલીત રહે છે. તેમને પણ
 મનુષ્યો યુક્તિથી પકડી પાંજરામાં ઘાલી લૂગ તરસથી
 પીડી નિર્બળ બનાવી અનેક પ્રકારની રમતો રીંખવી
 ખેલો કરાવી પોતાની આજીવિકા ચલાવે છે. તે બિ-
 ચારાં વનચર જીવો પાંજરાદિ બંધનનાં ઘોર દુઃખ ભો-
 ગવે છે. કેટલાક શોખની ખાતર તેમનો શિકાર કરી
 તેનાં મર્મસ્થાનને છેદે છે, કાપે છે, તેમનાં પ્રજ્વળ, જીભ,
 નખ, ચામડાં આદિ અંગોપાંગ કાપી વેચે છે. તિર્થંચ-
 પણામાં માતા અતિ ક્રુધાતુર થઈ પુત્રનું લક્ષણ કરે છે.
 ત્યાં રક્ષણ કરવાવાળું બીજું કોણ હોય? વળી આકાશ-
 માં ઉડતાં પક્ષીઓને પણ નિરંતર દુઃખો ભોગવવાં પડે-
 છે. તેમાં સળળ નિર્બળને મારે છે. બાજ, શકરાદિ પક્ષી-
 ઓ આકાશમાં ઉડતાં બીજાં પક્ષીઓને પકડે છે. ધ્રુવડા-
 દિ રાતે ઉડનારાં પક્ષીઓ બીજાં પ્રાણીઓને પકડે છે,
 બિલાડાદિ જતાવરો ચકલા, કબૂતર, કૂંડડા, પોપટ આ-
 દિ પક્ષીઓને ગળેથી પકડી ડાકું મરડી મારી નાંખે છે;
 તેથી તે બિચારાંઓ ઝાડની ટાચે જઈ બેસે છે. જ્યાં સૂચા
 ઉંઘવાનું તે બિચારાંને મળતું નથી. વળી પવન, વરસાદ-
 ની ગર્જનાથી ઘોર દુઃખ ભોગવી સરણ પામે છે. -દુઃખ
 મનુષ્યો તેમનાં ઇંડાં ફેંડી નાંખે છે, તથા તેમને પકડી
 તેમની જીભ, પાંખ આદિ ખેંચી કાઢે છે, ચીરે છે અને
 ધગધગતા તેલમાં તળે છે. જ્યાં જીવો ત્યાં તિર્થંચને ઘોર
 દુઃખ છે. જે દુઃખ તે પૂર્વે કરેલી હિંસાનું ફળ છે.

હાથી, ઉંડાં, ઘોડા, ગમેડાં, ઘેરાં, બકરાં, ગાય, બેંસ
અને બળદ. આદિ જનાવરોની પસારીનલાના દુઃખનું વ-
ર્ણન કોણ કરી શકે? અંડાગ, અમારું તંબા કસાડને ત્યાં
બંધાવું પડે છે, ત્યાં પૂરું ખાવાનું પણ મળતું નથી. કો-
ઈ પુત્રવાન સુહૃદ્સ્થને ઘેર અત્યંતિર્યચ, નિર્દેશણીને ખા-
તા દેખી તેમને માનસિક દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે. કદોપિ
બીજાના ખોરાકમાં મોઢું છાલવા જાય છે તે પશુલા-
ના પ્રહાર ખમવા પડે છે. એમ અતિશય દુઃખ, તૃપ્તાનું
દુઃખ જોગવે છે. વર્ષાકૃતુમાં ધાત્ર, ચારા પુષ્કળ થયો
હોય, પણ ચરવા જાય ત્યાં ડાંસ સચ્છરાદિ પાપના ઉ-
દયથી તીક્ષ્ણ ડંખથી ચટકા ભરે છે, તેથી ધાત્રમાં મો-
ઢું ધાત્રી શકાતું નથી. વળી આંગમાં, કાનમાં, અને
ઉપરથી ઈંદ્રિયમાં દુઃખ દેવાવાળી મોટી બગાઓની ઉ-
ત્પત્તિ થવાથી તેઓ મર્મસ્થાનમાંથી બધું લોહી ચૂસી
લે છે. જમીન ઉપર મવા જાય ત્યાં પણ જુઝ્યા આદિ
જંતુઓ પીડા આપે છે. નિર્દેશ ચંચારી, ભરવાડ વગેરે
લોકો તરતના જન્મેલા બકરાને નિસ્વાથ જાણી વગડા-
માં, ઘેરની વાડમાં કે ખાડમાં ફેંકી ચાલતા થાય છે.
નિર્જનવનમાં તે બિચારા ખરાડા પાડી ભૂખ્યા તરસ્થા
મરણ પામે છે; અમર બીજા શિકારી જનાવરો આવી
તેમને મારી ખાય છે. તે બિચારાઓને એક ચોનીમાંથી
નીકળી બીજી ચોનીમાં ઉપજવું પડે છે. તેમજ ઘેરા-
ઓને પણ પૈસાની લાડથી કસાડને ત્યાં પાળી પોષી

મોટા કરી વેચે છે, ત્યાં તે બિચારા અવાચક છવો બે
 બે કરી બગડા પાડી પોતાના કોમળ ગળા ઉપર છરા-
 ના કારી ઘા સહન કરે છે. વળી બળદ આદિ જનાવરો-
 નાં નાક વીંધી, ફેડી, સાંકળની નાથ ઘાસે છે; તેથી પ-
 રાધીનપણે બંધાઈ રહેવું પડે છે. તેમને તેમની ઇચ્છાનુ-
 સાર હરવા ફરવા કે ચરવાનું મળતું નથી. તાપમાં, ઠા-
 ઠમાં તથા વરસાદમાં તેમને ઉઘાડા બાંધે છે, તે વખતે તે
 બિચારા પરાધીન છવો ક્યાં જાય? કોની આગળ જઈ
 પોકાર કરે? વળી ઉંટ, ઘોડા, ગધેડાં અને બળદાદિ જ
 નાવરોને ગળ ઉપરાંત ભાર ભરી મંથરાત વીંત્યા પછી
 પાછલી રાતના જોડે છે, લાકડી, સોડી, અને ચામડાના
 ચાબખાથી રસ્તામાં માર મારે છે. બપોર તમ્યા પછી
 ત્રીજે પહોરે લાકડાં, લોહું, માટી, પથરા આદિ જે
 ભાર ભર્યા હોય છે તે ઉતારે છે. તુસ, મુસ, કણર-
 હિત નિરસ આહાર નાંખે છે, તે પણ પેટપૂરણ નહીં.
 વળી કેટલાક નિર્દયો લાકડાની પરોણીમાં લોઢાની ચા-
 ર ઘાલી બળદના બરડામાં કે મર્સસ્થાનમાં ઘોંચે છે.
 નિરંતર ભાર વહનના દુઃખથી લોહી માંસ ચોછું થઈ
 ખીંઠ ગળી જાય છે. કાંધ, નાક ઘસાળને સડી જઈ તેમાં
 ફીડા પડે છે; તોપણ તેનો નિર્દય ઘણી લાકડાં, લોઢા
 અને પહોણા આદિનો સખત ભાર તણાવે છે. તે તણ-
 તાં હાડકાં તૂટી ચૂરો થઈ જાય છે; મગ તૂટી જાય છે,
 તેથી પડી જાય છે. વળી વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે શરીર છ-

હું થઈ જવાથી-ઉઠી શકતું નથી; તોપણ પરોણા ગયા
 દિનો માર મારે છે. છેવટે, અતિ ભારના થાકથી
 વૃદ્ધાવસ્થાથી. પગ, હાડકાં, તૂટી જવાથી, અને અ-
 નિ માર માર્યા છતાં ઉઠતાં નથી, ત્યારે તેનો ઘણી
 કાયર થઈ નિઃસ્વાર્થ જાણી, તેને વનમાં, પાણીમાં,
 પર્વતમાં કે જંગલમાં જ્યાં પડ્યાં હોય ત્યાં પડતાં મૂકી
 આદ્યો જાય છે. એવી રીતે નિર્જન સ્થાનમાં તે બિ-
 ચારા એકલા પડેલા દુઃખી જીવોનું કોઈ શરણ નથી.
 ત્યાં તેમને કોણ શાંતા અશાંતા પૂછે? ઘાસ કોણ નાંખે?
 પાણી કોણ પાય? એ બિચારા ટાકમં, તાપમાં કે વર-
 સાદમાં પડ્યા પડ્યા અતિશય ધોર વેદના ભોગવે છે.
 વળી તેવી વળતે તેમને અશક્ત જાણી દુષ્ટ પક્ષીઓ પો-
 તાની વજ્રમય ચાંચથી તેની આંખો ફાટી ખાય છે. મ-
 મસ્થાનનું માંસ અનેક જીવો ભોગા થઈ તોડી લે છે. તે
 થી તે બાપડા જીવો, નરક અમાન ધોર દુઃખ ભોગવી
 તરફડીઆં મારી ખાંડીનું આશુભ્ય પૂર્ણ કરી મરણને
 શરણ થાય છે.

અન્યાયથી થત મેળવનારા, છળ કપટથી દાન લે-
 નારાં, વિદ્યાસંઘાતી, અભક્ષ ભક્ષણ કરનારા, રાત્રીભો-
 જન કરનારા, દેવદ્રવ્ય ચોરી ખાનારા, પરતી નિંદા તે
 પોતાની પ્રસંગ કરનારા, ખોટાં કલંક ચડાવનારા, પા-
 રકા મર્મ ઉઘાડ કરનારા તથા અતિ માયાકપટ સેવ-
 નારા ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યાં તેઓ અસુખમાં કાળમાં

અસંખ્યાત લગ્ન થાય છે. વળી તીવ્ર માયા કંપટ
ના પરિણામથી નવાં તિર્થિય લવમાં કોઈ કોઈવાર એ-
વાં કર્મ બાંધે છે કે જે નરકગમનનું કારણ થાય છે.
એ બધું મિથ્યા શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન અને આચરણનું ફળ છે.

૩ મનુષ્યગતિમાં—કેટલાંક માણસો પશુ તત્ત્વાન
જ્ઞાનરહિત હોય છે. કેટલાંકને માતાપિતાનો જન્મતાંજ
વિયોગ થાય છે. તેથી ભૂખ, તરસની પીડા ભોગવી,
બીજનું એકું ખાઈ, તિરસ્કાર સહન કરી દાસપણું કરે
છે. વળી કેટલાક પેટ ભરવાના એક શેર અનાજ માટે
માથાપર, પીઠપર કે ખાંધે અનાજ, ધી, તેલ, ગાળ,
ખાંડ, ચીકું, આદિ વસ્તુઓનો બોજો કેટલાક ગાઉસુધી
ઉપાડે છે. કોઈ તો પગપાળા ચાલી અન્યદેશમાં નિરં-
તર ગમન કરે છે. કોઈ ખેપ (કાસડું) કરે છે. નિરંતર
પગપાળા ચાલવા સમાન કોઈ બીજું દુઃખ નથી. કેટ-
લાંક હરેશાં પાણી, માટી, પથરા, કાંકરી કે ગારો વહ્યાં
કરે છે. કોઈ પહાણા ધડે છે. કોઈ માટી ખોદે છે. કોઈ
બફીઓ સળગાવે છે. કોઈ ચણે છે. કોઈ ચૂનો હલાવે
છે. કોઈ લોડું એગાળી ઢાળ પાડે છે. કોઈ લોઢાનાં
ઘાટ ધડે છે. કોઈ લાકડાં વહેરે છે, ફાડે છે, તથા ધડે છે.
કોઈ માટીનાં, ઘાતુનાં વાસણો બનાવે છે, કોઈ કલમનું
કામ કરે છે. કોઈ સોના, રૂપાનાં ધરેણું ધડે છે. કોઈ
ખેતી કરે છે. કોઈ વાવે છે, લણે છે. કોઈ ચરખા ફેરવે
છે. કોઈ મુતર કાંતે છે. કોઈ લૂગડાં વણે છે. કોઈ શીવે

છે, કોઈ ધૂએ છે, કોઈ રંગે છે, કોઈ છાવે છે, કોઈ અ-
 નાજ આડે છે, કોઈ દળણાંજ રંગે છે, કોઈ ખાંડે છે,
 કોઈ રાંધે છે, કોઈ પાણી ભરે છે, કોઈ વાસણો માંજે છે,
 કોઈ તિર્યંચની સેવા કરે છે. કોઈ ધાણી, ચણા શેકે છે,
 કોઈ ધાણી ફેરવે છે, કોઈ ખડ, લાંકડાં, છાણાં કે સાંઠી-
 ચોના ભારા નિરંતર ઉપાડી લાવો વેચે છે. કોઈ મુ-
 શોણાં જતાવરનાં ચામડાં ઉતરડે છે, કોઈ ચામડાં રંગે
 છે, કોઈ જોડા શીવે છે, કોઈ વિદ્યાના ટોપલા ઉપાડી
 નિરંતર મળમુત્રે સોફ કરી આજીવિકા ચલાવી મનુષ્ય
 જન્મ પૂરો કરે છે. વળી કોઈ દીનપણાથી ઘેર ઘેર ભી-
 ખ માગે છે, તોપણ ખાનાનું પૂરું મળતું નથી. ત્યારે
 રૂદન કરે છે. કોઈ મુખે ભોજન કરે છે, કોઈ પુણ્ય શુદ્ધ
 ખની ખાય છે, કોઈ રંકટીન થઈ ખાય છે, કોઈ નાના
 પ્રકારની રસવતી ચારોગે છે, કોઈને નિરસ ભોજન પણ
 મળતું નથી, કોઈને ભાતભાતનું પેટ ભરી અતેકવાર
 જમવાનું મળે છે, કોઈ અર્ધા ભૂખ્યા રહે છે, કોઈને
 એક દિવસને આંતરે, કોઈને બે દિવસને આંતરે, કોઈને
 ત્રણ દિવસને આંતરે કઠિનતાથી ભોજન મળે છે, કોઈને
 મળતું પણ નથી તેથી ક્રુદ્ધા તૃપાની વેદનાથી મરણ
 પામે છે. કોઈ ચોરી કરે છે, કોઈ કુડકપટ કરી ભોળા
 લોકોને છેતરે છે, કોઈ વાટ પાડે છે, કોઈ ખાતર પાડે
 છે, કોઈ ખીજની ચુગલી ચાડી ખાય છે, કોઈ વ્યભિ-
 ચાર કરે છે, કોઈ લડાઈમાં જાય છે, કોઈ સમુદ્રના વિષ

પાણીમાં ઉતરે છે, કોઈ ખાણ ખોદે છે, કોઈ કોશ બેઠે છે, કોઈ વહાણ હાંકારે છે, કોઈ ગાડાં હાંકે છે, કોઈ ચિત્ર પાડે છે, કોઈ જુગારાદિ દુર્વ્યસન સેવે છે, કોઈ ધી, લેલ, ગેળ, મગ, આંસ, દૂધ, દહીં, દાર, અફીણ, ઉન, મીઠાં, માત્રપુચ્છા આદિ હિસારંદી વસ્તુઓના વેપાર લોભને વશ થઈ કરે છે, કોઈ હીરા, માણેક, મોતી તથા મુવણાદિના વેપાર કરે છે, કોઈ કાપડ વેચે છે, કોઈ ચાપચ વેચે છે. વળી કોઈ સેવક છે, કોઈ સ્વામી છે, કોઈ દલાલ છે, કોઈ રાજા છે, કોઈ રંક છે, કોઈ ઉચ્ચમી છે, કોઈ નિરધમી છે, કોઈ ગાયન કરે છે, કોઈ નાચ કરે છે, કોઈ વાજાંત્ર વગાડે છે, કોઈ નાના-પ્રકારના ભાંડભવાઈના વેપ પહેરી આજીવિકા ચલાવે છે. એમ મનુષ્યો આ સંસારરૂપી રંગભૂમી ઉપર મુન્ય પાપના ઉદયથી અનેક પ્રકારના વેદા ભાંતી નાટક કરે છે.

કોઈ બંદીચહમાં (કેદખાનામાં) પડી પરાધીન-તાથી ઘોર વેદના સહે છે, કોઈ પોતાના પતિના વિરો-ગથી અગ્નિમાં જળી મરે છે, કોઈ રોગ જિનિત જવર (તાવ), ખાંસી, શ્વાસ, અતિસાર, મરડો, અનેક પ્રકાર-ના વાતપીત કફ, જળોદર, કંઠોદર, દંતશૂળ, નેત્રશૂળ, કર્ણશૂળ, અસ્તકશૂળ, ઉદરશૂળ આદિની ઘોર વેદના સમસ્ત પર્યાયથી ભોગવી મરણ પામે છે. કોઈ જન્મથી આંધા, જહેરા, મુંગા ને બોખડા હોય છે. કોઈ હસ્ત-વાદાદિ આંગથી રહિતપણે જન્મ પૂરણ કરે છે. કોઈ કે-

રસીક છંદગી વ્યનિત કર્યા પછી કર્મોદયથી. આંધળા,
ખહેરા, લુલ્લા કે અપંગ થઈ પરાધીનપણે માનસિક અને
શારીરિક દુઃખ ભોગવે છે. કોઈને લોહીવિકારથી કોડ,
ખરજ, નિસ્કૂટક કે આંદી થાય છે. તેથી હાથ, પગ,
આંગળાં, નાકાદિ ગમી જાય છે. શુભસ્થો ! કર્મના ઉદ-
યની ગહન ગતિ છે.

કોઈ અતરાયકર્મના ઉદયથી નિર્ધન થઈ નાના પ્ર-
કારનાં દુઃખ ભોગવે છે. કોઈને રહેવાને ઘર પણ મળતું
નથી, તેથી રસ્તામાં જ્યાં ત્યાં પડ્યાં રહે છે. કોઈને
અતિ ઘુનાં, માથે છાજ વિનાનાં સાંકડાં, સાપ, ઘોડા,
ધીંછી આદિ પ્રાણીઓનાં દરવાજાં ઘર હોય છે, તથા
પાસે ચંડાળાદિ કંકર્મીઓનો વાસ હોય છે. વળી કોઈ
ને દુષ્ટ વ્યસની, દુરાચારી મહાપાપી અને નીચ કૃત્યના
કરનારાં ભાઈઓનો સંયોગ થાય છે. કોઈને એક કરતાં
વધારે સ્ત્રીઓ હોવાથી આખો દંડાડો ઘરમાં કંકાસ ને
કલ્યાણ થાય છે. કોઈને સ્ત્રી હોતી નથી, તેથી તેના
વિના છવડું વૃથા માની, તેની તૃષ્ણાથી દુઃખી થાય
છે. કોઈને અનિદુષ્ટ, વ્યભિચારીણી, કંકાસળી, મર્મ ઉ-
પાડાં કરવાવાળી, તથા મહારોગે દરી ઘેરાએલી સ્ત્રી હોય
છે. વળી કોઈ પોતાની આજ્ઞાકારી તથા સુશીલ સ્ત્રીના
વિરોગથી અંતિ દુઃખી થાય છે. કોઈને સ્ત્રી ઘડપંજમાં
કે નિર્ધનપણમાં નાનાં નાનાં બાળકો મૂકી મરી જાય
છે, તેથી પોતે તથા બાળકો દુઃખી થાય છે. વળી કે-

લોક પુરુષો પરણીને તરત સરી જાય છે, તેથી સ્ત્રીને
 અતિ દુઃખ ભોગવવું પડે છે. કેમ સ્ત્રીને વૃદ્ધ અને નિ-
 રાધાર મૂકી મરી જાય છે. કેમ પુરુષ વૃદ્ધાવસ્થામાં વિ-
 વાહની ઇચ્છા કરે છે. કેમને પુત્ર હોતો નથી, કેમને
 પુત્ર પરણીને તરત વિધવા મૂકી મરી જાય છે, તેથી તે-
 નાં માખાપને જ્યે ત્યાંમુકીવું દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી
 કેમને વિતયી, સુશીલ અને યશવાન પુત્ર હોય છે તે
 વૃદ્ધાવસ્થામાં પોતાનાં માખાપને રખડતાં મૂકી મરી જાય
 છે. કેમને ચોર, જુગારી અને કલ્યાણોત્તર પુત્રો હોય
 છે. કેમને ઘણી પુત્રીઓ હોય છે, તેથી તેના વિવાહાદિ
 કાર્યની નિર્ધનપણાને લીધે નિરંતર ચિંતા રહે છે. કે-
 મની પુત્રીને પતિ મળતો નથી, કેમની પુત્રીનો પતિ
 મૂંઝ, રંડીબાજ અને હાઉ હોય છે. કેમની પુત્રીનો
 પતિ બાળપણમાં ગુજરી જાય છે, તેથી પુત્રી વ્યલિ-
 ચારીણી થાય છે, તે મરણ કરતાં મોટું દુઃખ થાય
 છે. કેમની પુત્રી આંધળી, લુહી કે મુંગી હોય છે. તેથી
 તેને પતિ મળતો નથી, તેવું મોટું દુઃખ થાય છે. કે-
 મને માતા પિતાના વિયોગવું દુઃખ હોય છે. કેમ-
 ની માતા, સ્ત્રી, પુત્રી કે બેન વ્યલિચારીણી થાય છે
 તેવું મોટું દુઃખ હોય છે, અને વખતે તેથી જીવ પણ
 ખોવો પડે છે, કે કારાગૃહમાં પડવું પડે છે, એમ કં-
 ટુબી જતોનાં અનેક દુઃખો અનેક જીવોને હોય છે. વ-
 ણી કેમને લોકી, અવગુણગ્રાહી, અન્યાયી, કોપી, નીચ

અને મૂર્ખ સ્વામીની સેવા પ્રાપ્ત થાય છે. દોષને કૃતશ્રી,
 ઊંડ ઉઘાડાં કરવાવાળા, અપ્રમાણિક સેવકનું મળવું
 થાય છે. અધર્મી, સ્વાર્થી અને બેવચની રાજાની નોકરી
 તથા તેના રાજ્યમાં રહેવું; દુષ્ટ અને અતિ નીચ કૃત્ય
 કરનાર મંત્રી, અને કોટવાળનો સમાગમ થવો, કુડા
 ફલકનું લાગવું, અપયશ થવો, ઇત્યાદિ અનેક દુઃખો
 આ દુઃસમકાળના મનુષ્યોને બહુ પ્રકારે પ્રાપ્ત થાય છે.

જન્મ દુઃખ, જરા દુઃખ, રોગાય મરણાણિય;

અહો દુઃખા હુ સંસારો, જય કીસંતિ જંતુણો.

(વૈરાગ્યશતક.)

સાવાઈ—હે આત્મન્! તું વિચાર કર કે, આ જન્મ
 ત્યારથી જન્મે છે, ત્યારથી તે મરણપર્યંત ઈવળ દુઃખ-
 માં જ વર્તે છે. કેમકે જન્મતી વખતે જેમ, જંતરડાંમાંથી
 સોની સોના રૂપાના તારને ખેંચી કાઢે છે તેમ, માતાના
 યોનીદ્વારમાંથી નીકળતાં અતોલ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે.
 વળી મરણનું દુઃખ પણ અતિ અતિ છે; હવે જન્મ
 મરણનાં દુઃખોની વચ્ચેનાં દુઃખો અનેક પ્રકારનાં છે.
 જેમકે, બાળપણમાં બાળકને બોલતાં નહીં આવડવાથી
 તેને કાંઈ દુઃખ થાય છે ત્યારે તે રૂએ છે, તેથી તેનાં
 માબાપ કાંઈને બદલે કાંઈ ઉપચાર કરે છે; પણ તે તેને
 મુખને બદલે દુઃખરૂપ થાય છે. વળી બુવાનીમાં માની
 લાધેલા સંસારના સમસ્ત મુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી,
 જેમ કે, કોઈ સાવરે કોઈ વસ્તુને ઘરોં કરના મારે કાંઈ

પણ ચીજ ન જડવાથી ચોમાસામાં ઉત્પન્ન થયેલાં દશ
વીશ દડકાં લઇને નાંખ્યાં, પણ ઘડા ઝાઝા થવાથી
એક બીજું દડકું લેવા ગયો, તેવામાં તેમાંથી એક કૂદી
ગયું, તેને લેવા જતાં બીજાં બે જતાં રહ્યાં, તેને લેવા
જતાં બીજાં ચાર કૂદી ગયાં, તેમ સ્ત્રી, પુત્ર, ધન અને
નિરોગીપણું પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા કરતાં અચાનક સ્ત્રી
ગુજરી જાય છે. સ્ત્રીની પ્રાપ્તિ કરવા જતાં ધન નાશ પામી
જાય છે. ધન સંપાદન કરતાં શરીરે માંદા થાય છે.

અહો ભગ્યો ! મનુષ્યપર્યાયમાં એવાં એવાં અનેક
પ્રકારનાં ઘોર દુઃખો છે. મિથ્યાત્વ, કુટંબ, કુદાન, અને
મદકપાયના પ્રભાવથી રાજ્ય, ઐશ્વર્ય, દાન, ભોગ,
સંપદા અને અદપાયુષ્ય પામી, અન્યાય, અધર્મ અને
મિથ્યામાર્ગમાં વ્રત સંયમરહિતપણે પ્રવર્તન કરનારા,
જાને કરાવનારા તથા અનુમોદનારા જીવોનું આ ભ્રમ
ક્ષેત્રને વિષે મનુષ્ય પર્યાયમાં ઉપજવું થાય છે.

૪ દેવગતિ—કદાપિ દેવ પર્યાય પામે તો ત્યાં નિઃ
ધનતા, જરાવસ્થા, રોગ, ક્ષુધા, તૃષ્ણા, મારેન, તાડન,
આદિ દુઃખો નથી; પણ માનસિક દુઃખો હોય છે. એ-
ટલે મોટા રિદ્ધિવંત દેવતાને દેખી પોતાનું લહુપણું જા-
ણી દુઃખ પામે છે. કેાઇ દેવ, પોતાની દેવાંગનાનું આ-
યુષ્ય પુરું થવાથી મરણ પામે છે, તેને બદલે તેવા સ્વ-
રૂપવાળી બીજી દેવાંગના ઉત્પન્ન થાય છે; તો પણ તેને,
તેના જીવના વિયોગનું દુઃખ થાય છે, વળી દેવો પોતાની

દેવાંગનાને માટે પરસ્પર લડે છે. હલકા દેવોથી ઇંદ્રાદિ મહાદેવ દેવતાની સભામાં પ્રવેશ કરી શકાતું નથી, તેથી મોટું માનસિક દુઃખ થાય છે. તથા આગુચ્ચ પૂણ્ય થવાથી દેવલોકમાંથી પોતાનું પડવું જાણી જે દુઃખ અને વિલાપ થાય છે તે તો કેવળી લગવાનજ જાણે છે; અગર દેવપર્યાય ભોગવતો જીવ જાણે છે.

ધી ધી ધી સંસારં, દેવો મરિચ્છજં તિરી હોઈ;
મરિચ્છજ રાયરાયા, પરિવચ્છજ નિરય જાલાણ.

(વૈરાગ્ય શતક.)

ભાવાર્થ—કોઈને એકવાર ધિક્કાર, કોઈને બે વાર ધિક્કાર અને આ સંસારને તો ત્રણવાર ધિક્કાર કહ્યો. તેનું કારણ એ છે જે, દેવતા સરખા મહા રિદ્ધિવંત પણ મરીને તિર્યચ્છગતિને વિષે અથવા પૃથ્વીકાય આદિ મપાપાણપણે ઉત્પન્ન થાય છે. આ શું આણું આશ્ચર્ય છે ! તથા છ ખંડના ભોક્તા, ચોસઠ હજાર સ્ત્રીઓના પતિ ચોરાસી લાખ હાથી, ચોરાસી લાખ ઘોડા, ચોરાસી લાખ રથ, છત્તુ કરોડ પાયદળ, નવનિધાન, ચૌદ રત્ન, સોળ હજાર જહા, તથા ખત્રીશ હજાર મુકુટખંડ રાજા જેની સેવામાં રાત દહાડો હોજર છે, એવા અદ્વત્તિ રાજા પણ મરીને નરકની જ્વાળામાં ઉત્પન્ન થાય છે. એહો ! હો !! ચાટે હો દેવાણુપ્રિયો ! આ સંસાર એકાંત દુઃખમયજ છે, એમાં લગાર માત્ર પણ જ્ઞાની-ઓએ સુખ કહિલ નથી, એમ નિશ્ચયથી જાણો.

સંસારમિ અસારે, નથિ સુહં વાહિવે અણપહરે;
જાણંતો હ્રહ જીવો, ન કુળઈ જિણ દેસિયં ધર્યં.

ભાવાર્થ—ઉક્ત પ્રકારના આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ થી આ સંસાર ભરેલો છે. એટલે આ સંસારમાં કંઈ પણ સુખ નથી. એવી રીતે જીવ જાણે છે, દેખે છે, અને અનુભવે છે, તો પણ આ મૂઠ જીવ, જિન પરમાત્માના કહેલા ધર્મને અંગીકાર કરતો નથી; એજ આશ્ચર્ય છે!!!

શૃહસ્થો—છેવટ સાર એ છે કે, જેમ ભારને વાહન કરનારા માણસો કોઈપણ ઠેકાણે ભારને ઉતારી વિશ્રામ લે છે, પણ દેહના ભારને વહેનારા જીવોને તો ક્યાંય વિશ્રામસ્થાન મળતું નથી. કદાપિ ઐહારિક, વૈકિંચના ક્ષણમાત્ર ભાર ઉતરે, તેવામાં આત્મા તેનાથી અનંત ગણા તેજસ-કાર્મણ શરીરના ભારને ધારણ કરે છે. તેજસ-કાર્મણથી આત્માની અનંતદર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને વીર્યશક્તિ દબ્બાએલી રહે છે, તેથી કેવળદર્શન, કેવળજ્ઞાન, તથા અવ્યામાય અનંતસુખ અભાવતુલ્ય થઈ રહે છે.

કોઈ શૃહસ્થ પોતાના ધરને બળતું દેખી જેમ, અસુલ્ય વસ્ત્રાદિને લઈ જઈ જઈ વસ્ત્રાદિને છાંડી દે છે, તેમ હે ભવ્યો ! સમસ્ત ભોક્તે બળતો દેખી જઈ વસ્ત્રરૂપ જરા મરણને છાંડીને અસુલ્ય વસ્ત્રરૂપ નિત્ય અને સાચવત એવા અસુલ્ય આત્માને તારો. તારે, ઉક્ત સિદ્ધાંત, અચાર્યી હુકત થવાનો વિતરાગી ઉપદેશ પ્રદર્શિત કરે.

છે, આત્મચારિત્ર અવધારણ કરતાં તપ-પરિવહાદિનાં
 બહિર્દુઃખને દુઃખ માન્યું છે, અને મહા અધોગતિરૂપ
 અનંત દુઃખને, બહિર્ભાવ મોહિનીથી મુખરૂપ માન્યું
 છે, એ કેવી ભ્રમ વિચિત્રતા છે. આત્મચારિત્રનું દુઃખ
 તે દુઃખ તથી પણ, પરમ મુખ છે, અને પરિણામે અ-
 નંત મુખની પ્રાપ્તિનું કારણ છે. તેમજ ભોગ વિલાસનું
 મુખ તે ક્ષણિક અને બહિર્દ્રશ્ય મુખ તે કેવળ દુઃખજ
 છે, અને પરિણામે અનંત દુઃખનું કારણ છે. માટે
 આત્મ ચારિત્રાદિ શુદ્ધચરણને ધારણ કરી પરમ સિ-
 દ્ધિદાયક સિદ્ધગતિને પામો.

શાર્દૂલચિકિત્ત ઇંદ.

તિર્યચાંદિ નિગાદ નારકિ તણી, જે યોની યોની રહ્યાં;
 છવે દુઃખ અનેક દુર્ગતિ તણાં, કર્મ પ્રભાવે લહ્યાં.
 યા સયોગ વિયોગ રોગ બદ્ધા, યા જન્મ જન્મે દુઃખી;
 તે સંસાર અસાર બાણિ ઇહવે, જે એ તજે સો મુખી.

ઈંદ્રવજા ઇંદ.

જે હીન તે ઉત્તમ જાતિ જાએ,
 જે ઉચ્ચ તે મધ્યમ જાતિ થાએ;
 જ્યુ મોક્ષ મેતાર્ય મુનિંદ્ર જાએ,
 ત્યુ મંગુ સૂરી પુર યજ્ઞ થાએ.

શ્રી દેશરવિમળા.

૪ એકત્વભાવના.

ઉપજાતિ છંદ.

શરીરમાં વ્યાધિ પ્રત્યક્ષ થાય,
તે કોઈ અન્યે લઈ ના શકાય;
એ ભોગવે એક સ્વઆત્મ પોતે,
એકત્વ એથી નય સુજ ગોતે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

શરીરમાં પ્રત્યક્ષ દેખાતા રોગાદિક જે ઉપદ્રવ થાય છે, તે, માળાપ, સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રી આદિ કુટુંબીજનો કે સ્નેહીઓ કોઈથી લઈ શકાતા નથી. એ માત્ર એક પોતાનો આત્મા પોતેજ ભોગવે છે. એમાં કોઈપણ ભાગીદાર થતું નથી. તેમજ પુણ્ય, પાપાદિ સઘળા ત્રિપાકો આપણા આત્માજ ભોગવે છે. એ એકલો આવે છે, એકલો જાય છે. એ સિદ્ધાંતને જાણવાવાળા જ્ઞાતી પુરુષો એકત્વને નિરંતર શોધે છે.

एगो बंधइ कर्म, एगो वह बंधसरण बसणाई;
विसहइ भवामि भमडइ, एगुच्चिअ कम्मवेलविउ.

(વૈરાગ્યશતક.)

ભાવાર્થ.—હે જીવ! જે વળત તારો જન્મ થયો તે વળત તે એકલેજ ગર્ભમાં વસવાનું તથા યોનીમાંથી નીકળવાનું ઘણું કષ્ટ સહન કર્યું; પણ તે વળત તારું દુઃખ લેવા કે મર્યાદવાને મારે તને કોઈએ સહાય

કરી નહીં; અને જે વખત તું મરણ પામીશ તે વખતે તે મરણની વેદના પણ તારે એકલાનેજ સહન કરવી પડશે. વળી તું જ્યારે પાપ કરીને નરકાદિ ભવાન્તરને વિષે જઇશ, ત્યારે ત્યાંની મારન, તાડનાદિ ઘોર વેદનાં, પણ તારે એકલાનેજ સહન કરવી પડશે; પણ તું જે દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, અને કુટુંબાદિને અર્થે મહા આરભ, પરિશ્રદ્ધ, અભ્યાસ અને અભક્ત્યાદિ કરે છે, તેણે કળ જે ઘોર દુઃખ તે નરકાદિપર્યાયમાં તું એકલોજ ભોગવીશ. પરંતુ તેમાં તું કોઇ પણ તોરી વેદનાનો ભાગ લેવાને આવશે નહીં. એવી રીતે બીજા ભાવોમાં પણ કર્મનડે ઠગાએલો તું એકલોજ કષ્ટ ભોગવીશ. અર્થાત્ તારાં કરેલાં કર્મ તુંજ ભોગવીશ. બીજા કોઇ ભોગવના આવશે નહીં. દાખલા તરીકે:-

જ્યારે આ જીવને પૂર્વે પોતાનાં કરેલાં અશુભ કર્મોના ઉદ્ધય થાય છે, ત્યારે તેને રોગાદિ દુઃખો ભોગવતાં તેનાં મિત્ર, કુટુંબાદિ જનો પ્રત્યક્ષ દેખે છે; પણ તેઓ કિંચિત્પ્રમાણ દુઃખ હર કરી શક્તાં નથી; તેા નરકાદિ દુર્ગતિને વિષે કોણ સહાયી થાય? વળી પરલોક ગમન કરતાં આત્માને, સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર, ધન, ધાન્ય, દેહાદિ પરિશ્રદ્ધમાંથી કોઇ પણ સહાયી નથી. આ ભોગવના મિત્રાદિ છે તે પરલોક મિત્ર. પોતાં, અને જે ધન, ધાન્ય, મ. ભરણ અને શરીરાદિ પરિ. દિ

માંથી કોઈ પણ પરલોકમાં પાછળ જતું નથી. આ દે-
હના સંબંધીઓ આ દેહનો નાશ થયેથી સંબંધ છોડી
દે છે. આયુષ્ય પૂર્ણ થયેથી પોતે એકલોજ મરે છે. તે
મરણથી બચાવવાને ધર્મ સિવાય બીજું કોઈ સહાયી
નથી. એમ જીવ એકલો જાય છે, એકલો આવે છે, એ-
કલોજ સુખ દુઃખ ભોગવે છે, મારે સંબંધીઓ પ્રત્યે
સમત્વ કરી આત્મહીત બગાડવો, તે સહા અનર્થક
રહે છે.

જેવી રીતે બંદીશ્રહમાં બંધાયેલા સાણસને બંદી
શ્રહમાં રાગ નથી, તેવી રીતે સમ્યગ્જ્ઞાની પુરુષને દેહ-
રૂપ કેદખાનામાં રાગ નથી; પણ જ્ઞાતી જીવ પોતાનું
સત્ય સ્વરૂપ તથા એકાકીપણું તજી પરપુરુષના અને
પરિશ્રદ્ધાદિને પોતાનું સ્વરૂપ બાણી લાવજ્ઞમણ કરે છે.
એટલે પુન્યપાપાદિ કર્મ ઉચ્ચ-નીચપણે ઉપજાવે છે તથા
આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સમસ્ત કુટુંબ-ધનાદિ પરિશ્રદ્ધ છોડાવી
એકાકી પરલોકમાં લઈ જાય છે. કોઈ પાછળ આવતું
નથી. જેમકે—

પિય પુત્ર મિત્ર ઘર ઘરણિ જાય,
इह लोइ अ सज्ज निय सुह सहाय;
नवि आयि कोइ तुह सरणि मुख,
इकलु सदसि तिरि निरय दुख.

ભાવાર્થ—આ જગતમાં પરલોકને વિષે કોઈ પણ
સહાયતા કરવાને અસમર્થ એવાં, માતા પિતાદિ સૌ પો-

તપોતાના સ્વાર્થ છે. એટલે સૌ પોતાના મુખના અર્થ
 છે. ત્યારે આ જીવ નરક તિર્યચાદિનાં ઘોર દુઃખો સો-
 ગવે છે ત્યારે કોઈ સહાય કરતું નથી. મતલબ કે કોઈ
 કોઈતું નથી. કારણ કે હિંદુ માણસોને એવો નિશ્ચય
 થાય છે કે-આ પથારીમાં સૂતેલા માણસ હવે કાંઈ જી-
 વશે નહીં, એમ ધારી, તે સૂતેલા માણસને મહાવેદનામાં
 તરફડીયાં મારતો જોઈ, કહે છે કે “ તમે અમને કાંઈ
 “કહો છો ? એટલે તમે છાની રીતે સચય કરેલું, કોઈને
 “ત્યાં મૂકેલું, કોઈને આપેલું કે લાટેલું કાંઈ દ્રવ્ય દેખાડો
 “છો ? એમ પોતાનો સ્વાર્થ સાધવાની વાતો કરે છે.
 “વળી તેના મરી ગયા પછી પણ કેવળ પોતાનો સ્વાર્થ
 “સંભારી સંભારીને રૂએ છે કે-“આટલું કાંમ અણરૂં
 “મૂકી ગયા. પણ એમ નથી વિચારતા કે-તે મિ-
 “ત્યારે ત્યારથી સમજણો થયો. ત્યારથી મરણાંત કાળ
 “મુઠી તેણે આપણું વૈતરૂં કર્યું છે. વળી તે આપડા નર-
 “કાદિ દુર્ગતિને વિષે એકલો ગયો છે, ત્યાં તેને કેવાં-કેવાં
 “દુઃખો પડતાં હશે ? વળી તે ઘણું દ્રવ્ય દમણને મૂકી
 “ગયો છે, આપણે તેના બીજા દુઃખમાંતો ભાગ લેવાને
 “અશક્ત છીએ, પણ તેનાજ મેળવેલા દ્રવ્યમાંથી થોડું
 “દ્રવ્ય તેની પછવાડે શુભકાર્યમાં વાપરીએ. વળી તેમને
 “આવો વિચાર પણ નથી થતો કે અરેરે ! તે મિત્રા-
 “રાએ રાત દહાડો પોતાના શરીરનું મુખ પણ ન વિ-
 “ચારતાં કુરુકપટ, છળભેદ અને અન્યાયથી તેણે આપણું

“જા હારણ પોષણ કર્યું છે; પણ પોતાના આત્માનું સા
ધન કરવાનો જરાપણ અવકાશ લીધો નથી. એવી ની
તે સંજ્ઞારીને કોઈપણ રૂઢન કરતું નથી.” માટે હે ચે-
તન ! વિચાર કર, વિચાર કર. મોં સ્વાર્થનું સગું છે.
કોઈ કોઈનું નથી. જ્ઞાનીઓ પોકારી પોકારીને કહી ગયા
છે કે—“एगोहं, नयि मे कोई” એટલે હું એકલો છું
મારું કોઈ નથી.

બ્યારે આ જીવને શુભ કર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે
પોતે ઉત્તમ જાત, કુળ, રૂપ, બળ, વિદ્યા, રાજ્ય, લક્ષ્મી,
ઐશ્વર્ય, મંડળેશ્વરપણું, અકવર્તીપણું, દેવપણું, ઇંદ્રપણું
તથા જગતપુજ્ય તીર્થંકરપણું સંપાદન કરી એકલોજ
નિર્વાણપદને પામે છે.

છેવટે સાર એ છે કે—આ જીવ એકલો આવે છે,
એકલો જાય છે, જન્મ, જરા, મરણોદિનાં દુઃખો પણ
પોતે એકલોજ સહન કરે છે. એમ સમજી હંદુખીજ-
નોતો તથા પરિગ્રહનો અમત્વ છોડી દે ખરે ! ઝાઝાં
મળવાથી ઝાઝી ઉપાધિ થાય છે. અહો ચેતન ! તું મા-
ન કે એકત્વમાંજ તારી સિદ્ધિ છે. આ સંસારમાં અનંત
જીવોના સંબંધમાં તારે ઉપાધિ લોગવવાનું શું અવસ્ય
છે ? તેનો ત્યાગ કર, અને એકત્વમાં પ્રવેશ કરી, નમો
રાજર્ષિની મારફત એકત્વનેજ કલ્યાણકારી બાણી પરમા-
નન્દ સંપદાને પામ.

ધંદ્રવજા.

પુણ્યે જોડેલો છવ સ્વર્ગે જાગે,
પાપે જોડેલો છવ નર્કે જાગે;
જો છવ જા આપ કરે જાડેલો,
જો જાણીને તે મમતા મહેલો.

ઉપજાતિ.

જો જોડેલો છવ કુટુંબ ચાગે,
મુખી દુઃખી તે તસ વિપ્ર થાગે;
શ્રી હાથ દગી વસયો જાડેલો,
નમી પ્રભોધ્યો તિણથી વહેલો.

શ્રી કેશવચિમળા.

૫ અન્યત્વભાવના.

શાર્દુલનિકિરીત છંદ.

ના મારાં તન રૂપ કાંતિ યુવતી, ના પુત્ર કે જ્ઞાત ના,
ના મારાં ભૂત સ્નેહિયો સ્વજન કે, ના ગોત્ર કે જ્ઞાત ના,
ના મારાં ધન ધામ યોવનધરા, એ મોહ અજ્ઞાતવના,
રે ! રે ! જીવ વિચાર એમજ સદા, અન્યત્વદા ભાવના.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

આ શરીર તે મારું નથી, આ રૂપ તે મારું ન-
થી, આ કાંતિ તે મારી નથી, આ સ્ત્રી તે મારી નથી,
આ પુત્ર તે મારા નથી, આ ભાગ્યો તે મારા નથી,
આ દાસ તે મારા નથી, આ સ્નેહીઓ તે મારાં નથી,
આ સંબંધીઓ તે મારાં નથી, આ ગોત્ર તે મારું ન-
થી. આ જ્ઞાતિ તે મારી નથી, આ લક્ષ્મી તે મારી ન-
થી. આ મહાલય તે મારાં નથી, આ યોવન તે મારું
નથી, અને આ લૂચી તે મારી નથી. માત્ર એ અજ્ઞાન
પણુનો મોહ છે. સિદ્ધગતિને સાધવા માટે હે જીવ !
અન્યત્વનો યોધ દેતારી અન્યત્વભાવનાનો વિચાર કર.
વિચાર કર.

મિથ્યાભયત્વની ભ્રમણા ટળવા માટે, અને વૈરા-
ગ્યની વૃદ્ધિને માટે પ્રભાવથી મનન કરવાયોગ્ય રાજરા-
જેન્દ્ર ભરતવું દૃષ્ટાંત અહીં આગળ ટાંક્યું છે.

ભરતેશ્વર.

ચક્રવૃત્તિની અનેક પ્રકારની સંપદાથી વિભૂષિત શ્રી-
 માન્ રાજરાજેશ્વર ભરત પોતાના મુંદર આદર્શ-ભુવનમાં
 વસાભૂપણથી વિભૂષિત થઈ મનોહર સિંહાસન પર બેઠા
 હતા, ચારે બાજુનાં દ્વાર ખુલ્લાં હતાં, નાના પ્રકારના
 ધૂપનો કુમ્ભ સૂક્ષ્મ રીતે પ્રસરી રહ્યો હતો નાનાં પ્રકારનાં
 સુગંધી પદાર્થો ધમધમી રહ્યાં હતાં, નાના પ્રકારનાં સુ-
 સ્વરચુક્ત વાજિત્રો યાંત્રિક કળાવડે સ્વર ખેંચી રહ્યાં
 હતાં, શીતળ, મંદ અને સુગંધી એમ ત્રિવિધ વાયુની
 લહરીઓ છૂટતી હતી, આભૂષણાદિક પદાર્થોનું નિરી-
 ક્ષણ કરતાં કરતાં એ શ્રીમાન્ રાજરાજેશ્વર ભરત તે ભુ-
 વનમાં અપૂર્વતાને પામ્યો તે એવી રીતે કે એના હાથનો
 એક આંગળીમાંથી વીંટી નિકળી પડી. ભરતનું ધ્યાન
 તે ભણી ખેંચાયું અને આંગળી કેવળ અડવી જણાઈ-
 નવ આંગળીઓ વીંટીથી જે મનોહરતા ધરાવતી હતી,
 તે મનોહરતા વિના આ આંગળી પરથી ભરતેશ્વરને અ-
 હમૂત મૂળોત્તર વિચારની પ્રેરણા થઈ. શા કારણથી આ
 આંગળી આવી લાગવી જોઈએ? એ વિચાર કરતાં વીં-
 ટીનું નીકળી પડવું, એ કારણ એમ તેને સમજાયું. તે
 વાતને વિશેષ પ્રમાણભૂત કરવા બીજી આંગળીનો વીંટી
 તેણે ખેંચી લીધો. એ બીજી આંગળીમાંથી જેવી વીંટી
 નિકળી તેવી તે આંગળી પણ અશોભ્ય દેખાઈ. બીજી-
 એ વાતને સિદ્ધ કરવાને તેણે ત્રીજી આંગળીમાંથી વીંટી

કાઠી લીધી એટલે તે પણ તેવીજ દેખાયા લાગી. એમ અતુકમે દસે આંગળીઓ અડવી કરી મૂકી. અડવી થઈ જવાથી સૂત્રળીનો દેખાવ અશોભ્ય દેખાયો. અશોભ્ય દેખાવાથી રાજરાજેશ્વર અન્યત્રલાવનામાં ગદ્ગદિત થઈ એમ યોદ્યા—“અહોહો ! કેવી વિચિત્રતા છે ” કે ભૂમિમાંથી ઉત્પન્નથયેલી વસ્તુને ટીપ્પીને કુશળતાથી ધડી સુદ્રિકા બનાવી. એ સુદ્રિકાથી ચારી આંગળી સુંદર દેખાઈ, એ આંગળીમાંથી સુદ્રિકા નીકળી પડતાં એથી વિપરીત દેખાવ દીધો, વિપરીત દેખાવથી અશોભ્યતા અને અડવાપણું ખેદરૂપ થયું, અશોભ્ય જલાવાનું કારણ માત્ર વીંટી. એજ ઠંથું કે ? જો વીંટી હોત તો એવા અશોભા હું ન જોત. એ સુદ્રિકાથી ચારી આ આંગળી શોભા પામી. એ આંગળીવડે આ હાથ શોભે છે, અને એ હાથવડે આ શરીર શોભા પામે છે. ત્યારે એમાં હું શોભા કેની ગણું ? અતિ વિસ્મયતા ? મારી આ મનાતી મનોહર કાંતિને વિશેષ દીક્ષ કરનાર તે મણિ માણિક્યાદિના અલંકારો, અને રંગ ખેરંગી વસ્ત્રો ઠંથું. એ કાંતિ, મારી ત્વચાની શોભા કરી. એ ત્વચા શરીરની ગુપ્તતા ઢાંકી સુંદરતા દેખાડે છે. અહોહો ! આ મહા વિપરીતતા છે ? જે શરીરને હું માત્ર માનું છું તે શરીર તે માત્ર ત્વચાવડે. તે ત્વચા કાંતિવડે અને તે કાંતિ વસ્ત્રાલંકારવડે શોભે છે. ત્યારે શું મારા શરીરની તો કંઈ શોભા નહીંજ કે ? રૂબિર, માંસ અને

હોડનોજ કેવળ એ માણે કે? એને એ મારે તે હું
 કેવળ મારેજ માનું છું. કેવી ભૂલ? કેવી ભ્રમણા?
 એને કેવી વિચિત્રતા છે? કેવળ હું પરપુદ્ગળની શો-
 ભાથી શોભું છું. કોઈથી રમણિકતા ધરાવતું શરીર તે
 મારે મારું કેમ માનવું? એને કદાપિ એમ માનીને
 હું એમાં મમત્વભાવ રાખું તો પણ કેવળ દુઃખમય
 અને વૃથા છે. આ મારો આત્માનો એ શરીરથી એક
 કાળે વિયોગ છે? આત્મા જ્યારે બીજા દેહને ધારણ કર-
 વા પરવરશે ત્યારે આ દેહ અહીં રહેવામાં કાંઈ શકા
 નથી. એ કાયા મારી ન થઈ. અને નહીં થાય, ત્યારે
 હું એને મારી માનું છું કે માનુ એ કેવળ મૂર્ખતા છે.
 જેના એક કાળે વિયોગ થવાનો છે, એને જે
 કેવળ અન્યત્વભાવ ધરાવે છે, તેમાં મમત્વપૂર્ણ શું
 રાખવું? એ જ્યારે મારી થતી નથી ત્યારે મારે એવું
 થવું શું ઉચિત છે? નહીં, નહીં. એ જ્યારે મારી ન-
 હીં, ત્યારે હું એનો નહિં. એમ વિચારું દૃઢ કરું, એ-
 ને પ્રવર્તન કરું, એ વિવેકશુદ્ધિનું તાત્પર્ય છે. આ આ
 ખી મુદ્ધિ અનંત ચીજથી અને અનંત પદાર્થોથી
 ભરી છે, તે સરળ પદાર્થ કરતાં જેના જેટલી કોઈ પણ
 વસ્તુપર મારી પ્રિયતા નથી, તે વસ્તુ તે મારી ન થઈ
 તો પછી બીજી કંઈ વસ્તુ મારી હોય? અહોહો! હું
 બહુ ભૂલી ગયો. મિથ્યા મોહમાં લથેલી પડ્યો. તે નવ
 થોવનાઓ, તે કૃષ્ણદિપક પુત્રો, તે અકળાક લક્ષ્મી અને

તે ૭ ખંડનું મહાન રાજ, એ મારાં નથી. એમાંનું
 લેશમાત્ર પણ મારું નથી. એમાં મારો કિંચિત્ ભા-
 ગ નથી. જે કાયાથી હું એ સવળી વસ્તુઓનો ઉપ-
 ભોગ લઉં છું, તે ભોગ્ય વસ્તુ બ્યારે મારી ન થઈ, ત્યારે
 બીજી મારી માની જોડેલો વસ્તુ, સ્તેહી, કુટુંબી આદિ
 મારાં શું થનાર હતાં? નહીં. કંઈજ નહીં. એ મમ-
 ત્વભાવ મારે જોઈતા નથી. એ પુત્ર, એ મિત્ર એ
 કસત્ર, એ વૈભવ, એ લક્ષ્મીને મારે મારા માનવાંજ
 નથી હું એના નહીં, ને એ મારાં નહીં. પુણ્યાદિ સા-
 ધાને મેં જે જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી, તે તે વસ્તુ મારી ન થઈ
 એના જેવું સંસારમાં બીજું કયું ખેદમય છે? મારાં
 ઉપપુણ્યત્વનું પરિણામ આજકે? હવે એ સવળાંનો
 વિયોગજ કે? પુણ્યત્વનું એ ફળ પામીને એની વૃદ્ધિને
 મારે મેં જે જે પાપ કર્યા તે તે મારા આત્માએ ભો-
 ગવવાંજ કે? તે પણ એકલાએજ કે? એમાં કોઈ સહી-
 થારી નહીંજ કે? નહીં નહીં. એ અત્યંત્વભાવવાળા
 મારે હું સમત્વ દર્શાવી આત્માનો અનુહિતૈયી થઈ
 એને સોદ્ધ નકેનો ભોકતા કરું એ જેવું કયું અજ્ઞાન છે?
 એવી કઈ ભ્રમણા છે! એવો કયો અવિવેક છે?

ત્રેસઠશલાકા પુરૂષમાંના હું એક ગણાયો, ત્યાં
 આવાં કૃત્ય ટાળી શકું નહીં. અને પ્રાપ્ત કરેલી પ્રભુ-
 તાને ખોધ બેસું એ કેવળ અયુક્ત છે. એ પુત્રોનો, એ
 મમદાઓનો, એ રાજ વૈભવનો અને એ વાહનાદિ

મુખનો મારે કશો અતુરાગ નથી, મમત્વ નથી, વૈરાગ્યનું રાજ રાજેશ્વર ભરતના અંતઃકરણમાં આવું ચિત્ર પડ્યું કે તિમિરપટ દળી ગયું, શુદ્ધલધ્યાન પ્રાપ્ત થયું અરોપકર્મ બળીને, ભરતમીઠૂત થયાં ! ! ! મહા દિગ્વ્ય અને સહુએ કિરણથી પણ અતુપમ કાંતિમાન દૈવલયજ્ઞાન પ્રગટ થયું. તેજ વેળા એણે પંચમુષ્ટિ કેશ લોચન કર્યું. શાસનદેવીએ અને સંતસાજ આપ્યો, અને તે મહા વિરાગી, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, થઈ ચતુર્ગતિ, ચોવીશ દંડક, તેમજ આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી વિરક્ત થયો. અપણ સંસારનાં સઘળાં મુખ વિજ્ઞાસથી એણે નિવૃત્તિ કરી. રાગ દ્વેષ ગયો, અને તે નિરંતર ન્ત-વચાચોગ્ય પરમાત્મા થયો.

ખરેખર ભરતનું મનન કરવાચોગ્ય ચરિત્ર સંસારની ચોકાતિતા અને આદાસિન્ધતાના પુરેપુરે ભાવ ઉપદેશ, અને પ્રમાણુદર્શિત કરે છે. કહો ? એને ત્યાં કંઈ ખામી હતી ? નહોતી એને ત્યાં નવયોવન સ્ત્રીઓની ખામી, કે નહોતી રાજરિદ્ધિની ખામી. નહોતી વિજયસિદ્ધિની ખામી કે નહોતી નવનિધિની ખામી, નહોતી પુત્ર સમુદાયની ખામી, કે નહોતી કુટુંબ પરિવારની ખામી. નહોતી રૂપકાંતિની ખામી કે નહોતી યશકીર્તિની ખામી. એને કોઈ પણ પ્રકારની ખામી નહોતી. એવી રીતે છે ખડનો પ્રભુ દેવના દેવ જોવો, અદ્વૈત સામ્રાજ્ય લક્ષ્મીના લોખા, મહાયુનો ધણી, અ-

નેક રતનની યુક્તતા ધરાવનાર, રાજરાજેશ્વર ભરત આ-
દર્શભુવનને વિષે અન્યત્વભાવના ઉપજવાથી શુદ્ધ વિ-
તરાગી થયો. ભરતેશ્વરે વિવેકથી અન્યત્વના સ્વરૂપને
જોયું, જાણ્યું, અને સર્પ-કંચુકવત્ સંસાર પરિત્યાગ
કરી તેનું મિથ્યા ભ્રમત્વ સિદ્ધ કરી આપ્યું. મહા વૈ-
રાગ્યની અચળતા, નિર્ભ્રમત્વતા, અને આત્મશક્તિનું
પ્રકુદિસત થવું આ મહા યોગીશ્વરના ચરિત્રમાં કહ્યું છે.

એક પિતાના સો પુત્રમાં નવાણું, આગળ આત્મ-
સિદ્ધિને સાધતા હતા, સોયા આ ભરતેશ્વરે સિદ્ધિ સાધી.
પિતાએ પણ એજ સિદ્ધિ સાધી. ભરતેશ્વરી રાજયાસનપર
બિરાજનારાઓમાંથી આઠપાટ મુધો એજ આદર્શ-ભુવ-
નમાં તેજ સિદ્ધિને પામ્યા કહેવાય છે. એ સકળ સિદ્ધિ-
સાધકમંડળ, અન્યત્વનેજ સિદ્ધ કરી એકત્વમાં પ્રવેશ
કરાવે છે. અભિવંદન હો તે પરમાત્માઓને !

ઉક્તચરિત્રો એવો બોધ આપે છે કે આ સંસાર-
માં દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, સંપદા અને ભોગાદિનો તને
જે જે સંબંધ થયો છે, તે બધાં તારા રૂપથી અન્ય છે
એટલે ભિન્ન છે. જુદાં છે, તેમાં તને કોની દિલગીરીનો
વિચાર થયાં કરે છે ? તે સર્વનો સંબંધ તેં અનંતીવાર
જોડ્યો છે, અને છોડ્યો છે. જેનો સંયોગ છે તેનો વિ-
યોગ છે. કારણકે વૈરાગ્યશતકમાં કહ્યું છે કે—

અનથ સુખા અનથ, ગેહિણી પરિ અણોડવિ અનથ;
મૂઝા નિશિવ્ય મુહુર્ત, પશિતં દેવજનતેજ.

ભાવાર્થ—હે આત્મન! તું આ સંસારરૂપ ચક્ર
 રોળ ઉપર ચડીને એમ વિચાર કરે છે કે આ મારું
 સર્વજનું કુટુંબ મારા ભેગું સદાકાળ એક સ્થિતિમાં રહે,
 અને આ સર્વ કુટુંબનો મારે કોઈ દિવસ વિયોગ પડે
 નહીં એવા ઉપાયમાં તું રાત્રી દિવસ મગડો છે. પરંતુ
 એમ વિચાર નથી કરતો કે જે વસ્તુ કેવળ અન્યત્ર
 અને અસ્થિર સ્વભાવ ધરાવે છે, તે કરોડો ઉપાયે કા-
 રી સ્થિર થવાની નથી. કારણકે જે સર્વ કુટુંબી માણ-
 સો છે, તે સર્વનાં કર્મ જુદાં જુદાં છે. પરંતુ એકરૂપે
 નથી; તેથી સ્ત્રી પુત્ર અને પુત્રીઓ આદિ પરિવાર પો-
 તપોતાના કર્માનુસારે નાના પ્રકારની ગતિઓમાંથી જે-
 વી રીતે આનંદ પાડે તેવી રીતે પાછાં આનંદનાં જાય છે,
 તે કેવી રીતે આનંદ પાડે? ઉત્તર—જેમ કોઈ ભૂત-
 દેવતાને બળી બાકળા ફેંકે છે, તે બળી બાકળા પરા-
 ધીનપણે જુદી જુદી જગાએ જઈ પડે છે; તેમ આ
 બિચારા સ્ત્રી, પુત્રાદિ કુટુંબીજનો કર્માધીનપણાથી અ-
 નેક પ્રકારની ગતિઓમાં જઈ પડે છે. એમ વિચારી તે-
 વા ખોટા મમત્વને છોડી દઈને તેમના સંયોગ વિયોગમાં
 રાગ-દ્વેષ ન કરતાં તારા આત્માની ચિંતા કર. મનુષ્ય
 ભવનો જે જે સમય જાય છે, તેમાં જે તું તારું
 પોતાનું હિત નહીં કરીશ, પાપથી વિમુખ નહીં થઈ-
 શ. તથા કુગતિનું કારણ જે રાગ, દ્વેષ, કામ, ક્રોધ અને
 લોભાદિ કપાયથી તારા આત્માને નહીં મૂકાવીશ, તે

નરક તિર્યગગતિમાં પરાધીન થયા પછી શું કરી શકી-
શ? જે સ્ત્રી, પુત્ર, સેવકાદિને પોતાનાં માને છે તે મિ-
થ્યા મોહનો મહિમા છે. આત્મ નામજ મિથ્યાત્વ છે.
એ સમસ્ત સંબંધ કર્મજનિત અને અલ્પકાળનો છે.
પોતાના સ્વરૂપની ભૂલ થવાથી તે સર્વને પોતાના મા-
ની લીધેલ છે, પણ સર્વ સંસારી જીવોની પ્રકૃતિ જુદી
જુદી છે. પ્રકૃતિ મળ્યા વિના પ્રીતિ કેમ થાય? જે કો-
ઈથી પોતાના વિષય-કષાયરૂપ પ્રયોજન પારપડતાં હોય
તો તેની સાથે પ્રીતિ કરે છે, પણ વિના પ્રયોજને પ્રી-
તિ થતી નથી. જેવી રીતે કે-વેળુના કણમાં જખાદિ
ચીકણાશ મળવાથી તેના લાડવો બંધાય છે. તેવી રીતે
સર્વ કુટુંબીજનો વિષય-કષાયરૂપ ચીકણાશથી સંબંધ
ધરાવે છે. પણ જળ સૂકાઈ જવાથી કણીઆ જુદા જુ-
દા પડી જાય છે તેમ વિષય-કષાયરૂપ મતલબ પાર ન
પડવાથી પ્રીતિ છોડી દે છે. આટલે આત્મનું ! બધું
જગત વેલુના કણની માફક કોઈ કોઈનું સંબંધી નથી.
સંસારી જીવોને જે પોતાના વિષય-કષાય પુષ્ટ કરે તેજ
મિત્ર છે, અને તેમાં જે અટકાવ કરે તેજ વેરી છે. જ-
ગતનો એવો સ્વભાવ જાણી અન્યમાં (પરમાં) જે રાગ,
દ્વેષ છે તેનો ત્યાગ કર, ત્યાગ કર.

આત્મા સ્વભાવથી (મૂળથી) શરીરાદિથી વિલક્ષણ-
ચેતનામય છે. દેહ-પુદ્ગલ વિનાશક અચેતન, -જડ છે.
કારણ કે તે અનેક પુદ્ગલ પરમાણુઓના સમુદયથી બ-

નેસ છે. પણ તે તમામ પરમાણુ જુદા જુદા વિખરાઈ
જશે. અને આત્મા, ચૈતન્ય, સ્વભાવ, અખંડ અવિનાશી
રહેશે. તેથી સકળ સંબંધમાં અન્યપણાનો દૃઢ નિર્ણય કર-
શે. આત્માનો સ્વભાવ દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ અને નોકર્મથી
અન્ય છે. એમ જાણી અન્યત્વને સિદ્ધ કરી એકત્વને ભાવે.

ધંદવળા

જો આપણો દેહજ એ ન હોય,
તો અન્યકો આપણ મિત્ર કોય;
જો સર્વ તે અન્ય ધંદાં ભણી જો,
કે હો તિહાં હર્ષ વિપાદ કીજો. ૧

ઉપજાતિ.

દેહાદિ જે જીવ ચકી અનેસ,
રયાં દુઃખ કીજો તર નાશ કરાં;
તે જાણીને વાધણીને પ્રબોધી,
શુકોસલે સ્વાંગ ન સાર કીધી. ૨

શ્રી કેશરવિભજ,

૬ અશુચિભાવના.

કાયા મહા એ અશુચિતાઇ,
જિહાં નવ દ્વાર વહે સદાઇ;
કસ્તૂરિ કર્પૂર સુદૃઢ્ય સોઇ,
તે કાચ સંયોગ મહીન હોઇ. ૧
અશુચિ દેહી નર નારિ કેરી,
મ રાચજે એ મળમુત્ર શેરી;
એ કારમી દેહુ અસાર દેખી,
ચતુર્થ ચક્રિય પણ તે ઉવેખી. ૨

શ્રી કેશરવિમળ,

ભાવાર્થ—હે ! ચેતન ! આ કાયા મહા મહા અ-
શુચિમય છે, જેના નવ દ્વારમાં હમેશાં અશુચિ વહ્યાં
કરે છે; વળી જેના સંયોગથી કસ્તૂરી કર્પૂરાદિ મુગંધી
મહીન થઈ જાય છે. સ્ત્રી પુરુષોનાં શરીર એ મળમુત્રની
શેરી છે. એમાં શું રંજન થવા જેવું છે ? આ કારમી
એટલે ક્ષણમાં વિણસી જાય એવી અસાર કાયા દેખીને
ચોથા સનતકુમાર ચક્રવર્તિએ તેનું મિથ્યામાન તણ દીધું.
એ ભગવાન સનતકુમારનું ચરિત્ર અશુચિભાવનાનો
ઉત્તમ યોગ આપે છે.

સનતકુમાર.

ચક્રવર્તીની અનેક પ્રકારની સંપદાથી સંયુક્ત શ્રી-
માન રાજરાજેશ્વર સનતકુમાર નામે ચોથો ચક્રવર્તી

હતો, તેનાં વણ અને રૂપ અનુપમ હતાં. એક વેળા સૌ-
 ધર્મ સભામાં તેના રૂપનાં વખાણ થયાં. કોઈ બે દેવોને
 તે વાત રૂચી નહીં, તેથી ખાતરી કરવા વિપ્રરૂપે અંતઃપુ-
 રમાં ગયા. તે વેળા તેનો દેહ બેળભર્યો હતો, તેને અંગે
 મર્દનાદિ પદાર્થોનું વિલેપન થતું હતું, એક નાનું પો-
 તીયું પહેર્યું હતું, એવી રીતે તે સ્નાન મંજન કરાવવા
 બેઠો હતો. વિપ્રરૂપે આવેલા દેવતા તેનું મનોહર મુખ,
 કંથનવર્ણી કાયા, અને ચંદ્ર જેવી કાંતિ જોઈને બહુ
 આનંદ પામ્યા. જરા માથું ધુણાવ્યું, એટલે ચક્રવર્તીએ
 પૂછ્યું. તમે માથું કેમ ધુણાવ્યું? દેવોએ કહ્યું. -હું નરે-
 દ્ર! અને તમારું રૂપ નીરીક્ષણ કરવા બહુ અસિલાવી
 હતા. સ્થળે સ્થળે તમારાં વર્ણ, રૂપની સ્તુતિ સાંભળી
 હતી. આજે તે વાત અમને પ્રમાણભૂત થઈ, તેથી અમે
 આનંદ પામ્યા. માથું ધુણાવ્યું તેનું કારણ એ છે કે
 "જેવું લોકોમાં બોલાય છે તેવું જ તમારું રૂપ છે." એ-
 થી વિશેષ છે, પણ એાછું નથી. સનતકુમાર પોતાના
 સ્વરૂપ વર્ણની સ્તુતિથી પ્રભુત્વ લાવી બોલ્યો. તમે આ
 વેળા મારું રૂપ જોયું તે ભલે. પરંતુ હું ત્યારે રાજ-
 સભામાં વસ્ત્રાલંકાર ધારણ કરી સિંહાસનપર બેસું
 છું ત્યારે મારું રૂપ અને મારો વર્ણ જોવાયોગ્ય છે.
 આત્યારે તો હું બેળ ભરી કાયાએ બેઠો છું. જો તે વે-
 ણા તમે મારાં વર્ણરૂપ જુઓ તો અદ્ભૂત ચમત્કાર પા-
 મો, અને ચક્રિત થઈ જાઓ. તે સાંભળી દેવોએ ક-

હું. ત્યારે પછી અમે રાજસભામાં આવીશું. એમ કહીને ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. સનતકુમારે સ્નાન મંજન કરાવ્યા પછી ઉત્તમ અને અમૃતતુલ્ય વસ્ત્રાલંકારો ધારણ કર્યા. અનેક ઉપચારથી જેમ પોતાની કાયા વિશેષ આશ્ચર્યતા ઉપજાવે તેમ કરીને રાજસભામાં આવીને સિંહાસનપર બેઠા. આજુ બાજુ સમર્થ મંત્રીઓ, મુલદા, પડિતો અને સભાસદો પોતપોતાને યોગ્ય આસને બેસી ગયા છે. રાજરાજેશ્વર છત્ર, આમરથી ને ખમાખમાથી વિશેષ શોભી રહ્યો છે. તે વેળા પેલા જે દેવતાઓ પાછા વિપ્રરૂપે આવ્યા. અદ્ભૂતરૂપ-વર્ણથી આનંદ પામવાને બદલે જાણે બેઠ પામ્યા હોય એવા રૂપમાં તેઓએ માથું ધુણાવ્યું. તેથી ચક્રવર્તીએ પૂછ્યું:-અહો! બ્રાહ્મણો! ગઈ વેળા કરતાં આ વેળા તમે જુદા રૂપમાં માથું ધુણાવ્યું એનું શું કારણ છે? તે અને કહો. અવધિજ્ઞાના તુસારે વિપ્રે કહ્યું. “હે મહારાજ તે રૂપમાં અને આ રૂપમાં ભૂમી આકાશનો ફેર પડી ગયો છે.” ચક્રવર્તીએ તે સ્પષ્ટ સમજાવવા કહ્યું. બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે. “મહારાજ-ધિરાજ! પ્રથમ તમારી કોમળ કાયા અમૃતતુલ્ય હતી, આ વેળાએ ઝેરરૂપ છે, તેથી જ્યારે અમૃતતુલ્ય અંગ હતું ત્યારે આનંદ પામ્યા હતા. આ વેળાએ ઝેરતુલ્ય છે ત્યારે બેઠ પામ્યા છીએ. અમે જે કહ્યું તેની સિદ્ધતા કરવી હોય તો તમે હમણાં તાંબુલ થુકો, તેપર જે મક્ષિકા બેસશે તે તત્કાળ પરધામ પામશે. સનતકુમારે પગીચા

કરી તે સત્ય કરી. પૂર્વકર્મના પાપનો જે ભાગ તેમાં
આ કાયાના મદ સંબંધીનો મેળાપ થવાથી એ ચક્રવ-
ર્તીની કાયા ઝેરમય થઇ ગઇ. વિનાશીક અને અશુચિ-
મય કાયાનો આવો પ્રપંચ જોઇને તેના અતઃકરણમાં
વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. કેવળ આ સંસાર તજવા યોગ્ય
છે. સ્ત્રી, પુત્ર અને ભત્રાદિનાં શરીરમાં પણ આવીને
આવીજ અશુચિ રહી છે. એ સઘળું મોહ માન કરવા
યોગ્ય નથી. એમ જોલીને તે છ' ખંડની પ્રભુતા ત્યાગ
કરીને ચાલી નીકળ્યો. સાધુરૂપે જ્યારે વિચરતો હતો ત્યારે
તેને મહા રોગ ઉત્પન્ન થયો. તેના સત્યત્વની પરીક્ષા
લેવાને કોઇ દેવ ત્યાં વૈદરૂપે આવ્યો, અને સાધુને કહ્યું
કે હું બહુ કુશળ રાજવૈદ છું, તમારી કાયા રોગનો ભોગ
થયેલ છે, જે ઇચ્છા હોય તો તત્કાળ મદાદી આપું.
સાધુ જોડ્યા. હે વૈદ! કર્મરૂપ જે મહા મદાન્મત્ત રોગ
છે તે રોગ દાળવાની તમારી જે સમર્થતા હોય તો ભલે
મારો આ રોગ દાળો. એ સમર્થતા ન હોય તો એ રોગ
ભલે રહ્યો. દેવતાએ કહ્યું. એ રોગ દાળવાની સમ-
ર્થતા હું ધરાવતો નથી. પણ સાધુએ પોતાની લજ્જિ-
ના પારપૂર્ણ પ્રમળવડે શુક્રવાળી આંગળી કરી તે રોગને
ખરડી કે તત્કાળ તે રોગ વિનાશ પામ્યો, અને કાયા
પાછી હતી તેવી બની ગઇ. તે વેળા દેવે પોતાનું સ્વરૂપ
પ્રકાશ્યું. ધન્યવાદ આપી, વંદન કરી સ્વસ્થાનકે ગયો.

ઉક્ત ચરિત્ર ઉપરથી એવો બોધ મળે છે કે હ

આત્મનં ! તું આ અશુચિમય કાયાનો વિચાર કરીશ તો
તને જાણશે કે આ દેહ માતાની યોનીરૂપ દુર્ગંધમય
સ્થાનમાં પીતાના વીર્ય અને માતાના મલીન રૂધીરનો
મેળાપ થનાથી ઉત્પન્ન થયેલ છે, અને ત્રણ જગતના
એકરૂપ પુદ્ગલ પરમાણુના ચોપણથી વૃદ્ધિ પામેલ છે,
અને ગર્ભિને વિષે મહા મલીન દુર્ગંધમય રૂધીર ગાંસના
ભરેલા જરાયુપડલમાં નવ માસ રહેલ છે; તથા અતિ
દુર્ગંધ સહન કરી પ્રસવનું ભયંકર સંકટ સહન કરેલ
છે. વળી જેમ મળથી બનેલો અને મળથી ભરેલો ચારે
બાજુએ છિદ્રવાળો ઘડો હોય, તેમાંથી જે મળ નીક-
ળ્યાં કરે. તેને પાણી આદિ અનેક ઉપચારોથી ઘોઘએ
તોપણ તે કેવી રીતે સાફ થાય ? તેમ આ દેહ હાડ,
માંસ, રૂધીર, ત્વચા, નસો, મેદ અને મજ્જા એમ
સાત ધાતુથી બનેલ છે. વળી મળ મુત્રરૂપ દુર્ગંધમય
વસ્તુથી તથા લટ, કીડા આદિ જંતુથી ભરેલા આમ-
ડાના કોથળારૂપ છે. જેનાં મોટાં નવ દારમાંથી તથા
સાડાત્રણ કરોડ શ્લેષ્મમાંથી નિરંતર મળમુત્રાદિ દુર્ગંધવા-
ળા પદાર્થો વહ્યાં કરે છે. તેને નદી, કુવા, સમુદ્ર તથા
તીર્થોદિના જળોથી તથા બીજા અનેક સુગંધવાળા પ-
દાર્થોથી ઘોઘએ તોપણ તે કેવી રીતે પવિત્ર થાય ?
કસ્તુરી, કપૂર, ચંદન, પુષ્પ, અને તે સઘળાં તીર્થોદિનાં
જળો આ દેહના સંયોગથી ઉલટાં અપવિત્ર થાય છે.
તો આ અપવિત્ર દેહ કેવી રીતે પવિત્ર થાય ? આ જ-

ગંતમાં જે જે અપવિત્ર વસ્તુઓ છે, તે લોહી, માંસ, સૂણ, મુત્ર, વીર્ય, લાળ તથા કાન, નાક અને આંખ આદિના મેલના સ્પર્શથી થયેલ છે. ત્રસપ્રાણીના દેહના સંબંધવિના કોઈ અપવિત્ર વસ્તુ આ જગતમાં નથી. આ દેહને પવિત્ર કરવાને ત્રણલોકમાં કોઈપણ પદાર્થ સમર્થ નથી. તેવા શરીરને વિષે હું છવ! તું કર્મના વશથી બંધાયેલ છે, તેમાં મારાપણું માની લઇને એટલે આ શરીર તે હું છું એમ ધારીને તેના ઉપર સમાવભાવ રાખીને શું કરવા મિથ્યા હેરાન થાય છે.

પવિત્રતાના એ પ્રકાર છે. ૧ લૌકિક. ૨ લોકોત્તરં. લૌકિક પવિત્રતા આઠ પ્રકારે છે. કોઈની શુચિ અમુક કાળ ગયા પછી, કોઈની અગ્નિથી, કોઈની ધુપથી, કોઈની રાખથી, કોઈની માટીથી, કોઈની જળથી, કોઈની છાણથી અને કોઈની દલ્દાથી પવિત્રતા થાય છે. એમ જગતમાં આ દેહની પવિત્ર જળથી મનાએલી છે. પંજુ રક્તપીત જેવા, સદૈવ લોહી પડેથી ગદગદતા, મહારોગની ઉત્પત્તિવાળા, પંજમાં વિણસી જવાનો જેનો સ્વભાવ છે એવા દેહની પવિત્રતા માંત્રી એ મિથ્યા દર્શન છે. મળમુત્ર, નર્ક, હાડ, માંસ, પડ અને સ્લેષ્મથી જેતું બંધારણ રક્ત્યું છે. ત્વચાથી માત્ર જેની મનોહરતા છે, તે કાયાનો મોહ ખરે ત્રિભ્રમજ છે. સનતકુમાર જેવા અતિ પુન્ધના ધણીએ જેતું લેશમાત્ર માત્ર કંઈ તેપણુ જેથી સંખ્યાયું નહીં તો તે કાયામાં હે! પા-

મર પ્રાણા ઠું શું મોહ કરે છે. એ ક્રિયિત્ સ્તુતિપાત્ર નથી. આમ છતાં પણ આગળ આ મનુષ્યદેહને બીજા બધા દેહ કરતાં સર્વોત્તમ કહેવો પડશે. એનાથી સિદ્ધ ગતિની પ્રાપ્તિ છે. તે વાતની સિદ્ધતાને માટે અહીં નામ વ્યાખ્યાન આપ્યું છે.

આત્માના શુભ કર્મોના જ્યારે ઉદય થાય છે, ત્યારેજ તે મનુષ્યદેહ પામે છે. મનુષ્ય એટલે બે હાથ, બે પગ, બે આંખ, બે કાન, એક મુખ અને એક નાકવાળા દેહનો ધણી એમ નથી, પણ એનો મર્મ જુદો છે. જો એમ માનવામાં અવિવેક કરીએ તો પછી વાનરને મનુષ્ય ગણવામાં દોષ શો? એ બિચારાએ તો એક પૂછડું પણ વધારે પ્રાપ્ત કર્યું છે, પણ એમ નહીં. મનુષ્ય પણાનો મર્મ આદ્ય છે. વિવેકબુદ્ધિ જેના મનમાં ઉદય પામી છે, તેજ મનુષ્ય. બાકી બધા એ સિવાયના દ્વિપાદ-રૂપે પશુજ છે. પંડિત પુરુષો નિરંતર એ માનવપણાનો આમજ મર્મ પ્રકાશે છે, વિવેકબુદ્ધિના ઉદયથી મુક્તિના રાજમાર્ગમાં પ્રવેશ કરાય છે, અને એ માર્ગમાં પ્રવેશ એ માનવદેહની ઉત્તમતા છે. તોપણ તે દેહ કેવળ અંશુચિ મયજ છે. એના સ્વસ્થાવમાં અન્યત્ર નથી એમ નિરંતર સ્મૃતિમાં રાખવું ઉચિત છે.

આ દેહની લોકોત્તર પવિત્રતા એ છે કે કર્મમળને ધોઈ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિર થવું, એ પવિત્રતાનું કારણ રત્નત્રયીભાવ છે. રત્નત્રયીના ધારક, પરમ

સામ્યભાવવાળા દશ યતિવર્મ સંયુક્ત મુસાધુ છે. જેના સમાગમથી અમૃતિક આત્માના સ્વભાવને મહીન કરનારા મિથ્યાત્વ, વિષય, ક્રપા, રાગદ્વેષ આદિનો ક્ષય થઈ શુદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે આત્માને અનાદિકાળથી રાગાદિ કર્મમળ વળગેલા છે તે દૂર કરવા દેહ ઉપરનો રાગ તથા અશુચિભાવના ભાવો.

ગીતિવૃત્ત.

ખાણુ મુત્રને મળતી, રોગ જરાનું નિવારણું ધામ;
કાયા એવી ગણિને, માન ત્યજીને કર સાર્યક આમ.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

૭ આશ્રવભાવના.

માલિની વૃત્ત.

ઇહ અવિરતિ મિથ્યા યોગ પાપાદિ સાધે,
ઈહ ઉહ ભવ છવો આમવે કર્મ બાંધે;
કરમ જનક જે તે આશ્રવા જે ન રૂંધે,
સમર સમય આત્મા સંવરી સો પ્રબુદ્ધે.

ભાવાર્થ—કર્મ આવવાનું કારણ આશ્રવ છે. જેમ સમુદ્રની વચ્ચે છિદ્રાણું વહાણ હોય, તેમાં પાણી ભરાઈ જાય, ધરનું બારણું ખુલ્લું હોય તેમાં ફૂતરૂં પેસી જાય, અથવા ચીકણા વસ્ત્રપર રજ ચોંટી જાય, તેમ

બાર અગ્રત, સોળ કષાય, નવ નોકષાય, પાંચ પ્રકારનાં સિધ્ધાત્મ, અને મન, વચન, કાયાના પંદર યોગ મળીને ૫૭ આશ્રવદ્વાર એટલે પાપને પ્રવેશ કરનાનાં ગડનાળાં અથવા પ્રનાલિ છે.

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને પરિશુદ્ધતા ત્યાગ એ પાંચ પ્રકારનાં મહાવ્રત છે; એટલે એ પાંચ પ્રકારના પાપનો સર્વથા ત્યાગ એ પાંચ મહાવ્રતો સંયમધારી મુનિરાજને હોય છે. એ પાંચ મહાવ્રતો દેશે ઉણાં હોય તો તેને અભુવ્રતો કહે છે; એટલે એ પાંચ પ્રકારના પાપનો એક દેશે ત્યાગ તે પાંચ અભુવ્રતો વ્રતધારી શ્રાવકને હોય છે. કારણ કે ત્રસ જીવની મન, વચન અને કાયાથી હિંસા કરવી નહીં, કરાવવી નહીં, અને કરનારને સાફ કરી માનવું નહીં, એવો નિયમ હોય છે. પણ સ્થાવરની વિરાધના પ્રયોજનના વશથી કરવી પડે છે, તેથી ગૃહસ્થને એક દેશથી હિંસાનો ત્યાગ હોય છે. બાકીના ચાર ગુણવ્રત, અને ત્રણ શિક્ષાવ્રત મળી બાર વ્રત છે. તે બારવ્રત ધારણ નહીં કરવાથી પાપનો આશ્રવ થાય છે.

ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાય છે. તે દરેકની અનંતાતુલ્યધી, અપ્રત્યાજ્યાની, પ્રત્યાજ્યાની અને સંજવલન એમ ચાર ચોકડી મળી સોળ કષાય છે. સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, નપુંસકવેદ અને હાસ્યાદિ મળી નવ નોકષાય છે.

પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ છે.

મન, વચન અને કાયાના મળી પંદર યોગ છે.

મન, વચન, કાયાના શુભાશુભ પરિણામથી શુભાશુભ કર્મનો આશ્રય થાય છે. પરિણામની અભિલાષા, ઇંદ્રિયના વિષયની લોભુપતા, પારકું ધન હરી લેવાની ઇચ્છા, અન્યાયમાં પ્રવર્તન, અસક્ષતું ભક્ષણ, સાત વ્યસનનું સેવનું, પારકું ઘરું કરવાની પ્રતિ રાખવી, એવી એવી મનની પ્રવૃત્તિ થવાથી પાપનો આશ્રય થાય છે. વળી પોતાની પ્રસંસા અને પરની નિંદા, હિંસારંભ કરવાવાળા, વિષયાનુરાગ વધારવાવાળા, કપાયરૂપ અગ્નિને મળગાવવાવાળા, ધર્મ વિરુદ્ધ મિથ્યાત્વ સ્વરૂપને પુષ્ટ કરવાવાળા વચનોથી પાપનો આશ્રય થાય છે. યત્ના વિના કરણારહિત સ્વછંદતાથી દેહનું પ્રવર્તાવનું, મહાઆરંભની પ્રવૃત્તિ અને દેહની સારવારમાં રહેલું ઇત્યાદિ કાંચયોગથી પાપનો આશ્રય થાય છે; પણ એથી ઉલટી રીતે એટલે પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયમાં સંતોષ ધરવો. એટલે વિષયથી વિરક્ત થવું. પરોપકાર કરવાની ઇચ્છા, દુઃખી પ્રત્યે દયાની લાગણી, તત્વનું ચિંતન સર્વ જીવ પ્રત્યે મિત્રભાવ, પંચપરમેષ્ઠીમાં ભક્તિ, ધર્માત્મા પ્રત્યે અનુરાગ, તપ, વ્રત, શિયલ અને સંયમની ઇચ્છા એવી એવી મનની પ્રવૃત્તિ થવાથી પુન્યનો આશ્રય થાય છે. સત્ય, હિંસા, મિષ્ટ તથા પરમાણમને અનુકૂળ વચનો, નિર્દોષની સાંચતા, પુચ્છનાં, પરાંવર્તન,

તથા અનુપ્રેક્ષા કરવાથી પુન્યનો આશ્રવ થાય છે. જિને
 ધરની સેવા, ધર્માત્મા પુરૂષની વૈયાવચ્ચ, જતનાથી છ
 વની દયા, ઇત્યાદિ કાયયોગથી પુન્યનો આશ્રવ થાય છે.
 એમ મન, વચન અને કાયાની શુભાશુભ પ્રવૃત્તિને તી-
 વ્રમંદ કપાયના યોગથી નાના પ્રકારના કર્મનો તીવ્રમંદ
 બંધ થાય છે. તેના ઉપર મુક્તમુક્તાવળીમાં કહ્યું છે કે—

જે કુંડરિકે પ્રત છાંડિ દીધું,

ભાઈતણું તે વળિ રાજ્ય લીધું;

તે દુઃખ પામે નરકે ઘણેરા,

તે હેતુ એ આશ્રવ હોય કેરા.

વિશેષાર્થ:—દૃષ્ટાંતરૂપે.

મહાવિદેહક્ષેત્રમાં વિશાળ પુંડરિગિણી નગરીના
 રાજ્યસિંહાસનપર પુંડરિક અને કુંડરિક નામે બે ભાઈ
 હતા. એક વેળા મહા તત્ત્વજ્ઞાની મુનિમહારાજ વિહાર
 કરતા ત્યાં સમોસર્યા મુનિના વૈરાગ્ય વચનામૃતથી કુંડ-
 રિક દિક્ષાનુરક્ત થયો, અને ઘેર આવ્યા પછી પુંડરિકને
 રાજ્ય સોંપી ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. સરસ નિરસ આહાર
 કરતાં થોડા કાળમાં તે મહારોગથી પીડાયો, તેથી ચારિત્ર
 પરિણામે ભંગ થયો. પુંડરિગિણી નગરીની અશોકવા-
 ડીમાં આવીને તેણે ઓઘો મુહુરત્તિ વૃક્ષે વળગાડી મૂ-
 ક્યાં. પછી નિરંતર તે ચિંતવન કરવા લાગ્યો કે પુંડ-
 રિક મને રાજ્ય આપશે કે નહીં આપે. વનપાળે કુંડ-
 રિકને ઓળખ્યો, તેથી તેણે જઈને પુંડરિકને સર્વ હકી-

કત જણાવી કે, આકુળ વ્યાકુળ થતો તમારો ભાઈ અ-
શોકબાગમાં રહ્યો છે. પુંડરિકે આવી કુંડરિકનાં મનો-
ભાવ જોયાં, તેને ચારિત્રથી ડાંળાયમાન થતો જોઈ કેટ-
લોક ઉપદેશ આપી સમજાવ્યો, પણ તેણે મન સ્થિર
થયું નહીં; તેથી તેને ઘેર તેડી લાવી રાજ્ય સોંપી દી-
ધું. પણ કુંડરિકની આજ્ઞાને સામંત કે મંત્રી કોઈ માન
વા લાગ્યા નહીં. ઉલટા તેને પ્રિયારતા હતા. કુંડરિકે
ઘેર આવ્યા પછી કુધાતુરની પેઠે અતિ આહાર કર્યો,
તેથી રાતે તેને ખડુ પીડા થઈ તે વગન થયું, પણ અ-
ભાવથી કોઈ પાસે આવ્યું નહીં, તેથી તેને પ્રચંડ ક્રોધ
વ્યાપ્યો. તેણે નિશ્ચય કર્યો કે આ દરદથી જો મને સાં-
તિ થાય તો પછી પ્રભાતે જો સઘળાને હું જોઈ લઈશ.
એવા મહાદુઃખાનથી મરીને સાંતમી નરકે તેત્રીસ આ-
ગરોપમને આયુષ્યે અનંત દુઃખમાં જઈને ઉપજ્યો.

હે જીવ ! ઉક્ત દુષ્ટાંત ઉપરથી સાર જો છે. જે—
રાજ્ય, લક્ષ્મી, કંચન, કામિની આદિ સચેત અચેત
દ્રવ્ય, પરિગ્રહ તથા કપોયાદિ ભાવ પરિગ્રહ આશ્રવણ
મૂળ છે. માટે તેનો ત્યાગ કરવો. જ્યારે તે બંનેનો સ-
ર્વથા મન, વચન અને કાયથી ત્યાગ થશે ત્યારેજ આ-
ત્માના અવિનાશી સુખની પ્રાપ્તિ થશે. માટે હે સવ્યો!
પાપ આવવાનાં ૫૭ આશ્રવદ્વાર બંધ કરો.

૮ સંવરભાવના.

ઇંદ્રવજ્જા.

જે સર્વથા આશ્રવને નિરોધે,
તે સંવરી સંવરભાવ સાધે;
તે ભાવ વંદા ગુરુ વજ્રસ્વામી,
જેને ત્રિયા કંચન કોડી વામી.

શ્રી કેશરવિમળ.

આશ્રવથી ઉલટો શબ્દ સંવર છે.

આશ્રવનો નિરોધ કરવાથી સંવર થાય છે. એટલે
પાપને આવવાનાં ગડનાળાં સમાન જે પાપ આશ્રવદ્વાર
રૂને સર્વથા રોકવાં એટલે નવાં આવતાં કર્મના સમૂહને
અટકાવવાં તે સંવર.

જેમ આશ્રવ ભાવનામાં કહેવામાં આવ્યું કે સમુ-
દ્રમાં રહેલી નાવને છિદ્ર હોય તો પાણી અંદર ભરાઈ
જીડી જાય, પણ તેને બંધ કરી દીધું હોય તો પાણી આ-
વતું નથી, અને તે નાવ પણ જીડતી નથી. તેમ પાપ
આવવાનાં પ્રતાળને રોકવાથી નવાં કર્મ આવતાં બંધ
થાય છે.

સમ્યગ્ દર્શનથી મિથ્યાત્વ આશ્રવ બંધ થાય છે.
પાંચ ઇંદ્રિયો તથા છઠું મન એને રોકવાથી ઇંદ્રિયો તથા
મનદ્વારે આશ્રવ થતો બંધ થાય છે.

છકાય જીવની ધાત કરવાવાળા આરંભના ત્યાગથી

તેથી દ્વાદશ અવિરતરૂપ કર્મ આવવાનાં દ્વાર રોકવાથી સંવર થાય છે.

સોળ ક્રપાય, નવ નોક્રપાયને છતી દશ લક્ષણયુક્ત યતિ ધર્મને ધારણ કરવાથી સંવર થાય છે. મન, વચન, કાયાના યોગથી કર્મનું આવવું થાય છે, પણ તેને ધ્યાન, સ્વાધ્યાય અને તપાદિવડે રોકવાથી સંવર થાય છે. વળી પાંચ સુમતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ પાળવાથી, દશ પ્રકારે યતિધર્મ ધારણ કરવાથી, બાર ભાવના ભાવવાથી, સત્તર પ્રકારે સંયમ પાળવાથી, બોવીશ પરિસહ સહન કરવાથી, નવાં કર્મ આવતાં બંધ થાય છે. એટલે સંવર થાય છે. પાંચ પ્રકારના પ્રમાદને તથા યત્નાથી વર્તવું તે સુમતિ છે. જેમાં અહિંસા એટલે દયા મુખ્ય છે. મન, વચન, કાયાના યોગને રોકવું તે ગુપ્તિ છે. સ્વતત્ત્વ એટલે આત્મતત્ત્વનું ચિંતન કરવું તે ભાવના છે. પૂર્વ કર્મના હિંદયથી શુદ્ધા, તૃપ્તિ પરિસહને કાયરતા રહિત સમભાવથી સહેવાં તે પરિસહનો જય છે. રાગાદિ દોષ રહિત પોતાના આત્મસ્વભાવમાં પ્રવૃત્તિ કરવી તે ચારિત્ર છે. એવી રીતે જે વિષયક્રપાયથી વિમુખ થઈ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી પ્રવર્તે છે. તેને સુમતિ ગુપ્તિ આદિ ઉપર જણાવેલ ધર્મોવડે નવીન કર્મનો આશ્રવ નહીં થતાં સંવર થાય છે. તેના ઉપર દૃષ્ટાંત.

આશ્રવભાવનામાં કુંડરિક અને પુંડરિક જે બે ભાગ-ઓનું ચરિત્ર લખ્યું હતું, તેમાં કુંડરિકે પ્રથમ ચારિત્ર ધાર-

જુ કંઈ હું, પણ પાછળથી તેનું મન ડાળાયમાન થવાથી
 ચારિત્ર તથા રાજ્ય લીધું તેથી મરી સાતમી નરકે ગયો,
 પણ તેના ભાઈ પુંડરિકે કુંડરિકને રાજ્ય આપી. તેના
 ચારિત્રનાં ઉપગરણ ઉદ્યો, મુખપટ્ટી આદિ લઈ નિશ્ચય
 કર્યો કે કોઈ મહર્ષિ ગુરુકને જઈ મારે દિક્ષા અંગીકાર
 કરવી. ત્યારપછી અશનપાન્યાદિ કરતું આવે અભિમુદ
 ધારી ઘેરથી અણવાણે પગે ચાલી નીકળ્યો. રસ્તે ચાલતાં
 પગમાં કાંટા વાગ્યા તેથી લોહીની બારાઓ ચાલી, તોપણ
 ઉત્તમ ધ્યાને સમતાભાવે રહ્યો. એથી એ મહાત્માવ
 પુંડરિક કાળ કરોને સમર્થ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને તેત્રીશ
 સાગરોપમને આયુષ્યે દેવરૂપે ઉપન્યો. અહો ! ભલ્યો !!
 આશ્રવથી કુંડરિકની શી હુદ્દશા ! અને સંવરથી પુંડ-
 રિકની શી શુભદશા !!

કેવળ કંચન કામિનીના દ્રવ્યભાવ પરિત્યાગી વજ્ર-
 સ્વામીએ સ્ત્રીને આશ્રવનું દ્વાર જાણી તેનો સત્કર નહીં
 કરતાં સંવરભાવમાં રહ્યા. તે ઉપર વજ્રસ્વામીનું દૃષ્ટાંત.

શ્રી વજ્રસ્વામી કેવળ કંચન કામિનીના દ્રવ્યભાવ
 પરિત્યાગી હતા. એક ધનાવા નાગે શ્રીમંતની રૂકિમણી
 નામની મનોહારિણી પુત્રી વજ્રસ્વામીના ઉત્તમ ઉપદે-
 શને અવળું કરી ચોહિત થઈ. ઘેર આવી માતાપિતાને
 કહ્યું કે જો હું આ દેહે પતિ કરું તો માત્ર વજ્રસ્વા-
 મીના જ કરું. અન્યની સાથે પરણવાની મારે પ્રતિજ્ઞા
 રૂકિમણીને તેનાં માતાપિતાએ બહુએ કહ્યું. બેસી !

વિચારતો ખરી કે મુનિરાજ તે વળી પરણે? એણે
 તે આશ્રવદ્વારની સત્ય પ્રતિજ્ઞા અદ્વય કરી છે; તે
 પણ રૂકિમણીએ કહ્યું ન માન્યું. નિરૂપાયે ધનાવા શેઠ
 કેટલુંક દ્રવ્ય અને પોતાની સરૂપવાન પુત્રી રૂકિમણીને
 સાથે લીધી, અને જ્યાં વજ્રસ્વામી ખિરાજતા હતા ત્યાં
 આવીને કહ્યું કે, આ મારી મુકોમળ અને અતિ સરૂ-
 પવાન પુત્રી રૂકિમણીની સાથે પાણીપહોણ કરી આ
 લક્ષ્મી છે તેના તમે યથાર્થ ઉપભોગ કરો, અને વૈભવ-
 વિલાસમાં વાપરો. એમ કહીને તે પોતાને ઘેર ગયો. પો-
 વનાવંસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલી અને રૂપના અખારરૂપ રૂકિમ-
 ãણીએ વજ્રસ્વામીને અનેક પ્રકારે લોભ સંબંધી આમ-
 ત્રણ કર્યું, લોભનાં મુખ અને પ્રકાર વર્ણવી બતાવ્યાં,
 મનમોહક હાવભાવ તથા અનેક પ્રકારનાં અજાયવાના
 અનેક ઉપાયો કર્યા; પરંતુ તે કેવળ વૃથા ગયાં. મહા
 મુંદરી રૂકિમણી પોતાના મોહકદાક્ષમાં નિષ્ફળ થઈ.
 ઉચ્ચરિત્ર વિજયમાન વજ્રસ્વામી મેરૂની પેઠે અ-
 ચળ અને અટોણ રહ્યાં. રૂકિમણીનાં મન વચન અને
 કાયાના સર્વ ઉપદેશ અને હાવભાવથી તે લેશમાત્ર પી-
 ગળ્યા નહીં. આવી અતિ વિશાસ અને અડગ દૃઢતાથી
 રૂકિમણી બોલ પામી, અને નિશ્ચય કર્યો કે, આ સમર્થ
 છતેન્દ્રિય મહાત્મા કોઈ કાળે પોતાના ચારિત્રથી ચળિત
 થનાર નથી. લોહ પથ્થર પીગળાવવા મુદ્દતબ છે, પણ
 આ મહા પાવત્ર સાધુ વજ્રસ્વામીને પીગળાવવા સંભ-
 વ

ધીની આશા નિર્થક છતાં અધોગતિનાં કારણરૂપ છે. એમ સુવિચારી તે રૂઢિઅણીએ પિતાએ આપેલી લક્ષ્મીને શુભક્ષેત્રે વાવરીને ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. મન, વચન અને કાયાને અનેક પ્રકારે દમન કરી આત્માર્થ સાધ્યો.

હું ! આત્મન ! તત્વજ્ઞાનીઓ એને સંવરભાવના કહે છે, માટે તું પણ આશ્રવનો ત્યાગ કરી સંવરભાવના ભાવ. કે જેથી નવાં કર્મ આવતાં બંધ થાય.

દોહા.

શુભ માનસ માનસ કરી, ધ્યાન અમૃત રસરેલી;
નવદળ શ્રી નવકાર પય, કરી કર્મળા સમકેલી. ૧
પાતક પકે પખાળીને, કરી સંવરની પાળ;
પરમ હંસ પદવી લાજે, છોડી સકળ જંજળ. ૨

૯ નિર્જરાભાવના.

માલિનીપ્રત.

દુય દશ તપ ભેદ, કર્મ એ નિર્જરાએ;
ઉત્પત્તિ થિતિ નાસે, લોક ભાવા ભરાએ.
દુરલભ જગ બોધી, દુર્લભા ધર્મ બુદ્ધિ;
ભવહરણ વિભાવો, ભાવના એહ શુદ્ધિ,

ઉપજાતિપ્રત.

એ નિર્જરા કામ સકામ તેહી,

અકામ જે તે મરદેથી જેહી;
તે જ્ઞાનથી કર્મ નિર્જરીજે,
દૃઢપ્રહારી પરિતો તરી જે.

શ્રી કેશરવિમળ.

વિશેષાર્થ—સંસાર હેતુભૂત કર્મસંતતિનો ક્ષય કરવો તે નિર્જરા. બાર પ્રકારના તપવડે કરી કર્મઓધને બાળીને ભસ્મીભૂત કરવાં તેનું નામ નિર્જરાભાવના કહેવાય છે.

તપના બાર પ્રકાર છે. ૬ છ બાહ્ય અને ૬ છ અભ્યંતર તપ છે. અનશન, ઉણોદરી, પ્રતિસંક્ષેપ, રસ-પક્તિયાગ, કાયકલેશ, અને સંલીનતા. એ છ બાહ્યતપ છે. પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, શાસ્ત્રપઠન (સ્વાધ્યાય) ધ્યાન, અને કાયોત્સર્ગ. એ છ અભ્યંતર તપ છે.

૧ અનશન—તેના બે પ્રકાર છે. ૧ થોડા કાળ સુધીનું. ૨ યાવત્ જીવિત સુધીનું.

થોડા કાળ સુધીનું અણસણ તેના ઘણા ભેદ છે. નોકારસી, પોરસી, એકાસણું, આંબેલ, ઉપવાસ, અને એક ઉપવાસથી માંડી છમાસી તપ સુધી વિવિધ પ્રકારના ભેદ છે; તેથી ઇંદ્રિયો મદાન્મત્ત (બળવાન) થતી નથી. નિંદ્રા ઓછી થાય છે. નિંદ્રા ઓછી થવાથી જ્ઞાન, ધ્યાન અને સ્વાધ્યાય સુખેથી કરી શકાય છે, મારે છતી શક્તિ નહીં ગોપવતાં યથાશક્તિ એકાસણું, ઉપવાસાદિ તપ કરવો. બીજું યાવત્ જીવિત સુધીનું અણસણ. તેના બે પ્રકાર છે. ૧ પાદોપગમન, ૨ ભોત પચખબાણ.

૨ ઉણાદરી—એના અર્થ એવો થાય છે કે, પેટ ભરી ઠાંસી ઠાંસીને ખાવું નહીં, પણ જે ચાર ક્વલ (કાળીઆ) ઉણા રહેવું. પુરૂષને ૩૨ ક્વલનો અને સ્ત્રીને ૨૮ ક્વલનો આહાર કહેવાય છે; તેમાંથી એકાદ જે કાળીઆ ઉણા રહેવું તે દ્રવ્ય ઉણાદરી. અને કોથ, માન, માયા, લોભાદિ અદ્ય કરવા તે ભાવઉણાદરી કહેવાય છે.

૩ પ્રતિસંક્ષેપ—પોતાના મનની પ્રતિને સંક્ષેપવી એટલે ટુકી કરવી. પ્રતિઓ અટકાવી શાંતિ પાડવી. સાધુને ગાયત્રીના અભિયત્તરૂપ પ્રતિસંક્ષેપ જણવો. તેના ચાર ભેદ છે. ૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી. દ્રવ્યથી નિર્લેપ વસ્તુ લેવા આદિનો અભિયત્ત. ક્ષેત્રથી અમુક મહોલા યા શેરીમાંથી આહાર મળે તો લેવો, એવો અભિયત્ત કરવો તે. કાળથી—અમુક કાળે ગાયત્રીએ જવું તે ભાવથી—રૂદન કરતો, ગાયન કરતો, પુરૂષ યા સ્ત્રી આહાર આપે તો લેવો. એવા એવા અનેક તરેહના અભિયત્ત કરવા તે જેમ મહાવીર સ્વામીએ તથા ઠંઠણ રૂપિએ અભિયત્ત કર્યા હતા. આવક આશ્રયી પ્રતિસંક્ષેપ ચૌદ પ્રકારનો છે. જેને ચૌદ નિયમ ધારવા એમ કહે છે. તે ચૌદ નિયમની ગાથા:—

“ સચિત દ્રવ્ય વિગય, તંબોલ વથ્ય કુસુમેષુ;

“ વાણ સયણ વિલેપન, જલ દિશી નાણ ભતેસુ.”

૪ રસત્યાગ—વિકાર ઉત્પન્ન કરનારા પદાર્થોનો ત્યાગ જનનો પરિત્યાગ કરવો, એટલે વિગયનો ત્યાગ કરવો.

પ. કાયકલેશ અનેક પ્રકારે છે.

વીરાસન, ઉલટીઆસન, પદ્માસન આદિ અનેક આસનો છે. શરીરની સુશુષ્કારહિત લોંચાદિકટ્ટ સહન કરવું તે કાયકલેશ કહવાય છે.

૬ પ્રતિસંલીનતા—તેના ચાર ભેદ છે. ઇંદ્રિયો, કપાય અને યોગને સદેવો કાયમાની માફક ગુપ્ત ઇંદ્રિયને ગોપત્રી રહેવું અથવા એકાંત વસ્ત્રીએ રહેવું.

જે કટ્ટને મિથ્યાત્વીઓ પણ તપ માને છે, જેને લોકો પણ દેખી શકે છે, જેથી કષ્ટ ધડું અને લાભ અલ્પ થાય છે, તથા બાહ્ય શરીરને તપાવે છે, તેથી એ ૬ છ પ્રકાર નો બાહ્યતપ છે.

અલ્પતરૂતપ--૧ પ્રાયશ્ચિતતપ એટલે કીલેસા અપેરાધની (પાપનો) શુદ્ધિ કરવા કપટરહિતપણે લાગેલા દોષને ગુરૂ આગળ પ્રકાશ કરી, ગુરૂગુણે પ્રાયશ્ચિત લેવું, તેના દશ ભેદ છે.

૨ વિનય--જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રાદિનો વિનય કરવો તે. તેના સાત ભેદ છે. વિનય એ ધર્મનું મૂળ છે. જે વિનય ન હોય તે ધર્મજ નથી. જેમ કે "મૂઝાં નાસ્તિ કુતઃ શાસ્ત્રા."

૩ વૈયાવચ્ચ--આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થપિર, તપસ્વી, ગ્જાનિ, નત્રીન શિષ્ય, કુળ, ગચ્છ, સંધ અને સાધર્મીક (સ્વધર્મી) એ પ્રકારે દશની અશન, પાન, વસ્ત્ર, પાત્ર તથા ઔપત્ર પ્રમુખે કરી વૈયાવચ્ચ કરવી.

૪ સ્વાધ્યાય—વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુ-
ચેક્ષા અને ધર્મકથા એ પાંચ પ્રકારે જાણવો.

૫ ધ્યાન—તેના ૪ ચાર ભેદ છે. આર્ત, શોક, ધર્મ
અને શુદ્ધધ્યાન.

આર્તધ્યાન ચાર પ્રકારે છે. ૧ ઇષ્ટનો વિયોગ એ-
ટલે પોતાનાં વહાલાં સ્ત્રી પુત્ર મિત્રાદિનો વિયોગ થાય,
તથા શાતાવેદનીયનો ઉદય હોય તે મટીને અશાતાનો
ઉદય થાય. એટલે શાતાવેદનીયનો વિયોગ થવાથી
ચિંતા, શોક, અને વિલાપાદિ કરવા તે ઇષ્ટવિયોગ
આર્તધ્યાન.

૨ અનિષ્ટ સંયોગ—પોતાને નહીં ગમતાં એવાં સ્ત્રી,
પુત્ર, પુત્રી, બંધુ આદિનો મેળાપ થવાથી, તથા રોગા-
દિ ઉપત્તિ થવાથી એમનો વિયોગ ચિંતિતવો તે અનિષ્ટ
સંયોગ આર્તધ્યાન.

૩ રોગચિંતા આર્તધ્યાન.—શરીરને વિષે કોઇ રો-
ગની ઉત્પત્તિ થવાથી તેની ચિંતા કરવી તે. રોગચિં-
તા આર્તધ્યાન.

૪ અગ્રશોચ આર્તધ્યાન.—આવતા કાળની જે શો-
ચના કરવી તે. જેમકે અમુક વખતે આ કામ કરીશ; ત-
થા દાન, શીયળ, તપાદિનું કાળની ઇચ્છા કરવી. અથ-
વા આ ભવમાં આવાં તપાદિનાં કામ કર્યાં છે, તેથી
આવતા ભવને વિષે અમુક વસ્તુની પ્રાપ્તિ થજો. એમ
જે નિયાજી કરવું તે એથી અગ્રશોચાર્તધ્યાન.

આર્જિધ્યાનનાં ચાર લક્ષણ છે. ૧ મોટા સ્વરે રૂઢન કરવું. ૨ હીનપણું કરવું. ૩ આખમાંથી આંસુ પાડવાં. ૪ કિલટભાવણ વારંવાર કરવું.

૨ શૌરધ્યાન—તેના ચાર પ્રકાર છે.

૧ હિંસાનુબંધી. ૨ મૃયાનુબંધી ૩ સ્તેયાનુબંધી. ૪ સંરક્ષણાનુબંધી.

૧ હિંસાનુબંધી—ઝેટલે દેવે કરી પ્રાણીઓને મારવાની ક્રૂરતા વધ બંધનાદિ કરવાની જે ચિંતવના કરવી તે.

૨ મૃયાનુબંધી—પારકી ચાડી ખાવી, અસત્ય વચન બોલવાં, તથા કોઈને ઠગવાના અધ્યવસાય કરવા.

૩ સ્તેયાનુબંધી—કોઈ તથા લોભાદિને વંશ થઈ જીજનું દ્રવ્ય હરણ કરવાની જે ચિંતવના કરવી તે.

૪ સંરક્ષણાનુબંધી—વિપય કપાયના સાધનભૂત જે બંધનાદિ તેના રક્ષણને અર્થે સર્વ સંબંધીઓનું માહું ચિંતવવું તે. જેમકે, જે આ સર્વ જીવતા હશે તેો મારું બંધન લગ્ન લેશે, મારે જે તેઓ મરી જાય તેો સાડું.

તેનાં ચાર લક્ષણ છે. ક્રૂરતા, કઠોરતા, ઠગવાપણું, અને નિર્દયપણું. જેમકે કાળોઆ કસાઈની માફક મરણાંત મુઠ્ઠી પણ હિંસાદિમાં પ્રવૃત્તિ હોય.

૩ ધર્મધ્યાન—તેના ચાર પ્રકાર છે.

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તથા વૈરાગ્યભાવનાએ કરી પીતરાગના વચન ઉપર જે સદહુઆ ઝેટલે ધ્યાન રા

અર્થુ' તે. પહેલું આજ્ઞાવિચય ધર્મધ્યાન.

રાગ, દ્રેષ, વિષય કપાયાદિ જે આશ્રય છે, તે આ લોકને વિષે અપાયભૂત એટલે અનર્થરૂપ છે. એવી રીતે ચિંતવના કરવી તે. બીજું અપાયવિચય ધર્મધ્યાન.

સુખ, દુઃખ, હર્ષ, શોક, સંયોગ, વિયોગાદિનો વિપાક પ્રાપ્ત થવાથી તેના વિષે હર્ષ શોક નહીં કરતાં તેને માત્ર પૂર્વકૃત કર્મનું ફળ જાણવું તે ત્રીજું વિપાક-વિચય ધર્મધ્યાન.

છનેદર ભગવાને કહેલા ૫૮દ્રવ્યના લક્ષણ તથા સંસ્થાનાદિની જે ચિંતવના કરવી તે. એથું સંસ્થાન વિચય ધર્મધ્યાન. તેનાં ૪ ચાર લક્ષણ છે. ૧ આજ્ઞા રચિ. ૨ નિર્સર્ગરચિ. ૩ સુત્રરચિ. ૪ અવગાઢરચિ.

૪ શુક્લધ્યાનના ચાર લેહ છે. પૃથક્ત્વ વિતર્ક સ-પ્રવિચાર. ૨ એકત્વ પૃથક્ત્વ અપ્રવિચાર. ૩ સૂક્ષ્મક્રિયા અનિવૃત્તિ. ૪ વ્યુદ્ધિત્તક્રિયા અપ્રતિપાતિ. તેનાં ચાર લક્ષણ છે. ૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા, ૩ સરળતા, ૪ માર્દવતા.

જેમ ફળનો પાક બે પ્રકારે છે. ૧ સ્વાભાવિક ર પ્ર-યોગથી. તેમ કર્મ પણ બે પ્રકારે નાશ પામે છે. ૧ સકા-મનિર્જરા અને ૨ અકામનિર્જરા. અમારાં પૂર્વ કર્મ ક્ષય થાઓ. આવા આશયથી સમકેતી જીવોને તપસ્યાદિ કરતાં જે નિર્જરા થાય છે તે. સકામનિર્જરા છે અને એકેદ્રિયાદિ જીવોને તાપ, ટાઢ, વરસાદ, છેદનલેદનાદિ દુઃખ કરતાં જે નિર્જરા થાય છે, તે અકામનિર્જરા.

છે. જેમ મરુદેવી માતાનો છવ્વે અકામ નિર્જરાથી એકે-
દિવસાંથી આવી મરુદેવી માતાપણે ઉત્પન્ન થયો હતો.

સકામનિર્જરાપર એક વિપ્રપુત્રનું દ્રષ્ટાંત.

કોઇ બ્રાહ્મણે પોતાના પુત્રને સાત વ્યસનનો સેવનારો
જાણીને પોતાને ઘેરથી કાઢી મૂક્યો. તે ઘેરથી નીકળી જ-
ગલમાં જઇ કોઇ લૂંટારાની ટોળીમાં લાગ્યો. તે ટોળીના
ઉપરીએ તેને પોતાના કામમાં હુશિયાર અને પરાક્રમી
જાણી પુત્ર કરીને સ્થાપ્યો. એ વિપ્રપુત્ર દુષ્ટ દમન કરવામાં
દૃઢપ્રહારી જણાયો. તે ઉપરથી એનું ઉપનામ દૃઢપ્રહારી
કરીને સ્થાપ્યું. તે દૃઢપ્રહારી તસ્કરમાં અગ્રેસર થયો.
નગર, ગામ વગેરે સાંગવામાં જળવત્તર જાતીનાજોડ્યો.
તેણે ઘણાં પ્રાણીઓનાં પ્રાણ લીધા. એક વેળા પોતાના
સંગતિ સમુદાયને લઈને તેણે એક માંડું નગર લૂંટ્યું.
દૃઢપ્રહારી એક વિપ્રને ઘેર જોડા હતો, તે દહાડે તે વિપ્રને ત્યાં
પણા ત્રેમલાવથી ક્ષીર ભોજન કર્યું હતું. તે ક્ષીર ભો-
જનનાં ભોજનને તે વિપ્રનાં મનોર્થિ બાળકડાં ખાવાની
લાલચે વિંટાળ વળ્યાં હતાં. દૃઢપ્રહારી તે ભોજનને આ-
ડક્યા મૂક્યો, એટલે બ્રાહ્મણીએ કહ્યું કે “આરે મુરખના
સરદાર ! અભડાવ કાં ? અમારે-પણે કામ નહીં આવે.
એટલું પણ તું સમજતો નથી. દૃઢ પ્રહારીને આ વચન-
થી પ્રચંડક્રોધ વ્યાપ્યો અને તેણે તે દીન સ્ત્રીને કાળવંચિ
પગાડી, નહાતો નહાતો તેનો પતિ તેની સહાયતાએ થાયો,
તેને પણ તેણે મારી નાંખ્યો. એટલામાં ઘરમાંથી એક

ગાય દોડતી આવી, અને તેણે શીંગડે કરી દૃઢપ્રહારીને
 મારવા માંડ્યો, તે મહાદુષ્ટે તરવારના ઝાટકાથી તેને પણ
 મારી નાંખી. એ ગાય ગલેવતી હતી તેથી તેના પેટ-
 માંથી એક વાછરડું નીકળી પડ્યું, તેને તરફડતું દેખી
 દૃઢપ્રહારીના મનમાં બહુ બહુ પશ્ચાત્તાપ થયો. તે પો-
 તાના અંતઃકરણમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે મને વિકાર છે.
 કે એ મહા અધાર હિંસાઓ કરી! મારો એ મહાપાપ
 થી ક્યારે છૂટકો થશે? ખરે! આત્મસાથેક સાધવામાં
 જ શ્રેય છે?? એવી ઉત્તમ ભાવનાએ તેણે સ્વહૃદને પંચ
 મુખી કેશલુચ્ચન કર્યું. તેજ નગરની ઉગમણી ભાગોળે
 આવી ઉગ્રકાચોત્સર્ગે રહ્યો. આખા નગરજનોને પૂર્વે
 એનાથી સંતાપ થયો હતો, તેથી લોકોએ તેને બહુ બ-
 હુ પ્રકારે સંતાપવવા માંડ્યો. જતા આવતા લોકોએ
 ધૂળનાં ઢેફાં, પથ્થરા, ઇંટાળા અને લાકડી તરવારાદિની
 ઝુટકાથી માર મારીને અતિ સંતાપ્યો. ત્યાં આગળ લોક
 સમુદાયે દોઢ માસ સુધી તેને પરાભવ કર્યો; પછી થાકી
 તેને મૂકી દીધો એટલે દૃઢપ્રહારી ત્યાંથી કાચોત્સર્ગ પા-
 ણી આથમણી ભાગોળે જઈ એવાજ ઉગ્રકાચોત્સર્ગથી
 અડગ રહ્યો. તે દિશાના લોકોએ પણ તેવીજ રીતે ધૂળ
 નાં ઢેફાં અને પથ્થરાદિથી મારી મારીને એમજ પરા-
 ભવ્યો. દોઢ માસ થયા પછી તેને છંછડવા મૂકી દીધા
 એટલે દૃઢ પ્રહારી કાચોત્સર્ગ પાળી ત્યાંથી યોત્તરાદિ ભા-
 ગોળે જઈ તેવાજ ઉગ્ર કાચોત્સર્ગે રહ્યો. તે દિશાના લો-

કોએ પણ અતિ ઘણા પરાણવ કર્યો. પછી દોઢ મહિને
 ઘાફી-મૂઢી દીધાથી તે ચાથી દળાણાંદિ ભાગોળે દોઢ
 માસ મુઢી કાચોત્સર્ગે રહ્યા. ત્યાં અનેક પ્રકારના પરિચ
 હને સંહન કરીને તે ક્ષમાધર રહ્યાં. છકે માસે અનેક કર્મ
 સમુદાયને આળી વિગોધી વિગોધીને તે કર્મરહિત થયા.
 સર્વ પ્રકારના મમત્વનો તેણે ત્યાગ કર્યો. અનોપમ દીવ્ય
 દેવદયજ્ઞાન પામીને તે મુક્તિના અનંતમુખને પામ્યા.

શુદ્ધસ્થો ! ઉક્ત દ્રવ્યોંતથી આપ સર્વની ખાતરી
 થઈ હશે કે “ અન્ય દર્શનમાં પણ સ્તીહૃત્યા, ઘ્રાહૃત્યા,
 ગૌહૃત્યા અને બાળહૃત્યા એ ચાર હૃત્યાઓનું મોટું પાપ
 કહેલું છે તેથી ચાર મોટી અને બીજી અનેક જીવોની
 હૃત્યા કરનારા દુઃપ્રહારીએ જે નગરના લોકોને દુઃખ
 દીધું હતું તેજ નગરનાં લોકોનાં વચનોનાં, અને તાડના,
 તર્જનાદિ મારનો પ્રહાર અતિ ઘણી શમતાથી સહન કરી
 સકામનિર્જરાથી અનંતભવનાં તથા આ ભવમાં કરેલાં
 અનેક પ્રકારનાં પાપોને પશ્ચાત્તાપાદિ અભયંતરતરે
 કરી આળી ભરમીભૂત કરી દેવદયજ્ઞાન પામી મુક્તિના
 ભાગ્ય થયા. તેમજ મુકેશળ, ગજમુકુમાર, અને મેતા
 રજમુનિ આદિ અનેક મુનિવરો શમતાભાવથી ભાવ
 ના ભાવતાં દેવદયજ્ઞાન પામી મુક્તિ પામ્યા છે. એવી
 આ નિર્જરાભાવના ભાવો.

દોહા.

દુઃપ્રહારી દુઃખ્યાન ધરી, શુભ્રનિમિ ગજમુકુમાર;

સેતારજ મકન ભ્રમો, મુકેશલ મુકુમાળ, ૧
 એમ અનેક મુનિવર તથા, ઉપરમ સંવરભાવ;
 કંઠિયુ કર્મ/સવિનિર્જન્યા, તેણે નિર્જર પ્રસ્તાવ. ૨

૧૦ લોકસ્વરૂપભાવના.

માલિનીવૃત્ત.

જિમ પુરૂષ વિલોચે, એ અધોલોક તેવે,
 તિરિય પણ વિરાજે, થાળશો વૃત્ત જેવો;
 ઉરધ મુરજ જેવો, લોકનાળે પ્રકાશો,
 તિમજ ભવનભાનૂ, કેવળી જ્ઞાન ભાવો.

શ્રી કેશરવિમળ.

વિશેષાર્થ—જેમ પુરૂષ કેડ ઉપર બે હાથ દર્શ પગ
 પહોળા કરી ઉભો રહે, તેમ લોકનાળ કિંવા લોકસ્વ-
 રૂપ જાણવું. એટલે તેની કેડથી નીચેના ભાગમાં અ-
 ધોલોક, મધ્યમાં ત્રિચ્છલોક, અને ઉપરના ભાગમાં અ-
 ઉર્ધ્વલોક છે. તેનો આકાર એવો છે, કે અધોલોક ઉંધા
 વાળેલા માદળ સરખો છે, મધ્યભાગ એટલે ત્રિચ્છલોક
 થાળ અથવા ઝાલરને આકારે છે, અને ઉર્ધ્વલોક મૃદંગ
 સરખો છે.

જે દેખીએ છીએ તે લોકસ્વરૂપ છે, અને તેની બ-
 હાર અત્યંત આકાશ છે, તેને અલોક કહે છે. લોકમાં

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, અને-હવાદિ પદ્ધત્યો સર્વત્ર વ્યાપી રહેલ છે. અલોકમાં તે પદાર્થો નથી. માત્ર અધિકારના પરમાણુઓ છે. તે કેવળજ્ઞાનીઓ જાણી શકે છે.

સમસ્ત લોક ધનોદધિ, ધનવા અને તનવાએ કરી પાડાએલ છે. તે ઉત્તર દક્ષિણ ચૌદરજનજી ઉંચો છે, અધો લોક ખીચેથી સાત રજજીથી અનુક્રમે ઘટતા ઘટતા મધ્યમાં એક રજજી પોળોળો છે. એટલે સૌથી નીચે સાત મી પૃથ્વી સાત રજજી પોહોળી; છઠી ૭ રજજી પહોળી; એમ ઘટતાં ઘટતાં ત્રિજ્જાલોક એક રજજી પહોળો છે. ત્યાંથી વળી ઉપર ચડતાં ક્રમે ક્રમે અકેક રજજી વધતાં વધતાં સાઠાત્રજી રજજી ઉંચા ગયા પછી બ્રહ્મસ્વર્ગની અંતમાં પાંચ રજજી પહોળો છે. ત્યાર પછી ઘટતાં ઘટતાં લોકની અંતમાં એક રજજી પહોળો છે. એવી રીતે પૂર્વ પશ્ચિમ લંબાઈ પહોળાઈ છે. સમસ્ત લોકાકાશ ૭૪૩ ધન રજજી પ્રમાણ છે. એ લોકની મધ્યમાં એક રજજી લાંબી, પહોળી અને ચૌદરજજી ઉંચી વ્રસનાલી છે. તેમાં વ્રસજીવો છે. વ્રસનાલીની બહાર ઉપપાદ, મારણાંતિક, અને કેવળી સમુદ્ધાત વિના વ્રસ જીવોનું ગમન હોતું નથી. સ્થાવર જીવો સમસ્ત લોકમાં છે.

અધોલોક, ત્રિજ્જાલોક અને ઉર્ધ્વલોક એવા લોકના ત્રણ પ્રકાર છે. અધોલોક ૭ રજજી અને ઉર્ધ્વલોક ૭ રજજી છે. ત્રિજ્જાલોક અધોલોકની અંદર એટલે મથારો

છે. તેમજ સુક્તિસ્થાન અથવા સિદ્ધિસિદ્ધા તે પણ ઉર્ધ્વ લોકની અંદર ગોટલે અંતમાં છે. અર્ધલોકમાં ૭ નારકી, ભુવનપતિ, વ્યંતર અને વાળુવ્યંતરાદિ દેવો છે. ત્રિચ્છાલોકમાં, કર્મભૂમી, અકર્મભૂમી, અંતરદ્વીપ, પર્વતો, નદીઓ, દ્રહો, અને સમુદ્રાદિ છે. તથા સૂર્ય, ચંદ્ર, ચંદ્ર, નક્ષત્રાદિના અસંખ્યાત વિમાનો છે. વાંસુદ્વીપ, વાતાદ્વીપ અને પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ એ પ્રમાણે અદ્વીદ્વીપમાં ગનુષ્ઠો છે. ઉર્ધ્વલોકમાં બાર દેવલોક, નવ પ્રેવેચક, પાંચ અનુસરવિમાન, તથા સિદ્ધિસિદ્ધા છે.

જેવી રીતે તલમાં તેલ રહેલ છે, તેવી રીતે લોકમાં સર્વત્ર વર્ષા, અધર્મ દ્રવ્યો અસંખ્યાત પ્રદેશમાં વ્યાપી રહેલ છે, તે અસંખ્યાત પ્રદેશી લોકાકાશમાં અનંતાનંત જીવદ્રવ્ય છે. જીવરાશીથી અનંતગુણ પુદ્ગલ દ્રવ્યો છે. વળી લોકના અસંખ્યાત પ્રદેશમાં કાળ દ્રવ્યના અણુ જુદા જુદા સ્વરૂપે ફરી રહેલ છે. એવી રીતે જીવે દ્રવ્યથી લોકાકાશ ભરેલ છે. તેમાં જીવ મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાનના વશથી પરદ્રવ્યને પોતાનું સ્વરૂપ માની અનંતકાળથી ભ્રમણ કરી રહેલ છે.

વૈરાગ્યશતકમાં કહ્યું છે કે—

તંત્રિપિ નથિ ગાણં, લોએ વાલગ્ગ કોહિમિતંપિ;
જથ્થલ જીવા વહુસો, સુહં હલ પરંપરંપત્તો.

ભાવાર્થ—હે આત્મન! તું વિચાર કર કે આ ચોક્કસ રાજલોકમાં વાળના, અથવા ભાગ જેટલું એવું કોઈપણ

સ્થળ નથી કે જ્યાં આ જીવ સૂક્ષ્મ બાદર સ્થાવરપણે
તથા ત્રસપણે જન્મ મરણ નથી કરી આપ્યો, મતલબ કે
સર્વ પ્રદેશે એનો ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને વિનાશ થયેલ
છે. એણે વિચારી, વિષયસુંબથી વિરામ પામી તું તા-
રા આત્મસ્વરૂપના અવિનાશી ગુણમાં મગ્ન થા.

૧૧ બોધદુલ્લભભાવના.

અનાદિ કાળથી જીવ નિગોદમાં વસે છે. એક નિ-
ગોદ શરીરમાં સિદ્ધથી અનંત ગુણા જીવ છે. તે બધા-
નો પોત પોતાના કામણ દેહ સંયુક્ત અવગાહના એક
દેહમાં છે. એવી રીતે સૂક્ષ્મ બાદર નિગોદ જીવના દેહ-
થી તથા પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ સ્થાવરથી લોક ઉપર
નીચે બધી તરફ આંતરારહિત ભરેલ છે. જેવી રીતે
વેળુના મહાગાગરમાં હીરાની કણી પામવી મહા દુલ્લ-
ભ છે. તેવી રીતે પાંચ સ્થાવરમાંથી ત્રસપણું પામવું
મહા દુલ્લભ છે. કદાચિત્ ત્રસપણાને પામે છે તો વિકલ-
ત્રયમાંથી (એરેંદ્રિય, તેરેંદ્રિય અને ચૌરેંદ્રિયપણામાંથી)
પંચેંદ્રિયપણું પામવું મહા દુલ્લભ છે. કદાપિ પંચે-
દ્રિયપણું પામી પશુ, સિંહ, વાઘ, ગર્પાદિ પર્વાયમાં
જન્મ ઉપજે તો પંચેંદ્રિયપણું પામ્યો તે ન પામ્યા બ-
દાબર થયું. વળી જેમ ચૌદામાં રતનનો રાશી પામવો
મહા દુલ્લભ છે તેમ ચુત્રગ પાસાદિ દશ દ્રવ્યોંતની પેકે
મનુષ્યસ્વ પામવો મહા દુર્લભ છે.

પૂર્વભવમાં પુણ્યનો ધણો સંચય પ્રાપ્ત કર્યો હોય છે ત્યારે મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થાય છે કદાપિ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થયો, પણ આર્યદેશમાં જન્મ પામવો મહા દુર્લભ છે. જે અતિ શુભકરણીનો સંબંધ હોય તેજ આર્યદેશમાં જન્મ પામે. ભરતક્ષેત્રના ખત્રીસહજાર દેશમાં સાડીપચવીશ આર્યદેશ છે, અને બીજા સર્વ અનાર્ય દેશ છે.

આર્યદેશ કેને કહેવો ? જ્યાં શુદ્ધદેવ, શુદ્ધગુરુ, અને શ્રી વીતરાગનો પ્રરૂપેલો ધર્મ તેના પ્રવર્તક જે સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, અને સ્થવિર એ સાત હોય તે આર્યદેશ કહેવાય. પૂર્વભવમાં કરેલાં ધર્મ કર્તવ્યતા યોગથી આર્યદેશમાં જન્મ થાય; પણ ઉત્તમકુળ જાતિ પામવાં મહા દુર્લભ છે. કદાપિ પૂર્વ જન્મના પુણ્યોદયથી પૂર્વોક્ત ઉત્તમ કુળ પામ્યો, તો પણ તેમાં રૂપ અરોગ્ય એટલે રોગરહિતપણું અને આયુષ્ય એટલાં વાનાંનો સંપૂર્ણ યોગ પામવો તે અરે-અરો દુર્લભ છે. આજના કાળમાં ઉત્તમકુળ પામીને, પણ ધણા પ્રાણી રોગિષ્ટ, વળી ધણા પ્રાણી રૂપરહિત તથા ધણા પ્રાણી હીનાયુ એટલે અદ્વિપાયુષ્યવાળા દેખાય છે. તેમનાથી ધર્મનાં કાર્ય થઈ શકતાં નથી. તો તે છતાં ઉત્તમકુળ પામ્યો તોપણ શું થયું ? કંઈજ નહીં. એ પૂર્વોક્ત મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, ઉત્તમકુળ, રૂપવંતપણું, રોગરહિતપણું અને સંપૂર્ણ આયુષ્ય એ સર્વ વાનાં પામે, પણ સદ્ગુરુનો સંયોગ પામવો મહા દુર્લભ છે.

એટલે જે પંચમીગતિના આંતરક પોતે અસારના પાશ-
 થી મુકાણા અને ખીજતે મુકાવવા સમર્થ એવા દેવળ
 આત્મજ્ઞાની મુનિ મળવા અતિ અતિ દુર્લભ છે. મુનિ
 ત્રણ પ્રકારના છે. એક પથ્થરસમાન, ખીજ કાષ્ઠસમાન,
 ત્રીજ પિંપળાનાં પાનસમાન અથવા કાગળસમાન. તે-
 માં પથ્થરસમાન ગુરુ હોય તે પોતે ગુરુ ને આશ્રય
 લેનારને પણ ઘુડાડે. કાષ્ઠસમાન હોય તે પોતે તરે ને
 ખીજતે તારે. વહાણની પેઠે. પિંપળાનાં પાન અથવા
 કાગળ સમાન હોય તે પોતે તરે પણ આશ્રય લેનારને
 ઘુડાડે. માટે ખીજ પ્રકારના કાષ્ઠસમાન એવા ઉત્તમ
 સદ્ગુરુ, અકિંચની, નિર્જાણી, દયાવાન, સાંત, ક્રમાવંત,
 સત્ય, વૈરાગ્યવાન, બાહ્ય તથા અભ્યંતર પરિમહત્તા દ્ર-
 વ્યથી અને ભાવથી તમાગી અને વિતરાગદશાને ભજ-
 નારા સુગુરુ મળવા મહા મુશ્કેલ છે. કદાપિ મોટા પુ-
 રુષના સંયોગથી તેવા સદ્ગુરુ મળે. પણ આગસ, મોહ,
 અવિનય, મોટાઈ, અભિમાન, ક્રોધ, પ્રમાદ, કુપણ, ભય,
 શોક, અજ્ઞાન, વિકલ્પ, કૌતુક, અને વિષયાદિ તેર કાઠી-
 યા નડે. તેથી તેમના દર્શનનો કે તેમની દેશનારૂપી અમુ-
 તનાણી સાંભળવાનો જોગ મળવો મહા દુર્લભ છે. કદાપિ
 પૂર્વકૃત પુણ્યોદયે તેર કાઠીયાનો અંતરાય નિવારી ગુરુ
 દર્શન પામીને દેશના સાંભળે, પણ તેમનાં હીતકારક
 વચન દૃઢ્યમાં ધારે નહીં; કેમકે પૂર્વે કુગુરુની સંગતિ
 કરી છે. તેણે પોતાનાં મિથ્યા ઉપદેશવચન તેને દહ-

પણે રૂચ્યાં છે. તો તે કદાચહપણે અસ્થિમજ્જામય કરી રાખ્યાં છે. એટલે હાડ માંસની પેઠે સર્વત્ર વ્યાપી રહેલાં છે. એવા ખોટા ધર્મ દેખાડીને વળી એવું કહું છે કે “હું કહું છું” એથી ઉપરાંત બીજે કોઈ ધર્મનો સાર છેજ નહીં. તે માટે રખેને તું એ ધર્મથી ચલાય-માન થઈ જા! તુજને બીજે કોઈ પાખંડી મળશે, તે પોતાનો ધર્મોપદેશ કરશે, તેને તું સત્ય જાણીશ નહીં.” એમ વારંવાર વચનચુક્તિએ તેને કુગુરુએ પ્રથમ સમજાવેલ છે, અને તે શુગ્ર જીવે પણ તેવું વચન પોતાના મનમાં તેમજ નિર્ધાર કરી રાખ્યું છે. તેને સદ્ગુરુ મળ્યા, તેણે સંસાર તરવારૂપ ધર્મ કહ્યો, પરંતુ પૂર્વે કુધર્મ અંગીકાર કરેલો છે, તેને યોગે તે ખરા ધર્મને આદરી શકતો નથી. ઉલટો તે મૂર્ખનો ગુરુ ઉપર અભિવ્રતા એટલે શત્રુપણાનો ખોટો ભાવ થાય. એવા પ્રાણી જે હોય, તે ધર્મ પામી શકે નહીં. તેના ઉપર એક દૃષ્ટાંત.

કોઈએક ગુરુ ચેલો ભમતાં ભમતાં એક મોટાં નજરમાં આવ્યા. ગુરુ નગર બહાર બેઠો, અને ચેલાને નગરમાં લિક્ષા લેવા મોકલ્યો. તે ચેલો કોઈ શાહુકારની હવેલીમાં ગયો, ત્યાં સર્વના હાથમાં સોનાનાં કડાં પહેરેલાં દોઢાં. તેથી તેને પણ કડાં પહેરવાની હોંસ થઈ. પછી લિક્ષા લઈ ગુરુ પાસે આવ્યો. ગુરુ સાથે આહાર પાણી લીધા પછી ગુરુને કહેવા લાગ્યો કે “તમે અને સોનાનાં કડાં પહેરાવો.” તો હું તમારી સેવા કરું. તેને

છુરંગે કહ્યું કે બેટા, “યોગમાર્ગમાં એટલે યોગ સાધ-
 નાર સાધુ એક દમડી પણ પાસે રાખે નહીં તો સોના-
 નાં કડાં કેવી રીતે પહેરે?” તો તોરે મારે નહીં બને.
 એમ કહી યોગી ચેલાને ત્યાંજ મૂકી ચાલતો થયો. પા-
 છળથી ચેલાએ લિપ્તા માગી અતિ કષ્ટ સહન કરી પૈસા
 એકઠા કરી સોનાનાં કડાં પહેરવાનો નિશ્ચય કર્યો. નિત્ય
 પ્રભાતમાં વહેલો ઉઠી ગામમાં જઈ આવે, કહ્યું આદિ
 માગી વેચી વેચીને પૈસા એકઠા કર્યા. એમ કરતાં ત્રણ
 ચાર વર્ષમાં ચારસો પાંચસો રૂપિયા એકઠા થયા. તે ન
 ગરમાં એક સોની રહે છે. તેની સાથે મિત્રાચારી કરી,
 એક બીજા ઘણા સ્નેહે મળે તથા વાતચીત કરે. પણ
 સોની કપટી છે, તેની જોગીને ખબર નથી. એક દિવસે
 જોગીએ સોનીને કહ્યું કે “હું મેરા મિત્ર! મૈને ચારસો
 પાંચસો રૂપિયા એકઠા કર્યો છે. ઉસકા અચ્છા સુના લેકે
 મેરેકો કડાં બનાવે.” એવું સાંભળી સોનીએ કહ્યું કે
 “તું મારો મિત્ર છે; અને મારી આખર ગામમાં સારી
 નથી, તેથી ગામના સોની, સરાફ અને નાણાવટી સર્વે
 મારી સાથે ઈર્ષ્યા રાખે છે, માટે તું બીજા કોઈ સોની
 પાસે ધડાવી લે.” એ સર્વ સોનીના બોલ જોગીએ સ-
 ત્ય માન્યા અને ફરી સોનીને કહ્યું કે “તું મેરા મિત્ર છે,
 તો તેરેકું છોડકે દુસરેકી પાસ મેં નહિ બનવાઉં.”
 તોપણ સોનીએ વિદ્યાસ બેસાડવા સારું એક બે વાર
 નાકારો કર્યો. પરંતુ જોગીએ પરાણે કડાં ધણા સોંપ્યાં.

સોનીએ પણ ખરા સોનાનાં કડાં ઘડી તૈયાર કરી જો-
 ગીને આખ્યાં ને કહ્યું કે “મારું નામ લઈશ નહીં, અને
 આખા ગામમાં દેખાડી આવ, કે આ માની ચીઠી પ્ર-
 માણે કિંમત થાય છે કે નહીં. જો ચીઠી પ્રમાણે કિંમત
 થાય તો મને સાચો માનજે.” જોગીએ પણ ના-
 છાવટી, સરાફ અને સોની આદિ ઘણાને દેખાડી કિં-
 મત કરાવી તો ખરાખર સોનીએ કરી આપેલી ચી-
 ઠી પ્રમાણે કિંમત થઈ. તેથી જોગીને સોની ઉપર પૂ-
 ર્ણ વિશ્વાસ આવ્યો. તેવારે કડાં પાછાં લઈ આપીને સો-
 નીને આપવા સારૂ આખ્યાં. સોનીએ કહ્યું કે “પ્રભાત-
 ના લઈ જલ્લે.” પછી સોનીએ તે કડાં જેવાંજ બીજાં
 પીતળનાં કડાં ઘડી તોલમાં સરખાં કરીને તેની ઉપર
 રંગ ચડાવી આપી પ્રભાતે જોગીના હાથમાં આખ્યાં.
 અને કહ્યું કે “વળી પણ હું એક પારખુ દેખાડું, જે
 આ કડાં છે તે ગઈ કાલે જ્યાં જ્યાં દેખાડ્યાં હતાં,
 ત્યાંજ મારું નામ લઈને દેખાડજે. તો તે બધા પીતળ-
 નાં કહેશે.” કારણકે જો સર્વ મારા દુષ્ટી છે. એલાએ
 પણ તેમજ કંઈ અને ફરી બધાને તે સોનીનું નામ લઈ
 કડાં દેખાડ્યાં. તેવારે સર્વે કહેવા લાગ્યા કે “આ પીત-
 ળનાં છે.” અને જોગીએ કહ્યું કે, “તું મ સળલોક યહ
 સોની કે દુશ્મન હો.” કલતો તુમ સચે કહતેયે. તેવારે
 તે પરીક્ષકોએ કહ્યું કે, “કાલનાં કડાં બીજાં હતાં, અને
 આ વળી બીજાં છે.” માટે તું ઠગાય છે. તો પણ સો-

જીએ તેમની વાત સર્વથા નહીં જ માની. એ દૃષ્ટીએ
વ્યુદ્યાદિક ચિત્તવાળો પણ સર્વથા સદ્ગુરુ વચન ને
જ માને.

કદાપિ ધારો કે પૂર્વકૃત પુરુષોદયે કરી સદ્ગુરનાં
વચન માને, પણ તત્ત્વની જુદિ આવની ઘણી દાહણી
છે. કારણ કે શૂંગારાદિ રસ જેમાં પ્રાધાન્ય છે એવી ક-
થા આદિ રસે કરી સંયુક્ત જે અંથ તેના રસે કરી તે
આતા ધર્મ સાંભળે, તેથી સાંભળતો થકો પણ આત્મ-
ગુણને ખોધ નાંખે; માટે તત્ત્વની જુદિ ધારવી. કદાપિ
પૂર્વકૃત શુભકર્મના ઉદયથી દેશના સાંભળીને ધર્મનું ત-
ત્ત્વ ધાર્યું, પણ હિં સંજગતો ! તે આત્માને તત્ત્વની વાત
ઉપર શ્રદ્ધા (સંદેહણ) આવની પણીજ દાહણી છે. શા
માટે જે કોઈ આતા તે પોતાના મનથી ઉત્પન્ન થઈ જે
દેખનાજાય તેથી પોતાની મતિ આગળ કરે. એટલે
કહે કે “ગુરુ ભલે આમ કહે છે, પણ વાત તો મેં ધા-
રી છે તે પ્રમાણેજ હશે.” તથા કેટલાએક આતા તે
હામાડાલ થઈ પ્રમાદ મમેં થકા કર્યા કરે એટલે પ્રથમ
જેની પાસે જે ધર્મ સાંભળ્યો હોય તે ભલો હશે કે
આ કહે છે તે ભલો હશે એમ ચિંતવતા કરે. પણ સ-
દ્દેહણ રાખ્યા વિના સર્વે ધાર ઉપર લીંપણ સમાન છે.
માટે તત્ત્વની શ્રદ્ધા વિના તત્ત્વ કેમ પામીએ? આ શુભ
છે, તે આદરવા યોગ્ય છે. આ અશુભ છે તે ત્યાગવા યો-
ગ્ય છે. એવી વાતો તો જેવારે સદ્ગુરુ આદિના મુખથી

સાંભળીને ધારે તેવારે તે તત્વ પામે, પરંતુ કહો કે પોતાના વિચારથી તત્વ તે કેમ પામીએ? જે આળસુ થઈ ઘરમાં બેસી રહે, સદ્ગુરુની પાસે ધર્મ સાંભળવા ન જાય, તે તત્વ કેમ પામે? તત્વ તો જે આળસ ત્યાગીને ચિત્તામાં ધર્મ સાંભળવાની રૂચિ વધારીને ગુરુમુખે જિનોક્તવચન સાંભળે, અને જે જે શંકા ઉપજે તે પૂછી સંદેહ ટાળી દૃઢતા કરે તે તત્વ પામે. પણ આળસુ ગુરુ શિષ્યની તથા બહાર છાત્રની પેઠે આળસ કરે તથા આપ મતિએ વિચાર કરે તો તે ગુરુ શિષ્ય તથા બહાર છાત્ર જેમ મરણ પામ્યા તેમ આળસુ તથા મતિ કલ્પનાએ ચાલનારા જીવો નરક નિગોદનાં દુઃખ પામે.

ઉક્ત દષ્ટાંતથી એ બોધ મળે છે કે મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, ઉત્તમકુળ, સદ્ગુરુનો સમાગમ, સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણાદિ સર્વ સામગ્રી પામીએ, પણ સમ્યક્દર્શન પામવું મહા મુશ્કેલ છે. કદાપિ સમ્યક્ દર્શન હોય, તો સમ્યક્ ચારિત્ર પામવું (સમ્ભાવે વર્તવું) મહા દુર્લભ છે. કદાપિ સમ્યક્ ચારિત્ર પામ્મ થાય, પણ તે આયુષ્ય પર્યંત નિરવાહ કરી સમાધિ મરણપર્યંત નિભાવવું મહા દુર્લભ છે. એવી રીતે સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયને પામી જે જીવ તીવ્ર કષાયાદિના ઉદયથી જેમ સમુદ્રમાં ચિંતામણીરત્ન પડી જાય, તે પાછું પામવું મહા દુર્લભ છે, તેમ જે રત્નત્રયને ગુમાવી દે તે તેને પાછું પામવું મહા દુર્લભ છે. રત્નત્રયનું

પામવું મનુષ્ય ગતિમાંજ છે. કારણકે મનુષ્યગતિમાંજ તપ, વ્રત, નિયમ અને સંયમાદિ ગ્રહણ કરી નિર્વાણ-પણું પામી શકાય છે. જેવી રીતે અતિ અતિ દુલ્લભ મનુષ્યજન્મ પામીને જે છવ વિષય કપાયને સેવે છે, તે છવ દીવ્યરત્નને ભસ્મને અર્થે અગ્નિમાં બાળી દે છે.

દંસણ નહો નહો, દંસણ નહસ નતિય નિવાણં;
સિજ્ઞંતિ ચરણ રહિયા, દંસણ રહિયા ન સિજ્ઞંતિ.

ભાવાર્થ—જે પુરુષ સમક્ષિતથી બ્રહ્મ થયો, તેજ બ્રહ્મ કહેવાય છે. કારણકે સમક્ષિતથી બ્રહ્મ થયેલાને મોક્ષ પ્રાપ્ત થવું નથી. કદાપિ દ્રવ્ય ચારિત્રથી રહિત એવા પુરુષો મોક્ષ પામે છે, પરંતુ સમક્ષિતરહિત પુરુષો મોક્ષ પામી શકતા નથી. માટે હે ભવ્યો! દુલ્લભ એવા સમ્યક્ત્વદર્શનની ઉપાસના કરો! ઉપાસના કરો!!

૧૨ ધર્મદુલ્લભભાવના.

આ સંસારમાં ધર્મને જાણવાની સામંત્રી પામવી અતિ દુલ્લભ છે. તેમાં વળી ધર્મનું શ્રવણ કરવું મહા દુલ્લભ છે. ધર્માત્માની સંગતિ મહા દુલ્લભ છે. કેટલું વિશ્વા પુરુષને મોહની-મંદતા ને કર્મની ઉપશમતાથી ધર્મમાં શ્રદ્ધા હોય છે. જેવી રીતે આ છવ વિષય, કપાય, શ્રી, પુત્ર, ધનાદિમાં પ્રીતિ કરે છે. તેવી રીતે ધર્મમાં

પ્રીતિ કરે તો સંસારના દુઃખનો અભાવ (નાશ) થાય.

જે સંસારી જીવ પોતાના સુખને નિરંતર વાંચે છે, પણ સુખનું કારણ જે ધર્મ તેનો આદર કરતો નથી, તો તે કેવી રીતે સુખ પામશે? જેમ જીજ્ઞા વિના વાન્યની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે હોય? આ સંસારમાં તિથિકરપણું, ઇંદ્રપણું, ચક્રવર્તિપણું તથા જગદ્રાદિ ઉત્તમપણું પામવું તે સમસ્ત ધર્મના પ્રભાવથીજ થાય છે. વળી ઉત્તમ જાત, કુળ, રૂપ, જાળ, સૈધ્ય, સંપદા, સૌભાગ્યાદિ પામવા તે પણ ધર્મનાજ પ્રભાવથી છે. ધર્મથી જય થાય છે, ધર્મથી રાજ્ય મેળવાય છે, ધર્મ સંસારરૂપ અટવીનો માર્ગ બતાવનાર છે. પિતાની માફક રક્ષણ કરે છે, માતાની માફક ષોષણ કરે છે, મિત્રની માફક પ્રીતિ કરે છે, તથા બંધુની માફક સ્નેહ રાખે છે.

જેમ સૂર્ય વિના દિવસ, ચંદ્ર વિના રાત્રિ, જીવ વિના શરીર, દેવો વિના ઘર, વિદ્યા વિના મનુષ્ય, ચક્ર વિના મોહું, છાયા વિના વૃક્ષ, દયા વિના ધર્મ તે પ્રાણી વિના જગત શોભતાં નથી; તેમ ધર્મ વિના જીવ શોભતો નથી. વળી સુગંધ વિના ફૂલ, આચાર વગરની કુલીનતા, વિદ્યા વિના તપસ્વીપણું, નાયક વિના સૈન્ય, દાન વિના ધન, સ્ત્રી વગર ઘર તે પ્રતિમા વિના પ્રસાદ જેમ શોભતાં નથી તેમ માણસ ધર્મ વિના શોભતો નથી.

ધર્મ રોગીને વૈદ્ય સમાન, નિર્ધનને ધન સમાન, અનાથનો નાથ, ગુણરહિતને ગુણના સમુદ્ર સમાન છે.

કેવળજ્ઞાને કરી જેણે સર્વે જગતના ભાવ જાણ્યા
દેખ્યા છે એવા અરિહંત તેજ ધર્મ સ્વરૂપ યથાર્થપણે
પ્રકાશ કરે છે. વિતરાગો સર્વત્ર નિરાગી હોવાથી અસ-
ત્ય બોલતા નથી, માટે તેમનો ધર્મ સાત્ય છે.

વૈરાગ્યશતકમાં કહ્યું છે કે,—

હલ્લહો પુણં જિણધમ્મો, તુમ પમાયાયરો છુદ્દેસીય;
હસહં ચ નરય હલં, કહહોહિસિતં ન યાણામો. ૧

ભાવાર્થ—શ્રી આવશ્યક નિર્બુદ્ધિમાં કહ્યું છે કે, હે
ભવ ! તું આજસથી સાધુ પાસે જઇને ધર્મ સાંભળી
શકતો નથી. તથા મોહયત્રી ધરની જંગળને વિષે મૂઠ
થઇને રહ્યો છે. અર્થાત્ સાધુ પાસે જઇ નિત્ય શું સાં-
ભળવું છે ? ઘણીવાર સાંભળેલું છે. એમ ધારીને ધર્મ
સાંભળવાની અવજ્ઞા કરે છે. વંળી, જાત્યાદિના અભિ-
માનથી, કોત્રધી, પ્રમાદથી, મદાદિ કુવ્યસન સેવવાથી
કૂપણપણાથી, ભયથી, અજ્ઞાનથી, કંતુદુઃખથી ઇત્યાદિ
અનેક કારણોથી પ્રાપ્ત થયેલું મનુષ્યપણું એણે ગુમાવે
છે. પણ ભવસમુદ્રને તારનાર ને સકળ સુખને આપનાર
એવા જિનધર્મને કરતો નથી, હિલદી સાંસારિક સુખની
વાંચ્છા કરે છે. પણ હે ભવ ! તું સામાન્ય દુઃખ સહન
કરી શકતો નથી, તો નર્કનાં દુઃસાદ દુઃખ તારાથી કેમ
સહન થશે ? ને પરલોકમાં તારી શી ગતિ થશે ?

જહ ચિંતાણિરયણં, મૂલહં નહુ હોર તુમ વિહવાણં;

મુળ વિહ્વવજિયાણં, જિયાણ તહ ધમ્મરચણંપિ.

ભાવાર્થ—તુમ્હ વૈલવવાળા જીવોને જોઈલે પશુપા-
ળ જેવા સ્વદેય પુણ્યવાળા પ્રાણીઓને જેમ ચિંતામણી
રત્ન સુખે પામતા થાય ન હોય; અર્થાત્ પુણ્યહીન
જીવો જેમ ચિંતામણીરત્ન પામી શકે નહીં, તેમ સમ્ય-
કત્વાદિ ગુણરૂપ વૈલવરહિત એવા પ્રાણીઓ શુદ્ધ ધર્મરૂપ
રત્ન પામી શકે નહીં.

વિઝીતાણનરાણં, વિઝાણે તહ ગુણેસુ કુમજતં;
સુહસચ્ચવરચણે, સુપરિરત્તે જે ન જાણંતિ.

ભાવાર્થ—જગત્ને વિષે જે 'પુરૂષનુ' શીલપચારુર્ય,
કળાકૌશલ્ય, ઔદાર્ય તથા શૌર્યાદિકને વિષે કુશળપણું
ધણુંજ વખણાય છે, જોઈલે રત્નાદિની પરીક્ષા કરવામાં
ધણા હાથા કહેવાય છે. તે પુરૂષો સુખકારી અને સત્ય
એવા ધર્મરૂપ રત્નની પરીક્ષા જો ન કરી શક્યા તો તે-
મના સઘળા હોપણને અતિશે વિકાર થાઓ ! વિકાર
થાઓ !! વિકાર થાઓ !!! તે સંબંધી શાસ્ત્રમાં ક-
હું છે કે—ખોતેર કળામાં કુશળ એવા પડિતપુરૂષો
હોય તેમણે જો સર્વ કળામાં શ્રેષ્ઠ એવા ધર્મની જો કળા
તે નથી જાણી તો તે નિશ્ચય અપડિતજ જાણવા. માટે
સર્વ પરીક્ષા કરતાં ધર્મરૂપ રત્નની પરીક્ષા કરવી તેજ
શ્રેષ્ઠ પરીક્ષા છે.

જિણવસ્મોડયં જીવાણં, અપુવો કપ્પપાયવો

સંગા પવગ મુલાણં, ફલાણં દાયગો ર્મો.

ભાવાર્થ—આ જિનધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ અપૂર્વ છે. કારણકે પ્રસિદ્ધ કલ્પવૃક્ષ તો ફક્ત આ લોકને વિષે રહેલા પુદ્ગલીક મુખનેજ આપનાર છે. પરંતુ આ ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ તો સર્વ તથા મોક્ષકર્તાને આપનાર છે. માટે અપૂર્વ કલ્પવૃક્ષ કહેા છે. એવું જાણીને તેનોજ આશ્રય કરવો.

ધમ્મો વંધુ સુમિત્તોય, ધમ્મોય પરમોગુરુ;

મુત્ત મગ્ગ પપટ્ટાણં, ધમ્મો પરમ સંદણો.

ભાવાર્થ—જેમ આપહકાળને વિષે ભાર્થ સહાયતા કરે છે, તેમ સંસારરૂપ આપહકાળમાં આ જિનધર્મ સહાય કરે છે; માટે તે ભાર્થ સમાન છે. તથા સારો મિત્ર જેમ હિતકારી અર્થને મેળવી આપી મુખ કરે છે, તેમ આ ધર્મરૂપ મિત્ર પણ મનોવાંછિત મુખ મેળવી આપી મુખી કરે છે; તેથી તે મુખિત્ર સમાન છે. વળી જેમ ગુરુ અમત માર્ગથી પાછા વાળે છે, તેમ આ જિનધર્મ પણ નરક તિર્યચાદિ દુર્ગતિમાં જતા છવને પાછા વાળે છે. માટે તે ઉદ્દૃષ્ટ ગુરુસમાન છે. તથા જેમ રથે કરી માર્ગમાં મુખે જવાય છે, તેમ ધર્મરૂપ રથથી મોક્ષમાર્ગમાં પણ મુખે જઈ શકાય છે; માટે ધર્મ તે પરમ રથ સમાન છે. એવું જાણીને પરમ કલ્યાણકારી એવા જિનધર્મને વિષે ઉવગ કરો ! ઉવગ કરો !!

બીજી ચાર ભાવના.

આ ચાર ભાવના ઉપરાંત વર્તમાનની બીજી ચાર ભાવનાઓ છે. એટલે ચોટસ (ચોળ) ભાવનાઓ પણ ગણાય છે. તે ચાર ભાવનાઓનાં નામ.

૧ પ્રમોદભાવના, ૨ મૈત્રીભાવના, ૩ કારુણ્ય ભાવના, ૪ આધ્યત્મભાવના.

૧ પ્રમોદભાવના—પ્રમોદ એટલે આનંદ.

કોઈ પણ અનુભવને આપણા કરતાં લક્ષ્મીમાં, ગુણમાં, બુદ્ધિમાં, વિદ્યામાં, કળામાં અને જ્ઞાનમાં વધારે નીચું જોઈને આપણે આપણા મનમાં પ્રમોદ ભાવનો; પણ તેની અદેખાઈ કરવી નહીં. કેટલાક શ્રીમંતની અદેખાઈ કરે છે, અને કોઈ પ્રકારે તેની શ્રીમંતાઈ નાશ પામે તેવા ઉપાયો ચાલે છે. કેટલાક વેપારીઓ બીજા વેપારીની અદેખાઈ કરે છે; અને આહુકને કહે છે કે તેનો માલ જુનો, સડેલો તથા નકલી છે. વળી આજુ ત્યાં કોઈપણ પ્રકારે અભાવ કરાવે છે. કેટલાક દરજારી નોકરો એક બીજાની અતિશય અદેખાઈ કરે છે, તે એટલે સુધી કે તે બિચારાને તે રાજ્યમાંથી પોતાની નોકરી છોડી બીજે જગુ પડે છે. આવી રીતે અદેખાઈ કરવી એ નીચ અને હલકા માણસનું લક્ષણ છે. તેમ જહીં કરતાં તેઓએ જે પદ પ્રાપ્ત કર્યું હોય, તે પદ

પ્રાપ્ત કરવાની ઉચ્ચ અભિલાષા રાખી, તેમને પગલે પગલે અનુસરતું એજ કદવાણકારી છે. પણ તેઓ પ્રત્યે કાંઈ દેષ કે ઈર્ષ્યા કરવાથી તે પદ પમાતું નથી. પણ ઉલટું આપણું મન બાળ્યાં કરે છે; તેથી જીવ કર્મમલથી મહાન થઈ નવાં કર્મ બાંધે છે. માટે સુજ પુરુષોએ અન્ય પુરુષોની ચઢતી, ઉત્તમ વર્તન, વિશેષજ્ઞાન, અને લક્ષ્મી આદિ ભેદ આનંદ પામવો, અને તેના ગુણાનુસારી થવું. આથી આપણામાં ઉચ્ચવૃત્તિઓ ઉત્પન્ન થશે, અને આપણે તે પદ પામવાને શક્તિમાન થઈશું.

૨ મૈત્રીલાવના—સર્વ જીવને મિત્ર સમાન જાણવા, એટલે સર્વની સાથે મિત્રતાનો લાવ ચિંતવવો. સર્વતું હીત થાય તેમ કરવું, પણ કોઈનું જુરૂં કરવું નહીં. કેટલાંક મનુષ્યો પોતાનાં અલ્પ હીતની ખાતર બીજાને ભારે નુકસાન કરે છે, પણ તેમ કરતાં પોતાને આગળ કેવાં પરિણામ ભોગવવાં પડશે, તેના જરા પણ વિચાર કરતાં નથી. માટે જેમ બને તેમ સ્વાર્થનો ત્યાગ કરી ખરી મૈત્રી થાય તેને વાસ્તે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

મિત્રના સુખે સુખી, અને મિત્રના દુઃખે દુઃખી. આવી લાવના દૃઢ્યમાં રાખવાથી સર્વ જીવ પ્રત્યે સમલાવ ઉત્પન્ન થશે. વંદિતાસુત્રમાં કહેલું છે કે—
“મિતિ મે સન્ન ચૂણસુ, વેરં મજ્ઞં ન કેણઈ” ભાવાર્થ—
મારે સર્વ પ્રાણી સાથે મિત્રાઈ છે, કોઈ ભેડ વેર નથી.

આ વાક્ય આપણે નિત્ય પઠન પાઠન કરીએ છીએ, પણ તેના તત્વાર્થ લક્ષમાં રાખતા નથી. કોઈએ જાણે અજાણે આપણને કાંઈપણ નુકસાન અથવા અપમાનાદિ કર્યું હોય, તો આપણે તેને માફી નહીં આપતાં આપણા પગ પહોંચે ત્યાંસુધી એનું ભવિષ્ય બગાડવાને પ્રયત્ન કરીએ છીએ. એજ આપણું પોપટીયું જ્ઞાન છે, એમ ખતાવી આપે છે પણ આપણને તે ગાથાનું યથાર્થજ્ઞાન થયું નથી, એમ આપણે જાણતા નથી. માટે તેનું યથાર્થ રહસ્ય સમજી જેમ બને તેમ સર્વ જીવ પ્રત્યે વેરભાવ ઓછો રાખવો, અને મૈત્રીભાવના અંતઃકરણમાં વધે તેમ વર્તવું.

૩ કારણભાવના—કરૂણા એટલે દયા. આપણા શ્રી જ્ઞાનમાં, બુદ્ધિમાં, વિદ્યાકળામાં, સદ્ગુણોમાં અને શક્તિમાં જે ઉતરતા હોય તેમની નિંદા કરવી નહીં. પણ તેમના અજ્ઞાનને લીધે તેઓ શુદ્ધ માર્ગે ચાલી શકતા નથી. આવો વિચાર કરી તેમના પ્રત્યે દયાની લાગણીથી જોવું.

મનુષ્યમાત્ર ભૂલને પાત્ર છે. કોઈમાં થોડો દોષ હોય, કોઈમાં વિશેષ હોય, પણ જ્યાંસુધી તેમને નિરાપરણજ્ઞાન (કૈવલ્યજ્ઞાન) પ્રાપ્ત થયું નથી ત્યાંસુધી તેમનામાં દોષ હો હોયજ. એમ વિચારી બીજાના દોષ જોઈ તેમના તરફ દયાની લાગણી ખતાવી બને તેટ-

લા પ્રયાસે સત્યજ્ઞાન આપી તેમને પોતાના દોષનો ત્યાગ કરતાં શીખવવું જોઈએ; પણ તેમની નિંદા કરવી નહીં. કારણકે નિંદા કરવાથી તેઓને તથા આપણને કાંઈપણ લાભ થતો નથી, પણ તેઓ ઉલટા આપણા તરફ વિરુદ્ધ દ્રષ્ટીએ જોશે; અને આપણા કહેવા ઉપર ધ્યાન આપશે નહીં. પણ જો ખરી દયાની લાગણીથી તેમના હૃદયને અર્થ પ્રેમભાવથી આપણે તેને સત્યજ્ઞાન આપીશું, તો તેઓ તે પ્રમાણે ખુશીથી ચાલશે.

વળી કારણભાવના જે મનુષ્યના મનમાં નિરંતર વાસ કરી રહેલી છે, તેનું દુઃખ બીજનું અજ્ઞાન અને દુઃખ દેખી દયાથી પીગળાશે; એટલું જ નહીં, પણ તે અજ્ઞાન તથા દુઃખ ઓછું કરવાને બનશે તેટલો પ્રયાસ કરશે. આપણી શક્તિ ન હોય તો, આપણે તેનું દુઃખ કદાપિ ઓછું કરી શકીએ નહીં, પણ મધુર અને શાંતવચનથી દિલ્લાસો આપી અને તેટલું દૂર, દંરવાનાં કર્તવ્યથી ચૂકવું નહીં. મનુષ્ય તરફ દયા બતાવવી એટલું જ નહીં; પણ અનાથ નિરપરાધી અને ગરીબ સુગાં પ્રાણીપ્રત્યે પણ દયાની લાગણી રાખવી.

દયા એ જૈનધર્મનો મુખ્ય સિદ્ધાંત છે. તે વિષે ઉત્તરોપધ્યયનમાં અમુક ઉપદેશ આપેલો છે. જો મનુષ્યજાત તે પ્રમાણે વર્તે તો જગત્ ખરેખર સ્વર્ગભૂમિ બનશે છે. વળી તે માણસ જીવતે જલ્પાવતું છે કે, “મને કાંઈ લાકડાં, ઠીંધી, વનુષ્યથી, સુઠીથી, માટીનાં ફેંદાંથી, અથવા ઠીંકરાં-

થી મારે, ઇલા કરે. અથવા પ્રાણરહિત કરે, તો જેમ જ
ને દુઃખ થાય છે, તેમ અર્થ હવતા પ્રાણી પ્રત્યે નિર્દય
રીતે વર્તવામાં આવે તો તેમને પણ દુઃખ થાય છે.”

આ કારણથી ભુત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય એ ત્રણ
કાળમાં આપત પુરુષોનો એજ બોધ છે કે, કોઇ પણ હ-
વતા પ્રાણીને દુઃખ દેવું નહિ; કોઇનો વધ કરવો નહિ;
તેમના પ્રત્યે કુરતા વાપરવી નહિ; ને તેમનો બોદો ઉપ-
યોગ કરવો નહિ. સર્વ પદ્ધતિના રહસ્યને જાણનાર સર્વ-
જ્ઞ પુરુષોએ એવો શાશ્વત અને સનાતન સત્ય ધર્મ બ-
તાવ્યો છે કે—“હલકા પ્રાણીવર્ગમાં મનુષ્ય જેટલી બુદ્ધિ
ખીલતો નથી; તોપણ સુખ અને દુઃખની લાગણી મનુ-
ષ્યના જેટલીજ છે.” માટે કારણસાવનાને હૃદયમાં રા-
ખી સર્વત્ર સર્વ પ્રાણી તરફ દયાની લાગણીથી વર્તવું.

૪ માધ્યસ્થભાવના—એને ઉપેક્ષા પણ કહે છે.
ઉપેક્ષા કરવી એટલે એનાં કર્મ એ જાણે, અથવા આંખ
આંહા કાન કરવા, એમ જે કહેવામાં આવે છે, તે કહેવત
ઉપેક્ષાને લાગુ પડે છે.

જે મનુષ્યો આપણાથી બુદ્ધા મતના હોય, બુદ્ધી રીતે
વર્તતા હોય, તેમના તરફ માધ્યસ્થભાવના રાખવી; અ-
ર્થાત્ તેમના પ્રત્યે રાગ અથવા દ્વેષ ધરવો નહિ. જેવું આ-
પણને આપણા ધર્મ પ્રત્યે માન છે એવું બીજાને પણ હો-
યજ. બીજાના ધર્મની કે તે ધર્મના અનુયાયીઓની નિંદા
કરવી નહિ, પણ સહનશીલતા રાખવી.

સહનશીલતા એ ઉત્તમ ગુણ છે પણ તે ગુણ ધર્મો-
પ્રપણને લીધે ધણાજ થોડા લોકોના જોવામાં આવે છે.
જન્માતો હમેશાં વધારે વિચારવંત થતો જાય છે. માટે
આણસો પોત પોતાની બુદ્ધિદ્વારા વિવિધ પ્રકારના વિ-
ચાર કરી શકે છે. હાલના સમયમાં હુંજરમાંથી એવો
એક પણ નહિ મળી શકે કે, જેના દરેકે દરેક વિ-
ચાર અક્ષરસઃ બીજાઓની સાથે મળના આવે, તો સર્વ
બાબતના વિચારની એક્યતા માલુમ પડવી, એ તો મહા
મુશ્કેલ છે.

આ ઉપરથી જણાય છે કે, આપણાથી જુદા વિ-
ચારના મનુષ્યો પ્રત્યે દ્વેષ અને વિચારની નજરથી જોવું
એ ખરેખર અયોગ્ય ગણાય. માટે વિરુદ્ધ વિચારવાળા
મનુષ્યો તરફ મધ્યસ્થદષ્ટી અને સહનશીલતાથી જોવું
તે ઉત્તમ પુરૂષનું કર્તવ્ય છે. જે મનુષ્યો ઉપાસના-
ઓ હૃદયમાં રાખી વર્તે, તેઓ સર્વ જગતને આપ
સમાન ગણી શાંતિ અને સંપત્તિ ફેલાવો કરશે. વળી
સર્વ સજી સમાનભાવથી જોશે, તેથી ઉપાધિરહિત અને
અન્યાયાધ મોક્ષમુખને પામશે.

અધ્યાત્મભાવના.

અહો પ્રભુ ! એવી દશા અહોનિશ ક્યારે જાગૃત થશે ? કે તારા ગુણનો અસ્ખલીત પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય ? તારા પ્રત્યે અત્યંત ભક્તિ પેદા થાય ? કે જેના પસાયથી આ દુનિયા ઉપરનો રાગ જાણે થાય, તારાં વચનો ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા ક્યારે થશે ? કે તારી આજ્ઞા હું ફક્ત ની માળાની પેઠે મસ્તકપર ધરું. તારી દરજ્જા, તારી ક્ષમા, તારી શાંતિ, તારું જ્ઞાન, તારું ધ્યાન, તારું યથાર્થ વાદીપણું, તારી અપૂર્વ પરોપકાર બુદ્ધિ, અને તારી અત્યંત સહનશીલતા જોઈ મારા રોમરાયમાં તું ક્યારે વસીશ ? પર પુદ્ગળપર ઉઠાસીનવૃત્તિ ક્યારે ઉત્પન્ન થશે ? કે જેથી હું મારા સ્વરૂપમાંજ રહું.

હું, તું, તે, ભૂલી જઈ; હું, તે, તું અને તુ, તે, હું. આવી અખંડ ઐક્યતા ક્યારે ઉત્પન્ન થશે ? અને તેના અપૂર્વ સુખનો અનુભવ ક્યારે પ્રાપ્ત થશે ? તારી ક્ષમા જોઈ તારા જેવી ક્ષમા કરવા હું ક્યારે ભાગ્યશાળી થઈશ ? તારી દયા જોઈ મારામાં એવી દયાના અંકુરો ક્યારે પ્રગટ થશે ? તારી પરોપકાર બુદ્ધિ જોઈ આ સેવકના (મારા) હૃદયમાં સર્વ જીવને સારી નરસી કરવાની ઇચ્છા ક્યારે જાગૃત થશે ?

તુંજ ધ્યેય, તુંજ સેવ્ય, તુંજ આરાધ્ય, તુંજ પુજ્ય, તુંજ દેવ, તુંજ ગુરુ, તુંજ ધર્મ, તુંજ તરણ તારણ,

તુજ પિતા, તુજ માતા, તુજ બહેન, તુજ કુટુંબ, તુજ જ્ઞાતિ, તુજ વિશ્વ, તુજ સૃષ્ટિ અને તુજ મારું સર્વસ્વ એમ ક્યારે થશે? તું અને હુંનો ભેદ તૂટી અભેદ ચિંતવન ક્યારે થશે? તુંહિ, તુંહિ, તુંહિ, અને તુજ એમ આખું ચિંતવન રોગરોમ ક્યારે આવિલાવ પામશે? ત્વમેવાહ, ત્વમેવાહ, ત્વમેવાહ, આવી અભેદતા પ્રાપ્ત કરવા હું ક્યારે ભાગ્યશાળી થઈશ? તારા વિના આ દુનિયા ઝરૂંપ, પત્થરૂંપ, દુઃખરૂંપ, બંધનરૂંપ, કારાગૃહરૂંપ, તથા ત્યાગવાયોગ્ય જાણી તેના ઉપર વિતરાળીપણું તથા ઉદાસીનપણું ક્યારે થશે? તારામાંજ અખંડ પ્રેમ, તારામાંજ આખંડ ભક્તિ, તારામાંજ અખંડ પુન્યબુદ્ધિ, તારામાંજ પિતાબુદ્ધિ, તારામાંજ વિશ્વબુદ્ધિ ક્યારે થશે? તારા વિના અન્ય સ્વર્ગ, અસાર અને વૈરાગ્યમય ક્યારે લાગશે? તારી પેઠે સર્વ જીવપર મિત્રતા, તારી પેઠે દુઃખીયાપર દ્રવ્યથી અને ભાવથી દયા, તારી પેઠે પ્રેમાદતા, તારી પેઠે મધ્યસ્થતા, તારી પેઠે નિઃસ્વાર્થબુદ્ધિ, તારી પેઠે પરોપકાર બુદ્ધિ, તારી પેઠે અત્યંત કરુણા અને તારી પેઠે અત્યંત વિતરાળીપણું મારા હૃદયમાં ક્યારે જાગૃત થશે?

ધનની, સ્ત્રીની, યશની અને ત્રિપદમુખની ઈચ્છા ક્યારે નિવર્ત થશે? એક તારા વિનાજ આ બધાં મુખ ઝર જેવાં ક્યારે લાગશે? પરની નિંદાનો અને પરના ગુણ દાંડી દોષ પ્રગટ કરવાનો ત્યાગ કરવા હું ક્યારે

માન્યશાળી અકશ ? તથા પોતાની ભૂલ તરફ દ્રષ્ટિ કરતાં ક્યારે શીખીશ ? હું સર્વ કરતાં અધિક અજ્ઞાનમ કું એવો નિશ્ચય ક્યારે થશે અને ક્યારે અહમ્કાવશી રહિત થઈશ ?

આત્મા છે, આત્મા નિત્ય છે, આત્મા પોતાના કર્મનો કર્તા છે, આત્મા પોતાના કર્મનો ભોક્તા છે, આત્માનો મોક્ષ છે, અને મોક્ષનો ઉપાય છે. આ છ મહા વાક્યો મારા હૃદયમાં નિરંતર ક્યારે જાગૃત થશે ? અને હું તે પ્રમાણે વર્તી સર્વ જીવોને ક્યારે વર્તાવીશ ?

મારું સ્વરૂપ અહિંસામય છે, મારું સ્વરૂપ સત્યતામય છે, મારું સ્વરૂપ પ્રમાણિકતામય છે, મારું સ્વરૂપ અહમ્કારમય છે, અને મારું સ્વરૂપ પરિશુદ્ધ રહિત છે. એમ ચિંતવી સ્વસ્વરૂપમય ક્યારે થઈશ ? હિંસા ન કરવી એ મારી ફરજ છે, સત્ય બોલવું એ મારી ફરજ છે, અહમ્કાર ધારણ કરવું એ મારી ફરજ છે, અને પરિશુદ્ધ રહિત થવું એજ મારી ફરજ છે; એજ મારો સ્વભાવ છે, એથી વિપરીત ચાલવું એ મારો વિભાવ છે એમ મને ક્યારે જણાશે ? આશ્રવ એજ સંસાર છે, આશ્રવ એજ બંધન છે, આશ્રવ એજ દુઃખ છે, અને આશ્રવ એજ ત્યાગવા યોગ્ય છે. એવી બબર ક્યારે પડશે ? અને સંવર એજ સુખ છે એમ ક્યારે જણવામાં આવશે ?

હું મારા સ્વરૂપમાં શું કે નહિ ? સદુપયોગમં

હું કે નહિ? ધર્મધ્યાનમાં હું કે નહિ? સ્વભાવમાં હું કે નહિ? એમ ક્યારે અનુભવ થશે? મારામાં વિતરંગતા, માર્દવતા અને ક્રૂણા છે કે નહિ એમ ક્ષણે ક્ષણે જોવા હું ક્યારે લાગ્યશાળી થશ? ?

આત્મા એજ દેવ, આત્મા એજ ગુરુ, આત્મા એજ ધર્મ, આત્મા એજ સુખ, આત્મા એજ-મોક્ષ, આત્મા એજ અખંડ જ્ઞાનંદ, અને આત્મા એજ પરમાત્મા છે. એમ યથાર્થ ક્યારે જાણવામાં આવશે?

સંતતું શરણુ; સંતતી સેવા; સંતતી મન, વચન, કાર્યાથી ભક્તિ; સંતપર પ્રીતિ; સંતપર શ્રદ્ધા; સંતપર શુદ્ધિ, અને આહોનિશ સંતના સંગનીજ ઇચ્છા ક્યારે જાણત થશે? સદ્ગુરુ એજ તરણુ તારણુ; સદ્ગુરુ એજ દેવ; સદ્ગુરુ એજ સુખતું સાધન; સદ્ગુરુ એજ મોક્ષ માર્ગના દાતા; સદ્ગુરુ એજ પરમમિત્ર; સદ્ગુરુ એજ પરમશુર; અને સદ્ગુરુ એજ પ્રત્યક્ષ અરિહંત સમાન છે. એમ ક્યારે જાણવામાં આવશે?

મારા પોતાના દોષ જોવાની, અને અન્યના ગુણ શુદ્ધ કરવાની પુદ્ધિ ક્યારે ઉત્પન્ન થશે? મારા આત્મદ્રવ્યની અને પરમાત્માના આત્મદ્રવ્યની ઐક્યતા, છનપદ અને નિજ પદની ઐક્યતા, અને પરમાત્માના ગુણ જોઇ મારામાં તે ગુણોની ઉત્પત્તિ ક્યારે થશે? સર્વ છવ સરખા છે, સર્વ છવ નિશ્ચયથી સ્વભાવે શુદ્ધ જ્ઞાન સ્વરૂપ, શુદ્ધ દર્શન સ્વરૂપ, શુદ્ધ ચારિત્ર સ્વરૂપ, અનંત

ઉપયોગમય, અને અનંત શક્તિવંત છે પણ કર્મરૂપ શત્રુના સંગથી મહિત દેખાય છે, એમ જાણી કર્મનો નાશ, કર્મનો ત્યાગ, ને કર્મ ઉપર અભાવ એમ કયારે ઉત્પન્ન થશે? ને સર્વ ભવ ઉપર સમભાવ કયારે આવશે?

હે પ્રભુ! આ ભાવનાઓ, આ મનોરથો ને આ વિચારો કયારે પૂર્ણ થશે, ને મનુષ્યભવનું સાર્થકપણ કયારે થશે? નવતત્વમાંથી બે જાણી, ચાર છાંડી, અને ત્રણને ચુહણ કરવા કયારે યત્ન કરીશ? હું હમણાં સંવર-માં છું કે આશ્રમમાં છું? હું હમણાં નિર્જરા કરું છું કે નહિ? હું હમણાં આશ્રમને ત્યાગ કરું છું કે નહિ? હું હમણાં અનિત્ય અશરણાદિ ભાવનાનું ચિંતન કરું છું કે નહિ? એમ વારંવાર મને કયારે ભાન થશે? હું કોણ છું? હું ક્યાંથી થયો? માંડે સત્યસ્વરૂપ શું છે? હું ક્યાંથી આવ્યો ને ક્યાં જઈશ? માંડે શું થશે? આ શરીર શું છે? આ દુનિયા શું છે? આ કુટુંબ કોણ છે? ને મારો આ સર્વ સાથે સંબંધ કેમ થયો? એ સંબંધ સત્ય છે કે અસત્ય? એ ત્યજું કે રાખું? આવા વિચારો વિવેકપૂર્વક અને શાંત ભાવે કયારે કરી આ-ધ્યાત્મીક જ્ઞાનના તાત્વીક સિદ્ધાંતનો અનુભવ કયારે કરીશ? ને કર્મનો સત્વર નાશ કયારે કરીશ?

હે ભગવાન! હું નવ તત્વ જાણ્યો પણ નવતત્વ-મય ન થયો; ક્ષેત્રસમાસ જાણ્યો પણ અંતરશત્રુનો સમાસ કરતાં ન શીખ્યો. ચોવીશદંડક વાંચ્યા, વિચા-

યો અને અવલોકયા પણ અંદરના દુઃખે ન તળ્યા;
 જીવના પાંચસેત્રેમઠ લેદ વાંચ્યા, વિચાર્યા પણ અલેદ
 મય ન થયો; કર્મગ્રંથ વાંચ્યા, પણ કર્મની પ્રકૃતિનો
 અહોનીશ વિચાર કરી ચોતાનામાંથી તે પ્રકૃતિઓનો
 ત્યાગ કરવા સમર્થ ન થયો. ઘણાં સિદ્ધાંતો અને શાસ્ત્રો
 વાંચ્યા પણ તે બધાં ભારરૂપ થયાં. અત્સંગ કર્યો પણ
 સત્યજ્ઞાન ન થયું. સદ્ગુરુ મળ્યા પણ સ્વછદે ચાલી
 દલામહ ન તળ્યો. હે સર્વજ્ઞ! આપનાં ચરિત્ર વાંચ્યાં, સાં-
 ભળ્યાં પણ તે વાંચન—શ્રવણ માત્ર થયું; કારણ કે “ભ-
 વ્યો પણ ગણ્યો નહિ” તેની માફક “ભણ્યું પણ આઠ-
 થું નહિ” તેથી શું થયું?

સર્વજ્ઞ હિંસા કરે નહિ, તો હું સર્વજ્ઞનો ઉ-
 પાસક થઈ કેમ કરું? સર્વજ્ઞ અસત્ય બોલે નહિ, તો હું
 કેમ અસત્ય બોલું? સર્વજ્ઞ અદત્ત લે નહિ, તો હું
 સર્વજ્ઞનો પુત્ર થઈ અદત્ત કેમ લઉં? સર્વજ્ઞ શ્રદ્ધાચર્યનો
 ભંગ કરે નહિ તો હું કેમ કરું? સર્વજ્ઞ દ્રવ્યથી ને ભા-
 વથી પરિમહ રહિત હતા તો હું પરિમહ કેમ રાખું?
 સર્વજ્ઞ કૌંઘાદિ કપાય કરે નહિ, તો હું કેમ કરું? સર્વજ્ઞ
 અઢાર પાપસ્થાનક સેવે નાહ તો હું તેમનો પુત્ર થઈ
 તેમના શત્રુરૂપ બોવા અઢાર પાપસ્થાનકની સેવા કેમ
 કરું? અહાહા!! કેટલી બધી મારી બૂલ છે? કે મારા
 પિતાના શત્રુઓને હું માન આપું છું, સંગ કરું છું, પણ
 હવે તેમ નહિ કરતાં મારે તેમનો ત્યાગ કરવો જાય.

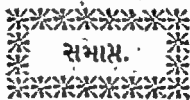
હે પ્રભુ! તું કમળ હું ભમર તું સંદ્ર હું ચક્રોર
 તું સૂર્ય હું સૂર્યનિકામી કમળ તું સેવ્ય હું સેવક તું ધ્યેય
 હું ધ્યાતા તું પિતા હું પુત્ર તું ઊર હું શિષ્ય તું દેવ
 હું ઉપાસક એમ તારી અનન્ય ભક્તિ ક્યારે ખાસ થશે?
 હું પરમાત્મા! આ સંસારમાં તારા વિના મારું કોઈ સ-
 ગું નથી; તારા વિના અન્ય કોઈ મિત્ર નથી; તારા વિ-
 ના અન્ય કોઈ રક્ષક નથી; તારા વિના અન્ય કોઈ સ-
 ત્યમાર્ગદર્શક નથી; માટે હું તારું જ શરણ ગૃહણ ક-
 રીશ; તે હું તારીજ સેવા કરીશ.

હે પ્રભુ! તારાં વચનો સત્ય છે, પ્રિય છે, ને હિ-
 તકર છે. વળી તે મને પ્રમાણભૂત છે. હું તેને ક્યારે ગૃહણ
 કરીશ? આ કેમ આમ નથી કરતો? એવો વિચાર મને
 આવશે ત્યારે હું વિચારીશ કે એ કર્માધીન છે. આ
 કેમ નથી ભણતો? આ કેમ આવાં કામ કરે છે? એ-
 વા વિચાર આવશે ત્યારે હું તે કર્માધીન છે એમ વિ-
 ચારી તેની ઉપેક્ષા કરીશ; પણ નિંદા નહિ કરું. હું
 અહારનો ઢોંગ ધારણ કરી ઇંભીકપણુ ધરીશ નહિ. હું
 શુદ્ધ ભક્ત થઈશ, પણ ખોટો ઠગ થઈશ નહિ. હું શુ-
 દ્ધ કર્મ કરીશ, પણ અહારની દેખાદેખીથી સમજ્યા
 વિના માત્ર નામનાની ખાતર ને ગાડરીઆ પ્રવાહની
 સાફકં ધર્મકરણીને મલિન કરીશ નહિ. હે પ્રભુ! તારા
 આશ્રમને કલંક નહિ. તારી વાણીને નિંદાવી-
 ના નહિ. તારી વૃંધન કરીશ નહિ, તારી

સેવાનો અનાદર કરીશ નહિ, ને અશુદ્ધ પ્રરૂપક બનઈ
 નકતો રસ્તો લઈશ નહિ. સ્વાદ્વાદના રહસ્યનું સ્વરૂપ
 જાણવાને પ્રયત્ન કરીશ. તારી આશાતના તજવાને
 બનતાં લગી ખપ કરીશ. ગરુડ, પંથ, મત, કે વાડા
 આદિનો કઠાગ્રહ મૂકી શુદ્ધ ધર્મ જાણવા ખપ કરીશ.

શુદ્ધ જ્ઞાન, શુદ્ધ વૈરાગ્ય, શુદ્ધ ક્રિયા, અને શુદ્ધ
 ભક્તિ ધારણ કરીશ નહિ; પણ સમ્યગ્ જ્ઞાન સહિત
 ક્રિયા, ભક્તિ અને વૈરાગ્યને ધારણ કરીશ. અધિકારી
 પરત્વે ક્રિયા કરીશ; અધિકારી જોઈ પતીશ; અને અ-
 ધિકારી થવા પ્રયત્ન કરીશ.

હું પરમાત્મા ! મનુષ્યભાવની દુર્લભતા મને જણા-
 ઇ છે, તેની અમૂલ્યતા મને સમજાઈ છે, માટે હું તેને
 વૃથા શુભાવીશ નહિ. વૃથા નિંદા, વિકથાદિ કરવામાં
 વંખત ગાળીશ નહિ. આજરા પ્રમાદનો ત્યાગ કરી આ-
 ત્મજ્ઞાન મેળવીશ. તારી આજ્ઞા મસ્તકે ચડાવી શુદ્ધ
 સ્વરૂપનો વિચાર કરીશ. અન્ય દેવ, અન્ય શુદ્ધ, અન્ય
 ધર્મના દોષ જોઈ તેની ઉપેક્ષા કરીશ. તમારા માર્ગનો
 અનુભવ મેળવી અન્યને આપનો માર્ગ પમાડીશ. છેવટે
 સર્વ છૂપ મુખી થાઓ એવી અહોનિશ ઇચ્છા રાખીશ.

૧ શ્રી સ્થાનકવાશી જૈનશાળા
ધાંટીલા.

૧ લો. મેરાજ જોતશી

૧ લો. મંગળજી જોતશી

૧ લો. મનજી અમીયંદ

૧ લો. દેવજી ગોવીંદજી

૧ લો. જવેર પાંચા

વેણુસાર.

૧ ત્રવાડીયા ગફલ કુંવરજી

૧ લો. પોપટ નાનજી

ખાખરેચી.

૧ વોરા હરજીવન ચત્રભૂજ

૧ વોરા મગનલાલ પાનાયંદ

૧ સંઘવી લાડકયંદ ચત્રભૂજ

આઘોઠ.

૧ રા. કુલયંદ હીરાયંદ મેતા

૧ રા. ચાંપશી જોયંદ.

૧ રા. જટાશંકર કુલયંદ

૧ રા. વીકમયંદ પાનાયંદ

૧ મેતા ડાહ્યા જોસંગ.

૧ મેતા પ્રાણજીવન ટોકરશી.

૧ કોઠરી સોમયંદ સાંકળયંદ.

૧ ખડોર ખીમજી નરસંગ.

૧ કુમડીયા. લક્ષ્મીયંદ અભેયંદ.

૧ ચરલા લધા કુંભા.

માળીયા (મોરખીતાબે)

૫ શ્રી જૈનશાળા.

૪ મેતા નદવજી ધનજી.

૩ શેઠ પ્રાણજીવન ડાહ્યા

૧ મેતા મલુકયંદ હેમચંદ

વાટાનદર.

૧ રા. દલીયંદ કરમચંદ.

૧ રા. રાજપાળ પરસોતમ નવલ

૧ દોશી પ્રેમચંદ વીઠલ.

૧ શેઠ પાનાયંદ પ્રેમચંદ.

૧ ગાંધી ભગવાનજી સુંદરજી

૧ સંઘવી પ્રેમચંદ જોષા.

૧ સંઘવી પોપટ ટોકરશી.

૧ મેતા ચાંપશી કાનજી

ટીકર (રણજી)

૧ મેતા રામજી હંસરાજ

૧ મેતા લાડકયંદ મોતીચંદ.

૧ મેતા વખતચંદ મોતીચંદ

૧ રા. પ્રેમચંદ મૂળચંદ.

૧ વોરા પ્રાણજીવન ડાહ્યા. કીડી.

૧ વોરા લાડકયંદ હીરાચંદ

૧ મેતા મહાદેવ હરજી. ધનાળા.

વગડવાવ.

૧ શા. લાલચંદ અમરચંદ.

હળવદ.

૧ વકીલ લવજી પુનભાઈ

૧ મેતા છગન મહાદેવ.

૧ મેતા વખતચંદ માણેકચંદ

૧ મેતા લવજી પાનાચંદ.

૧ મેતા છોટાલાલ.

૧ મેતા જુહા નારણજી.

- ૧ શા. જસરાજ હરીભાઈ
સરા.
- ૧ શા. પાનાચંદ જોશભાઈ
- ૧ ગાંધી વીરચંદ અમરશી.
- ૧ શા. વીરલ મગન.
- ૧ શા. પોપટ કમળશી.
વાંકાનેર.
- ૧ વકીલ ધનજી શુભાચયંદ -
- ૧ વકીલ અમરચંદ અત્રબૂજ
જામનગર.
- ૧૦ શ્રી હરજી જૈનશાળા. હા.
પારેખ કચરા મૂળજી.
વઢવાણ.
- ૧ શા. નારણજી અમરશી.
- ૫ પુ. શ્રી. વણારશી તળશીભાઈ
તથા શુભાચયંદ નારણજી.
- ૨ રા. વલમદાસ નેણશી.
લીંબડી.
- ૫ રા. જગનલાલ બેચરે કોદારી.
- ૨ શા. પ્રેમચંદ પુરસોતમ.
- ૨ શા. ગીરધરલાલ મનસુખ.
- ૧ શા. પોપટલાલ શુભાચયંદ
- ૧ દોસી. કેશવલાલ લાલચંદ.
- ૧ શા. મોહનલાલ રાવવજી.
- ૧ શા. મોતી નાનજી.
ધંધુકા.
- ૨ આવસાર ચતુર મોતી.

- ૧ વોરા પરસોતમ હુગરશી.
ભાવનગર.
- ૧૦ વોરા અમરચંદ જસરાજભાઈ
૪ વકીલ હરજીવન પરસોતમ.
લખતર.
- ૨ રા. રા. નેણશી કલ્યાણજી.
વીરમગામ.
- ૧ પુ. શ્રી. જગનલાલ નાનજી.
ગાંધીવી.
- ૧૨ પુ. શ્રી પોચાભાઈ પીતાંબર
સાણંદ.
- ૧ રોઠ ઉજમશી મૂળચંદ
- ૧ ગાંધી ઉકાભાઈ પીતાંબર
- ૧ શા. સુખલાલ જેમલ
- ૧ મેતા ગોવંદજી ઉમેદભાઈ
- ૧ શા. ત્રીભોવન મલકચંદ
- ૧ મેતા દેવકરણ અદેકરણ
- ૧ ગાંધી હીરાચંદ જસરાજ
- ૧ ગાંધી ચુનીલાલ જસરાજ
- ૧ રા. રામચંદ રવચંદ
- ૧ શા. બોધા જીવણ
ભરૂચ.
- ૪ પુ. શ્રી સુખલાલ જગનલાલ
મુંબાઈ
- ૪ પુ. શ્રી દામજીભાઈ કેશવજી
- ૧ શા. અમૃતલાલ ત્રીભોવન
- ૫ શ્રી ખંભાત મુખેશ પ્રસન્નદાસ

બદરખા.

- ૧ શા. ભીખાબાઈ ધરમચંદ
 ૧ શા. હુંગરખાઈ છગનલાલ
 પાલણપુર.
 ૧ પરી. મોહકમચંદ લવણ
 ૧ પરી. પ્રેમચંદ કેવળ
 ૧ શેઠ રીખવચંદ સાંકળચંદ
 ૧ શા. ગુલાબચંદ છગન
 ૧ શા. ન્યાલચંદ પાનાચંદ
 ૧ મેતા મૂળચંદ જોઈતા
 ૧ શા. કુમચંદ તળશી
 ૧ પરી. ખુશાલ સુરચંદ
 ૧ બણસારી રાયચંદ બેચર
 ૧ બણસારી બાદરમલ પૃથ્વીચંદ
 ૧ પરી. પુરખોતમ-રવચંદ
 ૧ દે. છે.ટ લાલ ગોદડ
 ૧ બક્ષી સુનીલાલ તલકચંદ
 ૧ શા. મનસુખલાલ ન્યાલચંદ
 ૧ પરી. પ્રેમચંદ વર્ધમાન.
 ૧ વકીલ હાથીબાઈ માણેકચંદ
 ૧ દલાલ હાલા જેઠા.
 ૧ શા. હાથી રતનચંદ.
 ૧ શા. ફોજરાજ ત્રીભોવન.
 ૧ ગાંધી વાડીલાલ અમૂલખ.
 સુડા (જેતપર તામે)
 ૧ રા. રૂપચંદ બાણુ.
 ૧ શા. દેવચંદ રાયચંદ.
 ૧ શા. દેવચંદ ભીમચંદ

- ૧ શા. રાયચંદ કેશવણ.
 ૧ શા. શામણ રાયચંદ.
 ૧ શા. કાળા કરશન. બરવાળા.
 ૧ મેતા બેચર કરસન. "
 ૧ મેતા ઝવેરચંદ ગોપાળણ."
 ૧ મેતા મૂળચંદ કરસનણ. "
 ૧ મેતા બોડીદાસ બદવણ. તોરી
 વેરાવળ.
 ૨૬ વેરા કુંવરણ ગોકળણ. જેન
 શાળા મારતર મારકત.
 ૫ જેન જ્ઞાનવર્ધકશાળા. હા. શા.
 ગોવીંદણ ખુશાલ.
 ૫ પન્યાસણ શુભવિજયણ.
 ૨ શા. હીરાચંદ વીરચંદ.
 ૨ શા. મૂળચંદ છગન.
 ૨ શા. હંસરાજ હીરાચંદ.
 ૧ શેઠ દેવકરણ કલ્યાણણ
 ૧ શા. માણેકચંદ ખીમચંદ.
 ૧ રા. દુર્લભચંદ કુલચંદ
 ૧ શા. વીરણ વસનણ
 ૧ શા. રતનણ તલકચંદ.
 ૧ શા. વીરપાળ મોરારણ
 ૧ શા. લક્ષ્મીચંદ હીરાચંદ
 ૧ શેઠ સુદરણ લાધા.
 ૧ શા. મૂળચંદ ખુશાલ.
 ૧ શા. કાળીદાસ નેણુરી.
 જયપુર.
 ૨ નામદાર ગુલાબચંદ ઢઢા. એમ.એ

કરસનપરા.

- ૨ સંઘવી નેસન એમચંદ.
  - ૧ સંઘવી દરચંદ હાદેમચંદ.
  - ૧ શેઠ કચરા એમચંદ.
  - ૨ શેઠ માધવજી રાજપાળ.
  - ૨ શા. ભુદર સાંકળચંદ.
  - ૧ શા. હરખચંદ રવચંદ. માંડળ.
  - ૧ શા. લલુ ચતુર. શિહોર.
  - ૧ શ્રી પાળીયાદ નેનંશાળા. હાં.
- કોઠારી નેઠા નાનજી

મુંદ્રા.

- ૨ મોતીચંદ હરવા.
- ૨ પારખ ખીમજી દેશવજી.
- ૧ દોશી વલજી માણેકચંદ.

લાકડીયા.

- ૧ વોરા તેજશી સાંકળચંદ.
- ૧ કુ. વાધજી નાદવજી.
- ૧ મા. મૂળચંદ ધનજી.
- ૧ શા. કરમજી પાલજી.
- ૧ શા. ગાંગજી માલા.
- ૧ નેટા જીવરાજ ગલાલચંદ.
- ૧ મેતા હરખચંદ પાનાચંદ.
- ૧ કો. લખમજી પુન.
- ૧ કુ. ભાઈચંદ પોળરાજ.
- ૧ મા. કપુરચંદ હીરાચંદ.
- ૧ મા. જસરાજ કરપુર.

૧ મા. વેણીદાસ જેવાજી.

૧ કુ. મેરાજી મુળજી.

૧ કુ. મોતીચંદ મુળજી.

૧ કુ. હીરાચંદ મેરાજી.

૧ સોમચંદ બગવાનજી.

૧ ખડોર કરમચંદ ધારસી.

૧ સંઘવી દેશવજી દેવચંદ.

૧ કુ. ચાંપશી દેવચંદ.

૧ પુજી જીવરાજ લીલાધર.

માંગરોળ.

૧ રા. રા. પુરપોતમ લલુ.

લાખાપાદર.

૨ રા. જોધવજી અવચળ.

૧ રા. ઉત્તમશી હુંગરશી.

૧ રા. માણેકચંદ ગણાભાઈ.

૨ સં. બીમજી માવજી.

૧ રા. ઉત્તમચંદ રૂપશી.

૧ શેઠ જગજીવન ગણા.

૧ દોશી નયુ કરસન.

સરધાર.

૧૦ શેઠ મૂળચંદ કરસનજી સરાઈ.

ધરમપુર.

૨ રા. રા. રણજીગદાસ ધારશીભાઈ.

વવાલીયા.

૨ દેશાઈ. રાયચંદ મનજીભાઈ.

શુદ્ધિપત્ર.

પાત્ર.	સીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૯	૯ મી	પતંગ	પતંગ
૯	૧૮ મી	આંતરારહિત	આંતરારહિત
૧૦	૧૭ મી	મોહનીય મ	મોહનીયકર્મ
૧૧	૪ થી	ન્યાયાન્ય	ન્યાયાન્યાય
૧૧	૧૪ મી	જોતજોતામાં	જોતજોતામાં
૧૨	૨૦ મી	કેમરે	કેમકે
૧૭	૧૦ મી	ચરેલા	કરેલા
૧૭	૧૭ મી	વિતતરાગ	વિતરાગ
૧૮	૪ થી	ળ	કાળ
૧૯	૨ છ	અશ્વર્ય	ઐશ્વર્ય
૧૯	૧૫ મી	તનુ	તનુ
૨૧	૪ થી	ક્ષણવારમાં	ક્ષણવાર
૨૧	૧૭ મી	આપધ	ઐાપધ
૨૭	૬ ઠી	નમાજોણી	નસાજોણી
૩૧	૨૧ મી	ખઠગથી	ખડગથી
૩૬	૧૦ મી	કાર્યમાં	કાર્યોમાં
૩૬	૧૬ મી	અગોપાંગ	અગોપાંગ
૩૯	૧૪ મી	શનમાં	શનમાં
૪૧	૧૭ મી	નિસ્વાથ	નિઃસ્વાર્થ

૪૬	૫ મી	હિસારંભી	હિસારંભી
૪૬	૧૭ મી	જિનિત	જનિત
૪૯	૮ મી	હાલ	હાલ
૪૯	૯ મી	હાલ	હાલ
૫૨	૮ મી	વાહન	વાહન
૬૩	૧ લી	મારો	મારો
૬૩	૧૨ મી	ખાલી જગ્યા છે ત્યાં	નિશ્ચય
૬૫	૮ મી	વિરાગી	વિતરાગી
૬૭	૨૨ મી	દ્વેષ	દ્વેષ
૭૧	૧-૮ મી	વધુ	વધુ
૭૫	૧૫ મી	પવિત્ર	પવિત્રતા
૭૬	૫ મી	નામ	નામમાત્ર
૭૬	૧૩ મી	આમ	આમ
૮૪	૧૪ મી	કમન	કમન
૮૬	૭ મી	કમ	કમ
૮૮	૮ મી	શાંતિ	શાંત
૮૯	૧૮ મી	મૂઝા	મૂઝો
૯૦	૧૨ મી	ઉપન	ઉત્પન્ન
૯૪	૩ છ	ગભવતી	ગર્ભવતી
૯૪	૧૧ મી	ઉગ્રાચોત્સર્ગ	ઉગ્રાચોત્સર્ગ
૯૭	૬ ઠી	નિચેથી	નિચેથી
૯૭	૭ મી	થાળોળો	થાળોળો

૧૧૦	૨૦ મી	કરતાં	કરતાં
૧૧૭	૨ છ	લોકોના	લોકોમાં
૧૧૮	૧૨ મી	વૃ	વૃ
૧૧૮	૧૮ મી	સારીનરસી	શાસનરસી
૧૨૨	૧૦ મી	આશ્રવને	આશ્રવને

प्रस्तावना.

ज्ञाननीवृद्धि ज्ञानीओपर आधार राखे छे अने ज्ञानी-
मोनीवृद्धि ज्ञान उपर आधार राखे छे.

सर्वे जैनधर्माचार्य, उपाध्याय, साधु अने समस्त श्रा-
वक श्राविका मळी चतुर्विध संघ एओने अनुक्रमे यथायोग्य
ति अति नमृतापूर्वक निनंति करवामां आवे छेके में मारी
मल्पमति छतां आ पुस्तकनो आरंभ कर्यो छे. ते आप सर्व
जिनधर्म स्तंभना अनुग्रहयी संपूर्ण थाय तो हुं कृत्य कृत्य
पाड़ मारी काइ एवी वुद्धि नथी के हुं स्वतंत्र पूर्वाचार्य र-
चित ग्रंथोनं यथार्थ शोधन करी शकुं तोपण स्वमति अनु-
सार जेटलुं वन्युं तेटलुं लक्ष राखीने शुद्धतानो उद्यो कर्यो
छे. तेम छतां केटलाएक दृष्टि दोष तथा जिनआज्ञा विरुद्ध
कंडपण लंछाण होय, तेने माटे हुं आत्मानी सारसे मिच्छामि
हुं दउलुं. अने जे कंड भूल जोवामां आवे ते सुधारीने
बांचवा भलामण छे तथा ते भूल मने बताववामां आवशे तो
हुं द्वितिपावृत्तिमां सुधारी लइश. मुझे किं बहुना.

अनुक्रमणिका.

विषय.	कर्त्तानुं नाम.	पृष्ठ.
१ अध्यात्मगीता.	देवचंद्रजीकृत.	१-४९
२ मोटीअध्यात्मगीता.	विनयविजयजीकृत.	४९-८७
३ पांचभावना.	देवचंद्रजीकृत.	८७-१०१
४ आलोयणछत्रिशी.	समयसुंदरसूरिकृत.	१०२-१०६
५ आगमअष्टोत्तरि.	अभयदेवसूरिकृत.	१०७-१८२
६ अध्यात्मवावनी.		१८३-१८९
७ ज्ञानपच्चीशी.		१८९-१९२

मंगलाचरण.

आदौ नेमिजिनंस्तौमि, संभवं सुविधि तथा ॥ धर्मनाथं
 देवं, शांति शांति करं सदा ॥ १ ॥ अनंतं सुव्रतं भक्त्या,
 नेनाथं जिनोत्तमं ॥ अजितं जीतकं दर्पे, चंद्र चंद्र समप्र-
 ॥ २ ॥ आदिनाथं तथा देवं, सुपार्श्वं विमलं जिनं ॥ म-
 नाथं गुणोपेतं, धनुषां पंच विंशति ॥ ३ ॥ अरनाथं मा-
 तिरं, सुमार्तिच जगद्गुरु ॥ श्रीपद्मप्रभ नामानं, वासूपूज्यं
 र्जितं ॥ ४ ॥ शीतलं शीतलं लोके, श्रेयांसश्रेयः सदा ॥
 नाथं च वामेयं, श्री अभिनंदनं विभू ॥ ५ ॥ जिज्ञानां ना-
 भेवद्धाः पंचषष्टि सुप्नुद्भवः ॥ यंत्रोयं राज्यं ते यत्र, तत्रशौ-
 चं निरंतरं ॥ ६ ॥ यस्मिन् गृहे महा भक्त्या, यंत्रोयं पूजते बुधे-
 तमेत पीशाचादि, भयं तत्र न विद्यते ॥ ७ ॥ सकल गुण-
 ग्रानं यंत्रमेव विशुद्धं ॥ हृदय कमल कोशे धिमातां धेयरूपं
 तिलोक गुरोः श्री मूरीराज्यस्य शिष्यो, वदन्ति सुख नि-
 मोक्ष लक्ष्मी नीवायं ॥ ८ ॥ इति ॥

ऊनमः पार्श्वप्रभु पंकजे, वीश्व चीतामणी रत्नरे ॥ ह्रीं-
 दि पद्मावती, वैष्णवा करे मुज्ज जलनरे ॥ ॐ ॥ १ ॥ अब

मोय सांती माहापुष्टीदे, धृती कीर्ति कांती वीध्यायनी ॥ ॐ
 ह्रीं अक्षर शब्दथी, सर्वे याधी व्याधी वीनाशने ॐ ॥ २ ॥
 जे अजीता वीजीया तथा, अपर वीजयान वीता देवी रे ॥
 दश दीसा पाळग्रह अक्षजी, वीद्यादेवी परसन होय सेवी रे
 ॐ ॥ ३ ॥ ॐ असीयाउसाय नमो नमो, तुही त्रीलोकनो
 नाथरे ॥ चोसठ इंद्र टोळे मळी, सेवीये प्रभुने जोडी हाथ रे
 ॥ ॐ ॥ ४ ॥ ॐ ह्रीं अहं प्रभु पासजी, मूलना मंत्रनुं वोज
 रे ॥ जापथी दुरीत दुरे रहे, आय मळे सवी बीजरे ॥ ॐ ॥
 ॥ ५ ॥ गोडीप्रभु पार्श्व चींतामणी, थंभणो अहीं छतो
 देवरे ॥ जग वल्लव जगत्र मांही जागता, अंतरीक एवती करु
 सेवरे ॥ ॐ ॥ ६ ॥ श्री श्री संखेश्वर मंडणो, पार्श्वजीन प्र-
 णणतः तरु कल्परे ॥ चुरीये दुष्टना त्रातने, पुरीये सुजे सुख
 तल्परे ॥ सुजयसोभाग्य सुख कल्परे ॥ ॐ ॥ ७ ॥ इति ॥

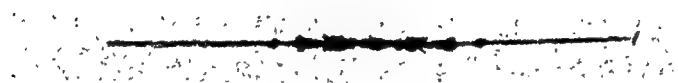
गौतमाष्टक.

श्री इंद्रभूति वसुभूतिपुत्रं, पटत्विभावं गौतमगोत्ररत्नं ॥
 स्तुवंति देवासुरमानवेन्द्राः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ १ ॥ श्री
 वर्द्धमाना त्रिपदीमवाप्य, मुहूर्त्तमात्रेण कृतानि येन ॥ अंगानि
 पूर्वाणि चतुर्दशापि, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ २ ॥

श्री वीरनाथेन पुरा प्रणीतं, मंत्रं महानन्दं सुखाय यस्य ॥
 ध्यायत्यपी सूरिवराः समग्राः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे
 ॥ ३ ॥ यस्याभिधानं मुनयोपि संर्वे, गृह्णन्ति भिक्षाभ्रमण
 स्य काले ॥ मिष्टान्नपोनां वरपूर्णकामाः, स गौतमो यच्छतु
 वाञ्छितं मे ॥ ४ ॥ अष्टापदाद्रौ गगने स्वशक्त्या, ययौ जि-
 नानां पदवन्दनाय ॥ निश्चम्य तीर्थ्यातिशयं सुरेभ्यः, स गौ-
 तमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ५ ॥ त्रिपञ्चसंख्याशततापसानां,
 तपःकशानामपुनर्भवाय ॥ अक्षीणलब्ध्या परमान्तदाता, स
 गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ६ ॥ सदक्षणं भोजनं मेव देयं,
 साधर्मिकं संवत्सपर्ययेव ॥ कैवल्यवत्त्वं प्रददौ मुनीनां, स गौ-
 तमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ७ ॥ शिवंगते भर्त्तरि वीरनाथे, यु-
 गप्रधानत्वमिहैव भत्वा ॥ पद्माभिषेको विदधे सुरैर्द्रैः, स गौ-
 तमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ८ ॥ श्री गौतमस्याऽष्टकमादरेण
 प्रबोधकाले मुनिपुंगवा ये ॥ पठन्ति ते सूरिपदं च देवा ॥ नदं
 लभन्ते नितरां क्रमेण ॥ ९ ॥ इति श्री गौतमस्तवस्पष्टवृत्तिः
 समाप्तं ॥ श्री ॥

॥ नमः पार्श्वनाथाय विश्वचिन्तामणीयते नैर्ऋती धरणेऽ
 वैरोद्या पद्मादेवी युतायते ॥ १ ॥ शान्तिं तुष्टिं महापुष्टिं धृतिं

कीर्त्ति विधायिनें उँडो दुहुव्यालवेताल सर्वाधि व्याधिना-
 शने ॥ २ ॥ जया जिताख्या विजया ख्या पराजितायान्विते
 दिशांपाल ग्रहैर्यक्षै विद्यादेवी भिरन्विते ॥ ३ ॥ उँ आसि
 आ उँसायनमः त्रैलोक्यनाथतां चतुष्पष्टि सुरेंद्रास्ते भासंते
 छत्रचामरैः ॥ ४ ॥ श्री संखेश्वर मंडनपार्श्व जिनप्रणत कल्प-
 तरु कल्पः चूरयविघ्न व्रातंपूरयमे वांछितं नाथ ॥ ५ ॥

अथ श्री पाठक देवचंद्रकृत

॥ अध्यात्मगीता प्रारंभ. ॥

राग ॥ ढाल भमरगीतानि ॥

प्रणमिए विश्व हित जैन्य वाणि ।

महानंद तरु सिंचवाऽमृत पाणी ॥

महा मोहपुर भेदवा वज्र पाणि ।

गहन भवफंद छेदन कृपाणी ॥ १ ॥

अर्थ:-विश्व कहेंतां जे जगत् तेने हित के० कल्याणनी करनारी एहवी जैन्य के० श्री वीतरागनी वाणी जेते प्रणमी के० नमस्कार करीए छीए, वली जिनवाणी कहेवी छे महा आनंदरूप तरु के० वृक्ष तेहने सिंचवा अमृत रूपीउं पाणीज होइने तेहवीज छे, वली जिनवाणी कहेवी छे मोहोदो एहवो मोहराजा तेनु पुर के० नगर तेने भेदवा के० भागवाने वज्र सरीखी एहवी, वली ते वाणी केवीछे गहन के० अतिकठण भव जे संसार तेनो फंद के० बंधन तेने छेदवाने कृपाणी के० तरवारनी धारा सरीखी ॥ १ ॥

(૨)

॥ ચાલ. ॥

દ્રવ્ય અનંત પ્રકાશક ભાશક તત્ત્વ સ્વરૂપ ।

આત્મ તત્ત્વ વિબોધક સોધક સચ્ચિદ્રૂપ ॥

નય નિક્ષેપ પ્રમાણે જાણે વસ્તુ સમસ્ત ।

ત્રિકરણ જોગે પ્રણમું જૈનાગમ સુપ્રસસ્ત ॥૧॥

અર્થ:—વલી જિનવાણી કહેવી છે ઘણા એહવા પુદ્ગલા-
દિક સંબંધી જે દ્રવ્ય તેને પ્રગટકરી દેખાડવાવાલી એહવી વલી
તત્ત્વ જે આત્મતત્ત્વ તેની પ્રકાશ કરવાવાલી આત્મતત્ત્વ જે
આત્માનું સ્વરૂપ તેને વોધ કે. સમજાવવાવાલી વલી ચિદ્રૂપ
કે. ચેતનરૂપ એહવો જે આત્મસ્વરૂપ તેને સોધક કે. પ્રગટ
કરી દેખાડે એહવી, વલી જિનવાણી કહેવી છે નય કે. નૈગ-
માદિક સાત નય તથા નામાદિ ચ્યાર નિક્ષેપા તથા પ્રત્યક્ષ
પરોક્ષ પ્રમાણે કરી સમસ્ત વસ્તુ પદાર્થની જાણપણાની ક-
રણહારી છે. અન્યમતિનાં શાસ્ત્ર છે તે અપ્રસસ્ત છે, અને જિન-
મતનાં આગમ છે તે પ્રસંસનીય છે એહવો જિનાગમ તેહનો ત્રી
કરણ યોગે કરી મનોવાકાય યોગે કરી પ્રણમું હું નમસ્કાર
કરુંછું इति भावः ॥ ૨ ॥

જિણે આત્મા શુદ્ધતાયે પિછાળ્યો ।

તિણે લોક અલોકનો ભાવ જાણ્યો ॥

आत्म रमणि मुनि जग विदीत ।

उपदिश्युं तिणे अध्यात्म गीता ॥ ३ ॥

अर्थ:-हवे सर्व द्रव्यनो ज्ञायक जे जीव द्रव्य सर्वद्रव्य मध्ये प्रधान ते आत्मद्रव्यनो लक्षण कहिये माटे प्रथम आत्मद्रव्यना जाणने साधक कहिये ते कहे छे. ते जिणे आत्मा के० जे जीव समकित प्रमुखे आत्मा छे ते शुद्धता छे मूल सत्तास्वरूप पिछाण्या के० ओलख्यो तेणे लोक तथा अलोकनो भाव सर्व जाण्यो जे आचारांग सूत्रे कह्युं छे जे एगंजाणइ सवंजाणइ ते मुनी केहवा छें ते आत्म के० आत्म स्वरूपमें ज रमे एहवा मुनि जगत्माहि प्रसिद्ध छे तेणे अध्यात्म गीतानो उपदेश करयो छे पण करता कहे के हुं नथी करतो इती भाव ॥ ३ ॥

द्रव्य सर्वना भावनो जाणग पासग एह ।

ज्ञाता कर्ता भोक्ता रमता परिणति गेह ॥

ग्राहक रक्षक व्यापक धारक धर्म समूह ।

दान लाभ वल भोग उपभोगतणो जे व्यूह ॥ ४ ॥

अर्थ:-द्रव्य सर्वना के० धर्मास्तिकायादिक पद द्रव्यना गुणपर्याय तथा उदयिकादिक भावना भिन्न २ करी जाण्या छे तथा दिठा छे एहवो आत्मा छे ज्ञाता के० स्वपरनो स्वरूप

જાણે છે જ્ઞાને કરિને કર્તા કે० સુખાસુખ વિભાવ દસાનો
 કર્તા નથી અને પોતાના જ્ઞાનાદિ અનંતગુણરૂપ લક્ષ્મી તેહનો
 કરતા છે અને પોતાના જ્ઞાનાદી અનંતગુણરૂપ જે પર્યાય તેહના
 ભોક્તા છે રમતાપરિ કે० સ્વપરિણતિરૂપ જે ઘર તેહને વિષે સ-
 દાકાલ રમે જ્ઞાતા તથા કર્તા તથા ભોક્તા તથા રમતા इत्या-
 દિક પરિણતિનાગેહ કે० ઘર છે ગ્રાહક કે० જ્ઞાનાદિ ગુણધર્મ
 સમૂહ તેહને ગ્રહે તે મળી ગ્રાહક તે ધર્મનો રાક્ષણહાર તથા
 સ્વધર્મને વિષે વ્યાપિ રહ્યો છે સ્વપરિણતિને ધરે તે ધારક એ
 ટલે ગ્રાહક રક્ષક વ્યાપક ધારક સ્વધર્મ સમૂહનો છે એહિજ
 આત્મ દાન લાભ કે० દાનાદિક પાંચ લબ્ધિના સમૂહ પ્રગ-
 વ્યા છે દાનલબ્ધિ તે દાનાંતરાય કર્મ ક્ષય ગયે દાન
 પોતાના જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણને વિષે દીયે છે તે દાન લબ્ધિ
 ૧ લાભાંતરાય ક્ષય ગયે પોતાના સ્વરૂપનો લાભ
 થયો તે લાભલબ્ધિ ૨ ભોગાંતરાય કર્મ ક્ષય થાય
 ત્યારે પોતાના જ્ઞાનાદિ અનંતગુણ ભોગવે છે તે ભોગલબ્ધિ ૩
 ઉપભોગાંતરાય કર્મ ક્ષય ગયે પોતાના જ્ઞાનાદિ અનંતગુણના
 પર્યાય તેહને સમયે સમયે ઉપભોગ કરે છે તે ઉપભોગલબ્ધિ ૪
 વીર્યાંતરાય કર્મ ક્ષય ગયે પોતાના અનંતજ્ઞાનાદિકને વિષે અ-
 નંતો વીર્ય ફોરવે છે તે વીર્યાંતરાયલબ્ધિ ૫ તથા જિહ્વા આ-
 ત્મા જ્ઞાન દર્શન રૂપગુણ વેમાયિજ કહે છે તિહાંજો વીર્યાદિક

ગુણ સિદ્ધમાં નથી કહેતા અને જિહાં અનંતગુણી વ્યારૂપા
 કરે તિહાં કહે છે એટલે અસંરૂપાત પ્રદેશિ અરૂપી અસંદ
 જ્ઞાનદર્શન ગુણ મયિ ઉપયોગ લક્ષણ કર્તા મોક્તા સહજ પ-
 રિણામે જીવદ્રવ્ય જાણવો. જીવભાવ દ્રવ્ય પ્રાણે કરીને સ-
 દાજીવે તે જીવ, ચેતેજાણે તે માટે ચેતન કહિયે તથા નવા
 નવા પર્ણાયને પમાડે માટે આત્મા કહે છે इत्यादिक અનેક
 નામ છે. ॥ ૪ ॥

સંગ્રહે એક આયા વચ્ચાળ્યો ।

નૈગમે અંશથી જે પ્રમાણ્યો ॥

દુવિધ વ્યવહાર નય વસ્તુ વીહચે ।

અશુદ્ધ વલિ શુદ્ધ ભાસન પ્રપંચે ॥૫॥

અર્થ:-સાતેનયે કરી જિવનો સ્વરૂપ ખોલવાવે છે સં-
 ગ્રહ એક આત્મા વચ્ચાળ્યો સંગ્રહનયનામતવાલો સત્તાનો ગ્રહણ
 કરે છે એટલે એ સર્વે જીવ ચેતના સમૂદાય જોતે થકે એક
 સરીઆ છે એ સંગ્રહનયનામત. નૈગમનયનામતવાલા એકઅં-
 સ ગ્રહીને સર્વ વસ્તુનો પ્રમાણ કરે એટલે જીવના આટ રુત્તક
 પ્રદેશ કર્મે લીપાતા નથી સદા ઘાંઘા છે તેણે કરી
 સિદ્ધ સમાન વ્યવહારનય મતે વે પ્રકારે
 અશુદ્ધ તે સંસારી જીવ અને ૬

રહિત સિદ્ધ એવં વે પ્રકારે વહેંચે એક સકલકર્મ ક્ષયકરી લો-
કાગ્રે વિરાજમાન તે સિદ્ધ, વીજા સંસારી તેહના વે ભેદ એક
અયોગી વીજા સયોગી ઇસાદિક વે ભેદ વ્યવહાર નયના
મતવાલે તે વસ્તુના ગુણ પર્યાયની પ્રવર્તિને ગ્રહે છે તે પ્રવર્તિ
વે પ્રકારની જે દ્રવ્યના ગુણની શુદ્ધતા જેથી નિપજે તે પ્રવર્તિ
તે સાધન શુદ્ધ વ્યવહાર ૧ અને જે પ્રવર્તિ કરતાં દ્રવ્યધર્મના
કાર્ય તે પ્રવર્તિને અશુદ્ધ વ્યવહાર કહિયે ૨ ॥ ૫ ॥

અશુદ્ધપણે પણ સય તેસઠી ભેદ પ્રમાણ ।

ઉદય વિભેદે દ્રવ્યના ભેદ અનંત કહાણ ॥

શુદ્ધપણે ચેતનતા પ્રગટે જિવવિ ભિન્ન ॥

ક્ષયોપશમિક અસંખ્ય ક્ષાયિક એક અનુન્ન ॥ ૬ ॥

અર્થ:-અશુદ્ધ વ્યવહાર નયને મતે જીવના પાંચસેત્રેશઠ
ભેદનો પ્રમાણ જાણવો અશુદ્ધ ઉદયીક ભાવને યોગે કરી
જોતાંતો જીવદ્રવ્યના ભેદ અનંતા કહ્યા છે અને શુદ્ધ વ્યવહાર
નયમતે જીવની ચેતનતા નીપજે અને વિભિન્ન તે અભેદાત્મ-
પણે જાણવી પુદ્ગલથી જીવ જૂદો જાણે જેહને ઘણાં ક્ષયો-
પસમ તે અધિક કહિયે જેહને ઓછો ક્ષયોપસમ તેહને ઓછો
કહિયે તે ચેતના પ્રગટી ક્ષયોપસમભાવે અથવા ક્ષાયકભાવે
પ્રગટે ક્ષયોપશમિક સમકિતના અસંખ્યાતા ભેદ છે ક્ષાયિક-
ભાવનો એક ભેદ છે વીજો ભેદ નહી ॥ ૬ ॥

નામધિ જિવ ચેતન પ્રવુદ્ધ ।

ક્ષેત્રથી અસંખ્ય દેસા વિશુદ્ધ ॥

દ્રવ્યે સ્વગુણ પર્યાય પિંડ ।

નિત્ય એકત્વ સહજે અસ્ખંડ ॥૭॥

અર્થ:-નામથી જીવને ચેતન કહીયે ચેતના લક્ષણો જીવ ચેતના તે જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર તપ ઉપયોગ વીર્ય લક્ષણ ઇત્યાદિ તથા વીજો અર્થ, નામ નિક્ષેપે જીવ અથવા ચેતન અથવા પ્રવુદ્ધ કહીયે, એ જીવના ત્રણ નામ કહીયે ક્ષેત્રથી જીવનો સ્વક્ષેત્રરૂપ અસંખ્ય પ્રદેશાત્મક અને વિશુદ્ધ તે અત્યંત નિર્મલ છે દ્રવ્યથી જિવ દ્રવ્ય પોતાનાં ગુણ જ્ઞાનાદિ સ્વપર્યાય તેહનાજ પિંડ સમુદાયરૂપ છે તે દ્રવ્ય કહીયે અને નિત્ય તે સદૈવ શાસ્વતો છે કેળે કરથો નથી અને એકત્વ તે નિશ્ચય નયમતે જીવ સદાકાલ પોતાના સ્વરૂપમાં એકત્વપણે છે સહજ અસ્ખંડ તે સ્ખંડાય નહિ અછેદી અભેદી છે ॥૭॥

રુજુસુયે વિકલ્પ પરિણામે જીવ સ્વભાવ ।

વર્તમાન પરિણિતમય વ્યક્તે ગ્રાહક ભાવ ॥

શબ્દનયે નિજ સત્તા જોતો ઇહતો ધર્મ ।

શુદ્ધ અરુપિ ચેતન અણગ્રહતો નવ કર્મ ॥ ૮ ॥

અર્થ:—રુઝુ સુત્ર નયનેમતે જીવ વીકલ્પરૂપ પરિણામોક
 ભાવ ગ્રહે છે એટલે વર્તમાન સમયે જીવને જેવો ઉપયોગ હોય
 તેવો પ્રગટ કહિ વોલાવે રુઝુસૂત્ર નયમતવાલો યથાકથિત્ શ્રાધ
 સામાયકે સ્થિતોપિમનો ભાવપદાગૃહેગતતદાકેનાપિપૃષ્ઠશ્રાદ્ધો-
 ક્રુત્રઃ ગતઃ એવં પૃષ્ઠે સત્યપિઽધુના ધણિતં મમસ્વામી કુત્રાપિગ
 તાસ્તિ ત્રિષ્ઠેસત્યપિ એમ કહ્યું અને શબ્દ નયમતે પોતાની આત્મ
 સત્તાને જોતો જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક અનંતો ધર્મ પોતાની
 આત્મસત્તાને વિષે રહ્યો છે, તેહને પ્રગટ કરવા ઇહતો વાંછતો
 થકો શુદ્ધ નિર્મલ અરૂપી પુદ્ગલાદિ વીભાવદશા રહિત ચેત-
 ના લક્ષણો પોતાના ક્ષયોપશમથી સ્વગુણને સાધકપણે પ્રવૃત્તો
 તે શબ્દ નયજીવ કહીએ, ઇહાં જેટલી આત્મ પ્રવર્તિ નવાકર્મને
 ન ગ્રહે અવંધક થાય તેટલો જીવપણો ગવેલે એટલે એહવા
 જીવને સમયે ઉપયોગ હોય તે સમયે નવા કર્મનો ગ્રહણ ગ્રહવો
 નકરે ॥ ૮ ॥

ઇણિપરે શુદ્ધ સિદ્ધાત્મ રૂપી ।

મુક્ત પરશક્તિ વ્યક્ત અરૂપિ ॥

સમકિતિ દેશયતિ સર્વવિરતિ ।

ધરે સાધ્યરૂપે સદા તત્ત્વ પ્રિતિ ॥૯॥

ઇણિરિતે શુદ્ધ સિદ્ધાત્મરૂપી શુદ્ધ જે સિદ્ધ ભગવાન તે

सरीखो निज आत्मा ध्यावतो आत्माभावे वीचरतो आत्म
 सरूपीछे ए मुक्त के० परपुद्गलादिक विभावथी मूर्काणो छे
 पर क० उत्कृष्टशक्ति के० आत्म सामर्थता व्यक्त के० प्रग-
 टपणे तेणे अरूपीभावना साधक समकिति देश विरति तथा
 सर्व विरति ते जीवने साध्यपणेतत्त्वनी प्रीत वालहासछे एहवा
 जीवतेहने शब्दनयजीव कहीये पोतानो आत्मतत्व निरावर्ण
 करवारूप जेवेद्योछे तेहने विपेज तेहनीप्रीतलागे परपरणितने
 विपे नहि ॥ ९ ॥

समभिरुढ नये निरावरणि ज्ञानादिक गुण मुख्य ।
 क्षायिक अनंत चतुष्टयि भोगि सुगंध अलक्ष्य ॥
 एवंभूति निरमळ सकळ स्वधर्म प्रकास ।
 पूरण पर्यायप्रगटे पूरण शक्ति विलास ॥ १० ॥

अर्थ:-समभिरुढनयमते शुद्धध्यान रूप अग्रीयेकरी घाती
 कर्मने क्षये निरावर्णपणे ज्ञानादि अनंत गुण रूप लक्ष्मी प्र-
 गटे एटले मुख्य लक्ष्मी प्रगटे अने क्षायिकभावे अनंतचतुष्टय
 प्रगट्या अनंतज्ञान १ अनंत दर्शन २ अनंत चारित्र्य ३ अनंत
 विर्य ४ तेहना भोगी तेरमे चौदमे गुणठाणे केवली भगवान
 जाणवा तेहना जाणपणो भोळा अज्ञाण जीव न जाणे ए-
 वं भूतनयमते कर्म मळ रहित निर्मल सकल संपूर्ण पोतानो

જ્ઞાનાદીક સ્વધર્મ આત્મસત્તાને વિષે પ્રકાશકરે પ્રગટકરેછે એ
 વં ધર્મનો પ્રકાશ પ્રગટયો એટલે એક એક પ્રદેશે અનંતા જે
 પ્રયાય તે સંપૂર્ણ પ્રગટયાછે સકલ ગુણના પ્રયાય પોતાને કાર્ય
 કરવે પ્રવર્તે છે તે વારે પૂર્ણ પ્રયાય પ્રગટેછે તે સંપૂર્ણ શક્તિના
 વિલાસ ભોગવવો પ્રગટે હત્યર્થ, સાદિ અનંત ભાગે કરિ એવં-
 ભૂત નયે સિદ્ધનું સ્વરૂપ વચ્ચાણું. ॥ ૧૦ ॥

એમ નય ભંગ સંગે સનુરો ।

સાધના સિદ્ધતા રૂપ પુરો ॥

સાધક ભાવ ત્યાં લગિ અધૂરો ।

સાધ્ય સિદ્ધે નહિ હેતૂ સૂરો ॥૧૧॥

અર્થ:—ઇમ નૈગમાદિ સમ્પન્નનું રૂપ ભંગને સંગે કરી દી-
 પતોછે સાધકતા જે ચોથા ગુણઠાળાથી માંડિ અયોગી લગે
 ચડી સિદ્ધ ભાવ કરેછે પૂરોછે સુદ્ધ વ્યવહાર નયનેમતે ચો-
 થા ગુણઠાળાથી માંડી યાવત્ તેરમા ગુણઠાળા લગે સાધક
 ભાવે છે નિશ્ચય નયમતે કાર્ય સિદ્ધ નિપજે તિવારે જિવને પૂરો
 કહિયે જ્યાં ત્યાં સાધક ભાવ છે તિહાં લગણ અધૂરો છે સા-
 ધકભાવ શબ્દ નય સમભિરુદ્ધ નયમતે દેશવીરતિ સર્વ વીર-
 તિરૂપ સાધક ભાવે ત્યાં લગે જિવને અધૂરો કહીયે અને જે
 વારે સાધ્ય જે કાર્ય સિદ્ધ નીપન્યો તેવારે પછી હેતુ કે ૦ કા-

રણ સાધક પણાનો પ્રવર્તન તે સૂરો કે० બલવંત નહીં. એટલે
કાર્ય સિદ્ધે કારણનો વંઝ નહિ ॥ ૧૧ ॥

કાઠ અનાદિ અતિત અનંતે જે પર રક્ત ।

સંગાંગિ પરિણામે વર્તે મોહા શક્ત ॥

પુદ્ગલ ભોગે રિદ્ધ્યો ધારે પુદ્ગલ સ્વંધ ।

પરકર્તા પરિણામે વાંધે કર્મના વંધ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-જે વારે એવો આત્મા છે તેવારે સંસાર કિમ થાય
તે કહે છે જે આત્મા અનાદિકાલ અતિત કે०ગયો છે અ-
તીતકાલ અનંતા પુદ્ગલ પરાવર્તિ થયાપરભાવ જે પુદ્ગલીક
મુલને તેહના સ્વંધના ગુણ વર્ણાદિક તેહને વિષે રક્ત કે०રા-
ગીપણો સેળે થયો તે કહે છે સંગાંગી કે० પુદ્ગલે દીધા અંગ
તેનો જિવે કર્યો સંગ એટલે અંગી કે० પુદ્ગલ જે પરભાવ
તેનો સંગ મીલવો અને આત્મા તેહને અંગી કરી કરે તેહનો
સંગ કરે એટલે તેહના સંગને પરિણામે કરી વર્તતા મોહમે
આસક્ત થયો તેવારે જીવને સ્યો વિગાડ થયો તે કહે છે
જીવ પુદ્ગલને ભોગે રીદ્ધ્યો થકો પુદ્ગલના સ્વંધને ધરવાની
ઇચ્છા હપજે એટલે પુદ્ગલને ભોગે રીદ્ધ્યો ઇષ્ટતા પામ્યો થકો
પુદ્ગલના સ્વંધને ધારે, રાખે, પુદ્ગલનું ગ્રહણ કરે છે અને પ-
રનો કરતા પોતે ધાય છે ત્યારે કર્મના વંધ પોતે વાંધે છે ॥

अर्थ:-एहवी रीते वीर्यादि पांच लब्धि ने विषे जीवनो अवलो उपयोग वत्त्यों त्यारे पोताना स्वभावनुं वीर्यपणुं टल्युं त्यारे जीव परभावनो रंगी थयो तारे ते जीव नव नवा कर्म नी वृद्धि करे कर्मनी वृद्धि करवामांडी जिवारे एहवी जे पर दयादिक करे अनुकंपा करे एहवो जे शुभ विकल्प उपजे शुभ परीणाम तेहथी सुं थाय ते वारे पुन्य कर्म बंधाये तेहथी पण आत्मानो गुण न प्रगटे. ॥ १५ ॥

तेहीज हिंसादीक द्रव्याश्रव करतो चंचल चीत ।

कटुक विपाकि चेतन मेले कर्म विचित्त ॥

आत्म गुणने हणतो हिंसक भावे थाय ।

आत्म धर्मनो रक्षक भाव अहिंस कहाय १६

अर्थ:-ते जीव हिंसादिक द्रव्याश्रव करतो चित्त के० मनथी चंचल परिणामि जीवने एहवो जे हिंसादिकनो विकल्प उठ्योकोयने ठगवानो परिणाम उठ्योतेथी सुं थाय पापना कडुवा विपाकनो बंध थाय एम कडुआ कर्मनी वीचीत्रता बंधाय एटले अशुभ परिणामे अशुभ कर्म जीव मेलवे भेगोकरे ए द्रव्य दया द्रव्य हिंसा तेहनो फल देखाडयो छे जे विभाव परिणामे प्रणमीने आत्माना गुणने हणवा ते भाव हिंस्या, आत्म गुण जे हणाय ते भाव हिंसा छे पर जीव हणाता तो

આત્મગુણ હજાતા નથી તે નિશ્ચયથી હિંસા નથી જો આત્મ-
ગુણ હજાયાછે પરની હિંસા થતી નથી તોહિ પણ તેને ભાવ હિં-
સક કહીયે આત્મ હિંસાથી પાપવશતુ નથી પુટલે આત્મ ધર્મ-
ને રાખેછે તે ભાવ અહિંસક કે ૦ ગુણી તથા જ્ઞાનાદિક ગુણને
અનુજાયી વીર્ય ઉપયોગ કરતા આત્મગુણ હજાયા નહિ તે
ભાવ અહિંસા કહીયે ॥ ૧૬ ॥

આત્મ ગુણ રક્ષણા તેહ ધર્મ ।

સ્વગુણ વિદ્વંસણા તે અધર્મ ॥

ભાવ અધ્યાત્મ અનુગત પ્રવૃત્તિ ।

તેહથી હેય સંસાર છિત્તિ ॥૧૭॥

અર્થ:-આત્મગુણ કે ૦ પોતાના આત્માના ગુણ જે જ્ઞાના-
દિક તેહને શુદ્ધ ઉપયોગને વિષે પ્રવૃત્તિને રાખવા તેહિજ આ-
ત્મીક ધર્મ છે સ્વગુણ વીધ્વંસ કે ૦ પોતાની આત્માના
ગુણને જ્ઞાનાદિક હજાયા આવરે અશુદ્ધ ઉપયોગે પરભાવ
અનુજાઈ પ્રવર્તતાં તેહિજ અધર્મ કહીયે હવે અ-
ધ્યાત્મના ચાર પ્રકાર કહે છે નામ અધ્યાત્મ ૧
થાપના અધ્યાત્મ ૨ દ્રવ્ય અધ્યાત્મ તેને કહીયે જેહથી
ભાવ અધ્યાત્મ ૩ ઉપજે સદ્ગુરુ જે અધ્યાત્મના જાણ તેહની
સેવા ભક્તિ વિનયાદિક કરીને અધ્યાત્મના સ્વરૂપની ગુરુગ-

मथी ओलखाण करे अथवा अध्यात्मना शास्त्रनो अभ्यास करे तथा ध्याननुं स्वरूप गुरुगमथी धारिने प्रथम अभ्यास व्यवहारथि करवा मांडे इत्यादीक द्रव्य अध्यात्म ते भाव अध्यात्म प्रगट करवानुं कारण छे ए द्रव्य अध्यात्म जाणवुं ह हवे भाव अध्यात्म कहे छे एहवो आत्मा कुण ओलखेछे अध्यात्म ज्ञान थयुं होय ते ओलखे जे भाव अध्यात्म ते मोक्षनुं कारण छे भाव अध्यात्म तेहने कहीये ज्ञानादिक शुद्ध उपयोगने अनुजायि सन्मुख प्रवृत्ति ते भाव अध्यात्म कहिये ऐहवो आत्मानो गुण थयो तिवारे जीवने स्यो गुण निपजे जे संसार समुद्रनो उछेदन करे एटले संगार घटाडे तेथि थोडा काळमांडे सिद्धि करे ॥ १७ ॥

एह प्रबोधना कारण तारण सदगुरु सग ।

श्रुत उपयोगी चरण नंदि करि गुरु रंग ॥

आत्म तत्वालंबि रमता आत्म राम ।

श्रुद्ध स्वरूपने भोगे योगे जसु विसराम ॥ १८ ॥

अर्थ:-एहवुं जे आत्म ज्ञान पूर्वे कह्युं तेहवुं तेहना बोधना कारण के० संसार समुद्रथी आत्म स्वरूपनो प्रतिबोध देइ ओलखाण करावी ने कोण तारे भला जे सदगुरु तेहनो संग भक्ति करतां बोधबीजजे सपकीत भव्य जीवने करावीने

संसार समुद्री तारे ते गुरुनो वर्णव करीएछीए गुरु कहेवा
 होय ते कहीयेछीये भाव श्रुत ज्ञानना उपयोगने विपे सदा रमे
 छे चरणादी क० चारित्रने विपे रमे छे सदा आनंद पणे
 वर्तेछे एवा गुरु संग्राथे रंग करवो ते गुरुनी सेवा करवीजे-
 थी अध्यात्मज्ञान पांणीए वली गुरु कहेवाछे जेम आत्मा प्र-
 गट थाय तेहनो उद्यम छे रमणीय तेमां आत्मायां रखा छे
 आत्म स्वरूपने अवलंबी रमण करे छे सदा एहवा आत्मा-
 राम आत्म स्वरूपने विपे रमे ते आत्माराम कहीमे वली गुरु
 कहेवाछे जेहने शुद्ध स्वरूपना भोगनी इच्छा छे तेहनो भाव
 योग जे ज्ञान दर्शन चारित्र ए वर्ण ३ योग साधे छे जसुके०
 ए योगने विपे विश्रामपणे वर्ते छे एवा गुरु मिले तो अध्या-
 त्म स्वरूप जांणीये ॥१८॥

सद्गुरु योगथी बहुल जिव ।

कोइ वली सहेजथी थइ सजिव ॥

आत्म शक्ति करी गंठी भेदी ।

भेद ज्ञानी थयो आत्म वेदी ॥१९॥

अर्थ:-घणा जीव एवा शुद्ध गुरुथी बोध पामे एवी
 रिते सद्गुरुनी संघ सेवा थकी घणा जीवने समकितनी मा-
 ती होय कोइ वली गुरुनी योगवाइ विना भवस्थिति पाकी हइ

मधी ओलखाण करे अथवा अध्यात्मना शास्त्रनो अभ्यास करे तथा ध्याननुं स्वरूप गुरुगमधी धारीने प्रथम अभ्यास व्यवहारथि करवा मांडे इत्यादीक द्रव्य अध्यात्म ते भाव अध्यात्म प्रगट करवानुं कारण छे ए द्रव्य अध्यात्म जाणवुं च हवे भाव अध्यात्म कहे छे एहवो आत्मा कुण ओलखेछे अध्यात्म ज्ञान थयुं होय ते ओलखे जे भाव अध्यात्म ते मोक्षनुं कारण छे भाव अध्यात्म तेहने कहीये ज्ञानादिक शुद्ध उपयोगने अनुजायि सन्मुख प्रवर्त्ति ते भाव अध्यात्म कहिये एहवो आत्मानो गुण थयो तिवारे जीवने स्यो गुण निपजे जे संसार समुद्रनो उछेदन करे एटले संसार घटाडे तेथि थोडा कालमाहे सिद्धिवरे ॥ १७ ॥

एह प्रबोधना कारण तारण सदगुरु संग ।

श्रुत उपयोगी चरण नंदि करि गुरु रंग ॥

आत्म तत्वालंबि रमता आत्म राम ।

श्रुद्ध स्वरूपने भोगे योगे जसु विसराम ॥ १८ ॥

अर्थः—एहवुं जे आत्म ज्ञान पूर्वेकहुं तेहवुं तेहना बोधना कारण के० संसार समुद्रथी आत्म स्वरूपनो प्रतिबोध देइ ओलखाण करावी ने कोण तारे भला जे सदगुरु तेहनो संग भक्ति करतां बोधबीजजे समकीत भव्य जीवने करावीने

संसार-समुद्रथी तारे ते गुरुनो वर्णव करीएछीए गुरु कहेवा
 होय ते कहीयेछीये भाव श्रुत-ज्ञानना उपयोगने विषे सदा रमे
 छे चरणादी क० चारित्रने विषे रमे छे सदा आनंद-पणे
 वर्तेछे एवा गुरु संघाथे रंग करवो ते गुरुनी सेवा करवी जे-
 थी अध्यात्मज्ञान प्राप्तीए वली-गुरु कहेवाछे जेम आत्मा प्र-
 गट थाय तेहनो उद्यम छे रमणीय तेमां आत्मामां रत्ना छे
 आत्म स्वरूपने अवलंबी रमण करे छे सदा एहवा आत्मा-
 राम आत्म स्वरूपने विषे रमे ते आत्माराम कहीमे वली-गुरु
 कहेवाछे जेहने शुद्ध स्वरूपना भोगनी इच्छा छे तेहनो भाव
 योग जे ज्ञान-दर्शन चारित्र ए व्रण ३ योग-साधे छे जसुके०
 ए योगने विषे विश्रामपणे वर्ते छे एवा गुरु मीले तो अध्या-
 त्म स्वरूप जाणीये ॥ १८ ॥

सद्गुरु योगथी बहुल जिव ।

कोइ वली सहेजथी थइ सजिव ॥

आत्म शक्ति करी गंठी भेदी ।

भेद ज्ञानी थयो आत्म वेदी ॥ १९ ॥

अर्थ:-वणा जीव एवा शुद्ध गुरुथी बोध पामे एवी
 रिते सद्गुरुनी संघ सेवा थकी वणा जीवने समकितनी प्रा-
 प्ती होय कोइ वली गुरुनी योगवाइ विना भवस्थिति पाकी हुइ

તો કોઈક જીવ સહજથી વૉથ પામે ઇટલે કોઈક જીવ સહ
 જથી ચ્યાર પ્રત્યેક બુદ્ધાદિકની પેરે સમકિત પામે ગુરુના
 ઉપદેસ વીનાજ ઇત્યર્થઃ જીવ પોતાના આત્માની રાગદ્વેષ પ-
 રિણામ ભાવકર્મની ગાંઠ આત્માને પુદ્ગલસું મમત્વતાએકિ
 ભૂત તે ગાંઠ જે અનાદિની છે તે પોતાની શક્તિ કરિને ભેદ
 જ્યાં ગ્રંથી ભેદ કરવો ત્યાંતો પોતાની આત્મશક્તિ અપૂર્વ
 કરણ ક૦ પહેલાકદિ ન આવ્યા એવા પરિણામ તે અપૂર્વ કર-
 ãરુપ પોતાના વીચોલાસે કરિને રાગદ્વેષની ગાંઠ ભેદે તો સ
 મકિતની પ્રાપ્તી પામે ગુરુના યોગ વીનાયે તેવારે સ્યોગુણ
 નિપજે તે કહે છે ભેદ જ્ઞાન જે શરીર આત્માનો ભેદ વિવેક
 ભિન્નતા વે'ચણરુપ જ્ઞાન થયું શરીર જડને અચેતન છે આત્મા
 ચેતન છે એહવો ભાવથી ન્યારો ઓલખ્યો તે ભેદ જ્ઞાન થયું,
 ત્યારે આત્માની રુદ્ધિ હતી તે જાણી તેવારે આત્મ સ્વરુપનો
 વેદી જાણ થયો ॥ ૧૯ ॥

દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયે અનંતની થઈ પરતિત ।
 જાણ્યો આતમ કર્તા ભોક્તા ગઈ પરમિત ॥
 શ્રદ્ધા યોગે ઉપન્યો નાસન સુ નયે સત્ય ।
 સાધ્યાલંબી ચેતના વલગિ આતમ તત્ત્વ ॥ ૨૦ ॥
 અર્થઃ—આત્મ સ્વરુપને ઉપયોગે વર્તે તેવારે એક દ્રવ્યને

વિષે અનંતાગુણ છે તે મધ્યે એકેકા ગુણમે અનંતા પર્યાય છે
 જે જીમ હતા તેમ પરતિત થઈ તેવારે સ્યું થયું આત્મા પોતા-
 ના સ્વભાવનો કર્તા મોક્તા થયો. પરભાવના કર્તાદીકની
 મૂલ મટિ ગઈ પટલે નિર્ભય થયો પૂર્વી શ્રદ્ધાને યોગે પ્રતીત
 પ્રગટી ત્યારે જાણવણું પોતાનું છતું થયું. જેવારે ઓલહ્યો
 પવો તેવારે તેહનું આલંબન કરવા માંડયું ત્યારે સાધ્ય જે સ્વ-
 ભાવનું છે જો તેહનું આલંબન કરવા માંડયું ત્યારે ચેતનાં વ-
 લગી આત્મતત્ત્વ જે જ્ઞાનાદિકને વિષે ॥૨૦॥

ઇંદ્ર ચંદ્રાદિ પદ રોગ જાણ્યો ।

શુદ્ધ નિજ શુદ્ધતા ધન પિઠાણ્યો ॥

આત્મ ધન ધન્ય આપે ન ચોરે ।

કોણ જગ દીન વઢી કોણ જોરે ॥૨૧॥

અર્થ:-પ્રયું જ્યારે સ્વરૂં માસન થયું ત્યારે ઇંદ્રની પદવી
 ચંદ્રની પદવી ચક્રવાર્તિપણું વાસુદેવપણું, પૃથ્વીદાયિક સિદ્ધિ
 ઇન્દ્રિયજનિત પુદ્ગલિક મુક્તિ પૃથ્વી રોગ જાણ્યા શુદ્ધનીજ
 કૃદ્ધ નિર્મલ પોતાના આત્માનો શુદ્ધતાપણો જે જ્ઞાનાદિ-
 ક ધન જે પોતાની ભાવરુદ્ધિ હતી તે જાણી ઓઝ્ઝી પો-
 તાના આત્માની રુદ્ધિ જે ધરુણી ધન જ્ઞાનાદિક ભાવ લક્ષ્મી
 સ્વગુણ પર્યાયરૂપ તો સ્વાધિન છે કોઈથી આપી અપાતી ન-

થી કોઈથી ચોરી લેવાતી નથી એટલે અરુપી વસ્તુ કોઈથી આપી જાય નહિ કોઈ કોઈની લેવાય નહીં ત્યારે માનવાનું દીનપણું ટલ્લું અને જગતને વિષે કોઈ એવો દીન નથી જેહ ને આપે અને કોઈથી આત્માની રુદ્ધિ લેવાઈ નહીં એવો કોઈ જોરાવર નથી જે જેઁચી લે, એવો ઓલગ્યો તેવારે પોતાની રુદ્ધિનો મે પળ ટલીજ ગયો ॥ ૨૧ ॥

આત્મ સર્વ સમાન નીધાન મહા સુખ કંદ ।

સિદ્ધતણા સાધર્મિ સત્તાયે ગુણ વૃંદ ॥

જેહ સ્વજાતિ તેહથી કોણ કરે વધ બંધ ।

પ્રગટ્યો જાવ અહિંસક જાણે શુદ્ધ પ્રબંધ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-આત્મ ક૦ આત્મા સર્વ સરીલા છે કોઈનો ન્યૂ-ન્યાધિક છે નહીં નિદાન ક૦ નિશ્ચે મહાસુખરૂપ છે જે સુખની કિહાંડી ઉપમા નથી તે સુખ સીદ્ધ ભગવાંનને પ્રગટ થયું છે અને સંસારી જીવને એ સુખ સત્તામાં રહ્યું છે બોજી પરે અર્થ સર્વ જીવ સત્તાયે એક સરીલા સામાન્ય પળે જાણવા નિશ્ચય નયને મતે સર્વ જીવ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપ નિદ્ધાને કરી યુક્ત છે નિશ્ચયથી સર્વે જીવ સત્તાએ મહાસુખના કંદમૂલ છે સિદ્ધ ક૦ સિદ્ધના જીવ તથા સંસારી જીવ સરીલા સાધર્મીપળે ગળે છે પળ સત્તાયે બેના ગુણ બરાબર છે તેવારે

पोतानी वरावरीना सकल जीव थया तथा विजी रीते नि-
 श्रय नयथी सर्व जीवनो धर्म सत्ताये सिद्ध समान एक स-
 रीखो छे जेनो सरखो धर्म होय तेने साधर्मी कहिये सर्व
 जीव सत्ताये ज्ञानादी गुणना वृंद समूह छे तेवारे सर्व जीव
 एक जातिनां थया कुटुंब थयुं तेवारे तेनी हींस्या किम थाय
 तेवारे तेहने दूख किम देवाय तेहनो बंध बंध कुण करे एबी
 रीते ज्यारे दया प्रणमे तेवारे भाव अहिसकपणुं प्रगट थाय
 तेवारे जीनशासन शुद्ध जाण्युं तेवारे शुद्ध स्वरूपनो प्रबंध
 जाण्यो ते ज्ञाता कहिये ॥ यतः ॥ यथाममप्रीयाप्राणा तथा
 तस्यापि देहीनां इतिमत्त्वान कर्त्तव्यो घोरप्राणी बंधो बुधैर २

ज्ञाननी तीक्ष्णता चरण तेह ।

ज्ञान एकत्वता ध्यान गेह ॥

आत्मता दात्मता पूर्ण भावे ।

तदा निर्मला नंद संपूर्ण पावे ॥ २३ ॥

अर्थ:-एटले ज्ञान दर्शन चारित्र रूप निश्चे नय ज्ञाननी
 तीक्ष्णता क० एदवुं जे तीक्ष्णतापणे निर्मल आत्मा ज्ञाननो
 उपयोग तेहिज चारित्र कहिये जे पोताना आत्म स्वरूपना
 ज्ञानमें एकत्वपणे टके ते ध्यान रूपीयुं घर कहिये एहवो जे
 आत्मा आत्मानि आत्मताने ज्ञानादिक पूर्ण भावने पामे तदा

કહેતા તિવારે નીર્મલ આનંદ સંપૂર્ણ પામે. ॥ ૨૩ ॥
 ચેતન અસ્તી ભાવમેં જેહ ન ભાસે ભાવ ।
 તેહથી મીન અરોચક રોચક આત્મ સ્વભાવ ॥
 સમકિત ભાવે ભાવે આતમ શક્તિ અનંત ।
 કર્મ નાસનો ચીત ન નાળે તે મતિવંત ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-ચેતન ક૦ આત્માનો અસ્તી સ્વભાવ આપણી
 રુદ્ધિ આપણમેં રહિછે સ્વભાવના લાભ થકિ કિવારે ટલે ન
 હિ તે અસ્તિ સ્વભાવ કહિયે નિશ્ચયાથિ પોતાના આત્મ સત્તાને
 વિષે જ્ઞાનાદિક અનંત ગુણ નિર્મલ અસ્તિ સ્વભાવે રહ્યા છે
 તેહનો કોઈ કાલે નાસ્તિપણો નથી વાકિ જે પરભાવ આ-
 ત્માથી જે રુદ્ધિ જુદી તે પોતા પળે જાણે નહિ તેહથી અલગો રહે
 તેહની રુચી પળે રાખે નહિ અરુચિ ભાવે પુદ્ગલીક વસ્તુને
 ઉપાદ્ધિથી અંત રંગ ન્યારો પ્રવર્તે છે ત્યારે રુચિ કિહાં છે તે
 કહેછે રોચક ક૦ પોતાના આત્મ સ્વભાવની રુદ્ધિ જ્ઞાનાદિ-
 કની રુચી રાખે જે પોતાની સરથા જે પ્રગટી છે તે સમકિત
 ભાવે અનંતી શક્તિ પોતાની જાણી છે તેહની રુચી કરે તેહને
 ધ્યાવેછે તેના ધ્યાનમાં લયલિન થયો થકો પ્રવર્તે છે કર્મટા
 લવાનો વિકલ્પ કદિ આવે નહીં એહથી શ્રદ્ધા પ્રગટી છે પો-
 તાનું સ્વરૂપ ઓલચ્યું છે તેહથી કર્મતો એની મેલે ટલી જાય

ते कर्म टालवानी बुद्धी राखे नही तेहने मोटी बुद्धिना धणि
 कहिये कायरपणो न लावे जे माहारा कर्म किवारे टले इम
 कायर न थाय. ॥ २४ ॥

स्वगुण चिंतन रसे बुद्धि घाले ।

आत्म सत्ता भणि जे निहाले ॥

शुद्ध स्याद्वाद पद जे संभाले ।

परधरे तेह मती केम वाले ॥ २५ ॥

अर्थ:-तिवारे शुं चीतवे ते कहे छे स्वगुण क० पोताना
 आत्माने विज्ञानादि अनंता गुण रखा छे ते गुणानि चीतव-
 णाने रसे करीने युक्त एटले ज्ञानादिकनो आत्मा रसीयो थाय
 तेहमे बुद्धि घाले क० प्रवर्त्तावे ते वारे शोगुण थाय ते कहे छे
 ते जीव पोताना आत्माना सत्ता जे ज्ञानादिकगुण भणि नी-
 हाले देखे एटले आत्म स्वरूपने अंत रंग द्रष्टीये करी जोइ
 शुद्ध स्याद्वाद क० शुद्ध यथार्थ स्याद्वाद पदनो जे रुचीवंत
 थयो तेहने संभाले जोइ अंत रंग द्रष्टीये करीने परधर क०
 ते परभावमां पोताना आत्मानि चीत्त निमित्त जे बुद्धि तेहमां
 घाले नहि एटले परपरिणतिमां पेसेनहि ते जीवपोताना स्व-
 भावरूप घरमां बुद्धि प्रवर्त्तावे इति रहस्य. ॥ २५ ॥

पुण्य पाप वे पुद्गुळ दळ भासे परभाव ।

परभावे परसंगत पामे छष्ट विभाव ॥

તે માટે નીજ ભોગી યોગી સરસુ પ્રસન્ન ।
 દેવ નરક તૃણ મણિ સમ ત્રાસે જેહને મન ॥૧૬॥

અર્થ:—પુન્ય પાપ કહેતાં જે પુન્ય પાપ છે તે વે પુદ્ગલ નાદલીયાં છે પાપ છે તે કડવાં વિપાક છે અને પુન્ય છે તે મીઠા વીપાક છે એ વે જેને મન સરસા જાણ્યા છે પુન્ય પાપ એ વેને મુનીને મન પરભાવ ભાષે છે આત્મી-ક ધર્મ નહીં પુદ્ગલનાં દલિયાં છે તે માટે પરભાવ ભાસે છે વલી એહવું વિચારે જે પરભાવ જે વિભાવદસા એના સંગથિ ચ્યાર ગતિમાં રજલવું થાય છે તિણે કરિ પુન્ય પાપ બેદુ દુષ્ટ વીભાવછે આત્મ ધર્મ નહિ તથા વીજો અર્થ કહે છે સપર ભાવ રૂપ વિભાવ દસાને પર સંગ તિણે કરિને દુષ્ટ વિભાવ જે મોહાદિક પાંમસે આત્મ સ્વરૂપ ન પાંમે તિણે કરિ સંસારમાં ફરતા અનેક પ્રકારે કર્મ વિટંવના રૂપ દુઃખ વિપાક ભોગવે પર સંગ થીક, તે માટે ક૦ તે કારણે નીજ ભોગી ક૦ પોતાના આત્મ સ્વભાવના ભોગમાં વર્તે છે તેહને યોગીસ્વર મુનિરાજ કહિયે યોગ જે પોતાના આત્મ સ્વભાવના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ એ ૩ ભાવ યોગ તેમાંહિ જેનું મન સુપ્રસન્ન ક૦ અકલુષીતચિત્તે સંકલ્પ વિકલ્પ હર્ષ વિષવાદ રહિત સમભાવે નિર્વિકલ્પ પણે ચિત્ત પ્રસન્નપણે રહે છે તેહને મુનિરાજ કહિયે તે

મુનીરાજ કેવાછે દેવતાનાં મુખને વિષે તથા નરકનાં દુઃખને
 વીધે સમ ભાવે છે તૃણ કંચલ તથા મણિ રત્ન એવે સ-
 રિલા જાણેછે એ સર્વ પુદ્ગલીક વીભાવીક સુખ દુઃખ જાણી
 સમભાવે ચીત્ત જે મુની વર્તે-છે એ સર્વ સુખાસુખ પુદ્ગલછે
 તે વિનાસીક ભાવ છે માહરા ગુણનો અંશનથિ એહવું મુની-
 રાજ જાણે ॥ ૨૬ ॥

તેહ સમતા રસિ તત્ત્વ સાધે ।

નિશ્ચલાનંદ અનુભવ આરાધે ॥

તિવ્ર ઘનઘાતિ નીજ કર્મ તોડે ।

સંધિ પહિલેહિને તે વિછોડે ॥૨૭॥

અર્થ:-તે મુનીરાજ એવી રીતે શુદ્ધ જાણપણે કરી સ્વ-
 ભાવીક સમભાવ જે અચલ સમતાના રસીયા થાયે તે પો-
 તાના તત્ત્વ કંચલાનાદિક આત્મતત્ત્વ સાધે કંચલ સંપૂર્ણ ભાવ
 નીપજાવે નિશ્ચલ જે અચલ આનંદને ઉપાર્જે કોઈ દિશાદેષ
 આનંદ મિટે નહીં એહવો જે આનંદમયી અનુભવ અમૃતરુપ
 સદાકાલ જે આત્મધર્મનો ભોગ આસ્વાદન કરે આરાધે તે-
 વારે આકરા ઘનઘાતિ કર્મ છોડે આત્મગુણના ઘા કારી છે
 તે આત્મ પ્રદેશથી જૂદા કરે કોનીપરે કઠીઆરાનીપરે તે ક-
 ઠીયારાના હાથમાં કુહાડો તિલો છે તે લાકડું સાંધુ છે તેનો

संधि जाणे छे ते लाकडाने चीरतां वार लागे नही तीम मु-
नीराज एवी शुद्ध क्रियारूप जे कुहाडो तेणे जे जाणपणा
सहीत क्रिया करे तेणे करी कर्म जूदा थाय ॥ २७ ॥

सम्यक रत्न त्रयि रस राच्यो चेतन राय ।

ज्ञान क्रिया चक्रे चकचूरे सर्व अपाय ॥

कारक चक्र स्वभावथी साधे पूरण साध्य ।

करता कारण कारज एक थया निराबाध ॥ २८ ॥

अर्थ:-सम्यक क० सम्यज्ञान १ सम्यकदर्शन २ सम्यक
चारित्र ३ ए जे त्रण रत्नत्रयी रस राच्यो क० सावधाने रोझ
उपनी चेतन राजानी तेवारे झा के० स्वपरनुं जाणपणुं ते आ-
त्मीकज्ञान ज्ञानना वे २ भेद बाह्यज्ञान शास्त्र पठनरूप ते द्रव्य
ज्ञान १ भावज्ञान आत्मकिज्ञान क्रिया क० क्रिया वे भेदे योग
क्रिया सुभासुभ बंधरूप आश्रवरूप, उपयोग क्रिया ते २ स्व-
रूपने विषे रमणरूप चारीत्र गुणने विषे थोरतापणे ठरण-
ताइ वर्त्ते आत्मविर्य एकत्वपणे परिणमें ते क्रिया मोक्षनी
आपनारी एवी ज्ञान क्रियारूप चक्र करी भाव शत्रू कर्मरूपने
चकचूर करे सर्व कष्ट टाळे कारक क० एषटकारकरूप चक्रे
करी पोताना संपूर्ण कार्य प्रते साधे करे कर्त्ता ते जीव १ का-
रण ते सम्यक्त २ कार्य ते करवो केवलज्ञानरूप ३ आपादान

ते कर्मक्षयरूप ४ संप्रदानं ते गुण श्रेणी वृद्धिरूप अधिकरण
 ते आधारभूत केवलज्ञानरूप कार्यमां ए छये समाय इति क-
 र्त्ता १ कर्म रेचकरणं नसं प्रदानं ४ तथैवच अपादान ५ म-
 अधिकरण ६ इत्यादिकारकाणि षट् कर्त्ता चेतन १ कारण ज्ञा-
 नादिगुण २ कार्य केवलज्ञानादि अनेकपदा ए छका आत्मस्व
 भावने अनुयायि थाय तेवारे संपूर्ण सिद्धने साधे निपजावे
 एवं त्रय्य एकठा थाय सारे अबाधा रहितपणे निपजे छे.

स्वगुण आयुध थकि कर्म चुरे ।

असंख्यात गुणी निर्जरा तेह पूरे ॥

टळे आवरणथी गुण विकासे ।

साधना शक्ति तिम तिम प्रकासे ॥ २ ए ॥

अर्थः—स्वगुण क० पोताना ज्ञानादि गुण ते रुपं जे ह-
 थीआर हाथमां आब्युं ते हथियारथी कर्म चुरे ते धणि सम-
 ये २ असंख्यात गुणा कर्मनां दलियाने आत्मप्रदेशथी खेरवी
 नाखे ते वारे शुद्ध उपयोगथी स्वगुणे करी आत्माने पूरे, भाव
 निर्जराण करीने एवी निर्जरा पुष्ट करे, ते धणी जिम २ अ-
 संख्यात गुणा कर्म दल्ल खेरवे तिम २ आवरणटळे तेथी गुण
 विकसेज प्रगटकरे ते गुण प्रगटे तिम साधननी शक्ति वधती
 जाय पोतानुं आत्मगुण रुप कार्य साधवुं तेने विषे निश्चलता

રૂપ પરિણામની શક્તિ ચોર્ય ઉદ્ધામ વધતો જાય તિમ્મ પ્રકાશ
વધતો જાય આશ્ર રવિ ચિંતવન ॥ ૨૯ ॥

પ્રગટ્યા આતમ ધર્મ થયા સવિ સાધન રીત ।

વાધક ભાવ ગ્રહણતા ભાગી જાગી નિત ॥

નુદય નુદીરણા તે પળ પૂરવ નિર્જરા કાજ ।

અનમી સંહી વધકતા નીરસ આતમ રાજ ॥૩૦॥

અર્થ:—પ્રગટ્યા આત્મધર્મ ક૦ જેવારે શક્તિ જાગી તેવારે
પ્રગટ્યો ક૦ અનંત આત્મધર્મ પ્રગટ્યો આત્મધર્મ પ્રગટે
થકે પાંચ શક્તિ અનાદિકાલની પર અનુયાયિપણે જે અવલો
પ્રણમી હતી તે તિહાં થકી નિવારીને પોતાના સ્વરૂપ અનુ-
યાયિ સાધનપણે પરિણમાવી તે કહે છે આત્માની કર્તૃત્વ શ-
ક્તિરૂપ તે અનાદિકાલની પર કર્તારૂપણે અવલો પ્રણમી હતી
તિહાં થકી નિવારીને પોતાના સ્વરૂપ કર્તારૂપ સાધનપણે પ્ર-
ણમાવી ૧ અને આત્માની ભોક્તિત્વરૂપ તે શક્તિ અનાદિ-
કાલની પર પુદ્ગલાદિ વિભાવ દશાના ભોગને વિષે પ્રણમી
હતી ત્યાં થકી નિવારીને પોતાના સ્વભાવ ભોગીપણે પ્રણ-
માવી ૨ અને આત્માની રક્ષકત્વારૂપ જે શક્તિ તે અનાદિ-
કાલની પર પુદ્ગલાદિ વિભાવ દશાના રક્ષકપણે પ્રણમી હતી
તિહાં થકી નિવારીને પોતાના સ્વભાવ રક્ષકપણે પ્રણમાવી ૩

અને આત્માની વ્યાપકત્વારૂપ જે શક્તિ તે અનાદિકાલની
 પર સ્વભાવરૂપ વિભાવદશાને વિષે વ્યાપિ રહી હતી તે તિ-
 હાંથી નિકળીને પ્રોતાના સ્વભાવ વ્યાપકપણે પ્રણમાવી ૪
 અને આત્માની ગ્રાહકત્વારૂપ જે શક્તિ તે અનાદિકાલની પર-
 ગ્રાહકપણે પરિણમી હતી તે સાં થકી નિવારીને પ્રોતાના સ્વ-
 ભાવ ગ્રાહકપણે પરિણમાવી ૫ એવી રીતે ૫ પાંચ શક્તિ અ-
 નાદિકાલની પર અનુયાયિપણે અવલી પ્રણમી હતી તે તિહાં
 થકી નિવારીને પ્રોતાના સ્વરૂપ અનુજાઈરૂપ સાધનપણે પ્ર-
 નમી ત્યારે વાધકજ્ઞાવ ક૦ અનાદિકાલનો પર સ્વભાવરૂપ
 વિભાવદશા જીવને વાધકભાવરૂપ ગ્રહણતા ક૦ પુદ્ગલીક વિ-
 ભાવમેં પ્રેસિને ગ્રહણ કરતો હતો તે હવે વિભાવના ગ્રહણપણા-
 માં ચેતના પ્રેસતી નથી તે વિભાવનો ગ્રહણપણો હતો તે આ-
 ગ્યોપર પરિણતીરૂપ અનીત્ય ગ્રહણ ભાવ દલ્યો જાગી ક૦ જા-
 ગ્રત થયો સ્વરૂપ ગ્રહણરૂપ નિત્યતાપણો પ્રગટ્યો જાગ્રત થયો
 ઉદય ક૦ સ્થિતિપાંકે ઉદય ભાવને યોગે જે કર્મ ઉદયે આ-
 વ્યા તે ભોગવીને નિર્જરા કરે અને જીવની સત્તાયે વંધરૂપ
 કર્મના પુદ્ગલ લાગ્યાં છે તે સ્વેચ્છી ઉદરી ઉદય આળી પૂર્વ ક-
 ર્મને ભોગવીને નિર્જરે પટલે ઉદય ઉદીરણા પણ પૂર્વ કર્મ નિ-
 ર્જરાને કાજે હેતુ છે અનભિ સંધિ ક૦ અણપયોગ વીર્ય
 અનભિસંધિ જે અણપયોગ વીર્ય અનેક કર્મગ્રહણ કરતો

हतो ते निरसक० कर्मना कषायना रसथी आत्मा लूखो थ-
यो अणापयोगे कर्मग्रहण करतो हतो तेथी लूखासपणे अं-
तरंगथी न्यारो थयो तेवारे आत्मस्वरूपनो रंग ते आत्मा
राजा जाणवो ॥ ३० ॥

देशपति जब थयो निति रंगी ।

तदा कुण थाय कुनय चाल संगी ॥

यदा आत्मा आत्म भाव्य रमाव्यो ।

तदा बाधक भाव दूरे गमाव्यो ॥ ३१ ॥

अर्थ:-देशपति क० असंख्यात प्रदेश रूप देश तेने विषे
ज्ञानादिक अनंत गुण रूप लक्ष्मी रहिछे तेहनो स्वामी जिवारे
चेतन राजा थयो तिवारे नित्य क० स्वस्वरूप सास्वतुं तेने
विषे रंगाणो एटले स्वस्वभावमां रंग लाग्यो तदाकुके० तिवारे
कुणथाए कुनय क० मिथ्यात्व जे माठानय अनिति मार्गनो
चालनारो न थाय तेहनो संग न करे सुनय जे समकितनो
मार्ग स्वभाव धर्म तेमां रमण करे एटले जे मार्गे पोते चाले
तेहिज उपदेश दे एटले परपरिणतीरूप कुमार्ग न चाले तेवानो
संग न करे यदा क० जिवारे पोतानो आत्मा आत्मभाव क०
ज्ञानादिक अनंत गुण रूप आत्म भावने विषे रमाडयो रमण
कराव्यो तदा क० तिवारे अनादि कालनो बाधक भाव क०

परस्वभाव रूप विभावदशा रूप बाधक भावनो ग्रहण पणो
हतो ते दुर गमाव्यो एटले वेगलो कयो ॥ ३१ ॥

सहेज क्षमा गुण शक्तियो छेयो क्रोध शुभट ।

मार्दव भाव प्रभावथी भेयो मान मरट ॥

माया आर्य योगे लोभ ते निस्पृह भाव ।

मोह महा भड द्वंस द्वस्यो सर्व विभाव ॥ ३२ ॥

अर्थः—सहज क० स्वभाविक क्षमागुण अकृतिम शक्ति
क० आत्म रियथि छेदयो क० हण्यो मोह राजा क्रोध शु-
भटने हण्यो निर्मल कयो मार्दवक० मान रहितपणुं सुकुमाल
परिणामी ते नर्मासपणुं आत्मधर्मने विषे नमती भावते मार्दव
गुण ने प्रभावे करी मान जे अहंकार शुभटनो मरट जे मोटइ
पणुं उन्मूली नाखुं माया क० कपट तेने आश्रव क० सरल
परिणामी द्रव्यभाव वक्रपणा रहित ते आर्यवगुणे करी माया
शुभटने हण्यो निस्पृहते निर्लोभीता सर्व द्रव्यनी अभिलाषा
रहित एक शुद्धात्मा द्रव्य ग्राही मोक्षाभीलापी परं नहिछे सं-
साराभिलापी एवो निर्लोभ भाव तेणे करी मोहराजानो
शुभट हण्यो तेणे जे लोभने हण्यो मोह क० मोहरूप महाशु-
भट जे सर्व अवगुणने विषे राजा मुख्य तेने ध्वंसे क० हड-
सेलिनांखी दूर करे सर्व विभाव दसारूप जे परस्वभाव अ-

नादि कालना जिवने शत्रुभुत थइ लाग्या छे ते ध्वंसाणा जे
नाश पाम्याज एटले समकिते मीथ्यात्वने हण्यो शियलभुभेट
कंदर्प शुभट हण्यो एम कहे छे. ॥ ३२ ॥

इम स्वभाविक थयो आत्मविर ।

भोगवे आत्म संपदि सुधिर ॥

जेह उदयागता प्रकृति बळगी ।

अव्यापक थको खेरवे तेह अळगी ॥ ३३ ॥

अर्थ:-इमस्व के० एवी रीते आत्मानो वीर्य पराक्रमे क-
री सूरवीर थयो अनंत बलनो धणि कर्म शत्रुने जीतीने
पर परिणतीथी निवर्त्यो आत्म स्वभावे रमण करीने सूरवीर
थयो भोगवे क० आत्मानो संपदा ज्ञानादिक सुधीर क० नि-
र्भयपणे भोगवे जे उदय आवी प्रकृति कर्मनी आत्माने बळगी
छे अव्यापक क० निर्लेपे न्यारो थको उदय आवी कर्म प्र-
कृति बळगी छे ते भोगवी खेरवे अळगी करे समभावपणे, ३३
धर्मध्यान इक तानमे ध्यावे अरिहा सिद्ध ।
ते परिणतीथी प्रगटी तात्त्विक सहिज समृद्ध ॥
स्वस्व रूप एकत्वे तन्मय गुण पर्याय ।
ध्याने ध्याता निर्मोहिने विकल्प जाय ॥ ३४ ॥

अर्थ:-धर्म ध्यान क० पोतानो आत्मीक धर्म सत्तागत
 ने विषे अनंतो रह्यो छे ते धर्मने ओलखी प्रसिद्ध करी तेहना
 ध्यानने विषे प्रवर्त्ते ते धर्म ध्यानना शुद्ध शुक्लध्यान रुपा
 तित परिणामरूप एकत्वपणे अरिहंत सीद्धना गुण ते पोताना
 आत्मने समतुल्य गणिने ते ध्यावे नीरांगतापणुं ओलखीने ध्यावे
 ते शुद्ध परिणती थकी प्रगटी नीपनी तत्त्व क० तद्रूपपणे जेवी
 सत्ताए हती तेवी अकृतिम सहज स्वभावीक समृद्धि क० ज्ञा-
 नादि लक्ष्मी प्रगटी ते वारे स्वस्वरूप क० पोताना आत्मीक
 स्वरूपने विषे एकत्व क० एकत्वपणे तन्मय उपयोगे लयलीन
 थाय पोताना आत्म गुण अने आत्मपर्यायना ध्यानने विषे
 तेहवा ध्यानने विषे एकत्वपणे प्रवर्त्ते तेवारे ते जीव निर्मोही
 मोह रहित थयो ते वारे सर्व विकल्प दुर जाय विकल्प मटे
 तिवारे शोगुण थाय ते कहेछे ॥ ३४ ॥ आगली गाथामां

यदा निर्विकल्पी थयो शुद्ध ब्रह्म ।

तदा अनुभवे शुद्ध आनंद सम ॥

भेद रत्न त्रयी तिष्ठणताये ।

अभेद रत्न त्रयीमें समाये ॥ ३५ ॥

अर्थ:-यदा क० जे वारे संकल्प विकल्प रहित निर्विकल्पी
 आत्मा थयो ते वारे शुद्ध ब्रह्म क० शुद्ध ज्ञानमयी थयो जीव

एटले पोताना आत्म स्वरूपना शुद्ध ज्ञानमयी थयो तदा क०
 ते वारे अनुभवे क० भोगवे शुद्ध निर्मल आनंदमयी सुखरूप
 अप्रयासी पणे भोगवे आत्मीक सुखप्रते भेद रत्नत्रयी क०
 ज्ञान १ दर्शन २ चारित्र ३ ते भेद पणे ते ज्ञान ज्ञानरूपे जा-
 णे १ दर्शनते दर्शनरूपे जाणे श्रद्धा सदहणा रूप २
 चारित्र चारित्र रूपे जाणे तेथी कर्ताए भेद रत्नत्रयी
 रूप तीक्ष्णता नीव्रतीए करी अभेद रत्न त्रयी क०
 अन्योन्य सहाय बीना ते अभेद रत्नत्रयी ते सुज्ञाननुं
 जाणपणुं ज्ञाननुं श्रद्धान ज्ञाननी थीरता रमणता एकता १ द-
 र्शननुं जाणपणुं श्रद्धांन थीरता रमणता एकता चारीत्रनुं
 जाणपणुं श्रद्धांन थीरता रमता ३ ए त्रणनी एकत्वता ते
 अभेद रत्नत्रयी कहिये ॥ ३५ ॥

दर्शन ज्ञान चरण गुण समग् एक एकना हेतु ।
 स्वस्व हेतु थया समकाले तेह अभेद भाषेतु ॥
 पूर्ण स्वजाति समाधि घन घाति दल छिन्न ।
 क्षायिकभावे प्रगटे आत्म धर्म विभिन्न ॥ ३६ ॥

अर्थ:-दर्शन के० सम्यग्दर्शन १ सम्यग्ज्ञान २ सम्यग्
 चारित्ररूप जे गुण एटले दर्शन छे ते जीवने सामान्य उपयोग
 गुण १ ज्ञान छे ते जीवनो विशेष उपयोगरूप गुण छे एटले

दर्शन तथा ज्ञान ए-वेने विषे थोरतारूप एकाग्रता एणे उ-
पयोग वर्त्त ते चारित्र जाणवा माटे ए त्रण परस्पर एक क०
एक एकता हेतु कारण रूप जाणवा स्वस्व के० पोत पोताना
एक समये हेतु थया ज्ञान १ दर्शन २ चारित्ररूप रत्नत्रयीते
एकतापणे प्रणमी तेमज स्वक्षेत्र के० आत्मा असंख्याता प्रदे-
शरूप क्षेत्रने विषे भेद भाव रहित अभेदप्रणे प्रणम्या एक
रूप थया तेवारे केवो थयो घनघातिया कर्मना समुहना द-
ळीयां आत्मप्रदेशने विषे लाग्यां हतां ते छिन्न के० छेदो नां-
ख्यां तेवारे पूर्ण के० संपूर्ण पोतानी जाती जे ज्ञानादि गुणनी
संमोधि ध्यान तेणे करी घनघाति कर्म छेयां सायिकभाव
के० सायिकभावे प्रगटे थके एटले सत्तागतने विषे अनंतो
आत्मीक धर्म शक्तिपणे रह्यो हतो ते व्यक्त के० प्रगटपणे सा-
यिकभावे प्रगट्यो तेवारे विभिन्न के० अभेद आत्मपणे लो-
कालोकना भाव जाण्वा भास्कर थका विचरे ॥३६॥

पळे योग रुंधि थयो ते अयोगी ।

भाव सैले सत्ता अचळ अभंगी ॥

पंच लघु अक्षरे कार्य कारी ।

भवोप गृही कर्म संतति विडारी ॥३७॥

अर्थ:-तेरमा गुणठाणाने विषे छेले समययोग त्रोक मन

वचन काया ए त्रण योंगनी रुधीने सूक्ष्म क्रिया मति पातो
 शुक्ल ध्याननो त्रीजो पाइयो ध्यातो चउदमे गुणस्थानके चढे
 तिहां प्रथम वादर मनोवाकाय रुधे पछे सूक्ष्मयोग रुंधि अ-
 योगी थयो भाव क० स्वभावे सैलेसता क० शैलनाइ क०
 मेरु पर्वतनी परे अकंप अडग अचळ थीरताभावे अ-
 डंग थयो एवो स्वभाव अचळ थयो पंचलघु क० चउदमे गु-
 ण स्थानीक जीव अ, इ, उ, ऋ, लृ, ए पांच लघु अक्षररूप
 उच्चार करे एटलामां स्वसिद्ध कार्य निपजावे भवोप ग्रहीक.
 भवने आश्रयी जे अघातिकर्म पुद्गळनी श्रेणीअव शेष क०
 थाकतां रक्षां हता ते विडारी ध्यांनागि शुक्लध्यानना चोथा
 पाइयाने ध्याने करी कर्मक्षय करे तेवार पछी ॥ ३७ ॥

समश्रेणे एक समयें पहोता जे लोकांति ।

अफु समाण गति निर्मळ चेतन भाव महांति ॥

चरम त्रिभाग विहीन प्रमाणे जसु अवगाह ।

आत्मभेद अरूप ऽखंडानंदा अवाह ॥ ३८ ॥

अर्थः—समश्रेणे करी एक समयने विषे चौद राज लो
 कने अंते लोकाग्र भागे अजरामर स्थानके जे क्षेत्रे अनंता
 सीध्द परमात्मा विराजमान वर्त्ते छे ते सिद्धक्षेत्रे पोहता सि-
 द्धपणे अफुसमण क० आकाशरूप क्षेत्रना प्रदेश प्रथम फरस्या

छे तेहज आकाश प्रदेशनी समश्रेणिइ वर्त्तता सिद्धि पाम्पा
सीद्धि बर्या कर्मरूप मल थकी रहित निर्मल थया तेवारे
युद्ध ज्ञानादि आत्म स्वभावे साधिक भावे सदाकाल सा-
स्वता रहे सीध क्षेत्रमे चरमक० छेला शरीरनो बीजो भाग
घटाडीने अवशेषे के० थाकता वे भागना शरीर प्रमाणे आ-
त्म प्रदेशनो घन करी ते प्रमाणे अवगाहना करी सिद्धक्षेत्रने
विषे विराजमान आत्मप्रदेश के० आत्मप्रदेश अरुपी छे अ-
खंड आनंदमयी अवाह के० अवाधा के० पीडा रहित स्वक्षेत्रे
व्याप्या छे आत्म स्वभावमे रह्य छे ॥३८॥

जिहां एक सिद्धात्म तिहां छे अनंता ।

अवन्ना अगंधा नहि फास मंता ॥

आत्म गुण पूर्णतावंत संता ।

निरावाध अत्यंत सुखा स्वादवंता ॥३९॥

अर्थ:-जिहां एक सिद्धात्म के० जिहां एक सीध पर-
मात्मा छे ते क्षेत्रने विषे अनंता सिद्ध भेळा मळीने रह्य छे
ते सिद्ध कहेवा छे अवन्ना के० पांचवर्ण रहित अगंधा के० वे
गंध रहित नहि फासनता के० आठ फरसरूप शरीर थकी
पण रहित छे वळी सीध कहेवा छे आत्मगुण के० पोताना
आत्माना गुण ज्ञानादि अनंतगुणनी पूर्णता छता भाव

પદ કહેવાપ્રગટ્યા છે વળી નિરાવાંધ કે^૦સર્વ પ્રકારે
અબાધા પિડા થકી સીધ રહિત છે અત્યંત સૂષા સ્વાદવંત
કે^૦ચાર નીકાયના દેવતાનાં ઇન્દ્રિય જનીત પુદ્ગલીક જે સુ-
ખ તે ત્રણે કાલનો ભેલો કરી અનંતગુણો વર્ગ વર્ગિત કરીયે
પણ સિદ્ધ પરમાત્મા આત્મિક સુખ અનુભવે છે તે સુખને તુ-
લ્ય એક સમય માત્ર પણ ન આવે એવા સ્વભાવીક સૂચનો
આસ્વાદન કરે છે ॥૩૯॥

કર્તા કારણ કાર્ય નિજ પરિણામીક ભાવ ।
જ્ઞાતા જ્ઞાયક ભોગ્ય ભોગ્યતા શુદ્ધ સ્વભાવ ॥
ગ્રાહક રક્ષક લ્યાપક તન્મયતાઈ લીન ।
પૂરણ આતમધર્મ પ્રકાસ રસે લય લીન ॥૪૦॥

અર્થ:-કર્તા કહેતાં સિદ્ધનો જીવ ૧. કારણ ક^૦ પોતાના
જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણ સંપૂર્ણ ૨. અને કાર્યત સ્વગુણ રમણતા
રૂપ સિદ્ધ સ્વભાવ ૩. પરિણામીક ભાવે પરિણમ્યા છે જ્ઞાતા ક^૦
જ્ઞાનેકરી જ્ઞેય પદાર્થ જાણે છે ભોગ જે ભોગવવા જોગ્ય શુદ્ધ
સ્વભાવ સ્વજ્ઞાનાદિ તેહનો ભોક્તા છે ગ્રાહક ક^૦ પરસ્વરૂપ વિ-
ભાવ દશાનો અનાદિકાલનો ગ્રહણપણો હતો તે નીવારીને
પોતાના સ્વરૂપનો ગ્રહણપણો કર્યો છે અને સ્વ સ્વરૂપથી ભોજ
પુદ્ગલાદિ વસ્તુ અનાદિકાલની તેહના રક્ષક પંચાનીમતી

નિવારીને સ્વ સ્વભાવ રક્ષક પળે પરણમ્યા અને પરં પરંની-
તને વીધે અનાદિકાલનો વ્યાપકપણો હતો તે મટી નીવારીને
સ્વભાવ વ્યાપકપણે પરિણમ્યો તેહને વિષે લીન થકા વર્તેછે
તન્મયપણે પૂરણ ક૦ સંપૂર્ણ આત્મ ધર્મનો પ્રકાશ થયો તે
રસેકરી લય લીન છે સાક્ષાતકારે મગ્નપણે ॥ ૪૦ ॥

દ્રવ્યથી એક ચેતન અલેસી ।

ક્ષેત્રથી જે અસંખ્ય પ્રદેશી ॥

ઉત્પાદ વલિ નાસ ધૃત કાલ ધર્મ ।

શુદ્ધ ઉપયોગ ગુણભાવ શર્મ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-દ્રવ્યથી ક૦ દ્રવ્યથી જ્ઞાનાદિ ચેતનાં રૂપ ગુણ
સહિત છે તે માટે સિદ્ધ તે દ્રવ્યથી ક૦ ચેતન કહીએ અને
કૃષ્ણાદિ પદ લેશ્યા રહિત સીદ્ધિ છે તે માટે સીદ્ધ અલેસી છે
ક્ષેત્ર થાકે સિદ્ધને સ્વક્ષેત્રરૂપ અસંખ્યાત પ્રદેશી છે ઉત્પાદ ક૦
કાલથી સિદ્ધને જાણવા દેખાવારૂપ પર્યાયનો સમયે સમયે
ઉપજવો થાય છે ૧ જાણવા દેખવારૂપ પૂર્વ પર્યાયનો નાસ થા-
ય છે ૨ અને સિદ્ધને જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણ પ્રગટયો છે તે સદા-
કાલ ધૃતપણે શાશ્વતા છે ૩ અને સિદ્ધને જ્ઞાનાદિ અનંત ગુ-
ણરૂપ ધર્મ છે ધૃત પળે પ્રગટયો છે તેહને વીધે ઉત્પાદ ૧ વચ ૨
થઈ રહ્યો છે શુદ્ધ ઉપયોગ ક૦ ભાવંચકી સીદ્ધને પોતાના

જ્ઞાનાદિ અનંત ગુણરૂપ ભાવ પ્રગલ્બોછે તદ્દરૂપધરને વિષે સ-
દાકાલ શુદ્ધ ઉપયોગવંત થકા વર્તેછે ભાવમુખ પ્રગલ્બોછે ૪૧

સાદિઅનંત અવિનાશિ અપ્રયાશિ પરિણામ ।

ઉપાદાન ગુણ તેહજ કારણ કારજ ઘામ ॥

શુદ્ધ નિક્ષેપ ચતુષ્ઠય જુતો રત્નો પૂર્ણાનંદ ।

કેવલ નાણિ જાણે તેહના ગુણનો હંદ ॥૪૨॥

અર્થ:-સાદિઅનંત કેવલી સિદ્ધ કહેવા છે એક સિદ્ધ
આશ્રિ તે સાદિ અનંત સ્થિતિ છે અને અનેક સીદ્ધ આશ્રી
અનાદિ અનંત સ્થિતિ છે અને જે સિદ્ધપણો નિપન્યો છે તેહનો
ફરિ વિનાસપણો નથી પ્રયાસ વોના અનંતો આત્મીક સૂક્ષ્મ
અનુભવેછે પોતાના પરિણામિક ભાવે વર્તે છે અપ્રયાસી પરીણામે
રહ્યા છે, ઉપાદાન કેન્દ્રસ્વજ્ઞાનાદી અનંતગુણ કારણરૂપ પ્રગ-
લ્બોછે અને અનેકજ્ઞેય પદાર્થ જાણવા દેશ્વરારૂપ પર્યાયનો ઉત્પાદ
વય સમયે સમયે થઈ રહ્યા છે તે કાર્ય પોતાના આત્મ સ્વરૂપને
વિષે નિવાસ કર્યો છે એટલે એ ત્રણે એકતાપણે પરિણમે છે સુદ્ધનો
કેન્દ્ર અને નિર્મલ ચ્યાર નિક્ષેપે કરી યુક્ત છે સીદ્ધ અને સીદ્ધ
એહવો નામ ત્રણેકાલે એકરૂપ શાસ્ત્રવતો વર્તે છે ૧ અને થાપના
સિદ્ધ તે ત્રીભાગે શરીર પ્રમાણે ક્ષેત્ર અવગાહી રહ્યા છે ૨ દ્ર-
વ્ય સિદ્ધ તે સિદ્ધનાદિ ગુણ રૂપ છતાં પર્યાય વસ્તુરૂપ પ્રગ-

દ્રવ્ય છે તે દ્રવ્ય સિદ્ધ ૩ સામર્થ્ય પર્યાય પ્રવર્તનારૂપ અનંતો
 ધર્મ પ્રગટ્યો તેણે કરી નવ નવા જ્ઞેયની વર્તનારૂપ પર્યાયનો
 ઉત્પાદ વચ સમયે ? અનંતો ૨ યહ રહ્યો છે તેણે સિદ્ધ અનં-
 તો સૂઝ મોગવે છે તે માવ સીદ્ધ ૪ એ ચ્યાર નીક્ષેપે કરી
 સીદ્ધ સદા રક્ત પ્રવર્તે છે આત્મીક આનંદ સુખ મોગવે છે
 કેવલજ્ઞાણી કે ૦ એહવો સીદ્ધનો સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષપણે કેવલજ્ઞાણી
 જાણે દેશે અને સીદ્ધ પરમાત્માને અનંતગુણના સમુહ પ્રગટ્યા
 છે તેહને વિષે અનંતો સુખ મોગવે છે તે કેવલજ્ઞાણી ગમ્ય છે
 પણ છદ્મસ્થ મુનીના જાણ્યામાં ન આવે ॥૪૨॥

એહવિ શુદ્ધ સિદ્ધતા કરણ રૂપ ।

ઇન્દ્રિય સુખ થકિ જે નીરીહા ॥

પુદ્ગલી ભાવના જે અસંગી ।

તે મુની શુદ્ધ પરમાર્થ રંગી ॥૪૩॥

અર્થ:-એહવી ક૦ જે પૂર્વે વચ્ચાણી શુદ્ધ નિર્મલ સિદ્ધતા
 ક૦ સિદ્ધ પરમાત્માને સંપદા છે તેહવી સિદ્ધ સંપદા પ્રગટ
 કરવાની જે મુનીને રૂપ ક૦ વાંછા છે તે મુની કેહવા છે
 ઇન્દ્રિય ક૦ પાંચ ઇન્દ્રિયના ત્રેવોસવોપય સુખ પુદ્ગલીક તેહની
 વાંછા રહિત વર્તે છે વલી મુની કેવા છે પુદ્ગલીક ૦ સ્વ સ્વ-
 રૂપથી ભિન્ન ક૦ જુદા એહવા સુખાસુખ વીભાવ દશારૂપ જે

पुद्गलीकभाव तेहना संगर्भी रहित न्यारा जे मुनी प्रवर्त्तछे ते
असंगी ते मुनीराज निर्मल बुद्धिना धणी अने जे सध्य एक
अने साधन अनेक एवी रीते सत्ता गतनां धर्मने साधे ते मुनी
परमार्थ साधवानो रंगी छे ॥ ४३ ॥

स्याद्वाद आत्म सत्ता रुची समकित तेह ।
आत्म धर्मनो भासन निर्मल ज्ञानी जेह ॥
आत्म रमणी चरणि ध्यानी आत्म लीन ।
आत्मधर्म रम्यो तेणें भव्य सदा सुख पीन ॥ ४४ ॥

अर्थः—स्याद्वाद क० नित्य अनित्यादि आठ पक्षे करी
अनेकांत नयरूप मार्ग ते. स्याद्वादे करी आत्मसत्ता रुचीने
ओलखीने प्रकट करवानी रुची प्रवर्त्ति समकित ते मुनी
शुद्ध भासनरूप समकित भाव सहित जाणवा आत्मधर्म क०
आत्मा शुद्ध निश्चय नये करी जोती तो पोतानी आत्म स-
त्ताने विषे ज्ञानादि अनंत गुण रूप धर्म रह्यो छे तेहनो भा-
सन परतीत प्रगटी तिवारे निर्मल ज्ञानी थयो निर्मल जाण-
पणुं थयुं त्यां आत्म क० तेमुनी सदाकाल स्वआत्म स्वरूप
रमण करे तेहने शुद्ध चारीत्रनो उपयोग वत्त्यां तिवारे आ-
त्मस्वरूपना ध्यानने लीन पणे प्रवर्त्यो तिवारे निर्मल शुद्ध
ध्यानी थयो जाणवो ते मुनी आत्मधर्म क० कारणे हे भव्य

जीवो ते आत्मधर्ममे रमो तेणे करी सदाकाल पुष्ट सुख
उपजे ॥ ४४ ॥

अहो भव्य तुम्है ओलखो जैन धर्म ।

जिणे पामीयै शुद्ध अध्यात्म मर्म ॥

अल्पकाले टळें दुष्ट कर्म ।

पामीयै सोय आनंद सर्म ॥ ४५ ॥

अर्थः—अहो भव्य जीवो अहो देवाणु मीई तुंम्है ओल-
खो जैनधर्म श्री वीतरागे समोसरणने विपे वेंसीने भाख्यो
निश्चय आत्मीक धर्म ज्ञानादिक शुद्ध उपयोग लक्षणां धर्म
ज्ञानादिक शुद्ध उपयोग लक्षणां धर्म अंतरंग सत्तां गते रह्यो
छे तेहनी तुम ओलखाण करो तेहथि सुख थाय जिणे वस्तु
स्वभाव ओलख्याथी आत्मा पामे शुद्ध अध्यात्मनो मर्म रं-
हस्य जे आत्म स्वरूप प्रगटे पामे तेहथी जीवने स्युं गुण थाय
जेवली थोडा कालमां हे दुष्ट दुःखदाइ ज्ञानावर्णादि आठ
कर्मनो नाश थइ आनंद जे पोतानो नीत्यानंद परम सुख
तेहनो स्थानक जीहां अनंता सीध वसेछे एवो स्वस्थानरूप
घर प्रते पामे ॥ ४५ ॥

नय निक्षेप प्रमाणे जाणें जिवा अजिव ।

स्वपर विवेचणें करतां थाये लाभ सदिव ॥

નિશ્ચય ને વ્યવહારે વિચરે જે મુનિરાજ ।

ભવસાગરના તારણ નિર્ભય તેહ જિહાજ ॥૪૬॥

અર્થ:-નય ક૦ નૈગમાદિ સાતનયનામાદિ ચાર નિ-
ક્ષેપે અને પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ પ્રમાણે કરી જીવ અજીવાદિ નવતલ
ષટ્દ્રવ્યનો સ્વરૂપ જાણે સ્વપર ક૦ સ્વજીવ ચેતનાવંત જ્ઞા-
નાદિક ગુણ પર જે અજીવ પુદ્ગલવંત સડણ પડણ વિધ્વંસ-
ણ ધર્મ એવી રીતે સ્વપરની વેંચણ કરતાં થકાં સદા સ્વરૂપ-
નો લાભ હુવે નિશ્ચય ક૦ નીશ્ચય નયતે આત્મ સ્વરૂપને વિષે
દ્રષ્ટી રાखी ઓઢાણીને વ્યવહાર શુદ્ધ વિચરે શુદ્ધ ક્રિયા આ-
ચરણાઈ પ્રવર્તે જે મુનીરાજ તે મુનીરાજ નિશ્ચયનય વ્યવહાર
નયનો ઉપદેશ દે નિશ્ચય ધર્મ નિર્જરા હેતુ છે બાહ્ય વ્યવહાર
ધર્મ પુન્યવંધનો હેતુછે એવા ઉપદેશ દઈને ભવ સમુદ્રથી તા-
રવાને જિહાજ સમાન જાણવા નિર્ભયપણે ભય રહિત જિમ
જિહાજ આલંબી સમુદ્રને તરે તોમ આત્મ જ્ઞાની મુનીરાજ તે
આલંબી મગ્ય પ્રાણી સંસારનો પાર પામે. ॥ ૪૬ ॥

વસ્તુ તત્ત્વે રમ્યા તે નિગ્રંથ ।

તત્ત્વ અભ્યાસ તિહાં સાધુ પંથ ॥

તિણે ગીતાર્થ ચરણે રહિજે ।

શુદ્ધ સિદ્ધાંત રસતો લહિજે ॥૪૭॥

અર્થ:-વસ્તુ ધર્મ કાં આત્મ ધર્મને વિષે રમ્યાતે નિગ્રંથ
 તત્ત્વકાં આત્મ તત્ત્વના અભ્યાસને વિષે સદાકાલ નિરંતર
 પળે જેહનો ઉપયોગ વર્તે તિહાં સાધુ પંથને સાધુનો માર્ગ કહી-
 એ મોક્ષ માર્ગનો સાધનારો તે સાધુ કહીએ દ્રવ્ય ચારિત્ર તે
 હિંસ્યાદીકં પાંચ આશ્રવનો ત્યાગ પાંચ મહાવ્રતિ ચરણ સિ-
 ત્તરિ કરણ સિત્તરિ પાલે વેતાલીસ દોપરહિત આહાર લે સર્વ
 સિદ્ધાંત મળે વાંચે સંબંધાવે એવાય પણ આત્મ સ્વરૂપ દ્રવ્ય
 ઓલ્લખ્યો નથી શુદ્ધ ઉપયોગે ન વર્તેતે દ્રવ્ય ચારિત્રિયા કહીએ
 ૧ ભાવ ચારિત્ર તે આત્મ સ્વરૂપમાં એકત્વ થાવું તે આત્મ સ્વ-
 રૂપની ધિરતા આત્મસ્વરૂપનું રમણ આત્મ સ્વરૂપ નીશ્ચલતા
 આત્મ સ્વરૂપ મોગી પરભાવ અમોગી તે ભાવ ચારિત્ર ૨ તેળે
 ગીતાર્થ કાં આત્મ સ્વરૂપના જાણ એવા ગીતાર્થ મુનીના ચ-
 રણ કમલ સેવીએ મોક્ષા મીલાપી મુનીને સેવ્યાથી સ્યું નીપજે
 શુદ્ધ કાં શુદ્ધ નિર્મલ યથાર્થ નિશ્ચંદેહ પળે સિદ્ધાંત જે આ
 ગમ સંવંથી યા જિન વાંળીના જ્ઞાનરસ પ્રતે ચાહી જે ગુરુ કૃપા
 થકિ તથા આગમનો રહસ્ય તે સ્યાને કહીએ યતઃ આત્મારામ
 અનુભવ મજો તજો પરતણિમાયા એહ છે સાર જિનવચનનું
 વલિ એહ શિવછાયા ૧ શ્રો પરમાત્માએ ત્રિગડે વેસી એહવી
 પરુષણા કરિ અહો મન્ય જીવો આત્માને આરામ કાં રમાવે
 એવો અનુભવ મજો સેવો એટલે આત્માનો અનુભવ કરજો પર

क० पुद्गळ पर भावनो त्याग करवो एह जिन वचननुं सार
छे वळी शीव तरुनी छाया छे संसारतापनी टाळण हारि
इत्यर्थ ॥ ४७ ॥

श्रुत अभ्यासी चोमासि वासी लिंवडी ठाम ।
शासन रागी सौभागी श्रावकनां बहु धाम ॥
खरतर गह्व पाठक श्री दीपचंद्र सुपसाय ।
देवचंद्र निज हरखे गायो आत्म राय ॥ ४८ ॥

अर्थः—सिद्धांत शास्त्रना अभ्यासी लिंवडी गांमने विषे
चोमासुं रहिने ए ग्रंथ रच्यो जैन्य शासनना रागी सौभा-
ग्यवंत श्रावकनां घणां घरछे खरतरगछने विषे दीपचंद्र
नामा उपाध्यायजीने प्रशस्ते देवचंद्र नामा उपाध्याये पो-
ताने हर्षे करी आत्म राजने गायो आत्म स्वरूपयथार्थ व-
रणवायो ॥ ४८ ॥

आत्म गुण रमण करवा अभ्यासे ।

शुद्ध सत्ता रसिने उलासे ॥

देवचंद्रे रची अध्यात्म गीता ।

आत्म रमणि मुणि सुप्रतीत्ता ॥ ४९ ॥

अर्थः—भव्य जीवने आत्मगुण रमण करवा अभ्यासे

જ્ઞાનાદિ ગુણવડે રમણ કરવા સ્વરૂપ જાણવા અભ્યાસને અર્થે શુદ્ધ આત્મ સત્તા જ્ઞાનાદિ ચેતનની તેહના રસિયા જે અર્થિને ઉદ્ધાસ કરવાને અર્થે દેવચંદ્ર ઉપાધ્યાય અધ્યાત્મગીતા રચી પોતાના આત્મ રમણ કરવાને અર્થે અને અધ્યાત્મ જ્ઞાનવંત મુનીને પ્રતીત કારી છે એ ગ્રંથ રચના કિંથી સ્વપરને અર્થે ॥ ૪૯ ॥ इति पाठक देवचंद्रकृत अध्यात्मगीता ॥ संपूर्णम् ॥ शुभं भवतु ॥ इति श्री अध्यात्मगीता देवचंद्रकृत

॥ संपूर्णम् शुभं भवतु ॥

॥ अथ अध्यात्म गीता लिख्यते ॥ दूहा ॥ इष्ट
 देव प्रणमी करी, आत्मद्रव्य अवबोध ॥ अनंत
 चतुष्टयरूपमइ, गुणपर्जवनो थोज ॥ १ ॥ द्रव्य अ-
 संख्य प्रदेष्टा हैं, प्रदेष्टा प्रते गुण अनंत ॥ ज्ञान
 दरसन सूख वीर्जगुण, गुणपर्जव अनंत ॥ २ ॥
 दोय नय वेवहारिया, कहूंनीश्वें एक व्यवहार ॥
 अज्ञेद रूप नीश्वें कह्यो, जेद रूप व्यवहार ॥ ३ ॥
 जोग प्रदिप थकि कहूं, चेतन तणो विचार ॥
 अज्ञेद रूप विचारतां, कथनी जोगवेवहार ॥ ४ ॥
 ॥ चोपाइ ॥ जीहां लगे जंतुतुजनावे रोग, जीहां
 लगेजरा तणो न संजोग ॥ जिहां लगे तुज खूटें
 न आय, तावत् करतुं धर्म नपाय ॥ १ ॥ धरम
 मारग विचार जे कह्यो, ते आग्यममांहें थिलह्यो ॥
 आगलकेसूं धर्म विचार, ते सांजलजो श्रोता सार
 ॥ २ ॥ हूंकीहांतुं जाईस कीहां, आव्यो इवमां
 किहांथी इहां ॥ ए वातपण केसूं सत्य, सांजल-

जो तमे शुधकमत ॥ ३ ॥ मारो बंधव हुं कुण
 तणो, एहवी वात आतम प्रतें नणो ॥ ए संदेह
 टालीसूं जेह, सांनलजो वली चिते तेह ॥ ४ ॥
 तीर्थ नावानें इठा करे, क्लेसतणा कारणनवीह
 रे ॥ धर्म तीर्थ सरीरमां रह्यो सर्वतीर्थधी अधि-
 कोकह्यो ॥ ५ ॥ तीर्थ १ सोधतो तुं फिरे, ठतुं
 तीर्थ रुदयें नदी धरें ॥ ए तीर्थ देखामसूंजेह,
 ते पण आगल जणसू तेह ॥ ६ ॥ आतमपरमा
 तम सूख एक, द्वांनधांनमां लहीएठेक ॥ तेहसरुप
 केसूं मन लाय, सांनलजो मन एकेठाय ॥ ७ ॥
 ॥ ढाल ॥ दूहा ॥ धर्म धर्म करतो फरें, नलहे
 धर्मनो मर्म ॥ धर्म कारण प्राणी हणे, दूष्ट करे ए
 कर्म ॥ १ ॥ कर्म करे मन हरखसूं, हरखधरे व-
 लीजेह ॥ कुगुरु कुदेव प्रसंगधी, मीथ्यातसंगधी
 एह ॥ २ ॥ मीथ्यातमारेंसदा, जवजमावेंतेह ॥
 मिथ्यात तणी जे संगति, मूढपड्यावलीजेह ॥ ३ ॥

ते माटे तमे धारजो, धर्म तणी जे वात ॥ धर्म
 ध्याने जे ध्याइया, ते जगमां विख्यात ॥ ४ ॥
 ॥ ढाल ॥ समकीत सुधुरे तेहनं जाणीये ॥ ए
 देशी ॥ धर्म विना जीव चौगतिमां फिरे, मरें
 अनंतीरेवार ॥ जन्म जरा वलि दिनपणुं, तीहां
 नही दुखनोपार ॥ १ ॥ धर्म विना ॥ आंकणी ॥
 नर नवपांम्योरे कोइकजोगथी, नीचकुलेंगयो
 जेद ॥ धर्मविजोगेरे जगमां रडवडयो, महादुख
 धरें तेह ॥ २ ॥ धर्म ॥ काल अनंतरे मनुषगर-
 न धरयो, गरज गल्यो वरी तेह ॥ माततणो धात
 तीहां कीधो वली, धर्म विजोगेरें एह ॥ ३ ॥ धर्म ॥
 नव नव जमतां रे, कालगयो घणो कोइक जोग
 संजोग ॥ अनारज खेत्रे रें ते जइउपनो, तिहां
 नही धर्म संजोग ॥ ४ ॥ धर्म ॥ मरण करी
 जीवतिहांथी उपनो, नीचकुलेंलह्यो तेह ॥ तीहां
 सांमग्रीरे धर्मनी दोहली नीष्फल जनमज जेह

॥ ५ ॥ ध० ॥ एम जमतारे कोइ प्रणांमथी, आ
 वक कुल मनोहार ॥ आयूविना जीव तीहांथी
 मरण करी, जूवो ३ कर्म वीचार ॥ ६ ॥ ध० ॥
 कर्मतणी गत कोइ न लेखवें, एसविधर्मविजो-
 ग ॥ धर्मविजोगेंरे बहु जीव रडवडे, दूखें करी
 जोगवें रोग ॥ ७ ॥ ध० ॥ कोइक कारणें जमतो
 प्राणीन, नरजवगतिमां रे आय थोडे यायूर नर
 जव पांमियो ॥ योवनवयमां रे जाय ॥ ८ ॥ ध० ॥
 पूत्र मरण दूख होय अती धणुं, मात पिता दूख
 होय ॥ पूत्र मरण दूख लेवा को नही, अथिर-
 संसार तुं जोय ॥ ९ ॥ धर्म० ॥ सगां सहोदर
 नात जात वली, धाई आवे सहु कोय ॥ मरण
 करे जीवतांथी एकलो, सरणनकोइ न होय ॥
 ॥ १० ॥ ध० ॥ पापकरंतां रे ते जोवेनही, जय
 नही एक लगार ॥ दुःख जोगवतां रे एकलोजी-
 वजे, राखन कोउनहार ॥ ११ ॥ ध० ॥ मूरख

प्राणी रे जे समज्या नही, हास्या नर जव तेह
 फरी नरजवडुकरले तेहने ॥ धर्म विना जीवजेह
 ॥ १२ ॥ ध० ॥ धर्म पाखे जीवतुं सरण नही,
 करतुं धर्म उपाय ॥ धर्म करंता रे धर्मआवी
 मले, धर्म सुखीयोज धाय ॥ १३ ॥ ध० ॥ एम
 जमतां रे कोइ प्रणामथी आव्यो भारज खेत्र,
 उत्तम कुल पाभ्यां ते तीहां वलि ॥ मलीजगुरु
 हीत हेत ॥ १४ ॥ ध० ॥ एम करंतारे धर्मरुचि
 थइ, गुरु उपदेश मन लाय ॥ गुरुकहे चेतन शि-
 कामांनीये, करतुं धर्म उपाय ॥ १५ ॥ ध० ॥ गुरु
 मुख देशना सांजली अति जली चेतन चितही
 वीचार जरा व्यापे जप तप नही नीपजे रोग
 तनु न लगार ॥ १६ ॥ ध० ॥ गुरुजपदेसथी रंग
 लाग्यो सदा प्रभु दरसन मन लाय, सुख परणामे
 रे जीव दया करी ॥ अनुकंपाचितठाय ॥ १७ ॥
 ध० ॥ तप जप करतां रे कर्म खपावतां, जोवनवय

मां रे जेह रोग नही तनु पीडावरजतां, जाग्यो
 धर्म सनेह ॥ १७ ॥ ध० ॥ धरमकरंतां रे प-
 रजवजीवने चीत जटक्यो मन मांह, कीडांषि
 व्याव्यारे केणों कारणे वली, हवे हुं जाइस की-
 हां १७ ॥ ध० ॥ कर अंजली करी गुरुने विनवे,
 ज्ञानी गुरु कहे वात ॥ जवौनव भमतां रे सगप-
 ण तें कस्यां, ते अधिकार विख्यात ॥ २० ॥ ध०
 एह अधिकार हवे केंसु इहां, मत जटको मन
 मांह ॥ सांजलतां वली मन थीर राखजो कर्म
 तणी गत एह ॥ २१ ॥ धर्म० ॥

॥ ढाल ॥ छहा ॥ चेतन कर्म उपाधधी, जवो
 जव जमतां जेह ॥ नरग नीगोदें ते जम्यो, कहे
 सूहवमां तेह ॥ १ ॥ मूल स्थानकनी गोदीउ, ता-
 हरुं घर बेतेह ॥ कर्म संजोगे रडवड्यो, नरग ग
 ती वली जेह ॥ २ ॥ हिंसारंज करे घणो, नीरदे
 राखें मन्न ॥ रुड प्रणामे जे मरे, दूर गति लहे

तस मंद ॥३॥ अज्ञाने करी जे करे, नीष्फल होवे
 तेइ ॥ जाणपणा विणुं जे क्रिया, नीगोद लहे
 बली एह ॥४॥ ढाल ॥ सुणो वीनती मोरी ॥ ए
 देशी ॥ जाणपणां जगमांहि दोहिलुं, ज्ञान विना
 न जणाय रे ॥ सुणो चेतनराया ॥ भांकणी ॥ ज्ञा
 न पदार्थ मोटो कहीये ॥ तेथी जोग्यता लहीये
 रे, सुणो चेतनराया ॥ १ ॥ अज्ञाने करी जीव
 फरीयो, नारकी मांहे रडवडीयो रे ॥ सुणा ॥ नर-
 जव पांमी सूक्रीत नवी कीधूं, तेथी नीच पद
 लीधूं रे ॥ २ ॥ सुणा ॥ नारकीमां बहु काल अनंते,
 कोइ सूज परिणामे नमंत रे ॥ सुणा ॥ गति तिर्यंच
 योनी हूं आयो, रूपनरूप धरि आयो रे ॥ ३ ॥
 ॥ सुणा ॥ परवस पडीयो महादूखे जरीयो, झूख
 प्यास बहु नडीया रे ॥ सुणा ॥ नार जरी मुने आ-
 गल करीयो, त्राड मार वस पडीयो रे ॥ ४ ॥ सुणा
 बंधन बांधि खूटे जइ राख्यो, असन पांन नवी

नाख्यो रे ॥सू०॥ मंस मसा चटका बहु सेहेतां,
 डख सह्यां तडफडतां रे ॥ ५ ॥ सू०॥ पाप उदें
 नीगोदथी चवीयो, त्रीजंचमां अवतरीयो रे ॥सू०
 त्रीजंच जोनी हुं डख पाम्यो, फरी फरी पागो
 आयो रे ॥ ६ ॥सू०॥ एम अनेक जव में कीधा,
 त्रीजंच योनीमां लीधा रे ॥सू०॥ एम करंतां
 कोइक जोगे, गुरु तणें उपयोगे रे ॥ ७ ॥सू०॥ म
 रण करी नरजव हुं पायो, एम जमतां आयो रे
 ॥सू०॥ नरजव पायो सुगुरूपे आयो, जाण पणा
 ने धायो रे ॥ ८ ॥सू०॥ गुरु उपदेश सुणी हुं जा
 ग्यो, धर्म रंग ते लाग्यो रे ॥ सू० ॥ जाणपणुं
 किधुं में साचुं, बांडण वस्तु न राचुं रे ॥ ९ ॥सू०
 आदर सुद्ध वस्तु जे सार, जेहथी लही जवपार
 रे ॥सू०॥ जिन वचन सुद्ध जे सार, प्रवचन जे
 अधिकार रे ॥ १० ॥सू०॥ नरग थकी आयो हुं न
 मतां, नरजव लह्यो समरंतां रे ॥सू०॥ दान सी

ल तप भाव जे जणीया, ज्ञानी योग्य आदरीया
 रे ॥११॥सू०॥ हवे हुं जइसं सुजगति ठामे, ज
 ही धर्म अजिरामे रे ॥सू०॥ एम जमतां कोइक
 जवमां, ज्ञान ध्यान रहे मनमां रे ॥१२॥सू०॥
 ज्ञान प्रजावे जाणपणुं होवे, ज्ञानी सीव सुख
 जोवे रे ॥सू०॥ ते माटे गुरु ज्ञानी कहीया, धर्म
 मारग नीरवहीया रे ॥१३॥ सू०॥ नरनव पामी
 सुक्रीत बहु कीजे, लघु काल जव बीजे रे ॥सू०॥
 मूढपणे जे काल गमावे, नरग तीरजंव डख पा
 वे रे ॥१४॥सू०॥ ते माटे जवीज्ञान आराधो,
 ज्ञान अकि सुख साधो रे ॥सू०॥ जेहथी जाणप
 णुं जे लहीये कृत्य अकृत्य ग्रहीये रे ॥१५॥सू०॥
 ज्ञान सदित जे क्रिया मोटि, ज्ञान रहित क्रीया
 खोटिरे ॥सू०॥ ज्ञान पदारथ जगमां सार, ज्ञान
 ते सकल आधाररे ॥१६॥सू०॥ ज्ञान
 गमां . . . . . ी डख सहतां रे ।

गति जन्मतां हुं इहां आयो, कान विना हुं जमा
 यो रे ॥ १७ ॥ सूणा ॥ मानव जन्म हुं डुरलज पायो
 सुगुरु समीपे आयो रे ॥ सूणा ॥ सुगुरु प्रसादे हुं
 इहां आयो, धर्म काजे जमायो रे ॥ १८ ॥ सूणा ॥
 इणीपेरे कर्म वसे जे जमीयो, ज्ञानहीन रडवडी
 योरे ॥ सूणा ॥ सगपण कीधां संसार मोऊर, ते
 केसुं नीरधाररे ॥ १९ ॥ सूणा ॥

॥ डुहा ॥ जनम मरण करतां थकां, सगपण
 कस्यां संसार ॥ सगपण तणे संयोगथी, पडीत
 मोह मोऊर ॥ १ ॥ मोहतणे संयोगथी, सगपण
 कीधां अनंत ॥ चोरासी लक्ष्मां जम्यो, तोय न
 आयो अंत ॥ २ ॥ एहवी तक हवे सांजलो, घरहर
 कंपे काय ॥ ठेदन जेदन में सहां ते किहां कह्यो
 न जाय ॥ ३ ॥ सगा सहोदर सवि मड्यां, की
 हां कीहांथी आय ॥ हुं केहनो कुण माहरो, खी
 णमां विठोहज थाय ॥ ४ ॥ ढाल ॥ नारायणानी

ए देशी ॥ सगपण कीधां में अति घणारे, तेवी
 तक सुणो देव रे ॥ जिनंदराय ॥ तुज आंणा वि
 णुं हुं भम्यो रे, कीधी नहि तुज सेवरे, आतमरा
 य ॥ १ ॥ सगपण ॥ आंकणी ॥ दया धर्म जांण्या
 विणुं रे, दूरान देव विजोगरे ॥ जिनंदराय ॥ पाप
 कर्म उदये थकी रे, कीधा संसार संजोग रे ॥
 जिण ॥ २ ॥ स ॥ सातलाख प्रथवी जम्यो रे, जो
 नी जनम धरि अनेकरे ॥ जिण ॥ जनम मरण
 कीधा घणारे, वीवीध प्रकारे अविवेकरे ॥ जिण
 ॥ ३ ॥ स ॥ अपकाय वली गती हरी रे, सातलाख
 माहाराजरे ॥ जिण ॥ तीहां दुख भोगवे एकलो रे
 कोई न करे मोरी साजरे ॥ जि ॥ ४ ॥ स ॥ तेज
 कायमां हुं गयो रे घग ९ ते परिणाम रे ॥ जि ॥
 सातलाख जोनी जण्यो रे, कीधां अशुभ परि
 णामरे ॥ जि ॥ ५ ॥ स ॥ वायुकाय थई रमवड्यो
 रे, सातलाख वली जेदरे ॥ जि ॥ चळणा स्व

नावें बहु कस्यारे, थावर दणीया तेहरे ॥ जि०
 ॥६॥स०॥ वनस्पति प्रतेकमां रे, दशलाख जोनी
 रहे वासरे ॥ जि०॥ काल अनंतो तीहां रह्यो रे
 थावरपणे रह्यो तासरे ॥ जि०॥७॥स०॥ साधार
 ण वनस्पति रे, चनुदलाख वली तेह रे ॥ जि०॥
 जमीन जोनी ते सही रे, काल अनंतो जेहरे ॥
 जि०॥८॥स०॥ एकेंडी थइ हूं जम्यो रे, केणे न
 लीधी संजालरे ॥ जि०॥ कोइक परिणाम थकी
 रे, बेरेंडी थयो हालरे ॥ जि०॥ ए ॥ स०॥ बे लाख
 जोनी रडवडयो रे, रुंड मुंड धरी देहरे ॥ जि०॥
 सहजें मरण करे घणारे, तीहां नही जीवीत ते
 हरे ॥ जि०॥९०॥स०॥ इम अनेकजव तिहां करी
 रे, त्रेरेंडी थयो जोग्यरे ॥ जि०॥ बे लाख जोनी
 जव कीवारे, सगपणनी सीज्यागरे ॥ जि०॥११॥
 स०॥ जमतां जीव संसारमां रे, बे लाख जोनि
 नीहालरे ॥ जि०॥ चौरेंडी पाम्यो सही रे, महा

कष्टे ते वालरे ॥ जि० ॥ १३ ॥ स० ॥ नारकीमांथी
 जोगवी रे, छवनो नही पाररे ॥ जि० ॥ च्यारला
 ख जोनी जम्यो रे, मरणा कीधा वारो वार रे ॥
 जि० ॥ १३ ॥ स० ॥ असूर देवनी कायमां रे, कील
 विपियो थयो देवरे ॥ जि० ॥ चार लाख जोनी
 अनुजवी रे, कर्म तणी ए देवरे ॥ जि० ॥ १४ ॥ स०
 त्रीजंच पंचेडी थयो रे, रमवडीयो रण मांहे रे ॥
 जि० ॥ जोनी चार लाख ते सही रे, सुख न पा
 म्यो कयांहे रे ॥ जि० ॥ १५ ॥ स० ॥ महाकष्ट करी
 पामीयो रे, पंचभूत थयो देहरे ॥ जि० ॥ सगपण
 कीधां नीत नवां रे, चउदलाख जोनी तेह रे ॥
 जि० ॥ १६ ॥ स० ॥ सर्व संसारमें अनुभव्या रे,
 जीवतुं तेह संजारे ॥ जि० ॥ ते सवि तें पण जो
 गव्यां रे, हृदयथी तेहउतारे ॥ जि० ॥ १७ ॥ स० ॥
 सर्व जोनी जइ उपनो रे, मात पीता अधिकार
 रे ॥ जि० ॥ जोनी जात सवि अनुजवी रे, कीधा

षट्स आहाररे ॥ जि० ॥ १७ ॥ स० ॥ सर्व संजोग
 ते जोगव्या रे, जोगव्या रोगने सोगरे ॥ जि० ॥
 सुख दुख काल ते जोगव्या रे, न लह्यो धर्मनो
 जोगरे ॥ जि० ॥ १८ ॥ स० ॥ अठार नातरां ते कस्यां
 रे, पेहेरा सवि सणगाररे ॥ जि० ॥ नह्य अज
 क ते अनुजव्यां रे, लीधा असूचि आहाररे ॥
 जि० ॥ १९ ॥ स० ॥ तीन वेदते अनुजव्यां रे, अनुजव्या
 सर्व पाखंमरे ॥ जि० ॥ रमवड्यो जीव मोथ्यात
 मां रे, पाड्या पसूगल फंदरे ॥ जि० ॥ २० ॥ स० ॥ कुगुरु
 तणी सुणी देशनारे, दरशन कीधां कुदेवरे ॥ जि०
 धर्म विना जीव जग नम्यो रे, जाणी नही प्रभू
 सेवरे ॥ जि० ॥ २१ ॥ स० ॥ चोराशी लह्य जोनी रह्यो रे,
 सगपण कीधां महाराजरे ॥ जि० ॥ इम अनंता
 नव में कस्या रे, ते जाणे जिनराजरे ॥ जि० ॥
 ॥ २२ ॥ स० ॥ सगपण एक नव तणुं रे, ते कुलमां वि
 ख्यातरे ॥ जि० ॥ नवो नव सगपण बहु कस्यां रे,

ते संगपणनी सी वातरे ॥ जि० ॥ ३४ ॥ स० जीवदया
 विणुं ते नम्यो रे, नवी पूज्या प्रभु पायरे ॥ जि०
 दान दीधां विणुं जीवडारे, हाथ घसंता जायरे
 ॥ जि० ॥ ३५ ॥ स० मूरख प्राणी ते सही रे, तीर्थ ना
 वाजायरे ॥ जि० ॥ गंगा माता करी ते पडरे, जलटो
 दोषे नरायरे ॥ जि० ॥ ३६ ॥ स० तुं तीरथ जाणें न
 हीरे, कुगुरु तणें प्रसंगरे ॥ जि० ॥ अंतर जाव जाणें
 नही रे, बाह्य तीरथ जणें गंगरे ॥ जि० ॥ ३७ ॥ स०
 अंतरजाव कहेस्युं हवे रे, तीरथनी जे वातरे ॥
 जि० ॥ नाव तीरथ जोता थकां रे, धर्म रुचि वि
 ख्यातरे ॥ जि० ॥ ३८ ॥ स० ॥

॥ डहा ॥ कुगुरु उदेव कुसंगथी, नवोनव न
 मीया जेह ॥ मीथ्यात तणां जे तीर्थ ठे, पाप
 जाणें घर एह ॥ १ ॥ देव देवी आरावतां, तीरथ
 करतां एह ॥ होम वीधांन करे घणां, पाप वधा
 रण तेह ॥ २ ॥ जीव हंस्या तीहां बहु करे, चाहे

સુખ અનંત ॥ જગન કરાવે જે વલી, તે સવિ ન
 રગ પમંત ॥૩॥ જે તીરથ હંસ્યા ઘણી, ઉત્તમ તે
 ન કરંત ॥ જાણપણા વિણુ જે કરે, જવોજવ મ
 રણ કરંત ॥૪॥ એમ સંસાર વધારણા, પાપ તીર
 થ કરે જેહ ॥ આત્મ તીરથ જાણ્યા વિણું, કર્મ
 રૂપે નહી તેહ ॥ ૫ ॥ સુધ દેવગુરુ ધર્મ જે, ધારે
 ચિત્તમોહાર ॥ તે સંસારમાં નવિ જમે, પામે જ
 વનો પાર ॥ ૬ ॥ ઢાલ ॥ ચંડાયણાની એ દેશી ॥
 ચેતન સાંજલો તીર્થ વિચાર, આત્મકુ કહે ચેતના
 સાર ॥ બાહ્ય તીર્થ વહીરાતમ હોવે, બ્રહ્મરૂપ ક
 વહુ નહી જોવે ॥ ૧ ॥ ચે૦ ॥ બાહ્ય ડ્યય તીર્થ જે ક
 હ્યા, તેહ તીર્થ સવિયે લેગયા ॥ માત પીતાદિક
 જગની જાઈ, તે તું જાણે આપ સખાઈ ॥ ૨ ॥ ચે૦
 પુત્ર પુત્રાદિક સ્ત્રીયા સાર, તન ધન જોવન લહિ
 અપાર ॥ સોહિનમે જાય નીરધાર, બાહ્ય તીર્થ
 એહવો અધિકાર ॥ ૩ ॥ ચે૦ ॥ નાત જાત સમંધી

कोइ, जिहां लगे पुन्य सखाइ होई ॥ तिहां लगे
 जीजी करे सहु कोई, पुन्य विना सखाइ नहोई
 ॥४॥ चे०॥ मंदिर मोटा मेहेल मालोया, चित्राम
 ए स्युं गोख जालियां ॥ राज रोधी स्युं ठत्र ढा
 लियां, शिरपर काल जमे आहेंडियां ॥५॥ चे०॥
 मणी मांणक कंचननी कोडि, हेम हीरा रत्न बहु
 जोडि ॥ कोइ नकरे तस रोडनी होडी, सोहोग
 ए सबरीड्दिकु ठोडी ॥६॥ चेत०॥ इइ इडादिक म
 हासुर दानव, राय रांणा वलिया वली मानवा
 ए सवि आयु वले वंधाणव, धर्म तीर्थ वीना ड
 रगति जाणव ॥७॥ चेत०॥ एम अनेक परडव्य
 जे कहिया, डव्य कारण ए जीव हणैया ॥ तेम
 मीथ्यादिक तीर्थ जे कहिया, घर आरंज तेसा
 तिर्थ लहीया ॥८॥ चेत०॥ जीहां आरंज ते तीर्थ
 नांही, पट दरशन प्रजु योइ बताइ ॥ हिंसा
 करे जे तीर्थ ठरावे, हिंस्यारंजी ते डरगति जावे

॥૧૦॥ ચેળા ॥ દયા ધર્મ જીહાં તીર્થ કહીયે, તે તી
 ર્થ કરે પાવન ઘડીયે ॥ જીવ દયા જિહાં ધર્મ વિ
 ચાર, એ તીર્થ સાચું અધિકાર ॥ ૧૦ ॥ ચેળા ॥ અં
 તર આતમ સૂજ ડહી જોય, આતમ પરમાતમ
 સમ હોય ॥ આતમ તીર્થ શરીરમાં રહો; સર્વ તી
 ર્થથી તે અધિકો કહ્યો ॥ ૧૧ ॥ ચેળા ॥ નિજ આતમ
 પ્રતે દેખે તેહ, પરમાતમને ધ્યાવે એહ ॥ જાણ્યો
 નહીં જોણે નીજ આતમા, તેણે ગંગાદિક તીર્થ
 ગમ્યા ॥ ૧૨ ॥ ચેળા ॥ આતમ સમ નપરાંત ન
 તીર્થ, જલ નાહે હંસ્યા બહુ કીધ ॥ આતમજ્ઞાને
 પવિત્ર જે કહે, પાપ મેલ ઠંડી ગહ ગહે ॥ ૧૩ ॥
 ચેળા ॥ આતમજ્ઞાન નત્ક્રીષ્ટો ધર્મ, સર્વ ધર્મમાં એહજ
 સર્મ ॥ વિદ્યામાં જેમ જ્ઞાન પ્રધાન, જેથી પામે
 અમૃત પાન ॥ ૧૪ ॥ ચેળા ॥ હુકર તપ તપે જે નરા,
 વ્રત હુકર પાલે આકરા ॥ આતમજ્ઞાન વિણું મો
 ક નજાય, જોગીશ્વર પણ રહે નીજ ઠાય ॥ ૧૫ ॥

चेण॥ समस्त रुधी तणो ए नावित, सर्व वरण
 ए वर्ण रहित ॥ एहवो आतमा जाएयो न जेह,
 मनुष्य जन्म हाख्यो वली तेह ॥१६॥ चेण॥ ध्या
 वो एम नीज ए आतमा, आतम सोही परमा
 तमा ॥ जे ध्यावे परमातम रूप, तेह नीरंजन स
 कल सरूप ॥१७॥ चेण॥ बाऊय दृष्टि निश्चे करी
 जोय; अंतरदृष्टि उघाडीने जोय ॥ जे जोगीश्वर
 सीवपद रुढ, मुगति हेत जगदीश्वर गुढ ॥१८॥
 चेण॥ ध्यावो परमातम वली लेस, उपजे गुण
 सून सेजे विशेष ॥ ज्नीन् ज्नीन् पणे स्वामी सा
 त, ध्यावो नीरंजन तुम एकांत ॥१९॥ चेण॥ सू
 र असूर चक्राधिस जेह, तेने तुं पूजे नीवड स
 नेह ॥ दोष अठार रहित गुण घाम, तेह देवने
 करुं प्रणाम ॥२०॥ चेण॥ पुन्य पाप वरजीत व
 ली जेह, संसार बेली वेदन तेह ॥ सरूप एह क
 ह्यो नवि जाय, प्रगट ज्ञान दरशन केवाय ॥२१

॥ चेतण ॥ अनंतज्ञान कहीये ते नित्य, नीरमल
 स्फटिक जेसो एक्रीत ॥ देवाधी देव जेसो आ
 तमा, स्वपर प्रकाश करे आतमा ॥ १२ ॥ चेतण ॥
 सकल कर्म उपाधि रहीत, सकलज्ञान धनुर्वेद
 ज्ञीत ॥ उत्कृष्टो आतम ए नूप, परब्रह्ममे ठे
 ज्योती स्वरूप ॥ १३ ॥ चेतण ॥ तामसरा जस स्वा
 स्तिक गुणा, गंध सरसनी टालीमणा ॥ अवेद
 प्रमाणुं हीरो अनेद, लेप रहीत प्रभु नही तस
 खेद ॥ १४ ॥ चेतण ॥ ढाल पांचमी ॥

॥ अथ ॥ डहाः ॥ ज्ञानादिक गुणसहित ठे,
 रूपादिक ते रहित ॥ सांत दांत ते जाणीये, स-
 मुझ्तारण नीत ॥ १ ॥ अज्ञानी ओलखे नही, ज्ञा
 नी पावे पार ॥ जेमकांतादिक ज्ञानमे, वीप्रा
 दिव्य विचार ॥ २ ॥ जे तीर्थेहीस्या घणी, चित
 न धरज्यो कोय ॥ ज्ञान थकी विचारीने, ती-
 रथ फळ तव होइ ॥ ३ ॥ एह स्वरूपज्ञानी कह्युं,

नीश्वे ने व्यवहार ॥ परमात्मने ध्यावतां, लहे
 परमात्म सार ॥४॥ ज्ञानी ज्ञान विचारतां, सी
 ङ्ख स्वरूपकुं धाय ॥ सिङ्ख रूप जोवे सदा, सीङ्ख-
 मे सीङ्ख समाय ॥ ५ ॥ सीङ्ख स्वरूप अरूप ठे,
 ज्ञानी जाणे एह ॥ कांडक रूप विचारतां ज्ञानयकी
 गुण गेह ॥६॥ देव निरंजन जे कद्या, दोष अढार
 रहित ॥ ते प्रभुने चित धारवा, करस्युं ते परतीत
 ॥७॥ ॥ ढाल ॥ सिङ्ख चक्र पद वेदा ॥ ऐ देशी ॥
 परमदेव परमात्म सोहि, परम पुरुष परधान ॥
 ज्ञीन् ज्ञीन् परेसरूप वीचारो, ज्ञानध्यान समा-
 नरे स्वामी अकल सरूप ए कहीइ, ए आंकणी १
 इय एक पर्याय अनंता, ज्ञानस्थुल लघु कर्म
 मोक्षपद चढ्यो ते स्वामी, तेह पुरुष सुधममेरे स्वा-
 मी ॥२॥ अकण ॥ चतुरमुख हुवोवलीब्रह्मा, पी-
 लेवसे कश्च कहीए, तपेकरी महादेव जे हुवो ॥
 देव निरंजन लहियेरे स्वामी ॥ ३ ॥ अण ॥ जैन

देव कहे जैन लोक, बुधदेव माने बोध॥नयायक
 मानेंकुलदेवी॥ परमात्मजेद अलुधरे स्वामी॥४॥
 ॥अ० ॥ नीरमजरत्नस्फटीक बंबाकारए, रहीत-
 नुं उपाधी न तेह, दरसन ठोदीसेठे जे थया ॥ स्व-
 परजाये ग्रहो जेहरे स्वामी ॥ ५ ॥ अ० ॥ एम
 अनेक रूप जलधर मांहे, प्रथवी जोग रस फ-
 रसे, तेम षट दरसन तणे संजोगे ॥ एक अनेक
 रूपधरसेरे स्वामी ॥ ६ ॥ अ० ॥ पदारथ जेदे खट
 दरसन हुवा, कथन मात्र कहे जुवो, एक कायवी
 पै इंडीपांचठे ॥ ज्ञान कर्म ए हुआरे स्वामी ॥७॥
 अ० विज्ञान ममता रहीत गुण सांत, जाणें स्व-
 येंप्रभु ज्ञानें ॥ आत्म जगवान कहीए
 जाणवा योग्यने मानेरे स्वामी ॥८॥ अ० ॥ उ-
 रध आकासरूप जगनाथ, चलण क्रिया गुण स-
 हीत ॥ संसार नयथी अलगा जेठे, समस्त ते-
 जमां सहीतरे स्वामी ॥ ९ ॥ अ० केवल ज्ञाने

दीये जेजेसो, पूरें दरसन सोहे ॥ केवल ध्याने
 जाणवा योग, परमात्म सवि मोहेरे स्वामी ॥
 ॥१०॥ अ० ॥ जेणे अनंत गुणनरीयोजे जीवः,
 अनंत सुखनुं ठाम ॥ आत्म परमात्म सम जा-
 णे, तेह गुण तुं घामरे स्वामी ॥ ११ ॥ अ० अं-
 तर आत्मा सम्यग् दृष्टी ज्ञान स्वरूपने आराधे
 जोडे पोतानो आत्मा जेहथी, परमात्मने सा-
 धेरे स्वामी ॥ १२ ॥ अ० दोय आत्माएके चूते,
 सुज्ञ ध्याने करी जोड ॥ परमात्म जावे नीज
 जोतां, ए परमात्म दोशेरे स्वामी ॥ १३ ॥ अ० ॥
 आत्म सोड परमात्म कहीए, परमात्म सोड
 सिद्ध ॥ बीचकी छविवाताकि मीटगड, प्रगट नइ
 नीज रीझरे स्वामी ॥ १४ ॥ अ० ॥ मोटुं पांमे
 ते नली पेरें राज, केवल ज्ञान प्रकाश ॥ आत्म
 परमात्म नीज पाम्यो, सूक्ष्मपरम पदखासरे स्वा-
 मी ॥ १५ ॥ अ० ॥ माहरुं पद नीरंजन कहीये

सीढ़ सजाइ ठेक, एहवुं ध्यान ध्याये जे नीश्वे ॥
 अक्षय थानक विवेकरे स्वामी ॥ १६ ॥ अ० ॥
 आतम परमातम ज ध्याया, अलख सरूपजे क-
 हीये ॥ अव्ये अवीनासी आणंदी, वीहीन मूर-
 ती ते लहीयेरे स्वामी ॥ १७ ॥ अ० ॥ ते हजू
 धर्म तणुं मूल कहीए, तेहज तप वीज्ञान ॥ तेह
 ज पद उपर आरोपण, एहजे ध्यान प्रमाणरे स्वा-
 मी ॥ १८ ॥ अ० ॥ पर पुदगल ठांडीजे आत-
 म परमातम गुण खांण, जोगीस्वर नित तेने
 ध्यावें, करे कर्म तणी हाथरे स्वामी ॥ १९ ॥ अ० ॥
 जूकुटी उपरें थापे मन जेह, तीहां थापे आतम
 जेह, उत्कृष्टे उत्कृष्टि क्रीया जे ॥ ते लहे सीध
 सनेहरे स्वामी ॥ २० ॥ अ० ॥ पुरव पछिम मोक्ष
 मारग नही, उत्तर दक्षिण तेह ॥ नै मणि मोक्ष
 मारग जे लहिये, गट अंतर रह्यो तेहरे स्वामी
 ॥ २१ ॥ अ० ॥ संसार त्यागी जेह आराधे, आ-

नंद रस लहेतेहं ॥ सहजें साश्वतां सुख लहे जे
 मोक्षपंथ लहे जेहरे स्वामी ॥ १३ ॥ अ० ॥ स-
 रीर रहित होवे तेह आत्मा, श्वासो श्वासमां क-
 रतो ॥ गमना गमन निवारे ते वली, जनम म-
 रणने हणतोरे स्वामी ॥ १३ ॥ अ० ॥ स्थानक नही
 कोइ आधार, सर्वे वस्तु उदेंकार ॥ जूनूं थानक मोक्ष
 जे कह्यो, जोगीस्वर चित धाररे स्वामी ॥ १४ ॥
 ॥ अ० ॥ जीहां दोय वायु तणो विणाल, वली
 जीहां चीत श्रीर होवे ॥ विबुध स्थानक स्वभाव
 जे प्रगटे, जन्म जरा नवी जोयरे स्वामी ॥ १५ ॥
 अ० ॥ चित्त वेपार थकी जे अलगा ॥ सदाज्योग्य
 अच्युते, प्रगट जाव पाम्यो निज जोर्वे ॥ एह
 पद लहुं खासरे स्वामी ॥ १६ ॥ अ० ॥ पंचेंडी
 विषय निवारी, हृदयथी वीषय टाली ॥ जेवारे
 नूनमणी जाव आन्यो, कर्म रोग तिहां वालेरे
 स्वामी ॥ १७ ॥ अ० ॥ ध्याताध्येय होवे ते ध्या-

ने, ध्यातायोग बली एक ॥ ते समरसनो ज्ञाव वि-
चारो, एम गया सीद्ध अनेकरे स्वामी ॥ १७ ॥ अण ॥
॥ ढाल ६ ठी ॥

॥ दुहा ॥ सीद्ध सरूप अनुपठे, केषों लख्यो
न जाय ॥ सूत्रध्यानं जे ध्याइया, तास सरूप
लिखाय ॥ १ ॥ सीद्ध स्वरूपी जे हुवा कथन न क-
रें बली तेह, निज स्वरूप आपे लह्यो छर न जां-
णो एह ॥ २ ॥ पायाञ्जनदीतुं पाइया, मुखसँ कबु न
कहेत ॥ ताली लागे ध्यानकी, सो कबु लखलेत
॥ ३ ॥ ध्यान बात परमाण हे आगममें लखी
सोय ॥ आगमके अनुसार हैं, गुरु कहे बली तो-
य ॥ ४ ॥ तव शीख सुणी गुरु प्रते कहे, कृपा
करो गुरु राय ॥ ध्यान सरूप मुज बालहो, ध्या-
ता ध्येयज थाय ॥ ५ ॥ मन वचन काया एकें करी,
सुणज्यो चित लगाय ॥ बाहैरचीत मोलावता,
कारज सिद्ध न थायः ॥ ६ ॥

॥ ढाल ॥ चंद्र जैसा जिन राजियो मन मो-
 हनसेरे ॥ ए देसी ॥ सुध बचन : सदगुरु कहे
 सूणो सीख सोजागी, ध्यान सरूप विचार ॥सू-
 णोसीख सोजागी, मनधिर एकाग्रहेकरी सूणो
 सीख सोजागी सांजलो एह विस्तार ॥ सूण ॥
 ॥१॥ मुगो मुख रजनी समे ॥सूण॥ सेन करी
 बली तेह ॥सूण॥ सुपन लाध्युं बली तेहनें ॥सूण॥
 चिंते चित्तमां जेहे ॥१॥सूण॥ सुपनतणो नाव ते
 लह्यो ॥सूण॥ मुंगे कटु न केवाय ॥सूण॥ तेम सु-
 न ध्यान जे चढया ॥सूण॥ ध्यान स्वरूप न ल-
 खाय ॥३॥सूण॥ जोगी पदारथ ते लेहे ॥सूण॥
 ते आनंद रस माहे ॥सूण॥ परब्रह्म वीषे ते करें ॥
 ॥सूण॥ जोगी स्वरूपतिहां पाहें ॥४॥सूण॥ परब्र-
 ह्म पामें सही. परम ध्यान धरे जेह ॥सूण॥ डा-
 नी जमणी नासाथी ॥सूण॥ वायुरुधण करतेह ॥
 ॥५॥ सूण ॥ संकल्प विकल्प ठंडीने ॥सूण॥ आ-

तमधिर करे तेह ॥सू०॥ परब्रह्म तेह जाणसैं ॥
 सीद्ध स्वरूपवली जेह ॥ ६ ॥ सू० घत वावरे घरे
 घरे ॥सू०॥ न लहे घीत सवाद ॥सू०॥ तेम ध्या-
 ने ध्याये बहु जणा ॥सू०॥ सीद्ध स्वरूप अगाद
 ॥सू०॥ ७ ॥ चित्तनेविषे चितेनही ॥सू०॥ नैनम-
 मणी ज्ञावे तेयांण ॥सू०॥ वरण रहित वस्तु जे लखे
 ॥सू०॥ ते विरला को न जाण ॥ ८ ॥सू०॥ उद्यम
 करतां जोमले ॥सू०॥ ध्यान तणो अज्यास ॥सू०॥
 पावडीए चडतां थकां ॥सू०॥ ते चडे आवास ॥
 ॥ए सू०॥ मुंगे सुपनु दीतुं खरुं ॥सू०॥ मुखथी
 कह्युं न जाय ॥सू०॥ तेम ध्याने ध्यातां जे थयुं
 ॥सू०॥ जोगी मुखे न कहाय ॥सू०॥ १० ॥ अक-
 ल स्वरूप जे ध्याननुं ॥सू०॥ चरण रहित वली
 तेह ॥सू०॥ तासपटंतरको नही ॥सू०॥ वस्तु नथी
 वली जेह ॥ ११ ॥सू०॥ मन थीर करी ध्यान घरे
 ॥सू०॥ पंचेंडी वश थाय ॥सू०॥ आलजंजाल-

ने परिहरे ॥ सु० ॥ तो लये कोनं लगाइ ॥ सु० १३ ॥
 राग द्वेष दुरे करी ॥ सु० ॥ ध्यान धीरज जव
 होइ ॥ सु० ॥ ध्याने आतमा थिर होये ॥ सु० ॥
 मन चपलता खोइ ॥ सु० ॥ १३ ॥ धनुर्धर कोइ द्र-
 ठ होवे ॥ सु० ॥ वेजु वीधे तेह ॥ सु० ॥ तेम ए
 काग्रहे ध्यानथी ॥ सु० ॥ विचीत्र काम साधे जेह
 ॥ सु० ॥ १४ ॥ राधावेद जे साधे वे ॥ सु० ॥ मन
 स्थिर ध्याने जेइ ॥ सु० ॥ निचि नजर चहुहणे
 ॥ सु० ॥ ध्यान धारणा तेह ॥ सु० ॥ मनवस जे-
 णे नवि कस्युं ॥ सु० ॥ ते सफल कदीये न होये ॥
 ॥ सु० ॥ शुन्य मने क्रिया करे ॥ सु० ॥ शुन्य मने क्री-
 या खोये ॥ सु० ॥ १५ ॥ तेह थकी पामे नही ॥ सु० ॥
 ध्यानतणो लवलेश ॥ सु० ॥ पवित्रपणुं तेने नही
 ॥ सु० ॥ धरे अनंता वेश ॥ सु० ॥ १६ ॥ जनमलगे
 व्रत पालसे ॥ सु० ॥ ते सफल कदीये नहोय ॥
 ॥ सु० ॥ सांतरस फरस्यो नही, ध्यान निष्फल तस

जोयें ॥सू०॥ सांत रसफरस्यो नही ॥सू०॥ कर्म
 कथे नवि होये ॥ सू० ॥ सर्व आरंज ठांज्या
 विना ॥सू०॥ लपसप्र नहि तस कोय ॥सू० १॥
 सांत रस सुखी करी ॥सू०॥ मुढ न लेहे उपयो-
 ग ॥सू०॥ जोगजोगपोकारतो ॥सू०॥ जोग तणो
 विजोग ॥सू०॥ १० ॥ धर्म मारग ठे जुजुवा ॥
 ॥सू०॥ ठ दरसन थयां जेह ॥सू०॥ समता रस-
 मां सहजले ॥सू०॥ नदी समुद्रमां तेह ॥सू०॥
 ॥११॥ गाय वरण रंग जुजुवा ॥सू०॥ धवल दु-
 ध केवाय ॥सू०॥ खट दरसन रंग जुजुवा ॥सू०॥
 समता मांहे समाथ ॥सू०॥ १२॥ अतीत अना-
 गत वर्त्तमान ॥सू०॥ सुध मारग ठे एह ॥सू०॥
 जीव दया समता सही ॥सू०॥ धर्मनुं मुजठे तेह
 ॥सू०॥ १३॥ गइवस्तु, सोचे नही ॥सू०॥ आवेइ
 रख न होय ॥सू०॥ शत्रु मीत्र ते सम गणे
 ॥सू०॥ पंडित कहीये सोय ॥सू०॥ १४॥ कुगुरु

कुदेव कुसंगथी ॥ सु० ॥ नटक्या बहु नर जेह ॥
 ॥ सु० ॥ रात्री अंधारी नबी बहे ॥ सु० ॥ बती व-
 स्तु पत्नी तेह ॥ सु० ॥ १५ ॥ तेम न देखे परमात-
 मा ॥ सु० ॥ शुन्य पणु धरे चीत्त ॥ सु० ॥ छष्ट दो-
 प परसंगथी ॥ सु० ॥ एह अनादिनी रीत ॥ सु० ॥
 ॥ १६ ॥ वायु रहित दीवो स्थिर रहे ॥ सु० ॥ वायु
 प्रसंगे जाय ॥ सु० ॥ तेम चीत्त डोले ध्यानमां ॥ सु० ॥
 परम ब्रह्म नही पाये ॥ सु० ॥ परब्रह्म ध्यावा न-
 णी ॥ सु० ॥ सीष्य चढ्यो सुज्ज ध्यान ॥ सु० ॥ गुरु
 आज्ञाये परवर्यो ॥ सु० ॥ गुरु उपदेश प्रमाण
 ॥ सु० ॥ ॥ १७ ॥ ढाल सातमी ॥

॥ छहाः ॥ गुरु केहे चेतन सांजलो, जो साधो
 सुजध्यान ॥ कीटक जमरी जेम होय, आतम
 ध्यान प्रमाण ॥ १ ॥ चीत्त चटकावे ध्यानथी,
 सात्विक राजस जेह ॥ तामस विवेके छरकरी
 क्रोध भेदन वली तेह ॥ १ ॥ ढालः ॥ राग आशा

उरीनी देशीः ॥ गुरु मुखथी सांजलीए साचुं,
 करे क्रीया गुणवंतरे ॥ गुरु आझाये परवस्योए,
 करे क्रीया महामंतरे ॥ १ ॥ गुरु मुखथी सांजली
 ए साचु ॥ ए आंकणी ॥ सात्वीक सर्व गुणनो
 आधार, सत्व धर्मधुर एहरे ॥ संसार नासनो स
 त्व करे जे, सत्व सर्ग दें तेहरे ॥ २ ॥ गुण ॥ आलंब
 न आकार रहीत जे ॥ आनंद तणुं जलुं धामरे
 जला पुरुष जे ध्यानैं ध्याइया, सत्वधर्मस्युं काम
 रे ॥ ३ ॥ गुण ॥ जेम अग्नि तणे संजोगे, काष्ठ तणी
 ढग बाले रे ॥ कर्मरूप धणां तेम बाले, थोमे
 ध्यान करी जालें रे ॥ ४ ॥ गुण ॥ मेघ तणा आडं
 बर होवे, वायु उतारेवे तेम रे ॥ तेम शुभ्र ध्या
 न तणें संजोगे, जोगी घरे ध्यान मन्न मांहेरे ॥
 ५ ॥ गुण ॥ लागें नही जेम कमल समीपे, जेम
 जल तेह सजावे रे ॥ तेम सुभ्रध्याने रमे जे
 जोगी, सूक्ष्मध्यान लय लावे रे ॥ ६ ॥ गुण ॥ स्फाटि-

करत जे सोहे नीरमल, जेम रज ढांकीत जेहरे
 ॥ तवी लेपाय लेप करमथी, सूत्र ध्याने वली
 तेहरे ॥ ७ ॥ गुण ॥ शुक्लध्यान जोगें करीने, ब्रह्म
 ज्ञान ब्रह्मसांहे रे ॥ जोमी रह्यो जेम जोगी ग्रहे,
 तेम सखा स्वरूप फल तांहेरे ॥ ८ ॥ गुण ॥ मुगती
 रमणीसुं आणंद लहे जे, ते नय ध्यानथी जोइरे
 ॥ रूपातीत आकार रहीत जे, ध्याये ध्यान वली
 सोयरे ॥ ९ ॥ गुण ॥ ध्यान कल्पवृक्ष सम कह्यो,
 ज्ञान फुले करी फलीयो रे ॥ जेइ मोक्षरूप फले
 फलसे ते, धरे ध्यान पंडित तेहरे ॥ १० ॥ गुण ॥
 सुक्लध्यान थियो नीज चित्तमां, तेम ब्रह्मरूप अ
 नुपरे ॥ वलतो ज्ञान फुले करी फलसे, मोक्ष स्व
 रूप जरपुंसरे ॥ ११ ॥ गुण ॥ एहल जवन जीपे क
 ल्प थापो, आवरण सखलां निवारी रे ॥ सुक्लध्या
 न थकी आत्म प्रकाशे, मुगतिपद दातार रे ॥
 १२ ॥ गुण ॥ दर्शन ज्ञान चारीत्र गुण जाणे, रत्न

त्रय गुण खाणरे ॥ जोग मुगतिपद प्राप्ति का
 ले, वेदे हे श्री जीनजाण रे ॥ १३ ॥ गुण॥ उद्यमे
 ठेद्यो संसाररूप जे, जोग मुगतिने जोडे रे ॥ म
 न वचन काय एकत्र करीने, अगुन कर्म तीहां त्रो
 डेरे ॥ १४ ॥ गुण॥ संजमनेम आसन प्राणादीक
 धारे धारणा ध्यांनरे ॥ अहिंसादिक पंच संजम
 सार, नेम तणा कहुं पंच नामरे ॥ १५ ॥ गु० ॥
 सौचपणे मन नीरमल कीजे, तप साधे बार जेदे
 रे ॥ सर्व वस्तुपर संतोष करेजे, सत्ताय करे मन
 जमेदेरे ॥ १६ ॥ गुण॥ देव तणुं संज्ञारे ध्यान जे,
 नेम पंचम न आणरे ॥ आसन पदमासन करी
 साधें, सासरुंधन करी जाणरे ॥ १७ ॥ गुण॥ प्र
 तिहारे इंडी पंच रुंधे, समाधी अध्यात्म साधें
 रे ॥ स्थीरपणुं बहु हेते आदरे, धारणा ध्यानसु
 वासे रे ॥ १८ ॥ गु० ॥ मणी अगनी तारा सुरवृंद,
 प्रथवी ज्योत करंतरे ॥ सहज सज्ञावथी लय

उपजावे, घट उद्योत धरंतरे ॥१८॥ गुण॥ परमा
 नंद स्थानंक सुख होवे, अनुभव लय लगावे रे ॥
 नाक थकी रहे अंतर ध्याये, घट नीज आत्म
 पावे रे ॥१९॥ गुण॥ तेल धारानि परे अविच्छिन्न
 ज ॥ घंटा नादनी पेरे रे, झंकार नाद तणी पेरेई
 जाणे, जोगीस्वर अनीनरे ॥२०॥ गुण॥ घंटा नाद
 ठेठे जेम होवें, समतो। शहोई मीठो रे ॥ अनाद
 दे नाद होय तेमघटमां, उपसांत करी दीठेरे ॥२१॥
 गुण॥ वाजेठें अविकतरूपजे, स्वप्राणीना चित
 मांहेरे ॥ ते नाद अनाहद कारण, वीक्रीत पणें
 उजेंतहेरे ॥२२॥ गुण॥ स्वसरीरमां वायुपणें ना-
 द, नासिका मूल रहो लागीरे ॥ प्रतक्क स्वजीवप
 णे ते देखे; कार्य सकल सूज जागीरे ॥२३॥ गुण॥
 अक्षर धूनी रहीत वीकल्प छपजे, तरंग रहीत
 समता संगे रे, चीत्र पाम्यो स्वजावें समाधिमां ॥
 ते होयें चीत्रसूरंगेरे, ॥२४॥ गुण॥ जावत इंद्री

કષાય બલ હોવે, તાવત એહ સુખ માનેરે આ-
 વત અનાહદ સૂઝ નવી લેણે ॥ તાવત
 એહ સુખ જાને રે ॥ ૨૬ ॥ ગુણ ॥ જન્મ
 લગે જે ઉપાજિત કર્મ, તે અનાહદ નાદ
 જાયરે ॥ જેમ અંધારું મીઠે સૂર્ય ઉદય,
 તેમ ઘટ ન્યોત થાય રે ॥ ૨૭ ॥ ગુણ ॥ સ્થૂલ સૂક્ષ્મ
 આકાર સહીત જે, સુજધ્યાને એમ પ્રકાશેરે ॥
 પરહીત સમ્યક્પણે કહો, નીરાકર તે જાણેરે ॥
 ૨૮ ॥ ગુણ ॥ નીરાકાર વલો ધ્યાન વીસેષે રૂપા-
 તીત નજલ વસેરે, સ્થૂલ સૂક્ષ્મને જોઈ જાય જો-
 ય જે ॥ તેતો બહુ પ્રકારે દેખેરે ॥ ૨૯ ॥ ગુણ ॥
 શરીરાદિક આલંબન ઠાંમિ, બ્રહ્મદ્વાર વિષે આ-
 વેરે ॥ કરજો તેમ સૂક્ષ્મ ધ્યાનેજે, નીરાકર સ્વં-
 ધ્યાવેરે ॥ ૩૦ ॥ ગુણ ॥ ધ્યાયે અનાહદ સૂઝ સ્વરૂપને,
 દ્વાદ સાંત નીરાકાર હે રે ॥ આત્મા મનો વચન
 કાયા જોગે, યોજે તેણે હી ઠામ રે ॥ ૩૧ ॥ ગુણ ॥

॥ डुंहा ॥ बाह्य अन्त्यंतरं जोगथी, ठंडे प्र-
 करे दोय ब्रह्मद्वारे नीराकार वे, परमात्म व-
 हे सोय ॥१॥ ॥ ढाल ॥ राग धन्याश्री ॥ गुरु
 वारे गुण तमतणा ॥ ए देशी ॥ ध्यानसरूप जेमें
 आविये, परमात्म लहे सोय चेतन ॥ परममाहारस
 पाइये ॥ जो समता चिते दोय चेतन ॥१॥ ध्यान ॥
 ए आंकणी एक आंगुल व्रतकारणे, आकासवे नीर
 लेप चेतन ॥ तीहांथी परम योगीस्वरा, करे कार्यनी
 खेप चेतन २ ध्याण नेत्रमंडलतणे विषे ॥ आत्म रं-
 ह्यो नीरधार चेतन, तेह थकी नर्दगांमीजे, ते आ-
 तमनीराकार चेतन ॥३॥ ध्याण ॥ अलंक नीरबं-
 ध जे, परमात्म गुण जेह चेतन ॥ द्वादश शांत
 सदा धानी ॥ सदा आनंदनुं घर चेतन ॥४॥ ध्याण
 रुंध्यो जोगी कषायथी, इंडी चपल दमी तेह चे-
 तन परणती ठंडि करी ॥ करतो सूद्ध सनेह
 चेतन ॥ ५ ॥ ध्याण ॥ सांत रस चित थिर करी

सत्व अवलंदो जेह चेतन, पोते दृढ चीत तीहां
 करी ॥ ध्यान नयम धरी तेह चेतन ॥६॥ ध्यां०
 हृदि संसारनो पास जे ॥ अंतरंग बल कीध
 चेतन, सीढ़ स्वरूप लेवा प्रतें ॥ जोत सुजोतमें
 लीध चेतन ॥७॥ ध्या० ॥ ब्रह्मज्ञानसुंदर करी,
 नपजशे केवल नांण चेतन ॥ मुगती पदारथ पां
 मसैं, अष्ट कर्म क्षय जांण चेतन ॥८॥ ध्या० ॥
 एणी परें जोग मारग रहे, अष्टांग ध्यानें जोय
 चेतन ॥ अतिसय सर्व ते मन आंणे, ध्यानें मं-
 गलीक होय चेतन ॥९॥ ध्यां० सर्व संकल्प वि-
 कल्प तजी, एकांते दृढ चीत चेतन ॥ नथी कां-
 इ बीजुं नावना, अध्यातमबेचीत चेतन ॥१०॥
 ध्या० ॥ अनादि सत्ता चेतन तणी, कर्म संगती
 तणी जोय चेतन ॥ अंत सत्ता जव जीवने,
 संसार विबेद न होय चेतन ॥११॥ ध्या० ॥ दोय
 जेदे सत्ता कहूं, नीश्वे एक व्यवहार चेतन ॥

अनागत होय नीश्वरे सत्ता कर्मदल धनार चेतन
 ॥ १२ ॥ ध्या० ॥ कर्मदल मेढ्या पढी विवहार स
 ता थइ जाण चेतन, सुधनये वेवहारतां ॥ जेणे
 महोय नीरवाण चेतन ॥ १३ ॥ ॥ ध्या० ॥ १३ ॥
 को केने आधीन नही, जे जेम ग्रहे पस्थाय चे-
 तन ॥ एणे जावे वर्ते सदा मुगति रमणी कहे-
 वाय चेतन ॥ १४ ॥ एम अध्यात्म रमण करे,
 परमात्मने ध्याय चेतन ॥ विनय विवेक वीचा-
 रीने, जोतसुं जोत मीलाय चेतन ॥ १५ ॥

॥ इति श्री अध्यात्म गीता संपूर्णम् । गाथा
 संख्या ॥ १४३ ॥ श्लोक ॥ ३३० ॥ श्रीरस्तुश्री ॥
 ॥ डहाः ॥ स्वस्ति श्री मंदिरं परम, धर्म ध्यान
 सुखतांम ॥ स्यादवाद परिणामधरि, प्रणमं चेतन
 राम १ महावीर जिनवर नमी, जद्रबाहु सूरिसा ॥
 वंदि श्री जिन जद्रगणी, श्री केमेंद्र मुनीस २
 सद्गुरु सासन देवी नमी, बृहत्कल्प अनुसार ॥

शुद्ध ज्ञावना साधुनी, ज्ञावीस पंच प्रकार ३ इं-
 द्रीययोग कषायने, जीपे मुनिनिःस्संग ॥ इण जीते कु-
 ध्यानजय, जायें चित्त तरंग ४ प्रथम ज्ञावना श्रु-
 त तणी, बीजी तपतीय सत्वा ॥ तुरीय एकता ज्ञा-
 वना, पंचम ज्ञावसुतत्व ५ शुतज्ञावन मन थिर
 करे, टाले ज्ञवनो खेद ॥ तप ज्ञावनका यादमे, दमै
 वेद उमेद ६ सत्त्व ज्ञाव निर्जय दसा, निज
 लघूताइक ज्ञाव ॥ तत्व ज्ञावना आत्मगुण, सि-
 ७ साधना दाव ७

॥ ढाल ॥ लोक स्वरूप विचारो आतम हित
 तणी ॥ ए देशी ॥ श्रुत अज्यास करो मुनिवर
 सदारै अतिचार सहु टाल, हिन अधिक अकर
 मत उचरोरे शब्द अरथ संजाल ॥ १ ॥ श्रुण ॥
 सूक्ष्म अर्थ अगोचर दृष्टिथी रे, रुपिरूप विहिन,
 जेह अतीत अनागत वर्तनारे जाणोग्यानी लीन
 ॥ २ ॥ श्रु ॥ नित्य अनित्य एक अनेकतारे, सद स-

दंनाव सरूप, ठए जाव एक द्रव्य परिणम्यारे, ए
 क समयमे अनुप ॥३॥श्रु०॥ उत्सर्ग अपवाद पदे
 करीरे जाणे सहु शुत चाल, वचन विशेष नि-
 वारे युक्ति रे, थापे दूखणाटाल ॥४॥श्रु०॥ इव्या
 र्थिक पर्यायार्थिक धरे रे, नयगम जंग अनेक ॥ न-
 य सामान्य विशेष ते ग्रहेरे लोको लोक विवेक
 ॥५॥ नंदी सूत्र उपगारी कह्यारे, वली अंगुचांठां
 मी इव्य शुतने वांद्यो गणधरे रे, जगवई अंगे-
 नाम ॥६॥ सु० ॥ शुत अज्यासे, जिनपद पामी-
 येरे, ठेठे अंगे साखिशुतनाणी कैवल नाणि समो
 रे, पन्निवले जे जाख ॥७॥सु०॥ शुत धारी आरधिक
 सर्व तेरे, जाणे अर्थ स्वजाव, निज आतम परमा-
 तम समग्रहेरे, ध्यावे ते नयदाव ॥८॥श्रु०॥ संयम
 दर्शन ते ज्ञाने वधेरे, ध्यान सिवसाधंत, जव स्व-
 रूप चनगतिनो लेखे रे, तेणे संसार तजंत ॥श्रु०॥
 इंद्रिय सुख चंचल जाणी तजे रे, नव १ अरपत

रंग, जिम १ पामे तिम १ नलसेरे, वसे न चित्त
 अनंग ॥ १०॥ शु० ॥ काल असंख्याताना नव
 लखेरे, उपदेसक पण तेह, परनव साथी आवं-
 न खरोरे, चरण विना शिव गेह ॥ ११ ॥ शु० ॥
 पंचम काले गुत बल पण घट्यो रे, तो पण ए
 आधार, देवचंड जिनमतिनो तत्व एरे श्रुतस्यु
 धरज्यो प्यार ॥ १२ ॥ शु० ॥ ढाल १ बी ॥

॥ ढाल ॥ १ अनुमति दीधीमाये रोवंती ॥ ए
 देशी ॥ रयणावली कनकावली, मुत्तावली गुण
 रयण, वज्र मध्यनें जव मध्य ए, तप करीने हो
 जीपोरी पुमयण १ नवियण तप गुण आदरो रे,
 तप तेजेरे ठीजे सर्व कर्म, विषय विकार सहु
 टले, मन गंजेरे नंजेनव नर्म ॥ १३ ॥ न० ॥ जोगे
 जय इंद्रिय जयतदा तप कर्म संडण सार, नवह
 णे योग डहा करी, शिव साधेरे सुधाअणगार ॥ १४
 ॥ न० ॥ जिम १ प्रतिज्ञा दृढ थकी, वैरागीयोत

मराय, तिम ३ अशुभ दलठीजेए रवि तेजेरे जि-
 म शित विजाय ॥ ४ ॥ ज० ॥ जे जिहु पडिमा
 आदरे, आसण खकंप सुधीर, अति लीन समता
 नावमें तृणनी परें हो जाणंत शरीर ॥ ५ ॥ ज० ॥
 जिण साधु तप तरवारथी, सूडयो मोहगयंद
 तिण साधुनो हुं दासछुं, नित वंडरे तस पाय अ-
 विद ॥ ६ ॥ ज० ॥ आचारसुगडांग अंगमें, तिम
 कछो जगवइ अंग, उत्तराअयण गुण तीसमें त-
 मसंगें हो सहु कर्मनो जंग ॥ ७ ॥ ज० ॥ ते छविध
 उकर तप तपे, जवपास आस विरक्त धन साधु
 मुनि ढंढण समा, कृपीखंधक होती सग कुरुदत्त
 ॥ ८ ॥ ज० ॥ निज आतम कंचण जणी तप अग
 नि करि सीधंत नवनवि लब्धि वलेंवतें उपसर्ग
 होते संत महंत ॥ ९ ॥ ज० ॥ धन तेह जे धन गृह
 तजी, तन नेहनो करीबेह, निस्संग वनवासें वसे,
 तप धारी होते अनिग्रह गेह ॥ १० ॥ ज० ॥ धन तेह

गङ्गा गुफा तजी, जिन कछप नाव अफंद, परिहार
 विसुद्धी तप तपे ते वंदे हो देवचंद मुनिदा ॥ ११० ॥
 ॥ ढाल बीजी ॥

॥ ढाल ॥ ३ ॥ हवे रांणि पदमावती ॥ एदेशी ॥
 रे जीव साहस आदरो, मतिथायो दीन, सुखड-
 ख संपद आपदा, पूर्व कर्म अधिन ॥ १ ॥ रे ॥ क्रो-
 धादिक वसिरण समे, सह्या डख अनेक, तेजो स-
 मतामां सहे तो खरो विवेक ॥ २ ॥ रे ॥ सर्व अ-
 नित्य असासतो, जे दिसे एह ॥ धन तेने सयण स-
 गा सहु, तिणस्युं स्यो नेह ॥ ३ ॥ रे ॥ जिम बा-
 लक वेलु तणा, घर करीय रमंत ॥ तेह ठतें अथवा
 ढेहे, निज १ गृहजंन ॥ ४ ॥ रे ॥ पंथी जेम सरा-
 हमें, नदी नावनी रीति ॥ तिम ए परियणतो मि-
 ल्यो, तिणथी सीप्रीत ॥ ५ ॥ रे ॥ ज्यां स्वारथत्या
 ए सहु सगा विण स्वारथ दूर ॥ पर काजे पापे
 नले तेकिम रे बेसू ॥ ६ ॥ रे ॥ तजि बाहिर मे-

लावमो, मिलियो बहु बार, जे पूरव मिलियो नही
 तिणस्यु धरि प्यार ॥ ७ ॥ रेण ॥ चक्रीहरी बल प्र-
 तिहरी, तस विभव अमान ॥ ते पण काले संह-
 र्या, तुज धनस्ये ज्ञान ॥ ८ ॥ रेण ॥ हाहा हुंतो
 तुफिरे, परियणनी चिंत, नरक पढ्या कहेताहरी
 कुण करस्ये चिंत ॥ ९ ॥ रेण ॥ रोगादिक दुख उपने,
 मन अरति म धेव पूरव नीज कृत कर्मनो, ए अ-
 नुभव हेव ॥ १० ॥ रेण ॥ एह शरीर अशासतो, खि-
 णमें विजंत ॥ प्रीत किसी ते ऊपरे जे स्वारथवंत
 ॥ ११ ॥ रेण ॥ जां लगे तुज इण देहथी, जे पूरव संग
 तां लगे कोटि उपायथी, नवी थाय जंग ॥ १२ ॥ रेण ॥
 आगली पाठली चिहुदिने, जे विणसी जाय ॥ रो-
 गादिकथी नवी रहे, कीध कोटी उपाय ॥ १३ ॥ रेण ॥
 अंते पण एने तज्यां, थाये शिव सुख ॥ तेजोबूटे
 आपथी, तो तुज स्यो दुःख ॥ १४ ॥ रेण ॥ ए तन
 विणसे, ताहरे नविकोइहांणि जो ज्ञानादिक गुण

तणो तुज आवे जाण ॥१५॥ रे०॥ तुं अजरा-
 मर आतमा अविचल गुण रांण, कण जंगुर ज
 ड देहथी तुज कीहां पिढाण ॥१६॥ रे०॥ जेदन
 जेदन ताडना, वध बंधन दाह, पुजवने पुजव करें,
 तु अमर अगाह ॥१७॥ रे०॥ पूर्व कर्म नुंदेसही,
 जे वेदना आय ॥ ध्यावे आतम तिणसमें ते ध्या-
 नी राय ॥१८॥ रे०॥ ज्ञान ध्याननी वातही, क-
 रणी आसांन, अंत समे आपद पड्यां, विरला करें
 ध्यान ॥१९॥ रे०॥ आरति करी छुख जोगवे, प-
 रवशजेष कीर तो तुज जाण पणा तणो, गुण
 केवोधीर ॥२०॥ रे०॥ शुद्ध निरंजन निर्मलो, निज
 आतम जाव ॥ ते विणस्ये कहे छुख कियो, जे
 मिलियो आव ॥२१॥ रे०॥ देहगेह नाडा तणो, ए
 आपणो नहि, तुज गृह आतम ज्ञान ए तिण
 मांहे समाय ॥२२॥ रे०॥ मेतारजसुकोसलो व-
 ली गज सुकमाळ सनतकुमार चक्रीपरें, तन मम-

ताटाल ॥१३॥रे०॥ कष्ट पड्यां समतारमें, निज
आतम ध्याय देवचंद तिण मुनि तणा, नितवंड
पाय ॥ १४ ॥ रे० ॥ ढाल ३ जी ॥

॥ ढाल ॥४॥ प्राणि घरी संवेग विचार ॥ ए दे
शी ज्ञान ध्यान चारित्रनीरे जो दृढ करवाचाह
तो एकाकि विहरतारे, जिन कटपादिक साधरे । १ ।
प्राणी एकल जावन जाव ॥ शिव मार्ग साधन
दावरे प्राणी एक० साधु जणी गृह वासनी रे,
टुटी ममता तेह ॥ तो पिण गढ वासीपणो रे,
गुण गुरु परेढे नेह रे ॥ २ ॥ प्रा० ॥ वन मृगनी
पर तेहथी रे, ठोडी सकल प्रतिबंध ॥ तु एकाकि
अनादिनेरे, किणथी तुज प्रतिबंध रे ॥ ३ ॥ प्रा० ॥
शत्रु मित्रता सर्वथी रे, पामी वार अनंत ॥ कोण
सयण दुसमन कीस्यो रे, काले सहनो अंतरे ॥ ४ ॥
बांधे कर्म ^{ज/४} एकलो रे, नोगवे पिण ए एका ॥ किंणव-
पर किण वातनीरे, राग द्वेषनी टेकरे ॥ ५ ॥ प्रा० ॥

जो निज एक पाणुं ग्रहेरे, गोडी सकलप्रजावा॥ शु
 क्षार्थ ज्ञानादिस्थूरे, एक स्वरूपे जावरे ॥६॥ प्राण
 आयो पिण तु एकलो रे, जाइस पिण तु एक॥ तो
 ए सर्व कुटुंबधी रे, प्रीति किसी अविवेकरे ॥७॥
 ॥प्रा०॥ वनमांहे गज सिंहादीधी रे, विहरतानट
 ले जेह॥ जिण आसण रवि आथमे रे, तिण आ-
 सण निसि ठेह रे ॥८॥ प्रा०॥ तप पारण आहार
 ग्रहे रे, करमां लेपविहिन॥ एक वार पाणी पिवने
 रे, वन चारी चित्त अदिन्न रे ॥९॥ प्रा०॥ ए दोष
 सह पर तणो रे, परसंगे गुण हाण ॥ पर धन ग्रा-
 ही चोरते रे, एक पणे सुख खाण रे ॥१०॥ प्रा०
 पर संजोगपी बंधे रे, पर वियोगपी मोक्ष तेणे
 तजीपरमेलावडोरे, एकपले निजपोखरे ॥११॥ प्रा०
 जन मन पाम्यो साधको रे साध न मरझे कोय
 दुख बहेचवां कोनही रे, खिण जंगुर सह लोयरे
 ॥१२॥ प्रा०॥ परिजन मरतो देखीने रे सोग क-

रे जन मुढ ॥ अवसरवारे आपणो रे, सहु जननी
 ए रुढ रे ॥ १३ ॥ प्राण ॥ सुरपति चक्री हरी बली रे,
 एकला परजव जाय तन धन परिजन सहु मि-
 ली रे कोइ सखाइ न थाय रे ॥ १४ ॥ प्राण ॥ एक
 आत्मा माहरो रे नाणदंसण गुणवंत बाह्य जो-
 ग्य सहु अवरढे रे पाम्यो वार अनंत रे ॥ १५ ॥
 प्राण ॥ करकंडु नमीने गाइए रे डुम्मुढ प्रमुख
 रूपी राय मृगा पुत्र हरिकेसिनारे वंड हुं नित
 पायरे ॥ १६ ॥ प्रा० ॥ साधु चिलाती सुत जलो रे
 वली अनार्थी तेम इम गुण मुनी अनुमोदतां
 रे देवचंद सुख खेमरे ॥ १७ ॥ प्राण ॥

॥ ढाल ॥ ५ मी ॥ इणि पेरे चंचल आनखु
 जीव जागो रे ॥ ए देशी ॥ चेतन ए तन कारि-
 मो तुम ध्यावो रे शुद्ध निरंजन देव जविक तु-
 मे ध्यावो रे सुद्ध स्वरूप अनुप ॥ ज० ॥ १ ॥ नर
 जव आवक कुल बह्यो ॥ तुण ॥ लाधो समकित्त

सार ॥ ज्ञ० ॥ जिन आगम रूचिसुं सुखो ॥ तु० ॥
 आलस तुमे निवार ॥ ज्ञ० ॥ १ ॥ समयांतर सहजा-
 वनो ॥ तु० ॥ दरसण जास अनंत ॥ ज्ञ० ॥ आत-
 म जावे थीर सदा ॥ तु० ॥ अक्षय चरण मंदंत ॥
 ॥ ज्ञ० ॥ २ ॥ तीन लोक त्रिहु लोकना ॥ तु० ॥ परि-
 णति तीन प्रकार ॥ ज्ञ० ॥ एक समे जाणे तिणे
 ॥ तु० ॥ नाण अनंत अपार ॥ ज्ञ० ॥ ३ ॥ सकलदोष
 हरसासतो ॥ तु० ॥ वीरज परम अदीन ॥ ज्ञ० ॥
 मुख मतनुं बंधन विना ॥ तु० ॥ अवगाहना स्वा-
 द्दीन ॥ ज्ञ० ॥ ४ ॥ पुदगल सकल विवेकथी ॥ तु० ॥
 शुद्ध अमुर्तिरूप ॥ ज्ञ० ॥ इंडी सुख निस्पृह थया ॥
 ॥ तु० ॥ अकषाय अवाह सरूप ॥ ज्ञ० ॥ ५ ॥ इव्यतणे
 परिणामथी ॥ तु० ॥ अगुरु लघुत्व अनित्य ॥ ज्ञ० ॥
 सत्य स्वप्नावमइ सदा ॥ तु० ॥ गोडी जाव अ-
 सत्य ॥ ज्ञ० ॥ ६ ॥ निज गुण रमतो राम ए ॥ तु० ॥
 सकल अकल गुण खाण ॥ ज्ञ० ॥ परमात्म पर

ज्योतिष ॥तु०॥ अलख अलेप वखाण ॥न॥०॥
 पंच पूज्यथी पूज्य ए ॥तु०॥सर्व ध्ययथी ध्येय ॥
 ॥न०॥ ध्याता ध्यान रुध्येय ए ॥तु०॥निश्चे एक
 अनेय ॥न०॥ए ॥ अनुभव करतां एहनो ॥तु०॥थाय
 परम प्रमोद ॥न०॥ एक रूप अज्याससुं ॥तु०॥
 शिव सुखठे तसु गोद ॥न०॥१०॥ बंध अवंध ए
 आतमा ॥तु०॥ करता अकरता एह ॥न०॥ एह
 नोगता अनोगतां ॥तु०॥ स्याद वाद गुण गेह ॥न०॥
 ॥११॥ एक अनेक सरूपए ॥तु०॥ नित्य अनित्य
 अनादि ॥न०॥ सदा सद्भाव परिणम्या ॥तु०॥
 मुक्त सकल जन्माद ॥न०॥१२॥ तप जप कि-
 रिया खय थकी ॥तु०॥ अष्ट करमन विलाय ॥न०॥
 ते सहु आतम ध्यानयी ॥तु०॥ क्षीणमे खेरु
 थाय ॥न०॥१३॥ सूद्धातम अनुभव विना ॥तु०॥
 बंध हेतु शुद्ध चाव ॥भ०॥ आतम परणामे र-
 म्या ॥तु०॥ एहज आश्रव पाल ॥न०॥१४॥ इ

(१००)

म जाणि निज आतमा ॥ तुण ॥ वरजि सकल ज-
पाधि ॥ नण ॥ उपादेइ अविखंबने ॥ तु० ॥ परम
महोदय साध ॥ नण ॥ १५ ॥ नरत इलासूत तेत-
ली ॥ तु० ॥ इत्यादिक मुनि वृंद ॥ न० ॥ आतम
ध्यानधी ए तस्या ॥ तु० ॥ प्रणमे ते देवचंद ॥
॥ न० ॥ १६ ॥

॥ ठाल ॥ ६० ॥ शैल गशैत्रुजे सिद्धा एदेशी ॥
जावना मुगति निसांणी जांणी, जावो आसक्ति
आंणीजी ॥ योग कषाय कपटनीहाणी, थाय नि-
र्मल जाणीजी ॥ जा० ॥ ३॥ पंच जावना ए मुनीमन
जणी, संवर खाणी वखाणीजी ॥ बृहत्कल्प सूत्र-
नी वांणी, दीठी तेन कहाणीजी ॥ जा० ॥ ४ ॥ क-
र्म कतरणी शिव नीसरणी, जाण ठाण अनुस-
रणीजी ॥ चेतन राम तणी ए घरणी, जब समु-
द्र डख हरणीजी ॥ जा० ॥ ५ ॥ जयवंता पाठक गु-
णधारी, राज सागर सुविचारीजी ॥ निर्मल ज्ञान

धान संजारी, पाठक सहु हितकारीजी ॥ ज्ञाण ॥ ४ ॥
 राज हंस पाठक सूपसावें, देवचंद गुण गावेजी ॥
 जविक जीव जे जावना जावे, तेह भमीत सु-
 ख पावेजी ॥ ज्ञाण ॥ ५ ॥ जेस जमेरी साहसुत्यागी,
 बर्द्धमान वरुभागीजी ॥ पुत्र कलत्र सकल सो-
 जागी, साधु गुणाना रागीजी ॥ ज्ञाण ॥ ६ ॥ तस
 आयह करीने भावे, ढालबंधमें गाइजी ॥ ज्ञाणस्ये
 गुणस्ये जे ए गाओ लहस्ये ते सुख साताजी ॥
 ॥ भा० ॥ ४ ॥ मन शुद्ध पचे जावना जावो,
 पावन जिन गुण गावोजी ॥ मन मुनीवर गुणसंग
 वसावो, सुख संपति गृह थावोजी ॥ ज्ञाण ॥ ७ ॥ इ-
 ति श्री देवचंदजी कृत पंच जावना संपूर्ण ॥

॥ अथ आलोयणव्रीसी लीर्यते ॥

पाप आलोयतुं आपणां, शुद्ध आतम साखे ॥

आलोयो पाप बुटोये, जगवंत इम नाखे ॥ पा०

१ ॥ सल्ल हैयेथी काढीजे, जिम किधां तेम ॥ डः

ख देखिअ नहितर घणां, रुपी लखमणा जेम

॥पा०२॥ वृद्ध गीतारथ गुरु मिले, आतमा शुद्ध

किध ॥ तो आलोयण लीजिये, नहीतर शुं लीध

॥पा०३॥ जुठो अधिको देजिके, पारका ले पाप ॥

लेनार बुटे नहि, सामो जागे संताप ॥ पा०४ ॥

कीधां तिम कोइ कहे नहि, जिन्न लमथड जूठ ॥

कांटो भाग्यो आंगुली, खोत्रीजे अंगुठ ॥पा०५॥

गामर प्रवाह तुं मुकजे, दूःषमकाल दूरंत ॥ आ

तम साखे आलोयजे, वेद ग्रंथ कहंत ॥ पा०६ ॥

करम निकाचित जे कर्या, तेतो जोगव्यां छुट ॥

शिवलबंध बांध्या जिके, ते आलोयां छूट ॥पा०७॥

पृथ्वी पाणि आगना, वायु वनस्पति जीव ॥ ते

हनो आरंभ तुं करे, स्वाद लीधो सदीव ॥पा०७॥
 अंधो मुगो बौबलो, मृगा पुत्र ज्युं देख ॥ अंगो
 पांगे तेहने, मारे लोहनी मेख ॥ पा० ८ ॥ बोले
 नहि ते बापलो, पण पीमा होय ॥ तेहवी तीर्थ
 कर कहे, आचारंगे जोय ॥ पा० १० ॥ भाडू मूलो
 आदि देश, कंदमूल विचीत्र ॥ अनंत जीव सुइ अ
 ग्रमें, पन्नवणा सूत्र ॥ पा० ११ ॥ जिज्जने स्वाद मा
 ख्या जिके, तेतो मारशे तुझ ॥ नवमांहे नमतां अ
 कां, थाशे जिहां तिहां जुझ ॥ पा० १२ ॥ जीजे जूठ
 बोळ्या घणां, दीधां कुडां कलंक ॥ गलजिज्जि था
 शे गले, दोशे महोडुं त्रिठंक ॥ पा० १३ ॥ परघन
 चोरी लूटीयां, पाड्यो घाशको पेट ॥ भुरख्यो न
 मे संसारमां, निरघन अइ नेट ॥ पा० १४ ॥ परस्त्री
 ने तें जोगवी, तुझ स्वाद तुं लेस ॥ नरके ताति
 पूतलि, आलिंगण देशो ॥ पा० १५ ॥ परियेहे मेळ्यो
 अति घणो, इच्छा जेम आकाश ॥ काज सरे नहि

तेहवां, उत्तराध्ययन प्रकाश ॥पा० १६॥ घाणी घ
 टी नखली, जीव जंतु पीलेश ॥ खमी तुं नहित
 र नरकमें, घाणि मांहे पीलेश ॥पा० १७॥ ठानां
 अकारीज करी पढे, गर्ज नांख्या पाम ॥ परमा
 घामि ते तुने, नित्य नाखशे फाम ॥पा० १८॥ गो
 घानां नाक विंधियां, खांसी कीधा बलद ॥ आर
 नी उठामिया, राति उंचे शब्द ॥पा० १९॥ वाळा
 वाढ्या टांकतां, माकण खाटला कुट ॥ रेच लेइ
 क्रम पामिया, गळणो ज्यो छुट ॥ पा० २० ॥
 राग द्वेष वाम्या नहि, ज्यां जीवो त्यां सीम ॥
 अनंतानुबंधी ते ज्यो, कहे करीश तुं केम ॥
 पा० २१॥ तडतडते नांख्या तावने, सळ्यां घान
 जूवार ॥ तडफडीने जीव ते मूषा, दया नहि ल
 गार ॥पा० २२॥ अणगत्र पाणि लुगडां, घोयां न
 दिय तळाव ॥ जीव संहार कीधा घणा, साबु प
 रस प्रज्ञाव ॥पा० २३॥ वैरी विशदइ मारिया, ग

ले फांसी दीध ॥ ते तुजने पण मारशे, मुकशे
 वेर लीध ॥ पा० १४ ॥ कोऊ अंगिठी ते करी, ता
 प्यो सधडी कुंम ॥ राते दिवो राखियो, पापे ज
 ख्यो पिंड ॥ पा० १५ ॥ माथि विठोळ्यां वाठडां, नी
 रि नहि चार ॥ उनाले तरशे मूआं, किधि नहि
 ज सार ॥ पा० १६ ॥ मा बापने मान्यां नहि, सठ
 गु संतोष ॥ घरमनो उपगार नवि धख्यो, उ
 सिंगल किम होय ॥ पा० १७ ॥ आंधो टुंटो पांगु
 लो, कोडीयो जार बोर ॥ मरम फिटि जानि बों
 लवु, कह्या वचन कठोर ॥ पा० १८ ॥ मद्यने मांस
 मज्जु जे, खाधां हुंशे हुशं ॥ मिठामिडकड दे
 इने, पढे लेजे व्रत ॥ पा० १९ ॥ सामायक पोसा
 किया, लिया साधना वेस ॥ पण संवेग धख्यो न
 हि, कहि किम तुं करेश ॥ पा० २० ॥ सूत्र प्रकर
 ण समजतां, कह्यां विपरित कोय ॥ जण जण म
 त ठे जुजूआ, सुणतां भ्रम होय ॥ पा० २१ ॥ वच

न त्रिके वितरागनां, तेतो सहि साच ॥ जगवति
 अंगे जोइज्यो, वीरनी ए वाच ॥ पा० ३३ ॥ करमा
 दान पन्नेरे कस्यां, वली पाप अढार ॥ खीण खी
 ण ते सहु खामीज्यो, संजारी संजार ॥ पा० ३३ ॥
 इणजव परजव एहवां, कीधां होये पाप ॥ नाम
 कहिने खामज्यो, करज्यो पश्चाताप ॥ पा० ३४ ॥
 खरच कांइ लागशे नही, देहने नही डख ॥ प
 ण मन वैरागे आणज्यो, सहि पामशो सुख ॥
 पा० ३५ ॥ संवत सोल अठाणुए, अहमदपुर मां
 हि समयसुंदर कहे में करी, आलोयण ठत्रिसि
 उवाहि ॥ पा० ३६ ॥ इति श्री आलोयण ठत्रि
 सी संपूर्णः ॥

અમયદેવસૂરી કૃત.

॥ શ્રી ॥

॥ આગમ અષ્ટોત્તરી પ્રારંભઃ ॥

ભાષારૂપ સાર લખીએ છીએ.

પ્રણમ્ય શ્રી મહાવીરં । સ્વસ્તિ શ્રી વર દાયકં ॥

આગમ અષ્ટોત્તરીકાં । પૂર્વે વાલાવ બોધનિ ॥૧॥

સુવિશાલ લોચણદલં ।

વિશુદ્ધ દંતં સુકેસરા લીલં ॥

અદ્ધ રુદ્ર પદ્મ ઠકિયં ।

જ્ઞવિય જમરાલિ સુજિગ્ધંતં ॥ ૧ ॥

અર્થઃ—પ્રથમ વે ગાથાએ કરી શ્રી અમયદેવાચાર્ય શિષ્ટ
જન પ્રવૃત્તિ રાખવા મંગલાચરણ પૂર્વકે ઇષ્ટ દેવ શ્રી વીર પ્ર-
ભુએ નમસ્કાર કરેછે. શ્રી વર્દમાન સ્વામિનું મુખ કમળ છે તે
મુજને વાંછિત અર્થ પ્રત્યે આપો. તે મુખ કમળ કેવું છે તો કે
સુવિશાલ, વિસ્તરેલ અને જેમ કમળ પાંજડોએ કરી શોભે છે, તેમ
વીરનું મુખ શોભે છે. વળી કેવું છે તો કે—જેમ કમળને કાંઈકા
શોભે છે. તેમ વીરનું મુખ શોભે છે. વળી કેવું છે તો કે—જેમ

આર્ય મુધર્મા સ્વામિ શિષ્ય પ્રતિશિષ્ય રૂપ એટલે શિષ્યના શિષ્ય ભાવ પરંપરા તિર્થ છે તે પ્રવર્તે છે. તે સર્વે પણ તે મુધર્મા સ્વામિ થકી એટલે પંચાંગી પ્રમાણે શુદ્ધ સમાચારીના પ્રવર્તાવવાલા નિષ્કપટી, નિરહંકારી, મૂલ ઉત્તર ગુણ સ્વપના કરનાર તે સર્વે જે હમણાં વર્તે છે, તે સર્વે મુધર્મા સ્વામિના ગચ્છના જાણવા, એવું દશાશ્રુતસ્કંધના આઠમા અધ્યયનને વિષે કહ્યું છે ॥ ૫ ॥

હવે ભાવ પરંપરાનાં લક્ષણ કહેછે.

સુતઙ્ગ કરણનું સ્વલુ ।

પરંપરા નાવ નિવિઆણિજ્ઞા ॥

સિરિ જંબૂસ્વામિ સિસ્સા ।

આગમ ગંથાનું મહિ અવા ॥ ૬ ॥

અર્થ:-જંબૂસ્વામિ શિષ્ય બીજા પ્રતિશિષ્ય, સિદ્ધાંતથી ગ્રહણ કરવા, એટલે સૂત્ર તે જિન ગણધર તથા ચૌદપૂર્વધર, દશપૂર્વધર પ્રત્યેકબુદ્ધ પ્રમુખ ચાર બુદ્ધિવંતોના કરેલા અર્થ, તે નિર્યુક્તિ ભાષ્ય ચૂર્ણિ વૃત્તિ પ્રમુખ પૂર્વાચાર્યની કરેલી પંચાંગી, તે પ્રમાણે શુદ્ધ સૂત્રાર્થના કહેવાવાળા હોય. તથા તે પ્રમાણે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ પ્રમુખ વડે કરીને પોતે પ્રવર્તે, અને પરને પ્રવર્તાવવાવાળા હોય, તે મહાત્મા શ્રી જંબ

સ્વામિના શિષ્ય પ્રતિશિષ્ય યાવત્ પાંચમા છેડા સુધી ભાવ
તિર્થવંત જાણવા. ॥ ૬ ॥

હવે જેણે આગમનાં વહુમાન કર્યા તેણે સર્વનાં વહુમાન કર્યા
એવી આગલી સાલ સહિત આંગલી ગાથાएं કરીને કહેલે.

યતઃ આગમે:—

આગમં આયરંતેણ ।

અત્તણોહિમ્મ કંચિણા ॥

તિઠ્ઠનાહો ગુરુ ધમ્મો ।

સઘે તે વહુ મન્નિઆ ॥ ૭ ॥

તેમજ શાસ્ત્રમાં આગમ પ્રત્યે કહ્યું છે કે:—

અર્થ:—જે અભિનિવેશક મિથ્યાત્વ છોડી જિન આગમ
આચરણ આચરે, તે પ્રાણી સર્વ તીર્થંકર પૂર્વાચાર્ય તથા ધ-
ર્મનો વહુમાન કરવાવાળો જાણવો. અને જે પ્રાણી સિદ્ધાંતને
ન માને ને પોત પોતાના ગચ્છ, મમત્વ, કદાગ્રહના ગ્રંથ તથા
પોત પોતાના ગચ્છની પરંપરાનો વહુમાન કરી શુદ્ધ સિદ્ધાંત
પંચાંગીના વર્તવાવાળા પુરુષોનું અપમાન કરે, તે પ્રાણિ તિ-
ર્થંકર તથા ગુરુ તે પૂર્વાચાર્ય અને ધર્મનું અપમાન આશાતના-
નો કરવાવાળો જાણવો. તે ઉપર સિદ્ધાંત યુક્ત દ્વિષ્ટાંત સ-
હિત અજ્ઞપદેવાચાર્ય હિતશિક્ષા કરેછે. ॥ ૭ ॥

रन्नो तण घर करणं ।

सचित्त कम्मं च गाम सामिस्स ॥

इहंपि दंड करणं ।

विवरीय तेण ज्वणयनं ॥ ७ ॥

प्रथम द्रष्टांत विवरीने कहेंछेः—

अर्थः—जेम कोइक राजा जात्रा जवा ज्ञणी उजमाळ थयो ते राजाए आज्ञा करी के अमुक गामने विषे प्रयाण-नि बखते पडावनो आवास करावो, तेवारे ते दिशाए दूते जइ सर्वे लोकोने जणाव्युं, तेवारे एक गामने विषे ते गामना अधिपतिण गामना लोकोने कह्युं के मारे पण रहेवाने एक घर जोइए ते करावो, तेवारे गामना लोकोए विचार्युं जे राजा तो एक दहाडो आवी रहीने चाल्यो जशे. ते वास्ते वणुं द्रव्य खरची सुंदर घर कराववानुं शुं काम छे? एक घासनं झुपडुं करावी कांढानी वाडनो मोटो वाडो घेरो, त्यां राजा एक दहाडो रही चाल्यो जशे, अने आपणा गामना ठाकोरनुं निरंतर काम पडेछे, ते वास्ते राजी रहे तो सारुं माटे वणुं द्रव्य खरची नाना प्रकारनां चित्रामण सहित बे मालनो आवास मनोहर करावो. तेथी ठाकोर आपणा उपर राजी रहेशे. अने आपणने पीडशे नही. एवुं विचारीने

ગામના લોકે રાજાને વાસ્તે ઘાસનું-ચુંપટું કરાવ્યું. અને ગામના ઠાકોરને અર્થે મનોહર મહેલ કરાવ્યો. તેથી ઠાકોર પણ લોકો ઉપર રાજી થયો. એટલામાં રાજા પણ પ્રયાણ કરી તે ગામમાં આવ્યો. રાજાએ ગામના ઠાકોરનો મનોહર આવાસ देखો વિચાર્યું જે આ ગામના લોકોએ મારા પ્રયાણ ના પઢાવ વાસ્તે મનોહર આવાસ વનાવ્યો છે. એવું વિચારીને આવાસમાં રાજા જવા લાગ્યો. તેવારે ગામના લોક બોલ્યા, હે ભગવન્ ! તમારો આ આવાસ નથી. તેવારે રાજાએ કહ્યું કે ત્યારે કોનો આવાસ છે ? તેવારે લોકો બોલ્યા. આ તો ગામના ઠાકોરનો આવાસ છે ને આપને રહેવાનો આવાસ તો આ ઘાસનો વનાવ્યો છે. એવાં લોકનાં વચન સાંભળી પોતાનો ઘાસનો આવાસ देखી ક્રોધાયમાન થઈ ગામના ઠાકોરનું ગામ પઢાવી લીધું. ને ગામના લોકોનો મોટો દંડ કર્યો. હવે તેનો ઉપનય કહેલે:—

ગામના ઠાકોરને ઠેકાણે આચાર્ય, અને રાજાને ઠેકાણે તિર્થંકર દેવ, ને નગરના લોકને ઠેકાણે સાધુ પ્રમુખ. જેમ રાજાની આજ્ઞા સ્વંદન કરી તો ઠાકોર અને ગામના લોક દંડ પામ્યા, તેમ તિર્થંકરની આજ્ઞા સ્વંદન કરેતો આચાર્ય અને સાધુ વંને દંડ પામે.

હવે જે મુનિ નામ ધરાવી આગમશ્રુત વિપરીત આચરણાએ વિ-

(११४)

चरे ते एक कोडी मात्र मूल न पामे ते कहेंछे.

आगम नठो मुणिवर ।

भूमि नठो गयंदवर राया ॥

धण नठो ववहारी ।

न लहंति कवडि या मुहं ॥ ए ॥

अर्थः—आगमभ्रष्ट साधु, भूमिभ्रष्ट राजा, धनभ्रष्ट व्यवहारियो, ते त्रणे एक कोडी मात्र पण मूल न पामे एटले के जे सिद्धांतना कथन विना तप, कष्ट, क्रिया करे तोपण कंड कलनी प्राप्ति न थाय. ॥ ९ ॥

हवे द्रव्य परंपरानी ओलसाण कहेंछे.

जाणां ए सतिई ।

मज्जाय पज्जाय गयाय मज्जाया ॥

द्व परंपर ठवणा ।

कुल क्रम नेव मिळिहस्सं ॥ १० ॥

अर्थः—लोकनी स्थिति कुल परंपरा प्रमुख पामीने मर्यादा ते द्रव्य परंपरा स्थापना कहिये कुल परंपराधो आवेलो नहि छोडीये, ए संसारनो व्यामोह जाणवो. एटले

પોતાની કુલક્રમ મર્યાદા પાલે પણ શુદ્ધ અશુદ્ધના વહેચણ ન કરે, તે લોકસ્થિતિ દ્રવ્ય પરંપરા જાણવી. ॥ ૧૦ ॥

હવે જે કુલ પરંપરાની સ્થિતિ ન છોડે તે કહેછે.

મૂઢાણં એ સતિઃ ।

ચુકંતિ જિણુત્ત વચણ મગ્ગાનં ॥

હારંતિ બોહિલાનં ।

આયહિયં નેવ જાણંતિ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:—મૂઢાણી એ પૂર્વોક્ત સ્થિતિ કુલ ક્રમાગત મર્યાદા શ્રોક્ત વચન મારગથી ચુકેછે. એટલે જિન કેવળોનાં વચન મારગથી હારેછે. શું હારેછે ? તો વોધ વોજ સમ્યક્ત પ્રત્યે તે પુરુષ આત્માના હિત પ્રત્યે નહિ જાણે. એટલે જે પોતે જાણતો થકો પણ શુદ્ધ અશુદ્ધ વહેંચણ વિનાં કુલ પરંપરા પાલે, પણ ઠોડે નહિ જેમકે લોહવાણિયાનો પેરે, તે પ્રાણીને મહા મૂર્ખ જાણવો. તેને વોધ વોજ પામવું મહા કઠણ છે. કદાપિ પામ્યો હોય તોપણ હારી જાય.

હવે દ્રવ્ય ભાવ એ વે પરંપરા લેવાયે છે.

દઘ પરંપર વંસો ।

સંજમ ચુક્કાણં સંઘ જીવાણં ॥

ભાવ પરંપર ધમ્મો ।

જિણંદ આણાન સુપસિદ્ધો ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:—દ્રવ્ય પરંપરા વંશ એટલે જે કુળને વિષે જન્મે તેને વંશ કહીયે. તે સમૃદ્ધસંવિધ સંજમભ્રષ્ટ સર્વ જીવોને છે અને ભાવ પરંપરા ધર્મ તે જિનેંદ્ર આજ્ઞાથી સારો રીતે સુપસિદ્ધ છે. અરિહંતની આજ્ઞા વિના ધર્મ પણ કિંચિત્ કરેછે,

ભાવાર્થ:—જેપોતપોતાની કુલક્રમ તથા ગઠમમત્વ કદાગ્રદને વશે તે દ્રવ્ય પરંપરા વંશ કહીએ. તેમાં વસેલા જીવને સંસારનો વધારો થાય, પણ આત્મસિદ્ધિ ન થાય. અને જે વિતરાગની આજ્ઞાએ તપ, જપ, સંયમ, અનુષ્ઠાન, ક્રિયા સમાચારો કરવો તે ભાવ પરંપર જાણવી. તેથીજ આત્મસિદ્ધિ થાય, પણ વિતરાગની આજ્ઞા વિના દ્રવ્ય પરંપરાએ તપ, જપ, સંયમ, ક્રિયા સર્વ છારુ ઉપર ઊપિણ સમાન નકામું જાણવું. ॥૧૨॥

હવે દ્રવ્ય પરંપરા દ્રઘાંતે કરી ઓઢાવાવે છે.

દ્રવ્ય પરંપર પદ્યો ।

અણેણ હુગો સિણેહ રાયેણાં ॥

કોસંબીઙ મિગાસુઅ ।

વયણ ઠલણાઙકારવિન ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:—દ્રવ્ય પરંપરા થકી ચંદ્રપદ્યોતન રાજા કિલ્લાનો કોટ સ્નેહરાગે કરોને કોસંબી નગરીમાં મૃગાવતી રાણીએ સૂત વચન છલનાદિકે કરાવ્યો.

ભાવાર્થ:—કોસંબી નગરીએ મૃગાવતી રાણીએ સૂતવચન છલે કરો ચંદ્રપદ્યોતન રાજા પાસે જે ઘડ કોટ સજ્જા કરવા હંદો મંગાવી તે દ્રવ્ય પરંપરા જાણવી. ॥ ૧૩ ॥

હવે ભાવ પરંપરાની સ્થિતિ અને દ્રવ્ય પરંપરાની ઉત્પત્તિ વતાવે છે.

દેવદિગ્ધિ સ્વમાશ્રમણજા ।

પરંપરા જાવ ત્ત્વિ શ્રાણેમિ ॥

સિથિલાયારે ઠવિયા ।

દવ્વેણ પરંપરા વહુમા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:—દેવદિગ્ધિ સ્વમાશ્રમણ યાવત્ ભાવ થકી પરંપરા હું જાણું છું તે પછી વળી સિથિલાચાર્યે દ્રવ્યે કરોને સ્થાપન કરો. વહુધા ઘગા પ્રકારના ગત્તોના બેદથી—

૪ ભાવાર્થ:—મુધર્માસ્વામિથો તે દેવદિગ્ધિ સ્વમાશ્રમણ મુધો વહુધા ભાવ પરંપરા ચાલો, તે પછી સિથિલાચાર્યોના પ્રજાવથો વહુધા દ્રવ્ય પરંપરા ચડે. થોડો ભાવ પરંપરા રહો. ઇતિ ભાવ ॥ ૧૪ ॥

હવે દ્રવ્ય પરંપરાને દ્રષ્ટાંત સહિત અસાર ઓઝણાવે છે.

વેસ કરંડ તુલ્લે હિં ।

સોવાગ કરંડ સમાણેહિં ॥

દઢવ પરંપર ગહિચ્ચા ।

નિય નિય ગચ્છાણું રાણણું ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—વેશ્યાનાં આભૂષણ કરંડ સરીખા અંતરમાં અસાર અને ઉપરથી દેખાતા ચકચકાટ રૂપ અને ચંડાળના કંડિયા સરીખા અંતર ને વાહેર અસાર ભૂત તથાવિધ તેની પેરે દ્રવ્ય પરંપરા અંગીકૃત સાર રહિત પોત પોતાના ગચ્છાનુસાર રાગે સ્નેહે કરીને જિન આજ્ઞા વિરાધકાદિ દોષ બહુલતાથી તે દ્રવ્ય પરંપરા અશુદ્ધ જાણવી. પૂર્વ દ્રષ્ટાંતની પેરે.

ભાવાર્થ:—વેશ્યાનાં જો ઘરેણાં હોય તે માંહેથી કાંસા, પીતલ, ત્રાંવાનાં હોય. પણ વાહેરથી સોના રૂપા મોતી સરીખાં મહા તેજસ્વી હોય તેમ પાસત્યા તથા નિબ્રવ વાહેરથી ક્રિયાનો આડંબર કરી સારા દિસે, પણ અંતરથી ગચ્છ મમત્વે કરી તથા પોતાની મમત્વ કઢાણ કરી અસાર હોય અને વોજો દ્રષ્ટાંત ચંડાળના કંડિયાની પેઠે અંતર વાહેરથી અસાર હોય. તેમ કુલિંગી વેષધારી વાહેરથી ક્રિયા રહિત અંતરથી રાગ દ્વેષ વડે કરી નિજ ગચ્છ મમત્વ કદાગ્રહ સ્થા-

पन करी मुनिपणुं घरावी जिनाझा विराधे ते वाहेर अंतरयी
असार जाणवा. ॥ १५ ॥

हवे जे द्रव्य परंपराए रखा पासत्था प्रमुख तेओनी करेली
आचरणा तथा तेओनो व्यवहार ते भव्य प्राणीने छांडवा
योग्य जाणवो ते आगमनी साखे करी कहेछे.

जंजीयम सोहिकरं ।

पासञ्च पमत्त संजयाइणं ॥

बहु एहिवि आयरियं ।

नतेण जीएण ववहारो ॥ १६ ॥

अर्थ:—जो जीत अशुद्धकर आत्म शुद्धि रहित पास-
त्थ पार्श्व प्रमत्त संयतादि कोइ घणा जनोए पण आचर्युं तो
पण नाहें ते जीत व्यवहार कहिये.

भावार्थ:—रात्रे दिवा प्रमुख कराववा, तथा मोरनां पिं-
छांनां डंडासण राखवां, सादडियो विछाववी, सामझ्या वास्ते
माम वाहेर रहेवुं शोजाने वास्ते सावुयी कपडां धोवां, तथा
केश नख समारवा, तथा केशर साजीए करीने कपडा रंगवां,
तथा भरिहंत विना अन्य देवनी बहु मानता कराववी;
निरंतर एक ठेकाणे रहेवुं इत्यादि जे जे घणां अशुद्ध आ-
चरणा आत्माने मळोनताकारक पासत्थादिकोए घणा

जनोए मळीने करी होय तोपण ते अशुद्ध आचरणा सिद्धांत
विपरीत जाणवी. संसारनी वृद्धि कराववावाळी जाणवी.
पण आगळ जे जीत व्यवहार कह्यो तेज जाणवो. ॥ १६ ॥

हवे भाव परंपरा द्रष्टांत सहित ओळखावे छे.

राय करंडर गिहीवइ ।

करंड तुझेहिं जाय सुगहिया ॥

जाव परंपर सुद्धा ।

सोहम्मा जिवि जिण आणा ॥ १७ ॥

अर्थ:-राजांना करंडिया तुल्य ने धनपतिना करंडिया
तुल्य भलि प्राप्ति धृतिए अधिष्ठान जे साधु ते भाव परंपरा
शुद्ध कहीए. ते भाव परंपरा साधु सुधर्मास्वामि थकी अ-
द्यापि सुधी अविच्छिन्न जिन आज्ञा ते भाव परंपरा जाणवी.

भावार्थ:-जेवो राजा तथा धनपतिनो आभूषण करंड
कह्यो, ते वाहेरथी पण सारो अने अंतरथी पण सारो होय
तेम भली संयम प्राप्तिथी जे अधिष्ठित साधु बाह्य अम्यंतरथी
जिनाज्ञा सहित सार होय पण स्वच्छंदपणे तथा अभिनि-
वेशपणे गच्छ ममत्वे करी असार न होय ते सुधर्मास्वामिथी
हमणां सुधी भाव परंपरावंत शुद्ध साधु जाणवा. ॥ १७ ॥

हवे जे सुविहित आचरणाए करी तेनां लक्षण कहेछे.

સંઘયણ બુદ્ધિય વલં ।

તુચ્છં નાત્તંણ સુવિહિય જણાણં ॥

ગીયત્થેદિં ચિત્ત્રા ।

તવાહકાલેસુ આયરણા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:—સંઘયણ તુચ્છ શ્રી સ્થૂલિભદ્રનો વંધવ શ્રિયાની પેરે, બુદ્ધિ તુચ્છ માતૃપ સાધુની પેરે, મનોવલ તુચ્છ મંદીપેણ પૂર્વાચાર્ય શિષ્યની પેરે, એ પૂર્વોક્ત ત્રણવાનાં તુચ્છ જાણીને સુસાધુઓને હિતને અર્થે ગીતાર્થે તથાદિ કાલને વિષે આચરણા આદરી.

ભાવાર્થ:—કાલ, દોષ, સંઘેણ બુદ્ધિ, વલ, હાની યકી જે દંઢ આવ્યાં થકાં છ માસ ચાર માસાદિક દંઢ ન વની શકે તેથી મહા પુરુષોએ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ જોડે છઠ્ઠ અઠમાદિક તપની આચરણા કરી. જિનઆશ્વા પૂર્વક પર્યુપણ પ્રતિક્રમણની પેરે તે સર્વે શુદ્ધ આચરણા જાણવી. ॥ ૧૮ ॥

શ્વે સુવિહિત એક ગીતાર્થે પણ જો આચરણા કરી હોય તો સુવિહિતોને આત્મ શુદ્ધિ અર્થે કરવા યોગ્ય છે.

તે સિદ્ધાંત સાથે વતાવે છે.

जं जीयं सोढीकरं ।

संविग्ग परायणेण दंतेणं ॥

इक्केणविय आयरियं ।

तेणइ जीएण व्यवहारो ॥ १९ ॥

अर्थः—कलुं छे व्यवहार भाष्यमें जो जीत शुद्धिकारक संविग्ररंगमे जितेंद्रिय सुसाधुए एके पण आचरित तेणे जीत व्यवहार प्रवर्त्ते.

भावार्थः—संसारना भीरु परम संवेगवंत गीतार्थ मच्छ समुदायना हित भणो एक गीतार्थे आचरित ते बहु गीतार्थे न निषेधो ते जीत व्यवहार कहोए. ते सुहितने आदरवा जोग्य जाणवी. ॥ १९ ॥

हवे आचरणानां लक्षण कहेछे.

असठेण समाइणं ।

जं कथ्यइ केणइ असावज्जं ॥

न निवारिय मणेहिं ।

बहु गुण मणुमेअ आयरियं ॥ २० ॥

अर्थः—अमूढभावे अभिनिवेशपणे करोने समाचिर्ण कर्तुं जिहां तिहां पण केणे निर्वद्य न निवार्युं, अन्य गीतार्थे नि-

દોષબળાધી, ઘણા ગુણે આકર્ષિત, દ્રવ્ય, સ્થાન, કાલ, ભાવ
હાનિ થકી મુક્તિપાપને કરીને અંગીકાર કર્યું તે આચર્યા
જીત કહીયે.

આવશ્યક:-અસદગીતાર્થે આચરણા કરી હોય વળી જેઠને
સિદ્ધાંત સ્તંભે નહિ એવી નિર્દોષ પાપ રહિત અને વીજે ગી-
તાર્થે કોઈપણ સ્તંભી ન હોય તે શુદ્ધ આચરણા જાણવી. ॥૨૦॥
હવે વલ્લુ બુદ્ધિનું જેમાં કામ ન હોય વળી સિદ્ધાંતમાં જેનો
મુલાસો હોય એવા કર્તવ્યમાં ગીતાર્થ ફેરફાર આચરણા
ન કરે તે વે ગાયોણ કરીને કહેછે.

આવસ્તયાશ્ કરણં ।

ઇચ્છામિચ્છાશ્ દસ વિહાયરણં ॥

ચિત્તવંદન પડિલેહણં ।

સંવચ્છર પત્ર પત્રતિહિ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-આવસ્ત્યાદિકનો કરવો ઇચ્છા મિચ્છાદિ દસ-
વિધ સમાચારી તથા દસવિધ યતિધર્મ આચરણ ચૈત્યવંદન
મતિલેહણા. સંવચ્છર પત્રતિયિ. ॥ ૨૧ ॥

નિદય તિવિહણં ઠવણા ।

વિણિયાશ્ સુસાહુ માણણા ઘાણં ॥

इत्थवि किं आयरणा ।

बल बुद्धि काविहावेइ ॥ ११ ॥

अर्थः--उदयतिथि नामस्थापना विनयादिक सुसाधु-
ओने मान देवो ए कृत्योने विषे सुआचरणा शास्त्र संमत्ति
पणाथी. बल, बुद्धि संवयणादिकनी सुहानी ते सर्वेने मा-
ननीय योग्य छे. ॥ ११ ॥

भावार्थः--आवश्यक प्रतिक्रमणादिकनुं करवुं, तथा इ-
च्छा मिच्छादि दसविध समाचारी समाचरवो, वळी दश
विध यतिधर्म आचरवो, अने चैत्यवंदन पडिलेहण संवच्छर
पर्वतिथि तथा उदयतिथि स्थापना वळो विनयादिकनुं क-
रवुं तथा सुसाधुओने बहु मान देवुं इत्यादि कर्त्तव्योमें आ-
चरणा होय नहि, होय ते सिद्धांत पंचांगीना प्रगट पाठ
पणाथो होय. ॥ २१ ॥ २२ ॥

हवे आवश्यकादि क्रिया आज्ञापूर्वक फलदायी होय ते कहेछे.

अणुयोगदार सुत्ते ।

लोगुत्तर वस्सयं जिणवरोहिं ॥

आणाए अणु चिन्नं ।

मुख फलं होइ जव्वाणं ॥ ५३ ॥

अर्थः—अनुयोगद्वारं सूत्रमां लोकोत्तर आवश्यक जिन वितराग देवे प्रहृष्यो आज्ञा पूर्वक आचर्यो थको मोक्षलाभ भणो होय, भव्य जीवने.

भावार्थः—लोकोत्तर आवश्यक जेवी रीते अनुयोगद्वारं तथा आवश्यकादि सूत्रमां कहुं छे जिन वितराग देवे, तेवी रीते आज्ञा पूर्वक विधिसहित करेतो फलदायी थाय. ॥२३॥

हवे लोकोत्तर आवश्यकादि भाव परंपरा कहेछे.

आणाए अणु चिन्ना ।

वस्सय कालंमि समण संघेहिं ।

लोचत्तरीआ ठविआ ।

परंपरा वियरागेहिं ॥ २४ ॥

अर्थः—आज्ञा पूर्वकमे समण संघे आचरो ते लोकोत्तर स्थापना भाव परंपरा वीतराग देवे कहो.

भावार्थः—आज्ञा पूर्वक अनुष्ठान क्रिया साधु साध्वी, श्रावक श्राविका आवश्यकादि कालमे स्थापन करी, ते लोकोत्तर स्थापना भाव परंपरा वितरागे कहो. ॥२४॥

जंकिंचि अणुताणं ।

जिणेंद आणाए बहु फलं होइ ॥

જહ વડતરુવ્વ વીયં ।

વિઠારં તહરુ વુઢંતે ॥ ૨૫ ॥

અર્થ:—યત્કિંચિત્ અનુષ્ઠાન જિનેંદ્ર આજ્ઞા પૂર્વક વહુ ફલદાયક હોય જેમ વડતરુના વીજનો પેરે, વિસ્તાર શાખા પ્રતિશાખા વહુ ફલ પામે વધતો થકો.

ભાવાર્થ:—જેમ એક વડના વીજમેં અનંત વડની સત્તાએ શાખા પ્રશાખા વૃદ્ધિ પામે તેમ જિન આજ્ઞાએ થોડું પણ અનુષ્ઠાન કરેલું વહુ ફલદાયી થાય. ॥ ૨૫ ॥

હવે આરાધક વિરાધક ઉપર દ્રષ્ટાંત કહેછે.

કેણ વિરંણા રંકો ।

ઝઙ્ઙા વયણેણ કારીઝ ધણવં ॥

સોવિચત્તસુત્તિઝત્તો ।

પહાણ પુરિસો કઞ્ઞજત્તિ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:—કોઈ એક રાજાએ રાંક દ્રવ્ય ભાવ થકી દો-
નને રાણીના વચન થકી ધનવંત કર્યો તે રાંક પણ રાજાના
ઉક્ત વચનનો પ્રધાનપુરુષ જાણીને પ્રધાનપુરુષ તે વચ્ચે કર્યો.

ભાવાર્થ:—કોઈક રાજાએ એક રાંકને પોતાની રાણીના
વચનથી ધનવંત કર્યો અને તે રાંક પણ રાજાની અત્યંત

भक्ति करे, तेयो राजाए रांकने पोतानो अत्यंत प्रेमवंत भ-
क्त जाणीने पोतानो प्रधान कर्षो. एतावता जे वचननो
आराधक होय तेहने उंचो पदवी मळेज. ॥२६॥

तस्स विसंवं जालिय ।

राया साहेइ सव्व देसाय ॥

अंतेउर रंगिल्लो ।

आणा जंगं न याणेइ ॥ २७ ॥

अर्थः—ते प्रधानने सर्व राज्य भाळ मळावीने राजा
साथे सर्व देश प्रते ते प्रधान पण अंतेउरमां राणीयो साथे
रागी थयो थको रमना लाग्वा पण मूरख, राजानो आशा
मंग प्रते न जाणे.

भावार्थः—राजाए पोतानो जाणो सर्व राज्य भार सोंबी
ते रांकप्रधानमे राज्यनी अंतेउरनी संभाळ वास्ते राख्यो
हतो ते मूरख तेहनेज वगाडतां राजानी आशा खंडन थाय
ते नर्झी जाणतो ॥ २७ ॥

कुशलेण घरं पत्तो ।

राया जाणेइ तस्स चरियाइ ॥

सुविडंबी ठण सहसा ।

खंडाखंडि कउ शीग्वं ॥ २८ ॥

અર્થ:—કુશલક્ષમે રાજા ઘર પામ્યો, રાજાએ જાણ્યાં તે પ્રધાનનાં ચરિત્ર અનેક પ્રકારે, વિડંબના કરીને खंडाखंड કર્યો શિષ્ટપણે.

ભાવાર્થ:--રાજા દેશ જીતી પાછો આવ્યો, ત્યારે તે રાંકપ્રધાનનાં खोटાં લક્ષણ દેખી ક્રોધાયમાન થયો, અને તેને અનેક પ્રકારની વિડંબના કરાવી. खंडोखंड કરાવી માર્યો. ૧૨૮

हवे द्रष्टांतनो उपनय कहेछे.

રાયા તહ જિણ દેવો ।

जह दमगो तहय होइ आयरिनु ॥

सुधंत समं आणा ।

अणंतसोच्छेणं लहइ ॥ १९ ॥

અર્થ:—રાજા જેમ જીનદેવ, જેમ દુમક રાંક, તેમ હોય આચાર્ય સુધતંસમં સુદ્ધ અંતેડર સમાન જિનદેવ આજ્ઞા खंडે તે પુરુષ અનંતા છેદન ભેદન પામે.

ભાવાર્થ:--રાજા સમાન જીનદેવ, અને રાંકને ટામ તે આચાર્ય, વઢી અંતેડર તે જિનઆણા, તે જિન આજ્ઞા વિરાધક પ્રાણી અનંતા જન્મ મરણ પામે. ॥ ૨૯ ॥

हवे वळी थोडुं पण जिन आज्ञाए कर्यु अनुष्ठान

पापनु नाश करनार थाय ते कहेछे.

થોવંપિ અણુઠાણં । આણ પહાણં કરેડ પાવનરં ॥
 લહુનં રવિ કર પસરો । દહદિશિ
 તિમિર પળાસેડ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:—થોડું પળ અણુઠાણ આજ્ઞા પ્રધાન કરેતો પાપ-
 ભર તે પળ લઘુકર્મો થાય. જેમ વહુ રવિ સૂર્યની કિરણો
 પસરતે તે દશ દિશોના અંધકાર પ્રત્યે નાશ કરે.

ભાવાર્થ:—થોડું પળ જિનઆળા યુક્ત અણુઠાણ પાપ-
 સમૂહનું નાશ કરે. ॥ ૨૦ ॥

અરિહં વિના ન દેવો । જેસિં ચિત્તે
 વિણિઝિનું હોડ ॥ તઠ્ઠવયણ કરણ ચરણા ।
 સુસાહુણો તેસિં મહ ગુરુણો ॥ ૨૧ ॥

હવે આજ્ઞા આરાધવાના ઉપાય બતાવે છે

અર્થ:—અરિહંત વિના બીજો કોઈ દેવ નથી જેના
 ચિત્તને વિષે નિશ્ચે હોય તે અરિહંતના વચનને સ્થિત કર-
 ણ્યરણોદયમી એવા સુસાધુ તેહજ ગુરુ મારે વાંદવા યોગ્ય.

ભાવાર્થ:—અરિહંત વિના બીજા ચાર નીકાયના દેવ
 મારે વાંદવા યોગ્ય નહિ, અને ચરણસિતરો કરણસિતરોમે

હચમવંત એવા સુસાધુ ગુરુ તે મારે વાંદવા યોગ્ય પણ કુ-
લિંગી પાસત્યા જિન આજ્ઞા વિરાધક વેષવિઠંબક તે વાં-
દવા યોગ્ય નહિ. ॥ ૩૧ ॥

હવે ત્રીજો તત્ત્વ ઓઝાવાવેછે.

ગુરુ વણસો ધમ્મો । વિસુધ સિદ્ધંત જ્ઞાસોન
હોઈ ॥ પવયણ ત્તહત્તિ કરણં ।

સમત્તંવિંતિ જગ ગુરુણો ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:-સદ્ગુરુએ ઉપદેશ્યો નિર્દોષ સિદ્ધાંતભાષીત ધર્મ
હોય તથા પ્રવચન જિનવચનને તદ્દત્ કરવું સમ્યક્ત્વ કહ્યું
છે જગત્ગુરુ તિર્થંકર દેવે.

ભાવાર્થ:-શુદ્ધ પંચ મહાવ્રત ધારક પંચ ઇન્દ્રિ વિષે
જીપક શુદ્ધ પંચાંગી પ્રમાણે સમાચારો કારક એવા સદ્ગુરુ
ના મુખનો ભાષ્યો ધર્મ તથા પ્રવચન સિદ્ધાંતના વચનનું ત-
દ્દત્ કરવું અને સુગુરુ, સુદેવ, સુધર્મ એ ત્રણ તત્ત્વનું તે રીતે
સદ્દેહવું તેને સમ્યક્ત્વ અરિહંત દેવ કહેછે. ॥ ૩૨ ॥
હવે જે દેવને વાંદે, પૂજે તે દેવની આણા ન માને તે પ્રાણી
તે દેવનો વિરાધક હોય તે કહેછે.

જો પૂજાશ દેવો । તવયણં જે નરા

विराडति ॥ हारंति बोहि लाजं ।

कुदिदि राएण भन्नाणी ॥ ३३ ॥

अर्थः—जे जिनदेवने पूजे, तेनुं वचन जे पुरुष विराधे; ते पुरुष बोधवोज सम्यक्त्व प्रते मिथ्यादृष्टा राग थको अज्ञानी जाणवो.

भावार्थः—जे देवने पूजे, ते देवनी आज्ञा विराधे; ते पुरुष बोधवोज सम्यक्त्व प्रते हारे, अने जे देवने पूजोए ते देवनी आणा मानोए तो सुखदायो थाय. ॥ ३३ ॥

हवे जिन वितरागनां पूजादि कृत्य करेने तेनी आज्ञा न पाले तेने आदलावानां निरर्थक जाय ते कहेंछे.

पूमा पच्चस्काणां । पोसह उववास दांण

सीसाइ ॥ सवंपि अणुठाणां ।

निरत्तयं कणय कुसुमुव ॥ ३४ ॥

अर्थः—जिनपूजा, महाव्रत, प्रमुख मूल, उत्तरगुण पचस्काणां अथवा पोसह पर्वतिथि अनुष्ठान, उपवास, चौविहार प्रमुख, दान ते मुनिने दान प्रमुख. सोळ ब्रह्मवर्ष प्रमुख इत्यादि सर्व पण अनुष्ठान करी थकां निरर्थक होय चतुराना फुलनी पेरे.

ભાવાર્થ:—ધંતુરાનું ફૂલ દેખાતું રહે પળ સુગંધ રહિત છે. તેથી કોઈને ભોગ ઉપભોગમાં કામ આવતું નથી તેમ પૂજા, પચ્ચરુલાળ, પોસહ, ઉપવાસ, દાન, સીલ, સામાયિકા દિક અનુષ્ઠાન દેખાતાં રૂઢાં પળ જિનઆજ્ઞા રૂપ સુગંધ વિના ધંતુરાના ફૂલની પેરે નિર્રથક જાણવાં. ॥ ૩૪ ॥

હવે જેને આજ્ઞા આરાધવા ઉપર બુદ્ધિ નથી તે મનુષ્યને ગાય, હરણ, વૃક્ષ, પત્થર, ગધેડા, તરણા, અને કૂતરા, સરીલા જાણવા તે કહેછે.

જેસિં નથાણ બુદ્ધિ । વિદ્યા વિણાણ
ચૌરીમા સુદ્ધી ॥ તો ગોમિત્ત રુલ પઢર ।
લ્લરતિણ સુણાઈ સારીલ્લ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:—હવે ગાય કહેછે!—જે પુરુષને જિનઆજ્ઞા તત્વાર્થ વિષયિક બુદ્ધિ નથી તેમજ શ્રુતજ્ઞાન, વહોતેર કલા, ચતુરાઈ, મનશુદ્ધિ એ ગુણ પળ નથી તે પુરુષ, ગાય, ઝાડ, પત્થર, લ્લર, તૃણ, શ્વાન સરીલા જાણવા.

ભાવાર્થ:—જે પુરુષ અને સ્ત્રી વિદ્યા વિજ્ઞાન, અને ચતુરાઈવંત છે પળ જિનઆજ્ઞા આરાધવાની બુદ્ધિ નથી તે પુરુષ અને સ્ત્રીને ગાય, ઝાડ, પત્થર, ગધેડા, કૂતરા સરીલા જાણવા. ॥ ૩૫ ॥

હેવે એવાં પૂર્વોક્ત કવિનાં કઠિન વચનો સાંભળી
 સર્વ પશુઓમાં ગાય મુખ્ય તે કહેછે.

જસ્કે સુક્ર તણાડુ । હૃદં અપેમિ અમય
 સારિત્તં ॥ ઊગણાનં જૂમિ શુદ્ધિ ।

લિપણ પયણાડ કક્કેસુ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:—ગાય કહેછે:—મક્ષણ કરુંછું સૂકા તરણાનું, દુધ
 આપુંછું અમૃત સરોવું, અને મારા છાણ થકી જમીન શુદ્ધ
 થાય, વળી લીપવા પંચાવવાદિક કાર્યને વિષે આવે.

ભાવાર્થ:—હું સૂકાં તરણાં મક્ષણ કરી અમૃત સરવું દુ-
 ધ આપુંછું અને મારું છાણ લીપણ, પચન, ખૂમિ શુદ્ધાદિક
 કાર્યને વિષે આવેછે. તો આજ્ઞા વિરાધક પુરુષને પશુઓની
 સ્વપમા દેવી કેમ ઘટે. ॥ ૬૬ ॥

વળી ગાય કહેછે:—

પાસવણં પાવ હરં । બાલાણાં પૂઠિ
 રોગ હરણંચ ॥ મદ ઇજ્ઞાનં દદ્વા
 પિત્તવિકારાનં રોયણયં ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:—વળી ગાય કહેછે. અપારો લઘુ નિત્ય, લોકનાં
 પાપ હરણ કરે. અને વાલકોના દુષ્ટ રોગ હરણ કરે, વળી

माराथी उत्पन्न थएलां दहीं, छाश प्रमुख, द्रव्य ते पित्तवि-
कार समावे. अने अन्नादिक पचावे.

भावार्थः—गायनुं मुत्र पाप हरे, एवं लौकिक शास्त्रमां
कहेछे. वळी वालकोना दुष्ट रोग मटाडे. अने गायना दुष-
मांथी उपजेलां दहीं, छाश, छाण प्रमुख द्रव्य पित्तविकार
अजीर्णादि रोग मटाडे ने राजादिक वश कर. ॥ ३७ ॥

फरी गाय कहेछे. हे कवि कुशल ! अमारा द्रव्यथी ए-
वां कार्य तथा उपकार थायछे ते कहूं ते सांभळ.

आहेडप मुहाड । लहंतितितिति मुएवि

मंसात ॥ चम्मान पाय रक्क ।

जल जायण याड जायंति ॥ ३८ ॥

अर्थः—आहेडि प्रमुख मजेच्छ लोक ते पामे तृप्ति. मारा
मुवा पछो पण मारा मांस थको, वळी चामडा थका पगनी
रक्षा होय, अने वळी मारा चामडाथी जळना भाजनादि
बडि मसकादिक थाय.

भावार्थः—गायना मांसथी म्लेच्छादिकनुं पोषण तथा
चामडाथी पगनुं रक्षण, जळभाजन मसकादिक थाय. तेथो
गो शब्दथी सामान्य पशु पण जाणवा. ॥ ३८ ॥

वळी गाय कहेछे के हे कवि कुशल ! हुं देवताओने प-

न पूजनिक छुं ते लोकिक शास्त्रमां कथुंछे ते तु सांभळ.

देवा वसति पुढे । विष्णाणं भूमि
जाग सुरहित ॥ नवमिज्जंतो एसी ।
कइ कुशळो किं न लज्जेसि ॥ ३९ ॥

अर्थः—तत्रीसकोड देवता मारे पुंछडे वसेछे, वळी उठुं
बेसुं जउ तिहां ब्राह्मणोने जमीननो जाग शुद्ध थाय. तो हे
कवि कुशळ? एवा एवा अपारामां गुण छतां पण आज्ञा
रहित पुरुषने मारा तुल्य उपमा देतो थुं नथो लाजतो?

भावार्थः—गायना पुंछमें तत्रीसकोड देवता वसे. वि-
प्रोनां घर शुद्ध थाय एवा गुण छतां आज्ञा रहित पुरुष
निर्गुणीनो जोडे केम थाय. ॥ ३९ ॥

एवा गायनां वचन सांभळयां, त्वारे कवीए आज्ञा र-
हित पुरुषने मृगनो उपमा दोधो. त्वारे मृग बोल्यो ते कहेछे.

मृग माहः—

जाण मोगीय गुणा । मरणं अप्पेसु
कण रसीआय ॥ अशसिगीनु वा दंता ।

जिस्क पावंति जो इंदा ॥ ४० ॥

अर्थः—मृग कहेछेः—जाणोए छीए. रागना गुण मत्ये

તેથી મરણ અંગીકાર કરીએ છીએ. કાનના રસિકપણા
કરીને મૃગશિંગડી વજાડતા મિઠ્ઠા પામેછે, યોગિન્દ્ર.

ભાવાર્થ:--મૃગ રાગના જાણપણાના વશથી મરણ અંગી-
કાર કરેછે. અને તેના શિંગમાની શૃંગી વજાડીને યોગી મિ-
ક્ષા ગ્રહણ કરેછે. ॥ ૪૦ ॥

વઢી મૃગ કહેછે:—

મહ ચમ્માન સિજ્જા । પુણ પુઞ્ઞિય કણય
કુંદણા કરણ ॥ મહનામેણ મયંકો ।

મિયઠ્ઠિ નયણાણ ઝવમાણં ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:--મારા ચર્મથી સિજ્જા સંથારો થાય યોગીન્દ્રને,
વઢી પુસ્તિકા અને કનક યંત્ર કરવે કરીને કુંદન કરવાને
કામ આવેછે, મારે નામે કરીને ચંદ્રમા મૃગાંક કહેવાય છે
વઢી મારી આંખોની ઉપમાએ સ્ત્રી મૃગાંક્ષી કહેવાય છે.

ભાવાર્થ:--મૃગનું ચર્મ (ચામડું) સજ્જાદિક અનેક કાર્યમાં
કામ આવેછે, અને મૃગચિન્હ મૃગનયન ઉપમાએ મૃગાંક અને
મૃગાંક્ષી કહેવાયછે. ॥ ૪૧ ॥

વઢી મૃગ કહેછે:--

પઠમ પહરંમિ દરિકણં । સઝણા મણંતિ
પંડિયા વિસયા ॥ ઝવ મિજ્જંતો एसिं ।

કઠ કસલો કિં ન લજ્જેસિ ॥ ૪૨ ॥

अर्थः—प्रथम प्रहरना जमणा हाथना शकुन मानेछे.
पंडित निर्मळ बुद्धिना भणी, प्रथम दिवसना पेहेला पहोर-
मां जमणा हाथ भणी मृग निकले तो पंडित रुडा मानेछे
इत्यादि मारामां गुण छतां आझा विराधक पुरुषने मारी
उपमा देतो हे कवि कुशल ! केम लाजतो नथी ?

भावार्थः—आझा विराधक पुरुषमां मारी जेवा एक पण
गुण नथी ते माटे मारी उपमा न घटे. ॥ ४२ ॥

हवे ए पूर्वोक्त मृगना गुण सत्य जाणी कवि ए आझा
विराधक निर्गुणोने वृक्षनी उपमा दोधो तेवारे वृक्ष कहेछेः—

मत्तंड चंड दिधीइ । ताव तावेण
खिन्नखिन्नाणं ॥ फेडे मो पंथ सम ।

पहियाणं पंथ खिन्नाणं ॥ ४३ ॥

अर्थः—वृक्ष कहेछेः—मत्तंड सूर्य कठिण किरण तेणे
करी ताप संतापे करोने अत्यंत खिन्न जोवोना नाश करुंछु,
रस्ताना श्रम प्रत्ये पंथीओना पंथनो खेद वेगलो करुं.

भावार्थः—सूर्यनो अत्यंत आकरो किरणोए करी अत्यं-
त खेद पायेला पंथीजननो पंथश्रम वृक्षनो छायाए बेसे सारि
वेगलो थाय, ए भाव. ॥ ४३ ॥

वली वृक्ष कहेछेः—

अप्ये चारु फलाई । गीदाईं कजेसु
 पोयनावाए ॥ वीणा मुयंग वंसुनि
 पढह दुलाइ तोरणया ॥ ४४ ॥

अर्थ:-आपुंछुं मनोहर स्वाद फल प्रते घर कार्यने विषे
 पोत प्रवाहण मोटो तथा लघुनाव वीणा, सांगो, मृदंग,
 बांसली, पडह, वाजिंत्र विशेष ढोलादिक तोरणादि कार्य.

भावार्थ:-वृक्षना स्वादिष्ट फल, फुल, ते भोग उपभोग
 कार्यमें अने वृक्षना काष्ठ प्रमुख ते घर, हाट, हवेली, महल,
 प्रवाहण, लघुनाव, वीणा, मृदंग, बांसली, पडह, ढोल, तो-
 रण इत्यादिक संसारो कार्य वृक्ष बीना न थाय. ॥ ४४ ॥

बली वृक्ष कहैछे:-हुं मुनि महाराजना कार्यमां पण आवुं
 छुं ते सांमळो:-

रय हरण हठ दंडा । पडि गह माइणि
 कज्ज साहुणं ॥ झाडो विकप्प रुक्का ।
 वणस्सइ सब्बान् झाड नामान् ॥ ४५ ॥

अर्थ:-रजोहरण एटले ओघो, हस्तदंड एटले दांडो प
 तरां प्रमुख कार्यमें साधुओने आवुंछुं बली वृक्ष पण कल्प
 वृक्ष नामे वनस्पति सर्वे झाड वृक्ष नामे होय.

भावार्थः—रजोहरण, दांडो, पातरां प्रमुख वृक्षनां अव-
 ष्व साधुने अर्थे आवे. तथा कल्पवृक्ष प्रमुख सर्वे वनस्पति
 वृक्ष नामे ओळखाय छे. ॥ ४५ ॥

बळो वृक्ष कहेछे—

वन्नासण घुसिण चंदण । चेइ कज्जेसु
 रोग हरणेसु ॥ उसहि पमुहाइणं ।

किं बहु वन्नेमि अत्पणया ॥ ४६ ॥

अर्थः—वृक्ष, वेसवानुं आसन, केसर, सुखड, चैत्या-
 दिक कार्यने अर्थे रोगादि हरणना अर्थे औषधि प्रमुख व-
 नस्पति विशेष थुं घणुं वर्णवोए. पोताना आत्माने पोताना
 मुखे पण घणा उपगारी कार्यने विशेष हुं काम आवुंछुं.

भावार्थः—वृक्ष, आपन, केसर, सुखड, चैत्य कार्यमां,
 बळो रोगादि हरवामां औषधि प्रमुख वनस्पति विशेष इ-
 त्यादि घणा कार्य उपकारमे वृक्ष काम आवेछे. ते वास्ते
 हे कवि कुशल ! आज्ञा विराधक पुरुषने मारी उपमा देतां
 तुं केम लाजतो नथो. ॥ ४६ ॥

एवां वृक्षनां पूर्वोक्त वचन सांभळो आज्ञा विराधक
 पुरुषने निर्गुणी पत्थरनी उपमा दीधी. तेवारे पत्थर कहेछे.
 मत्तो जिणहर पद्मिमा । घर हट्ट विमाण

धाम डुगाइ ॥ पारस पत्थर पासा ।

लोहो विय कंचणो होइ ॥ ४३ ॥

अर्थः—मारा थकी जीनवर देरामर, बलोजिनपडिमा, बली घर, हाट, विक्रीय करवानो देवादि विमान सामान्य गृह दुर्गादि कोट, पारस पत्थरना पामथीलोटानु पण कंचन होय.

भावार्थः—जिनप्रसाद, जिनपडिमा, घर, हाट, हवेली, देवविमान, गढ़, कोट, सोनुं एटलांवानां पत्थर विना नहोय. ४३

बलीकहेछे.

चिंतिज्जं तं पुरइ । चिंतामणी किं न
हुज्ज पत्थरयं ॥ जाइ रेयणा हिं ठवियं ।
कुत्तीया वणय संबंधं ॥ ४४ ॥

अर्थः—चित्तत अर्थ पुरे. चिंतामणी रत्न ते थुं नहोय जाति रत्न मध्ये स्थाप्यो कंडक पण संबंध होय.

भावार्थः—कृत्तिका पण संबंधे जाति रत्न मध्ये स्थापेलो चिंतामणि चिंतितार्थ पूरे. ते पण पत्थरज होय. ॥ ४४ ॥

बली पत्थर कहेछेः—

तुठो हरइ मिरोरं । रुठो मारेमि देव

સંકલિત ॥ ઇવમિજંતોએસિ ।

કર કુસલો કિં ન લજ્જેસિ ॥૪૯॥

અર્થ:—હું પત્થર તુટીમાન થયો થકો હરણ કરું દારિદ્ર અને રુઘમાન થયો થકો હું મારું પ્રાણને પ્રાણથી. દેવતા સંકલિત રોપણા થકો.

માવાર્થ:—દેવાધિષ્ઠિત પત્થર મારણ મોહ, દરિદ્ર હરવાદિ સર્વ કાર્ય કરે. તો એટલા મારામાં ગુણ છતાં પણ આજ્ઞા રહિત પુરુષને મારી ઉપમા દેતો હે કવિ કુશલ ! શું નથી લાજતો ? ॥ ૪૯ ॥

એવાં પૂર્વોક્ત વચન પત્થરથી પણ આજ્ઞા વિરોધક પુરુષને નિર્ગુણી જાણી ગધેડાની ઉપમા દીધી. ત્યારે ગધેડો કહેછે.

દિણં વહેમિ જારં । સીઠ ઇત્ત સદમિ

સન્વયા કાલં ॥ સંતોષે ચિદામિ ।

લજ્જંકારેમિ આરુહણં ॥૫૦॥

અર્થ:—દીધો વહુનું ભાર પ્રસે શીત ઉષ્ણ સહન કરું સદાકાલ સંતોષર્થે રહુલું, લજ્જા પ્રતે કરાવું બેસનારને,

માવાર્થ:—ગધેડો ભાર, શીત ઉષ્ણ સર્વકાલ સહેછે અને સંતોષમાં રહેછે વહી પોતાના ઉપર બેસવાવાળાને લજ્જાપ્રદ માન કરેછે. ॥ ૫૦ ॥

बळी गधेडो कहेछे:

लंघिज्जंति न सीमं । समुत्ति सवणाउ
सुवंस नर वशो ॥ जाणे पहर पमाण ।
गमणा गमणेव सुहम सुहं ॥ ५१ ॥

अर्थ:-उल्लंघन नथोकरतो सीमा मर्यादा प्रते मारां
उक्त वचन सांभळवाथी शुद्ध वंश नरपति पण जाणे, प्रह-
रनुं मान गमना गमने शुभ अशुभ जाणुछुं.

भावार्थ:-गर्दभ मर्यादा ओलंगे नहि, पहोरनुं मान
जाणे, शुभ अशुभ थुकन जाणे. ॥ ५१ ॥

बळी गर्दभ कहेछे:-

मेहुण सन्नारुढे । पासंति ममंग, मागम
विहिणुं ॥ तेसिं मणवंछि यठं ।
साहेमी सव्व कालेणं ॥ ५२ ॥

अर्थ:-मैथुन संज्ञारुढ थयां थको देखे मारो अंग आ-
गमविधिना जाण तेओने मनवांछित अर्थ साधुछुं सर्वेकालमां.

भावार्थ:-परगाम जातां गर्दभने मैथुन संज्ञाए आरुढ
थयो थको देखे तो मनवंछित पामे. ॥ ५२ ॥

एवां पूर्वोक्त गर्दभनां वचन सांभळी कवि लजवाणो

યકો આજ્ઞા રહિત પુરુષને તરણાની ડપમા દીધી. ત્યારે
તૃણ કહેછે.

જે રંક ઢિંક પમુહા । ગિહાણિ ઠાયંતિ
કુણઈ જીવત્ત ॥ મરુલ્લંતાણ પસૂણાં ।

પુઠિ હ્રંચ અપ્પેમિ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:—જે રંક લોક પ્રમુલ્લ ઘર આજ્ઞાદત્ત કરે અને
આજીવિકા પણ કરે વઢી તરણાં મક્કગ કરતાં પશુઓને
શરીર પુઠિ દુધ ખાપુછું.

ભાવાર્થ:—તૃણાથો ઘર ઢંકાય, પશુ આદિ તિર્યંચ મ-
ક્કગ કરેતો શરીર પુઠિ અને દુધ પ્રમુલ્લ પામે. ॥ ૫૩ ॥

વઢી તરણાં કહેછે.

સંગામે રોસિજ્ઞા । નહણંતિતિણં

મુહમ્મિલિતાણં ॥ જાયંતિમ્મ નિગંથા ।

સિજ્ઞા દંતાઈ સુહિ કણ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:—રણસંગ્રામમે રોપવંત નહણે તરણાં મુલ્લમાં લીધાં
જાણાં, યાચે સાધુ સિજ્ઞા અર્થે દાંત પ્રમુલ્લ શોધવાને કાજે.

ભાવાર્થ:—સંગ્રામમાં મુલ્લે તરણું લેતાં યકો શત્રુ પણ હજે
નહિ અને યુનિરાજ પણ સિજ્ઞા દાંત શોધન અર્થે ત-
રણ યાચે. ॥ ૫૪ ॥

વળી તરણાં કહેછે.

દમ્ભન્નતિણેણં વિપ્પા । પવિત્ત કરણાઈ

વેય પાઠેણં ॥ ઋવમિજ્જંતો એસિં ।

કઈ કુશલોં કિં ન લજ્જેસિ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:—ઢામના તરણે કરીને બ્રાહ્મણ પવિત્ર થયા થકા

વેદ પાઠ મળે.

ભાવાર્થ:—ઢામને તરણે કરીને બ્રાહ્મણોના ઘરમાં રહી
જે વસ્તુ ગ્રહણાદિને દહાડે શુદ્ધ રહેછે, એટલા મારામાં ગુણ
છતાં આજ્ઞા રહિત પુરુષને મારી ઉપમા દેતો હે કવિ કુશલ!—
તું લાજતો નથી? ॥ ૫૫ ॥

એ ષૂવોક્ત તરણાના ગુણ સાંભળી કવિએ આજ્ઞા રહિત
પુરુષને શ્વાનની ઉપમા દીધી તેવારે શ્વાન કહેછે:—

સાહસિંચંં બહુ લઢં । નરુલે લઢે કરેમિ

સંતોસં ॥ સુહદીદ નિંદ જાગર ।

સઞ્જમં સુરિ મા જુતં ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:—સહાસિકપણે બહુલ પ્રચુર મક્ષ પામ્યો. અથ
સ્તોક મક્ષ પામ્યો. કરુણું સંતોષ પ્રત્યે. સુખ દીર્ઘ નિદ્રામાં
જાગુણું. ઉદ્યમ સુરગુણે સંયુક્તું.

भावार्थः—श्वानमांसाहासिकपणो बळी प्रचुर भक्ष, स्वल्प
भक्ष मळे तोषण संतोष, न मळे तोषण संतोष, अने सुख.
दीर्घ निद्राए सुता पण जागे वळी धणीनो उद्यमी अने सु-
रणे संयुक्त होय. ॥ ५६ ॥

बळी श्वान कहेछेः--

सामी नत्त कयणां । वाडि रखखेरएमि
मेहुणयं ॥ एहि समं तुलंतो ।

सुपंडिय किं न लज्जसि ॥ ५७ ॥

अर्थः—स्वामि भक्त, कृतज्ञ, वाडी पाडानो रक्षा करूं.
शरदऋतुमें मैथुन करूँ.

भावार्थः—स्वामि भक्त, कहेला उपगारनो करनार, वा-
डनो रखवाळो, ऋतु मैथुनो, एटला गुण छतां पण आज्ञा विरा-
धक पुरुषः अमारा तुल्य करतो हे सुपंडित थुं लाजतो नथी? ५७

एवां वचन सांभळी कवि लाज्यो थको आगम भ्रष्टा-
चारीने शुन्य भाव उपमा दीधी ते कहेछेः--

निय निय गुण माहणं । कहिउ लज्जा-

विनुय कविराज ॥ आगम नष्टा यारा ।

तदरि संखुव्वविषेया ॥ ५८ ॥

(१४६)

अर्थः—निज निज गुण महात्म्य कहीने लजवाव्यो
कविराजने? तेवारे कविराज कहेछे. आगम भ्रष्टाचारीने,
लहरी जलना कल्लोलनी पेरे निरर्थक जाणवा. ॥ ५८ ॥

वली आगम भ्रष्टाचारीने उपमा देछेः—
वंझा पुत्त समाणा । भूमि सिलं ध्रुव
गयण पुठिध ॥ अंधगे वर तरुणी ।
हाव जावइ सारिहं ॥ ५९ ॥

अर्थः—वंझापुत्र सरीखा भूमि विवर तुल्य गगन मुठि
पेरे. आंधळा आगळ वर प्रधान स्त्रीना हाव भाव सरीखा.
भावार्थः—ए पूर्वोक्त पदार्थ निरर्थक ठे तेम आगमनो
आज्ञा विना आचर्ण ते भ्रष्टाचारी निरर्थक जाणवा. ५९

वली आज्ञा विराधकने उपमा देछेः—
बहिराण कण जावो । वीणाए वायणं
जहा लोए ॥ तह आणा परि नठं ।
नडुव सविडंबग जरणं ॥ ६० ॥

अर्थः—बहेराने कर्ण जाप ते तथा बहेरानी आगळ
वीणा वगाडवी ते निरर्थक तेम आज्ञा परिभ्रष्ट नटनी पेरे
विडंबना रूप तेनुं चारित्र जाणवुं.

આવાર્ય:-વહેરાને કર્ણે જાપ દેવો. અથવા વહેરા આ-
લ વીણાદિ વાજિત્ર વગડાવવાં નિષ્ફલ છે તેમ આજ્ઞા વિ-
પ્રધક પુરુષનું ચારિત્ર નિષ્ફલ જાણવું. ॥ ૬૦ ॥

વળી આજ્ઞા શ્રષ્ટાચારિ કેવો છે તે કહેછે:-

આણા જઠં ચરણાં । વેસા દાસીણ

એહ તુહં ॥ કિંવાગ ફલ મસારં ।

તત્તાય સીસાઇચ્ચં નીરં ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-આજ્ઞાશ્રષ્ટ ચારીત્ર, વેશ્યા તથા દાસીના સ્નેહ
તુલ્ય કિંપાક ફલની પેરે અસાર, અથવા તમ્મ લોહને વિષે
શાંતિનક્ષત્રના જલની પેરે.

આવાર્ય:-વેશ્યા તથા દાસીનો સ્નેહ અથવા કિંપાકનાં
ફલ જેમ અસાર અને શાંતિનક્ષત્રનું પાણી તપેલા લોહા ઉ-
પર નાંચે તો નકામું જાય તેમ આજ્ઞારહિત ચારિત્ર નિર-
ર્થક જાણવું. ॥ ૬૧ ॥

વળી આજ્ઞા રહિત ચારિત્ર કેવું છે તે કહેછે:-

ગય જૂત કવિઠ ફલં । પયંગ રંગુવ તહયા

મિગ્ગ તન્હા ॥ વિણય વિહુણં રુવં ।

સંજારા ગુવ વિજ્જુલયં ॥ ૬૨ ॥

अर्थः—हाथीनुं खायेलुं कोठनुं फळ असार, तेम आज्ञा रहित चारित्र असार तथा पतंगना रंगनी पेरे, एटले पतंगना रंगने उडतां वार न लागे तेम आज्ञा रहित चारित्रने भ्रष्ट थतां वार न लागे. वळी मृग तृष्णानी पेरे एटले मृगतृष्णा राचि देखाय पण तृष्णा न भागे तेम आज्ञा रहित चारित्रथी मोक्ष रुप तृषा न भागे अने विनय विना रुपनी पेरे, एटले पुरुष घणो रुपवंत होय पण विनय विना शोभा न पामे तेम आज्ञा रहित चारित्रिओ घणी क्रिया करे पण शोभा न पामे. संध्यानारागनी पेरे, संध्यानो रंग एटले जेम लीला पीळा वादळना रंगने वेरातां वार न लागे तेम आज्ञा रहित चारित्रने भ्रष्ट थतां वार न लागे. वीजळीना झबुकानी पेरे, एटले जेम वीजळीनो झबकारो घणो वखत न रहे तेम आज्ञा रहित चारित्र पण घणी वखत न रहे. ॥ ६२ ॥

हवे आणा रहित धर्म केवो छे ते कहेछे.

नयण विहिणं सुमुहं ॥

रसोऽथा लवण नाव बाहिरिया ॥

निः विणा किं रज्जं ।

पिप्पलं विणाण परबंधो ॥ ६३ ॥

अर्थः—नयन विना सारु मुख, रसवती लवण भाव र-

हित, निति विनानुं राज, अने प्रेम, संबंध विना न होय.

भावार्थः—आख्यो विना जेम मुख न शोभे तेम, नाना प्रकारनी रसोइ होय पण ते मीठा विनानी, स्वादिष्ट न लागे तेम, न्याय विना राज्य शोभे नाहे पण नाश पामे तेम, प्रेम विना मांहो मांहे कोइने सगाइ सगपणनो संबंध न होय, तेम आणा रहित धमे पण न शोभे. ॥ ६३ ॥

वळी आज्ञा रहिन धर्म केवो छे ते कहेछेः—

लळि विष्णोण सुखं । सोऽरवि व

ज्जिह्वं च वस्त्राणं ॥ पुत्रं विष्णोण वंशो ।

तह आण विवज्जियो धम्मो ॥ ६४ ॥

अर्थः—लक्ष्मी विना सुख न होय, एटले धन्य धानादि लक्ष्मी विना संसारीक सुख न होय तेम आणा रूप लक्ष्मी विना जीव धर्म करे पण मांक्ष सुख न पामे. वर्जित व्याख्यान न शोभे, एटले व्याकरण, न्याय, काव्य कोसादिक चतुराइ विना व्याख्यान न शोभे तेम आणारूप चतुराइ विना धर्म न शोभे. पुत्र विना वंश न चाले एटले पुत्र विना जेम वंश न चाले तेम जिन वचन रूप पुत्र विना धर्मरूपी वंश न चाले तेमज पूर्वोक्त प्रकारे जिन आज्ञा वर्जित धर्म होय?

भावार्थः—पूर्वोक्त द्रष्टांतोमें मुख शोभा, वंशनी वृद्धि न

होय तेम आणा रहित धर्मनो वृद्धि न होय. ॥ ६४ ॥

हवे जिन आणा रहित धर्म कयों लेखे न आवे
ते द्रष्टांत सहित दृढ करेछे.

इकमय सुण रहित । दस गुणीन तहइ

कोमि माहप्पं ॥ तवीरहे किं सत्ता ।

लहेइ संखाइ सह मिह्लं ॥ ६५ ॥

अर्थः—एकडाना अंक ते मीडां सहित एटले एक-
डानो आंक मीडां सहित दस गुणा पामे, कोडि माहात्म्य
प्रत्ये एटले एकडाना आंक उपर एक शून्य चढावीए तो
दश थाय. वळो एक शून्य चढावीए तो सो थाय, ते उपर
एक शून्य चढावीए तो हजार थाय, ते उपर वळो एक च-
ढावीए तो दस हजार थाय, वळो ते उपर एक शून्य च-
ढावीए तो लाख थाय. एम अकेक शून्य चढावतां एकडा
उपर साते मींडे क्रोड थाय. पण ते एकमा विना शुं शून्य
एटले मींडां ते संख्यानुं मान पामे ? अर्थात् नज पामे.

भावार्थः--एकडा विना शून्य संख्यानुं मान न पामे. ६५

हवे द्रष्टांतनो द्वाष्टांत उपनय मेळवेछेः--

इकं जिणेंद आणा । सुन्नोवमिं आइ आण

રહિયાઈ ॥ વયદાણ સીલ નાળં ॥

ન લહઈ ફક્કંપિ તંવડયં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:—એકઠાના આંક સરીલો જિન વિતરાગની આ-
જ્ઞા, અને શૂન્ય મીઠાં સરીલાં વ્રત, દાન, શીલ, જ્ઞાન તે ન
પામે, એક તંવડીક માત્ર પણ મુલ ન પામે.

ભાવાર્થ:—જેમ એકઠાવિના મીઠાં લેલામાં ન આવે તેમ
જિન આળા વિના વ્રત તે સાધુનાં પંચ મહાવ્રત અને શ્રાવ-
કનાં ચાર વ્રત વળી દાન તે સુપાત્રાદિક દાન, સીલ તે વ્ર-
ત્સચર્યાદિક, નાળ તે સૂત, પટલા સર્વેનો ફદીયા માત્ર પણ
મુલ ન પામે. પટલે જિન આજ્ઞા વિના વ્રતાદિકનું કરવું તે
એકઠા વિનાનાં મીઠાં જેવું ફોગટ જાણવું. ॥ ૬૬ ॥

વળી આજ્ઞા રહિત અનુષ્ઠાન નિરર્થકપણું વતાવે છે:--

જો કોઈ આળા રહીત । પૂઆપમુહં
કરેઈતિ ક્કાલં ॥ તસ્સ વિસવમ સુહં ।

આળા વક્કં અણુઠાણં ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:—જો કોઈ પુરુષ જાજ્ઞા રહિત પૂજા પ્રમૂલ કરે
ત્રણે કાલ તેહને પણ સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાન, અચુલ્લ આજ્ઞા
બાહિર અનુષ્ઠાનપણા થકો.

भावार्थः—जिन आज्ञा सूत्र विधि विना पूजा प्रमुख
त्रण कालनां अनुष्ठान अशुद्ध जाणवां. ॥ ६७ ॥

हवे जे कोइ कहे विधि अविधि आज्ञा अनाज्ञाए जे जीम
चाल्युं आव्युं होय तेम करे. पण राग द्वेष न करे
तो फलदायकज छे. तेने मिश्रदृष्टिनुं द्रष्टांत
देइने तेना अनुष्ठाननुं निष्फलपणुं
बतावे छे.

जह कोइ मिस्सदिती । उन्नत कालं
करेइ सज्जायं ॥ नाळियर दिव मणुआ
अन्ने राजन्न दोसत्तं ॥ ६८ ॥

अर्थः—जेम कोइक मिश्रदृष्टि उन्नत काल पटले सांज
सवार सज्जाय आवश्यकादि क्रिया जेम नाळियेरधिपवासी
मनुष्य तेने धान्य उपर राग पण नहि ने द्वेष पण नहि.

भावार्थः—जेम नाळियेराधिपमें नाळियेर घणां होय ते-
थी त्यांना वासी मनुष्य नाळियेरज खाय. पण अन्ननां अ-
भावथी अन्न न खाय. पण ते अन्न उपर तेओने राग द्वेष
न होय. तेम कोइ प्राणी मिश्रदृष्टि थको आवश्यकादि क्रि-
या करे तो तेनी मिश्रक्रिया ते निष्फल जाणवी. ॥ ६८ ॥

હવે મિશ્રધર્મવાળા કેવા છે તે કહેછે :-

તે ડમરુક મણિ તુલ્લા । ઘંટા લાલુલ્લક
કચ કિંતણયા ॥ કુક્કર ચમ્મ રસિલો ।
સાયં ન લહેડ ગુસિણસ્સ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:—તે મિશ્રદષ્ટો વંત ડમરુક ડમરુકી તુલ્ય જાણવા.
ઉભયવંધિતપણાથી એટલે જેમ ડમરુક મણી એ તરફ વાંધેલું
હોય તેમ, મિશ્રદષ્ટીને વિધિ અવિધિ એ કર્મવંધ કર્તા થાય.
વળી ઘંટાના લોલની પેરે એટલે ઘંટાનો લોલ એ તરફ અ-
થડાય તેમ મિશ્રધર્મવાળો પંચ એ તરફ પાછો અથડાય અને
ચક્રધારા સમાન એટલે જેમ ચક્ર કરવત ધારાથી વેહુ તરફ
કપાય તેમ મિશ્રધર્મ વિધિ અવિધિથી વેડ તરફ કપાય,
વળી કુક્કર કહેતાં શ્વાનની પેરે ધર્મ આસ્વાદ રસિક સ્વાદ
સુખ ન પામે રસનો. એટલે જેમ શ્વાન રસનો સુખ સ્વાદ ન
પામે તેમ વિધિ અવિધિ કર્યો અનુષ્ઠાન ધર્મ રૂપ રસનો
સ્વાદ ન પામે. ॥ ૬૯ ॥

હવે ધર્મનું મૂલ્ય કહેછે:—

દંતણ મૂલો ધમ્મો । નવડ્ઠો જિણવેર
હિં સીસાણં ॥ તં સોઝણ સકન્ને ।

दंसण हीणो न वंदिवो ॥ ७० ॥

अर्थः—धर्मनुं मूळ दरसन एटले जेम वृक्षने मूळ होय तो फळ फूल तेम धर्म वृक्षनुं मूळ ते उपदेशपो जिन वितराग देवे शिष्योने ते सांभळी पोताना करणने विषे सम्यक्त हिन न वांदवो.

भावार्थः—धर्मनुं मूळ सम्यक्, जिन वितराग देवे उप-दिश्यो ते पोताना कर्णने विषे सांभळी सम्यक्त रहितने न वांदवो. ॥ ७० ॥

हवे घणा शास्त्रो भण्यो होय तोपण सम्यक्त विना संसारमां भमे ते कहे छेः—

समत्त रयणा न्मठा । जाणंता बहु वि-
हावि सत्ताइ ॥ सुद्धा राहण रहीआ ।
नमंति तढेव तढव ॥ ७१ ॥

अर्थः—सम्यक्त रत्न भ्रष्ट एटले जिनदर्शन भ्रष्ट, जा-णता थका पण बहु प्रकारनां शास्त्र जे शुद्ध आराधना आज्ञा रहित भमे त्यांनो त्यां जे संसारने विषे.

भावार्थः—अनेक प्रकारना शास्त्र भण्यो होय पण सम्य-क्त आज्ञा विना संसारमें वारंवार भमे. ॥ ७१ ॥

હવે જે દર્શન ભ્રષ્ટ્ર હોય તે આજ્ઞાદિકથી પળાવ્યા
જાણવો તે કહેછે:-

જે દંસણેણ જઘાનાણે । જઘાં ચરિત્ત
જઘા જે ॥ એ એ જઘ વિજઘાં ।

સેસંપિ જણં વિણાસંતિ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-જે દર્શને કરીને ભ્રષ્ટ્ર તે જ્ઞાનભ્રષ્ટ્ર, ચારિત્રભ્રષ્ટ્ર,
એ એકકેથી ભ્રષ્ટ્ર હોય તે બીજા વિનાશ કરે.

ભાવાર્થ:-જે સમ્યક્તે ભ્રષ્ટ્ર હોય તે જ્ઞાન, ચારિત્રે ભ્રષ્ટ્ર
હોય અને ચારિત્ર ભ્રષ્ટ્ર હોય તે દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર ત્રણે
કરી પ્રાયે ભ્રષ્ટ્રક હોય ॥ ૭૨ ॥

હવે જે પોતે ભ્રષ્ટ્ર હોય તે બીજાને પણ કૂડો દોષ
લગાડે તે કહેછે.

જે કેવિ ધમ્મ સીલા । સંજમ તવ નિય-
મ જોગ જુત્તાય ॥ તાણં દોષ જણંતા ।
જગા ભગત્તર્ણં વિંતિ ॥ ૭૩

અર્થ:-જે કોઈક ધર્મ સીલવંત, સંજમ, તપ, નેમ, જોગ,
જુક્ત પ્રતે તેઓ પ્રત્યે દોષવંત કહેતા થકા પોતે ભ્રષ્ટ્ર થયેલા

બીજા ગુણયુક્ત પુરુષોને ભ્રષ્ટ કહે છે.

ભાવાર્થ:-જે કોઈ પોતે તપ, સંયમથી ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે તે પોતાનો દોષ ઠાંકવાને ગુણવંત ઉત્તમ મુનીઓને પણ દોષ લગાડે તેને પોતાને જ દોષીલો જાણવો ॥ ૭૩ ॥

હવે જે દર્શન ભ્રષ્ટ થાય તે સિદ્ધિ પ્રત્યે ન પામે તે કહે છે.

જહ મુજંમિ વિણઠે । હમસ્સ પરિવાર ન-

હી પરિ વુદ્ધી ॥ તહ જીણ દંસણ જઠા ।

મુલ્લ વિણઠાણ સિદ્ધંતિ ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જેમ મૂલ વિણસ્યાં થકાં વૃક્ષનાં પરિવારનો નહિ પરિવૃદ્ધિ પડે તેમ વૃક્ષનું મૂલ વિણસતાં થકાં તેની શાખા પ્રશાખાની વૃદ્ધિ ન થાય તેમ જિનદર્શન ભ્રષ્ટ મૂલ નાશ થયે થકે ન સિદ્ધે.

ભાવાર્થ:-ધર્મરૂપ વૃક્ષનું મૂલ તે સમ્યક્ત્વ જે વિનાશ થયાં થકાં મોક્ષરૂપી ફૂલ, ફળ, ધર્મ વૃક્ષને ન લાગે. ॥ ૭૪ ॥

હવે મોક્ષ મારગનું મૂલ દૃષ્ટાંત સહિત વતાવે છે.

જહ મૂલાલ્લ ધંધો । સાહા પરિવાર વહુ

ગુણો હોઈ ॥ તહ જીણ દંસણ મૂલો ।

નિદિઠો મોક્ષ મગસ્સ ॥ ૭૫ ॥

अर्थः—जेम मूल थकी स्कंध होय वली शाखा प्रशाखादि बहु गुण होय एटले वृक्षनुं जो मूल होय तो स्कंध शाखा प्रतिशाखादि बहु गुणो होय तेमज जिनदर्शन मूल कह्यो, मोक्ष मारगनो.

भावार्थः—जेम वृक्षने मूल होय तो स्कंध शाखा प्रशाखादि बहु गुणो होय तेम धर्म वृक्षनुं मूल सम्यक् दर्शन होय तो व्रतादिकनी वृद्धि थाय तथा मोक्ष मारगनुं मूल जिनदर्शन जाणवुं. ॥ ७५ ॥

हवे सम्यक्त्वनुं फळ वतावे छे.

लघुणय मणु यत्तं । सहियं तह उत्तमेण गुत्तेणं ॥ लघुणाय समत्तं ।

अखय सुखं च मुखं च ॥ ७६ ॥

अर्थः—पामीने मनुष्य भव सहित, तेमज उत्तम गोत्रे करीने सम्यक्त्व पामीने अक्षयसुख मोक्ष प्रते पामे.

भावार्थः—सम्यक्त्वना प्रभावयी मनुष्य भव सहित उत्तम जाति गोत्र पामीने संसारना परंपर सुख भोगवी मोक्षपद पामे. ॥ ७६ ॥

हवे जिन वचननो ग्रहिमा वर्णवे छे.

જિણ વયણં નસહ મિણં । વિસય સુહ । વર-
 ંણં આણનિ નૂયં ॥ જર મરણ વાહિ હરણં ।
 સ્વય કરણં સઘ્ઘ ડઃસ્વાણં ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-જિન વચનરૂપ ઔષધ તે વિષય સુખરૂપ મહાવ્યા-
 થી તેનો વિરોચક સરીઁવો પ્રતિહત્ શક્તિવંત જરા મરણરૂપ
 વ્યાધિ હરવાવાળો વળી સર્વે દુઃખનો ક્ષયકારક.

ભાવાર્થ:-જિનવચન છે તે વિષય, કષાય, જન્મ, જરા,
 મર્ણરૂપ સમસ્ત દુઃખ હરણ કરવાને ઔષધ સમાન છે. જેમ
 સઘ્ઘ ઔષધે સ્વાધે સર્વે રોગ જાય તેમ જિનવચન આરાધતાં
 સમસ્ત સંસાર દુઃખથી વેગળો થાય. ॥ ૭૭ ॥

હવે જેને જિનવચન સાંભળ્યાં પળ કંઠા મોહની વેગળી
 ન થાય તે ઉપર કહે છે.

જિણવયણં નસહેણં । કંઠા વાહિ ન-
 ફિટ્ટેણ જેસિં ॥ અમિયંવિ સુવ્વતિસિં ।
 અણં તસો લહ્હ મરણાહ્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:-જિન વચનરૂપ ઔષધે કરીને કંઠા વ્યાધિ, પ-
 રદર્શન અભિલાષરૂપ ન ફીટે જેહને તેહને અમૃત વિષની પેરે
 પરિણમે અને અનંતા પામે મરણ પ્રત્યે.

ભાવાર્થ:-જેમ સર્પાદિકને અમૃત પાણું પળ વિષ થઈ જાય તેમ પરદર્શનના અભિલાષી પુરુષોને જિનવચનરૂપ અમૃત પળ વિષ થઈ પરિણમે તેથી તે અનંતા જન્મ મરણ પ્રત્યે પામે. ॥ ૭૮ ॥

હવે જે આગમના આચારશ્રદ્ધને પાઠે તેનો ફલ કહે છે.

સમયા ચાર જ્ઞાણં । જાણંતા લજ્જ
ગારવ જ્ઞાણં ॥ તે સિંપિ નઙ્ગિ વોહિં ।
પાવં અણુમોદ્ધ માણાણં ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:-આગમ આચારશ્રદ્ધ જાણતા થકા લાજને માનને ભયે કરીને પાઠે તે પ્રાણીઓને નથી વોધ વીજ પાપ પ્રત્યે અણુમોદતા થકાને.

ભાવાર્થ:-આગમ સમાચારી શ્રદ્ધને લજ્જા કરીને દટલે પોતાની જાતની લાજે કરી, દટલે એ મહારી જાતનો છે તે માટે માહરા વિના એની પ્રતિપાલના કોણ કરે અથવા ગૌરવ અભિમાન કરી દટલે એ મારી વડાઈ કરે છે તેથી મારે પાઠવા યોગ્ય છે. અને ભયે કરીને દટલે મંત્ર, જંત્ર તથા નાગ-ઈના ભયથી જાણે દટલે જો હું દહની પ્રતિપાલના નહિ કરું તો કાંઈક વિસ્તું કહેશે. ઇત્યાદિ જાણતા થકા જે આગમ શ્રદ્ધ સમાચારી ચાલવાની પ્રતિપાલના કરે છે તે પ્રાણીઓને

तेना अनाचारनी अनुमोदना करवावाळा बोध बीज रहित
जाणवा. ॥ ७९ ॥

हवे शुद्ध गच्छे वसे तेने दर्शन होय ते कहेछे.
गच्छाचारं डविहं । तिसुवि जोए सु
संजमो ठावि ॥ एाणंमि करण सुद्धे ।
अनिस्कणं दंसण होइ ॥ ८० ॥

अर्थः—गच्छाचार वे प्रकारे ग्रहणा सेवनारूप मन वचन
कायाए त्रिकरण योगे करीने संजम अनुष्ठान प्रत्ये करे ते-
वारे ज्ञान, त्रिकरण शुद्धि होवा छतां निरंतर दर्शन होय.

भावार्थः—शुद्ध समाचारीनुं ग्रहण करवुं, शुद्ध विनया-
दिकनुं आसेवन करवे गच्छ कहेवाय. पण पंचांगी विरुद्ध
आचरणाए गच्छ न कहेवाय ते पंचांगी आचरण शुद्ध गच्छमें
रह्यां थकां करण जोगनी शुद्धि थाय. अने करणजोग शुद्धि
थयां थकां निरंतर प्राणीने दर्शनशुद्धि थाय. ॥ ८० ॥

हवे सद्विहारूप व्यवहारादि सम्यक्त्व लक्षण कहेछे.

जीवाइ सद्वहणं । समत्तं जिणवरे
हिं पन्नत्तं ॥ व्यवहार निच्छएणं ।
जाणतो लदइ समत्तं ॥ ८१ ॥

अर्थः-जीवादिक नव पदार्थ तेनो श्रद्धानरूप सम्यक्त्व सामान्य केवळीना प्रधान तिर्थकर देवे प्ररूप्यो व्यवहार निश्चेथकी जाणतो थको प्राणी पापे सम्यक्त्व प्रते.

भावार्थः-जिन भाषित जीवादि नव पदार्थ तेने व्यवहार निश्चे सहित सद्वृत्तो सम्यक्त्व पापे. ॥ ४१ ॥

हवे मोक्षनुं प्रथम पगथीयुं वतावेछे.

जिण पन्नत्तं घम्मं । सद्वह माणस्स होइ

रयण मिणं ॥ सारंगुण रयणाणय ।

सो वाणं पढस मोक्खस ॥ ४२ ॥

अर्थः-जिन प्ररूप्यो धर्म ते प्रते सद्वृत्ता थकां होय सम्यक्त्वरूप रत्नसार भूत गुण रत्नाकरने अने ते सोपान एटले पगथीयुं प्रथम मोक्षरूप जवाने.

भावार्थः-जिन वितरागना प्ररूप्या धर्मनी जेने श्रद्धा होय ते प्राणी सम्यक्त्व रत्नरूप मोक्ष प्रसादनुं प्रथम पगथीयुं पापे. ॥ ४२ ॥

हवे वांदवा योग्य पुरुष वतावेछे.

दसणणाण चरित्ते । तव नियमे विणय

खंति गुण इद्धा ॥ ए एवि वंदणीया ।

जे गुणवाइ गणधराणं ॥ ४३ ॥

अर्थ:-दर्शन, ज्ञान, चारित्र, बली तप, नेम अने वि-
नय क्षमादि गुणवंत ए पण वंदनिक जे गुणना बोलवावाळा
गणधर महाराजना.

भावार्थ:-दर्शन, ज्ञान, चारित्र, तप, नेमादिकना पा-
ळवावाळा तेहज गणधरादिकोना गुण ग्राम बोलवावाळा जा-
णवा अने तेहज जिनशासनमें वांदवा योग्य समजवा. अने
जे पासत्थादिक गच्छ ममत्व कदाग्रही छे ते तप, नेम चा-
रित्रनी निंदाकारक गणधरादिकोना आवरणवाद बोलवा
वाळा जाणवा. ॥ ८३ ॥

हवे जे आज्ञायुक्त संजत उपर मच्छर धरे तेने मिथ्यादृष्टि
जाणवो ते कहेछे.

प्राणाजुतं संघं । दृढं जो मन्न एण

मच्छरितं ॥ सो संजम पडिवन्नो ।

मिच्छादिदि मुण्येयवो ॥ ८४ ॥

अर्थ:-आज्ञायुक्त संघ प्रत्ये देखीने जे प्राणी माने नही
मच्छर अभिमान थकी ते संजम प्रतिपन्न एटले संजमवान पण
मिथ्यादृष्टि जाणवो.

भावार्थ:-जे प्राणी सिद्धांत पंचांगी प्रमाणे आज्ञायुक्त
समाचारी करवावाळा तेओने गच्छ ममत्व कदाग्रह कहेके

પ્રતો નવા છે. અમે ઠેઠ પરંપરાના છીએ. પંચાંગી પ્રમાણે સ-
માચારી તો પૂર્વે હતી, હમણાં તો ગચ્છ મમત્વ પરંપરાએ ચાલે
તે સંઘ એવું કહી લોકોને ભ્રમાવે અને આજ્ઞાયુક્ત સંયને ન
માને વઢી તે ઉપર, મચ્છર, અભિમાન દ્વેષ કરે, તે સંજમ
પાઠતાથકા પળ મિથ્યાદૃષ્ટિ જાણવા. ॥ ૮૪ ॥

હવે જે પંચાંગી પ્રમાણે આજ્ઞાયુક્ત સાધુને દેહી સંતાપ થશે
તેનું ફલ કહેછે.

અમરાણ વંદિયાણં । રુવં દદુણ જે-

સિ મણતાવો ॥ સો સંતાવો તેસિં ।

જવેજવે રહોજ્જણંત ગુણો ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-દેવતાઓને વંદવાં યોગ્ય એવા સાધુ મુનિરાજોના
રૂપ પ્રતે દેહીને જેના મનને સંતાપ હોય, તે સંતાપ તે પ્રાણી
તે ભવે ભવને વિષે હોય અનંતગુણો.

ભાવાર્થ:-આજ્ઞાયુક્ત મુનિને દેહીને જે પ્રાણીને સંતાપ
ઉપજે તે પ્રાણી તે સંતાપનો ફલ ભવોભવ અનંતીવાર ભોગવે
પટલે સંસાર અનંતો કરે. ॥ ૮૫ ॥

હવે જે આગમ પ્રમાણે આચારમે વર્તતા ગારવ કરે તેનું
ફલ કહેછે.

આગમ માય રણાણં । સચ્ચુ વણે

કહા સુરસિદ્ધાણં ॥ જેગારવં કરંતે ।

સમ્મત્ત વિવક્ષિત્ત્વા હંતિ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-આગમ આચાર આચરતા પ્રતે વળી સત્ય ઉપદેશરૂપ કથાને વિષે રસિક તેઓના ઉપર જે ગૌરવ કરે તે પ્રાણી સમ્યક્ત વર્જિત હોય,

ભાવાર્થ:-આગમ પ્રમાણે આચારમાં વર્તતા થકા સત્ય ઉપદેશક એટલે આગમ પ્રમાણે જેવું સિદ્ધાંતોમાં કહ્યું છે તેવું પ્રરૂપે પણ લોક લજ્જાએ તથા ગચ્છ મમત્વ તથા પોતાની પૂજા માનતા વધારવાને અર્થે આગમ વિપરીત ન પ્રરૂપે તેઓના ઉપર જે પ્રાણિ ગારવ અભિમાન તથા દ્વેષાદિ કરે તો તે પ્રાણી સમ્યક્ત વર્જિત હોય, એટલે સમ્યક્તનો નાશ કરે. ॥ ૮૬ ॥

હવે મોક્ષનાં કારણ વતાવેછે.

નાણેણં દંસણેણય । તવેણ સંવરિણ
સંજમ ગુણેણ ॥ ચન્નપહંપિ સમાનંગે ।

મુખોદિં જિણેહિં પન્નત્તો ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-જ્ઞાનેકરીને, દર્શન સમ્યક્ત્વે કરીને, તપેકરીને, સંવરે કરીને, સંજમોપકાર મૂલગુણે કરીને, ચ્યારોના સમાયોગ, એટલે મેલાપે, મોક્ષ વિતરાગ દેવે પ્રરૂપ્યો.

भावार्थः—ज्ञान, दर्शन, तप, संवर, ए चार गुणना मे-
छापे संजमगुण होय ते संजमवंत प्राणीने मोक्ष होय पण ए-
कला श्रुतवाळाने मोक्ष न होय. ॥ ८७ ॥

हवे जात्यादि वांदवा योग्य छेके गुण वांदवा योग्य छे
ते उपर कहे छे.

नर देहं वंदि जड ! न जाइ कुल रुच

वण रुच ॥ गुण हीणं को वंदे ।

समणं वासा वयं वावि ॥ ८८ ॥

अर्थः—नहि, देह शरीर वांदवा योग्य कारण के सर्व प्राणी
भावने देह छे. नहि जातिमां नृपञ्च वांदवा योग्य, कारण के
सर्व जीवोने जातिछे. पीतापक्ष ते कुल ते पण वांदवा योग्य
नथी कारण के सर्व प्राणीओमां पांचे वर्ण छे. रुप ते पण वां-
दवा योग्य नथी एटले सर्व जीवोमें पुन्य प्रकृतिए करी रुप
लाधे छे. पण देशादिक गुणहिण कोण मुख वांदे ? साधुने
अथवा श्रावकने पण एटले नाम साधु तथा नाम श्रावक
नहि देहि नाम साधु नाम श्रावकनी जाति नाम साधु नाम
श्रावकनो कुल नाम साधु नाम श्रावकना वर्णरूप ते गुणहिण
वांदवा योग्य नथी गुण सहित वांदवा योग्य छे.

भावार्थः—तेओमां साधु श्रावकना गुण होय तो वांदवा

યોગ્ય છે. ગુણાધિકને વાંદવા એવું આગમમાં કહ્યું છે. તેથી જે ન્યુન ગુણઠાણાવાળો હોય તે અધિક ગુણઠાણાવાળાઓને વાંદે. ॥ ૮૮ ॥

હવે જ્ઞાનાદિકનું સાર વતાવે છે.

જ્ઞાનં નરસ્ત સારં । સારં જ્ઞાનસ્ત
શુદ્ધ સમત્તં ॥ સમ્મત્ત સાર ચરણં ।
સારં ચરણસ્ત નિઘ્વાણં ॥ ૮૯ ॥

અર્થ:-જ્ઞાન તે નરભવનું સાર વળી જ્ઞાનનું સાર શુદ્ધ સમ્યક્ત અને સમ્યક્તનું સાર તે ચારિત્ર અને ચારિત્રનું સાર, તે મોક્ષ.

ભાવાર્થ:-જ્ઞાનદર્શનનું સાર તે ચારિત્ર અને ચારિત્રનું સાર તે મોક્ષ જાણવું. ॥ ૮૯ ॥

હવે સમ્યક્ત રહિત ક્રિયા ફોગટ વતાવે છે.

દાણં વસણં લિઘ્નં । સીલં રંકુવ
પાલણં અહલં ॥ જરદાહુવ તવાહ ।
જ્ઞાણં હુવે નોયાણં ચ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ:-સમકિત વિના દાન તે વ્યસનરૂપ જાણવો. અને શીયલ રાંક ખીચારીની પેરે પાલવો. તે અફલ હોય. અને જ્ઞ-

રદાહની પેરે તપાદિક જાણવા. વઢી જે ધ્યાન તે દુઃખનો નિદ્રાન કષ્ટરૂપ જાણવું.

ભાવાર્થ:-સમકિત વિના દાન, શીઠ, તપ, ધ્યાન કરવા તે સંસાર વૃદ્ધિના કારણ જાણવાં પણ એથી ભવ ભ્રમણ ન ઘટે. ॥ ૯૦ ॥

હવે કુમતિ, કદાગ્રહ સહિત જે ક્રિયા કરે તેનું ફલ વતાવે છે.

કુગ્રહ ગ્રહ ગહિશ્રાણં । સુતીઠ જત્તાય

ચિત્ત જમણુવ્વ ॥ જમણુવ્વ જાવણાન્ત ।

દંસણ જઠેણ જાણેણ ॥ ૯૧ ॥

અર્થ:-કુમત, કદાગ્રહરૂપ ગ્રહે ગ્રહિત એટલે ગચ્છ મમત્વ કદાગ્રહમાં ફસેલાં પ્રાણીઓની તિથિયાત્રા તે ચિત્ત ભ્રમણરૂપ જાણવી, અને તેઓની ભાવના તે ભવ ભ્રમણરૂપ જાણવી. તેમજ દર્શન ભ્રષ્ટને પણ જાણવી.

ભાવાર્થ:-જે સમ્યક્ ભ્રષ્ટ જેટલી ક્રિયા કરે એટલી સર્વ ભવ ભ્રમણરૂપ જાણવી. ॥ ૯૧ ॥

હવે સંગ કુસંગના ગુણ દોષ વે ગાથાએ કરી વતાવે છે.

ચંદણ પવક પણુહિય । પરિમલ રસિથ્યા

વેરેવિ ચંદણયા ॥ ચંપક કુસુમ સુગંધિયા ।

તિલાન હોઈ ચંપિલ્લો ॥ ૯૧ ॥

અર્થ:-ચંદન વૃક્ષના પવને કરી પ્રેર્યા પરિમલ રસિક
બીજા પળ નિવાદિક વૃક્ષ ચંદન હોય. ચંપાના ફુલની મૃગંધે
કરીને હોય ચંપેલા નામે તેલ.

ભાવાર્થ:-જેમ નિવાદિક વૃક્ષ ચંદન વૃક્ષની સંગતે ચંદન
હોય અને તલનું તેલ ચંપાના ફુલની સંગતે ચંપેલ તેલ હોય,
તેમ સુપુરુષની સંગતે પોતે સુપુરુષ હોય. ॥ ૯૨ ॥

હવે કુસંગે કરી પોતે ભલો હોય તો પણ સ્વોદ્યા ગુણ મળી
હોય તે, તે કહે છે.

સાશક્ત સુસપ્તે । પમિયં મુત્તાહલં
ચ હાલ હલં ॥ સ્વપ્ન મુહેવર ધુસિણં ।
કંદલિ દલ મજ્જા સંપત્તં ॥ ૯૩ ॥

અર્થ:-શાંતિનક્ષત્રનું જલ સર્પના મુખમાં પડ્યું થકું વિષ
હોય, તથા છીંપના મુખમાં પડ્યું થકું મોતી હોય અને જલ-
નો વિંદુ કેતરમાં પડ્યો થકો રંગદાર થાય. અને કેલમાં પ-
ડ્યો થકો કર્પૂર હોય.

ભાવાર્થ:-તેવી રીતે પ્રાણી મલ્લાની સંગતે ભલો હોય
અને મુંડાની સંગતે મુંડો હોય. ॥ ૯૩ ॥

હવે જે રુડા પુરુષની સોવતથી પણ સુધરે નહિ તે કહે છે.

चंदण लठ जुअंगी । विसं न मिच्छंति
तस्स किं दोसा ॥ इत्थुगे किं चंदं ।

खार ते नेव मित्त हेइ ॥ ९४ ॥

अर्थ:-चंदनना वृक्षने विषे सर्प विंटाया रहे छे पण विष
न छोडे, ते गुं चंदननो दोष? वळी शेरडीनो अग्रभाग
खारो होय तेमां शेरडीनो शो दोष? अर्थात् कंइज नहिं.

भावार्थ:-चंदनने सर्प विंटाया थका पण विष न मेल्ले,
अने शेरडीनो गांठो खाराश न मेल्ले तो चंदन तथा शेरडी-
नो शो दोष? तेम सुपुरुषनी संगते दुष्ट स्वभाव न तजे तो सु-
पुरुषनो शो दोष? ॥ ९४ ॥

हवे वळी सुपुरुषनी संगते दोष न तजे ते कहे छे.

मिय मदं गंधे लसणं । न चाइयइ वि-
अप्पणो गंधं ॥ रविं कर पसरंतेहिं ।

अंधत्तं होइ उल्लु अणं ॥ ९५ ॥

अर्थ:-कस्तुरीनुं खातर करी लसण वावे तो पण न
त्यागे लसण पोताना आत्मानो दुष्ट स्वभाव ते गंध. तो तेमां
कस्तुरीनो शो दोष? अने सूर्यनी किरणो प्रसरे थके आंध-
लापणो होय गुं. घुअडनी जातिने तो सूर्यनो शो दोष? अ-
र्थात् कंइज नहिं.

ભાવાર્થ:-કસ્તૂરીની સંગતે લસણ ગંધ ન તજે. અને સૂ-
ર્યની કિરણે ધૂઅડ આંધળો થાય તો કસ્તૂરી તથા સૂર્યનો
શો દોષ ? તેમ સુપુરુષની સંગત થકાં પણ દુર્જન છે તે
દુર્જનપણું ન છાંડે તો સુપુરુષનો શો દોષ ? ॥ ૧૫ ॥

હવે એક ઉદરમાં ઉપન્યા પણ સરસ્વા ન હોય તે ઉપર કહેછે.

एगूअर समुपन्ना । सहजाया असह व-
द्विअ सरीरा ॥ न विहुंतिय समसीला ।

कक्कंदू कंट समतुल्ला ॥ ए६ ॥

અર્થ:-એક ઉદરને વિષે ઉપજ્યા, સાથે જનમ્યા, સાથે
વધ્યા, શરીરે સરસ્વા. તો પણ ન હોય સરસ્વા આચારવાળા
બોરના કાંટા જેમ,

ભાવાર્થ:-બોરના કાંટા એક ઠેકાણે ઉપજે. સાથે જન્મે.
સાથે વધે, પણ એક સ્તિદ્ધો હોય, અને એક વાંકો હોય તેમ
સજ્જન દુર્જન પુરુષ એક માતાના ઉદરમાં સાથે ઉપજે, સાથે
જન્મે, સાથે વધે, પણ પોતપોતાનું સજ્જન દુર્જનપણું છોડે
નહિ. ॥ ૧૬ ॥

હવે સાધુ અસાધુની સંગતનું ફલ વતાવે છે.

एवं परो वयारो । साहुअ साहुण
संग मारुढो ॥ सेवा संगाइ फलं ।

કુપત પતાણુ સારેણ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ:—એમ પૂર્વોક્ત દ્રષ્ટાંતે કરીને પરઉપકારવંત હોય, સાધુની સંગતે, અને અસાધુની સંગે આરુદ્ધમાન થયો થકો આગલ્યાને અપકારનો કરવાવાળો થાય. સાધુ અસાધુની જેવી સંગત કરે તેવા ફલને પામે. કુપાત્ર પાત્રને અનુસારે ફલ જાણવું.

ભાવાર્થ:—સાધુની સંગતે પર ઉપકારવંત હોય. અને અસાધુની સંગતે પરને અપકારકારક થાય જેમ કુપાત્રને દીધાં દુષ્ટ ફલ પામે, અને સુપાત્રને દીધાં સારાં ફલ પામે. ૯૭

હવે જે સજ્જન હોય તે દુર્જનની સંગતે પણ દુર્જનતા ન કરે તે ઉપર દ્રષ્ટાંત કહેછે.

કિં કારમણિ નિવૃત્તો । વેરૂલિયો કિં
હવેઈ કારયમણા ॥ કસવટ્ટે હિંધસિયં ।

કિં કણયં હોઈ મસિ વરન્નં ॥ ૯૮ ॥

અર્થ:—શું કાચમણિ ભેગું મેલેલું વૈદુર્યમણિ હોય શું કાચમણિ ? અને કસોટીએ વડ્યો શું કનક હોય કાલુવર્ણ ?

ભાવાર્થ:—કાચ ભેગું વૈદુર્યરત્ન મેલેલું કાચ ન હોય, અને સોનું કસોટીએ વડ્યું રૂપામ ન હોય તેમજ સજ્જન દુર્જન સંગતે દુર્જન ન હોય. ॥ ૯૮ ॥

હવે સમ્યક્ત રત્નનું હર્લમપણું વતાવે છે.
 લજ્જઈ વિમાણ વાસો । લજ્જઈ લીલાય
 વત્તિયા લઢ્ઢી ॥ ૬૬ આહરિયં ન લભઈ ।
 હુલ્લહ રયણુઠવ સમત્તં ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:—પામે વિમાનવાગોપણું વઢી ક્રોડાળ કરીતે લ-
 ક્ષ્મી, એક ન પામે હુલ્લમ રત્નની પેરે સમત્તં:

ભાવાર્થ:—દેવલોક મલ્લું, રાજ્ય લક્ષ્મી મલ્લવી, સર્વે
 મુલ્લમ છે, પણ સમકિત ગયું પાતું પામતું વહુ હર્લમ છે. ॥૬૯॥

હવે આજ્ઞા રહિત ધર્મનું નિરર્થકપણું વતાવે છે.

સંજમ રહિયં લિંગં । દંસણ જ્ઞઠં ન સં-
 જમં જણીયં ॥ ડ્રાણા દિળં ધમ્મં ।
 નિરત્થયં હોઈ સઠ્ઠં પિ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ:—સંજમ રહિત લિંગ ન શોમે. અને દર્શનભ્રષ્ટને
 સંયમ ન હોય. વઢી આજ્ઞા રહિત ધર્મ નિરર્થક હોય.

ભાવાર્થ:—સંજમ રહિત લિંગ, સમકિત રહિત સંજમ
 આજ્ઞા રહિત ધર્મ એ ત્રણે નિરર્થક જાણવાં. એતાવતા લિંગ
 સંયમ, ધર્મ એ સર્વે સમ્યક્ત આજ્ઞાવિના ફોગટ જાણવાં. ૧૦૦
 હવે જે પ્રાણી જિન વચન ન પામે તેના હવાલ વતાવે છે.

જિણ વચનં મલહંતાં । જીવા પાવંતિ
તિરુત્ત્વ હુત્ત્વાઈ ॥ લહિત્તણં સંપમતા ।
તાણં ચિય ધોર સંસારો ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ:—જિન વિતરાગનાં વચન નથી પામ્યા, તે પુરુષ પામે
તે તિક્ષ્ણ દુઃખ પ્રતે. અને વળી પામીને પ્રમાદ કરે, તે પ્રમા-
દી ધોર હુઃખ રૂપ સંસારને વિષે રજાલે.

ભાવાર્થ:—જે જિન વચન ન પામે તે તો તિક્ષ્ણ દુઃખ
પામેજ, પણ જે પામીને પ્રમાદ કરે તે ધોર સંસારમાં રજાલે
॥ ૧૦૧ ॥

હવે સંસારમાં પ્રાણી શાથી રજાલે તે કહેછે:
ગય પારે સંસારે । આણા નિહણા અ-
ણંત સોકાલં ॥ નલહંતિ વોહિલાજં ।
લહિત્તણં કેવિહારંતિ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:—ગયો છે પાર જેનો એવા અપાર સંસારને વિષે
જિન આજ્ઞા રહિત અનંતા કાલ સુધી ન પામે. વોધ વીજ
અને વળી પામીને પણ કોઈક પ્રાણી હારે છે.

ભાવાર્થ:—આ અપાર સંસાર સમુદ્રમાં અનંતા કાલ સુધી
ભ્રમતાં પણ જીવને સમ્યક્ત પામવું દુર્લભ છે. એવું સમ્યક્ત જે
પ્રાણી હારી જાય તેને શું કહેવું ? ॥ ૧૦૨ ॥

(૧૭૪)

હવે કેઇક પ્રાણી કર્પણપણાથી સમ્યક્ત દારે તે કહેછે.
કિંચ તણેજ કોઈ । દોસે પચડેઈ સાધુ
સંધાણં ॥ જંપડં ધવન્નવાયં । સંગં ન
કરે સુસાધુણં ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:—કૃપણપણે કરીને કોઈક પ્રાણી દોષ પ્રગટ કરે,
સાધુ સમુદાયનો અથવા સુમાર્ગવંત સાધુ અને ચતુર્વિધ સંઘ
પ્રતે તેઓના અવર્ણવાદ વોલે. વળી કૃપણપણાના દોષથી સંગ
પ્રતે ન કરે સુસાધુનો.

ભાવાર્થ:—જે પ્રાણીમાં કૃપણપણાનો દોષ હોય, તે પ્રા-
ણી ભલા સાધુસંગના અવર્ણવાદ વોલે. અને સુસાધુનો સંગ
પણ ન કરે, છટલે લડે ત્રચરચું પડશે કે આપતું પડશે
તેથી. ॥ ૧૦૩ ॥

હવે જે દુષ્ટ પ્રાણી ભલા સાધુનો નિંદા કરે
તેનાં ફલ કહેછે.

હઠા સુ સાધુ નિંદા । ઇહ પરલોએ વીહ
દારિદ્રા ॥ પદ્મ જન્મં વિઘ્નકરિ । સુ
પસ્કા વાયેણ દઠવ્વા ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:—હોટી ભલા સાધુનો નિંદા. તે આ લોકને વિષે

પરલોકને વિષે દુષ્ટ દારિદ્રપણું પામે. વઢી જન્મો જન્મ વિ-
વ્રકારી તે સાધુની નિંદા અનેક વિવ્રનો કરવાવાળી થાય.
મુપસંના ત્યાગે કરીને જાણવી.

ભાવાર્થ:-જે પ્રાણી મુસાધુઓની નિંદા કરે, જે એ વાર-
કુઝની ગોચરી કરેછે વઢી મઝ મલીન ગાત્રે રહેછે. સફેત
કપડાં પેહેરેછે. પણ રંગતા નથી પરંપરાની વાત નથી માન-
તા સિદ્ધાંત પરંપરા જે મંહેણ કરેછે. દેવદેવીની સ્તુતિ નથી
કરતાં ઇત્યાદિક નિંદામાં પ્રવર્તે તે પ્રાણી આલોક પરલોક-
મેં દરિદ્રી થાય અને જન્મો જન્મમેં દાન, લાભ, ભોગ ઉપ-
ભોગનાં વિવ્ર પામે. વઢી તેને મલો પક્ષતો મલેજ નહીં. ૧૦૪
હવે એટલા પ્રકારે વૌધવૌજ પામ્યો થકો પણ હારે તે કહેછે.

હૃદ તણેણ પિસુણતણેણ । હવિયટ્ટ કોહ
બહુલેણ ॥ હારંતિ વોહિ લાખં ।

કીમ પર્યાય જાયંતિ ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થ:-દુષ્ટભાવે કરીને પિસુનપણે ચૂગલી કરવે કરીને
હુવિદગ્ધપણે કરીને ક્રોધના બહુલપણે કરીને એટલા કારણ
થી હારે વોધી લાભ પ્રતે અને મરીને ક્રીડા પતંગીયાના અ-
વતાર પામે.

ભાવાર્થ:-આજ્ઞાયુક્ત સાધુઓ ઉપર દુષ્ટભાવ ચિંતવે. તે-

ઓની ચૂગલી કરે તેઓ ઉપર ક્રોધ કરે તે પ્રાણી ક્રીડા
પ્રતંગિયાની યોનિપ્રત્યે પામે. ॥ ૧૦૫ ॥

હવે જે પરપુંઠે સાધુઓની નિંદા કરે તેનાં ફલ કહે છે.

પિટ્ટિમંસે રસિત્રા । જલ સપ્પિણી પમુહા
રુહિર સોસાય ॥ વાલય મિજઙ્ગા કિમિત્રા ।
જાયંતિથ્થ ડહ્મિન્ન ગંધીલ્લા ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ:-પૃષ્ઠ માંસ રસિક એટલે પુંઠે દોષના વોલવાવાળા
તે જલ સર્પણી પ્રમુખ રુધિર સોસવાવાળી જલો, વાળા અને
વિષ્ટાના ક્રિમીઆ પ્રમુખ જન્મે, દુર્ગંધા શરીર.

ભાવાર્થ:-જે સાધુની પરપુંઠે નિંદા કરે, તે જલ સર્પ, જ-
લો, વાળા, વિષ્ટાના ક્રિમીઆ પ્રમુખ પૂર્વે કહ્યા તેવા અવતાર
પ્રત્યે પામે. ॥ ૧૦૬ ॥

હવે સાધુ અસાધુની કોઈની પણ નિંદા ન કરવી, અને કરે
તે એવા દુઃખ પ્રત્યે પામે તે કહે છે.

ટૂંટા મુંગા અંધા । દારિદ્રા ઘોર ડસ્ક
બાહુલ્લા ॥ સૂલા ત્તિન્ન સરિરા ।
સાહુ અસાહુણ નિંદાણ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:-હાથ પગ ટૂંટા હાથ તેને ટૂંટા કહીએ. વોલી ન

શકે તેને મુંગા કહીયે. આંખે ન દેખે તે, અને દરિદ્રી તે ધના-
દિ રહિત. અનેક પ્રકારનાં દુઃખ સૂઝે મેઘ શરીર એક વૃ-
ક્ષના મૂળને મેદીને વીજો વૃક્ષ ઊગે તે મૂળ મેદી કહીએ. એવા
અવતાર પામે, સાધુ અસાધુની નિંદા થકી.

ભાવાર્થ:-છતા અછતા દોષના નામ લઈને રાગદ્વેષ કરે
તેને નિંદા કહીએ. પણ શિક્ષા બુદ્ધિએ કહીએ તે નિંદા ન ક-
હીએ. અને રાગ દ્વેષ બુદ્ધિએ નિંદા કરે તે ટુંટા, મુંગા, આંધળા,
સુલભિન્ન શરીર इत्यादि पूर्वोक्त અવતાર પામે. ॥૧૦૭॥
હવે જે પરને વંચે અથવા પરાયા અપવાદ બોલે તે ઉપર કહેછે.

પર વંચણેણ રત્તાં । પરાપવાણ અ-

પ્પ સંસણથ ॥ તાણં કત્તો બોહિ ।

પરમપ્પાણયા ચ બોલ્લેહ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:-પરને ઠગવાને રક્ત, પરાયા અવર્ણવાદ બોલવાને
પોતાના આત્માની પ્રસંસા કરે તે પ્રાણીઓને કિહાંથી બોધ
વીજ. પોતાના અને પરના આત્માને સંસારમાં બોલે.

ભાવાર્થ:-મોઢા જીવોને જૂઠો ધર્મ. વતાવીને ઠગે અને
ધર્મવંતના અપવાદ બોલે, પોતાની પ્રસંસા કરે તે પ્રાણીઓના
પિંડમે સમ્યક્ત તો કિહાંથી હોય પણ પોતાના અને પરના
આત્માને સંસારમાં ઢવોલ્લાવાલ્લા જાણવા. ॥ ૧૦૮ ॥

હવે કોઈના પણ અવર્ણવાદ ન બોલવા પણ પાંચના અપવાદ
તો અવશ્ય વર્જવા તે કહે છે.

ઠાણઆંગે જ્ઞાણિયં । પંચ એહ મવણ
વાય બહુલેણ ॥ ઉલ્લહ બોહિય જાવં ।
જહંતિ જિવાય ણિચ્છંપિ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થ:-શ્રી ઠાણાંગજીને વિષે કહ્યું છે. પાંચના અવર્ણ-
વાદ વહુલપણાએ કરીને દુર્લભ બોધી ભાવ પ્રતે પામે જીવ
નિરંતર.

માવાર્થ:-અરિહંત કેવલી પ્રરુપ્યો ધર્મ અને સૂત્ર સિદ્ધાંત
વલી ચતુર્વિધ સંઘ અને બ્રહ્મચર્ય પાળીને જે દેવ થયા, એ
પાંચેના અવર્ણવાદ બોલે તે જીવ દુર્લભ બોધીપણું પામે. ॥
હવે એ પાંચના સુવર્ણવાદ બોલતો જીવ સુર્લભ બોધી થાય
તે કહે છે.

એસિં સુવન્ન વાણે । જીવા પાવંતિ સુજ-
હ બોહિત્તં ॥ જહ મગ હાહિવ કણેન્દ્ર ।
એહિં જહં સુસમ્મત્તં ॥ ૧૧૦ ॥

અર્થ:-પૂર્વોક્ત પાંચેના મહા ગુણ બોલવે કરી જીવ પામે
સુર્લભ બોધીપણું જેમ મગધ દેશનો અધિપતિ શ્રેણિક રાજા
શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ આદે દેવે એ પામ્યા. ક્ષાયક સમ્યક્ પ્રતે.

ભાવાર્થ:-શ્રેણિક, કૃશ્ન, પ્રમુખ મહાવીર તથા નેમનાથ
સ્વામીની વંદન પૂજન સ્તુતિ કરી ક્ષાયક સમ્પત્તિ પામી તિ-
ર્થકર ગોત્ર વાંધ્યો એ કથા આગલ કહેશે. ॥૧૧૦॥

હવે ધર્મ, પાપનો પ્રભાવ દૃષ્ટાંતે કરી વતાવે છે.

ધમ્મા જયંતુ વંતો । લલિ અંગ કુસુમ રુઢ
લહરિ વોહિ ફલં ॥ વહુવિ તરવા લિનં વિહુ ।

જીમ કુમા રુઢ જાયંતિ ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થ:-ધર્મ થકી જય હોય નિશ્ચે કરીને લલિતાંગ કુમા-
રની પેરે પામે. વોધ વોજ ફલ પ્રતે. અને પાપના પ્રભાવથી
વહુલ સંસાર પરિભ્રમણથી વળ્યો થકો પણ ભીમકુમારની
પેરે. સંસારમાં જન્મે.

ભાવાર્થ:-ધર્મના અવર્ણવાદ ન બોલવે કરી લલિતાંગ
કુમારની પેરે, વોધ વોજ પામે. અને ધર્મના અવર્ણવાદ બોલવે
કરીને ભીમકુમારની પેરે સંસાર વધારે. ॥ ૧૧૧ ॥

હવે સત્ત્વ, મુમતા ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે.

ધમ્મિહ્વ દામ નણ ડ્યા । સત્તેણ અગઢ

દત્ત નરવણો ॥ સમયા એવ વદંતો ।

મુણિ વડ મે પારિઠ જાણ ॥ ૧૧૨ ॥

अर्थः—धाम्मल दवदंतक सत्त्व धर्मे करी सुख पाम्या व-
ली सत्त्वे करीने अगडदत्त राजा सुख पाम्यो. सुमताए करी
दवदंत रुषि अने सुनीपति, मेतार्य रुषि जाणवा.

भावार्थः—सत्त्व सुमता धारण करतो प्राणी अक्षय सुख
प्रते पामे. ॥ ११२ ॥

हवे कोइ सुलभ बोधि प्राणी कुलिंगमे रह्या थका पण
स्वभावे तथा धर्माचार्यना बोधथी प्रतिबोध पामे
ते कहे छे.

धन्नो वक्कलचीरी । कुलिंग मज्जेवि
जहइ समत्तं ॥ धन्नो सुबुद्धि मंति ।
धम्मायरियान्न पडिबुद्धो ॥ ११३ ॥

अर्थः—धन्य छे वल्कलचिरि प्रते कुलिंगताए पण पा-
म्यो सम्यक्त प्रते अने धन्य छे सुबुद्धि मंत्री प्रत्ये धर्माचार्य
थकी प्रतिबोध पाम्यो.

भावार्थः—कुपंथ मारगे पड्या सुधर्म देखी तथा आचा-
र्यादिकना उपदेशथी बोध पामे ते प्राणी पण धन्य कृत
पुन्य छे. ॥ ११३ ॥

हवे ग्रंथ समाप्ति मंगल करवाने जिनपाडिमानो बहुमान
मंगल करे छे.

વિહિમ્ વિહિં ચ નયાણં । વિંવ દિદું
 જિણંદ દેવાણં ॥ સિદ્ધાણં સંઘવણં ।
 કાયઘં નિઝણ બુદ્ધિણ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:-વિધિ વઝી અવિધિ પ્રતે ન જાણે. વિંવ દેહી જિ-
 નેશ્વર દેવનો સિદ્ધનો સ્તવન કરવો. નિપુણ બુદ્ધિના ધર્મીને.

ભાવાર્થ:-વિંધિ અવિધિ ચૈત્યની માલમ ન હોય. તોપણ
 સમકિત દ્રષ્ટિને જિન માહારાજનો વિંવ દેહી સિદ્ધોની પેરે
 સ્તવન પંચ પરમેષ્ઠિરૂપ સ્મરણ કરવો. ॥ ૧૧૪ ॥

હવે ગ્રંથ સમાપ્તિ કરે છે.

આગમ અદુતરિઆ । રહ્યા સિરિ અ-
 જયદેવ સૂરિહીં ॥ પઠિઆ હરેશ પાવ ।
 ગુણિઆ અપ્પેહ બોહિ ફલં ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ:-આગમ અદુત્તરિ રચી સોભાવંત અભયદાનનાં
 દાતાર શ્રી તિર્થંકરદેવ અથવા સમસ્ત ભયના નિવારવાવાળા
 દેવ તે તિર્થંકરદેવ અથવા અભયદેવસૂરિ નવાંગ વૃત્તિ કર્તા-
 ણ ભણી થકી હરણ કરે પાપ પ્રતે. અને ગંણી થકી આપે
 બોધ બીજ ફલ પ્રતે.

ભાવાર્થ:-આ આગમ અષ્ટોત્તરિ નવાંગ વૃત્તિકાર અમ-
યદેવસૂરિની રચેલી તે મળતાં થકાં તો પ્રાણીઓના પાપ દ-
રણ કરે, અને ગણ્યાં થકાં, સાંભળ્યાં થકાં વોધ વોજ પ્રતે
પામે. ॥ ૧૧૫ ॥

॥ ઇતિ આગમ અષ્ટોત્તરિસૂત્ર ભાષા સમાપ્તઃ ॥

॥ શુભંજવતુ ॥

॥ श्री जिनायनमः ॥

॥ अथ अध्यात्म वावनी लिख्यते ॥

माया जाल मुक परी, सुत चारित्र विचार ॥

जब जल तारण पोत सम, धर्म हिया मां धारा ॥ १ ॥

धर्म धकी धन संपजे, धर्म सुखीया होय ॥ धर्म

धन बाधे धणुं, धर्म करे जग कोय ॥ २ ॥ धर्म

करे जे प्राणीया, ते सुखीया जब मांहि ॥ जग मां

सहु जीजी करे, आवी लागे पाय ॥ ३ ॥ धर्म

धर्म सहुको करे, पण धर्म न जाणे कोय ॥ धर्म

शब्द जग मां वडो, विरला बुजे सोय ॥ ४ ॥ आ-

तम साखे धर्म जे, त्यां जननुं शुं काम ॥ जन

मन रंजन धर्मनुं, मूल न एक बदाम ॥ ५ ॥ पो-

चेगा तब कहेगा, तब लग कह्यो न जाय ॥ मन

मेरा मसकरो, जडके जागी जाय ॥ ६ ॥ भाणस

होना मुशकेल हे, तो साधु किहांसे होत ॥ साध

हुआ तब सिद्धि जया, केणे न रहि जोत ॥ ७ ॥

साधु जया तो क्या हुवा, न गया मनका द्वेष ॥
 समताशुं चित्त लाय कर, अंतर दृष्टि देख ॥ ७ ॥
 चेतन ते परच्यो नहीं, क्या हुवा व्रत धार ॥

शाल विहुणा खेतमें, वृथा बनाइ वाम ॥ ८ ॥
 आतम अनुभव वासकी, कोइक नवली रीत ॥
 नाक न पसरे वासना, कोन ग्रहे परतीत ॥ ९ ॥
 जिन वाणी नीत्युं नमी, कीजे आतम शुद्ध ॥ चि-
 दानंद सुख पामीये, मिटे अनादि अशुद्ध ॥ १० ॥
 शुद्धात्म दरसन विना, कर्म न छुटे कोय ॥ ते
 कारण शुद्ध आतमा, दर्शन करो थिर होय ॥ ११ ॥
 आतम अनुभव रमण अइ, मिटे मोह अंधार ॥
 आप स्वरूप मे जल हळी, नहीं तस अंत अपार
 ॥ १२ ॥ तिहां आतम त्रिविधा कह्यो, बाहिर अं-
 तर नाम ॥ परमात्म तिहां तीसरो, सो अनंत
 गुण धाम ॥ १३ ॥ पुजलसैं रातो रहे, जाने एह
 निधान ॥ तस जाने दोने रह्यो, बहिरात्म अभि-

ध्यान ॥१५॥ [अथ अंतर आत्मा लक्षण.] पुञ्जल
 खल संगी परे सेवे अवसर देख ॥ तनु शक्ति ज्युं
 लकडी, ग्यान जेद पद लेख ॥१६॥ बैरातम तज
 आत्मा, अंतर आत्म रूप ॥ परमात्मने ध्या-
 वतां, प्रगटे सिद्ध स्वरूप ॥ १७ ॥ पुञ्जल जाव रुचे
 नही, ताथे रहे उदास ॥ सो अंतर आत्म लहे,
 परमात्म प्रकास ॥१८॥ सिद्ध स्वरूपी जो कहुं,
 पण कछु न देखुं रूप ॥ अंतर दृष्टि विचारतां,
 ऐसे न सिद्ध अनूप ॥१९॥ अनुभव गोचर वस्तु-
 का, जाणे एहि अलाद ॥ केणण सुणण में किशुं
 नहो, पामे परम अलाद ॥२०॥ आत्म परमात्म
 दाइ, अनुभव रस संगते ॥ द्वैत जाव मल निसरे,
 जगवंतनी जगते ॥ २१ ॥ आत्म संगे विलसतां,
 प्रगटे वचनातीत ॥ महानंद रस मोकळो, स-
 कल उपाधि रहित ॥२२॥ सिद्ध स्वरूपी आत्मा,
 समता रस भरपूर ॥ अंतर दृष्टि विचारतां, प्रगटे

आत्म रूप ॥ १३ ॥ आपे आप विचारतां, मन
 पामे विसराम ॥ रस स्वाद सुख उपजे, अनुभव
 ताको नाम ॥ १४ ॥ अनुभव चिंतामण रतन,
 अनुभव हे रस कूप ॥ अनुभव मार्ग मोक्षको,
 अनुभव शुद्ध स्वरूप ॥ १५ ॥ चिदानंद चिन्नमय
 सदा, अविचल जाव अनंत ॥ निर्मल ज्योत नि-
 रंजलो, निरालंब जगवान् ॥ १६ ॥ केत कमल पर
 पंथकी, नीसंगे निरलेप ॥ जिहां विजाव डुर जा-
 वनो, नही लव लेशे खेप ॥ १७ ॥ जु नवनित
 बल जळबलै, तब प्रगटे घृत खास ॥ तब अंतर
 आत्म थकी, परमात्म परकास ॥ १८ ॥ सुद्धात्म
 जावे रहे, तब प्रगटे निर्मल ज्योत ॥ ते त्रिभुवन
 शिर मुगट मणी, गड़ पाप सवि ठोत ॥ १९ ॥
 निज स्वरूप रहेतां थकां, पर स्वरूपको नास ॥
 सहेज जावथी संपजे, नर ते वचन विजास ॥ २० ॥
 अंतर दृष्टि देखीये, पुञ्जल चेतन रूप ॥ पर परण-

ती होय वेगली, न पडे ते नव कूप ॥ ३१ ॥ अं-
 तरगत जाण्या विना, जे पदेरे मुनी वेत ॥ शुद्ध
 क्रिया तस नवि होये, इम जाणी धरो नेहा ॥ ३२ ॥
 अंतरगतनी वातडी, नवि जाणे मति अंध ॥ के-
 वल लिंगधारी तणो, न करो ते प्रसंग ॥ ३३ ॥
 अंतर आत्म स्वप्नाव ठे, ते जाणे मुनिराय ॥
 कर्म मेल दूर करे, इम जाणो मनमांहि ॥ ३४ ॥
 आत्म वस्तु स्वप्नाव ठे, ते जाणे रिपि राय ॥
 अध्यात्म वेदी होयके, इम जाणो मनमांहि ॥ ३५ ॥
 आत्म ध्याने पूर्णता, रमता आत्म स्वप्नाव ॥
 अष्ट कर्म दूर करे, प्रगटे शुद्ध स्वप्नाव ॥ ३६ ॥
 लाख कोम वरसां लगे, किरियाये करी कर्म ॥
 ग्यानी सासो सासनां, इम जाणे ते मर्म ॥ ३७ ॥
 अंतर मेल सवि उपसमे, प्रगटे शुद्ध स्वप्नाव ॥
 अव्यावाध सुख जोगवे, करी कर्म अज्ञाव ॥ ३८ ॥
 अक्षय रुद्धि लेवा जणी, अष्ट कर्म करो दूर ॥

अष्ट करमना नाशथी, सुख पामे नरपूर ॥३९॥
 संतोषी सदा सुखी, सदा सुधा रस लीन ॥ ४० ॥
 शदिक जस आगले, दीसे दूखीया दीन ॥ ४० ॥
 जे सुख नही सुररायने, नहि राया नहि राय ॥
 जे आतम सुख अनुजवे, ते संतोष पसाय ॥ ४१ ॥
 सुरगुण सुख त्रिहुं कालनां, अनंत गुण ते कीध ॥
 अनंत वर्गे वर्गित कस्यो, तोपण सुख समीध ॥ ४१ ॥
 ते सुखनी इच्छा करो, तो मुको पुजल संग ॥ अ-
 ढप सुखने कारण, दुःख जोगवे परसंग ॥ ४३ ॥
 [अथ परमात्म लक्षण.] प्यारो आप स्वरूपमां ॥
 न्यारो पुजल खेल, सो परमात्म जाणीये ॥ नहि
 जस भवको मेल ॥ ४४ ॥ नामातम बहिरात्मा,
 थापना कारण जेह ॥ सो अंतर इव्यात्मा, प-
 रमातम गुण गेह ॥ ४५ ॥ जावातम सो देखीये,
 कर्म मर्मको नाश ॥ जो करुणा जगवंतकी, जावे
 जाव नदाश ॥ ४६ ॥ परम अध्यात्मने लखे, स-

दगुरु केरे संग ॥ तिनको नव सफलो हुवे, अ-
 विहम प्रगटे रंग ॥ ४७ ॥ धर्म ध्यानको हेतु एह,
 शिव साधनको खेल ॥ एसो अवसर कब मिले,
 चेत सके तो चेत ॥ ४८ ॥ वक्ता ओता सवि मीले,
 प्रगटे निज गुण रूप ॥ अक्षय खजानो ग्यानको,
 तीन भुवनको जूप ॥ ४९ ॥ अष्ट कर्म वन दाहिके,
 ज्ञये सिद्ध जिन चंद ॥ तासम जो अप्पा गणो,
 ताकुं वंदे इंद्र ॥ ५० ॥ कर्म रोग औषध समी,
 ग्यान सुधा रस वृष्टि ॥ शिव सुख अमृत सरो-
 वरे, जय २ सम्यक् दृष्टि ॥ ५१ ॥ ग्यान वृक्ष सेवो
 जविक, चारित्र समकित मूल ॥ अमर अंगम
 फल पद लदे, जिनवर पद विफूल ॥ ५२ ॥ इति
 श्री अध्यात्म बावनी संपूर्णम् ॥

॥ अथ ज्ञान पट्टीशीना दोहा ॥

सूरनर तिरिजगज्योतिमें, नरक निगोद ज-
 मंत ॥ महा मोहकि नींदसो, सोये काल अनंत

॥१॥ जैसे ज्वरके जोरमें, जोजनकी रुची जाय॥
 तेसेकु कर्मके जेद, धर्म वचन न सोहाय ॥ १ ॥
 लागे भूख ज्वरके गये, रुचीशुं लेव आहार ।
 अशुज मिटे शुजके जगे, जाणे धर्म विचार॥३॥
 जैसे पवन ऊकोरते, जलमें उठे तरंग ॥ तौ म-
 नसा चंचल नइ, परिग्रहके परसंग ॥ २ ॥ जहां
 योन नहि लंचरे, तहां न जल कल्लोल ॥ तौ सब
 परिग्रहकुं तजे, मनसा होए अडोल ॥५॥ जो काहु
 विषयर डसे, रुचीसो नीवचवाय ॥ तौ तुम-
 समताशुं मढे, मगन विषय सुख पाय ॥६॥ निव-
 रसन परसे नहि, निरविष छन जब होय ॥
 मोह घटे ममता मिटे, विषय न बंधे कोय ॥७॥
 ज्यौ नौका बिड़ चढे, बुढ़े अंध अदेख ॥ तौ तु-
 म नवजलमें पडे, वीन विवेक धरी नेखे ॥ ८ ॥
 जहां अखंडीत गुण लगे, ठेवट शुद्ध विचार ॥
 आत्म रुची नौका चढे, पावहु नवजल पार॥९॥

ज्यौ अंकुश माने नही, महा मतंग गजराज ॥ तौ
 मन ब्रसनामें फीरे, गीने न काज अकाज ॥ १७ ॥
 ज्यौ नर दाउ उपावके, गही आनै गज सोध ॥
 न्यौया मन बस करन को, निर्मल ध्यान समा-
 ध ॥ १८ ॥ तिमिर रोग सौ नयन ज्यौ, लखन-
 उकी उर ॥ त्यौ तुमसे संशयमे पडे, मिथ्या मतकी
 दोर ॥ १९ ॥ ज्यौ औषध अंजन कीये, तिमिर
 रोग मीट जाय ॥ त्यौ सदगुरु उपदेश सौ, संसै
 वेग वीलाय ॥ २० ॥ जइसे सब जादु जरे, द्वाराव-
 तिकी आग ॥ त्यौ तुम मायामे पड़े, कहां जा-
 नगे जाग ॥ २१ ॥ दीपायन सौते बचे, जे तपसी
 नीग्रैय ॥ तजी माया समता ग्रहो, एह मुगती
 को पंथ ॥ २२ ॥ ज्यौ कुंघातुके फेड सो, घटी ब-
 ढा कंचन कांत ॥ पुन्य पाप करी त्यौ जए, मु-
 ढातम बहु जात ॥ २३ ॥ कंचन निज गुन नहि
 तजे, बानहिनके होत ॥ घट घट अंतर आत्मा,
 सहज सुजात उद्योत ॥ २४ ॥ पंना पीठ पकाइ

(१९२)

ये, शुद्ध कनक ज्यो होया। त्यों परगट परमात्म
पुन्य पाप मल खोय ॥ १८ ॥ परव राहुके गहन
सौ, सुर सोम ढवि ढीन ॥ संगती पाय कुसा-
धुकी, संजत होत मलीन ॥ १९ ॥ नीवादिक चं-
दन नए, मलयाचलकी वास ॥ दुरजन ते सज्जन
जये, रदेत साधुके पास ॥ २० ॥ जैसे ताल सदा
भरे, जल आवे चिहु और ॥ तैसे आश्रव द्वार
सो, कर्म बंधकौ जोर ॥ २१ ॥ ज्युं जल आवत
मुदी ये, सुकै सरवर पान ॥ तैसे संवरके कीये,
कर्म नीजरा जान ॥ २२ ॥ ज्यौ बुटी संयोग ते,
पारा मुर्बित होय ॥ त्यों पुद्गल सौ तुम मिले,
आत्म शक्ति समोय ॥ २३ ॥ मेली खटाइ मां-
जीये, पार परगट रूप ॥ शुक्ल ध्यान अभ्यास
ते, दरशन ज्ञान अनुप ॥ २४ ॥ कहि उपदेश व
नारसी, चेतन अब कहु चेत ॥ आयु बुझावत
आयुकौ, नदै करण के हेत ॥ २५ ॥ इति ॥

॥ श्री ॥

॥ चउसरण पयन्नो ॥

॥ श्री वित्तरागाय नमः ॥

परम पद प्राप्तिनो बीज जूत माटे ए चउसर
रण अध्ययन कळयाण जूत ठे. एहना प्रारंभने
विषे त्रण मंगळ ठे. पेहेलो नाव मंगळ सामाय
कादिक ठे. आवश्यकनो अथ वखाणवा रुप॥१॥

बीजुं:-नाव मंगळनो कारण द्रव्य मंगळ ग
जादिक चउद स्वप्न तिर्थकरनी माता देखे ते जेनो
उच्चार करवाधी सर्वे जिनगुण स्मरण थाय.॥२॥

त्रीजुं:-वर्तमान शासनपति श्री वर्द्धमान न
गवंतने नमस्कार करवा रुप मंगळ. ॥३॥

ए त्रण मंगळ एमांधी प्रथम मंगळ खडाव
श्यक ठे. ते कहेठे. अथवा सामायकादिक खडा
वश्यके करी संयुक्त जे होय ते प्राये चउसरण

अंगीकार करे. मोटे प्रथम सामायकादि आवश्यक
 कनुं स्वरूप कहिए ठीए.

सावज्ज जोग विरइ, उत्कीर्तण गुण वठ
 अपडिवत्ती ॥ खलीअरुस निंदणावण,
 तिगिच्च गुण धारणा चेव ॥ १ ॥

अर्थ:—सावद्य एटले पाप सहित मन वचन
 कायानो व्यापार तेनी विरति एटले ते निवरति
 ते सामायक आवश्यक करीए. उत्कीर्तना एटले
 जिनगुणनी स्तवना. ते चोवी सत्थय आवश्यक
 करीए. वळी ज्ञान दर्शन चारित्रादिक गुणवंत
 गुरुनी प्रतिपत्ति शेवा ज्झत्ति ते वंदणा आवश्यक
 के करीए. अतिचारनी निंदा गर्हा ते प्रतिक्रमण
 आवश्यक करीए. अतिचार रूप जाववर्ण चांड
 तेनी चिकित्सा कहेतां औषध रूप ते कार्योत्सर्ग
 आवश्यक करीए. उत्तरोत्तर गुणनी धारणा एट
 ले अधिकथी अधिक विरतादिक गुणनी धारणा

ते प्रत्याख्यान आवश्यक करीए. निश्चै ॥३॥

इवे कांइक विशेष थकी ए सामायकादिक
त आवश्यकनो स्वरूप, अने चारित्र विगु
दादिक रूप फळ कहीए ठीये.

चारित्तस्स विसोही, कीरइ सामाइएण
किल इहयं ॥ सावज्जे यर जोगाणं,
वज्जणा सेवणत्तएण ॥ ५ ॥

अर्थः—समता जाव रूप सामायक तेणे पांच
सुमति त्रण गुप्ति ए अष्टवीध चारित्राचार, तेनी
विगुह निर्मळता करीए ठीए.

केवीरीते करीए तो केः—सावद्य इतर निरवद्य
जोग व्यापार तेना वर्जवा थकी, आसेवना थकी,
एटले सावद्य व्यापार वर्जवे करीने निरवद्य पा
प रहित व्यापारने आदरवे करी निश्चै इह जिन
शासनने विषे सामायक ठे पण अन्य दर्शनने
विषे नथी. ॥ ५ ॥

चारित्र्याचारनी शुद्धि कही. हवे दर्शनाचारनी
शुद्धि कहोए ढीए.

दसण यार विसोही, चउवीसायउए
ए किऊइअ ॥ अच्च भूव गुण कित्तेण,
रुवेणं जिण वरिंदाणं ॥ ३ ॥

अर्थः—जिन वरिंइनो अति अद्भुत लोगस्स उ
ज्जोअगरे इत्यादि गुणोत्किर्त्तन रुप चोवीस ती
र्थकरोनो स्तवन तेणे निःसंकीतादिक अष्टविध
दर्शनाचारनी विशुद्धि निमळता करीए ढीए ॥३॥
हवे दर्शनाचारनी शुद्धि कही हवे ज्ञानाचारादि
कनी शुद्धि कहोए ढीए.

नाणा इआउ गुणा, तस्संपन्न पडिव
त्ति करणाउ ॥ वंदण एणं विहिणा,
किरइ सोहीअ तेसितु ॥ ४ ॥

अर्थः—निश्चे ज्ञानादिक एटले ज्ञान दर्शन चा

रित्र जे गुणठे ते गुणोए करी सहित गुरुनी प
 डिपति सेवा ज्ञक्ति करवा अकी विधिए करीने
 एटले वांदणाना बत्तीस दोष ठे ते दुर करीने अने
 वांदणाना पचीस आवश्यक ठे ते अंगीकार क
 रीन वंदणावश्यक ते काळ विनयादि अष्टविध ज्ञा
 नाचारादिकनी शुद्धि निर्मळता करीए ठीए ॥४॥

ज्ञानाचारनी शुद्धि कही. हवे व्रत संबंधि तथा
 ज्ञानादिक संबंधि अतिचारनी

शुद्धि कहीए ठीए.

खलिअरुसय तेसिं पुणो, विहिणा जं
 निंदणाइ पडिकमणं ॥ तेणं पडिकमणेणं,
 तेसिंपिए कीरये सोही ॥ ५ ॥

अर्थ:—व्रत संबंधी अतिक्रम व्यतिक्रमादि
 क अपराधनी वळी ते ज्ञानादिकनी विधिये करी
 एटले सिद्धांतने अनुसारे जे निंदा गर्हादिक करवुं
 ते प्रतिक्रमण कहीए. ते रूप जे प्रतिक्रमण ठे ते

व्रत संबंधि अतिचारनी ते ज्ञानाचारादिकनी वि
शुद्धि करीए ठीए. ॥ ५ ॥

हवे पडिकमणुं करतां थाकता रह्या जे अतिचार
दुर करवाने अर्थे कहीए ठीए.

चरणा इआ इआणं, जहक्कम्मंवणचि
मिच्छ रुवेणं ॥ पडिकमणा सुधाणं,
सोही तह कानुसग्गेणं ॥ ६ ॥

अर्थः—आलोचना पडिकमणादिक दशविध
प्रायश्चित्तने विषे यथाक्रमे अनुक्रमे गणतां पांच
मो प्रायश्चित्त ठे. एवो अतिचार जाव वर्ण चांदो
त दुर करवाने औषधरूप एवो तथा प्रकारनो का
नुसग आवश्यक पडिकमणु करतां अशुद्ध अ-
थवा अर्थ अशुद्ध रहेला एवा चरणातिगादि तेनी
एटले चारित्र संबंधि अतिचारादिक कहीए ते आ
दे देइ सर्वे अतिचार तेनी शुद्धि निर्मळता करी
ए ठीए ॥ ६ ॥

इवे तपाचार अने विर्याचारनी शुद्धि करीएगीए.

गुण धारण रुवेणं, पञ्चस्काणेण तव

इआरस्स ॥ विरिआ यारस्स पुणो,

सवेहि विकीरए सोही ॥ ७ ॥

अर्थ:—विरति प्रमुख गुणोनी धारणा रूप ए
टले उत्तरोत्तर प्रधानथी प्रधान गुणोनी धारणा
ते रूप दस विध पञ्चस्काण अथवा सत्तावीस प्र
कारे पञ्चस्काण ठे तेणे द्वादशविध तप संबंधी अ
तिचारनी वळी पंचविध विर्याचार संबंधी अतिच
रनी सर्वे आवश्यकें पण एटले सामायकादिक ठ
आवश्यकें करी शुद्धि करीएगीए. ॥ ७ ॥

विरति थकी आश्रव निरोध थायठे ने आश्र
व निरोध थकी तृणानो उच्छेद थायठे ते थकी अ
तुष्ट्य उपसम, ते थकी प्रत्याख्यान शुद्धि, ते थकी
चारित्र निर्मळता, ते थकी कर्म विवेक, ते थकी
अपूर्व करण, ते थकी केवळ ज्ञान, ते थकी मोक्ष.

એને ઉત્તરોત્તર ગુણ કહીએ.

અણાગય મઢકત્તં શ્ત્યાદિ દશવિધ પ્રત્યાખ્યા
ન છે. તે પ્રત્યાખ્યાન નાખ્યમાંહિ જાણવું એવં સ
ત્તાવોશ વિર્યાચાર પંચવિધી ૧ તપવીર્ય ૨ ગુણવી
ર્ય, ૩ ચારિત્ર વીર્ય, ૪ સમાધિવીર્ય, ને ૫ આ
ત્મવીર્ય. શ્ત્યાદિ

હવે મંગલ રૂપ ગજાદિક ચત્તેદ સ્વપ્ન કહીએઝીએ
ગયવસ સીહ, અભિસેય દામ સસિ
દિળયરં જય કુંજ ॥ પન્નમસર સાગર
વિમાણ, નવણ રયણુચ્ચય સિહિંચ ॥૬॥

અર્થ:—૧ ગજ-હાથી, ૨ વૃષભ-બેલ, ૩ સિંહ. ૪
અગ્નિષેક કરતી દેવી ૫ પુષ્પની માલા. ૬ ચંદ્રમા
૭ સૂર્ય ૮ ધ્વજ ૯ કુંજ ૧૦ પદ્મસરોવર ૧૧ સ્ત્રી
સમુદ્ર ૧૨ દેવલોકઅકી તિર્થંકર અવતરવાની અપે
ક્ષાએ વિમાન અને નરકઅકી તિર્થંકર આવવાની અ
પેક્ષાએ નવન જાણવું અને ૧૩ રત્નનો ઢગલો અને

१४ निर्धूम अग्नि ए चउद स्वप्न प्रते तिर्थेकरनी
माता देखे अति निर्मळ जिन गुण स्मरणना का
रण मंगळरूप चउद स्वप्न कहाँ ॥ ७ ॥

हवे शासन पति महावीर स्वामिने नमस्कार
करी चउसरण अध्ययन प्रत्ये कहीए ढीए.

अमरिंद नरिंद मुणिंद, वंदिअं

वंदिउ महावीर॥ कुसलाणु बंधिबंधुर,

मशयणं किउइस्सामि ॥ ८ ॥

अर्थ:-चोवीसमा तिर्थेकर श्रीमहावीर प्रते
वांदीने चउसरण अध्ययन प्रत हुं स्तवीश. ते म
हावीर केवाठे तोके:-देवेन्द्रोए, नरिंद्रोए, मुनिंओ
ए वांदेला. केवो ते अध्ययन ठे तो के:-मोक्षप्रते
परंपराए करी देणणहार, वळी ते अध्ययन मनो
हरठे सर्व जीवना उपर उपकार करवा माटे ॥८॥
हवे ए अध्ययन विषे त्रण अधिकारठे ते कहे ठे.

चउसरण गमण दुक्कड, गरिहासुक्कडा

एमुञ्जणाचेव ॥ एसगणो अणवरयं,
कायव्वोकुसलहेउति ॥ १० ॥

अर्थः—अरिहंतादिक चार शरणनुं अंगीकार करवुं, दुष्कृतनी एटले हिंसादिक पापनी निंदा ग हांकरवी, अने सुकृतनी अनुमोदना अने शुच कार्यनी प्रसंसा निश्चे करवी. ए त्रण अधि कारनो गण मोक्षनो हेतु ठे. एम विचारीने जव्य प्राणीनुंए निरंतर करवा योग्य ठे. एटले चउसरण अंगीकार करवा योग्य ठे दुष्कृतनी निंदाकरवा योग्य ठे अने सुकृतनी अनुमोदना करवा योग्य ठे. ॥१०॥

हवे चउसरण गमण प्रथम अधिकार कहीएठीए
अरिहंत सिध साहू, केवली कहीउ
सुहावहो धम्मो ॥ ए ए चउरो चउ
गइ, हरणा सरणं जहइ धन्नो ॥११॥

અર્થ:-ઈશાદિકોણ કરેલી પૂજાને યોગ્ય, સ
 કલ્પ કાર્ય સિદ્ધ કર્યાં છે, નીપજાવ્યાં છે જેણે, સાધુ
 મોક્ષ સુખના સાધનદાર. શ્રી કેવલજ્ઞાનીનું એ કહે
 લા સુખનો આપણાહાર એવો. વળી ધર્મ હુર્ગતિ વિષે
 પડતા પ્રાણીનું ને ધારવાવાળો એટલે રાખવાવાળો
 એવો એ અરિહંતાદિ ચાર તે ચાર ગતિના હરવાવાળા
 છે. પાંચમી સિદ્ધ ગતિમાં પહોંચાડવાવાળા છે. તે
 કારણે અરિહંતાદિક ચાર પ્રત્યે શરણપણે લેહે છે
 એટલે પામે છે. અંગીકાર કરે છે, કોણ અંગીકાર
 કરે છે તે કહે છે તો કે:-ધન્ય કૃત્ય પૂન્ય પ્રાણી,
 હોય તે. ॥ ૧૧ ॥

પ્રથમ અરિહંત પ્રત્યે શરણ અંગીકાર કરતો હતો
 કેવી મુઝા ધરે છે તે કહે છે.

અહ સો જિણમત્તિ મરુદ્ધ, રંત રોમંચ
 કંચુઅ કરાલો ॥ પહરિસ પળન મ્મી
 સં, સીસંમિ કયંજલી મળઈ ॥ ૧૨ ॥

अर्थः—हवेतिर्थकरने विषे भक्ति तेनो समूह
 तेह अकी नदयने पाम्यो एटले विकस्वर थयो
 जे रोमराय कंचुक तण करी कर्म शत्रुन
 ने काल, विकाल एटले जयने उपजाववावाळो
 थयो ठतो एवो वळी अति हर्ष अकी प्रणमीत तेणे
 आकुळ जेम होय तेम थयो ठतो अथवा अति
 हर्ष अकी आनंदनां आंसु गद्गद् स्वर तेंणे करी
 आकुळ जेम होय तेम थयो ठतो एवो वळी म
 स्तकन विषे करीढे रचीढे अंजलि जेणे, एटले जो
 व्याढे बे हाथ जेणे एवो थयो ठतो ते धन्य कृत्य
 पुन्य पुरुष साधु प्रमुख जेणेढे. ते कहेढे. ॥११॥
 हवे अरिहंत सरण अंगीकार करतो ठतो साधु
 प्रमुख पुरुष जे जेणेढे ते दश गाथाए
 करी कहीए बीए.

राग दोसारीणं, हंता कम्मठ गाइ
 अरिहंता ॥ विसय कसायारीणं,

અરિહંતા હું તુમે સરણં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:—રાગ દ્વેષ રૂપ વેરીયોના હણવાવાળા,
બલી જ્ઞાનાદિક માઠ કર્મનો અને આદિ શબ્દ
શ્રી પરિસહ ઉપસર્ગ તે રૂપ વેરી તેના હણવાવાળા,
બલી પાંચ વિષય અને ચાર કષાય તે રૂપ વેરી
તેના હણવાવાળા, અથવા વિષય કષાયના શત્રુએ
ને વચનના જૂપણ એવા જે અરિહંત તે મારે શરણ
રહાનો કરણહાર થાનું ॥ ૧૩ ॥

રાયસિરિ મવક્કમિત્તા, તવ ચરણં હ્રદ્ય
રં અણું ચરિત્તા ॥ કેવલ સિરિ મરહ
તા, અરિહંતા હું તુમે સરણં ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:—રાજશ્રી પ્રત્યે ઘટલે રાજ્ય લક્ષ્મી પ્ર
ત્યે ઠાંડીને સામાન્ય સાધુ હુઃસ્વે આચરી શકે
એવા તપનું આચરણ સેવી તે પ્રત્યે આચરીને શે
રીને કેવલજ્ઞાન રૂપ શ્રી લક્ષ્મી તેને યોગ્ય એવા
જે અરિહંત તે મુજને શરણપણે આનું. ૧૪

થુહ વંદણ મરહંતા, અમરિંદ નરિંદ
 પૂઅ મરહંતા ॥ સાસય સુહ મરહં
 તા, અરિહંતા હું તુમે સરણં ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—સ્તુતિ, સ્તવન, ગુણોત્કીર્તન, વંદણ, ન
 મસ્કાર તેને યોગ્ય. વળી દેવીન્દ્ર નરિંદોએ કરેલ
 જે પૂજા તેને યોગ્ય વળી સાસ્વત સુખ તેને યોગ્ય
 એવા જે અરિહંત તે મુજને શરણપણ થાનું ॥ ૧૫ ॥

પરમણ ગયં મુણંતા, જોહંદ મહિંદ
 જ્ઞાણ મરહંતા ॥ ધમ્મ કહં અરહંતા,
 અરિહંતા હું તુમે શરણં ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:—પરના મનાગત્ય જ્ઞાવ તે પ્રતે જાણવા
 વાળા વળી યોગિન્દ્ર મહીન્દ્રના ધ્યાન તેને યોગ્ય
 એટલે યોગીન્દ્ર મહીન્દ્ર ધ્યાન ધરે છે જેનો વળી
 દાનાદિક ચાર પ્રકારે ધમ કથા તેને યોગ્ય એવા
 અરિહંત તે મુજને શરણપણો આધારપણે થાનું. ॥ ૧૬ ॥

સવ્વ જિઆણ મહિંસં, અરહંતા સચ્ચ
વયણ મરહંતા ॥ વંભવ્વય મરહંતા,
અરિહંતા હું તુમે સરણં ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:—સર્વ જીવોની અહિંસા, દયા, તેને યોગ્ય,
અને સત્ય, નિરવદ્ય, સ્વપર હિતકારી વચન તેને
યોગ્ય વળી બ્રહ્મવ્રત, અઢાર જેદે મૈથુન, કુશીલનો
ત્યાગરૂપ શીઘ્રવ્રત તેને યોગ્ય એવા જે અરિહંત
તે મુજને શરણ પળે થાન. ॥ ૧૭ ॥

તસરણ મવ સરિત્તા, ચડતીસં અદ્ધ
સદ્ધ નિસેવિત્તા ॥ ધમ્મ કહંચ કહંતા,
અરિહંતા હું તુમે સરણં ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:—તમોશરણ પ્રત્યે શાન્તાવીને એટલે સ
મોસરણ માંહે વેસીને ચોત્રીશ અતિશય પ્રત્યે સે
વીને વળી દાનાદિ ચાર પ્રકાર ધર્મ કથા પ્રત્યે ક
હેતા કહેતા મોક્ષે જાય. એવા જે અરિહંત તે મુજને
શરણપણે થાન. ॥ ૧૮ ॥

ए गाइ गिराणेगे, संदेहे देहिणं
समंभित्ता ॥ तिहु अणमणुसासंता,
अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १९ ॥

अर्थ:—देहधारीजના એટલે જીવ્ય પ્રાણીજના
અનેક જે સંદેહ, સંશય તે પ્રત્યે એક વાણીએ ક
રી સમયકાળે એટલે એકજ વારે બેદીને, અથવા
સમ્યક્ પ્રકારે જાહેદીને એટલે દુર કરીને ત્રણ ભુ
વન પ્રત્યે અનુસાસના કરતા, એટલે હિતશિક્ષા
દેતા મોક્ષે જાયબે. એવાજે અરિહંત છે તે મુજને
શરણપણે થાનું. ॥ ૧૯ ॥

वयणा मएण भुवणं, निव्वा वंता
गुणेषु ठावंता ॥ जिअ लोए मुधरंता,
अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ २० ॥

अर्थ:—વચન રૂપ અમૃત તેણે કરીને ત્રણ ભુ
વન પ્રત્યે એટલે ત્રણ ભુવનના જીવ્ય જીવો પ્રત્યે

ठारता एटले विषय कपायरुप अग्निथी निवारता
 अथवा एम कहीए के ठारीने एटले त्रणा जुवन
 ना ज्वय ज्जीवोनी विषय कपायरुप अग्निप्रत्ये
 होलवीने सम्यक् ज्ञानादि गुणोने विषे स्थापता
 स्थापीने जीव लोक प्रत्ये एटले ज्वय जीवो प्रत्ये
 संसार रुप कूप थकी उठरता काढता अथवा उ
 ढरीने काढीने जे मोक्षे जायबे एवा जे अरिहंत
 ते मुजने शरणपणे थानु ॥ १० ॥

अच्च भूअ गुणवंते, निअजस ससिहर
 पयासिय दिअंते ॥ निअय मणाइ
 अणंते, पंडिवन्नो सरण मरिहंते ॥ ११ ॥

अर्थ:-अति अद्भूत गुणोवाळा पोताना यश
 रुप चंडमाए करीने प्रकाशित कर्यो ठे एटले प्र
 काशवंत उजळो कर्यो ठे दिशानो अंत जेणे, एटले
 सर्व लोकमां जेनो यश रुप चंडमा उद्योत करेठे
 निश्चय, नथी आदि, नथी अंत जेना, माहा विदेह

क्षेत्रनी अपेक्षाए अरिहंत पद सदा पामीये एवा
अरिहंतो प्रत्ये शरणपणे हुं पामेलोछुं ॥ २१ ॥

उज्जिय जर मरणाणं, सम्मत्त दुक्कत-
सत्तसरणांण ॥ तिहुअण जण सुहयाणं,
अरिहंताणं नमोत्ताणं ॥ २२ ॥

अर्थ:-ते अरिहंतो जणी नमस्कार थानु, के
वा ते अरिहंत तोके:-दुर कय्यो ठे जरा मरणजेणे
वळी ते अरिहंत केवा ठे तोके:-समस्त डखोए
करी अति पीडित एवा सत्त्व प्राणीनु तेने जे श
रण ठे आधारभूत ठे वळी केवा ते अरिहंततोके
अण भूवनना लोकने जे सुखदायक ठे ते अरिहं
त जणी मारो नमस्कार थानु. ॥ २३ ॥

इवे सिद्धनुं सिद्ध शरण स्वरूप कहे ठे.
अरिहत शरण मल सुधि, लघ सुवि
सुध सिद्ध बहुमाणो ॥ पणय सिर रइ-
अकर कमल, सेहरो सहारि संनणइ ॥ २४ ॥

અર્થ:-અરિહંત શરણ વરવે કરીને થઈ જે
કર્મ મનની શુદ્ધિ તેણે કરી લાધ્યો છે (પામ્યો
છે) અતિ નિર્મલ સિદ્ધો પ્રતે વહુમાન અંતરંગ પ્રે
મ જેને, એટલે સિદ્ધોના ગુણ ગાવાને મન થયું છે
જેનું એવો ઠતો પ્રણીત શરને વિષે નમેલો મસ્તક
તેને વિષે રચ્યો છે હસ્ત કમલરૂપ શિખર મુગટ
જેણે, એવો ઠતો હર્ષ સહિત તે કહે છે. ॥૨૩॥

હવે ઠ ગાથાએ કરી સિદ્ધ શરણ કથન કહે છે.

કમ્મઠ સ્વયં સિદ્ધા, સાહાવિશ્રનાણ
દંસણ સમિદ્ધા ॥ સવ્વઠ લલ્લિ સિદ્ધા તે
સિદ્ધા હું તુમે સરણં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-જ્ઞાનાવરણાદિક અષ્ટ કરમના ક્ષય થકી
જે પ્રસિદ્ધ છે તથા સ્વાત્માવિક કેવલજ્ઞાન કેવલ
વર્ણન, તેણે કરી જે સમૃદ્ધ છે, વૃદ્ધિ પામેલા છે, સિદ્ધ
અર્થાત્ સર્વ અર્થની લલ્લિન પ્રાપ્તિ જેને, અથવા
સર્વ અર્થની લલ્લિન કરી જે કૃત્યાકૃત્ય થયા છે

એવા જે સિદ્ધ હે તે સિદ્ધ જગવંત મુજને શરણપણે
ધાઉ. ॥ ૧૪ ॥

તિઅલોચમત્યયત્યા, પરમ પયત્યા
અર્ચિત સામત્યા ॥ મંગલ સિદ્ધ પયત્યા,
સિદ્ધાસરણં સુહ પસત્યા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-ત્રણ લોકના મસ્તકને વિષે જે રહ્યા
હે વઠી પરમ પદ મુક્તિ પદ એને વિષે જે રહ્યાહે
વઠી અર્ચિત સામર્થ્ય હે જેને વિષે એટલે વિચારમાં
નહીં આવે એવી શક્તિ હે જેને વિષે, એટલે અનંત
શક્તિના જે ધારણદારહે, વઠી મંગલરૂપ, કલ્યાણ
રૂપ, એવા જે સિદ્ધ પદ હે તેને વિષે જે રહ્યા હે. વ
ઠી શાશ્વત સુખે કરીને જે પ્રસસ્ત હે રુડા હે એ
વા જે સિદ્ધ હે તે મુજને શરણ પણે ધાઉ. ॥૧૫॥

મૂલ સ્વય પડિવસ્વા, અમૂઢ લસ્વા
સજોગિ પન્નસ્વા ॥ સાહાવિઅત્ત સુસ્વા
સિદ્ધા સરણ પરમ મુસ્વા ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-મૂળથી નહેલ્યોતે પ્રતિપક્ક કર્મશત્રુ
 જેણે, વઠી સસારના મૂળ મિથ્યાત્ અવિરતિ,ક
 ધાયાદિક તે તેનો ક્ષય કરવાને વિષે જે વેરી છે,
 વઠી મૂઢપણા રહિત લક્ષ છે સ્વરૂપ છે જેનો, સં
 યોગીનને જે પ્રત્યક્ક છે એટલે કેવલજ્ઞાનીનને જે
 દૃષ્ટિગોચર છે વઠી સ્વજ્ઞાવિક પામ્યો છે સુખ
 જેણે, જે નુત્કુષ્ટ મોક્ષ થયાં છે આવે કર્મથી જે
 મુકાણા છે એવા જે સિદ્ધ છે તે મુજને શરણપણે
 થાન. ॥ ૨૬ ॥

પઢિપિહ્નિઅ પઢિણીઆ, સમ્મગ્ગ જ્ઞા
 નગ્ગિ દહ્મ ભવ વીયા ॥ જોડ સરસર
 ણીયા, સિદ્ધા સરણં સમરણીઆ॥૭૭॥

અર્થ:-પ્રતિ પેસ્યાં છે દૂર કસ્યાં છે પ્રતનિક
 કર્મશત્રુ જેણે વઠી સમગ્ર ધ્યાન અગ્નિએ કરી,
 એટલે શુદ્ધ ધ્યાન રૂપ અગ્નિ તેણે કરી દગ્ધ કર્યો
 છે નરમ કર્યો છે જવનો વીજ સંસારનો વીજ મો

હાદિક જેણે, વઢી યોગીશ્વર ગણધરાદિક તપ્પા
 હ્રદયસ્થ તિર્થંકર તેને સ્મરણીય હે, ધ્યાવા યોગ્ય
 હે. સર્વ જીવ્ય પ્રાણીજીને સ્મરવા યોગ્ય હે. આરા
 ધવા યોગ્ય હે. એવા જે સિદ્ધ હે તે મુજને શરણ
 પાળે થાન. ॥ ૧૭ ॥

પાવિષ્ઠ પરમાણંદા, ગુણ નીસંદા વિ
 દિન્ન ભવ કંદા ॥ લહુઠ કય રવિ ચં
 દા, સિદ્ધા સરણં સ્વવિષ્ઠ દંદા ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-પરમાણ્દો હે જીવને પરમ આનન્દ હ
 ત્કૃષ્ટ સુખ જેણે, અથવા પામ્યો હે પરમ આનન્દ જેણે,
 વઢી સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શનાદિક ગુણોનો જે સારજૂ
 ત હે અથવા ગુણ હે સાર પ્રધાન જેને વિષે વઢી
 વિદાસ્યો હે હેયો હે સંસારનો મૂલ રાગ દ્વેષ મિ
 થ્યાત્વ મોહ જેણે, વઢી લઘુ કર્યા હે એટલે નાના
 કયા હે સૂર્ય ચંદ્રમા જેણે, સૂર્ય ચંદ્ર તો મિત ક્ષેત્ર
 પ્રકાશિત હે અને સિદ્ધતો લોકાલોક પ્રકાશી હે

વઢી સ્વપાવ્યો છે દ્વંદ્વ સંગ્રામાદિક જેણે એવા જે
સિદ્ધ છે તે મુજને શરણપણે થાનું. ॥ ૨૬ ॥

ઉવલદ્વ પરમ વંભા, હૃદયહ લંભાવિ
મુક્ત સારંભા ॥ નૂવણ ઘર ધરણ સ્વ
ભા, સિદ્ધા સરણં નિરાંભા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-સાધ્યો છે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન જેણે દુર્લભ
જે મોક્ષ તેનો, લાભ થયો છે જેહને ત્રણ ભુવન સ્વ
ધર પ્રત્યે ધારવાને જે સ્થંભ સમાન છે એટલે સિ
ધ્વ પરમાત્મા ત્રણ ભુવનના લોકને આધાર છે જે
પ્રાણી સિધ્ધ પરત્માને ધ્યાવે તે દુર્ગતિ માંહી ન
પડ વઢી સિદ્ધ કેવા છે-છ જીવની કાયાદિક
ના પારંજ થકી જે નિકળ્યા છે એવા જે સિધ્ધ છે
તે મુજને શરણપણે થાનું. ॥ ૨૮ ॥

સિધ્ધ સરણેણ નય વંજન હેડું, સાહુગુણ
જાણિઅ અણુરાત્ર ॥ મેઞ્ઞણિ મિલંત સુ
પસઠ, મઠ્ઠત તઠ્ઠિમં મળડ ॥ ૨૯ ॥

अर्थः—सिद्ध शरणे करीने निश्चे. व्यवहार नय सहित ब्रह्मज्ञान तेनुं हेतु कारण एवो जे साधु मुनिराजना गुण तेने विषे उपन्यो ठे अनु राग साचो प्रेम जेने एवो ठतो वळी भूमिने वि षे मेळयो ठे अति नजो मस्तक जेणे भूमि उप र स्थाप्युं ठे अति रुमुं शिश जेणे एवो थयो ठ तो तत्र ते भूमिने विषे हवे जे आगळ कहेवुं ठे ते कहेछे ॥ ३० ॥

हवे साधु शरण कहीए छीए.

जिअलोअ बंधूणो, कुगड सिंधुणो पा रगा महा भागा ॥ नाणाइ एहिं शि व सुख, साहगा साहुणो सरणं ॥३१॥

अर्थः—जीवलोकना एटलें छ जीवनी काया ना जे बंधव छे मित्र ठे वळी कुगति रुप समुद्र नो पार पाव्यो छे जेणे. वळी मोटा नाग्यना जे धणी छे. वळी ज्ञानादिक गुणो करीने जे शिव

सुखना साधक ठे साधवावाळां ठे एवा जे साधु
ते मुजने शरणपणे थान ॥ ३१ ॥

केवलिणो परमोही, विठलमइ सुअह
रा जिणमयंमि ॥ आयरिय उवझाया,
ते सवे साहुणो सरणं ॥ ३२ ॥

अर्थ:-केवलज्ञानी, परमभवधिज्ञानी, मन
पर्यवज्ञानी, विपूलमति साधु, वळी सुतथर गीता
रथ मुनिराज, वळी आचार्य, ज्ञानादि पांच अ
चारना घणी वळी उपाध्याय. (जेने पासे ज्ञणी
ए) त जिनमतने विषे ते सर्वे साधु मुजने शर
णजणी थान ॥ ३१ ॥

चउदस दस नव पुवी, डवाल सिकार
संगिणो जेअ ॥ जिण कप्पा हालिदि
अ, परिहार विसुद्धी साहुअ ॥ ३३ ॥

अर्थ:-चौदपूर्वना घणी, दशपूर्वना घणी,

જવપૂર્વના ધણી, દ્વાદશાંગીના ધણી. એકાદસ
અંગના ધણી. જે સાધુ છે વઢી જિનકલ્પી સાધુ
યથાલંદી સાધુ અને પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રના ધ
ણી સાધુ જિનમારગમાં હોય તે સર્વે સાધુ મુજ
ને શરણજીની થાન ॥ ૩૩ ॥

સ્ત્રીરાસવ મહુ આસવ, સંજિન્નસ્સો
અકુઠ બુદ્ધીઅ ॥ ચારણ વેડવિય પયા
ણું, સારિણો સાહુણો સરણં ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:—સ્ત્રીરાશ્રવ લલ્લિના ધણી, મધ્વાસર
લલ્લિના ધણી, સંજિન્નસૂત લલ્લિના ધણી, કો
ષ્ટબુદ્ધિ લલ્લિના ધણી, વઢી વિદ્યાચારણ સાધુ, જં
ઘાચારણ સાધુ, વિક્રિયલલ્લિના ધણી, પદાનુસા
રિ લલ્લિના ધણી એવા જે સાધુ છે તે મુજને શ
રણ જીની થાન ॥ ૩૪ ॥

ઉદ્ધિઅ વયર વિરોહા, નિન્નમ દોહા પ
સંત મુહ સોહા ॥ અનિમય ગુણ સંદો

હા, હય મોહા સાહુળો સરણં ॥૩૫॥

અર્થ:—વર વિરોધ થકી જે રહિત છે વઢી નિત્યદ્રોહ થકી એટલે વિશ્વાસઘાત થકી જે રહિત છે વઢી પ્રસન્નમુખે કરીને જે શોભાયમાન છે વઢી અન્નિમત્ત સત્પુરુષોએ માનેલા એવા વઢી સમ્યક્ જ્ઞાનાદિક ગુણનાં જ સમૂહ છે વઢી હણ્યો છે મોહ અજ્ઞાન જેણે એવા જે સાધુ છે તે મુજને શરણપણે થાઉં ॥ ૩૫ ॥

સ્વંનિઞ્ચ સિણેહ દામા, અકામ ધામા
નિકામ સુહ કામા ॥ સુપુરિસ મણાભિ
રામા, આયા રામા મુળી સરણં ॥૩૬॥

અર્થ:—છાંઙ્યો છે તોડી નાંખ્યો છે. પુત્ર કલત્ર શરીરાદિકનો સ્નેહરાગ રૂપ દોરડો જેણે, વઢી નથી કામ વિષયાનિલાસ અને ધામ ઘર જે હને નિષ્કામે નિાવકાર સુખના વંઠવાવાળા, વઢી આચાર્યાદિક સત્પુરુષોના મનને આનંદના ઘ

પજાવવાવાળા, વઢી પરિપૂર્ણ જ્ઞાનાનંદ આત્મસ્વ
રૂપને વિષે રમવાવાળા અથવા આત્માઠે આરામ
નંદન વન સમાન જિહાં જવ્ય જીવોને જ્ઞાનક્રિ
ડા કરવા માટે અથવા જ્ઞાનાદિક પંચ આચારને
વિષે ગમણના કરવાવાળા એવા જે સાધુ તે મુજ
ને શરણ જણી થાનું. ॥ ૩૬ ॥

મિલિહ્ય વિષય કષાયા, ઈન્દ્રિય ઘર ઘ
રણિ સંગ સુહસાયા ॥ અકલિ અહરિસ
વિસાયા, સાહૂ સરણં ગય પમાયા ॥ ૩૭ ॥

અથ:—મેલાયાઠે, છાંડ્યાછે શબ્દાદિક વિ
ષય ક્રોધાદિક કષાય જેને, વઢી પરિહસ્યાછે ઘ
રનો, સ્ત્રીનો સંગ, સમાગમ સુખ સ્વાદ જેને, વઢી
નથી કલ્પ્યો, નથી સંઘસ્યો, હરખ વિષવાદ જેણે
વઢી ગયો છે પંચ અષ્ટ પ્રકારે પ્રમાદ જેનો, એવા
જે સાધુઠે તે મુજને શરણપણે થાનું ॥ ૩૭ ॥

હિંસાઈ દોસ સુન્ના, કય કારુન્ના

સયંભૂ રૂપના ॥ અજરામર પહલુના,

સાહુ સરણં સુકય પુત્રા ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:—હિંસાદિક દોષો થકી જે શૂન્ય છે રહિત છે, વળી સર્વે જીવને વિષે કસ્યો છે કરુણા જાવ જેને, વળી સ્વયંમેવ (પોતાની મેળે) પ્રગટ્યો છે સમ્યક્ત પ્રજ્ઞાવુદ્ધિ સમ્યક્વુદ્ધિ જ્ઞાન જેને, અથવા સ્વયંનૂરમણની પેરે વિસ્તારવંત છે, રુઝપ્રજ્ઞા એટલે સમ્યક્દર્શન જ્ઞાન જેનો અથવા પોતાની મેળે પ્રગટ્યો જે ક્ષાયક સમ્યક્ત તેણે કરીને જે પૂરણ છે નરેલો છે અથવા પોતાની મેળેજ નરણ પોષણ કરવાવાળા બુદ્ધિન થયા છે, પ્રગટ થયા છે વળી અજરામરનો પંથ એટલે મોક્ષનો મારગ જિનાગમ તેને વિષે જે નિપૂણ છે વળી અભ્યાસના કરવાવાળા છે, વળી નહોતો કર્યો છે મુક્તિને યોગ્ય તે પુણ્ય જેને, વળી પવિત્ર છે આત્મા જેનો એવા જે સાધુ તે મુજને શરણપણે થાનું. ॥ ૩૮ ॥

કામ વિહંગણ ચુકા. કલિમલ મુકા
 વિવિદ્ધ ચોરિકા ॥ પાવરય સુરય રિકા,
 સાહુ ગુણ રયણ ચિન્નિકા ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:—કામ જોગ વિહંગણા થકી જે રહિત
 છે. વઢી પાપથકી જે મુક્ત છે વઢી આત્માથકી
 વિરક્ત કર્યો છે જૂદો કર્યો છે ચોરીનો જાવ જેણે,
 વઢી પાપ રજનો કારણ એવો જે મૈથુન તે થકી
 જે રહિત છે, વઢી સમ્યક જ્ઞાનાદિ ગુણરત્ન તેણે
 કરી તેજવંત છે, એવા જે સાધુ છે તે મુજને શરણ
 પાળે આનંદ. ॥ ૩૯ ॥

સાહુત્ત સુઠિઆજં, આયરિઆદ તડ
 અ તે સાહુ ॥ સાહુ ભણિણ ગહિયા,
 તમ્હા તે સાહુણો સરણં ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:—સમતા પરિણામ સદા નિકામ કરુ
 શાસિંધુ જગત્ બંધુ, હમ્રવિહારી, પરોપકારી, ૬

त्यादिक साधुनुं स्वरूप तेने विषे सुस्थित ठे अतिशय करी रह्यो ठे जे कारण माटे आचार्यादिक पांच आचार्य, उपाध्याय, प्रवर्तक, स्थविर, गणावच्छेद ए आचार्यादिक पांच पूर्वोक्त साधुना स्वरूप मांहे रहेला छे ते आचार्यादिक पांच साधु कहीए. साधु नणवे करीने में ग्रहण कीधा, त्र ए काळना साधु ते कारण माटे ते त्र ए काळना साधु मुजने शरणपणे धाऊ. ॥ ४० ॥

हवे धर्मशरण कहीए ठीए.

पडिवन्न साहू सरणो, सरणं काउं पूणो
वि जिण धम्मं ॥ पहरिस रोमंच पवं
च, कंचुअं चिअ तणु भणइ ॥ ४१ ॥

अर्थ:-अंगीकार कर्यो ठे साधुनो शरण जे ने एवो अयो ठे तो वळी पण जिनधर्म प्रत्ये शरणपणे करवाने इच्छतो थको अतिशय हर्षना व श थकी थयो जे रोमांच रोमकूपनो प्रपंच वि

स्तार रूप कंचुक तेणे करी अचित् ते शोनायमा
न ठे शरीर जेहनो एवो थयो छतो साधु प्रमुख
जे धन्य पुरुष ठे ते कहेवे. ॥ ४१ ॥

पवर सुक एहिं पत्तं, पत्तेहिं विनवरि
केहिवि नपत्तं ॥ तं केवलि पन्नत्तं,
धम्मं सरणं पवन्नोहं ॥ ४२ ॥

अर्थ:—ते धर्म प्रत्ये शरणपणे हुं पाम्यो छुं
ते धर्म केवो ठे प्रधान पुन्यवंत प्राणी छे पामेलो
ठे. वळी केटला एक पात्र पुरुषो ए पण ब्रह्मदत्त
चक्रधरादिक भव्यपणानी अपेक्षाए जगवंत ते पु
रुषो ए पण न पामेलो एवो दुर्लभ वळी केवो ते
धर्म केवळी तिर्थकरे प्ररुपेलो ते धर्म प्रत्ये शरण
पणे हुं पामेलो छुं. ॥ ४२ ॥

पत्तेण अपत्तेणय, पत्ताणिय जेण नर
सुर सुहाई ॥ मुख सुहं पुण पत्तेणं,
न वरिं धम्मो सम्मे शरणं ॥ ४३ ॥

अर्थ:—जे जिनधर्म पामवे करीने अथवा न पामवे करीने पण मनुष्य संबंधि देवता संबंधि सुख जीव पामे विशेष मोक्ष सुख तो जाव जिनधर्म पामवे करीने ज होय. एवो जे जैनधर्म ते मुजने शरणपणे थातु. ॥ ४३ ॥

निहली अ कलुस कम्मो, कय सुहज
 स्मो खलीय कय अहम्मो ॥ पमुह परि
 णाम रम्मो, शरणं मे हातुं जिणधम्मो ४४

अर्थ:—दळी नांख्यो ठे विदाख्यो ठे कलुष मलीन कर्म जेणो. वळी कीघो ठे शुद्ध जन्म जे ने वळी उन्मूल्यो ठे अधर्म पाप जेने जेस शत्रु ने नग्रादिकथी काढीए तेनी पेरे. वळी धर्म करवानी आदिने विषे धर्मनुं फळ उदय आवे ते समये जे सुंदर सुखदायक ठे, एवो जे धर्म ठे ते मुजने शरणपणे थातु. ॥ ४४ ॥

कालत्तएवि नमयं, जम्मण जरा मरण

વાંહિ સય સમયં ॥ અમયંચ બહુ મયં
જિણ મયંચ શરણં પવન્નોહં ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:--ત્રણ કાલને વિષે જે અમર છે એટલે
સર્વ કાલે જિનધર્મ મહાવિદેહ ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ
પામીએ વઢી જન્મ જરા મરણ વ્યાધિનુના સૈંક
હો પ્રતે નુપશમાવણાહાર નિવારણદાર છે જે. વ
ઢી અમૃત સમાન છે. તિર્થંકર ગણધરાદિક ઘણા
શ્રેષ્ઠ લોકોએ માનેલો છે, એવો જે જિનમત તે.
સૂતધર્મ ચારિત્રધર્મ બે પ્રકારે ધર્મ તે પ્રતે શરણ
પણો હું પામ્યો છું. ॥ ૪૫ ॥

પસમિંચ્ર કામ પમોહં, દિઠા દિઠેસુ ન
કલીંચ્ર વિરોહં ॥ શિવ સુહ ફલયમ
મોહં, ધમ્મં શરણં પવન્નોહં ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:--અતિશે કરીને શમાવ્યો છે, ટાઢ્યો છે
કામનો અતિ મોહ ઉન્માદ જેને. વઢી દૃષ્ટિએ દી
ઘામાં આવે તે બાદર એકેંડિયા આદે દડ અને

દીઠામાં ન આવે તે સૂક્ષ્મ પાંચ સ્થાવરાદિક
 અથવા દિઠા તે રૂપી પદાર્થ પુષ્કલ સ્કંધ. અને
 ન દીઠા તે ધર્માસ્તિ કાયાદિક પદાર્થને વિષે નથી
 પામ્યો વિપરીતપણાદિ વિરોધ જેણે સ્યાદ્વાદ
 જિનમત છે માટે. કોઈ પદાર્થને વિષે વિરોધ
 આવવા ન દિયે વઠી કેવો છે શિવસુખ ફલનો
 દેણાહાર છે ફલનો આપણહાર છે એવો જે જિ
 નધર્મ તે પ્રતે શરણપણ હું પામ્યો છું. ॥ ૪૬ ॥

નરય ગઈ ગમણ રોહં, ગુણ સંદોહં પ
 વાઈ નિસ્કોહં ॥ નિહણિઅ વમ્હહ જો
 હં, ધમ્મં શરણં પવન્નોહં ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:—નરકગતિને વિષે ગમણ કરતાં રો
 કવા વાળો છે તથા ક્રુમાદિક ગુણોનો જે સમૂહ
 હ વઠી એકાંતવાદીનું મિશ્ર્યાદૃષ્ટિ લોકો થકી
 ગયો છે ક્ષોભ જન્ય જેનો. વઠી ત્રાસ રહિત છે
 અકંપ છે એવો. વઠી અતિશયે કરી હણ્યા છે માર્યા

हे मन्मथ कामदेव रूप योद्धा सुनट जेणे एवो
जे जिनधर्म ते प्रते हुं शरणपणे पांम्यो लुं. ४७

नासुर सुवन्न सुंदर, रयणालंकार गा
रव महग्घं ॥ निहिमिव दोगच्चहरं,
धम्मं जिणदेशिञ्चं वंदे ॥ ४८ ॥

अर्थः—नीहीमीव के० निधान समान एवो वळी
जिनराजनो देखाडेलो एवो जेधर्म सूतधर्म चारित्र
धर्म ते प्रते हुं वांदुलुं:-ते धर्म निधान-नासुर के० के
वळ ज्ञाने करीने देदीप्यमान छे. वळी ते धर्म
नीधान केवोछे तो के:-सुवन्न के० अक्षर तेनी जे
रचना पद गाथा आलोवा बंधे करी सहित. एवो
आत्म स्वरूपे करी मनोहर छे. वळी ते धर्म नीधान
केवो छे रयणालंकार गारव कहेतां ज्ञान दर्शन
चारित्र रूप रत्नालंकारोनी शोभाए करीने महगां
केणबहु सुलो छे. एटले अमूल्य छे. ए सर्वे उपमा
ए करीने सहित एवो निहिमीव के० जे नीधान

(ધર્મ) જે તે ધર્મ નીધાને કરીને હગચ્છહરં કેવલ
 લલ મિથ્યાત્, અજ્ઞાન, અશુભ કર્મ, નરકા
 દિ અશુભ ગતિ, સંકલ્પ, વિકલ્પાદિક આદિ દૃ
 ને અનેક લલદરને હરવાવાલો હર કરવાવાલો એ
 વો જે ધર્મ નીધાન તે મુજને શરણ નણી થાન. ૪૭

જ્ઞાવાર્થ:—હૃદય રૂપ ચતુરને વિષે પ્રવચનરૂપ
 અંજન જો સદ્ ગુરુ કરેતો સ્વસ્વરૂપ પરમ નીધા
 ન દેખે એટલે સ્વસ્વજ્ઞાવે પોતાના સ્વરૂપ પ્રતે પ્ર
 ગટ જાણે. લલી તે નીધાન કેવો જે તાક કેવલ
 જ્ઞાને કરી જાસ્કર દેદીપ્યપાન જે. લલી કેવલ
 જ્ઞાનીનું હેય જ્ઞેય ઉપાદેય અક્ષરોએ પ્રરૂપ્યો જે.
 લલી આત્મસ્વરૂપે કરી મનોહર છે. લલી રત્નત્ર
 યી ગુણરૂપ હાર, મુગટ કુંડલે કરી શોભાયમાન
 છે. લલી અનંત ચતુષ્ટયે કરી અમુલ્ય જે. ઇત્યા
 દિ ઉપમાએ કરી સહિત જે ધર્મ નીધાન તે સર્વે
 મિથ્યાત્, અવ્રત, કષાય, જોગ, અશુદ્ધ સંકલ્પ

विकल्प विज्ञाव दशादिक जे दुःख दलदरपणुं
तेने नाश करे, एवो जे धर्म नीधान ते मुजने श
रण नणी-आधार नणी थानु. ॥ ४८ ॥

चउ चरण गमण संचिअ, सुचअरिय
रोमंच अंचिय शरीरो ॥ कय डकड गरिहा
असुह, कम्मखय कंखिरो भणइ ॥ ४९ ॥

अर्थ:-चार शरण अंगिकार करवे करीने सीं
ज्यो एकठो कीधो जे सुचरित्त पुन्य तेणे करीने
सोझायमान छे शरीर जेनो एवो छतो वळी आ
नव परजव कीधुं जे पाप ते पापनी गर्हा निंदा
तेणे करी अशुच कर्मनो कय करवाने विषे अ
निदाषवंत थयो छतो साधु प्रमुख ते धन्य पुरु
ष कहेछे. ॥ ४९ ॥

इह नविअ मन्न नविअं, मिच्छत्त पवत्त
एणं जमहि गरणं ॥ जिण पवयण पडिकु
ठं दुठं गरिहामि तं पावं ॥ ५० ॥

अर्थः—आ ज्ञव संबंधी अन्य ज्ञव संबंधी
 एटले अतीत अनागत वर्तमान कालने विषे की
 धुं जे पाप वळी मिथ्यात्नुं प्रवर्त्ताववुं कुतिर्थिक
 ने दान सन्मानादिक देवुं तेनीज पूजनादिकनुं क
 रवुं तथा मिथ्यात्ना स्थापेला जे पर्व तेनुं जे क
 रवुं कराववुं ते रुप कीधुं जे पाप वळी जे पापना
 अधिकरण निपजाव्यां होय कोइने अपाव्यां होय
 घंटी, मुसल, छखली, मावरणी, चुला, कोलु,
 घाणी, हल, इत्यादि यंत्र तथा धनुष, खड्ग, जा
 लादिक शस्त्र ते पाप अधिकरण निपजाववा आ
 पवा अपाववा थकी थयो जे पाप वळी जिन
 राजना वचनने विषे जे कार्य निषेधयो ते कार्यनुं
 करवुं ते रुप कीधुं जे पाप दुष्ट अति मलीन
 परिणाम रुप माटे एवो कीधो जे पाप ते पाप प्रते
 हुं निश्चे आत्मसाखे गुरु आदेनी साखे निंदुछुं ५०
 मिच्छत तमं धेणं, अरिहंताइसुअ व

न वयणिजं ॥ अन्नाणेण विरइअं,
एहिं गिरिहामि तं पावं ॥ ५१ ॥

अर्थः—जिनधर्मथी जे विपरीत एटले मिछ्या
तरुप तमे करीने अंधकारे करीने थएलो हुं आ
वळो तेणे अज्ञान पणे करीने अरिहंत सिद्ध आ
चार्य, नृपाध्यायादिकने विषे जे आवरणवाद नि
दानां वचन कह्यां होय ते पाप प्रते हवणां हुं
निंदुं हुं ॥ ५१ ॥

सुअ धम्म संघ साहुसु, पावं पडिणीअ
याइ जं रइअं ॥ अन्नेसुअ पावेसुय,
इहं गिरिहामि तं पावं ॥ ५२ ॥

अर्थः—प्रतनिकताए करीने द्वेषपणे करीने सूत
सिद्धंत धर्मद्वमादि संघ जिनआज्ञा संयुक्त साधु
मोक्ष मार्गनो साधक एटलाने विषे जे आसा
तना रुप पाप कर्यां होय वळी प्रणातिपातादि-
क अन्य पापमांही जे कोइ पाप कीधुं होय ते पाप

प्रते हमणां हुं निंदुं ॥ ५२ ॥

अन्नेसुअ जीवेसुअ, मिति करुणाइ
गोअरे सुकयं ॥ परिआ वणाइ डुखं,
इहं गिरिहामि तं पावं ॥ ५३ ॥

अर्थः—मैत्री करुणादिक ज्ञावनाने आधारे जे
ते एवा अरिहंतादिक टाळी अनेरा जीव तेने विषे
परितापनादिक डुःख एटले अनिहतादिक दस
प्रकारे डुःख कर्युं होय तेथी उपजे पाप ते पापने
हमणां हुं निंदुं ॥ ५३ ॥

जं मणवए काएहिं, कय कारिय अणु
मइहिं आयरियं, धम्म विरुद्ध मशुद्धं,
सवं गिरिहामि तं पावं ॥ ५४ ॥

अर्थः—मन वचन कायाए करीने कृत पोते
करवे करीने बीजा पासे करावे करीने कर्ताने न-
हुं जाणवे करीने अशुद्ध कर्म मजसहित एवं
जिनधर्मथी विरुद्ध विपरीत कार्य जे आचर्युं होय

सेव्युं होय ए रूप जे पाप ते सर्व पाप प्रत्ये हुं
निंहुं हुं अरिहंतादिकनी साखे. ए पाप निंदारूप
बीजो अधिकार कह्यो. ॥ ५४ ॥

अहसो डकड गरिहा, दलि उकड डकडो
प्फूडं नणइ ॥ सुकडाणु राय सुमुइन्न,
पुन्न पुलयं कूर करालो ॥ ५५ ॥

अर्थ:—हवे पापनी गर्हा निंदा करवे करी
ने चूरण कर्यो ठे उत्कट आकरा डःकृत पाप जे
णे एवो अयो ठतो बली सुकृतने विषे अनुराग
करवे करी नदयने पाम्यो जे पवित्र रोम राय
तेणे करीने जे सहित ठे अथवा कर्म शत्रुन प्रत्य
हणवाने जे विक्राळ अयोठे एटले शूरवीर थयो
ठे एवो ते साधु प्रमुख धन्य पुरुष प्रगट जिम
ठे तेम कहेठे. ॥ ५५ ॥

अरिहंत अरिहंतेसु, जं च सिधत्तणं
च सिद्धेसु ॥ आयारं आयरिए,

ઝવજ્ઞાય તં ઝવજ્ઞાણ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:—અરિહંતને વિષે તિર્થકરોને વિષે, જે અરિહંતપણું તિર્થકરપણું છે તે પ્રત્યે વઢી જે સિદ્ધોને વિષે સિદ્ધપણો છે તે પ્રતે વઢી આચાર્યોને વિષે જે જ્ઞાનાદિક પંચ વિધ આચાર છે તે પ્રતે વઢી ઝપાધ્યાયને વિષે જે ઝપાધ્યાયપણો છે તે પ્રતે હું અનુબોધુ હું પ્રશંસુહું. ॥ ૫૬ ॥

સાહૂણ સાહુ ચરિઅં, દેસ વિરયંચ સા

વય જણાણં ॥ અણુમન્ને સવ્વેસિં,

સમ્મતં સમ્મદિઠીણં ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:—વઢી સાધુઝને વિષે મહા મુનીઝને વિષે જે સાધુચર્યા ંટલે સાધુને આચરવા યોગ્ય તે પ્રતે. વઢી શ્રાવક લોકોને વિષે દેશવિરતિપણું છે સમકીત મૂલ પંચ અનુવ્રત ત્રણ ગુણ વ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રત અગીયાર પઢિમાદિક દેસવિરતિપણું છે તે પ્રતે. વઢી સમ્યક્દષ્ટિઝને વિષે જ જીવા

दिक नव तत्वनो साचो श्रद्धान ठे ते प्रते हुं अनु
मोदुं छुं नलो जाणुंछुं ॥ ५७ ॥

अहवा सवंचिय वीयराय, वयणाणुं
सारिजं सुकडं ॥ कालतएवि तिवि
हं, अणुमोए मो तयं सव्वं ॥ ५८ ॥

अर्थः—सर्व सुकृत वितरागनां वचन ते अ
अनुसारे कहेलो एवो सुक्रीत अतित अनागत ॥
र्त्तमान त्रण कालने विषे पण त्रण योगथी निप-
जावेलो एवो त्रिविध सुकृत तथा श्री संघ वा
त्सल्य जिनशासन प्रभावना धर्मनो सहाय कृमा
मार्दव, संवेग, तथा मागानुसारीनो करेलो शुच
कार्य इत्यादि रूप जे सुकृत मोक्षनो कारण ठे ते
सर्वे सुकृत प्रते अमे अनुमोदीए णीए. ॥ ५८ ॥

सुह परिणामो निच्चं, चउसरण गमा
इ यायरंजीवो ॥ कुसल पयडित्त बंध
इ, बंधान सुहाणु बंधान ॥ ५९ ॥

अर्थः—नित्य सदा शुभ परिणामवन्त एटले शुभ आत्म अध्यवसायवन्त एवो चउसरण गमणदिके प्रते आचरतो अंगीकार करतो त ता साधु प्रमुख जीव कुशल प्रकृतीन् प्रते एटले बेतालीस पुन्य प्रकृतिन् प्रते बांधे बाधी जे शुभ प्रकृतिन् ते शुभ अनुबंधवाली थाय, एटले परजवे शुभफलनी देनारी थाय ॥ ५९ ॥

मंदाणु भावा वधा, तिब्बणु भावान् कुणइ ताचेव ॥ असुहान निराणुं वधान्, कुणइ तिब्बान् मंदान् ॥ ६० ॥

अर्थः—मंद अनुज्ञाव थकी एटले थोडे शुभ रसे करी बांधेली जे प्रकृतिन् ते प्रते तिब्र अनुज्ञाववालीन् एटले घणा शुभ रसवालीन् एवी प्रकृतिन् करे निश्चे वली अशुभ पाप प्रकृतिन् जे ते ते प्रकृतिन् प्रते निराणुबंधा एटले निराणुबंध कर, एटले परजवे अशुभ फल दुःख फल आप

एहारी न थाय एवी प्रकृतिन करे, वली तिवपा
 प रसवालीन जे प्रकृतिन होय ते मंद रसवाली
 न एटले अल्प अशुन रसवालीन करे कोण करे
 तो के:-साधु प्रमुख जीव. वली रसनीपरे स्थि
 तिबंध प्रदेशबंधनो विचार करवो स्थितिबंध मां
 हे अल्प काल, दीर्घ कालनो विचार अने प्रदेश
 बंधमे ओडादल घणादलनो विचार जाणवो. ६०

ताएयं कायठ्वं, बुहेहिं निच्चंपि स
 किले संमि ॥ होइति कालं सम्म,
 असं किलेसंमि सुगइ फलं ॥ ६१ ॥

अर्थ:-ते कारण माटे संकलेशने विषे एट
 ले रोगादिक संकट डःखने विषे वली निरोगा
 दिक असंकलेश सुख समाधीने विष त्रीकालमे
 विषे एटले सर्वे कालने विषे सम्यक् प्रकारे एट
 ले विशुद्ध मन वचन कायाए करी नित्य पण
 पंडित पुरुषोए ए चतुर शरणादिक त्रण अधिका

रनो गण करवा योग्य ठे. ते चतुर शरणादिक ग
ण केवो छे तो के:-स्वर्ग मोक्ष रूप सुगति फल
ठे जेइथी तत्त्वना जाण जे पुरुष ठे ते चउशर
णादिक प्रते एक मोक्ष सुखने अर्थे अंगीकार क
रेठे, पण पुत्रलिक सुखने अर्थे अंगीकार करता
नथी, जेम कर्षणी लोक धान्यने अर्थे उद्यम करे
ठे पण पराळने अर्थे उद्यम करता नथी. ॥६१॥

चउ रंगो जिण धम्मो, नकउ चउरग
सरणमविन कयं ॥ चउरंग भव छेउ,
नकउ हाहारिउ जम्मो ॥ ६२ ॥

अर्थ:-चार अंग ठे जेहनां दान, शील, तप,
जाव ते जाव रूप जिनधर्म ठे ते जिनधर्म जे
जीवे न कयों वली अरिहंत सिद्ध साहु धर्म ए
चार अंग रूप शरण पण न कीधुं वली देव
मनुष्य नारकी तिर्यंच ए चार अंग रूप जव सं
सार तेनो उच्छेद जेणे न कयों ते जीव अति कष्ट

કરીને પામેલો મનુષ્ય જન્મ હાસ્યો ! ઇતિ શ્લોકે !
મનુષ્ય જન્મ હર્ષભ છે તે માટે. ૬૨

ઇય જીવ પમાય મહાવીરં, જદં તમેવ
મક્ષયણં ॥ જ્ઞાણસુતિ સંજ્ઞમ વંજ્ઞ,
કારણં નિવ્વુજ્ઞ સુહાણં ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:—એ પ્રકારે હે જીવ ! એ ચત્તશરણ અ
ધ્યયન પ્રત્યે ત્રણ સંધ્યાને વિષે તું સ્મર. તે અધ્ય
યન કેવો છે તો કે:—પ્રમાદ રૂપ મોટા અરિ વૈરી
પ્રતે મારવાને જે વીર છે. માહા સુજ્ઞ છે વળી તે
અધ્યયન કેવું છે મહ છે એટલે મોક્ષ છે અંતે જે
હથી, વળી તે અધ્યયન કેવું છે નિવૃત્તિ સુખનું
એટલે મોક્ષ સુખનું અવંચ્ય કારણ છે, એટલે સં
પ્રજ્ઞ કારણ છે. ॥ ૬૩ ॥

॥ ઇતિ ચત્તશરણ સમાપ્ત ॥

शुद्धिपत्र.

पृष्ठ.	लोटी.	शुद्ध.	अशुद्ध.
४	१९	विर्यलब्धि	विर्यांतरायलब्धि
१५	१०	होय	हेय
३१	८	राज्ञाना	राजा
३३	५	संपदा	संपदि
४३	२	साध्य	सध्य
६७	३	तेह	तह
६७	१०	सं	सा
६८	८	बंदो	बंदो
७३	५	ज	जू
७५	८	जेह	जहे
७६	५	सही	नही
८०	१०	इंधणां	धणां
८४	१०	बेसरे	बसेरे
८५	७	व्रता	व्रत
८५	३५	पर	०
८६	१	अपलंबो	अपलंदो
८६	३	छेदि	छदि
८८	४	युक्तिथी	युक्ति
८८	१६	अरय	अरप
९१	३	अकंप	सकंप

पृष्ठ.	लीटी.	शुद्ध.	अशुद्ध.
ए१	१३	सोधंत	सोधंत
ए२	ए	तन	तेने
ए२	३६	तुंकिमवेसुरे	तुकिमरेवेसु
ए६	२	ज्ञातमर्थ	ज्ञातर्थ
ए७	५	काळना	लोळना
ए७	ए	मुख	मुख
एए	२	ध्येयशी	ध्ययधी
एए	१२	स्वप	स्वय
११०	४	प्रवर्त्ताविवाळा	प्रवर्त्ताविवाळा
११०	१६	जंबू	जंब
१३६	६	किंचित्	किंचिमत्
१३६	१३	पण	ए
११७	१७	चाली	चाला
१४१	३१	दीथो	दीथो
१४७	५	तृषा	तृष्णा
१४ए	६	धर्म	धमै
१६१	२	देवे	देवे
१७६	१७	होय	हाय
१७५	३२	होइ	हाइ
१७७	६	अनंत	थनंत
१ए०	१४	भेख	भेखे

चन्द्रसरणनुं शुद्धिपत्रक.

पृष्ठ	लिटी	शुद्ध	जशुद्ध
१	७	अर्थ	अथ
४	३	दंसण	दसण
४	१०	दर्शनाचारनी	दशनाचारनी
५	५	रीने	रीन
६	११	ते	त
७	१०	प्रते	प्रत
१२	३	तणे	तण
१३	९	स्तकने	स्तकन
१४	७	शरणपणे	शरणपण
१४	११	मनोगत्य	मनागत्य
१५	१२	शोभावीने	शाभावीने
१९	१	करवे	वरवे
२१	३	संसारना	ससारना
२२	१४	सूर्य	सूर्य
२५	१०	ते	त
२७	२	वेर	वर
३५	८	शरणपणे	शरणपण
३७	३	दक्षदर	

पृष्ठ	लिटी	शुद्ध	अशुद्ध
३७	ए	तोके	ताक
३७	११	ज्ञेय	ज्ञय
३८	घ	सरण	चरण
४०	६	अवरणवाद	आवरणवाद
४२	११	प्रत्ये	प्रत्य
४३	१६	जे	ज
४४	७	व	॥
४६	८	सं	स
४६	१३	विषे	विष
४८	१	हा इतिखेदे !	इतिखेदे !
४८	९	सुरवीर	वीर

શ્રી જૈન આત્માનંદ શ્રધ્ધાભાજા નંબર ૨૬

ન્યાયાંસોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વર

પાદપદ્મેષ્યોનમઃ

શ્રી સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપ સ્તવ

(સાપાંતર)

(આત્મિક અને પોદ્ગતિક સુખોને ભિન્ન ભિન્ન દર્શાવનાર

શ્રી સમ્યક્ત્વશુભ તેની મુદ્રાત્પત્તિ, સ્વરૂપ અને વિવિધ

લેશ બતાવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ)

શ્રીમદ્ પંચામીશ્રી દાનવિજયશ્રી મહારાજના શિષ્ય

સુનિરાજશ્રી શંકરવિજયશ્રીની સૂચના અનુસાર

પ્રસિદ્ધતા.

શ્રી જૈન આત્માનંદ ગણા—ભાવનગર.

સં. ૨૩૬૨ આત્મા સં. ૨૦ પિઠમ મં. ૧૬૭૨

પ્રાણી-ઉપાસક તથા ભાવજીવિમાન લે.

અગ્રવોલ.

ખાસ કરીને આ જમાનો શ્રદ્ધા કરતાં ગુદ્ધિવિકાસને વધારે સ્થાન આપે છે, તેનું કારણ પાશ્ચાત્ય અને પૌર્વાત્યના વિન્નિ જિન્ન પ્રકૃતિવાળા વાતાવરણનું સંઘટન છે. એ ઘર્ષણકાળમાં જન્મ પામતાં, પ્રાણીઓ દરેક વસ્તુસ્થિતિમાં ગુદ્ધિની મર્યાદા તપાસે છે. એક તરફથી જ્યારે પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિએ ગુદ્ધિવાદથી જ ને ખ્યાલમાં ઉતરે તે માનવાની પ્રેરણા કરી છે ત્યારે બીજી તરફથી શ્રદ્ધા-વાસ્તવિક શ્રદ્ધાનાં મૂળતત્ત્વો વિનાશ પામતાં ચાલ્યાં જાય છે, એટલે કે ગુદ્ધિવિકાસ ઘણે દરજ્જે તકેલીમાં, શુષ્ક અર્થમાં અને વિતંડાવાદમાં અંતર્ગત થઈ ગયેલો છે.

શ્રદ્ધાના મૂળતત્ત્વોની આ રીતે ક્ષતિ થવાથી તેમજ અંધ-શ્રદ્ધાનું પ્રમાણ પણ ગુદ્ધિના અભાવે વિસ્તરેલું હોવાથી જન-સમાજને આવી પરિસ્થિતિમાં “સમ્યક્ત્વ”-વાસ્તવિક આત્મશ્રદ્ધા દુર્લભ હોય તે આશ્ચર્યજનક નથી.

પ્રાણી-માત્ર મુખને ધરે છે, એ નિર્વિવાદ છે. પરંતુ અનાદિ મિથ્યાવાસના પ્રાણીઓમાં લીંટાએલી હોવાથી જુદી જુદી પ્રવૃત્તિઓને સુખ તરીકે ઠહી તે મેળવવાના પ્રયાસમાં સતત પરિશ્રમ કરે છે, તેમનો આ પરિશ્રમ નિષ્ફળ જાય છે. કેમકે વસ્તુતઃ સુખ શું છે? એ સત્ય જાનનો તેમને અભાવ હોવાથી ચાત્રકારે નિર્ણીત કરેલા દ્રષ્ટિબિંદુને તે પહોંચી શકતો નથી.

સૃષ્ટિમાં સર્વ પદાર્થોના સત્ત્વરૂપ જો પદાર્થો છે. જીવ અને અજીવ. કાર્મણ વર્ગીયના જે પરમાણુઓ જીવ સાથે તેના શુભા-

શુભ પરિણામ અનુસાર જોડાય છે તે “કર્મ” તરીકે જૈનદર્શનના પરિભાષિક શબ્દમાં ઓળખાય છે. આ કર્મના આઠ પ્રકાર છે. આ કર્મો આત્મા ઉપર શુભાશુભ અસર તેના અસ્તિત્વ પર્યંત કાર્યે જાય છે. અને નવા નવા કર્મ પરમાણુઓનો મેળાપ થવાથી આત્મા અને કર્મની બંધપરંપરા વધતી જાય છે.

વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી જન દર્શનકારોએ આત્મા અને કર્મનો સંબંધ સર્વથા જે સ્થિતિએ જુદે તે સ્થિતિને વાસ્તવિક સુખની પ્રાપ્તિ તરીકે સંબોધી છે અને તેને પારિભાષિક શબ્દમાં “મુક્તિ” કહેવામાં આવે છે. આ મુક્તિની ઇચ્છાવાળા પ્રાણીઓને તેના બીજરૂપ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ આવશ્યક છે. બીજ વગર જેમ ફળ નીપજતી શકાતું નથી તેમ “સમ્યક્ત્વ” વગર મુક્તિ મળી શકતી નથી.

કર્મનો જે અનાદિ સંબંધ આત્માની સાથે પરંપરાગત વર્તે છે, તેમાં મોહનિય કર્મ દરેક કાળે અગ્રસ્થાન લે છે. આ મોહનિય કર્મની અઠાવીશ પ્રકૃતિઓ છે. તેમાંથી સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થવાથી અનુક્રમે તંજન્ય નામવાળા “સમ્યક્ત્વ” આત્મા પ્રાપ્ત કરે છે. આ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા પ્રસંગે આત્મવીર્ય ઉદ્વસાયમાન થાય છે, જેને જુદા જુદા પ્રકારની અવસ્થામાં “કરણ” ના ઉપનામથી સંબોધવામાં આવેલ છે. સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પછી વધારેમાં વધારે મુક્તિ મેળવવાને માટે આત્માને અર્ધ પુદ્ગલ પરોવત જોડેલો કાળ બાકી રહે છે.

સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થયા પછી આત્મા ચોક્કસ પ્રકારની શ્રદ્ધા ધારણ કરે છે અને તેની મિથ્યા વાસના દૂર થાય છે. દેવ, ગુરૂ અને ધર્મની વિશુદ્ધતાનો વિવેક

કરી તેની નિર્દોષતા તેની હૃદયમાં નિર્ણીત કરી દે છે. આ વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે, અને આત્મા અને પૌદ્ગલિક પરિસ્થિતિઓને સ્વરૂપ રૂપે પ્રતીતિ કરે છે તે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. આ સમ્યક્ત્વ એ ચતુર્થ ગુણસ્થાનક સુધી આત્માને ઉત્ક્રાંત કરે છે, અને બહિરાત્મપણાનો લાગત જાળવી અંતરાત્મપણું પ્રાપ્ત કરાવે છે.

પ્રસ્તુત લઘુ પણ જીવનનું સર્વ સ્વ પ્રકટ કરનાર પુસ્તકમાં "સમ્યક્ત્વ" નું શુદ્ધ સ્વરૂપ શાસ્ત્રાનુસાર દર્શાવવામાં આવેલું છે. સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ માટેના ઉપાયો અને તે પ્રાપ્તિ દ્વારા પછી તેનું રક્ષણ કેવી રીતે થઈ શકે વિગેરે અનેક પ્રકારે લેઈ ઉપલેદ્ધાથી દર્શાવવામાં આવેલું છે. સમ્યક્ત્વના પણ એક જો ત્રણથી માંડીને દર્શાવવામાં લુહા લુહા પ્રકારેનું તથા તેની સંકસક લેદ્ધાનું સ્વરૂપ વિગેરે ઘણી સંરળ રીતે દર્શાવેલું છે.

આત્મિક અને પૌદ્ગલિક સુખને લિનન લિનન દર્શાવનાર જે શ્રી સમ્યક્ત્વગુણ તેની મૂળોત્પત્તિ અને સ્વરૂપ તથા લેદ્ધા બતાવનાર સમ્યક્ત્વપંચીશી યોને (સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપસ્તવ ખાલાન જોધ) જે કે શ્રી પ્રકરણ રત્નાકર નામના ગ્રંથના બીજા લાગમાં ઉપાયેલ છે. તેમાંથી તેનું અવતરણ કરી લાખામાં સુધારા કરી આ ગ્રંથ ઉપાસીને પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે. સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ સમજવાના જિજ્ઞાસુઓને અને તે ગ્રંથ કરવાના ઉત્સુકોને માટે આ ગ્રંથ ખરેખર મુસાધ્ય અને આદરણીય છે.

મળ ગ્રંથકારે માગધી રૂપ ગાથામાં આ ગ્રંથ રચ્યો છે. તેના કેતીઓ પોતાનું નામ આપ્યું નથી. પરંતુ તેઓ ધુરધર પૂર્વાચાર્ય હશે એમ જણાય છે. જાણાવજોઃ ધકારે પ્રચલિત લખી છે પરંતુ તેમાં પોતાનું નામ જ્ઞાનસાગરવાચકના શિષ્ય એટલું જ

માત્ર જણાવ્યું છે. સંવત આખો નથી, અને મહાદાવાદ નિવાસી શ્રાવક મુળાશાહના કહેવાથી ભાષા કરી આખી એટલું જણાવ્યું છે. આ કરતાં વિશેષ હકીકત નીકળી શકતી નથી.

સમ્મત્વનું સ્વરૂપ દર્શાવનાર આ પુસ્તકે જનસમાજ સમક્ષ અમો રજુ કરીએ છીએ. આશા છે કે અમારો આ પ્રયાસ આદરને પ્રાપ્ત થશે.

સં. ૧૯૭૨માં સિદ્ધશ્વેત્રમાં ન્યાયાલોનિધિ શ્રીમદ્વિજયાનંદસૂરીશ્વરજીના સંપ્રદાયના સ્થવિર મુનિરાજ શ્રી કલ્યાણવિજયજી મહારાજ તથા મુનિવર્ય શ્રીમદ્ગંધર્વવિજ્યાદિ મુનિરાજેનું આતુર્માસ થયું હતું. સાથે મુનિશ્રી ઉગ્રાતવિજયજી પણ હતા, તેઓની પ્રેરણાથી મુનિરાજ ગંધર્વવિજયજી મહારાજે આદ્યપૂર્વની તપસ્યા કરાવી હતી. જેમાંથી શેઠ હીરજીભાઈ શેષકરજી માંગરોળવાળા મારફત ઉક્ત તપના આરાધન નિમિત્તે આવેલી જ્ઞાન ખાતાની એક નાની રકમ આ ગ્રંથ માટે સહાય અર્થે આવેલી છે. જેથી તેઓશ્રીનો આમાર માનવામાં આવે છે. અને ઉક્ત ગ્રંથ છપાતાં સાધંત ખુદે વિગેરે તપાસી જવા માટે શાહ કુંવરજી આણંદજીનો પણ ઉપકાર માનવામાં આવે છે. સદરહુ ગ્રંથની શુદ્ધિ માટે યથાશક્તિ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે છતાં તેના ખાળાવળોધની ભાષા બુની ગુજરાતી હોવાથી તેમજ દૃષ્ટિ દોષ કે પ્રેસદોષને લગતે કોઈ કોઈ સ્થળે સ્ખલનના રહી ગઈ હોય તો તેને માટે ક્ષમા યાચીએ છીએ.

શ્રી આત્માનંદ ભુવન. |
વીર સંવત-૨૪૪૨ |
આત્મ સંવત-૨૦ |
વિક્રમ સંવત ૧૯૭૨ |
કેટલું વડી ૧૧ |

ગાંધી વદંત્રલદાસ ત્રિભુવનદાસ.
શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદ.
સેક્રેટરીઓ.

॥ श्रीपार्श्वजिनाय नमः ॥ सर्वज्ञप्रत्य

अथ

॥ श्रीसम्यक्त्वस्वरूपस्तव बालावबोध

सहित प्रारंभः ॥

प्रथम अर्थकर्तानु मंगलाचरणः

श्रीमद्दीरजिनं नत्वा, गुरुश्रीज्ञानसागरं ॥

श्रीसम्यक्त्वस्तवस्यार्थो, लिखामि लोकभाषया ॥१॥

गुरुपदेशतः सम्पन्नः, किंचित् शास्त्रानुसारतः ॥

वृद्धपरंपरा ज्ञात्वा, क्रियते बोधिसंग्रहः ॥२॥

अर्थः— श्रीमद्दीरपरमात्माने नमस्कार करीने तथा

ज्ञानदृष्टिना दाता परमोपकारी श्रीगुरुना यरणारविंदने नमस्कार

करीने पैहंगविक सुण तथा आत्मिक सुणने अंक अवध्य हेतु

अष्टदे पैहंगविक सुण तथा आत्मिक सुणने विज्ञ विज्ञ दशाविना

दा अष्टदे श्रीसम्यक्त्व गुण, तेनी भूजात्पत्ति सप्रलेह कडेनाइ

सम्यक्त्व पयवीशी नामे प्रकरण, तेना अर्थ श्रीगुंरे उपदेश

यही तथा कंठक शास्त्रानुसारयही तथा कंठक वृद्धपरंपरायही

अष्टदे णहुंभुतोनी वातो सांशणीने भारी पुद्धिने अनुसारे

दियितमात्र संक्षेपयही बोधभाषाभां वातिंकडे अष्टदे

મરણ કરતા રહે છે, એ રીતે સર્વ સંસારી જીવોને નિગોદમાં
લટકતાં અનંતાનંત પુદ્ગલપરાવર્ત વીતી ગયા. ॥ ૨ ॥

તિહાં રહેતાથકા કોઈ ઘુણાક્ષરન્યાયે નિયતિકારણના પરિ-
પાક થવાથી કોઈ સમયે એકાદિકમ જેસ અધ્યવસાયના તર-
તમં યોગથી તત્તુદ્ય હલુકર્મી થાય એટલે જેમ અક્ષર ગુણતાં
ગુણતાં કોઈ સમયે અચાનક કાંઈ નિયમ સિદ્ધ થઈ જાય છે,
તેમ નિયતિ કારણના પરિપાક થવાથી તે જીવ એક એ
ઈત્યાદિક આત્માના અધ્યવસાયની તારતર્યતા સહિત થયો
થકો તે અધ્યવસાયના જેવા પરિણામ હોય તત્તુદ્ય કે
તેવા પરિણામતુદ્ય હલુકર્મી થાય છે. (એ રીતે મને
ઉપલા ન્યાયનો ખુલાસો સુજ્યો તે લાગી જણાવ્યો છે.)
તે લઘુકર્મીપણાના યોગે સૂક્ષ્મ નિગોદથી નીકળીને બાહર નિગો-
દમાં આવે. તિહાં આયુકર્મ સ્થિત્યાદિકની વૃદ્ધિ થાય, કોઈક રીતે
ખીન્ન જીવોને દૃષ્ટિગોચર પણ આવે એહુવો થાય, બાહર શરીર
જે માટે, સ્વકાય પગકાય શસ્ત્રથી છેદન લેદન યોગે જો અકામ
નિર્જરા થઈ લાગે તો તેના યોગથી બેઈદ્રિયાદિકમાં આવે, તિ-
હાં ઘેઈદ્રિયાથી એને પચાઈ તથા ઈદ્રિય અને શરીરની વૃદ્ધિ થાય.
ઘેઈદ્રિયાથી એને પચાઈ તથા ઈદ્રિય તથા ભાષા
શરીરોદિક અધિકરણની વૃદ્ધિ થઈ શરીર દેહ નિર્માણક
લાક્ષણિક અનેક રૂપે અસંખ્યાદમાધિલાષી જીવો થાય, ઘેઈદ્રિયા-
કેઈક જીવને દુઃખદાષી બહોદામાં, બહોદામાં આરોગ્યોર્નનમુ શરીર
થાય, ઉદ્દેષ્યોર્નનમુ આરોગ્ય થાય, તેણે કરી જીભાશુભ અધ-
વસાયની પ્રણતિરસાસ આપ્યોતો તિહાં ખેણાક્રમ મિત્રોશની
જીવ હુદ તાં હોય તેઈદ્રિયાતેઈદ્રિયાદિકમાં આવે, એને જો અધિ-

કરણના યોગે હિંસાદિક દોષની બહુલતા થાય, તો ફરી એકેન્દ્રિયમાં
પણ જાય, તિહાં વહી એકેન્દ્રિયમાં ઉત્કૃષ્ટો અનંત કાળ રહી
ફરી કોઈકવારે કોઈક અકામ નિર્જરાના યોગથી વિકલેન્દ્રિયમાં
આવે. તિહાં બેઈદ્રી તેઈદ્રી ચૈરેન્દ્રી એત્રણે વિકલેન્દ્રીય કહિયે. ઇહાં
જેમ જેમ ઇદ્રી પ્રાણ અને પર્યાપ્તિ વધે તેમ તેમ અધિકરણ
પણ વધે.

હવે તિહાં જો હિંસાદિક કારણોની વૃદ્ધિ થાય તો પાછો
પડી એકેન્દ્રિયાદિકમાં આવી જાય, અને જો સામાન્યે રહે તો
ચેતાની કાયસ્થિતિપ્રમાણ દ્વિન્દ્રિયાદિકભાવેજ રહે, અને જો છેદન
સેદનરૂપ અકામનિર્જરા થાય તો તેને યોગે ઉચો પણ આવે, ઇહાં
વિકલેન્દ્રિયથી એકેન્દ્રિયમાં જાય અને એકેન્દ્રિયથી વિકલેન્દ્રિયમાં
જાય એ રીતે અનંતા ફેરા થાય, તિહાં એકેકા ફેરામાં પ્રાયે અનં-
ત કાળ પણ વહી જાય.

એ રીતે કરતાં વિકલેન્દ્રિયથી અકામનિર્જરાને યોગે પ્રાયે
તિર્યચ પચેન્દ્રિય થાય, તે તિર્યચ પચેન્દ્રિયના બે ભેદ છે, એક
અર્ભજ અને બીજા સમુચ્છિન્ન. તેમાં સમુચ્છિન્નને મન ન હોય.
તો પણ તેમાં શરીર પ્રાણ પર્યાપ્તિ આયુપ્રમુખ અધિકરણની
વૃદ્ધિ થાય, તેથી જો હિંસાદિક અધિકરણની બહુલતા થઈ તો
પહેલી નરકે જવું પડે અથવા પાછો પડી એકેન્દ્રિયાદિકમાં
પણ જાય, જો નરકે જાય તો ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળસુધી ક્ષેત્ર-
વેદના, પરમાધામીકૃત તીવ્ર દુઃખ તથા પરસ્પરકૃત તીવ્રદુઃખ
અનુભવે. તથા એકેન્દ્રિયમાં ગયો તો ફરી છેદનાદિક અનેક દુઃખ
સહન કરે, ફરી અનંત કાળ રામે.

કદાચ જો સમુર્ધ્વ પાંચે દ્રિયમાં છેદન લેદન શીત તાપાદિક મહા દુઃખ સહનથી અકામ નિર્જરાને યોગે ગર્ભજ મનુષ્ય થાય, અથવા ગર્ભજ તિર્યચ પચે દ્રિય થાય, તે જોવારે ગર્ભજ પચે દ્રિય તિર્યચ અથવા ગર્ભજ મનુષ્ય થાય તેવારે પ્રબળ અધિકરણી થયો, તિહાં પાંચે આશ્રવ પ્રબળપણે સેવે. તિહાં પ્રાણુ તથા પર્યાપ્તિ પૂણું હોય. તેને લીધે ત્રિકાળ વેદન સ્વકીય પરકીયના વિકલ્પબળમાં પડે, તેથી ઉત્કૃષ્ટ કર્મસ્થિતિના ધણી થાય, આર્ત રોદ્ર ધ્યાનની પ્રબલતા થાય, તે દુઘ્યાનના યોગે કર્મસ્થિતિ દીર્ઘ કરે, ઇહાં કોઈક જીવ પ્રબલ હિંસાદિક કારણને યોગે સાતે નરકોને વિષે જાય, અથવા કિવારેક મુચ્છાદિક અધિકરણુ યોગે પાછો એકે દ્રિયમાં પણ જાય, તિહાં અનંત કાળ રહે.

અથવા કિવારેક છેદન લેદન તાડનં તર્જન શીત તાપાદિક સહન કરતો જાતિ સરલપરિણામી માટે તીવ્ર સંકલેશ ન કરે તો અકામનિર્જરા કરી કોઈક જીવ દેવગતિ પામે, અથવા કોઈ જીવ મનુષ્ય થાય. તેમાં જો દેવ થયો તો અતિશય વિષયાસકતપણામાં માચીને તીવ્ર સંકલેશે વિષયાસકત થકો મરીને પ્રાચે તિર્યચ પચે દ્રિય ગર્ભજ થાય, તિહાં બહુલ હિંસાદિક સેવન કરી નરકે જાય, અથવા પાછો પડી એકે દ્રિયચક્રમાં જાય, ફરી તિહાંથી નિકળી પચે દ્રિયપણું પામતા ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ યોગે અસંખ્ય પુદ્ગલ પરાવર્તી વીતી જાય.

અથવા કોઈ દેવ મરી મનુષ્ય થાય, તિહાં કારણુ અપરિપાકપણાથી બહુલતાએ અનાર્થ ક્ષેત્ર અનાર્થ કુળમાં ઉપજે, તિહાં પ્ર-

ખલ કષાય વિષયાદિક અશુદ્ધ હેતુના યોગે અઠારે પાપસ્થાનક-
સેવી, જેવાં જેવાં કર્મ બાંધે તેવાં તેવાં કર્મનુસારે સાતે નરકમાં
ઉપજવું થાય. એમ ચથાગ્રાંધી ઉપર, 'તિહાં નરક સંબંધી
આકરા દુઃખ અસંખ્ય કાળ પર્યંત સહન કરે, તે નરકદુઃખના
વિપાક ભવભાવનાદિક અંતથી જાણવા.

તેમાંના કોઈ તો મનુષ્યભવ પામી ઘરકુટુંબની તીવ્ર મુશ્કેલીમાં
મુર્ચ્છિત થકો અજ્ઞાન યોગે પરિણમ્યો તો ફરી તિર્યચગતિમાં
ચાવતુ એકેન્દ્રિયચક્રમાં પડે, વળી તે દશા પામતા અનંતાનંત કાળ
વ્યતિક્રમી જાય, તથા કોઈ મનુષ્ય વિશિષ્ટ જ્ઞાનવિના મુઠ ચેતના-
વંત પ્રકૃતિએ સરલથકો સહેજે કષાયની મંદતાએ મનુષ્ય પણ
થાય, તિહાંવળી કાળપરિપાકવિના અશુદ્ધ કારણની ખડુલતાને
યોગે મિથ્યાત્વાદિક અશુદ્ધ હેતુની પુષ્ટતાએ કર્મસ્થિતિ ઉત્ક-
ષ્ટ કરે, તે ઉત્કષ્ટ કર્મસ્થિતિ લખિયે છેએ.

॥ ગાયા ॥ મોદે કોદાકોદી, સત્તરિ વીસં ચ નામગોયાણં ॥

ત્રીસાયરાણિ ચઞ્ઠં, તિત્તીસયરાઈ આઝસસ ॥ ૧ ॥

તે કર્મબંધ બાંધવાના ચાર હેતુ છે, મિથ્યાત્વ, અવિ-
રતિ, કષાય અને યોગ. એ ચાર હેતુની પ્રખલતાએ કર્મસ્થિતિ
ઉત્કષ્ટી બાંધે છે.

તિહાં સર્વકર્મનો ઉત્પાદક પોષક મોહનીય કર્મ છે, જેમ
છંડાંથી મુરગી અને મુરગીથી છંડુ તેમ મોહનીય કર્મથી આઠ-
કર્મ બાંધે; આઠ મળી મોહનીય કર્મની પુષ્ટી કરે, માટે મોહનીય
કર્મની મુખ્યતા કહી. મોહનીય કર્મ ને રાજપદની ઊપમા કહી.

તે મોહનીય કર્મની અઠ્યાવીશ પ્રકૃતિમાં મિથ્યાત્વ મુખ્ય પ્રકૃતિ છે, સમસ્ત સંસારમાં સર્વ જીવોને સમસ્ત દુઃખનું હેતુ એક મિથ્યાત્વ છે, તેમિથ્યાત્વ મોહનીય એકવારનું ખાંધું ઉત્કૃષ્ટ સિતેર કોડાકોડી સાગરોપમ સુધી વિપાક આપે, તેહનો વિપાક અત્યંત મદિરાપાનની ધુમિ સરિખો છે, જેમ મદિરાનું પાન કરનાર પુરૂષ મિત્રને શત્રુની બુદ્ધિએ મારવા દોડે અને શત્રુને હુસીને મળવા દોડે તેમ તીવ્રમોહના ઉદયથી જીવને અજીવ જાણે અને અજીવને જીવ જાણે તથા ધર્મને અધર્મ જાણે, અધર્મને ધર્મ જાણે, માર્ગને ઉન્માર્ગ જાણે, ઉન્માર્ગને માર્ગ જાણે, સાધુને અસાધુ જાણે, અસાધુને સાધુ જાણે, મુક્તને અમુક્ત જાણે, અમુક્તને મુક્ત જાણે, એ દશ પ્રકારે મિથ્યાત્વ વિપાક આપે.

તથા નામકર્મ અને ગોત્રકર્મ એકવારનું ખાંધું ઉત્કૃષ્ટ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ સુધી રહે, તે નામકર્મનો વિપાક ચિત્રકાર સરિખો વિચિત્રપણે છે. કેમકે જે વર્ણુરહિત, અંધ-રહિત, સ્પર્શરહિત, રસરહિત અને સમસ્ત દોષરહિત, અસંખ્યાત પ્રદેશી, લોકપ્રમાણ, અખંડ, અનંત જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સ્વરૂપી, સંઘયણ સંસ્થાન રહિત, એવા અરૂપી આત્માને એકેન્દ્રિય, બેન્દ્રિય, ત્રિન્દ્રિય, ચતુરૂપી, પાંચૂપી, ઈન્દ્રિય, કુળકો, કાળો, ઘોળો, અતિ મહોટો તો હજાર યોજનપ્રમાણ, અતિ સૂક્ષ્મ તે ૧ વાળની ઉપર અસંખ્ય ગોળા, ગોળે ગોળે અસંખ્ય નિગોદ, નિગોદે નિગોદે અનંત જીવ, ઈત્યાદિક જીવને વિચિત્ર વિપાક આપે એવું એ નામકર્મ છે.

ગોત્રકર્મનો વિપાક કુંસારના બાંક સરખો છે, કેમકે
આ જીવ જગત્સિદ્ધિરોમણિ સિદ્ધસમાન જગતને વંદનીય સ્વરૂપી
છે, તેજ જીવને ચંડાળ માતંગ હલાલખોર બનાવે કે જેને કોઈ
અડકે નહીં, કદાપિ અડકે તો જળાદિકે સ્નાન કરી શુદ્ધ થાય,
જે વિદ્યા ચર્મ હાડતું બાક્ષણ કરનારો શ્વાન ધરમાં આવે,
અથવા તેનો સ્પર્શ થાય તો તેની કાંઈ શંકા ન આવે, શોચ
પણ ન કરે, અને પચેદ્રિય, તે વળી મનુષ્ય, દશ પ્રાણનો ધારક,
તત્વાતત્વ સર્વ ઉચિત વસ્તુનો જાણુ, સર્વ મનુષ્ય જેવો
મનુષ્ય, શુભાશુભ કરણી કરવા સમર્થ, તેનું દર્શન સ્પર્શ
અથવા નિકટ રહેવાની કાંઈ આહના કરે નહીં, તેથી તેને વસ્તી
બહાર રહેવું પડે, એ સર્વ વિપાક નીચ ગોત્રનો જાણુવો.
તથા ઉચ્ચ ગોત્રનો વિપાક તે જે કોઈ જીવ મર્મ જડ દુષ્ટ
નિર્ધન નિર્જીવ કુરૂપો કુચ્છિત હોય, અને કુકર્મનો કર્તા હોય,
કર્મચંડાળ હોય, એવું છતાં પણ મહોટા કુળમાં અવતાર
લીધો હોય, તો દોષે ભર્યો પણ લોકમાં આદર સન્માન સત્કાર
પામે, જે કે અશુદ્ધાયરણ દેખી નિંદા થાય તો પણ અવસર
ઉપર તેહને સઉ કાંઈ તેડીને વિનય કરે, જે એ મહોટા છે,
મહોટા કુળના છે, આલાદી છે, આમ કેટલાક દોષ હંકાઈ જાય.
આ ગોત્ર કર્મનો વિપાક જાણુવો.

જ્ઞાનાવરણી અને દર્શનાવરણી તથા વેદનીય અને અંત-
રાય એ ચારે કર્મની સ્થિતિ એક વાર બાંધેલી ત્રીશ કોડાકોડી
સાગિરોપમ પર્યંત વિપાક આવે.

તેમાં જ્ઞાનાવરણી કર્મ આંખના પાટા સમાન છે. જેને એ
કર્મનો તીવ્રોદય હોય તે પ્રાણી કાંઈજ જાણે નહીં, કેમકે એક જી-

વના સર્વ આકાર તથા કાળ પ્રમુખે દ્રવ્યના પર્યાયથી અનંતગુણા જ્ઞાનગુણના પર્યાય છે, તે સર્વ પર્યાય એ જ્ઞાનાવરણી કર્મે આવર્યા છે, એક અક્ષરના અનંત પર્યાય છે, તે માંહેલા એક પર્યાયનું જ્ઞાન નિગોહિયા જીવને ઉપજતાં હોય, બાકી સર્વ પર્યાયનું જ્ઞાન ઢાકયું છે, એક અક્ષરનો અનંતમો ભાગ ઉઘાડો રહે તે પણ દ્રવ્યસ્વભાવે રહે, પણ કર્મની રાયતી નથી, એક જીવદ્રવ્ય તે બીજા સર્વ દ્રવ્યના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયના ત્રિકાલિક ઉત્પાદ વ્યયનો એક સમયમાં જ્ઞાયક ચિદાનંદધનરૂપી એવો ચેતનરાજ છે. તેને એ જ્ઞાનાવરણી કર્મ જડરૂપ અતિ શુભ કરી નાખે પણ તેહના ઉપર કોઈ રીતે અનુકંપા કરે નહીં, કાષ્ટપ્રાય કરે, ચેતનના મુખ્ય જ્ઞાનગુણને આવરે, એ જ્ઞાનાવરણી કર્મનો વિપાક જાણવો.

દર્શનાવરણીય કર્મ વેત્રીસરિખું—દરવાન દોઢીદાર સરિખું છે જેમ રાજા પ્રસન્ન થયો છતાં દરવાન ખુશી ન હોય તો તે અટકાવી રાખે, પણ રાજાની ભેટ કરવા ન આવે તેમ એ કર્મનો વિપાક જે પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ જીવને અંધ કરે, ન્યુનઇન્દ્રિય શૂન્ય ઇન્દ્રિય કરે, બધિર કરે, સર્વ શુભ કરણી આદરવાને અવસરે સર્વધાતી નિદ્રા આવી તેનું શુભ નિમિત્ત વ્યર્થકરી નાખે, એ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિપાક જાણવો.

વેદનીય કર્મ મધુલિખત તરવારની ધારા સમાન છે. તેમાં મધુના આસ્વાદ સરખી સાતાવેદનીય છે. અને જીભ છેદાયાના દુઃખ સરખી અશાતા વેદનીય છે. એ કર્મના વિપાક આ પ્રમાણે—ગર્ભગત દુઃખ, જન્મસમયના દુઃખ, સમસ્ત રોગોત્પત્તિના દુઃખ, મરણ સમયના દુઃખ, વિયોગોદયના દુઃખ, વિષય અપ્રાપ્તિના

દુઃખ, સાત મહાભયનાં દુઃખ, શીતદુઃખ, તોપદુઃખ વિગેરે જાણવા.
તથા તિર્યચના ભવમાં વધ, બંધન, ભારવહન, શકટવહન, કૃષિ-
ક્રિયાગત દુઃખ, ખાસીક્રિયા દુઃખ, નાસાવેધ દુઃખ, ક્ષુધાદુઃખ,
પ્યાસસંબંધી દુઃખ, મૃગયાદુઃખ, અસવારીનાં દુઃખ, દૂરપથગમન
દુઃખ, જીવિતવેરના દુઃખ, ધર્મબુદ્ધિએ જીવન સમયના દુઃખ,
પિંજરમાં પડવાના દુઃખ, ઇત્યાદિક અનેક દુઃખ છે. તથા નરકગ-
તિમાં ક્ષેત્રવેદના, શરીરગત અનેક રોગજન્ય દુઃખ, પરમાધામિકૃત
દુઃખ, અન્યોન્ય પ્રહરણ પ્રહાર દુઃખ, એ સર્વ અશાતોદય વેદની-
યના વિપાક જાણવા. તથા શાતાવેદનીયોદયથી સર્વ ઇચ્છિત ખાવા
પીવાના ભોગ, વળી ખેડવું, સ્ત્રીવિલાસ, રાગ રંગ, સુખ સંખ્યા,
માનમહત્વ, રાજલીલા, કામનાસિદ્ધિ, નિરોગતા, ઇત્યાદિક સર્વ
શાતાવેદનીયના વિપાક છે. એ કર્મ જીવના અવ્યાખાધ શુણ્ણને બાધ
કરનાર છે. સમસ્ત દેવ મનુષ્યના ત્રિકાલિક પુદ્ગલિક સુખ
એકઠાં કરીને તુલના કરિયે તો સિદ્ધના સુખને અનંતમે ભાગે
પણ ન આવે. એહવા સહજાનંદી જીવને એ કર્મ શુભાશુભ
પુદ્ગલપિંડમાં રખડાવે. એ વેદનીયકર્મનો વિપાક કહેવા.

અંતરાયકર્મ રાજના ભંડારીસરખું છે. જેમ રાજ સુખ-
સન્ન થઈ કોઈને દ્રવ્ય આપવાનો આદેશ કરે, પણ જે ભંડારી
અનુકૂલ ન હોય, તો કોઈપણ નિમિત્તે વિલંબ કરી ન આપે, ધક્કા
ખવરાવે, પણ દ્રવ્ય આપે નહી, તેમ એ કર્મનાં વિપાકે દાન
શક્તિ ન પામે. કદાપિ દાનની ઇચ્છા ન કરે, અને ઇચ્છા કરે તો
ઉલટો કોઈ એવો વિકલ્પ ઉઠે કે, જેથી દાન આપવાની બુદ્ધિ
બુલી જાય, પણ આપી શકે નહી, તેમજ લાભ મેળવવાને અર્થ.

પણ ધણીજ પોતાની બુદ્ધિ કેળવી ચતુરાઈથી ઊઘમ કરે, સર્વ વાતે બખરદારી રાખે, અને કાર્યપણ સહુખાઈમાં આવે, જેથી એવી આશા થાય કે આ ઊઘમમાં રૂડી પ્રાપ્તિ અવશ્ય થશે તેથી હુર્ખવંત પણ થાય, એટલામાં કોઈ લાભાંતરાય કર્મના ઉદયથી એવાં કારણો આવી બને કે જેથી લાભને ઠેકાણે ઉલ્ટો ત્રોટો થઈ પડે, તે લાભાંતરાય કર્મનો વિપાક જાણવો. તેમજ ભોગાંતરાયકર્મના વિપાકે ભોગ ન પામે, કદાપિ પામે તો રોગ શોગ ભયાદિક કારણે ભોગવી શકે નહી. એમજ ઉપભોગ વસ્તુ પણ એના ઉદયથી ન પામે, કદાપિ પામે તો તેનો કોઈ પણ હરકતને લીધે ઉપભોગ કરી શકે નહી, તેમજ વીર્યાંતરાયના ઉદયથી શરીર નિર્બળતા પામે, અનેક આપધ રસાયન ખાય તો પણ ઉલ્ટો કોઈ કુપચ્યાદિકને યોગે રોગ થાય, દુર્ગલતાની વૃદ્ધિ થાય, પરવશાદિકને યોગે મનની હોંશ મનમાં સમે પણ ચિંતિત કાર્ય કરી શકે નહી, એ રીતે અંતરાય કર્મનો વિપાક જાણવો.

આયુકર્મની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમની છે, તે એક શુભાચુ બીજું અશુભાચુ એમ બે પ્રકારે છે, એ કર્મ હેડ સરિખું છે, જેમ જ્યાં લગણું હેડમાં પગ પડ્યો હોય ત્યાં લગણું કિહાંપણ જઈ શકાય નહી, તેમ આયુકર્મ આંધ્યા પછી ગર્ભે એટલી ધર્મકરણી કરે, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વાદિક ઊપાજે, તો પણ આંધેલી ગતિ અવશ્ય ભોગવવી પડે, છુટે નહીં. બીજા કર્મોનો ઉદય તો અપવર્તન સંક્રમણાદિ કરણયોગે નિઃશ્વલ કરે, પણ એ કર્મ તો ભોગવ્યાવિના છુટેજ નહી, બીજા શુભાશુભ કર્મમાં ઉચ નીચ પરિણામ યોગે દલની વૃદ્ધિ હાની થાય, પણ એ કર્મ તો યથાભંધે અવશ્ય ભોગવવુંજ પડે. જે પણ નરકાદિકના દુઃખ-

ઘણાય અનિષ્ટ લાગે, તોમણ છુટે નહીં, એ રીતે આયુર્કર્મનો વિપાક બાલુવો.

એ રીતે આઠે કર્મની પ્રકૃતિ સ્થિતિ રસ અને પ્રદેશગતિના પરવશપણે અનંતાનંત પુણ્યપરાવર્ત થયા જન્મમરણાદિ રૂપ ભીષણ ક્રાંતારમાં આ જીવ ભાગ્યે, એમ ભામતાં ભામતાં કોઈકવારે દુર્લભ મનુષ્યભવાદિ સામગ્રીયોગ મળ્યો, પણ મિથ્યાત્વની પ્રગલ્ભતાના હેતુથી અથવા પાંચ કારણના પરિપાકવિના કિહાંપણ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ ન થઈ, કેવલ ભવ પૂર્ણ થયો. ઇહાં પ્રસંગે યોગ-ખિંદુ ગ્રંથમાં કહેલી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિની શૈલી લખિયે છઈયે:—

જે ભવ્ય જીવ છે તેને ભવ્યતાના ઉદયેકરી અકામ નિર્જરાએ કર્મ ખંખાવતાં પાંચ કારણની અનુકૂલતાએકરી એ પુણ્યપરાવર્ત શેષ સંસાર રહે, તેવારે ધર્મશબ્દ સામાન્યે સદહે, જે ધર્મ શબ્દ સાંભળવા સન્મુખ નિર્વિવેકપણે હોય તેને શ્રવણસન્મુખી ભાવ કહિયે, પણ તથાવિધ આદર પીપાસા કાંઈ હોય નહીં. પણ સહજે મળે તો વિમુખ નહીં.

પછે તિહાંથી સંસાર પરિબ્રમણ કરતો જીવ ઉચ્ચ ભાવમાં આવે, તેવારે દોઢ પુણ્યપરાવર્ત રહેસતે માર્ગગવેષણા, માર્ગશ્રવણ, માર્ગસન્મુખ, માર્ગાનુસારી, માર્ગપ્રાપ્તિ ઇત્યાદિક નામ ઇહાં આગળથી થાય, ધર્મભણી ધમે, જિનોક્તમાર્ગનું શ્રવણ હોય, કોઈ કરીતે રૂચિ થાય પણ તીવ્ર ભાવે ગવેષણા ન હોય, એને માર્ગપતિત કહિયે, એટલે માર્ગપણે કોઈ ભવે એવી રૂચિ થઈ પડી, સંસાર પરિબ્રમણ કરતાં એ પુણ્યપરાવર્ત રહે તેવારે જિનમાર્ગાનુસારીપણું, શ્રુતધર્મશ્રુતધર્મના ગવેષણામાં પ્રાપ્તિ હોય, એ રીતે કરતાં

ઇહાં ધર્મચૌવનકાળ આવે, સ્વાયંસંપન્ન વિભવપ્રમુખ પાંત્રીશ ગુણ પામે, મિત્રાદિક દ્રષ્ટિ પામવાનો અવસર હોય, એહને માર્ગાનુસારી કહિયે, ઇહાં ષટ્દર્શનની સિન્નતા જાણે, જિનોક્તમાર્ગે વ્યવહારે પ્રવર્તે, ઇહાં મિથ્યાત્વ મંદ પડ્યું, તેથી વ્યવહારે દ્રવ્ય ધર્મ પણ પામે, પણ સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિ ન થાય. ઇહાં પહેલા ત્રણ અનુષ્ઠાનની પ્રખળતા હોય, સર્વ ક્રિયા કરે, તે દેખી બીજા અનેક જીવ ધર્મ પામે, પણ પોતાને ન હોય. તે ક્રિયાનું ફળ સ્વર્ગાદિક થાય પણ નિર્જરા અર્થે ન થાય ॥ ૨ ॥ ઇતિ દ્વિતીય આચાર્ય:

હવે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનો ઉપાય કહે છે.

પલ્લોવમાઝ અહા-પવત્તિકરણેણ કોવિ જઈ કુળઈ ॥

પલિયઅસંખમાગુણ, કોઢિકોઢિ અચર ઠિડ સેસં ॥ ૩ ॥

અર્થ:—ઇહાં ચરમ પુદ્ગલપરાવર્તમાં મિથ્યાત્વની મંદતા થાય તિવારે સમ્યક્ત્વ પામવાના કારણ ત્રણ કરણ છે, તેના નામ—એક યથાપ્રવૃત્તિ, બીજા અપૂર્વ, ત્રીજા અનિવૃત્તિ. તેમાં ઇહાં પ્રથમ કરણનો અવસર છે તે કહે છે. એ સમ્યક્ત્વગુણ પામતાં સુધીમાં સર્વસાધારણ આઠ દષ્ટાંત કહ્યા છે તેમાં યથાપ્રવૃત્તિ કરણ કરતાં બે દષ્ટાંત લાભે. તે દષ્ટાંતની આવશ્યકોક્ત ગાથા:

પ્રલય ગિરિસરિહવલા, પિત્રીલિયા પુરિસપહ જરગહીઆ ॥

કોદવ જલ વત્થાણિ અ, સામાડયલામદિઠ્ઠતા ॥ ૧ ॥

એ ગાથાનો અર્થ કહે છે.—એક પ્રાણનું દષ્ટાંત, બીજું પર્વતથી નદિપ્રપાતસ્થાને રહેલા પાષાણનું દષ્ટાંત, ત્રીજું પીપીલિકા તે કીડીનું દષ્ટાંત, ચોથું ત્રણ પંથીપુષ્પનું દષ્ટાંત, પાંચમું જવર

પ્રહિતનું દષ્ટાંત; છઠું મદનકોદ્રવનું દષ્ટાંત, સાતમું મંદિન જળનું
 દષ્ટાંત; આઠમું સમળ વચ્ચનું દષ્ટાંત; એ આઠ દષ્ટાંત સર્વે
 સમ્યક્ત્વનો લાભ થતાં સુધીમાં લાભે, તે યથાસ્થાનકે લખ્યું.
 ઇહાં યથાપ્રવૃત્તિકરણે તેમાંના બે દષ્ટાંત લાભે છે, તે કહિયે છીએ.
 સમ્યક્ત્વ પામતાં કરણ ગણ છે. ૧. યથાપ્રવૃત્તિકરણ,
 ૨ અપૂર્વકરણ, ૩ અનિવૃત્તિકરણ, તેમાં યથાપ્રવૃત્તિ તે 'અનતિ-
 ક્રમ કરોતીતિ યથાપ્રવૃત્તિઃ' વ્યુત્પત્તિનો અર્થ—યથા કે ૦ જેમ
 અનાદિની ચાલ છે તેમનીતેમ પ્રવૃત્તિનું કરણ કે ૦ જીવપરિણામનું
 પ્રવર્તન છે. જીહાં તેને યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહીએ, એટલે અનાદિનું
 જે ચાલ પરિણામ છે તે પ્રવર્તન ક્યું નથી, અનાદિ ચાલે પ્રવર્તે
 છે, પણ કારણપરિણામના જોરથી મિથ્યાત્વની મદતા થાય,
 તેથી પાલાને દષ્ટાંતે જેમ પૂર્વે સર્વો ધાનનો પાલો તેમાં થોડું
 ધાન્ય નાખિયે અને ઘણું ધાન્ય કાઢીયે તેવારે તે પાલો કાળાંતરે
 ખાલી થાય તેમ કર્મરૂપ ધાન્યે કરી ભરેલો આત્મપ્રદેશરૂપ પાલો
 છે, તે જીવને અનાલોગથી એટલે છત્તાવિના સહજે અકામનિર્જ-
 રાથી છેદનભેદનાદિકથી અશુભવિપાકાવસરે મિથ્યાત્વ તથા અનંતા-
 નુષંગી કષાયની મદતાના યોગે કર્મવિપાકે થોડું વ્યાપક ન
 હોય તેવારે કષ્ટના પ્રમાણમાં નિર્જરા ઘણી થાય, અને મિથ્યાત્વ
 કષાયની મદતા હોવાથી નવાં કર્મ ઘણા ખાંધે નહીં, મદ વીર્ય
 માટે પ્રદેશરસ પણ થોડું ગ્રહણ કરે એટલે ઘણી નિર્જરા થાય
 અને ખંધ અદ્ય થાય તેથી કર્મસ્થિતિ રૂપ ધાન્યનો પાલો ઘટાડે.
 બીજું દષ્ટાંત નદીના પાપાણુનું છે. જેમ પર્વતથી નદીની
 ધારા પડે, તિહાં નીચે રહેલો પાપાણુ તે નદીની જલધારા
 પડવાથી અરહો-પરહો ચોલાય-અથડાય, તે પાપાણુ ચોલના

ધન્યનાને યોગે ધસાઈને ઘોળઘાટમાં આવે, ફરસમાં સુંહાલો થાય, એ રીતે સહજ સ્વભાવે કોઈક ઘાટમાં આવે પણ કોઈએ એનો વિચારપૂર્વક ઘાટ કર્યો નથી. તેમ જીવ તે પાપાણુરૂપ, નદીપ્રહાર તે કર્મોદ્ધત, તેના પ્રવાહે પડતાં અકામ નિર્જરાથી પૂર્વોક્ત ન્યાયે ઘણી નિર્જરાએ કરી કોઈક જીવ ધર્મપ્રવૃત્તિયોગ્ય ઘાટમાં આવે. (આકારમાં આવે)

એ જે દ્રષ્ટાંતે કરી એક આયુકર્મવર્જિને બાકી સાતે કર્મની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિયોગ્ય બંધપરિણામને ઘટાડે, તથા પૂર્વ બંધ હોય તેપણુ નિર્જરે, તેવારે સિતેર કોડાકોડી મિથ્યાત્વ બાંધતો હોતો તે પરિણામ ટળીને પદ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડીની સ્થિતિબંધના પરિણામ રાખે, તથા પૂર્વ બંધ હોય તેપણુ સર્વ સ્થિતિ ઘટીને એક કોડાકોડીની સ્થિતિ શેષ રહે. એ રીતે એક આયુકર્મ મૂકી બાકી સાતે કર્મની સ્થિતિ ઘટાડીનાખે. એટલે ત્રીશ કોડાકોડી સ્થિતિવાળા કર્મોની ઓગણત્રીશ કોડાકોડિ ઘટાડી પદ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી સાગરોપમ રાખે, જ્ઞાનાવરણ દર્શનાવરણ વેદનીય અને અંતરાય એ ચાર કર્મની એટલી સ્થિતિ રાખે, તથા નામ અને ગોત્ર એ બેકર્મની ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિમાંથી ઓગણીશ કોડાકોડી ઘટાડીને પદ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી રાખે, એટલેસુધી જે જીવના પરિણામની યોગ્યતા થઈ એનું નામ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહિયે. એ કરણ જીવ સંસારમાં ભમતાં ભમતાં અનંતિવાર કરે. પદ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઓછી એક કોડાકોડી સાગરોપમની સાત કર્મની શેષ-સ્થિતિ રહી તિહાંસુધી યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહિયે, આ-

ગણ પ્રતીદેશે આવ્યો ખરો પણ એ કરણ્યે અ પરિણામે આગળ
 ન જવાય ઇતિ પ્રથમે કરણ્યે.
 બીજું અપૂર્વકરણ્યે તે જે પહેલાં સંસાર પરિભ્રમણ કરતાં
 કદાપિ એવું કરણ્યે જે જીવપરિણામ વિશેષ તે પામ્યો નથી
 માટે અપૂર્વકરણ્યે કહિયે, એ અપૂર્વકરણ્યે પરિણામે ધનનિ-
 વડ રાગદ્વેષ પરિણતીમથી જે પ્રતી તેને લેદવા માટે, તેહને
 જે લેદે તેહ અધ્યવસાયને અપૂર્વકરણ્યે કહિયે.

ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ્યે તે જે અધ્યવસાય કૃણપ્રાપ્તિવિના-
 નિવર્તે નહી, એટલે પૂર્વે આવ્યો જે અપૂર્વકરણ્યે પરિ-
 ણામે તે પાછો જાય નહિ તેને અનિવૃત્તિકરણ્યે કહિયે, તે અનિ-
 વૃત્તિકરણ્યે પરિણામેકરી જીવ સમ્યક્ત્વ પામે તે ત્રીજું કરણ્યે.

છઠ્ઠા એ ત્રણ કરણ્યની સાથે આપવાને કંથવાધ્યની ગાથા
 લખીએ છીએ.

અંતિમકોડાકોડી, દર્શન કમ્માણ આરવજ્ઞાણ ॥

પલિયા અસંખિજ્ઞ, માગે સ્વીણે હવડ ગંઠી ॥ ૧ ॥

ગંઠિતિ સુદુભ્મેઓ, કરુણદગ્ધગુદમુદગંઠીવ્વ ॥

જીવસ્સ કમ્મજણિઓ, ઘણરાગદોસપરિણામો ॥ ૨ ॥

જા ગંઠી તા પદસં, ગંઠીસમદિત્યજ ભવે સ્વીયં ॥

અનિયટ્ટીકરણં પુણ, સમ્પત્તપુરુષ્વડે જીવે ॥ ૩ ॥

એ ત્રણ ગાથાનો અર્થ લેશમાત્ર લખિયે છીએ.

આયુવર્ણને સાતે કર્મની અંતિમ કે જે છેદી કોડાકોડિસ્થિતિ

પ્રત્યોપમને અસંખ્યાતમેભાગે ન્યૂન રહે, બાકી સર્વ ખપી ભયં
 એહુવે ઇહાં ગંઠી કઠણુસ્થાનક છે ॥ ૧ ॥ ગંઠી કેવી છે ? સુદુર્લભ-
 એકેં અત્યંત દુઃખે ભેદવાયોગ્ય કર્કશ વક્ર શુદ્ધ શુભ ક્રોધ ખદિ-
 નાદિ કઠીણ કાષ્ટની ગાંઠની પરે જેવીતેવીરીતે ભેદાય છેદાય નહી.
 એ ઉપમાએ અનાદિની જીવને કર્મજનિત ધન કેઁનિવડ રાગ
 દ્વેષ પરિણતિ સંચયરૂપ ગ્રંથી તે વજ્રવત્ દુર્લેધ છે ॥ ૨ ॥
 જીહાં ગંઠી છે તિહાંસુધી આવે તેને પદમ કેં પ્રથમ યથાપ્રવૃત્તિ-
 હોય, પછી ગંઠીસમર્પિત્યઓ કેં ગ્રંથી સમર્થન કરતાં-સામર્થ્યવત
 થઈ ગ્રંથી ભેદતાં બીજું અપૂર્વકરણ હોય; તથા પુણુ કેં વળી અનિય-
 ત્વીકરણ-અનિવૃત્તિકરણ તે સમ્મત્તપુરજખડે કેં સમ્યક્ત્વ અવશ્ય
 પ્રાપ્તવ્યપણે આગળ કર્યું જેણે જીવે, એટલે સમ્યક્ત્વ અવશ્ય
 પામવું જેના મુખઆગળ રહ્યું છે તે જીવને ત્રીજું કરણ હોય. ॥ ૩ ॥

એ રીતે ધાનનોપાલો તથા નદીનો પથ્થર એ બે દૃષ્ટાંતે
 ક્રોધકે જીવે યથાપ્રવૃત્તિકરણે પ્રત્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે
 ન્યૂન એક ક્રોડાક્રોડી સાંગરોપમની સાતે કર્મની શેષ સ્થિતિ કીધી,
 એટલે સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિનો નિશ્ચય થયો ? એ રીતે શિષ્ય બોલ્યો,
 તે વારે શુર કહે છે-ઇહાં સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિનો નિશ્ચય થયો
 નથી. તે ગાથાએ કરીને કહે છે:—

તથ્યવિ ગંઠીઘણરાંગદોસપરિણમયં અભિદિતો ॥

ગંઠિયજીવોવિ હહાં, ન લહહ તુહ દંસણ નાહ ॥૪॥

અર્થ—તથ્યવિ કેં તિહાંપણુ ક્રોધકે ઉણી એક ક્રોડાક્રોડી
 સ્થિતિ શેષ સાતે કર્મની કીધી તોપણુ અલગ્ય અથવા દુર્લભ્ય-

સ્વાદિક દષણને લીધે હાહાધતિજેદે ! રાગદ્રવ્યપરિણામમધ્યે થી-
 દેશગત જીવ પણ ગ્રંથીને અણુલેદતોયકો હે નાથ ! તાહરું દર્શન
 ને શ્રીમુખે કહેલું સમ્યક્ત્વ તેને પામી શકે નહીં. કેમકે એ
 યથાપ્રવૃત્તિકરણ સુધી તો અલબ્ધ પણ આવે. આવશ્યક વૃત્તિમાં
 કહ્યું છે કે—અલબ્ધ પણ કોઈક અકામનિર્જરા કરતો ગ્રંથીદેશસુધી
 આવે. તિહાં અરિહંતની કદિ દેખીને અથવા અન્ય કેઈ પુરુષાર્થિક
 કદિની ઇચ્છાએ પ્રવર્તમાનથકો ચારિત્ર લીધે, તિહાં માત્ર
 શ્રુતસામાયકનો હાલ તેને હોય, પણ શ્રેય દર્શન સામાયિકાદિક
 પામે નહીં. એમ સંસારમાં ભ્રમતાંથકો વ્યવહાર રાશીયો જીવ
 પ્રાપ્તે જીહાંસુધી અરમાવર્તને અરમકરણ ન પામે તિહાંસુધી અન-
 તિવાર ગ્રંથીદેશસુધી આવી પાછા પડે ॥ ૮ ॥ ઇતિયતુથગાથાથ :

હવે જીવ ને રીતે ગ્રંથી ભેદ તે રીત કહે છે :—

પહિલિય પવિલિય નાણ, કોવિ પજ્જનસંનિપેચિદી ॥

મરો અવક્કુપુગ્ગલ, પરિયદાવસેસ સંસારો ॥ ૫ ॥

અર્થ—પહિલિયપિવિલિયનાએણકેં છડાં ગ્રંથીદેશયામ્યા
 સુધી કોઈક જીવ અપૂર્વકરણ કરે તે ગ્રંથી ને વાટેમાર્ગ તથા
 પિપિલિકા ને કીડી તેને નાચેણ કેં ન્યાયે કષ્ટાંતે કરીને તે
 કષ્ટાંત દેખાડવાને લાખ્યની ગાથાઓ લખીએ છીએ.

જિહં રૂહં તિન્નિ મણુસ્સા, જંતિ પદં સંહાવગમજેજં ॥

કાલાઈકમમ્મીયા, તુગંતિ પત્તાય દો ચોરા ॥ ૧ ॥

દદ્દ મગ્ગતદથ્થે, एगो मग्गाऊ પડિનિયત્તો ॥

જીઓ ગહિયો તડઓ, સમદકંતો પુરં પત્તો ॥ ૨ ॥

અડવી ભવો મણુસ્સા, જીવો કમ્મદિદ્ પહો દીહો ॥

ગંઠીય મયઠાણં, રાગદોસાય દો ચોરા ॥ ૩ ॥

ભગ્ગો ઠિદ્પરિવુદ્ધિ, ગહિયો પુણ ગંઠીઝ ગઝ તદ્ઝ ॥

સમત્તપુરં એવં, જોડ્ઝા તિન્નિકરણાઈ ॥ ૪ ॥

ત્વિદ્સહાવિયગમણં, થાણુસરણં તડ સમુપ્પયણં ॥

ઠાણં થાણુસિરે વા, ઉહરણં જાણ મુઅંગીણં ॥ ૫ ॥

ત્વિદ્ગમણંપિવ પઢમં, થાણુમરણં ચ કરણમણુવ્વં ॥

ઉપ્પયણંપિવ તત્તો, જીવાણં કરણમનિયદ્ધિ ॥ ૬ ॥

થાણુવ્વ ગંઠિદ્દેસો, ગંઠિયસત્તસ્સ તથ્યવઢાણં ॥

ઝસરણંપિવ તત્તો, પુણોવિ કમદિદ્તિવુદ્ધિ ॥ ૭ ॥

૧૩- હવે એ સાત ગાથાનો અર્થ કિંચિત્માત્ર લખ્યો છે. ૪૬ ઇંદુ કેં જેમ ઇંદાં કોઇક તિન્નિ મણુસ્સા-ત્રણ મનુષ્ય છે, તે સહાવગમણેણુ-સ્વલાવગમને કરી સહેજે નિઃપ્રયોજને જંતિ- ૪૬ કેં અટવી પંથે જાય છે. તે જ્ઞતાંજ્ઞતાં ઘણી અટવી ધીગલ ગયા પછી કાલાઇકમલિયા કેંકાલઅતિક્રમવેકરી લાયપાગ્યા, એટલે અસુર વળતે અટવીનો પંથ તેથી ડરવા લાગ્યા. એટલામાં તુરંતિ કેં તુરંત પંતાય દો ચોરા કેં જે ચોર આવી લાગ્યા. ॥ ૫ ॥ અહીં તે ત્રણ મનુષ્યે દર્દુ મગ્ગતડથ્યે-મર્જને તટે એટલે મર્જને સુખે હુકડા જે ચોરા દેખીને તે ત્રણમાંથી એગો મગ્ગાઓ કેં

એક તો માર્ગથી પાછો નિવર્ત્યો. એટલે પાછો નાસી ગયો, તથા
 બીજો ગહિયો કેં બીજાને તો તે ચારલોકોએ ગ્રહણ કીધો એટલે
 પકડી લીધો, અને તમિયો સમઘંકંતો કેં બીજો મનુષ્ય તે ચોરાને
 સમ્યક્ પ્રકારે અતિક્રમ્યો, એટલે પોતાનું બળવીર્ય દેશ્વરી ચોરાને
 હુતપ્રકૃત કરી પુરપત્તો કેં પુરપત્તે પહોતો એટલે ઇચ્છિતસ્થાનકે
 નિર્ભયપણે પહોતો ॥ ૨ ॥ એ દૃષ્ટાંત સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિમાં ઉપન-
 યલાવે ઉતારે છે.—

અહવિભવો—ભવબ્રમણરૂપ તો અટવી કહિયે, તેમાં મણસ્સા
 જીવો—મનુષ્ય તે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ જાતિના સંસારી જીવ કહિયે,
 અને કમ્મકૃષ્ણપહોદીહો—કર્મસ્થિતિ તે મહોટો દીર્ઘ માર્ગ કહિયે,
 તથા ગંઠિયલયકાણુ—ગ્રંથીદેશ તે લયનું સ્થાનક કહિયે, વળી
 રાગદોષાય દો ચોરા—રાગ અને દોષરૂપ જે ચોર જાણવા ॥ ૩ ॥
 તે ત્રણમાંથી દુર્લભ્ય અથવા અલભ્ય જીવ તે તો ભગ્નો—પાછો
 જાયો (નાશી ગયો), તથા અચરમકરણી અથવા અપરિપક્વ
 કારણી તો ગ્રંથીદેશેજ રહ્યો, ઇહાં ગ્રંથીદેશે લભ્ય અથવા અલભ્ય
 ઉત્કૃષ્ટો સંખ્યાત અસંખ્યાત કાળ સુધી રહે, પછી લભ્યને શેષ
 આદ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત સંસાર રહ્યો હોય તો ગ્રંથી ભેદે, અધિક
 સંસારી પાછો ફરે. ઇહાં ગ્રંથીદેશે લભ્ય અથવા અલભ્ય રહ્યા
 થકા દ્રવ્યશ્રુત ભિન્નદશપૂર્વસુધી પામે. દ્રવ્યચારિત્ર પામે
 અલભ્ય પૂર્વશ્રુત ન પામે, કેટલાક ગ્રંથોને અનુસારે તથા
 વૃદ્ધપરંપરાએ પણ અલભ્યને પૂર્વશ્રુત ન હોય, તથા કોઈકે
 ગ્રંથને અનુસારે લબ્ધિ ન હોય. દશ પૂર્વ સંપૂર્ણને પૂર્વલબ્ધિ-
 કહિયો, તે અલભ્યને ન હોય પણ શેષ હોય. પછી અહુશ્રુત કહે તે
 ગરૂ. પૂરેપૂરા દશ પૂર્વ તથા અધિક ચાવત ચઉદ પૂર્વસુધી ને

ભણે તે નિયમા સમ્યક્ત્વી હોય. કટપભાષ્યમાં કહ્યું છે કે:—

અતઃ—ચંદ્રદસ દસય અભિન્ને, નિયમા સમ્પત્તિ સેસાણ ભયના ॥
ઉત્કટ કારણયોગે ખીજો પુરૂષ તો ગ્રંથીદેશેજ ટકી રહ્યો, તથા
ત્રીજો ચરમકરણપ્રાપ્ત લવ્ય સમ્યક્ત્વવંત વીર્યોદ્ધાસ વધતો
રાગ દ્રવ્ય પરિણતિરૂપ ગ્રંથી લેહીને સમ્યક્દર્શન રૂપ નગરેજ
પહોંચે. એમ ત્રણે કરણનો ઉપનય જોઈજાતો કે૦ જોડવો ॥ ૪ ॥

હવે ત્રણગાથાઓ પીપીલિકાનું દૃષ્ટાંત સમજાવે છે:—
ખિંમસહાવ કે૦ જેમ ક્ષિતિ જે પૃથ્વી તેના ઉપર સહજસ્વભાવે કીડી
ફરે છે, ગમન કરે છે, પણ તેમાં કોઈની પ્રેરણા નથી, હવે તેમાં
એક કીડી તો ફરતી ફરતી થાણ જે ખીલો અથવા ભીંતપ્રમુખ
ફિટિહાંસુધી આવીને વળી પાછી ફરી જાય, તથા કોઈક કીડી તો
થાણ જે ખીલો અથવા ભીંત તે ઉપર ચઢવા માંડે. તે ચઢીને થાણના
ઉપર ખેંચી રહે, તથા વળી કોઈક કીડી થાણ ઉપર ચઢીને
ઉડી જાય, તથા કોઈક કીડી ખીલાથી અધવચ પાછી ઉતરે. એ
મુઅંગીણ—મૃદંગી જે કીડી તેનું દૃષ્ટાંત જાણવું ॥ ૬ ॥

હવે એનો ઉપનય ઉપમાન દેખાડે છે. ખિંમગમણ કે૦ ક્ષિતિ-
ગમન એટલે કીડીનું પૃથ્વી ઉપર ફરવું, ખીલાના મૂળસુધી
આવવું તે પદમ કે૦ પ્રથમનાં યથાપ્રવૃત્તિકરણ સરિખું છે, તથા
કોઈક કીડી થાણસરણ કે૦ ખીલે ચડી. તે સરિખું ખીજું મયુષ્વ
કે૦ અપૂર્વકરણ છે, તથા કોઈક કીડી ખીલે ચડીને તે ખીલાથી
ઉપચયણ કે૦ ઉડી ગઈ તે સરિખું જીવને ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ
કહાયે ॥ ૬ ॥

ચાલુવગઠિદેસોડે થાલુ ને ખીલો તિહાંને ટકી રહેવું, તે
 ગ્રંથીદેશે રહેવું એટલે ગઠિયસત્તસ્સતથ્થવઠાણુ કે ૦ ગ્રંથીગત
 જીવનું કેટલાકે કાળસુધી તિહાં રહેવું હોય, તે સરિખું છે, તથા ઉસર
 લું પિવતતોડે ૦ તે ખીલારૂપ ગઠિદેશથી એસરે એટલે પાછો
 ફરે તે પુણોવિકે ૦ ફરી કર્મસ્થિતિની વૃદ્ધિ કરે ફરી ઉત્કૃષ્ટી
 કર્મસ્થિતિ વધારે ॥ ૭ ॥

એ સાતગાથાએ બે દ્રષ્ટાંતે કહ્યા—તેણેકરી કાંઈ સંતીપયા-
 પ્તો પંચેદ્રી લવ્યજીવ મુક્તિ જવા ચોગ્ય હોય, જેને અવકુપુચ્ચા
 પરિચદ્ધ અર્ધમાત્ર પુદ્ગલપરાવર્ત શેષ સંસાર બાકી રહ્યો હોય,
 એવો એટલે લક્ષણે પૂર્ણ ને જીવ હોય તે જીવ ને કરે તે
 આગલી ગાથાએ કહે છે ॥ ૫ ॥ ઇતિ પંચમગાથાર્થઃ

અપુન્નવકરણ મુગ્ગર, ધાયવિહિય દુદ્ધગઠિમેજ્જ સો ॥

અંતમુહુત્તેણ ગજ્જ, નિયટ્ટિકરણે વિસુજ્જતો ॥ ૬ ॥

અર્થ—હવે પૂર્વોક્ત લક્ષણવંત જીવ તે ગ્રંથીદેશસુધી
 આવે, તિહાં પરિણામ નિર્મળતાની વૃદ્ધિ હોયતે કહે છે. અપૂર્વકે ૦
 પુર્વેદ્દાઈવારે પામ્યો નથી એવો ને પરિણામ તેને અપૂર્વકરણ
 કહિયે, તે અપૂર્વકરણ કેવું છે? ને નિવડ આકરી અત્યંત કઠિણ
 એવી પૂર્વોક્તરૂપ ને ગ્રંથી તેને લેદવાને મુગ્ગરકે ૦ વળ સરિખું
 છે, તેને ધાયકે ૦ ધાતેકરીને વિહિયકે ૦ વિહિત એટલે ક્યો છે
 દુદ્ધ ગ્રંથીનો લેદ નેણું, સો કે ૦ તથામૂત તે જીવ પ્રતિક્ષણે વિશુ-
 દ્ધમાન પરિણામની નિર્મળતા વધેતો થકે અંતમુહુત્તે માનમાં
 પૂર્વોક્ત અનિવૃત્તિકરણે ગયો થીલેદ

મુહૂર્ત લાગે. તિહાં ચઢતે પરિણામે પ્રતીક્ષે કરી અનિવૃત્તિકરણે
જાય, ઇહાં અપૂર્વકરણની વિશુદ્ધતા થકી અનિવૃત્તિકરણની
મીઠતા વિશુદ્ધતર છે, માટે અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણની
સિન્નતા થઈ ॥ ૬ ॥ ઇતિ ષષ્ટિગાથાર્થ.

હવે તે અનિવૃત્તિકરણે ગયો થકો જીવ જે કરે તે કહે છે:—

સો તથ્ય રણે સુહરોવ, વયરિજયજાણિયપરમઆનંદં ॥

સમ્મત્તં લહ્હ જીવો, સામન્નેણં તુહપસાયા ॥ ૭ ॥

અર્થ:— સો તથ્યકે ૦ તે જીવને તિહાં અનિવૃત્તિકરણે
અતિ વિશુદ્ધ પરિણામના જોરથી મિથ્યાત્વ મોહનીયના
પુંજની સ્થિતિ બે થાય, તેમાં પહેલી સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તવેધ
એટલે એક અંતર્મુહૂર્તમાં ખપી જાય, એટલી સ્થિતિના મિથ્યાત્વ
મોહનીય કર્મના દલીયાં તે મહોટી સ્થિતિને કોડાકોડી સાગ-
રોપમમાં પડ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ન્યૂન છે તે સ્થિતિ-
માંથી નજીક જેચી લે, એટલે બીજી પડ્યોપમના અસંખ્યાતમા
ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણુ સ્થિતિહતી તેમાંથી
અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણુ વેધનીચી જેચીને જીદી કીધી, ખાકી શેષ રહી
તેનો મહોટો પુંજ અજગો રાખ્યો એટલે ન્હાની સ્થિતિ તથા
મહોટી સ્થિતિની વચમાં આંતરો પડ્યો તેવારે એ બેહુ સ્થિતિની
વચમાં જે ખાલી જગ્યા રહી તેને અંતરકરણ કહિયે. એમ ઇહાં
અનિવૃત્તિકરણના જોરથી અંતરકરણ કરે.

અને પ્રથમ સ્થિતિગંત દલિયાંને અંતર્મુહૂર્તમાં ખેપવે અને

મહોટી સ્થિતિમાંનાં દેવિયાંને ઉપશમાવે-વિષ્કંભિત ઉદ-
ય કરે. અતર્મુહૂત ઉદય ન આવે એવાં કરે.
એટલે અનિવૃત્તિકરણે જે કાર્ય કરે. એક તો મિથ્યાત્વસ્થિ-
તિના જે ભાગ કરી અંતરકરણ કરે અને બીજું અતર્મુહૂતવેદ્ય પ્ર-
થમ લઘુ સ્થિતિને જાણવે. એટલે અનિવૃત્તિકરણનો કાળ પૂરો થાય
તેવારે આગળ અંતરકરણમાં ધસે, દોડે, જાય, પ્રવેશ કરે, તેવારે
તિહાં અંતરકરણને પ્રથમ સમયે હેનાય ! તમારે પ્રસાદે ક્ષાયિકા-
દિકનીપરે વિશિષ્ટ તો નહી પણ સામાન્યપણે અદ્યક્ષાલીન ઉપ-
શમ નામા સમકિત પામે, તે શીરીતે પામે? તેની ઉપમા કહે છે.
રણે મુહુટાવયરિજ્યજ્જિયપરમઆણુદકે. જેમ મુહુટ હોય તે સ-
ણને વિષે વૈરીને છતવાથી પરમાનંદ પામે, તેમ અનાદિના જે શરૂ
દેખરૂપ મહોટા શત્રુ તર્જનિત શુદ્ધમસ્થિત્યાદિ અનંતાનુણંધિયા
આર વૈરીને છતવાથી પરમાનંદ સરિષુ સમ્યક્ત્વ છવ પામે.
ચદુક્ત આવશ્યકાદિશ્રધે-

પાવંતિ સ્વેડણં, કમ્પાઈ અહાપવિત્તિકરણેણં ॥

સવલનાયેણ કહમવિ, અધિન્નપુવિં તઝ ગઈ ॥ ૧ ॥

તં ગિરિધરં ચ મેત્તું, અપુવ્વકરણુંગવજ્જધારાણ ॥

અંતોમુદ્દત્તકાલં, ગંતુમાનિયાદિકરણંમિ ॥ ૨ ॥

પડસમયં મુજ્જંતો, સ્વવિડં કમ્પાઈ તથ્ય વહુઆઈ ॥

મિચ્છંતંમિ ચડણે, સ્વીણેડ્ણુદયંમિ વ્વસંતે ॥ ૩ ॥

સંસારગિમ્મતવિઓ, તત્તો ગોસીસચંદણરસોલ્લ ॥

અડપરમનિવ્વુડકરં, તસ્સંતે લહ્હ સમ્મત્તં ॥ ૪ ॥

હવે એ ચારગાથાઓનો અર્થ લખીએ:—અનાદિકાળથી સંસાર-
ચક્રમાં લમતો થકો જીવ પાવંતિકેં પામે, મિથ્યાત્વમોડનીયા-
દિકે કમ્માઈકેં કમ્મોને ખવેઉણકેં ખપાવીને, તે અહાપવત્તિ
કરણકેં. યથાપ્રવૃત્તિકરણકરીને કમ્મો ખપાવે, તેનું દૃષ્ટાંત ઉત્ત-
રનાયેણકેં ઉપલ જે પૂર્વોક્ત નદીના પ્રવાહનો પાષાણ, તેના
દૃષ્ટાંતે ખેપવે, પંછી અભિન્નપુવ્વિકેં પૂર્વેકાઈવાર ભેદી નથી
ઓવી જે રાગદ્વેષ પરિણતિમઠ મિથ્યાત્વગ્રંથી તે ગ્રંથીને શીરીતે
ભેદ કે ગિરિવરકેં ગિરિવર જે પર્વત તેને ભેતુંકેં ભેદવાને જેમ
વજ્ર ખલવાન છે, તેમ અપૂર્વકરણ પરિણામરૂપ ઉગ્ર વજ્રધારાએ
કરીને જીવ ગ્રંથી ભેદતો અંતર્મુહર્તકાળમાં અનિવૃત્તિકરણ
ગયોથકો શું કરે તે આગલી ગાથાએ કહે છે.

પછી સમયકેં પ્રતિ સમયે એટલે સમય સમયપ્રતે વિશુદ્ધ-
માન પરિણામીથકો તિહાં ખડુલાકમ્મોને ખેપવે, તે વખતે જે મિથ્યા-
ત્વના દલિયાં ઉદય આવ્યા હોય તેનો ક્ષય કરે અને જે ઉદય ન આવ્યા-
ઉદયાભિમુખ ન થયા તે દલિયાને ઉપશમાવે, એટલે ઉદીરણો-
દિકે કરણખળે પણ વિપાકોદય અથવા પ્રદેશોદય જે થઈ શકે નહીં
તેને ઉપશમાવ્યા કહિએ, જેમ ઈહાં અનિવૃત્તિકરણ કેટલાક
મિથ્યાત્વના દલિયા ખેપવ્યા, અને કેટલાક ઉપશમાવ્યા, અને
મિથ્યાત્વ સ્થિતિના ખે ભાગકરી વચ્ચમાં અંતરકરણ કયું ॥ ૩ ॥
હવે તે અંતરકરણ કરતાં જે થયું તે આગલી ગાથાએ કહે છે.

સંસારગિમ્મકેં જેમ કોઈક પંથી જનં ગ્રીખ્મકાલમાં મ-
ધ્યાનહ સમયે નિર્જાળ વનમાં સૂર્યના પડેલા કિરણને પરિત્રાપે

લૂના અંગે તાપેકરી અતિ આકુલ થયો હોય, તેને કોઈ શીતળ
સ્થાનક મળે વળી તિહાં કોઈ આવનાચંદનનો રસ છાંટે તેવારે તે
પથી સાતા પામે. આનંદમગ્ન હોય. તેમ છંડાં લય્ય જીવરૂપ પથી
અનાદિકાળનો સંસારરૂપ ઉગ્ર ગ્રીષ્મકાળે જન્મમરણાદિરૂપ નિર્જળ
વનમાં કધાયરૂપ ઉગ્ર તાપે પીડ્યો. રોગશોગાદિરૂપ લૂ અંગે એટલે
આકરી તેણે કરી દગ્ધ થયેલો અને તૃણરૂપ મંડોટી પીપાસા તેણે
કરી પરાલબ્ધો થયો, એવો લય્ય પથી તે અનિવૃત્તિકરણરૂપ
શુદ્ધ સરલભાગ પામી દ્વરથી અંતરકરણરૂપ શીતળ સ્થાનક દોમી
હર્ષવંતથકો ધસી તિહાં પહોતો, એટલે ગોશીર્ષ જે બાવના-
ચંદન તેહનો જે રસ તેહનીપરે શીતળ અર્ધપરમકેં અતિશય
પરમ ઉત્કૃષ્ટ અનિવૃત્તિકરણ પરમ સુખસાતાકરણ એહવું
તરસતેકેં તે અનિવૃત્તિકરણને અંતે અને અંતરકરણને પ્રથમ
સમયે ધનસારવત શીતળ સમ્યક્ત્વ પામે. તેવારે અનંતાનું
બાધી તથા મિથ્યાત્વકૃત પરિતાપ સર્વ મટી જાય. ગાઠ તૃષા-
પીપાસા મટી જાય ॥ ૪ ॥

છંડાં અનાદિ કાળનું પરમશુદ્ધરૂપ-પરમ દુઃખહાતારૂપ
મિથ્યાત્વનું દુઃખ અંતર્મુહુર્તસુધી દેકે થાય (દ્વર થાય)-અના-
દિનો પ્રથમ દુષાંત છંડાં થયો. છંડાં સિદ્ધાંતચંદીમાં કાળનિ-
ષ્ટાએ શુભદોષ પ્રાપ્તિ તથા વિરહ આંશ્રી આરે લાંગા દેહ્યા છે
તેના નામ કહે છે. ૧ અનાદિઅનંત ૨ અનાદિસાંત ૩ સાદિસાંત
૪ સાદિઅનંત. એ આર લાંગાનો અર્થ કહે છે:-જેને મિથ્યાત્વાદિક
અનાદિનું છે અને તે કિવારે મટ્યો પણ નહીં એવા અલબ્યાદિને-
અનાદિઅનંત પ્રથમ ભાગો છે. અને જે લય્યજીવ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ

પામ્યો તેવારે તે જીવે અનાદિના મિથ્યાત્વનો અંત આણ્યો, તે માટે તેને અનાદિ સાંત બીજો ભાંગો બાણવો; તથા જે જીવ સમ્યક્ત્વ પામી વળી સમ્યક્ત્વ વમન કરી મિથ્યાત્વે જાય તેવારે મિથ્યાત્વની આદિ થઈ પછી કેટલોક કાળ મિથ્યાત્વે રહી વળી શુભ સામગ્રીના યોગથી ફરી સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે મિથ્યાત્વનો અંત થયો એ બીજો સાદિસાંત નામા ભાંગો થયો, તથા ચોથો સાદિઅનંતનામા ભાંગો તે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વાદિ ગુણ જેને પ્રગટ થયા હોય તેને હોય પણ મિથ્યાત્વીને ન હોય, કેમકે અંથીલેદ કયા પછી જે મિથ્યાત્વ હોય, તે તો સાદિસાંત ભાંગે જ હોય, માટે જેને સમ્યક્ત્વાદિક ક્ષાયિક ગુણ પ્રગટયા તે સાદિ, અને તે ગુણ આવ્યા જાય નહી તે અનંત, એટલે લવ્ય મિથ્યાત્વીને ત્રણે ભાંગા હોય, અને અલવ્ય મિથ્યાત્વીને એકજ અનાદિઅનંત ભાંગો હોય. યદુક્તાં —

મિચ્છત્તમમઠાણં, તમણાઈમણંતયં મુણેયવ્વં ॥

મઠ્ઠાણં તમણાઈ, સપજ્જવસિયં તુ સમ્મત્તે ॥ ૧ ॥

અર્થ:—અલવ્યને મિથ્યાત્વ અનાદિ અનંત ભાંગે હોય, અને લવ્યને અનાદિ સપર્યવસિત ભાંગે મિથ્યાત્વ હોય. ॥ ૧ ॥

હવે સમ્યક્ત્વ કેટલે લેદ હોય તે ગાથાઓ વડે કહેછે:—

તં ચેગવિહં દુવિહં, તિવિહં તહ ચડવિહં ચ પંચવિહં ।

તથ્યેગવિહં જં તુહ-પણીયભાવેસુ તત્તરુહ ॥ ૮ ॥

અર્થ:—એક પ્રકારે, બે પ્રકારે, ત્રણ પ્રકારે, ચાર પ્રકારે અને પાંચ પ્રકારે પણ આગમમાં સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. તે લેદાનું

સ્વરૂપ વિસ્તારીને કહે છે:—તત્ત્વેગપિહ કેં, તિહાં એકવિધ સ-
મ્યક્ત્વ તેજ કે જે હે પરમેશ્વર! તુહ કેં તાહરા પશ્ચિય કેં પ્ર-
કાશ્યા જે જીવાદિકભાવ-પદાર્થ તેને; વિષે તત્ત્વરૂચિ હોય
અર્થાત્ પરમાર્થ બુદ્ધિ હોય, સકલ દોષરહિત અને સકળ ગુણ
સંપન્ને એહવા અરહિતદેવે ભાખ્યું જે તત્ત્વ તેજ સત્ય છે
એહવી રૂચિ પરમાર્થબુદ્ધિ તે વિષે આગમમાં કહ્યું છે:—

‘તમેવ સચ્ચ-નિસ્સંકં જં જિણેહિં પવેરયં’ / इत्यादि

યદુક્તં યોગશાસ્ત્રે:—

‘રુચિ જિનોક્તંતત્ત્વેષુ, સમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે;

જાયતે તાનિસર્ગેણ-ગુરોરધિગમેન ચ ॥ ૧ ॥’

જીપક્ષા શ્લોકનો અર્થ કહે છે:—શ્રી જિનેશ્વરભાષિત
જીવાજીવાદિક તત્ત્વનેવિષે જે સમ્યક્શ્રદ્ધાનકેં નિશ્ચય પ્રતીત
તેને તત્ત્વરૂચિ કહિયે, તે તત્ત્વરૂચિ શ્રદ્ધાને મિથ્યાત્વદળના રક્ષ-
ની મંદતાએ બીતિસ્મરણાદિક નિમિત્તે ઇહાપોહ કરતાં કરતાં
સહેજે પોતાની મેળે પામે તે નિસર્ગ સમ્યક્ત્વ કહેવાય, અ-
થવા ગુરૂની ઉપાસના કરતાં સિદ્ધાંતવાણી સાંભળતાં જે પામે
તે જીપદેશિક શ્રદ્ધાન કહિયે ॥ ૧ ॥ ઇત્યાદિક લક્ષણ જે ત-
ત્ત્વરૂચિ તે એકવિધ સમ્યક્ત્વ કહિયે ॥ ૬ ॥

હવે દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ ત્રણ પ્રકારે કહે છે:—

‘દુર્વિહં તુ દન્વમાવા, નિચ્છં વવહારઓવિ અહવાંવિ ।

નિસ્સગુવણસાઓ, તુહવયગત્તિઝહિં નિદેદં ॥ ૧ ॥’

અર્થ:—હે જિનેશ્વર! તાહરા ભાખ્યાં જે દ્વાદશાંગ તેના બાણ

એહવા જે પ્રવીણ પુરૂષ તેણે એક દ્રવ્ય સમ્યક્ત્વ અને બીજું
ભાવ સમ્યક્ત્વ એ બે પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે, અથવા એક
નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ અને બીજું વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ એરીતે પણ બે
પ્રકાર કહ્યા છે. તથા વળી એક નિસર્ગસમ્યક્ત્વ અને બીજું
ઉપદેશસમ્યક્ત્વ તે તુહવચણ કેં તાહરાં વચનના વિગ્રહિ કેં
વેત્તા એટલે અર્થના બાણ પુરૂષે નિદિઠ કેં દેખાણ્યું છે. ॥ ૯ ॥
હવે ત્રણ પ્રકારે દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ કહ્યું તેના લક્ષણ
કહે છે:—

તુહ વચણે તત્તરૂદ, પરમદ્વમજાણઓવિ દવ્વગયં ।

સમ્મં માવગયં પુણ, પરમદ્વવિયાણઓ હોદ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:—હે પ્રભુ! તુહ કેં તાહરા વચણ કેં વચનનો
પરમદ્વ કેં પરમાર્થ જે રહસ્ય તેનો મળાણઓવિ કેં અળાણ
છે, પણ તાહરાં વચનને વિષે તત્તરૂદ કે તત્તરૂચિ છે, કેમકે જે
રાંગ દેષ અજ્ઞાન એ ત્રણ દોષનો નાશ થવાથી વીતરાગ થયા તે
અસત્ય ભાષણ કરે નહી, માટે શ્રી જિનભાષિત વચન સર્વ
સત્ય છે, એમ તે બાણ છે તો એવી જે તત્તરૂચિ તે દવ્વગયં
કેં દ્રવ્યગત સમ્યક્ત્વ કહિયે. ચત:

માવેણ સદ્દહંતો અયાણમાણેવિ સમ્મત્તં,

જે સુદ્ધ અર્થને નથી બાણતો એહવા અળાણને પણ
જે ભાવે સદ્દહે છે કે જે અરિહંત તે શુદ્ધ ભાષણ કરના-
રાજ છે એહવી એવે પ્રતિત છે તો અળાણ પુરૂષને પણ દ્ર-
વ્યથી સમ્યક્ત્વ છે.

... બીજું લાવગય કેં લાવગતે સમ્મતું કેં સમ્યક્ત્વ તે
 મુખ્ય કેં વળી પરમકૃપિયાણ્યો કેં પદમાર્થનાં જાણે પુર-
 નને હોઈ કેં હોય. ચદુક્ત સિધ્ધાંતે—

જીવાઈ નેવ પયત્થે, જો જાણઈ તસ્સ દોઈ સમત્ત.
 ઈતિવચનાત્. માટે જે ભવ્ય હવે હવાદિક નેવે પદાર્થને સ-
 મસ્ત નય ગમ લાંગ પ્રમાણ નિરૂપ પ્રમુખ સ્થાદિક શૈલી
 પૂર્વક જાણે, સદેહે, તે ભવ્ય હવેને લાવગત સમ્યક્ત્વ
 કહિયે. ॥ ૧૦ ॥ એમ દ્રવ્યસમ્યક્ત્વ તથા લાવસમ્યક્ત્વ કહ્યું.
 હવે નિશ્ચય વ્યવહાર જે પ્રકારના સમ્યક્ત્વનું લક્ષણ
 કહે છે:—

નિચ્છયઓ સમ્મત્તં, નાનાઈમયવ્વમુહપરિણામો ।

इयं पुण तुहसमये, भणियं सम्पत्तहेउहि ॥ ११ ॥

॥ અર્થ:—જ્ઞાન દર્શન આદિત્રરૂપ શુદ્ધ શ્રદ્ધા લાસન રમ-
 છતાં પૂર્વક રત્નત્રયીરૂપ આત્માનાં જે શુભ પરિણામ તેને નિચ્છયઓ
 સમ્મત્ત કેં નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ કહિયે, એટલે આત્માને જે નિશ્ચય
 સમ્યક્ત્વ કહિયે, કેમકે આત્મા ને આત્માના શુભ તે કાંઈ બુદ્ધ
 નથી. પરિણામે અનન્ય છે, એક છે, શુભ શુભી શાવે અભેદન
 વેદ્યા છે, કેમકે અભેદપરિણામે પરિણમ્યો જે આત્મા તે તદ-
 શુભ રૂપજ કહેવાય. ચદુક્ત યોગયાત્રે.

આત્મવદર્શનજ્ઞાન-ચારિત્રાણ્યયવાં યતે ॥

यस्तदात्मैव स्वगुणैः शरीरमाधितिष्ठति ॥ १ ॥

કેં એ ન્યાયે (દ્રષ્ટાંત દ્વારાએ) નિસર્ગોદય સમ્યક્ત્વ તથા ઉ-
પદેશોદય સમ્યક્ત્વ તે હે પ્રભુ ! તમે કહ્યું—પરમુ છે. તે માટે
પરમોપકારી એવા તુજને મહારો નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨ ॥
એમ બે પ્રકારતું સમ્યક્ત્વ ત્રણ રીતે કહ્યું.

હવે ત્રણ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહે છે:—

તિવિહં કારગ રોઅગ, દિવગ મેઈહિં તુહમયાવિઝહિં ।

સ્વાઓવસમોવસમિય, સ્વાઈઅમેઈહિં વા કાઠિયં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:—હે નાથ ! તુહમય કેં તહારા મતના વિઝહિં કેં
વેત્તા જે ગણધરાદિક, તેણે કારક, રોઅક અને દીપક એમ તિ-
વિહં કેં ત્રણ લેએહિં કેં પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. વા કેં અ-
થવા ક્ષાયોપશમિક, ઉપશમિક અને ક્ષાયિક એ રીતે પણ ત્રણ-
લેહે સમ્યક્ત્વ કહિયં કેં કહ્યું છે ॥ ૧૩ ॥

હવે કારકાદિક સમ્યક્ત્વના લક્ષણ કહે છે:—

જં જહ મંણિયં તુમણ, તં તહ કરણામે કારગો હોઈ ।

રોઅગસમ્મત્તં પૂણ, સુઠમિત્તકરંતુ તુહધમ્મે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:—હે નાથ ! જે જેમ યથાર્થભાવે વિધિમાર્ગ તમે
લણિયં કેં પ્રકારે છે તે તેમજ આજ્ઞાને અનતિક્રમતોથકો એ-
ટલે તમારી આજ્ઞાસહિત આગમોક્ત શૈલીપૂર્વક યથાશક્તિએ
દાન પૂજા વ્રત નિયમાદિક કરે તેને કારક સમ્યક્ત્વ કહિયે;
તથા પુનઃ કેં વળી બીજું રોઅક સમ્યક્ત્વ, તે તુહધમ્મે કેં ત-
મારા ધર્મને વિષે રૂઢમિત્તકરંતુ કેં રચિમાત્ર કરે, શ્રી જિનોક્ત
ધર્મ કરવાની ઇચ્છા રહે. શુદ્ધ શ્રદ્ધા રાખે. કોઈને ધર્મપ્રવૃત્તિ ક-

॥ દેખીને રૂઢું માને પરંતુ પોતે ભારે કર્મી હોવાથી ક્રિયા-
નુષ્ઠાનાદિક કરી શકે નહીં તેને શેષક સમ્યક્ત્વ કહિયે ॥ ૧૪ ॥

હવે દીપક સમ્યક્ત્વ કહે છે:—

સયમિહ મિચ્છદિદ્દી, ધમ્મકહાર્દિદ્દી વદી વરસસ ॥

દીવગ સમ્પત્તમિણં, મણંતિ તુહ સગયમરૂણો ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—સયમિહ કેવળ સ્વયં પોતે તો બિચ્છાદ્રષ્ટિ અભાવ

હોવાથી હોય, પણ અંગારમદ્દકાચાર્યની પદે ધમ્મકહાર્દિદ્દી કેવળ
ધર્મકથાદિકે કરી આદિ ગ્રંથથી સમાયિકાણુયુક્ત અનુષ્ઠાનના
અતિશયે કરીને એટલે દંશરચના વિશેષે કરીને, પરંતુ બીજા
જાણી વાદક જીવો હોય તેને ધર્મ કરી દીપાવે, એટલે આગલા
જીવોના ઘટમાં પ્રકાશ કરાવે, પરંતુ પોતાને અંતરગ પરિણામે
શ્રદ્ધા ન હોય, એહવાને હે પ્રભુ! તારા સમય જે સિદ્ધાંત
તેના જાણપુરુષો દીપક સમ્યક્ત્વ કહે છે.

છહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે—‘પોતે બિચ્છાત્વી બિચ્છાત્વે
વાસિત અંતઃકરણવાળાને સમ્યક્ત્વી કેમ કહો છો?’ તેવારે ગુરુ
કહે છે ‘હે શિષ્ય! જો કે પોતે બિચ્છાપરિણામી છે તો પણ
આગલા પ્રાણીઓને ધર્મ પંમાડવાનો હેતુ થાય છે, અથવા શા-
સનોન્નતિ કરે છે, માટે કારણે કાર્યનો ઉપચાર કરી સમ્યક્ત્વ
કહિયે, સમ્યક્ત્વનો હેતુ છે માટે સમ્યક્ત્વ કહિયે.’

યદુક્તં સિદ્ધાંતે:—

મિદ્ધિયાણુદ્ધાણં પુણ, કામમિદ્ધ સેયગં તુ સદ્દર્શન ॥

મિચ્છદિદ્દી દીવદ્, જં તત્ત્વે દીવગં તં તુ ॥ ૧ ॥

બે ભાગ કરે, એક અંતર્મુહૂર્ત વેદ ન્હાની સ્થિતિ કરે, બીજા દેશેઉણી કોઠાકોઠી સાગરોપમ પ્રમાણ મહોટી સ્થિતિ કરે. એવી બે સ્થિતિ કરે.

એ રીતે બે સ્થિતિ કરી તેમાંથી ન્હાની સ્થિતિ જેમાં લઈને વચમાં અંતર કરે એટલે બે સ્થિતિની વચમાં ખાલી જગ્યા રહે એમ કરે, પછી ન્હાની સ્થિતિને અનિવૃત્તિકરણના અધ્યવસાયે કરી ખપાવીને પછી અંતરકરણ જે બે સ્થિતિની વચમાં ખાલી જગ્યા રહી છે તેમાં પ્રવેશ કરે, ત્યાં અંતરકરણમાં પ્રવેશ કરવાને પહેલો સમયેજ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે, તે અંતરકરણ ઓલંઘતાં અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ કાળ જાય તેનેજ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.

હવે અંતરકરણમાં વર્તીતો ઔષધસરિખું જે ઉપશમ સમ્યક્ત્વ, તે સમ્યક્ત્વે કરીને કોદરાનું ધાન્ય અથવા મલીન જળ અથવા મલીન વસ્ત્ર એ ત્રણેના સરિખું જે મિથ્યાત્વ-ઓહનીયકર્મ તેને શોધીને ત્રણ ભાગે વહેંચી નાખે, તેમાં પહેળો ભાગ તો શુદ્ધ નિર્વિષ તથા સ્વચ્છ નિર્મળ જાણવો, અને બીજો ભાગ અર્ધશુદ્ધ તે થોડો મલીન જાણવો, વલી ત્રીજો ભાગ સંપૂર્ણ અશુદ્ધ યથાસ્થિત કલુષ અતિ હોળો તથા મલીન ગલીચ જાણવો. હવે એ ત્રણે વસ્તુના દ્રષ્ટાંતે વિવરીને વિષદ રીતે દેખાડે છે:—

જેમ મીણસહીત કોદ્રવ ધાન્યને ઉણ જલાદિક ઔષધના ઓળે એકભાગ મીણરહીત કર્યો, બીજો ભાગ અર્ધશુદ્ધ કર્યો, અને ત્રીજો ભાગ જેમ હતો તેમનો તેમ રહ્યો, તે અશુદ્ધ છે.

તથા જેમ કોઇક વસ્તુ મલીન હતું તે કારાદિક ઔષધના યોગે
અતિ સ્વચ્છ નિર્મળ થાય. બીજું થોડા ઔષધનો પ્રયત્ન હો-
વાથી થોડું નિર્મળ થાય અને ત્રીજું મલીનજ રહે. તથા મલીન
જળ જેમ નિર્મળ કુળાદિકના યોગે અતિ સ્વચ્છ થાય, બીજું
થોડું નિર્મળ થાય ત્રીજું મલીનજ રહે. એમ ત્રણ દ્રષ્ટાંતે અંતર-
કરણગત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ રૂપ ઔષધના યોગેકરી મિથ્યાત્વ-
મોહનીયના દલિયાં મિથ્યાત્વરૂપ મીણથી ભર્યાં હતાં તેનો એક
ભાગ તો શુદ્ધ કર્યો-મીણરહીત કર્યો, અને બીજો ભાગ અર્ધ-
મીણરહીત થયો, એટલામાં અંતર્મુદૂર્તના કાળની સમાપ્તિ થઇ
તેથી તે બીજો ભાગ તો અર્ધશુદ્ધ થયો અને ત્રીજો ભાગ શુદ્ધ
કરવાને તો 'પહોંચી' શક્યોજ નહી તેથી તે ત્રીજો ભાગ તો સં-
પૂર્ણ મિથ્યાત્વરૂપ મીણસહિત વિપથી ભરેલોજ રહી ગયો.

હવે તે ત્રણપુંજનાં ત્રણ નામ થયાં, તેમાં પહેલો શુદ્ધ-
પુંજ તે દર્શન (સમક્રિત) મોહનીય કહિયે, હવે તે જીવ અંતર-
કરણગત ઉપશમકાળ પૂરો થયે થકે એટલે જેટલો વળત અંતર-
કરણનો તેટલોજ વળત ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો છે તે ઉપશમ સમ્ય-
ક્ત્વનો કાળ અંતર્મુદૂર્ત પ્રમાણ પૂરો થયે થકે તે પરિણામની
વિશુદ્ધિ રહે તો શુદ્ધ પુંજનો દિવ્ય થાય, તેનું નામ ક્ષયોપશમ
સમ્યક્ત્વ કહિયે, એટલે મિથ્યાત્વરૂપ મીણથી ભરેલાં દલિયાં જે
શુદ્ધ કર્યાં તેહનો દિવ્ય છે જેમાં તે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.

ઇહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે 'તે નિર્વિધ દલિયાં ક્યાં
તો પણ જાતે તે દલિયાં મિથ્યાત્વનાં છે, નિર્વિધ યંત્રાથી તો
રૂપ ગંધાદિક ગયું પણ ગુણને આવરણ કરનારાં દલિયાં તો તે-
મનાં તેમજ છે, તો સમ્યક્ શ્રદ્ધા ભાસન કેમ થાય?' તેવારે

શુર કહે છે કે 'જેમ કોઈ અગ્રક અથવા અપર પાષાણાદિક
જાતે મલીન હોય તેને કોઈ ઔષધાદિક યોગે કરી તે પાષાણા-
દિકમાંથી કાળાશરૂપ કલુષતા કાઢી નાખે તેવારે તે દળ નિર્મળ થાય,
પછી તેને આંતરે જે વસ્તુ રહી હોય તે સર્વ દીકામાં આવે,
પણ છાતી રહે નહી તેવજ ઇંડાં દર્શનમોહનીપકર્ષના દત્ત મધ્યે
અશુદ્ધપરિણતિરૂપ મિથ્યાત્વ વિષે કરી નગીન થયેલું અત્યંત
કાળાશપણું ભારેલું હતું તે ઉપગ્રમ સમ્યક્ત્વરૂપ ઔષધના મહિ-
માથી દૂર થાય, પછી નિર્વિષ દલિયાં રહ્યાં તે સ્વચ્છ અબ્રપટલ
સરિખાં છે તે નિર્મળ દલિયાં કાંઈ શ્રદ્ધા ભાગ્યનમાં વિપરિણામ
કરે નહી, તેથીજે કેળને મિથ્યાત્વનાં દલિયાં છે તો પણ નિર્વિષ
છે (નિર્મળ છે) તેથી તેને ક્ષોપણ સમ્યક્ત્વ કહિયે.'

યદુક્તં વિશેષાદ્યકરુતૌ:--

તદ્યયેદ્યદીપસ્ય સ્વચ્છાબ્રાહ્મણૈર્વૃદ્ધં ॥

ન કરોત્યાદૃષ્ટિં કાચિદેતમેદ્રવેરપિ ॥ ૧ ॥

एतुंती द्विपुंती च त्रीपुंतीवाननुत्तमात्;

दर्शन्तु तयत्रांश्ચ, पिष्टाद्દાદૃષ્ટિઃ કીર્ણિતઃ ॥ ૨ ॥

(એને પશ્ચાતુર્પૂર્વીએ લેવું; એટલે ત્રિપુંજી દ્વિપુંજી
એકપુંજી.)

ઇંડાં લોકને વિષે જેમ અબ્રકના પડાંતરે રહેલો દી-
પક સર્વ સ્થાનકે ઉગ્રાત કરે. તિહાં અબ્રક જો કે આડો છે તો
પણ કાંઈ ન્યૂન પ્રકાર દીપકનો કરી શકે નહી, તેવીજ રીતે શો-
ધેલાં મિથ્યાત્વદત્ત તે પણ કાંઈ ન્યૂન શ્રદ્ધા કરે નહી.

તિહાં ત્રિપુલ તે સમ્યક્દર્શની, દ્વિપુલ તે મિશ્રદર્શની અને એકપુલ મિથ્યાદ્રષ્ટિ હોય. તથા ઉપરાંત સમ્યક્ત્વથી આગળ લે કાંઈક ઉત્તરણ કાંઈક મટીન એકવાં મિશ્ર પરિણામ થાય તો મિશ્રમોહનીયનો ઉદય થાય, એટલે મિશ્રપુન ઉદય આવે અને લે અનંતાનુભવીના ઉદયગળથકી અતિ મલિન પરિણામ થાય તો મિથ્યાત્વ મોહનીયનો ઉદય થાય એટલે અશુદ્ધપુન ઉદયમાં આવે.

એ રીતે સંસારમાં કેટલાક ત્રિપુલ, કેટલાક દ્વિપુલ, કેટલાક એકપુલ હોય. તેમાં ક્ષયોપરામી ત્રિપુલ હોય, તથા મિથ્યાત્વનો ક્ષય કરીને સમ્યક્ત્વ મોહનીયની ઉત્તરણતા કરે તેવારે દ્વિપુલ હોય, અથવા અપુલ એટલે પુનરહિત ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી હોય. તથા જેવારે મિશ્રનું ઉદ્વલન કરે અથવા ક્ષેપવે તેવારે એકપુલન હોય. ઇહાં પુનંતપનો સંક્રમ કલ્પશાષ્ટ્રે એમ કહ્યો છે કે પ્રવંધમાન પરિણામી જે સમ્યક્ત્વી હોય તે મિથ્યાત્વ પુદ્ગલને આકર્ષીને સમ્યક્ત્વપુનમાં અથવા મિશ્રપુનમાં સંક્રમાવે તથા મિશ્રપુદ્ગલને સમ્યક્ત્વી સમ્યક્ત્વમાં સંક્રમાવે. તથા મિથ્યાદ્રષ્ટિ મિશ્રપુદ્ગલને મિથ્યાત્વપુનમાં નાખે અને સમ્યક્ત્વ પુદ્ગલ મિથ્યાત્વ પુનમાં સંક્રમાવે, પણ મિશ્રપુનમાં ન નાખે.

તથાચોક્તઃ--

મિચ્છત્તંમિઅ સ્ત્રીણે તિગુંજી સમ્પદિદિણો નિયમા ॥
સ્ત્રીણંમિઓ મિચ્છત્તં દુદ્ધગપુંજી ય સ્ત્રવગો વા ॥ ૧ ॥

અર્થ:—એ રીતે કાર્મગ્રંથિકમતે પ્રથમ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે અને તે ઉપશમી નિયમા ત્રણ પુન કરે.

ઉક્તં ચ કર્મગ્રંથે:—

કમ્મગંથેસુ ધ્રુવં પઠમોવસમી કરેહ પુંજતિયં ॥

તવ્વાહિઓ પુણ ગચ્છહ સમ્મે મીસાહ મિચ્છે વા ॥૧॥

અર્થ સુગમ છે. એ રીતે સિધ્ધાંતિક માર્ગે તથા કાર્મગ્રંથિક માર્ગે લિન્ન લિન્ન આશય છે. પ્રકરણ કરનારે તો જોડુના આશય લઇને પ્રકરણની રચના કરી છે.

તિહાં સિધ્ધાંતકારના આશયે કોઈ મિથ્યાદ્રષ્ટિ યથાપ્રવર્ત્યાદિ કરણત્રયે કરી અંતરકરણ કરે. તિહાં અંતરકરણમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે પણ પુનત્રય કરે નહીં. અંતર્મુહૂર્ત ઉપશમ-સમ્યક્ત્વ વેદીને પછી મિથ્યાત્વે જાય. એ આશયથી પ્રકરણકારે સાતમી ગાથામાં અનિવૃત્તિકરણે અંતરકરણ કરી સામાન્યે માત્ર ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે પણ પુન ત્રણ ન કરે એમ કહ્યું છે, ચળી કોઈ જીવ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરી પછી અપૂર્વકરણે ગ્રંથી-સેદી પુનત્રય કરી અનિવૃત્તિકરણે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે એ આશય અપુન્યકયત્તિપુને એમ સોલમી ગાથામાં કહ્યો છે, એટલે અનાદિ મિથ્યાદ્રષ્ટિ પ્રથમ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે એ સિદ્ધાંતસેદી છે.

તથા કર્મગ્રંથાભિપ્રાયે તો અનાદિ મિથ્યાદ્રષ્ટીજીવ પહેલાં કરણત્રયપૂર્વક અંતરકરણે ઉપશમ સમ્યક્ત્વી થઇને ત્રણપુન અવશ્ય કરે. પછી જે પુનનો ઉદય થાય તિહાં 'જાય એટલે કોઈ શુદ્ધપુને જાય તો ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વી થાય તથા જે

મિશ્રપુંજનો ઉદય થાય તો મિશ્રગુણાણે જાય અને અશુદ્ધ પુંજે ગયો તો મિથ્યાત્વી થાય. એ અભિપ્રાય કર્મગ્રંથ શૈલીનો છે, તે ગ્રંથકારે સત્તરમી ગાથાએ અક્યતિપુંજે ઉત્સર ઇત્યાદિ કહ્યો છે. એ રીતે સિધ્ધાંતિક તથા કાર્મગ્રંથિક ગેહુએ મળી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામવાના બે માર્ગ કહ્યા તથા ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામવાના પણ બે માર્ગ કહ્યા, એટલી વાત પ્રસંગથી કહી, હવે મૂળ ગાથાનો સ્ખલાર્થ લખાયે છીએ.

અપુણ્યકયત્તિપુંજે ઇત્યાદિક અપૂર્વકાણે ક્યાં છે ત્રણ પુંજ જેણે તેમિચ્છ ને મિથ્યાત્વ તેના દળ ઓછાણ કેં ઉદય આવ્યા તેને ક્ષેપત્રીને-ક્ષય કરીને અને અણુમન્નં કેં ઉદય ન આવ્યા ને મિથ્યાત્વના દક્ષ તેને ઉપશમાવીને અનિયત્રીકરણાઓ પર ખચો-વસગી કેં અનિવૃત્તિકરણથી આગળ ક્ષયોપશમ, સમ્યક્ત્વ પામે ॥ ૧૬ ॥

હવે કર્મગ્રંથની શૈલીએ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનો ઉપાય કહે છે:-

અકયતિપુંજો જસર, દવ્વ ર્હિય દટ્ટ રહણ નાણ ॥

અંતરરુરુસમિઓ, ઉવસમિયો વા સસેણિગઓ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-અક્યતિપુંજેતિ કેં જેણે ત્રણ પુંજ પૂર્વે ક્યાં નથી એટલે પુંજ ક્યાંથી આગળ જેમ વનમાં દાવાનલ બળતો ઉત્સર કેં ઉખરખેત્ર એટલે છડાં ખારી જમીન સ્પર્શ હોય અથવા કેવળ વેળુ એટલે રેતીની ભૂમિ હોય મુટ્ટી નદી પ્રગુબની, તેને ઉખર ભૂમિ કહિયે, તથા જે ભૂમિ ઉપર પૂર્વે દવ લાગી ગયો હોય અને ઘાસ લાકડી તથા રૂખા કેં કાપપ્રમુખ બળી

સાફ થઈ ગયા હોય તે દવદગ્ધ સૂમિ કહિયે એટલે એક ઉપર સૂમિ અને બીજી દવદગ્ધસૂમિ એ બે ઠેકાણાં જો બદલી હલિય કે. અગ્નિ પામે તો પોતાની મેળે ઓલવાઈ જાય. નાએણ કે. એ ન્યાયે મિથ્યાત્વ વેદનરૂપ જે દાવાનલ તે અંતરકરણરૂપ. ઉપરખેત્ર પામીને સહેજે પોતાની મેળે ઉવસમિથિ કે. ઉપ-શમી જાય-ઓલવાઈ જાય. તેથી જીવ ઉવસમિથો કે. ઉપશમ-સમ્યક્ત્વ પામે.

કેમકે પૂર્વે અનિવૃત્તિકરણના જોરથી જે જે મિથ્યાત્વનાં હલિયા ઉદય આવ્યાં તે ક્ષય કીધા અને જે ઉદય નથી આવ્યા તે ઉપશમાવ્યા, એટલે આવતાં રોકી રાખ્યાં તથા વિષ્કંભિત ઉદય કર્યાં અને વગી દૂર રાખ્યાં એમ વચમાં અંતર્મુહુર્ત અસ્ય નિર્માળ, પ્રદેશોદિરણાદિ કરણને અયોગ્ય એહુવું અંતર-કરણ કીધું.

છતાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે ‘પૂર્વે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામવાને અવસરે એમ કહ્યું હતું જે ઉદય આવ્યા મિથ્યાત્વ-હળ તે ક્ષય કીધાં અને ઉદય ન આવ્યા તે ઉપશમાવ્યા એ લક્ષણ કહ્યું હતું અને વગી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ ટાળે પણ એમ જ કહો છો તો ક્ષયોપશમ તથા ઉપશમમાં કાંઈ ફેર પડ્યો નહીં તેમ છતાં ગણતિમાં જુદું કેમ કહો છો ?’

હવે ગુરુ ઉત્તર કહે છે કે ‘ક્ષયોપશમમાં તો શુદ્ધ હલિ-યાનો ઉદય છે, તેમાં કોઈ મિથ્યાત્વ પુનઃમાંથી હલિયું લગીને ઉદય આવે તે પ્રદેશોદય છે. ઉપશમમાં ઉદય બીલકુલ નથી. ઈતિ તત્ત્વ.’

હવે તે અનિવૃત્તિકરણના યાગથી મિથ્યાત્વની એક નહાની અને એક મોટાટી એવી બે સ્થિતિ કરી. તેમાં પહેલી લઘુસ્થિતિને ક્ષેપવી અને બીજી મોટાટી સ્થિતિને દૂર થાણાવી વિચારમાં અંતર કર્યો, તેમાં પ્રવેશ કરે તેને પહેલે સમયે ઉપશમ સમ્યક્ત્વ હોય, પછી તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વના બેરથી અંતર્મુહૂર્તમાં શેષ વિષ્કંભિતઉદય મિથ્યાત્વસ્થિતિ, તેના શુદ્ધ, અર્ધશુદ્ધ અને અશુદ્ધ એવા ત્રણ પુંજ કરે એટલે ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ પૂરો થયો કહેવાય. પછી તે જીવના જેવા પરિણામ રહે તેવા પુંજનો ઉદય થાય. એ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ એટલે વાર હોય અને એ સહજ મોક્ષનું બીજ છે.

ઇહાં પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં કોઇક જીવ તો એકલું સમ્યક્ત્વજ પામીને રહી જાય અને કોઇક જીવ સમ્યક્ત્વસાથે દેશવિરતિપણ પણ પામે, અથવા સર્વવિરતિપણ સાથેજ પામે;

યદુક્તં બૃહત્સતકચૂર્ણૌ:—

ઉવસમસમ્મદિઠી અંતરકરણે ઠિઓ કોઈ દેસવિરયંપિ લભેઈ, કોઈ પમત્તાપમત્તભાવંપિ, સાસાયણો પુણ ન કિંપિ લહેઈ—
એનો અર્થ સુગમ છે.

ઇહાં ઉપશમકાળ પૂણ થયાથી પરિણામની નિર્માણતાએ શુદ્ધપુંજ ઉદય આવે તેથી ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ થાય તે વળી કાળાંતરે શંકા કાળા કુતીર્થાસંસર્ગ કુશાસ્ત્રશ્રવણોદિક અતિચારની પ્રમાણતાથી મિથ્યાત્વદત્તની ઉદીરણાથી મિથ્યાત્વે મિશ્રિત થાય તો તત્કાળ મિથ્યાત્વગુણકાણે જાય-મિથ્યાત્વી થાય. તે વળી સં-

જ્યાત અસંજ્યાત ડાળાંતરે શુભ નિમિત્તે કરી, પ્રપતિત સમ્ય-
ક્ત્વી જીવ ફરી સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે પણ અપૂર્વકરણે ત્રણ
પુનઃ કરી અનિવૃત્તિકરણે શુદ્ધ પુનઃદેયે દ્વયોપશમ સમ્યક્ત્વ
પામે. દાંડાં શિષ્ય પૂછે છે ને ‘પહેલાં સમ્યક્ત્વ લાલકાળે તો
કિવારે પ્રથમ નહોતું પામ્યો તે માટે અપૂર્વકરણ કરો. પણ
હમણા તો ને પૂર્વે પામ્યું હતું તેનોજ ફરી લાલ થયો તો
તેને શી રીતે અપૂર્વ કહિયે ?’

ગુરુ કહે છે ‘અપૂર્વ સરીખું અપૂર્વ એટલે ને વસ્તુને
થોડીજ વખત પામીએ પણ ઘણી વખત ન પામીએ તેને અ-
પૂર્વજ કહિયે. કેમકે સંસાર સંબંધી અન્ય પર્યાય પ્રાપ્તિની
સંજ્યા આગળ એ શી ગણતિમાં છે માટે એને અપૂર્વજ કહિયે
એ રીતે વૃદ્ધ વચન છે. સિદ્ધાંતિકનો એ અભિપ્રાય છે.’

તથા ફરી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિની પરે દેશવિરતિ અથવા
સર્વવિરતિની પ્રાપ્તિને વખતે પણ યથાપ્રવૃત્તિ તથા અપૂર્વકરણ
એ બન્ને કરે, પણ અનિવૃત્તિકરણ ન કરે. માત્ર અપૂર્વકરણના
કાળની સમપ્તિ સમયેજ દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિપણું
પામે. જેવારે દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિપણું પામે તેવારે
ચાલત અંતર્મુહૂર્ત લાગે તો અવશ્ય તે જીવના પ્રવર્ધ્ધમાન
પરિણામ હોય અને અંતર્મુહૂર્ત વીંટ્યા પછી કોઈના પ્રવર્ધ્ધમાન
પરિણામ થાય અથવા કોઈના હીન હીન થાય અને કોઈ
સ્વભાવસ્થળ રહે.

તથા વળી ને ઉપયોગ વિના સહેજે પરિણામની મંદિ
તાએ દેશવિરતિથી પડ્યો અથવા નિવૃત્તિથી પડ્યો તે
પરિણામની નિર્મળતા વિનાજ દેશ

અથવા સર્વવિરતિપણું પામે. વળી જે ઉપયોગથી પડ્યા એટલે ઉપયોગી તો હોય પણ પોતાના કુમતકદાગ્રહાદિક દોષે ઠરી વિપર્યાસ થઈ કુવિકલ્પ પૂર્વક પડ્યાથકા મિથ્યાત્વે ગયા તે નિઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પ્રવૃત્ત-ધણે કાળ ગયેથકે ફરી દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિપણું પામે. તે પૂર્વોક્ત કરણ કયાંધીજ પામે. એમ કમ્મપયડીગ્રંથે ટીકામાં કહ્યું છે. તથા સિદ્ધાંતિકને મતે તો વિરાધિત સમ્યક્ત્વી ગૃહિત સમ્યક્ત્વથકે પણ કદાચ કોઈક છટ્ટી નરક પૃથ્વીસુધી પણ જાય ખરો, અને કર્મશ્રાંથિકમતે તો વૈમાનિક વિના અન્ય સ્થાનકે ન ઉપજે. તે માટે ગૃહિત સમ્યક્ત્વવંત વૈમાનિકનું આયુષ્યજ ણાંધે છે એહુવુ પ્રવચનસારોધ્ધારવૃત્તિમાં કહ્યું છે.

તથા અવાપ્ત સમ્યક્ત્વગુણથી પડ્યાથકે કર્મશ્રાંથિકના મતે તો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળી કર્મપ્રકૃતિ ણાંધે અને સિદ્ધાંતને અભિ-પ્રાયે તો શિન્નશ્રાંથિક ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળી કર્મપ્રકૃતિ ણાંધેજ નહીં. એ સર્વ પ્રસંગે કહ્યું છે. એટલે અંતરકરણગત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહ્યું.

તથા ઉવસમિયો વા સસેણિગઓ કેઠ અથવા ઉપશમ સમ્યક્ત્વ સ્વમેણીએ હોય એટલે સ્વમેણી તે ઉપશમમેણી ચદતાં પણ હોય. યદુવતઃ—

ઉવસમસેદિગયસ્સય. હોઈ ઉવસામિઓ સ સમ્મધં,
જો વા અકયતિપુંજો, અસવિયમિચ્છો સ્સહ સમ્મં ॥૧॥
એ ગાથાનો અર્થ સુગમ છે.

ધડાં તો કેવળ ઉપશમનીજ વિવક્ષા છે. ઉપશાંતમોહ ગુણ-
ઠાણે ચલ્લે તે અવશ્ય પડેજ. યદુક્તં—

વ્રતમોહોદયં પ્રાપ્યૌ-પશમી ચ્યવતે તતઃ ॥

અર્થઃ કૃતમલં તોયં પુનર્માલિન્યમશ્નુતે ॥૧॥

અર્થ—ઉપશમી આરિત્રમોહનીયનો ઉદય પામીને ઉપ-
શાંતમોહ થકી પડે, ફરી મોહજનિત પ્રમાદની કલુષતાવડે
એ એમજ ઘટમાન છે. કેમકે જેમ ડાહ્યાણું પાણી- હોય તેને
કોઈ ઔષધને જોરે મેલ હોય કરિયે. તેવારે નિર્મળજળ ઉપર
તરતું રહે, તે પાણી કોઈ વાયુપ્રમુખની પ્રેરણાનું નિમિત્ત પામી
ફરી મેલુ થાય. એ પ્રભાવ પ્રમાદોદયનો છે. યદુક્તં—

સુઅન્નેવલી આહારગં ઝજુમદં ઝવસતગા વિઝ પમાયા ।

હિંદંતિ ભવમણંતં તયણંતરમેવ ચઝગડયા ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રુતકેવળી જે ચૌદપૂર્વી, તથા આહારક શરીરના
ધાણી, વળી ઉજ્જુમદ જે મનઃપર્યવજ્ઞાની ઋજુમતીવાળા પણ
વિપુલમતીના ધાણી નહીં તથા ઉપશાંતમોહ ઇચ્છારમા ગુણઠા-
ણાવાળા એ સર્વ પ્રમાદના યોગથી તેહિજ લવની-અતિતર અ-
નંતા લવજ્રમણુ આરે ગતિમાં કરે. તે માટે મોક્ષને વાંછનાર
પ્રાણીએ સર્વથા પ્રમાદ નહીજ કરવો.

ધડાં શિષ્ય પૂછે છે કે ‘ઉપશમી તો અવશ્ય પડે તો
ઉપશમીને મુકિતની યોગ્યતા છે કે નથી?’ ગુરુ કહે છે ‘સાંત-
લવ પ્રમાણુ અવશેષ આયુવાળો ઉપશમી અંડશ્રેણીક થકો (અધુરી

જીવો હું એક જન્મમાં એક વાર ઉપશમશ્રેણી કરે તે ક્ષપણશ્રેણી કરી મોક્ષ પામે અને જન્મ મોક્ષ થઈ તે સાત લવની વીતરે ક્ષણમોહ પારમે શુણ્ઠાણી થઈ અતંગકેવળી થઈ મોક્ષે જાય. ઇહાં સાત લવ તે મુહુર્તનો ઇચ્છારમો લોગ કહિયે. તે એકજવાર ઉપશમશ્રેણી કરે અને જે તદ્દલવ મોક્ષગામી ન હોય તે એકલવમાં એવાર પણ કોઈક જુગ ઉપશમશ્રેણી કરે. પણ તદ્દલવે સિદ્ધિ વરે નહી.

યદુક્તં સિદ્ધાન્તે—

જીવો હું એક જન્મમાં એક વાર ઉપશમશ્રેણી કરી મોક્ષ પામે અને જન્મ મોક્ષ થઈ તે સાત લવની વીતરે ક્ષણમોહ પારમે શુણ્ઠાણી થઈ અતંગકેવળી થઈ મોક્ષે જાય. ઇહાં સાત લવ તે મુહુર્તનો ઇચ્છારમો લોગ કહિયે. તે એકજવાર ઉપશમશ્રેણી કરે અને જે તદ્દલવ મોક્ષગામી ન હોય તે એકલવમાં એવાર પણ કોઈક જુગ ઉપશમશ્રેણી કરે. પણ તદ્દલવે સિદ્ધિ વરે નહી.

અર્થ—જે જીવ એક જન્મમાં એક વાર ઉપશમશ્રેણી કરે તે ક્ષપણશ્રેણી કરી મોક્ષ પામે અને જન્મ મોક્ષ થઈ તે સાત લવની વીતરે ક્ષણમોહ પારમે શુણ્ઠાણી થઈ અતંગકેવળી થઈ મોક્ષે જાય. ઇહાં સાત લવ તે મુહુર્તનો ઇચ્છારમો લોગ કહિયે. તે એકજવાર ઉપશમશ્રેણી કરે અને જે તદ્દલવ મોક્ષગામી ન હોય તે એકલવમાં એવાર પણ કોઈક જુગ ઉપશમશ્રેણી કરે. પણ તદ્દલવે સિદ્ધિ વરે નહી.

યદુક્તં ગુણસ્થાનકે ક્રિમીરોહે—

અંપૂર્વાધાસ્ત્રયોડ્વ્યુર્ધ્વ—મેકં ચાન્તિ સમોદયતા—

ચત્વારોપિ ચ્યુતાવાદ્યં, સમર્પં ચાન્ત્યદેહિનઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—ઉપશમશ્રેણી કરતાં અંપૂર્વાધાકે અપૂર્વ, અનિવૃત્તિ ને સૂક્ષ્મસંપદાય એ ત્રણ શુણ્ઠાણીવાળા ઉચ્ચા અઠતાં અદેક શુણ્ઠાણી અદેક એટલે અપૂર્વ શુણ્ઠાણીથી અનિવૃત્તિમાં હરે ન્તય અને અનિવૃત્તિમાંથી સૂક્ષ્મસંપદાયે વ્યથ અને સૂક્ષ્મસંપદાયથી

ઉપશાંતમોહ ગુણુઠાણે નાય. એમ એકેક ગુણુઠાણે ચઢે તથા અપૂર્વાદિક ચારે ગુણુઠાણાથી પડતાં ક્રમે કરી યાવત મિથ્યાત્વે પણ નાય અથવા અંતદેહી જે ચરમશરીરી હોય તે પડતાં સાતમે ગુણુઠાણે આવી અટકે, તે વળી સાતમા ગુણુઠાણાથી ફરી ક્ષપક-શ્રેણીએ ચઢે પરંતુ જે એકવાર ઉપશમી હોય તે ક્ષપકશ્રેણી કરે પણ એવાર ઉપશમી હોય તે ક્ષપકશ્રેણી ન કરે.

ચતુર્વત્—

उवसमसेणिवउकं जाइ जीवस्स आभवं नूनं;

ता पुण दो एग भवे खवगसेणी पुणो एगा ॥ १ ॥

અર્થ—આ સંસારમાં રહેતોથકો જીવ મોક્ષ પામે તિહાંસુખી આ રૂવખત ઉપશમશ્રેણી કરે. તે વળી એક જીવમાં એવાર કરે અને ક્ષપકશ્રેણી તો આખા સંસારમાં એકજ વાર કરે. ઈતિગ્રાથાથં. એ વાત પ્રસંગે થઈ. ॥ ૧૭ ॥

હવે ક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહે છે. પ્રથમ ક્ષાયકની અનુ-ક્રમશીલ કહે છે—

मिच्छाइखए खइओ सो सत्तगिखीणि ठाइ वद्धाज ॥

चउतिभवभाविमुखो तप्पवसिद्धीवि इयरो वा ॥ १८ ॥

અર્થ—પૂર્વે સિદ્ધાંતાભિપ્રાયે અપૂર્વકરણે કર્યા છે ત્રણ પુનઃ જોણે તે જીવ શુદ્ધ પુનઃદેયે વર્તીતો તથા કર્મગ્રથાભિપ્રાયે અંતરકરણગત ઉપશમખળે કર્યા છે ત્રણ પુનઃ જોણે તે જીવ જે વારે શુદ્ધપુનઃ વિપાકોદયે વેદતો એટલે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વે વર્તીતો એથા ગુણુઠાણાથી માંડીને ક્ષાયિક પ્રારંભે. ત્યારે પ્રથમ અનંતાનુબંધી આર કષાય તથા મિથ્યાત્વમોહનીયપંચ મિશ્ર

મોહનીયપુંજ અને સમ્યક્ત્વમોહનીયપુંજ એ ત્રણ પુંજ અને
 પૂર્વોક્ત ચાર કષાય એ સાત પ્રકૃતિને ક્ષય કરે, તેવારે ક્ષાયક
 સમ્યક્ત્વી થાય. તેના બે ભેદ છે. એક બંધ્યાયુ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી
 થીએ અબંધ્યાયુ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી. તિહાં જે અબંધ્યાયુ એટલે
 જે જીવે આગલો ભવનું આયુ ખાંધ્યું નથી એવો ક્ષાયિક સમ્ય-
 ક્ત્વી જીવ તો તદ્દભવે મોક્ષે જાય, અને જે આવતા ભવનું
 આઉપુ ખાંધીને પછી સાત પ્રકૃતિ ક્ષય કરી ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ
 પામે તે જીવ ત્રણ ભવે અથવા ચાર ભવે મોક્ષે જાય. તિહાં
 જે દેવભવનું અથવા નરકભવનું આયુ ખાંધ્યું હોય તો ત્રીજે
 ભવે મોક્ષે જાય, તથા અસંખ્યાત વર્ષના આઉખાવત યુગલિયા
 મનુષ્ય તિયંચનું આયુ ખાંધ્યું હોય તો ચોથે ભવે મોક્ષ પામે,
 કેમકે યુગલધર્મી અવશ્ય દેવગતિ પામે, તિહાંથી ચવી મનુષ્ય
 થઈ મોક્ષે જાય, માટે ચાર ભવ કરે. છઠાં આયુ ખાંધ્યા પછી
 કોઈ જીવ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પામે તો તે જીવ સાત પ્રકૃતિ
 ક્ષય કરીને ત્યાંજ રહે, પણ આગળ ક્ષપકશ્રેણીએ ચઢે નહી
 તે ભવે તો ક્ષાયિક સમક્રિતજ રહે, પછી પૂર્વોક્ત રીતે ત્રીજે ભવે
 અથવા ચોથે ભવે સિદ્ધિ વરે એ પ્રસંગથી વાત કહી.

હવે ક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહે છે:

अणमिच्छमिस्ससम्मं अहं नपुंसक्यिचेयच्छकं च ।

पुमवेयं च खवेई कोहाइए य संजलणा ॥ १ ॥

गइआणपुन्निदोदो जाईनामं च जाव चउरदी ।

आयावं उज्जोयं यावरनामं च सुहुमं च ॥ २ ॥

❖ સાહારણમપજ્જતં નિદાનિદં ચ પયલપયલં ચ ।

થીળં સ્વેદ તાદે ઓસનં ચ અઢ્ઢનં ॥૩॥

ચીસમિજ્જણ નિયંઠો દોહિં સમણ્હિં કેવલો સેસે ।

પદમે નિદં પયલં નામસ્સ ઇમાઈ પયડીઓ ॥ ૪ ॥

દેવગઈ આણુપુવ્વી નિજ્જાવિ સંઘયણ પદમવજ્જાઈ ।

અન્નયરં સંઠાણં તિથ્થયરાહારં ચ નામં ચ ॥ ૫ ॥

ચરિમે નાણાવરણં પંચવિહં દંસણં ચઙ્ગવિયપ્પં ।

પંચવિહમંતરાયં સ્વેવિત્તા કેવલી હોઈ ॥ ૬ ॥

ઇતિ શ્રેણીસ્વરૂપં. એ ત્રણપ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું. ॥ ૧૮ ॥

હવે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહે છે:—

ચઙ્ગહાઓ સાસાણં, ગુહાઈવમણુવ્વ માલપહણુવ્વ ॥

ઙ્ગવસમિઓ ઙ્ગ પહંતો, સાસાણો મિચ્છમપ્પત્તો ॥૧૯॥

અર્થ—ચઙ્ગહાઈ ઙ્ગ ચારપ્રકારે સમ્યક્ત્વ હોય તે આવીરીતે

કે ત્રણ સમ્યક્ત્વ તો પૂર્વે કહ્યા તે અને જેવારે તેની સાથે

સાસાણું ઙ્ગ સાસ્વાદન નામે સમ્યક્ત્વ લેખવીએ તેવારે ચાર

પ્રકારે સમ્યક્ત્વ થાય. હવે સાસ્વાદનનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ અંતર્મુહૂર્ત છે, તેમાંથી જે

❖ ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી અધ્યાયોના તાત્પર્ય બરાબર મળતો નથી. કારણ

કે અપર્યાપ્ત નામ કર્મ-૧૬-પ્રકૃતિની સાથે જતું નથી તેમજ દેવમતિ આદિ પ્રકૃતિ

અર્થ કેવળ જ્ઞાન થયા અગાઉ ક્ષય થતી નથી, વારંતે મરિત પુરુષોએ આ જાણનાં

તાત્પર્ય આશમની સાથે વિરોધ ન આવે તેવી રીતે વિચારવો.

વારે કાંઈક જીવને ભવિત્યતાના યોગે મિથ્યાત્વે અવશ્ય
 બાબત છે. તેવારે ઉપશમકાળમાં ઉત્કૃષ્ટ છુ આવલિકા પ્રમાણ
 કાળ જાડી રહ્યો હોય અને જીવનથી એક સમય રહ્યો
 હોય અથવા તેની વચમાંનો મધ્યમ કાળ કહીએ એટલો ઉપ-
 શમ સમ્યક્ત્વનો કાળ શેષ રહે તેવારે ઉપશમાવેલો જે અ-
 નંતાનુગંધી ક્રિયામાં દળતેનો દેહ્ય સાચા તે જીવને સમ્ય-
 ક્ત્વાથકી જોખનોત્પત્તિનીપરે નિશ્ચિત માળપત્તનીપરે એટલે
 જેમ જોખપ્રમુખ મધુર રસનું લોજન કરી પાછું વમન કરે
 તેવારે લોજન કરતી વખતે જે સુધુતાના રવાદની દહેજત
 હોય તેવી દહેજત કાંઈ વમન કરતી વખતે ન હોય પણ કાંઈક
 ગલચટો અનિશ્ચિત રવાદ લાગે, કેમકે વમન તો છે
 તો પણ મીઠાગુણ છે તેમ ઉપશમથી પડ્યો અને હજી મિ-
 થ્યાત્વે પડ્યો નથી તેના વચલા કાળમાં સારવાદન સમ્ય-
 ક્ત્વ તે શુદ્ધવમન સંજો હોય તે વમતાં સમ્યક્ત્વનો અનુ-
 ભવ દેખાડ્યો અને માળથકી પડવાં સંજો કાળસ્થિતિ
 દેખાડી, જેમ માળથકી પરતી સાવધાન હોય તોયંણ જો-
 શુદ્ધાઈથી અવશ્ય ભૂમિ ફરસે તેમ સમ્યક્ત્વમાં ક્રેણીગત જીવ
 સાવધાન હોય તોપણ અનંતાનુગંધી દળના દેહ્યજળે ટકી
 શકે નહી. ઇતિ તત્ત્વ.

હવે સારવાદન શબ્દનો અર્થ લખે છે—સહ આસ્વાદન
 વર્તે છે ઇતિ સારવાદન સમ્યક્ત્વનો આસ્વાદ માત્ર રહે તેથી
 સારવાદન કહિયે. અથવા આ ક્રેણી સમસ્તપણે શાતન કરે,
 પેતન કરે, સુક્ષિત મોર્ગથી જંશ કરે તે આશાતન કહિયે. એ-
 ટલો અનંતાનુગંધી કપાયણે સમ્યક્ત્વશુણથી જાણ કરે માટે

આશાતન, તે આશાતન સહિત અવશ્ય હોય માટે સહાશાતન
હિયે. પ્રાકૃતસૂત્ર માટે સાસાયણ કહિયે.

યદુક્તં વિશેષાવશ્યકે—

ઉવસમસમ્મત્તાઓ ચડઝ મિચ્છં અપાવમાણસ્સ ॥

સાસાયણસમ્મત્તં તયંતરાલંમિ ચ્છાવલિયં ॥ ૧ ॥

એનો અર્થ સુગમ છે. એ રીતે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું.

હવે પાંચ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહે છે:—

વેયગજુઅ પંચવિહં તંચ તુ દુપુંજસ્વયામિ તદ્વસ્સ ॥

સ્વયકાલ્લચરમસમણ સુધ્યાણુવેયગો હોઈ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—પૂર્વે કહ્યા જે ચાર સમ્યક્ત્વ તેની સાથે વેયમ
કે ૦ વેદક સમ્યક્ત્વ જુઓ કે ૦ યુક્ત કરિયે તેવારે પંચવિહ
કે ૦ પાંચ પ્રકારે. સમ્યક્ત્વના અત્યંત શુદ્ધ પુદ્ગલને વેદીએ
તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહિયે. તેમાં શુદ્ધ પુદ્ગલથી અનર્થાતર
છે—અલેદ છે માટે એ સમ્યક્ત્વ પણ વેદક કહેવાય. એટલે જે
ક્ષપકશ્રેણી પ્રતિપદ્મ તંચ કે ૦ તે પ્રથમ અનંતાનુબંધી
ચોકડી તથા દુપુંજખયામિ કે ૦ મિથ્યાત્વપુંજ અને મિશ્રપુંજ
એ બે પુંજ ક્ષય થયે છતે તદ્વસ્સ ખયકાળ ચરમસમએ
કે ૦ શુદ્ધ છેલ્લા સમ્યક્ત્વ પુંજના દલિયા પણ ઉદેરી ઉદેરી
ઉદેરે અનુલવી અનુલવી નિર્જરા કરતાં કરતાં નિકળ્યું છે
ઉદેરણા બળ જિહાં એટલે ચરમાવલિકાએ ઉદેરણા કરણ લાલે
નહી એટલે ત્રીજા સમ્યક્ત્વ પુંજનો ક્ષય કરતાં જેવારે છેલ્લા
સર્વોદિત પુદ્ગલગ્રાસ ચરમ સમય વેદ શુદ્ધ આણું વેદન

એટલે શુદ્ધ ક્ષયોપશમ પુદ્ગલને વેદે તો વેદક સમ્યક્ત્વ કહિયે. ચક્ર—

વેયગસમ્પતં ધુળ, સત્વોદયચરમપુગંગલાવધ્યે ॥

સ્ત્રીણે દંસણબોદે, તિવિહામિ રુકાદયં હોદ ॥ ૧ ॥

મહાં શિષ્ય અશ્ન કરે છે કે 'તમે ચરમ શુદ્ધગ્રાસનું વેદન તે વેદક કહો છો, તેવારે ક્ષયોપશમમાં અને વેદકમાં શ્યો ફેર થયો કેમકે શુદ્ધ પુગનું વેદન બંને ઠેકાણે સરખું છે તો બુદ્ધ નામ કેમ કહો છો?' તેવારે શુર ઉત્તર કહે છે કે 'તે સાચું કહ્યું પણ એમાં વિશેષ એ છે કે એ વેદક તો અ-શેષ સમસ્ત પુદ્ગલાનુભવવંત અત્યંત શુદ્ધ છે અને ધૃતર જે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ છે તે તો ઉદિત અનુદિત બે પુદ્ગલ ઉદ્યાનુભવવંત છે એટલો વિશેષ છે. પરમાર્થે બેતાં તો ક્ષયોપશમજ છે, સમસ્ત મોહનીય ક્ષય કરવાના કાળનો જે ચરમ સમય માત્ર તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહિયે. જેમ સૂક્ષ્મ લોભના ખંડ વેદવા-થકી સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણસ્થાનક કહિયે, તેમ શુદ્ધ ક્ષયોપશમ પુદ્ગલના વેદવાથકી વેદક સમ્યક્ત્વ થાય છે, એમ વેદક સમ્ય-ક્ત્વ સહિત સમ્યક્ત્વના પાંચ લેહ થાય. ઇતિ વેદકસ્વરૂપ. ૨૦. હવે એ પાંચ સમ્યક્ત્વનો કાળ કહે છે:—

અંતમુહુત્તોવસમો, છાવલિય સાસણ વેયગો સમઓ ॥

સાદિય તિત્તીસાયર, સ્વદઓ દુગુણો સ્વઓવસમો ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ ઉત્કૃષ્ટો અંતમુહુર્ત છે, અને સાસ્વાદનનો કાળ ઉત્કૃષ્ટો છ આવળીનો છે, તથા

વેદક સમ્યક્ત્વનો કાળ એક સમય છે, અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વનો ઉત્કૃષ્ટ કાળ સર્વાર્થસિધ્ધની અપેક્ષાએ સાધિક તેત્રીશ સાગરોપમનો છે, સાધિક કલ્પો તે તો મનુષ્યભવની અપેક્ષાએ કલ્પો છે. કેમકે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવંત જીવ તે ગણી શકાય અથવા ચાર શકાય ઉત્કૃષ્ટો સંસારમાં રહે.

उक्तं च पंचसंग्रहे—

तइय चउथं तंमि भवंमि सिद्धंति दंसणे खीणे ॥

जं देव निरय संखाउ; चरम देहेसु ते हुंति ॥ १ ॥

અર્થ—અધ્યાયુ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવંત જે હોય તે દેવગતિ અથવા નરકગતિએ જાય, તેવારે તદ્દલવાંતરે તૃતીયભવે મોક્ષે જાય; તથા કોઈ ક્ષીણસંપત્તી જે તિર્યગમાં અથવા મનુષ્યમાં ઉપજે તો અવશ્ય અસંખ્ય વર્ષના આઉખાવાળા યુગલિક તિર્યગ મનુષ્યમાં ઉપજે; પાણ સંખ્યાત વર્ષાયુ તિર્યગાદિમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વવંત ન ઉપજે; પછી તિર્યગાદિમાંથી દેવ થાય, અને દેવમાંથી મનુષ્ય થઈ મોક્ષે જાય, અને જે અઅધ્યાયુવંત હોય તે તો તેહિજ ભવે ક્ષયક-કોણી પૂરી કરી સિધ્ધ થાય, તથા એકજીવઆશ્રી અથવા અનેક જીવઆશ્રી સમ્યક્ત્વનો ઉપયોગ જઘન્યથી તથા ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્તજ હોય. અને ક્ષયોપશમરૂપ સમ્યક્ત્વની લબ્ધિ તો એક જીવને જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી તો દુગુણાકે ૦ ક્ષાયિક થકી ખમાણી છાસઠ સાગરોપમ અને મનુષ્યભવે અધિક હોય, તેથી ઉપરાંત સિદ્ધ થાય અથવા તો સમ્યક્ત્વ વંમી જાય, એટલે ખારમાં દેવલોકસુધી ત્રણવાર ગમન થાય, તિહાં ઉત્કૃષ્ટાયુ ખાવીશ સાગરોપમનું છે, અને મનુષ્યનો શક્ય અધિક ગણતાં છાસઠ સાગરોપમ

જાએડાં થાય, અને વિજયવિમાનને આશ્રી જે ભવ કરવા પડે, તિહાં
 યથુ ઉત્કૃષ્ટાયુ તે ત્રીશ સાંગરોપમનું છે, અને મનુષ્યભવ ગણિતાં
 સાધિક ધાર્મિક સાંગરોપમને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળમાન
 થાય, અને નાનાં પ્રકારનાં જીવો આશ્રી સર્વ કાળ છે.

યદુક્તં સિદ્ધીતે

દોવારે વિજયાઈસુ, ગયસસ તિત્રીઅ અચુપ્ અંહવા ॥

તહ અંદરેગ નરભવિય, નાળાજીવાળ સચ્વદા ॥ ૧ ॥

એનો અર્થ મુગમ છે. એ પાંચે સમ્યક્ત્વનો કાળ કહ્યો.

હવે સંસારમાં પ્રમણ કરતાં જીવ એ પાંચે સમ્યક્ત્વમાં
 ક્યું ક્યું સમ્યક્ત્વ ફેટલી વાર પામે તે કહે છે.

ઉકોસં સાસોયળ, ઉવસમિયાં હુતિ પંચવારાઓ ॥

વેયગણયગ, ફક્સી, અસંખવારા સ્વઓવસમો ॥ ૨ ॥

અર્થ—ઉત્કૃષ્ટાં મોક્ષાવધિ કુધી મંભારમાં સમતાં જીવ

સારવાહન તથા ઉપશમિક સમ્યક્ત્વ પાંચ વાર પામે, તેમાં એક

તો પ્રથમ સમ્યક્ત્વ લાભકાળે અંતરદશમત ઉપશમિક હોય,

અને ઉપશમિગ્રણી સાર વખત પામે, તિહાં સાર વખત

ઉપશમનો લાભ હોય તથા વેદક સમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ

એ જે એક વાર પામે અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ તેમોક્ષાવધિ

સંસાર વખતાં અસંખ્યાતી વાર પામે, એ વીતે સમ્યક્ત્વ પ્રા-

પ્તિની સંખ્યા કહી.

હવે એક ભવમાં ફેટલીવાર આકર્ષ હોય તે આકર્ષ તે ગુણથી

અતિત થઇને વળી સાવધાન થઇ તેજ ગુણની પ્રાપ્તિ કરે
એટલે મૂકીને વળી ગ્રહણ કરવું તે આકર્ષક કહિયે.

ચતુર્થ આવશ્યક સિદ્ધાંતે-ગોથા--

તિન્નં સદસપુહુત્તં, સયપ્પુહુત્તં ચ હોઈ વિરઈપ ॥

एग भवे आगरिसा, एवइया हुंति नायव्वा ॥ १ ॥

અર્થ—તિન્નં કેં એક શ્રુતસામાયક, ખીન્નું સમ્યક્ત્વસા-
માયક, ત્રીન્નું દેશવિરતિસામાયક, એ ત્રણને વિષે એક લવમાં
સહસ્રપૃથક્ત્વ હોય, બેહુન્નરથી માંડીને નવહુન્નર સુધી સહસ્ર
પૃથક્ત્વ સંજ્ઞા છે, તથા સયપ્પુહુત્તં કેં શતપૃથક્ત્વ આકર્ષ
સર્વવિરતિમાં હોય, બશેથી માંડી નવશે સુધી હોય, એ રીતે
એક લવમાં ઉત્કૃષ્ટા આકર્ષ હોય, અને જઘન્યથી તો એકજ
આકર્ષ હોય. એ એક લવના આકર્ષ કહ્યા.

હવે નાના પ્રકારના લવમાં લભતાં ગુણ પામી પામીને
પડતાં ફરી પામતાં આકર્ષની સંખ્યા કેટલી થાય તે કહે છે.

ગાથા—

તિન્નં સદસમસંસ્થા, સદસપુહુત્તં ચ હોઈ વિરઈપ ॥

नाणा भव आगरिसा, एवइया हुंति नायव्वा ॥ २ ॥

અર્થ:—શ્રુત, સમ્યક્ત્વ, અને દેશવિરતિ એ ત્રણે સા-
માયકવંતને નાના પ્રકારના લવ બ્રમણ કરતાં મોક્ષ જાય તિહાં
સુધી ઉત્કૃષ્ટા અસંખ્યાતા હુન્નર આકર્ષ થાય, તથા સર્વવિર-
તિને નાનાલવે મોક્ષ જતાં સુધીમાં ઉત્કૃષ્ટા પૃથક્ત્વ હુન્નર આ-
કર્ષ હોય, એ રીતે સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિ સંખ્યાને પ્રસંગે આકર્ષ
સંખ્યા પણ કહી.

હવે કયા ગુણુઠાણે કયું સમ્યક્ત્વ હોય તે કહે છે:—

ત્રીયગુણે સાસાણે, તુરિયાઈસુ અઢિગાર, ચર ચંડસુ ॥

ઉવસમગ સ્વયગ વેયગ, સ્વાઓવંસમા કંમા હુંતિ ॥૨૩૧॥

અર્થ—ખીયગુણેસાસાણે કેં સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ તે

ખીજા સારવાદન ગુણુઠાણામાંહેજ હોય, પણ અન્ય ગુણુસ્થાનકે ન હોય અને ઊપશમ સમ્યક્ત્વ તે તુરિયાઈસુ અઢિગાર અઢિચંડસુ કેં કે ચોથા ગુણુઠાણાથી પ્રારંભી આઠ ગુણુઠાણાસુધી હોય, અર્થાત્ ચોથા ગુણુઠાણાથી માંડી ઇચ્ચારમા ઊપશાંતમોહ નામના ગુણુઠાણા સુધી હોય, પણ અન્ય ગુણુસ્થાનકે ન હોય, અને ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ ઇચ્ચારસ કેં ઇચ્ચાર ગુણુઠાણે હોય, એટલે ચોથા ગુણુઠાણાથી માંડીને અઢિદમા અયોગી ગુણુઠાણાસુધી હોય, અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ તથા વેદક સમ્યક્ત્વ એ બે સમ્યક્ત્વ અઢિચંડ કેં અનુક્રમે ચાર ચાર ગુણુઠાણાસુધી પામિયે, અર્થાત્ વેદક અને ક્ષયોપશમ એ બે ચોથાગુણુઠાણાથી માંડીને સાતમા અપ્રમત્ત ગુણુઠાણાસુધીજ હોય પણ અન્ય ગુણુઠાણે ન પામિયે એ વાત સંત્તાઆશ્રી જાણવી. પણ પરમાર્થે તો વેદક સમ્યક્ત્વ અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ એ બે એકજ કહ્યા છે.

યથા પઢશિતિપ્રકરણે—

વેયગ સ્વયગ ઉવસમે, ચંડરો ઇગાર અઢ તુરિયાઈ.

ઇતિ શ્રી જિનવદ્વલસુનિકૃત પારશીતિપ્રકરણે કહ્યું છે. તથા પાંચસ્વામિત્વમાં પણ કહ્યું છે. એ રીતે ગુણુસ્થાનક નિશ્રાએ સમ્યક્ત્વ કહ્યાં.

હુવે સમ્યક્ત્વ પામ્યાપછી દેશવિરતિ સર્વ વિરતિ ક્ષાયિક-
ભાવ કદાચ વખતે પ્રાપ્ત થાય તે કહે છે.

ગાથા—

સમ્મત્તમિત્ત લલ્લે, પલિયપુહુત્તેણ સંવઓ દુજ્ઞા ॥

ચરણોદસમ્મત્તપ્રાપ્તં, સાગરસંસ્થતરા હુતિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પૂર્વોક્ત લલ્લે એવ નેવારે અર્થોદ્દેશ કરી સમ્યક્ત્વ
પામે તેવારપછી અંતઃકોણકોણી સ્થિતિ બંધમાં તથા રૂતામાં
છે, તેમાંથી પલિયપુહુત્ત કેન્દ્ર પૃથક્ત્વ પલ્યોપમ એટલે એથી
માંડીને નવ પલ્યોપમ સુધી ઓછી કરે; એટલે કોઈકે એ પલ્યો-
પમ સ્થિતિ ઓછી કરે, કોઈ ત્રણ એમ આવત કોઈ નવ પલ્યો-
પમ જેટલી સ્થિતિ અંતઃકોણકોણીમાંથી ઓછી કરે, તેવારે
દેશવિરતિ ગુણસ્થાનક રૂપ ક્ષયોપશમન થાય એટલે ભાવથી દેશ-
વિરતિ તેવારે થાય.

તથા ચરણોદસમકેન્દ્રે ચરણ ને સર્વવિરતિપણુ તેનો ક્ષયો-
પશમ તો ને સ્થિતિએ દેશવિરતિગુણ પ્રાપ્ત થયો છે તે સ્થિતિ-
માંથી પણ સંખ્યાતા સાગરોપમની સ્થિતિ ઓછી કરે,
એટલે સર્વવિરતિવંત અંતઃકોણકોણી નવ પલ્યોપમે ન્યૂન
ને દેશવિરતિની સ્થિતિ છે, તેથી પણ સંખ્યાતાસાગરોપમ
ઓછી સ્થિતિ કરે, એવા અધ્યવસાયે કષાયની મંદતા હોય; ઈતિ-
તત્ત્વ. તેવાર પછી સંખ્યાતા સાગરોપમ બપવાથી ઉપશમશ્રેણી
પડીવળે. તેવારપછી પણ સંખ્યાતા સાગરોપમની સ્થિતિ બ-
પવાથી ક્ષપકશ્રેણી પડીવળે.

—પ્રિયગાનક

હવે જે શ્રવ સમ્યક્ત્વ પામીને પાછો પડી મિથ્યાત્વે
 ગયાં તે ફરી સમ્યક્ત્વ ક્ષેત્રને પામે ? એટલે આંતરે જાય ? તે કહે
 છે. સમ્યક્ત્વનું આંતરે જાય નથી જોગ અતમુદ્ધત છે. ક્રમકે ક્રમ
 ઇક શ્રવ સમ્યક્ત્વ વામીને પાછો પરિણામની નિર્મળતાને ચોગે
 તદાવરણ ક્ષયોપશમથી. અતમુદ્ધતને આંતરે ફરી સમ્યક્ત્વ
 પામે, તથા કોઈક શ્રવ બહુલક્રમી. તીર્થ કરાદિકની પ્રચુર આશા-
 તના કરે તે શ્રવ અર્ધ પુદ્ગલ સંસારમાં પ્રવર્તે. સંસારમાં
 જન્મમરણ કરે પછી અર્ધ પુદ્ગલ ગયે ફરી સમ્યક્ત્વ પામે, એ-
 ટલે ઉત્કૃષ્ટ આંતરે અર્ધ પુદ્ગલ પ્રસવતે છે.

ઉક્તં ચ સિદ્ધાન્તે—

તિથ્યયરં પવનં સુખં આયરિયં ગણદરં મદહાયં ॥
 આસાયતો વહુસો, અણતસંસારિઓ હોઈ ॥ ૧ ॥
 અર્ધ-તીર્થ કરની તથા પ્રવચન જે અમસ્ત જૈનશાસનની અને શ્રુ-
 તની, આચાર્ય જે ગરુડના અધિપતિ તેની તથા ગણધર જે ત્રિપ-
 દીપ્રાહુક અથવા મહોદા પ્રલાયિક પદ્મધર તેની તથા મહાદિક તે
 તપ સંયમ શ્રુતાદિક અનેક લળિસ પન્ન તેને તદ્દિવત દહિયે
 એટલાં શ્રવેની આશાતના એટલે તેમના અવળું વાદ જોલે, નિદા
 કરે, અજ્યાજ્યાન જોલે, તે શ્રવ અનંત સંસારી થાય. આવી રીતે
 મહાજ્ઞાને પાંચ સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ દહ્યું. ॥ ૨૩ ॥

હવે અંતરે દશવિધ સમ્યક્ત્વ રૂચિરૂપ દહ્યું છે તે પણ
 છતાં પ્રસંગે લળિયે છોએ.

યદુક્તમાગમે—

एगविह दुविह तिविहं, चउहा पंचविह दसविहं सम्मं ॥

दन्वाइ कारयाई, उवसमभेणहिं वा सम्मं ॥ १ ॥

અર્થ—જે નિઃશંક તત્વરૂચિ શ્રદ્ધાન જિનમાર્ગનેવિષે તે એકવિધ સમ્યક્ત્વ કહિયે અને દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ તે દ્રવ્યથી તથા ક્ષાંતથી અથવા નિસર્ગથી અને અધિગમથી અથવા નિશ્ચયથી અને અવહારથી અથવા પુદ્ગલીક અને અપુદ્ગલીક એમ બે પ્રકારે છે. ત્રણપ્રકારે સમ્યક્ત્વ તે ઉપશમ, ક્ષાયિક, અને ક્ષયોપશમ અથવા કારક, રાત્રક અને હીપક. એ પણ ત્રણ જાણવા. વળી પૂર્વોક્ત ત્રણમાં સાસ્વાદન ભેળિયે તેવારે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ થાય અથવા વેદક યુક્ત કરિયે એમ પણ ચાર પ્રકાર થાય. તથા વેદક સાસ્વાદન એ :જે પૂર્વોક્ત ત્રણ સાથે ભેળવિયે તેવારે પાંચ પ્રકાર થાય. એનો વિસ્તાર પૂર્વે કહ્યો છે.

તથા દશવિધ સમ્યક્ત્વ તે દશ પ્રકારની રૂચિવંત જીવ. તે રૂચિભેદે સમ્યક્ત્વ ભેદ કહિયે. તે દશ રૂચિ કહેવાને સિદ્ધાંતોક્ત ગાથા લખે છે:—

निसग्गुवएसरुइ, आणरुई सुत्तवीयरुइमेव ॥

अभिगमविथथाररुई, किरिया संखेवि धम्मरुई ॥ १ ॥

એ દશે રૂચિનાં નામ કહ્યાં, હવે પ્રત્યેક રૂચિનું સ્વરૂપ કહે છે.

ભૂઅધ્યેનાહિગ્યા, જીવાજીવા ય પુન્નપાવં ચ ॥

સહસંમદ આસવ, સંવરોય રોણં નિસર્ગો ॥ ૧ ॥

જો જિણદિદે ભાવે, ચતવિહે સદ્દહાઈ સંયમેવ ॥

એમે અનન્નહત્તિય, સ નિસ્સગ્ગરુદ્ધિ નાયવ્વો ॥૨॥

અર્થ—ભૂઅધ્યેણ કે ૦ સહસ્રાર્થ એટલે છતો ને અર્થ તેહને સહસંમદ કે ૦ બ્વતિસ્મરણાદિક પુદ્ધિવિજ્ઞાનેકરી ને શ્રીનિનેશ્વરના દીક્ષા જીવાજીવ યુન્ય પાપાદિકના ભાવ તે ચત્તિવિહે કે ૦ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર જાણ ભાવભેદે અંથવા નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ભાવભેદે એવં ચારે પ્રકારે સ્વયમેવ એટલે પોતાની મેળેજ સદ્દેહે ને એમજ છે પણ શ્રીનિનભાષિત અન્યથા નથી. એમ નિનેશ્વરના દીક્ષા ભાવ તે નિશ્ચય દરે તે નિશ્ચયરૂચિ-નિસર્ગરૂચિ નાણવી.

एए चेव उवइहे, जो परेण सदहइ ॥

છત્તમધ્યેણ જિણેણ વા, ઉવણસરુદ્ધિ નાયવ્વો ॥ ૩ ॥

અર્થ—એએ કે ૦ એ શ્રીનિનોક્ત સિદ્ધાંતમાં કહ્યા ને ને ભાવ તે ઉવમ્મહે કે ૦ ઉપદેશદ્વારાએ પરેણ કે ૦ પરથી એટલે છંદમસ્થથી અંથવા નિનરાજથી સાંભળીને અવિતથ સદ્દેહે તેને ઉપદેશરૂચિ કહિયે.

राग, दोसो, मोहो, अन्नाणं जस्स ववगयं होइ ॥

આણાણ રોયંતો, સો સલુ આણારુદ્ધિ નામ ॥ ૪ ॥

અર્થ—તેના રાગ, દ્વેષ, મોહ અને અજ્ઞાન એ દોષ-ક્ષય થઈ ગયા રોય તે અસત્ય ન બોલે, કેમકે એ દોષ હોય તોજ

અસત્ય બોલાય. રાગને લીધે અથવા દ્વેષને લીધે અથવા
અજ્ઞાનદોષે અણુઅણુ બુદ્ધિ બોલે પણ જેને ત્રણ દોષ ક્ષય ગયા
તે શાં વાસ્તે બુદ્ધિ બોલે, હેતુ વિના કાર્ય થાય નહિ એટલે
એ ત્રણ દોષ રહિત જે વીતરાગ પરમાત્મા તેની આજ્ઞાને વિષે
અત્યંત આદર હોય તે ત્રીજી આજ્ઞારૂચિ કહિયે.

જો સુત્તમદિવ્જંતો, સુણ ઓમાર્હ સમત્તં ॥

અંગેણ વાહિરેણ વ, સો સુત્તરૂરૂત્તિ નાયવ્વો ॥ ૫ ॥

અર્થ— સૂત્ર જે સિદ્ધાંત તેને લાણવા તથા સાંભળવાની
આહુના કરે, જેમ જેમ શ્રુત અવગાહે તેમ તેમ સમ્યક્ત્વ રસ પામે
એટલે ઇચ્છારે અંગ તથા બાર ઉપાંગ અને બાહિરેણુવક્ટે બા-
હિર તે મૂળસૂત્રપ્રમુખ એમ જે કાળે જે સિદ્ધાંત વર્તમાન હોય
તે સૂત્રાક્ષર ઉપર ઘણી આહુના રહે, જે જે ક્રિયા કરે તે
સૂત્રાક્ષરને મળતીજ કરે તે ચોથી સૂત્રરૂચિ કહિયે.

એણ અણેમાર્હ, પયાઈં જો સરઈં ઉ સમ્મેત્તં ॥

ઉદણ વ તેલવિંદુ, સો ચીયરૂરૂત્તિ નાયવ્વો ॥ ૬ ॥

અર્થ— જે લબ્યજીવશુરૂના મુખ્યથી એકાદિ જીવપદનો
અર્થ સાંભળી અનેક પદમાં મતિ પસારે એટલે મૂળ વાત પામીને
બીજી અણુકહેલી વાત પામી જાય. ઉદક જે પાણી તેમાં તેલનો
ખિંદુ પડ્યો તે જેમ વિસ્તરી જાય તેમ થોડું સાંભળીને ઘણું
જાણી જાય તે પાંચમી બીજીરૂચિ કહિયે.

સો હોઈ અભિગમરૂઈ, સુઅનાણં જેણ અચ્ચઓ દિટ્ઠં ॥

इन्द्रास्तमंगाई, पश्चरां दिट्ठीवाओ अ ॥ ७ ॥

અર્થ—તે જીવને અભિગમરૂચિ હોય જે ઈચ્છાર અંગ તથા
 પાર ઉપાંગ અને પદ્યન્નગ કે ૦ પ્રકીર્ણક અને ઉત્તરોચ્ચયન અમુખ
 તથા દષ્ટિવાદના ગંભિર અર્થ બાણવાની ચાહના રાખે તે છૂટી
 અભિગમરૂચિ કહિયે.

દ્વવાણ સવ્વમાવા, સવ્વપમાણેહિં જેસં ઉવલદ્ધા ॥
 સવ્વાહિં નયાત્તેદિહિં ય, વિત્થારરુદ્ધિ નાયવ્વો ॥૮૮॥
 અર્થ—દ્રવ્ય જે ધર્માસ્તિકાયાદિક છે તેના સર્વભાવ
 જે દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય, ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવ્ય તેને સર્વ નય ભંગ
 પ્રત્યક્ષ પરોક્ષાદિ પ્રમાણે સ્યાદ્વાદ શૈલી સહિત અનેક સપ્ત
 શંકી પદ્મપણાએ બાણે તે સાતમી વિસ્તાર રૂચિ કહિયે.

દંસણ નાણ ચરિત્તે, તવ દિણે સચ સમિદ્ગુત્તિસુ ॥
 જો કિરિયાભાવરુદ્ધ, સો સ્વલુ કિરિયારુદ્ધ નામ ॥૯૧॥
 અર્થ—જેને દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપ વિનય સમિતિ
 શુદ્ધિ અમુખ બાહ્ય ક્રિયાથી ઘણો રંગ હોય, ક્રિયાભાવમાં
 ઘણી ચાહના રહે તેને આઠમી ક્રિયારૂચિ કહિયે.

અણભિગદ્ધિયકુદિટ્ટી, સંસ્થેવરુદ્ધિ હોદ્દ નાયવ્વો ॥
 અવિસારઓ પવયણે, અણધિગદ્ધિયો અ સેસેસુ ॥૧૦૧॥

અર્થ—જે પ્રાણી અણુભિગદ્ધિય કે ૦ અનભિગદ્ધિક દુદષ્ટિ
 જે કુમાંગ શાંખ્યાદિક દર્શનોને આગ્રહ ધરે નહિ, થોડું દ્રવ્ય
 થંદી ઘણું બાણે, કુમતિમાં પડે નહિ, સમય વિચારે, ચિંતાતિ-
 મુત્રનીપરે તથા પ્રવચન જે જિનાંગમ તેને વિષે ઘણું અવિસાર
 કે નિપુણ ન હોય તો પણ સ્વદેશસ્ત્રી દ્વેષરૂદ્ધિ ધરે નહિ.

જિનમાર્ગની પ્રતીત માને તેને નવમી સંક્ષેપરૂચિ કહિયે.

જો અધિકાયધમ્મં, સુઅધમ્મં સ્વલુ ચરિત્તધમ્મં ચ ॥

સદ્દદ્દ જિણામિહિયં, સો ધમ્મરૂઢિત્તિ નાયવ્વો ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—જે લવ્ય જીવ અધિકાયધમ્મ કેવળ પંચાસ્તિકાયનું સ્વરૂપ જાણે તથા શ્રુતધર્મને અને ચારિત્ર ધર્મને જાણે, આદ્ય અંતરંગ ભાવે શ્રી:જિનોક્ત માર્ગ સદ્દેહે, સકલ સ્વભાવ વિભાવ સ્વરૂપ જાણે, તેને હેયોપાદેય ભાવે યથાયોગ્ય સદ્દેહે તે દશમી ધર્મરૂચિ કહિયે. એ દશ રૂચિ તે સમ્યક્ત્વના ભેદ છે.

હવે એ સમ્યક્ત્વગુણની પ્રાપ્તિ તે મિથ્યાત્વના ત્યાગથી થાય તે મિથ્યાત્વના ભેદ પાંચ છે. તેમાં જે લોકીકઅવાહધર્મ જે જે સારંગી સપરિગ્રહ કુશીલસેવનાદિક જે ધર્મ ધર્મબુદ્ધિએ ંહો તેહિજ સાર કરી જાણે, તેનો હઠ તાણે, અમારો ધર્મ તેજ સાર છે એમ કદાગ્રહ કરે, પણ મધ્યસ્થ થઈ પરીક્ષા કરી શુદ્ધને ગ્રહે નહી તે અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ.

જે એમ કહે કે સર્વ દર્શન રૂઝાં છે, સર્વને વાંદિયે પણ કોઈને નિંદિયે નહી એવી પોતાની મંદબુદ્ધિ જે જડતાપણ તેને સીધે કાયને તથા મણિને સરખા કહે પણ પરીક્ષા કરી શુદ્ધને જાણી શકે નહી તે બીજું અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ.

જે જાણીએધને જીહું ખાલે, કુમતિ કદાગ્રહના જોરથી વિરૂધ્ધ પ્રરૂપણા કરી દુરંત સંસાર વૃદ્ધિ કરે, જમાલી પ્રમુખ નિહવની પરે. તે ત્રીજું આભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ.

જે શ્રી જિનોક્ત સિધ્ધાંતના ભાવ સાંભળી સંશય ધરે

જે એકેમ હશે. એમ હગમયો રહે તે ચોથું, સાંશયિક મિથ્યાત્વ કહિયે.

જે એકે દ્રિયાદિક સમૂર્ણમ જીવોને અનાદિતું પછવાડે દાગી રહ્યું છે, પ્રાચે અસન્નીયા સુધી જે હોય તે પાંચમું અનાલોગિક મિથ્યાત્વ બાણુવું.

અથવા સંસારી જીવોને જીભ પલ્લુ ચાર પ્રકારે મિથ્યાત્વ હોય તે કહે છે. એક લૌકિક દેવગત, બીજું લૌકિક ગુરૂગત, ત્રીજું લોકોત્તર દેવગત, ચોથું લોકોત્તર ગુરૂગત. તેમાં હરિ હર શક્તિ પ્રમુખને માને પૂજે તે લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ, બ્રાહ્મણ તાપસાદિકને ગુરૂંબુદ્ધિએ માને પૂજે તે લૌકિક ગુરૂગત મિથ્યાત્વ, વળી જે સપ્રભાવ જિનશિખને ઇદ્રિય સુખને અર્થ માને પૂજે તે લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ, અને જે મુસાધુને ઇહલોક સુખ ચશ માન પ્રતિષ્ઠા અથવા ધન ધાન્ય પુત્રાદિકની આશ્ચર્ય ધરીને માને ઇચ્છે દાન આપે તે લોકોત્તર ગુરૂગત મિથ્યાત્વ કહિયે.

તથા જીવે અજીવસન્ના, અજીવે જીવસન્ના, મગ્ગે ઉમગ્ગસન્ના, ઉમગ્ગે મગ્ગસન્ના, મુદ્દેવે અદેવસન્ના, અદેવે મુદ્દેવસન્ના, મુસાહુસુ અસાહુસન્ના, અસાહુસુ સાહુસન્ના, ધમ્મે અધમ્મસન્ના, અધમ્મે ધમ્મસન્ના, એ દશ પ્રકારે વિપરીત વાસના રૂપ મિથ્યાત્વ છે.

તથા જે જળીરક્ષાળ ધન સંક્રાંતિ પૂજે તે એમ એક વર્ષમાં ચતુર્થ પર્વ આરાધન તે સર્વ લૌકિક પર્વગત મિથ્યાત્વ છે. તથા દીવાળી પ્રમુખ કલ્યાણિકની દિવસે ઇદ્રિયસુખને અર્થ વિશેષ પૂજારચનાદિક કરે તે લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ છે. એ

સર્વ મળી એકવીશ લેદે મિથ્યાત્વ તે સંસારી જીવોને સં-
સારમાં લમાડે છે.

તથા વળી ધર્માર્થી જીવને ચાર પ્રકારે મિથ્યાત્વ ટાળ-
વાનો ઉપયોગ રાખવો તે કહે છે. તેમાં પ્રથમ પ્રદેશમિથ્યાત્વ
તે જે આત્મપ્રદેશે પૂર્વજન્મ મિથ્યાત્વના દલિયાં રહ્યાં છે
તે સત્તાગત અથવા દૃઢયગત દલિયાં છે તે પ્રદેશગત મિથ્યાત્વ
છે. તે જેવારે જીવ જિનવાણી સાંભળી ચથાર્થ ભાવ જાણી
સદહે, સકળ પુદ્ગલિક ભાવને હેય સદહે, કેવળ સ્વરૂપલાભ તે
ચથાર્થ પરિણતિ પરિણમન તેનેજ સુખનું મૂળ જાણી સદહે,
આદર કરે, એવી વાંછાએ પ્રદેશમિથ્યાત્વ ટળી જાય.

બીજું પરિણામમિથ્યાત્વ તે જે પોતાના પ્રમાદ દોષકરી
શુદ્ધ શ્રદ્ધા કરીને કુશ્રદ્ધા થાય. જેમ પૂર્વધરને નિદ્રાદિક દોષ
કરી પૂર્વ ગણિત થાય. મરીને નિગોદાદિકે જાય. જેમ પ્રસન્ન-
ચંદ રાજર્ષિ દુર્વાક્ય સાંભળી ચેતના કરી ગઈ. તે પરિણામ
મિથ્યાત્વ કહિયે. એ મિથ્યાત્વ તે જિનવાણીને વિષે તીવ્રોપયોગી
નહેવાથી ટળે છે.

ત્રીજું પદ્મપણામિથ્યાત્વ તે ઉત્સૂત્ર ભાષવાના જે મહોટા
દોષ તેને કહિયે. એથી અનંત સંસાર પરિભ્રમણ કરે. ધર્મબીજનો
ધ્વંસ કરે. જે સદહુણા રાખીને મરણાંત કષ્ટ પડે તો પણ શ્રી
જિનવાણી વિરૂધ્ધ પદ્મપણા ન કરે તેને એ મિથ્યાત્વનો દોષ ટળે.

ચોથું પ્રવર્ત્તિમિથ્યાત્વ તે જે મિથ્યાત્વની કરણી કરે,
મિથ્યાત્વ પ્રવર્ત્તિ તેને કહિયે. એ મિથ્યાત્વ સુસાધુ તથા
સુશ્રાવકની સંગતિ કરવાથી તથા રાગદ્વેષને મંદ કરી મધ્યસ્થ-
તાવે. પરીક્ષા કરી શુદ્ધ પ્રવર્ત્તિન કરવાથી ટળે છે.

એમ એ મિથ્યાત્વ જંગતમાં જોડેલી દુઃખની જાતો છે તે સર્વનું મૂળ કારણ છે. કોયો દુઃશમન, કોયો વ્યાલ તથા વેતાલ જે ન કરી શકે તે દુઃખ એ મિથ્યાત્વ આપે છે. વ્યાધિ મૃત્યુ દારિદ્ર તથા વનવાસથી પણ મિથ્યાત્વ સેવન અનંતગુણ દુઃખદાયક છે. જેણે મિથ્યાત્વને છોડ્યું તેણે સર્વ જંગત છોડ્યું. ઇદ્રાદિકની શ્રદ્ધા પામવી સુલભ છે. પણ મિથ્યાત્વ ટાળવું દુઃકર છે. તે માટે આત્મસુખાર્થી જીવે વિશેષ કરીને મિથ્યાત્વનું શોધન કરવું. નિર્મળ શ્રદ્ધાન કરી આઠ ગુણ યુક્ત અને શંકાદિ દોષ વિમુક્ત સમ્યક્ત્વ પ્રદ કરવું.

હવે આઠ ગુણ કરી સમ્યક્ત્વની પુષ્ટિ કરે, તે આઠ ગુણ કહે છે.

નિસ્સંકિપ્ત નિકંચિત્, નિવિત્તિગિચ્છા અમૂઢદિદ્વિય ॥

અવબુદ્ધિ ચિરીકરણે, વચ્છલં પ્પમાવણે અદ્ધ ॥ ૧ ॥

શ્રી જિનાર્જુને વિષે સૂક્ષ્મ વિચાર અર્તીદ્રિયાદિક ભાવ જે છે તે સાચા સદેહ પણ સદેહ શંકા ન આણે અને સપ્ત ભય પણ મનમાં આણે નહીં. તે પ્રથમ નિઃશંક ગુણ.

બીજો નિકંક્ષા ગુણ તે અન્ય દર્શનના કદ મંત્ર ચંમતકારાદિક ઉન્નતિ દેખી તેની આહવા ન કરે, આકંક્ષા ધરે નહિ, અથવા ધર્મના પુણ્યરૂપ કળની ઇચ્છા ન રાખે, કેમકે જીહાં ઇચ્છાની આતુરતા તિહાં પુણ્યરસ ઓછો થાય. જીહાં ઇચ્છા તિહાં કર્મળાં છે અને પુણ્ય તો ધર્મક્રિયાનો વસ્તુ સ્વભાવ છે, તે તો અવશ્યજ થાય, તેને ઇચ્છારૂપ દોષ તો સાચું કર્મરસ કરે. અને જે નિઃસ્પૃહ પણે કરેલી ધર્મક્રિયાનું ફળ છે તે નિરવધિ છે, માટે એ નિકંક્ષા ગુણથી ધર્મફળ વૃદ્ધિને પામે છે.

ત્રીજી નિવિત્તિગિચ્છા ગુણ તે ધર્મસંખ્યાથી ફળનો સંદેહ રાખે નહીં, જેમ કોઈ મનુષ્ય ધર્મકરણી કરતો સતો કોઈ પૂર્વકૃત પાપપ્રકૃતિને ઉદ્યે દુઃખે પીડાતો થકો મંદબુદ્ધિનો ધણી એમ વિચારે જે હું ધર્મ કરું છું તો પણ પીડા કેમ પામું છું ? એ ધર્મક્રિયાનું ફળ થશે કે નહિ થાય ? એવી ચંકા ધરે પણ એમ ન વિચારે જે એ તો પૂર્વોક્ત કર્મફળ ઉદ્ય આપ્યા છે, પણ વર્તમાન જે ધર્મક્રિયા કરું છું તે આગળ અવશ્ય સુખરૂપ ફળ આપશેજ. કેમકે શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે—

કઢાણ કમ્માણ ન મુલ્લક અત્થિ.

માટે જે નિવિત્તિગિચ્છા ગુણવંત હોય તે સંદેહ ધરે નહીં. શ્રી જિનલદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે કહ્યું છે કે—

કથયય મહ્દુલ્લે, તિવિદ્ધાયરિહવિરહઓ વાવિ ॥

નેય મહ્નત્તણેય, નાણાવરણોદયેણં ચ ॥ ૧ ॥

અથવા શુભ અશુભ પુદ્ગલ એક સરખા ગણે પણ અશુભ પુદ્ગલ દેખી દુગંચ્છા કરે નહીં. તથા પુણ્યોદ્યે શુભ સંયોગ મળ્યો થકો તેમાં આસક્ત ન થાય, અહંકાર કરે નહીં. પાપોદ્યથી અશુભ સંયોગ મળે તો દિલગીર થાય નહીં, તે નિવિત્તિ-ગિચ્છા ગુણ કહિયે.

ચોથો અમૂઢદ્રષ્ટિ ગુણ તે જે શ્રીઆગમસિદ્ધાંતમાં નિ-ગોદપ્રમુખના સૂક્ષ્મ વિચાર સાંભળતાં મુંઝાય નહીં. જે પોતાની ધારણામાં આવે તે ધારી રાખે અને જે ધારણાબુદ્ધિએ ન આવે તે પણ સદહે, તિહાં એમ વિચારે જે સર્વ દોષથી વિમુક્ત એવા જિનેશ્વર તે અન્યથાવાદી ન હોય.

ચદુક્ત આગમે:—

અસદ્સુદ્ધ જં બુજિયા; સન્વણ્ણમયમવિતદ્ ॥

તદ્દા ચિંતણ મદ્યં; અન્નદા ન વયાંતિ જે ॥ ૧ ॥

અણુવક્ય પરાણુગદ્-પરાયણા જં જિણા જગણ્ણવરા ॥

જિયરાગદોસમોહાય; નન્નદાત્રાઈણો તેણ ॥ ૧ ॥

અર્થ:—જે જિનવાણી સાંભળતા ખખર ન પડે, સમ-
જવામાં ન આવે, તેના હેતુ લખે છે. કોઈક શ્રોતા તો પૂર્વ-
ભવ કૃત જ્ઞાનવિરાધન કમોદય થયે થકે મંતિદુર્બળતાથી ન
સમજે, તિવારે આચાર્ય તથા વિધિગ્રંથેશક કોઈ હેતુ દષ્ટાંતા-
દિક વચને ઠરી શ્રોતાના ચિત્તમાં જિતારે, એહવા મહાપુરુષોને
વિરહે તથા નીતિ, ન્યાયના અણુનાણુવાથકી એટલે અનેક નય
યુક્તિના પ્રહુણુપણાવિના અથવા જ્ઞાનાવરણી કર્મના પ્રખળોદયથી
ન સમજે, તેવારે આત્માર્થી અમૂઢદષ્ટિવ એવો વિચાર કરે
જે હેતુ ઉદાહરણ અથવા અનેક યુક્તિ દષ્ટાંતે ધણી વખત
કહેતાં થકાં પણ મને સારીપેઠે સમજણ પડતી નથી તે મારે
પૂર્વેક્ત દોષના યોગથી જાણવું. પણ સર્વશ્રમત તો અવિતથ
સત્યજ છે. એમ કહે તેવારે કોઈ પૃચ્છા કરે જે ‘એકાંતે જિ-
નોક્ત વચનજ સત્ય છે એવું કેમ જાણ્યું?’ તેવારે અમૂઢદષ્ટિ
શ્રોતા જિતાર કહે છે:—અણુવક્ય કેં જે જિનેશ્વર તે કેવા છે?
પ્રત્યુપકારની ચાહનાવિના પરને અનુગ્રહ-ઉપકાર કરવાને ત-
ત્પર છે; તથા જં જિણા કેં જે કારણમાટે જિનેશ્વર તે જ-
ગતમાં પ્રવર કેં શ્રેષ્ઠ છે; રૂપ બલ તેજ કાંતિ બુદ્ધિ ક્રધિ

સિદ્ધિ પ્રમુખ ગુણ સર્વોત્કૃષ્ટ છે; અને વળી નિયરાગ કેવળ
શુદ્ધ છે મળથી રાગ દ્વેષ ને મોહ ને અજ્ઞાન એ ત્રણ દોષ
માટે જિનેશ્વર અન્યથાવાદી હોયજ નહી. તેથી પરમ યથાર્થ
વાત તે આગમનીજ છે એ અમૂઢદષ્ટિનામા ચોથો ગુણ.

પાંચમો ઉવવૂહ ગુણ તે પોતાના આત્મામાં અનંતા જ્ઞાન-
દર્શનાદિક ગુણ છે તે છુપાવે નહી, ઉદયિક દુઃખ મેટવાને
દીનતાદિક ન લાષે, શુદ્ધ સત્તા જેવી છે તેવીજ ઠસે અને
મુદ્ગલિક સુખ દુઃખ તે અજ્ઞાનદશાકૃત ઉપાધિ છે, આત્મા
એ રાગ દ્વેષ ઉપાધિથી ન્યારો છે, એમજ પર ને અન્ય સાધક
તેમાં પણ ને ગુણ હોય તે પ્રગટ કરી કહે પણ છુપાવે નહી
તે પાંચમો ગુણ.

છઠો ચિરીકરણ ગુણ તે પોતાના પરિણામ પરભાવમાંથી
કાઠી જ્ઞાન ધ્યાનમાં જોડે, નિત્ય ધર્મક્રિયા કરતો હોય તે અ-
વશ્ય ચિરયોગવંત થયેથકો કરે, અપણતાના કારણ મળે
તોપણ અસ્થિરપણું ગ્રહે નહી. સાધ્યસાધનથી ડગે નહી, તથા
કોઈ ભવ્ય પ્રાણી શુભાશુભ કર્મોદયનિમિત્તે ધર્મથી પડતો હોય
તેને સદુપદેશાદિક આપી અથવા તેને કોઈરીતે સહાયી થઈને
તેના પરિણામ થીર કરે, પણ ડગવા ન આપે તે છઠો ચિરી-
કરણ ગુણ જાણવો.

સાતમો વત્સલતા ગુણ આ વર્તમાન શાસનમાં જે ભવ્ય
ધર્મરૂચિ શુભ સાથે સામાયક પોસહ પ્રતિક્રમણ યાત્રા પૂનઢિક
ધર્મકરણી કરતા હોય, જેહની સદ્દહણા એક હોય તે પોતાના
સાધર્મી કહિયે, તેની ભક્તિ કરવી તે વત્સલતા કહિયે. અથવા
સર્વ શુભ જાતે આપણા સાહમીજ છે, સત્તાએ સરખા છે.

વાસ્તે સર્વ જીવની વત્સલતા કરવી, જીવદયા પાળવી, અથવા અંતરંગ ભાવે, જીવના જ્ઞાનાદિક ગુણ છે-તેને જ્ઞાન ધ્યાને કરી પોષવા (પુષ્ટ કરવા) એટલે, જ્ઞાન ધ્યાનનો ઘણો અભ્યાસ કરવો એ સ્વનિષ્ટ વત્સલ ગુણ સાતમો છે.

આઠમો પ્રભાવિક ગુણ તે જૈન શાસનની ઉન્નતિ કરવી. સંઘયાત્રા રથયાત્રા અથવા મહોટા તપ જપ ઓળી ઉપધાન પ્રતિષ્ઠા પૂજાદિકના ઘણા મહોત્સવે અદલક જ્ઞાનાદિકની ઉદ્ધારતા કરે, જેથી અન્યદર્શનીઓ, પણ અનુમોદના કરે એ દ્વારાએ તેમને ધર્મ સન્મુખ કરે, સ્વદર્શનની વૃદ્ધિ કરે, ઘણા જીવોને ધર્મમાં જોડાવે, એવા કારણ મેળવે જે થકી જૈનશાસનને પ્રભાવે (દીપાવે). એ બાદ્ય પ્રભાવિક ગુણ અથવા પોતાના આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણ તેને વધારવા-પુષ્ટ કરવા તે અંતર પ્રભાવિક ગુણ એ પ્રભાવના ગુણ આઠમો કહ્યો.

૯મે શ્રી સમ્યક્ત્વના સડસઠ ભેદ વિશુદ્ધ વ્યવહારથી કહે છે:—
તિસ્સુદ્ધિ લિંગ લલ્કણ, દૂસળ ભૂમણ પ્રભાવગાગારા ॥
સદ્દહણ જયણ ભાવણ, ઠાણ વિણય ગુરુ ગુણાઈયં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:—તિસ્સુદ્ધિ કે ૦ સમ્યક્ત્વની ત્રણ શુદ્ધિ છે, તેમાં પહેલી મનશુદ્ધિ તે શ્રીજિન તથા જિનમત એ બે વિના અપર સર્વ અસાર છે એમ ચિંતવે તે મનશુદ્ધિ; બીજી વચનશુદ્ધિ તે શ્રીજિનેશ્વરનું આરાધન કરતાં સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાયજ અને કોઈ પૂર્વકૃત કુઠકૃતના બિદ્યથી જે કાર્ય ન થયું તે અન્ય દેવોથી શું થવાનું છે, વાસ્તે સ્વપ્નમાં પણ અન્ય દેવની પ્રાર્થના ન કરે, એવું જે નિઃશંકપણે બોલવું તે વચન શુદ્ધિ કહિયે.

કાંક્ષા, બીજી સર્વથી આકાંક્ષા. તેમા સોગતાદિક એકજ દર્શનનો અભિપ્રાય ધરે ત દેશ વિષય આકાંક્ષા, અને જે સર્વપાખાંડી ધર્મની આકાંક્ષા ધરે તે બીજી સર્વ વિષય આકાંક્ષા. એ સમ્યક્ત્વને મલીન કરે છે. આ શ્રીજિનાગમમાં અવિશ્વાસ રૂપ દૂષણ છે.

ત્રીજું વિતિગિચ્છા દૂષણ તે જે તપસ્યાદિક ધર્મકરણી કરતાં તેના ફળનો સંદેહ ધરે, એ ધર્મક્રિયા ફળશે કે નહી ફળે? કેમકે ક્રિયા બે પ્રકારની જગતમાં દેખાય છે. એક ફળ આપે બીજી અફળ પણ થાય. તેથી આચાર્યાર્યની પરે સંદેહમાં પડે. ઇહાં કોઈ શિષ્ય પૂછે છે કે ‘શંકા તે સંદેહરૂપ છે, અને આ વિચિકિત્સા પણ સંદેહરૂપ કહો છો તો એ બેમાં શું વિશેષપણું છે જેથી લિન્ન લિન્ન કહો છો?’ એમ શિષ્યે પૂછ્યાથી ગુરુ કહે છે કે, ‘શંકા દૂષણ તે દ્રવ્ય ગુણ વિષે છે અને વિચિકિત્સા ક્રિયા વિષે છે.’ એ ત્રીજું દૂષણ બાણુવું.

ચોથું પ્રશંસા દૂષણ તે કુલિંગી તાપસ સાંખ્યાદિકને દેખીને આહો ! એ મહોટા તપસ્વી છે, ઇત્યાદિક વર્ણન કરે તે પ્રશંસા કહિયે, એમ પ્રશંસા કરતાં અસદ્ગુણાકરણે કરી સમ્યક્ત્વ મલીન કરે, મુગ્ધબુધ્ધ મિથ્યાદૃષ્ટિ લોકને વિષે તેનો અત્યાદર થાય, મિથ્યાધર્મની સદા ચુષ્ટી થાય, કેમકે લોક કહે કે જૈન ધર્મી પણ એની પ્રશંસા કરે છે. ઇત્યાદિક દૂષણથી સમ્યક્ત્વ મલીન થાય એ ચોથું દૂષણ બાણુવું.

પાંચમું દૂષણ જે કુલિંગી અન્યદર્શની સાથે સંસ્તવ પરિચય કરે, નિત્ય લેગા રહે, તેની ક્રિયાનું વર્ણન મહિમા

સાંભળી શ્રદ્ધા દોષવાળી થાય, માટે જાન્ય દર્શનીનો પરિચય કરવો એ પાંચમું ભૂષણ છે.

હવે પાંચ ભૂષણ કહે છે:—પ્રથમ સ્થૂંચ ભૂષણ તે જે શ્રીજિનધર્મને વિષે સ્થિરતા હોય, પણ યુક્તિ કુચુક્ત સાંભળી ચપળ ચિત્ત કરે નહીં તે સ્થૂંચભૂષણ કહિયે. બીજું પ્રભાવના ભૂષણ તે શ્રીજિનશાસનના અનેક સંઘયાગા પૂર્ણ પ્રતિષ્ઠાદિકના મહોત્સવ કરે તે બીજું પ્રભાવના ભૂષણ જાણવું, ત્રીજું ભક્તિ ભૂષણ તે શ્રીજિનશાસન ઉપર ઘણી ભક્તિ રાખે, જેમ કોઈ દળિદ્રી રોગી અપરાધી કલંદ્રી પ્રમુખ દોષનિધાન મહાદુષિયા હીન હીન શિક્ષાચરાવસ્થા અનુભવતા, અથવા દુઃખી પુરૂષને કોઈ ઉપકારી સામર્થ્યવાન પુરૂષે કરેલા લાવી તેના સર્વ દુઃખ દેડી મહોટી ધનધાન્ય રાજઝલ્લિ સમૃદ્ધિએ સહિત કર્યો, હવે તે દળિદ્રી પુરૂષને ઉપકારના કરનાર ઉપર કેવી ભક્તિ હોય તેથી અધિક ભક્તિ દેવ, ગુરુ, ધર્મ ઉપર રાખે તે ત્રીજું ભક્તિભૂષણ કહિયે. ચોથું ભૂષણ શ્રીજિનશાસનને વિષે કુશળતા. આગમચેત્રી યુક્તિ પ્રયુક્તિ હેતુ દષ્ટાંત માંહે અતિ નિપુણ એ ભૂષણવંત ક્યાંય ખળાય નહીં, જિહાં જાય તિહાં આગમની કુશળતાથી અન્ય દર્શનીમાં જૈનમાર્ગ દીપાવે, કોઈ જ્ઞાનકે હારે નહીં, પરિકર્મિત બુદ્ધિભણે પ્રભુનો માર્ગ દીપાવે, ઘણાને જૈનધર્મ ખમાટે તે ચોથું ભૂષણ.

પાંચમું તીર્થસેવા ભૂષણ તે જે દ્રવ્ય લાવથી તીર્થની સેવામાં રસીયો હોય. તિહાં દ્રવ્યથી તીર્થ તે શ્રીસંધ્યાચારાદિક પુણ્યકેવળ જિહાં તરતમયોગે ઘણું જીવ સાધ્ય વર્ચા, ઘણું જીવ

રત્નત્રયી પામ્યા, ઘણા સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટિ દેવનિવાસી થયા. ત્યાં અ-
 નેક જનસમુદાય સુકત વિધિપૂર્વક જાય, તિહાં તે મહાપુરુષોના
 ચરિત્રને બહુ આદરતાં પુણ્યક્ષેત્રના યોગથી ઘણા કર્મોની
 નિર્જરા થાય, કેમકે બાંધ તથા નિર્જરા તે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ
 એ ચારની અનુકુળતા માફક થાય છે. શુભદ્રવ્યાદિક ચારને
 નિમિત્તે પુણ્યની વૃદ્ધિ થાય છે, તેથી જીવ નિકટસંસારી
 થાય છે. વળી અશુભ દ્રવ્યાદિક ચારને યોગે સંસારદુઃખની-
 દુર્ગતિની વૃદ્ધિ થાય છે, માટે કેમકે નિમિત્તે દ્રવ્યતીર્થે જવું.
 અને ભાવતીર્થે તે દ્વાદશાંગી અથવા ચતુર્વિધ સંઘ તેની સેવા
 ભક્તિ બહુમાન કરતાં આત્મા નિર્મળ થાય, બીજા જીવ ધર્મ
 પામે. એ તીર્થસેવા નામે પાંચમું ભૂષણ કહ્યું છે.

હવે આઠ પ્રભાવક કહે છે.

પાવચણી ધર્મકદી, વાઈ નિમિત્તઓ તવસ્સીય ॥

વિજ્ઞા સિદ્ધો અ કવિ, અદ્વેવ પમાવગા મણિયા ॥ ૧ ॥

અર્થ—પાવચણીકે પ્રાવચની તે જિનમાર્ગમાં કુશળ
 જિનમાર્ગ દીપાવે, તેથી પ્રભાવક કહીયે. બીજો ધર્મકથામાં
 અતિ નિપુણ હોય તે ઘણા દુર્ગોંધ જીવોને ધર્મ પમાડે, શાસ-
 નની ઉન્નતિ વધારે, માટે બીજો પ્રભાવક જાણવો. ત્રીજો પ્રભા-
 વક વાદી તે એક વાતને સંકડો વખત થાપે, વળી તેજ વાતને
 સંકડો વખત ઉત્થાપે પણ કિહાં બળાય નહી. પ્રતિજ્ઞા હેતુ દષ્ટાંત
 સુકિત પ્રયુક્તિમાં નિપુણ, એવા તીક્ષ્ણ બુદ્ધિમાન વાદી સ્વા-
 દ્વાદમાં નિપુણ તે રાજદ્વારે બહુ જન સમક્ષ જયપતાકા વર,
 શાસનને દીપાવે. માટે વાદી પ્રભાવક ત્રીજો જાણવો. ચોથો

નિમિત્તમાંથી પ્રભાવક તે જે પૂર્વ આશ્નાયના યોગથી ભૂત
 લવિષ્ય વર્તમાન કાળની વાત કહે તે નિમિત્ત કુશળ કોઈ
 તથાવિધ અવસરે રાજદ્વારદિકમાં શાસનની ઉન્નતિ કરવા માટે
 કોઈ લાભાલાભ ગ્રંથેથી નિમિત્ત કહે, સર્વ પ્રાણીને અમલકરિ
 પમાડી પોતાને અનુકૂળ કરે, તે અનુકૂળ થયાથી ધર્મની વૃદ્ધિ
 થાય, શાસન દીપે, એ ચોથો પ્રભાવક જાણવો. પાંચમો તપસી
 પ્રભાવક તે શ્રી જિનાગમોક્ત વિધિમર્યાદાપૂર્વક તપ કરે,
 તેને અનેક કઠિણ ધર્મની નિજજીરા થાય, આમોસાહી પ્રમુખ
 ધણી લવિષ્ય ઉપજે, તપસ્યાના મહાત્મ્યથી ઇતિ ઉપદ્રવ દેવ
 છળાદિક સર્વ શત્રી નય, ઉપાસના કર્યા વિનાજ દેવતા પોત
 તાની મેળેજ તેના આશ્રિત થઈ મહીમા વધારે, જોવા શક્તિ
 વત તપસ્વી જિહાં વિચરે તિહાં શ્રીજિનશાસન દીપાવે, માટે
 પ્રભાવક કહિયે. છઠા વિદ્યાસંપન્ન પ્રભાવક તે આકોશગામિની
 પ્રમુખ અનેક વિદ્યાઓ સંપન્ન મહાપુરુષ કોઈ વિષમ વેળાએ
 શ્રી સંઘનો ઉદ્ધાર કરે, વિદ્ય નિવારે, દુષ્ટદમન કરી સંઘની
 રક્ષા કરે, શાસનને દીપાવે, ધણા જીવોને ધર્મ સન્મુખ કરે,
 માટે પ્રભાવક કહિયે. સાતમો સિદ્ધ પ્રભાવક તે જે પૂર્વ આ-
 શ્નાયે ગુરુકૃપાથી પામ્યો અંજનસિદ્ધિ, ચૂણ સિદ્ધિ, મંત્રસિદ્ધિ,
 કનકસિદ્ધિ પ્રમુખ અનેકસિદ્ધિસંપન્ન હોય, તે કોઈ વિષમતાને
 યોગે લાભાલાભ દેખી કોઈ અજ્ઞાતસિદ્ધિનાં બળેકરી સંઘનાં
 વિદ્વન દૂર કરે, શાસનની રહોટાઈ કરી દેખાડે, માટે પ્રભાવક
 કહિયે. આઠમો કવિ પ્રભાવક તે જે જિનધર્મને અણદુષ્પવતો
 સંમસ્ત વર્તમાન શ્રુતમાં નિપુણ સ્વપરશાસ્ત્રવેત્તા કોઈ શાસ્ત્ર

નોન્નતિકારણે અથવા કોઈ વિઘ્નજન્ય નિમિત્તે કોઈ મહા ગંભીરાર્થ અતિશયોક્તિ યુક્ત પ્રશ્ન કરે, જે સાંભળતાંજ પડિત હોય તે ચમત્કાર પામી અનુકૂળ થાય, એમ એ પ્રભાવક ચિંતિત કાર્ય સર્વ કરે, શીસનોન્નતિ કરે, માટે પ્રભાવક જાણવો. એ આઠ પ્રભાવક કહ્યા.

હવે છ આગાર કહે છે. તેમાં પ્રથમ આગાર રાજાભિયો- ગેણુ એટલે રાજાને આદેશ કાંઈ ધર્મ વિરુદ્ધ કરવું પડે તેનો આગાર, બીજો ગણાભિયોગેણુ એટલે ઘણા લોક ન્યાત જાત પ્રમુખના જોરથી વિરુદ્ધ કરવું પડે તિહાં પ્રતિજ્ઞા લાંગે નહીં તે બીજો આગાર, ત્રીજો જાણાભિયોગેણુ તે કોઈ મહાજાણવાન જાણતકારે પકડી પરવશ કરી જોરાવરીથી અભાક્ષ પ્રમુખ મુખમાં નાખે-જવરાવે તેથી પ્રતિજ્ઞા લાંગે નહીં તે ત્રીજો આગાર. ચોથો દેવાભિયોગેણુ તે કોઈ દુષ્ટ દેવ પોતાની દિવ્ય શક્તિએ કરી મનુષ્યની ચેતના વિકુળ કરે, અથવા અત્યંત મરણાંત કષ્ટ સમસ્ત કુટુંબને આપે તે વિકળતામાં અથવા કષ્ટના માર્યા રાજવેદ સમાન કાંઈ વિરુદ્ધ કરવું પડે તિહાં પ્રતિજ્ઞા લાંગે નહીં એ ચોથો આગાર. પાંચમો ગુરુનિગ્ગહેણુ તે માતા પિતા વૃદ્ધબ્રાતા પ્રમુખ સમન્વયાત સમજે અને જો તેમનું કહેવું ન કરે તો લોક નિંદા કરે, એમ વિચારી તેમના કહેવાથી કાંઈ વિરુદ્ધ કરવું પડે તે પાંચમો આગાર. છઠો વિક્તિકંતારેણુ તે વૃત્તિ કહેતાં આજીવિકા તેહીજ મહોટી કાંતાર એટલે અટવી એટલે કોઈ પાપોદયથી એવા દ્રવ્યક્ષેત્રાંકિ યોગ મળિ જાય જે થકી આજીવિકાની દુર્લભતા થઈ

નત્યે કાણુ દિવસ પર્થતે નિહાં સુધી ! શક્તિ સ્ફુરે, પરિણામ
 ટકે, તિહાં સુધી તો દક્યા રહે, પછી જાણે ને હવે ટકાશે
 નહીં એવું જે તેવારે કાઈ વિરૂધ્ધ કારણે આલંબિકા કરવી
 પડે તે છટ્ટો આગાર જાણવો. એ છએ આગાર તો ને લ-
 ત્સર્ગે પાળી ન શકે તેને છે, પણ ને દ્રઢ પરિણામી હોય તે
 શાવીસ્તે આલંબન લહે, ને મેં હોય તે લાકડી લઈને ચાલે
 તો તેને કાઈ વિરૂધ્ધ પણ કહે નહીં. ને તેને કાઈ વિરૂધ્ધ
 હવે ચાર સદ્ગુણ કહે છે. તેમાં પ્રથમ પરમાર્થ ને
 તત્ત્વર્થ, તત્ત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહસ્ય તેનો પરિચય કરે, કેમકે
 તત્ત્વજ્ઞાન પામ્યા વિના ને ઉદ્ધમ છે તે કષ્ટરૂપ છે. માટે તત્ત્વ-
 જ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્ગુણ કહિયે. બીજી તત્ત્વજ્ઞાની
 સકલ પરમાર્થના જાણ ને સુનિરાજ તેની સેવા કરે, એવા
 સુનિરે સેવ્યા વિના તત્ત્વપ્રાપ્તિ પણ ન થાય, માટે તત્ત્વજ્ઞાન
 ની સેવના તે બીજી સદ્ગુણ જાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની
 વર્જન તે વ્યાપન્ન કેં ગયું છે દર્શન જેથકી, એટલે અધ્યા-
 બ્રમ્મ થયેલા સ્વદર્શની તેની સંગત ન કરવી, હીણાની સોબત
 કરતાં સાધુજન પણ હીણા કહેવાય. વાસ્તે દર્શનબ્રમ્મનો સંગ
 વર્જવો એ ત્રીજી સદ્ગુણ જાણવી. ચોથી કુદ્રષ્ટી સંગવર્જન તે
 મિથ્યાત્વી તાપસાદિકની સંગત ન કરે, સંસારસંગે ગાય-
 કુટાણી માટે ધર્મર્થી કુલંગીનો સંગ વર્જવો એ ચોથી સદ્-
 ગુણ જાણવી.

હવે છ પ્રકારે જ્યેષ્ઠા કહે છે. તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શનની
 ને તાપસાદિક તથા તેને જે જે પ્રહા વિષય મહેશ શક્તિ

પ્રમુખ તથા તેણે પ્રહણ કરેલા જે અરિહંતના ચૈત્ય પ્રતિમા
 બદ્રીનાથ પ્રમુખ એટલાની સાથે છ પ્રકારનો વ્યવહાર ન કરવો
 તે છ પ્રકારની જયણા કહિયે, તેના નામ કહે છે. એક વંદન
 ન કરવું; બીજું વિશેષ બહુ માન પૂર્વક પંચાંગ પ્રણિપાતાદિક
 તેને નમન કહીએ તે પણ ન કરવું; ત્રીજું દાન જે અન્ન
 વસ્ત્રાદિક તે પણ ભક્તિપૂર્વક ધર્મસાધનાર્થે ન આપવું; ઉચિત
 અનુકંપા જાણી દેવું તેની મનાઈ નથી. ચોથું અનુપ્રદાન જે
 વારંવાર તેડીતેડીને દેવું તેપણ ન કરવું. પાંચમું આલાપ તે
 બોલાવ્યા વિના આગળથી એકવાર બોલવું તે પણ ન કરવું. એ છ વાના
 છઠું સંલાપ તે વારંવાર બોલવું તે પણ ન કરવું. એ છ વાના
 કરતાં સમ્યક્ત્વ જય માટે છ એ વાના વર્જવા એ છ પ્રકારની જયણા કહિયે.

હવે સમ્યક્ત્વની ભાવના કહે છે:—સમસ્ત ધર્મનું મૂળ
 તે સમ્યક્ત્વ છે એવું ભાવવું તે પ્રથમ ભાવના. તથા સમ-
 સ્ત ધર્મરૂપ નગરનું દાર તે પણ સમ્યક્ત્વ છે એવું ભાવવું
 તે બીજી ભાવના. તથા ધર્મરૂપ પ્રાસાદનો પાયો અથવા પીઠ
 તે પણ સમ્યક્ત્વનું છે એવું ભાવવું તે ત્રીજી ભાવના. તથા
 સમ્યક્ત્વ તે આત્માર્થી જીવોને નિધાન અખુટ બળનો છે
 એવું ભાવવું તે ચોથી ભાવના. સમસ્ત ધર્મનો આધાર તે
 સમ્યક્ત્વનું છે એવી વાસના તે પાંચમી ભાવના જાણવી. તથા
 ધર્મરૂપ અમૂલ્ય ચીજને રાખવાનું ભાજન તે સમ્યક્ત્વ છે એમ
 ભાવવું તે છઠી ભાવના જાણવી.
 હવે સમ્યક્ત્વનાં છ ઠાણુ કહે છે. શુદ્ધપદપણા માટે
 'ચોત્તોડસ્તિ' એમ દૈનિકે જાણવું તે પ્રથમ ઠાણુ.

તથા શુભ શાશ્વત-નિત્ય છે, દ્રવ્યથી કિવારે તેનો નાશ નથી એ
 ખીનું ઠાણુ. તથા તે પુણ્ય પાપનો કર્તા તે પણ એ જીવજ
 છે એ ત્રીજું ઠાણુ. તથા પુણ્ય પાપનો ભોક્તા તે પણ એ જીવ
 પોતેજ છે તે ચોથું ઠાણુ. તથા નિર્વાણ જે મુક્તિ-સિદ્ધિ છે એ
 પાંચમું ઠાણુ. તથા તે મુક્તિ પામવાનો ઉપાય છે તે છઠું ઠાણુ.
 એ છ ઠાણુ વિષેની ચચાઈ દર્શનસિત્તરી પ્રમુખ પ્રથમકી
 બાણુવી. એ છ ઠાણુની અપ્રતીત અવિશ્વાસ તે મિથ્યાત્વ
 બાણુવું. માટે છ ઠાણુ રૂડી રીતે ચક્રીકવા. આગમરચિ શુરપા-
 નેથી ધારવા.

હવે સમ્યક્ત્વની નિર્મળતાને અર્થે દર્શનો વિનય કરવો
 તે કહે છે:—૧ અરિહંત તે વિચરતા તીર્થકર, ૨ વ્યોતિ-
 સ્વરૂપી સિદ્ધ, ૩ ચૈત્ય જે પ્રભુના દેરાસર, ૪ શ્રુત સિદ્ધાંત,
 ૫ વિતરાગનો ધર્મ, ૬ મોક્ષ માર્ગના સાધક સાધુ, ૭ પાંચ
 પ્રકારના આચાર તે પોતે પણ પાળે અને પરને પળાવે તે
 આચાર્ય, ૮ જે અગ્ર્યાર અંગ પોતે વાણે અને પરને વાણાવે
 તે ઉપાધ્યાય, ૯ પવ્યાણી તે ચક્રીકર્તા, ૧૦ દર્શન જે સ-
 મ્યક્ત્વ એ દર્શનો વિનય કરવો. એ દર્શનો યથાયોગ્યપદો
 વિનય કરતા ધક્કા સમ્યક્ત્વ અતિ નિર્મળ થાય.

વિદ્યાર તુદ સમયા, સયા સરંતાણ મંવજીવાણં ॥

સામિય તુદ પસાયા, હવેડ સમચ સંપાતિ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—સ્વામિનું તુદ સમયા કેવું તદ્વાસ પ્રરૂપ્યા સિદ્ધાંતનો
 વિદ્યાર કેવું વિચારવું તેને સયા કેવું સમજાવણ સરંતાણ કેવું

અનુસરતા એવા લબ્ધિવાળું કેં લબ્ધિ જીવેને તુંહ પસાયા કેં
તોહરા પસાયથી સંગ સિધ્ધાંતનો સાર એવું જે સમત્ત કેં
સમ્યક્ત્વ તેની સંપત્તિ કેં પ્રાપ્તિ તે સમ્યક્ પ્રકારે નિરાવર
જીભાવે હવે કેં થાઓ. એ પ્રકરણ કરનારની આશીશ છે.

ઇતિ સમ્યક્ત્વસ્તવ ખાલાવખોધ સ પૂર્ણ મગમત.

॥ અમ્મ પ્રશસ્તિ લિખ્યતે ॥

॥ દોહરા ॥

યહુ વિધિ સમકિત ગુણુતાણી, પ્રાપ્તિ આગમ માંહિ;
ભાષી નિસુણી સદહે, તસ દો દુરગતિ નાંહિ ॥ ૧ ॥
સુરપતિ સુખ દેવો સુગમ, સુદલ રજજ ઇક છત્ત;
દુર્જલ નરલવ જગતમે, સમકિત ગુણુ સંપત્ત ॥ ૨ ॥
દાંન દયા સંયમ ક્રિયા, સમકિત યુત શિવ હેત;
નહિં તો મંડુકયૂર્ણુ પરિ, લવ બંધન સંકેત ॥ ૩ ॥
વિણુ સમકિત સંયમ ક્રિયા, કરે અનંતી વાર;
ખાર ન પાવે, તેહ યુત, અહલવમે નિસ્તાર ॥ ૪ ॥
એક સહિત દશ ગુણુ વધે, શન્ય અક કહિવાય;
બાધિ યુક્ત ગુણુ સવિ ક્રિયા, નહિં તો કપ્ટ કહાય ॥ ૫ ॥
પુન્ય દિશિ પૂરવ ભલી, નિહાં ઉદ્યાચલ થાન;
કર્યાણુક સવિ નિન તણા, તિણુ એ દિશિ પરધાન ॥ ૬ ॥

સુવિહિત સૂરિશુભે ભયાં, (શ્રી) પુન્યસિંધુ સૂરીશ;
 વાયક જ્ઞાનસાગર તથા, નિતુ જસ નામે શીશ ॥ ૭ ॥
 તાસ શિષ્ય પૂરવ તણા, તીરથ લેટણ કાજ;
 શુભ શકુને સુરત થકી, કરિ પ્રયાણ શુભ સાજ ॥ ૮ ॥
 યમુના સુરતટિની તટે, વંદન શ્રીજિન પાય;
 નગર મંગસુદાણાદ લગિ, અનુક્રમ પહુતા, જાય ॥ ૯ ॥
 સાઉ સખા ગોત્રે જાલો, સાહુ સુગાલ, સુ નામ;
 દુખમા કાળે ધર્મનો, કર્યો સુગાળ સુકામ ॥ ૧૦ ॥
 સમેતશિખર ગિરિશજ પર, વીશે દુકે સ્તુપ;
 થાપી તિમ ઇકવીસમો, કર્યો પ્રસાદ અનૂપ ॥ ૧૧ ॥
 પંચમ આરે પરગડો, કર્યો ઉધાર પ્રસિધ્ધ;
 માનવભવ સફળો કરી, જંગ માહે જરા લીધ ॥ ૧૨ ॥
 તમુ સુત ભાગ્ય નિધિ જાલો, દાતા ધર્મી દક્ષ;
 રાજસભા મંડન સમા, અભિનવ અગાય પ્રત્યક્ષ ॥ ૧૩ ॥
 સાહુ મુલા નામે નિપુણ, આગમ કૃતિ પ્રિય ધર્મ;
 તાસ કહેણથી એ કિયો, ભાષામય સ્તવ મર્મ ॥ ૧૪ ॥
 ત્યાં પુણ્યુતે જાહુ લિખ્યા, સંમકિત જોડ્યો અને સ્ત્રીએ પર
 પુરુષ લખિ ભાષા લિખુ, ઉત્તમે કુણુ વિકિડા તે દ્રવ્ય મૈથુન ક-
 હીએ તસ આશય અર્ગમ, હું છંદસ્થ અન્ન પ્રહાર્યારી કહીએ. ૧૫
 કે જે મુજ તણી, પુષ્કળ લાજે કારપરીણતિ રૂપ તથા
 વૃન્દાવનલયિ અપાર હે, મુજ મતિ નૌકાં શ્રી છે તેની સાથે મ
 જાનું તિવડે ભાજે મર્મી અફરે ભેડી પુન્નાથે વાંછીત વિલાસ કર

રવો તે ભાવ મૈથુન. તેને પરમાત્માની વાણીના ઉપદેશથી તથા સદ્ગુરુની હિત શીક્ષાના બોધથી પોતે પરપુત્રગળને ઓળખી જાતિ હીણ જાણી આગામીક કાળે મહા દુખદાર્ઢજાણી અને પુર્વે ગતકાળમાં ઘણા મરણાંત દુઃખની પરંપરા હું એના વડે પામ્યો તે કારણે મારે મને એ વિજતી સ્ત્રીઓ છોડવી કહી છે મારે તો મારી પોતાની સ્વજાતિ પરમ ભક્ત શ્રેષ્ઠ સુકુલિન સમતા રૂપી સુંદરીની સોખત કરવી સારી છે વિભાવ દશા રૂપ પર સ્ત્રીએ મારી સર્વ શોભા બેંચી લીધી છે હવે સુગુરુની સહાયતા વડે એ દુષ્ટ પરિણામ સ્ત્રીની સોખત ધીરે ધીરે છોડી દઉં. એને ટાળવાનો ભાવ આદર કે જે વડે મારા શુદ્ધ સ્વભાવ ઘટરૂપી ધરમાં સમતા સુંદરી આવીને રહે અને ધરનો પ્રકાશ વધે એવો બોધ મેળવીને પર પરિણતિમાંથી મક્કતા છોડે કર્મ ઉદય આવે સંતોષ પામે નહિ શુદ્ધ ચેતનાનો સંગી થઈને રહે તે ભાવ મૈથુન ત્યાગી કહીએ. ॥૨॥ તેમાં દ્રવ્ય મૈથુનના ત્યાગી છએ દરશનમાં મળી આવે પણ ભાવ મૈથુન ત્યાગી તો જિન દરશનમાં જિન વાણી સાંભળવાથી જેના હૃદયમાં જ્ઞાન ભેદ પ્રવર્તાયો છે તે સહેજ ઉદાસ ઉપાયથી ભાવ મૈથુન છોડી દે મારે તેવા બીજા દર્શનમાં ન મળી આવે.

અત્રે પર સ્ત્રીનો ત્યાગ ક્યો એટલે પર પુરૂષની પરણેલી કે રાખેલી સ્ત્રી સાથે અનાચાર સેવન ન કરવું એવો નિયમ લેવો તે પર સ્ત્રી જમન વ્રત કહીએ અને પોતાની સ્ત્રીથી સંતોષ રાખવો એવો જે નિયમ તે સ્વદાર સંતોષ વ્રત કહીએ ત્યાં દેવ મનુષ્ય અને તિર્યચ સંબંધી સ્ત્રી સાથે અનાચાર સેવનાનો નિષેધ એટલે એક કરણ અને એક જોગે સોઈ દારાના આકારે

સંલોગ કરવાનો વિષય. પણ મનથી વચનથી અને સ્વપ્નમાં
 ભોગ થાય તેની જયણા. સહેજ અડકવાની જયણા. હાલની
 સ્ત્રી જોડીને બીજી સ્ત્રી સાથે વિવાહ ન કરવો તથા દિવસે છ
 હાર્ય પાળવું. ન પણે તો પ્રમાણ રાખવું. શીળની નવ વાડા
 પાળું. સ્ત્રીઓએ પણ એ જ પ્રમાણે પર પુરૂષનો ત્યાગ સમજ
 વો. એ વ્રતના પાંચ અતિયાર છે તે નીચે લખીએ છીએ.

અપરિગ્રહિયા ઈતર, અણંગ વીવાહ તિવ્વચ્ચણરાગે
 ॥ ચઉથ વચસ્સ ઈઆરે, પઠિકમે દસિયં સવ્વં ॥

૧ અપરિગ્રહિયા એટલે અપરિગ્રહીતા જેને બીજા કોઈ
 એ ગ્રહણ કરી ન હોય અથવા પરણેલી ન હોય તે કુંવારી
 સ્ત્રી, અથવા જેનો સ્વામિ મરણ પામ્યો હોય તે વિધવા તેને
 જોઈ કોઈ મૂર્ખ માણસ વિષયાલિલાપી થઈ ભદ્રક ભાવે એમ
 ધારે કે મેં તો પારકી સ્ત્રીના ત્યાગ કર્યો છે અને આ તો કોઈ
 ની બાયડી કહેવાતી નથી માટે તેની સાથે મળાપ કરવાથી
 મને શું પાપ લાગે એમ ધારી કુંવારી કે રાંડેલીની સાથે ભોગ
 વિલાસ કરે તો પહેલો અતિયાર લાગે. તેમજ શીઝ વ્રતવાળી
 સ્ત્રીને પણ અન્ય પુરૂષનો ત્યાગ છે તે પણ અપરિગ્રહીત પુરૂષ
 કુંવારો કે રાંડેલો હોય તેની સાથે પૂર્વોક્ત વિચાર મનમાં લા
 વીને અનાચાર સેવે તો તે સ્ત્રીને પણ પ્રથમ અતિયાર દૂષણ લાગે.

૨ ઈતર પરિગ્રહીતા એટલે થોડા વખત લગી ભાડું આ
 પીને કોઈ વેશ્યાદિકને રાખે અને અજ્ઞાનપણે એમ વિચારે કે
 મારે તો પારકી બાયડીના ત્યાગ છે અને આને તો મેં પોતાની
 કરીને રાખી છે તો એમાં મને શો દોષ છે એમ ધારી તેની

સાથે ભોગ વિલાસ કરે તો બીજો અતિચાર લાગે. એજ પ્રમાણે વૃત્તધારી સ્ત્રીને પણ જે દિવસે ધણી પાસે જવાનો શો કનો વારો હોય તે દહાડે ધણીને પોતે ભોગવે એમ ધારીને કે પોતાના ભરતારને સેવતાં શું દોષ છે મારે તો અન્ય પુરૂષને ત્યાગ છે પણ એવો વિચાર ન કરે કે આજ તો એ મારી શો કનો ધણી છે. મહારો તો આજ ધણી કને જવાનો વારો નથી. એમ છતાં પણ કપટ કરીને પલિને સેવે તો તે સ્ત્રીને બીજો અતિચાર લાગે.

૩ અનંગ ક્રિડા કામ કુંઠ્ય જાગૃત કરવા સારૂ અધર ચુંબન, આલિંગન, કુચમર્દન, નેત્રના હાવભાવ કટાક્ષાદિ હાંસી પ્રમુખ ઠાઠા મસ્કરી પર સ્ત્રી સાથે કરે. મનમાં એમ ધારે કે મેં તો સોય દોરાના આકારે ભોગનો ત્યાગ કર્યો છે. બીજું કંઈ વ્રત લીધું નથી પણ તે અજ્ઞાની કામ વશ થવાથી એટલો વિચાર ન કરે કે ચેતન તો ખંત્રેમાં ખગડે છે. એનાથી પણ વ્રત વહેલુંજ લાગે છે, મન ચળે છે તથા પોતાની ભાર્યા સાથે ચોરાસી આસન વડે કામ જાગૃત કરે, ભોગ ભોગવે એ આદિ કામ જાગૃત કરવાની ક્રીડા કરે તેને અતિચાર લાગે. તેમજ સ્ત્રી પણ કામાંધ થવાથી અંગૂઠા વડે મુખ વાસ્યા કરે અથવા જૈરે જૈરાં મળી ગુપ્ત સ્થાને અધિકરણ વડે સંચારણ કરે, અને પોતાની ઈચ્છા તૃપ્ત કરે ત્યારે પણ તેને અતિચાર લાગે. કેમકે આવકે તો હરકોઈ ઉપાય વડે કામ સંજ્ઞા ધરાડવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જેવી રીતે કોઈ લોભી વેપારી આખો દિવસ ધંધામાં રોકાયો છે તો વચ્ચે ભૂખ લાગે તો પણ ગળુંગારે નહિ પણ જ્યારે ભૂખ સહન ન થાય ત્યારે હિતાવળો

ઊતાવળો રસોડામાં જઈ ખાઈ લે. પણ સારા માઠા સ્વાદની
 તજવીજ કરે નહિ અને ફરીથી એ ઊઠી કામે વળગે તે પ્ર
 માણે વૃત્તધારી શ્રાવક પર લોકના ધંધામાં મગ્ન રહ્યો છતાં કા
 મનો હિંચ આવે ત્યારે તેને ગણુગારે નહિ તેમ કરતાં પણ અ
 તિવેદોદય થાય ત્યારે ઊતાવળો ઊતાવળો કંઠ્ય રોગ નિવારણ કરે
 અને ફરી પોતાના કામમાં પ્રવર્તે. શ્રધાવંત પુરુષો તો મૈથુન
 સેવાની જગ્યાને જાજરું તુલ્ય માને તો તે કામ વધારવાની ઈ
 ચ્છા કેમ રાખે. વળી સ્ત્રીનાં ઢાંકેલાં અંગ રાગ દ્રષ્ટીએ જુએ
 નહીં, પણ તેને સુગ ઉપજવાનાં સ્થાન જાણી તજ દે તથા
 જો ગામુચી લાવતું પડે તો ચાનિમર્દન કરીને ન લેવું. વળી સ્વ
 પ્રમાં સો સેવન થાય તો તેની જયણા રાખે. કદાચિત એવું
 દુસ્વપ્ન આવે તો શ્રાવક એવી ભાવના ભાવે કે કામ તે મોટું
 શાસ્ત્ર છે, કામ તે મહા વિષ છે, કામ તે નાગ સરીખો છે. કા
 મની ઘણી પ્રાર્થના કરતાં દુર્ગતિયે જાય. ક્ષણ માત્ર મુખ્ય છે,
 ઘણાં કાળ દુઃખ છે નિષ્કારણ મુખકારી જાણે છે. કામ તે સં
 સાર માંહી મોક્ષ પામવામાં શત્રુભુત છે. વળી કામ ભોગ જે
 છે તે અનર્થની ખાણ છે. ઇલાદિક વૈરાગ્ય ભાવના ભાવિને
 મહોડેથી નવકાર મંત્ર ગણી પછી મુઠ્ઠા રહેવું તો ખરાબ સ્વપ્ન
 હોય તે સાઈ સ્વપ્ન થાય, અને ખરાબ સ્વપ્ન આવે નહિ. એમ
 કરતાં છતાં પણ જો કોઈ મોહના બિંદુથી સ્ત્રી સેવનાદિક દુસ્વપ્ન
 આવે તો તરત ઊઠી ઇરિયાં વહિ પડિકમીને એકસો આઠ થા
 સો આસને કાઠિસગ કરે. તેમજ પર સ્ત્રી આશ્રય ગૃહસ્થે શ્રી
 જાની નવવાટા પાળવી તેનાં નામ, ૧. સ્ત્રીની વસ્તિ માંહિ
 ન રહેવું. ૨. સ્ત્રીની કથા ન કરવી. ૩ સ્ત્રીને આસને ન બેસવું.

૪ સ્ત્રીની ઇદ્રિયો ન જોવી. ૫ ભીંતને અંતરે ન રહેવું. ૬ પૂર્વે કરેલી કામ ક્રિડા ન સંભારવી. ૭ ઘણા માદક આહાર કરવો નહિ. ૮ ઘણું ચાંપી ને પેટ ભરી જમવું નહિ. ૯ શરીરની શોભા ન કરવી. એ પ્રમાણે ત્રીજો અનંગ ક્રીડા અતિચાર જાણવો.

૪ વિવાહ કરણ એટલે પારકાં છોકરાંના કન્યાદાન કળની લાલચથી અથવા સ્નેહવશે વિવાહ જોડવો. તે આગલ થઇને નાત જાતમાં સગાંવહાલામાં ભાઈબંધ દાસ્તદારમાં પ્રેરણા કરી વિવાહ કરે કરાવે અને જ્યારે તે વાતની સોડો પ્રશંસા કરે, ત્યારે ખૂબ ખુશી થાય, અને તેમ જોઇને બીજા પણ તેવા કામનાઅર્થી જન હોય તે તેમની પાસે આવી ખુશામત કરે સ્તુતિ કરે ત્યારે પોતે કહો કે અમારે તમારે એક વાસ્તો છે કામ કાજ ફરમાવજો. એમ જગ્યાએ જગ્યાએ વિવાહાદિકનો સંબંધ કરાવવો એ અનર્થનું મૂળ રોપના જેવું છે. તેમ કરવાથી વ્રત શુદ્ધ ન રહે, અને કામ અધિકરણ વધારવામાં સંસાર વધે. આવકતો પોતાના ઘરનું એવું કામ હોયતો પારકાને ભળાવી વેગળે રહે તો વિરતિ થઈ પારકાં વિવાહ જોડાવે તો અતિચાર લાગે. અહિંઆં પોતાના ઘરસંબંધી તથા સગાં સંબંધી જેનાથી છુટાય તેમ નથી તેવાંતો વિવાહ કરવાની જયણા. તેનું પણ પ રિમાણ કરી લે. એમ સ્ત્રી પણ પારકા વિવાહમાં મોડ પ્રમુખ બાંધે અને આગલ થઇને લગ્ન ક્રિયા કરે ત્યારે અતિચાર લાગે. ૫ ત્રીજાનુરાગ એટલે કામ ભોગને વિષે-ત્રીવ્ર અનુરાગ કરવો અત્યંત અભિલાષા કરવી ક્યારે પણ ન મળ્યો હોય એમ માની સ્ત્રીનું મુખ જુએ, કાક્ષા ગુલાદિક સ્તનાદિકનું લાંબા વખત મુંદ્રી સેવન કરે તથા કામની વૃદ્ધિ થાય માટે અશીષ;

માનમ, લાંગ, દુધ, દહિં, ઘી ધાતુની ખાખ, ઔપધિ પાક વિગેરે કામ દિવાવવાની વસ્તુ ખાતી તેથી ચોથો અતિચાર લાગે. કેમકે વ્રત ધારી આવક તો પાપથી બીતો રહેતો હોય તો પણ વેદનો ઉદય તેનાથી સહન ન થાય તેથી સ્વદારા સંતોષાદિ વ્રત ગ્રહણ કરે અને તેટલા મૈથુનમાત્રે કરી વેદની ઉપશાંતિ કરે. અહીંયાં પરસ્ત્રીના ત્યાગીને એ પાંચે અતિચાર હોય અને સ્વદારાસંતોષીને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર હોય અને પહેલા બે અનાચાર છે કેમકે તેથી કરીને વ્રત ભંગ થાય છે.

એમ પરપુરુષ ત્યાગી સ્ત્રીને પણ પાંચે અતિચાર છે અને સ્વપુરુષ સંતોષી સ્ત્રીને પ્રથમના બે અનાચાર છે અને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર છે પણ અનાભોગે ગમન થઇ જાય તો સ્વદારા સંતોષીને પ્રથમના બે પણ અતિચાર રૂપે લાગે એમ તેને પાંચ અતિચાર જાણવા. આ અતિચાર જાણવા પણ આચરવા નહિ.

જો શક્તિવાન હોયતો ખાળપણથી ગાંગેયની પેઠે શુદ્ધશીળ પાળવા ઉદ્યમ કરવો કેમકે તેનાં મોટાં ફળ શાસ્ત્રમાં કહેલાં છે. દેવ, દાનવ, ગાંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, કિત્તર એ સર્વ બ્રહ્મચારી પુરુષને નમસ્કાર કરે છે કેમકે શીળ પાળવું એ દુષ્કર કામ છે એ વ્રત પાળવાથી અખંડ આજ્ઞા, ઇશ્વરપણું, ધણી રિક્તિ, રાજ્ય, કામ ભોગ, કીર્તિ, બળ, સત્સંગ, એટલાંવાંનાં તો સહેજે મળે અને મોક્ષ પણ સહેજ પ્રાપ્ત થાય. કલેપનો કરનાર, લોકને હણનાર, પણ સાવધ યોગથી નિરમ્ભો એવો જે નારદ તે પણ મોક્ષે ગયો તે રૂડા પ્રતાપ શીળતો જાણવો.

વળી અન્યદર્શનીયોમાં કહ્યું છે કે, હે યુધિષ્ઠિર એક રાત્રી શીળ પાળનારને જે ગતિ મળે છે તે ગતિ હજારો યજ્ઞ કરવા

થી નથી મળતી પારદાર ગમન કરનાર આ લોકમાં વધ, બધન પામે, ઊંચા બંધાય, નાક છેદાય, દરિદ્રી થાય, પરલોકમાં તીખા કંટકનું આલીંગન થાય, નરકમાં દુઃસહ પેદના સહે, ગયા ભવોમાં કુશીલ શેવ્યાં હોયતો ઇન્દ્રિય છેદ, નપુંસકપણું, કુરૂપપણું, દુર્ભાગી પણું, ભગંદર, ભોગ તરંડ, રડાપણું, વાંઝી યાપણું, વિષકન્યાપણું વિગેરે પ્રાપ્ત થાય તેમજ જે પુરૂષ દેવ દ્રવ્ય ભક્ષણ કરે, પરસ્ત્રી ગમન કરે તે જીવ સાતવાર સાતમી નરકે જાય. વળી પરસ્ત્રી સેવન કરવાથી એકવીસ વાર નરકમાં પડે માટે ધર્મી પુરૂષે તેથી દૂર રહેવું. પરસ્ત્રીની અભિલાષા માત્ર કરવાથીજ રાવણ તથા ગર્દભિલ રાજા આલોક તથા પરલોકમાં મોટા અનર્થને પામ્યા. તો સાક્ષાત ભોગવવાથી તો અનેક સંકટો પામે તેમાંતો નવામજશી. માટે ઉત્તમ પુરૂષે પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો. વળી અવસરે પોતાની સ્ત્રી વિષે શીલ અંગીકાર કરવું. જે હુમેશાં શીયલ પાળી ન શકાયતો પર્વ દિવસે તથા તીર્થેકર દેવના કલ્યાણકર્તા દિવસે, અઠાઈના દિવસે, તો પાળવુંજ. ખારતિથિ, દશતિથિ અથવા પાંચતિથિ કુશીલ વર્જવું બાકીના દિવસોમાં પણ દહાડેતો વ્રત પાળવું સહેલાઈથી અને તેમ જ માટે તેમ કરવામાં પ્રમાદ ન કરવો અને રાત્રીએ પણ એક બે વાર ની ગણત્રી રાખવી. કેમકે પુરૂષ ભોગને નથી છાંડતો પણ ભોગતો પુરૂષને છાંડેજ. અને કુશીળ ભોગવતાં સૂક્ષ્મ નવ લાખ જીવોની હિંસા થાય છે એવું જાણી ભોગનો ત્યાગ કરવો. વળી હુમણાં પણ દિવ્યાદિકને વિષે તથા ધીજ કરવાને વિષે વિશુદ્ધ શીળનો મહિમા જોઈએ છીએ માટે બાહ્યાવસ્થામાં જે સર્વ થી બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરવા અશક્ત હોયતો સુદર્શન શેઠની

પેરે પોતાની સ્ત્રીને વિષે સંતોષ કરવો એવો પણ શીળવંત પ્રાણી બ્રહ્મચારી બરાબર સમજવો. તે સુદર્શન શેઠ કોણ હતા અને કેવી રીતે શીળ પાડ્યું તેમની કથા નીચે મુજબ છે.

સુદર્શનશેઠ.

મોક્ષ મુખને આપનાર એવું જે શુદ્ધ શીળ અને સમક્ષિત, તેને પાળનાર લબ્ય પ્રાણીઓ, સુદર્શન શેઠની પેઠે અદ્વૈતકાળ માં મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે.

જંબૂદ્વીપના દક્ષિણ ભાગના આભૂષણ રૂપ એવા ભરત ખંડમાં ત્ર્યંબાપુરી નામે નગરી છે. ત્યાં રણસિંહ રાજાનો પુત્ર દધિ વાહન ન્યાયમાર્ગે પ્રજાનું પ્રાંતન કરતો હતો. તેણે રાત્રાવેષ સોંધીને અલયાદેવી નામે રાણીને પરણી હતી. ત્યાં અર્હદાસ નામનો અનુભવજ્ઞ ધન સમૃદ્ધિએ યુક્ત એવો એક વ્યવહારી વસંતો હતો. તેને અર્હદાસી નામે પત્ની હતી. બન્ને જણ શ્રી જિનેશ્વરનો પ્રરૂપેલ ધર્મ પાળતાં હતાં.

એકદા અર્હદાસીની કુક્ષિએ કોઈ ગુણવાન જીવ અવતર્યો. સદા જિન પૂજમાં રક્ત અને શુદ્ધ સમક્ષિત પાળવામાં તત્પર એવી તે સ્ત્રીએ અનુક્રમે શુભ દિવસે પુત્ર રતનને પ્રસવ્યો. સ્વર્ગ ન વર્ગને શેઠે સન્માન દેધને યાચકોને નાનાવિધ દાન આપ્યાં, ને પુત્રનું સુદર્શન એવું નામ પાડ્યું. અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામતા તે સુદર્શને ધર્મ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો. કહ્યું છે કે, રૂપધોવનથી શોભતો હોય, ઉત્તમ કુળમાં જન્મેલો હોય, છતાં પણ વિદ્યાવિના નો ભાણસ રૂપાળો પણ મુગંધ રહિત કેમુદાનો પ્રલની પેડે શોભતો નથી. વળી પંડિત પુરૂષમાં સર્વ ગુણો હોય છે; તે મુખ

માણસમાં સર્વ દાપ જ હોય છે; તો હજારો મુર્ખ એકલા કરીએ
તોય પણ તેમનામાંથી બુદ્ધિશાળી પુરૂષ નહિ બની શકે.

ત્યારપછી સુદર્શનના પિતાએ તેને મનોરમા નામની એક
પ્રેમીની પુત્રી મહાઉત્સવ પૂર્વક પરણાવી. તેની સાથે સંસાર સુખ
ભોગવતો તે સમક્ષિત વ્રત પાળતો હતો. કારણ કે, એ સમક્ષિત
એવો બીજા વક્ષનું મૂળ છે, પુણ્યરૂપી નગરનું દ્વાર છે, મોક્ષ
રૂપી મહેલની પીઠ છે અને વળી સર્વ સંપત્તિનું નિધાન છે. જે
મ સમુદ્ર રત્નોત્તો ભંડાર છે, તેમ તે સમક્ષિત સર્વ સદ્ગુણોત્તો ભં
ડાર છે, ચારિત્ર રૂપી ધનનું ખાત્ર છે; તો તેના સમક્ષિતની કોણ
પ્રશંસા ન કરે? એવામાં તો પુત્રને ધરતો ભાર ધારણ કરવાને
ચોગ્ય બાણીને, પિતાએ દીક્ષા લીધી. પિતા કરતાં અધિક ગુણ
વાળો હોવાથી તે તો રાજાનો વિશેષ કરીને માનીતો થયો. જે
મ જળના કુંભથી ઉત્પન્ન થએલા અગસ્ત્ય, કુંભસરખા માપ
વાળા સમુદ્રને પી ગયા; તેવી રીતે વળતે પુત્ર પણ પોતાના
ચરિત્રથી પિતા કરતાં ચઢી બંધ છે.

હવે તેજ ગામમાં કપિલ નામનો રાજાનો પુરોહિત હતો
તેની સાથે સુદર્શનને મૈત્રી થઈ. તે કપિલ બહુ વખત સુદર્શનને
ત્યાં રહેતો, તેથી તેની સ્ત્રી કપિલાએ પૂછ્યું. “હે સ્વામિ!
આપ હમણાં ક્યાં રહો છો?” પતિએ કહ્યું: “હું મારા મિત્ર
સુદર્શનને ત્યાં રહેતો થકો ગાછી કંઈ છું. શી તેની વાત કંઈ?
તે રૂપમાં કામદેવ સમાન છે, વાણીમાં બૃહસ્પતિ જેવો છે;
બુદ્ધિમાં બુદ્ધ જેવો, તેજમાં સૂર્ય જેવો, શીતળતામાં ચંદ્ર જે
વો, કર્મ છેદનમાં મંગળ જેવો, જ્ઞાનમાં શુક જેવો અને કુર્કર્મના
મંદપણને લીધે શનિ જેવો છે. વધારે શું કહું? એક શીળગુણે

કરીને જ તે સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે. તેને વિદ્યાતાએ સર્વ ગુણમય કહ્યો છે.” ભર્તારના મુખથી મુદર્શનની આવી સ્તુતિ સાંભળીને કપિલા તેની અનુરાગિણી થઈને કહ્યું કે-હાસ્યથી, હાવભાવથી, મદથી, લજ્જાથી, અને ત્રાંસુ જોઈને અર્ધ કટાક્ષ ફેંકવાથી, વળી વચનથી, ધર્મથી, કહાલુંથી અને લીલાથી સ્ત્રીઓ જેવું એકે પાશ બંધન નથી. તે ઉપરથી તે મુદર્શનની સાથે સંગમ ઇચ્છવા લાગી. એકદા તેના ભર્તાર કપિજ, કંઈ કાર્યને અર્થે બહાર ગામ ગયો. તે તે વખતનો લાગ સાધી, જાંઠું બહાનું કાઢી મુદર્શન શેઠને ઘર ગઈ ને તેને કહેવા લાગી. ‘આપેના મિત્રને તાવ આવ્યો છે તેથી તે આપને બોલાવે છે અને તે માટેજ હું આપને બોલાવવાને આવીશું માટે આપ વિલંબ કર્યા વિના ચાલો.” મુદર્શને કહ્યું “મને ખબર નહોતી તેથી ઠીક થયું કે તમે બોલાવવા આવ્યા.” પછી તે સર્વ કાર્ય ત્યજીને મિત્રને ઘર ગયો. તે ઘરમાં પેઠા કે દુરત કપિજાએ બારણાં બંધ કર્યા. ઘરની અંદર ગયા પછી કપિલા બોલી. “હુ સ્વામિ ! હું બહુ કાળથી આપના સંગમ ઇચ્છતી હતી તો હવે આ શરીર અને આ શર્યા આપને સ્વાધીન છે; સ્વેચ્છાએ ભોગ ભોગવો.” પણ તેણી એ જ્યારે એમ બોલ્યું કે, તે માનતો નથી ત્યારે તે પોતાના શરીરથી તેના સ્પર્શ કરવા લાગી. પરંતુ મુદર્શનને તો જરા પંચ મનોવિકાર થયો નહીં. તેણે તેણીને કહ્યું. “અરે ! તને કોણે બૂલાવી ? હું તો નપુંસક છું, ત્યારે તે વાત કોઈને પણ કહેવી નહીં.” તેણીએ પણ પછી કહ્યું. “તમારે પણ આ મહાઈ દુશ્વરિત્ર કોઈને જણાવવું નહી.” એમ કહીને તેણીએ તેને છોડી દીધો. ઘર આવીને મુદર્શન શેઠે અલિંગ્ય હ કર્યો કે “હવેથી કદિ

પણ મહારે જેમ તેમ કોઇને ત્યાં જવું નહીં.”

એકદા રાજા વસંત સમય આવ્યો જાણીને મહા ઐશ્વર્યસહિત ઉદ્યાનમાં ક્રીડા કરવા નીકળ્યો. મહારાણી અભયા દેવી પાવાહનમાં બેસીને કપિલા સહિત ત્યાં આવી. મનોરમા પણ પૂતનાના છએ પુત્રોને લઇને વસંત શાભા જોવા માટે ચાલી, અને સુદર્શન પણ તેજ ઉદ્યાનમાં એ પ્રમાણે આવ્યો. ત્યાં મનોરમાને અને તેના છ પુત્રોને જોઇને કપિલાએ મહારાણી અભયાદેવીને પૂછ્યું “આ કોની સ્ત્રી છે? અને આ પુત્રો પણ કોના છે? અભયાદેવીએ કહ્યું. “એ સ્ત્રી તથા પુત્રો સુદર્શન શેઠના છે.” ત્યારે કપિલાએ કહ્યું. “જ્યારે મેં તેની પરિક્ષા કરી, ત્યારે તે કહે કે હું તો નપુંસક છું.” તે સાંભળીને અભયાએ કપિલાને કહ્યું. “એતો તેણે તને છેતરી.” કપિલાએ કહ્યું. એ ખરું પરંતુ તહારી ચતુરાઈની પણ ત્યારે ખબર પડે કે, જ્યારે તું એની સાથે ક્રીડા કરે.” રાણીએ કહ્યું “ત્યારે જ હું અભયા ખરી કે, જ્યારે હું એને વશ કરું.”

એકદા રાણીની સખી પંડિતાએ તેણીને પૂછ્યું. “હે સખિ! ત્યારે શું ચિંતા છે?” તે ઉપરથી રાણીએ પોતાનું વૃત્તાંત યથાસ્થિત કહી બતાવ્યું. ત્યારે પંડિતાએ કહ્યું. “કદાપિ મેં શિખર ચળશે, પણ એ સુદર્શન શેઠ કદી ડગશે નહીં એને પર સ્ત્રી બહેન તુલ્ય છે.” ત્યારે છેવટે રાણીએ તેનાં દર્શન કરાવવાનું પંડિતાને કહ્યું; ને તે વાતની પંડિતાએ હા કહી કે, “પર્વને દિવસે એને હું કપટ કરીને અહિં લાવીશ.”

એવામાં કૌમુદી મહોત્સવ આવ્યો. તે સમયે રાજાએ પડહ વજડાવ્યો. તેથી તેનું અંતઃપુર તથા બીજા સર્વ લોક મહોત્સવ

કરવા નગરની બહાર આવ્યા; પણ અભયારાણી માથું દુખવાતું
 બહાતું બતાવીને મહેલમાં જ રહી. પાછળ સુદર્શન શેઠ પણ રા
 જની આજ્ઞા થવાથી દેવમંદિરમાં જઈ કાઉત્સગગધ્યાને રહ્યો. પે
 લી પડિતા દાસીએ હવે ચુકિત કરી કે, એક યજ્ઞની પ્રતિમાને
 વાહનમાં બેસારીને દેવ મંદિરે લઈ ગઈ, તે પાછી વળતી વખતે
 કાઉત્સગગધ્યાને રહેલા શેઠને તે રથમાં બેસારીને મહેલમાં લાવી
 એટલે અભયારાણીએ કહ્યું. હે સુદર્શન! મારી સાથે ભોગ ભો
 ગવ.” એમ તે વારંવાર કહેવા લાગી; પણ સુદર્શન કંઈ બોલ્યો
 નહીં. ત્યારે ઉપર તેણીએ કહ્યું. “જે તું મહાઈ વચન નહિ માન્ય
 કરે તો હું તારા પ્રાણ લઈશ.” છતાં પણ શેઠ તેણીનું વચન
 અંગીકાર કર્યું નહિ, તેથી રાણીએ મહોરે સ્વરે બુમ પાડી કે “અરે
 કોઈ આવો! આ કુટુંબમાં મહાઈ શીળભંગ કરવા આવ્યો છે!”
 એટલે રાજપુરુષો દાડી આવ્યા ને શ્રેષ્ઠીને રાજ પાસે લઈ
 ગયા. રાજાએ તેને પૂછવા માંડ્યું પણ પૌપંધને ભંગ થશે એવા
 ભયથી તેણે કંઈ ઉત્તર આપ્યો નહીં. તે ઉપરથી કોઈ ભરાદ
 રાજાએ તેને શૂળી ઉપર લઈ જવાની આજ્ઞા કરી. તે ઉપરથી
 રાજપુરુષો તેને ગામમાં ફેરવીને સ્મશાન ભૂમિ પ્રત્યે લઈ ગયા.
 અહિં મનોરમા પોતાના સ્વામીનાથની આવી દશા જાણીને વિ
 ચારવા લાગી “મહારો ભત્રીયો એમ કદાપિ કરે નહી.” એમ
 કહીને તે પણ કાંધોત્સર્ગે રહી. તે એમ કહીને કે, “ન્યારે મહ
 રા ભત્રીયરતું વિગ્ર નાશ થશે, ત્યારે જ હું કાંધોત્સર્ગ પાળીશ.”
 સ્મશાન ભૂમિમાં સુદર્શન શેઠને શૂળી ઉપર આરોપ્યા કે
 દુરતજ શાસન દેવતાએ શૂળીનું સુવર્ણનું સિંહાસન કરી ન
 ય્યું! તે સાંભળીને રાજા ત્યાં આવ્યો. શ્રેષ્ઠીને સિંહાસન ઉપર

એકલો જોઈ તે ચમત્કાર પામ્યો. એટલે શાસન દેવીએ કહ્યું,
 “જે કોઈ આ સુદર્શન શ્રેષ્ઠીનું અશુભ ચિંતવશે, તેના હું પ્રા
 નુ લઘ્વ કરાવું કે એતો મહા શીળવાન છે.” પછી સુદર્શન
 શેઠને મહા ઉત્સવ પૂર્વક ઘેર લઈ ગયા. તેને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયો
 તેથી તેણે સંયમ ગ્રહણ કર્યો. સર્વ કર્મ ક્ષય કરી કેવળ જ્ઞાન
 પ્રાપ્ત કર્યું. ને પોતાના શીળના માહાત્મ્યથી તે અંતે મોક્ષ ગા
 મી થયા. મતોરમા પણ અનુક્રમે સંયમ ગ્રહણ કરી કર્મને
 હણી મોક્ષ સુખ પામી. ઇતિ.

સ્થૂળજ્ઞની કથા.

સંતોષ રૂપી ઐશ્વર્યના વાંછક એવા પુરૂષો રાજ્યને પસંદ
 કરતા નથી તથા શીળમાં દ્રઢ તે સ્ત્રીઓના હાવ ભાવથી ચળતા
 નથી જેવી રીતે કે, સ્થૂળભદ્રે મંત્રીની પદ્વી ત્યજી દઇને સંયમ
 અંગીકાર કર્યો અને કોશ્યાએ ચળાવવા અનેક ઉપસર્ગ કર્યા
 પણ તલમાત્ર ડગ્યા નહીં.

પાટલી પુત્ર નગરને વિષે નવમો નંદ રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને કટ્ટપ વંશનો શકટાળ નામે મંત્રી હતો. તેને લક્ષ્મીવતી નામની સ્ત્રી, સ્થૂળભદ્ર અને શ્રીયક નામના બે પુત્રો તથા સાત પુત્રીઓ હતી. (આ-સંબંધ શ્રીયકની કથાથી જાણી લેવો.) શકટાળ મંત્રી દેવગત થયા પછી નંદ રાજાએ રિવાજ પ્રમાણે તેના પુત્ર શ્રીયકને પ્રધાન પદ્વી લેવાનું કહ્યું. તેણે કહ્યું
 “ મહારો મહોટો ભાઈ સ્થૂળભદ્ર છે. તે કોશ્યા ગણિકાને ઘેર બેઠા વર્ષ થયાં રહે છે, તેને બોલાવીને એ પદ્વી આપો ” તે ઉપરથી રાજાએ સેવકોને મોકલીને તેને બોલાવ્યો. તે આવીને

ખમત કરીને ઉભો રહ્યો. રાજાએ તેને સન્માન પૂર્વક કહ્યું.
 “ તહારો પિતા મૃત્યુ પામ્યો છે, માટે એ પદ કમપ્રમાણે તું
 હણ કર. ” સ્થૂળભદ્રે રાજાને કહ્યું. “ આપતું કહેવું પ્રમાણ
 કરે છું, પણ વિચાર કરીને ગ્રહણ કરીશ. ” એમ કહીને તે
 અશોકવનમાં ગયો. ત્યાં જઈને વિચારવા લાગ્યો. “ જો એ પદ
 હું ગ્રહણ કરીશ તો હું પરવશ થઈશ, પરંતુ તેમ કરવાથી એ
 મ પણ થશે કે, તેમના વિચાર પ્રમાણે નહિ. અનુસરું તો તે
 રૂઢ થઈ ગાણ પણ લે. માટેજ કહ્યું છે કે-કરિદ્ર, રોગી, મૂર્ખ,
 કાસદ અને નિત્ય સેવક એ પાંચે જણ જીવતા છતાં મૃત્યુ પા
 મેલા જેવા સમજવા. ખરેખરા સુખી તો તેજ જાણ કે, જેઓ
 ભોગ વિલાસને ત્યજીને મુક્તિ મુખને દેનાર એવું સંયમ અંગી
 કાર કરે છે. ”

આવો વિચાર કરી લોચ કરીને મુખ વશિકા અને રજો
 હરણ સહિત તેણે રાજા પાસે જઈ ધર્મ લાલ કહ્યો. રાજાએ
 “ કિંમ્ આલોચિતમ્ ? શું વિચાર કર્યો ? ” સ્થૂળભદ્રે એવો
 અર્થ કર્યો કે, “ કેમ લોચ કર્યો ? ” અને એવું સમજીને તેણે
 ઉત્તર આપ્યો કે, “ હા જી, મેં “ લોચિતમ્ ” લોચ કર્યો. એ
 વ્યાપારે મારે સર્વું. મહારે એ મુદ્રા વ્યાપાર નહિ જોઈએ; કા
 રણ કે, વ્યાર પાંચ મુદ્રા વાળો છે. જેમકે હાથને વિષે મુ
 દ્રા, મુખે મુદ્રા, ખત્રે પગે જે મુદ્રા અને ત્યાર પછી ઘરને વિષે
 પણ મુદ્રા, એ પ્રમાણે વ્યાપાર પાંચ મુદ્રા વાળો છે. ” એમ
 કહીને ધર્મ લાલ દઇ તેમણે શ્રી સંભૂતિ વિજય આચાર્ય પાસે
 જઈને સર્વ સાવચ વ્યાપારના ત્યાગ રૂપી દીક્ષા ગ્રંહણ કરી.
 પાછળ રાજાએ શ્રીયકને મંત્રી પદ આપ્યું. તેણે પણ સ્થૂળભ

ક્રના ત્રિયોગથી પીડાતી કોશ્યા વેશ્યાને બોધ પમાડીને શોક
કિતરાવ્યો. હવે સ્થૂળભદ્ર મુનિ ગુરના ચરણની સેવા કરતા
તપશ્ચર્યાદિ કરતા કરતા અભ્યાસ કરવા લાગ્યા એકવાર વર્ષ
રૂઠુ શરૂ થયા પહેલાં ત્રણ શિષ્યોએ સભૂતિ વિજય ગુર પાસે
આવીને એવો અભિપ્રાય લીધો-એકે કહ્યું કે, “હું ચારે મહિ
ના સિંહની ગુફા પાસે કાચોતસર્ગે રહીશ.” બીજાએ કહ્યું કે,
“હું સર્પના બિડ પાસે ચાર મહિના સુધી કાચોતસર્ગે રહી
શ.” ત્રીજાએ કહ્યું કે, “હું કુવાના ભારવટિયા ઉપર કાચો
તસર્ગે રહી ચોમાસુ નિર્ગમન કરીશ.” તે વખતે સ્થૂળભદ્રે
આવીને કહ્યું, “હું ભગવાન? હું કોશ્યા ગણિકાની ચિત્ર શા
ળાને વિષે ખરસ ભોજન લેતો છતો ચોમાસુ પૂર્ણ કરીશ.”
ગુરુએ સર્વને કહ્યું, “સૌ પોતપોતાના વાંછિત સ્થાનકે જાઓ,
પણ ત્યાં તમારે ધર્મને વિષે તત્પરજ રહેવું.”

પછી પેલા ત્રણ શિષ્યો પોતપોતાને ઇચ્છેલે સ્થાનકે જ
ઇતે રહ્યા. સ્થૂળભદ્ર પણ ગુરુને નમીને કોશ્યા વેશ્યાને ઘેર ગ
યા. ત્યાં તો તેમને જોઇને તે તુરંતજ અંજળિ જોડીને ઉભી
થઇને તેમને સન્માન પૂર્વક કહેવા લાગી, “પધારો સ્વામિ પ
ધારો. આદેશ હોય તે કરમાવો. આપને જે રૂચે તે કરવાને
દાસી તૈયાર છું.” સ્થૂળભદ્રે કહ્યું, “તને ધર્મનો લાભ થાઓ.
તહારી ચિત્રશાળા મને ચોમાસુ રહેવાને અર્પણ કર (સોંપ).
એટલે સજ કરાવીને તેણીએ તેમને સોંપી. કોશ્યાની રજા લઈ
તેમાં તે રહ્યા. વેશ્યાએ વિચાર્યું કે, “મુકુમાર રહેવાળા એ કે
માર વ્રતભાર નહિ સહન કરી શકવાથી અહિં પાછા આવ્યા
છ. લજ્જાને લીધે તે હમણાં કંઈ નહિ બોલે, અનુક્રમે બોલશે

અને મને લક્ષ્મી આપશે, એને હું ક્ષણ વારમાં ચાતુર્ય અને શૃંગાર રસ રૂપી સમુદ્રમાં ડૂબાવીશ.

એમ કહીને તે વેશ્યા બાકણ, સંખાકણ અને સંખાનેય એ ત્રણ પ્રકારના ધાન્યથી તથા દુધ, કહિં, ઘી, કાંઈ, છાશ, અને મધ એ છ રસોથી, તથા મૂળ, કંદ, ઈશુ રસ, લતા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ એ છ પ્રકારના શાકથી મુનિને જમાડવા લાગી. તેમના જમી રહ્યા પછી પડી રહેલું ભોજન તે જમતી. પછી તે વેશ્યા અનેક મનોર્થાદિક કરતી હંસહ ભૂકૃદિ રૂપ બાણને હલાવતી મુનિની પાસે આવતી, તો પણ તેણીની બહારની સ્થિતિ કે, બહારનું રૂપ જોઈને તે રક્ત થયા નહિ; તેમ તેણીની અંતરંગની મલિન સ્થિતિ જોઈને તે વિરક્ત પણ થયા નહીં! વેશ્યા તેમને મોહ પમાડવાને જે જે આદર કરવા લાગી, તે તે નિષ્ક્રાંત થવા લાગ્યા; કારણ કે આકાશમાં ચિત્રની રચના અને જળને વિષે દીપક એ કદી બને નહીં.

આમ તે કોશ્યા નિત્ય નિત્ય તેને ક્ષોભ પમાડવાને નવીન નવીન શોભા કરે, પણ સ્થૂળભદ્ર મુનિ ધ્યાન રૂપી રસધી ડૂબ્યા નહીં. ઊલટું તેણીના ઉપસર્ગથી તેમનું ધ્યાન વધારે વધારે દીપવા લાગ્યું; કે જેવી રીતે યુષ્કળ પ્રહાર વાગવાથી વીર પુરુષનું સત્ત્વ વધારે ને વધારે પ્રકાશે. પછી પ્રથમ હાવ ભાવ બતાવીને તેમના ચરણમાં પડીને તેણીએ ભોગ મુખાદિકને વિષે પૂર્વની પેઠે તેમને મનાવવા માંડ્યા. ત્યારે સ્થૂળભદ્ર મુનિ બોલ્યા. “હું કોશ્યા! આ જીવે બહુ ભોગ ભોગવ્યા છે, પરંતુ તૃપ્તિ પામ્યા નથી. કહું છે કે-કામ ભોગ શલ્ય છે, કામ ભોગ વિષ છે અને કામ ભોગ આસી વિષ (સર્પની દાઢમાં રહેલા

ઝર) જેવા છે. તે કામ ભોગ ભોગવ્યા નથી પરંતુ તેની પ્રાર્થના કરવાથી ઝરલે તેની ઈચ્છા કરવાથી પણ જીવો દુર્ગતિમાં જાય છે. વળી ચેતના રહિત વસ્તુને વિષે પણ રાગ છે તે, દ્રેષને પોષવાને અર્થેજ છે. કારણ કે, મજામાં રંગ છે તો તેને બહુ ખંડાવું પડે છે ને અત્યંત તાપ સહન કરવો પડે છે. વળી મૃતિકા જેવા એકેન્દ્રિય જીવને પણ રંગના દાષને લીધે વિષ્ટાનું નાંખવું, તથા પૃથ્વીથી પીલાવાનું સહન કરવું પડે છે અને વિષય તો ફક્ત કાયર પુરૂષનેજ વિવેક કરે છે, પણ ઉત્તમ પુરૂષને નહીં. જેમ કે, તંતુ છે તે મચ્છરને બાંધી શકે છે, પણ હસ્તિને બાંધી શકતો નથી. વળી મૈથુન સંજ્ઞામાં આરૂઢ થયેલો જીવ, નવ લાખ સૂક્ષ્મ જીવોને હણે છે. એમ આગમમાં કહ્યું છે. આટે તે મૈથુન જીવોની પહેલી હિંસા છે.” સ્થૂળભદ્રે કહેલાં આવાં ઉપદેશ વચનથી કોશ્યા વેશ્યાએ પોતાનો કુળાચાર ધર્મ છોડીને શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કર્યો. ‘પૂર્ણ ભાગ્ય વિના કુમાર્ગ ત્યજી શકાતો નથી. જે સ્ત્રી પુરૂષો સન્માર્ગ ગામી હોય છે, તેજ મોક્ષ લક્ષ્મીના ભોક્તા થાય છે.” સ્થૂળભદ્ર મુનિએ આ પ્રમાણે ઇન્દ્રિયો ઉપર જીત મેળવી. તે જોઈને કોશ્યાએ પણ એમ અભિગ્રહ કર્યો કે, “રાજા પ્રસન્ન થઈને જે પુરૂષને મહારી પાસે મોકલે, તે પુરૂષ શિવાય બીજા બધા હવે મહારે ભાઈ સમાન છે.”

ચોમાસુ પૂર્ણ થયે સ્થૂળભદ્ર ગુરુ સમીપે આવ્યા. બીજા ત્રણ શિષ્યો પણ પોત પોતાનો અભિગ્રહ પૂર્ણ થયે ત્યાં આવ્યા તે ત્રણને જોઈને ગુરુએ કહ્યું “અહો! તમે દુષ્કર કર્યું છે!” પણ સ્થૂળભદ્રને તેમણે ઉઠીને એમ કહ્યું કે, “અહો! તમે અતિ

દુબ્ધર કંઈ છે !!!” તે ઉપરથી તે ત્રણે મુનિઓ વિચારવા લાગ્યા.
 “આપણે સામાન્ય કુળમાં જન્મેલા છીએ અને આ સ્થૂળભદ્ર
 તો શક્ટાળ મંત્રીનો પુત્ર ખરો ને! તેથી ગુરુએ એને એ પ્રમા
 òળે અંતિ દુબ્ધરકારક એમ કહ્યું. છ રસના આહારના ભોગવના
 રાની તેમણે પ્રશંસા કરી. ખત્રીસ લક્ષણવાળા વલયથી કોરયા
 વેશ્યાને વિષે આસક્તિ પામેલા સ્થૂળભદ્રે વ્રતનું આચરણ કરી
 ને વિશ્વને જીતનાર એવા કામને, યોધરૂપી શસ્ત્રથી મારીને
 ગુરુના પ્રસાદથી “આ દુબ્ધર કારક કંઈ” એવું પદ મળવ્યું.
 પેલા ત્રણ દુબ્ધર કારક મુનિઓ વળી કહેવા લાગ્યા કે, “ગુરુ
 ને પણ કોઈક અધિક છે, ને કોઈ ઓછા છે! માટે હવે આપણે
 આવતા ચોમાસામાં દુબ્ધર-દુબ્ધર કારક થઈશું.” એવો નિશ્ચય
 કરીને તે ત્રણે મહા કષ્ટે આઠ મહિના કાઢ્યા.

હવે ચોમાસુ આવ્યું ત્યારે સિંહ ગુફામાં રહેલા મુનિએ
 આચાર્યને કહ્યું. “હું સ્થૂળભદ્રે કંઈ તેમ કરીશ.” ગુરુએ કહ્યું.
 “હું મહાનુભાવ! સ્થૂળભદ્રે જે કંઈ છે, તે કોઈ નહીં કરી
 શકે!” તારે વળી સ્થૂળભદ્રનો વાદ શો? સૂર્યવિના બીજો દિવ
 સ ન કરી શકે, ચંદ્ર વિના બીજો કોણ અમૃત ઝરે? પાણી વિના
 બીજો કોણ ધાન્ય નિપજાવે? અને ચક્રવર્તિ શિંવાય બીજો કોણ
 છ ખંડ સાધી શકે? માટે તે આવો અભિગ્રહ કર્યો છે, તે તા
 રે પૂર્વનું પુણ્ય પણ નાશ કરશે.”

સંભૂતિ વિજય આચાર્યે આ પ્રમાણે બહુ નિષેધ
 કર્યો, છતાં તે નહિ માની તે મુનિ કોરયાના આવાસ પ્રત્યે
 આવ્યો ત્યાં તેણે તેણીની ચિત્રશાળા માંગી જે તેણીએ આપી.
 કોરયાએ જાણ્યું કે, સ્થૂળભદ્ર ઉપર વાદને લીધે તે અહિં

આવ્યા છે; તે ઉપરથી તેણીએ તેમને છ રસ યુક્ત આહાર જમા
ડ્યો. પછી ઉત્તત સ્તની એવી તે વેશ્યા શૃંગાર, હાવભાવવિગેરે
વિલાસ કરતી મુનિ પાસે આવી ઉભી. તેને જોઈને મુનિ ક્ષોભ
પામ્યા કહ્યું છે કે-સારા અવયવે યુક્ત એવી સ્ત્રીને દેખીને કોણ
ન પડે? અગ્નિએ કોણ ન બળે? લક્ષ્મીથી કોણ ન મોહ પામે?
અને વિધાતાને વશ કોણ ન થાય?

હવે કામાતુર અને ભોગની વાંછાવાળા મુનિને જોઈને વેશ્યા
એ કહ્યું “અમારે દ્રવ્ય જોઈએ દ્રવ્યવિના કંઈ આવા ભોગ
ભોગવી શકે નહીં.” તે ઉપરથી કામાતુર સાધુ બોલ્યા. “મહા
રી પાસે હાલ કંઈ નથી, પછી હું આપીશ.” હવે તો વેશ્યા
તેમને પ્રતિબોધ પમાડવાને બોલી. “જો ભોગની વાંછા હોય
તો નેપાળદેશને વિષે જાઓ, ત્યાંના રાજા સાધુઓને લક્ષમૂલ્ય
વાળી રત્ન કંબળ આપે છે. તે લઈ આવો ને પછી તમારું
ધન્યજીત કરો.”

કામાતુર મુનિ તો ચોમાસું છતાં પણ નેપાળ દેશમાં ગયા
ત્યાંથી રત્ન કંબળ લઈને પાછા વળ્યા, રસ્તામાં પશ્ચિપતિનો
પોપટ બોલ્યો “લક્ષ જાય છે.” એ સાંભળીને પશ્ચિપતિએ
જાણ્યું કે સાધુ પાસે લક્ષ મુલ્યની વસ્તુ છે. તે ઉપરથી કંબળ
લઈ લીધી. તેથી સાધુને ફરી નેપાળ જવું પડ્યું. રૂપ બદલવું
પડ્યું.” એમ કરીને ફરી રત્ન કંબળ લાવ્યા, તેને વાંસની
પોલો નળીમાં સંતાડીને લાવ્યા. પોપટ એ ત્રણ વાર બોલ્યો.
“લક્ષ જાય છે” પણ પશ્ચિપતિને જડી નહીં. તેથી મહા ક્રોધે
સાધુજી તે લઈને વેશ્યા પાસે આવ્યા. તે તેણીને આપી. વેશ્યા
એ સ્નાન કરીને તેના વડે શરીર લૂહિને તે ઘરની બાળને વિષે

ફેંકી દીધી! સાધુએ કહ્યું. અરે કોશ્યા! આ મહામૂલ્યવાળી રત્ન કંબળ અત્યંત કષ્ટે પ્રાપ્ત કરી છે, તેને તું કેમ ખાળમાં ફેંકી દે છે? ” વેશ્યાએ કહ્યું. “અરે સુખ સાધુ! એનો શો શોચ કરે છે? આ મહાકષ્ટે ઉપાર્જન કરેલો મનુષ્ય અવતાર, વળી તે પણ શુદ્ધ ચારિત્ર યુક્ત તેને મહારા મળ મૂત્ર સહિત એવાં શરીરમાં ફેંકી દેતાં કેમ શોક થતો નથી? ” આ સાંભળીને મુનિને કામ રાગ વિષ સમાન થઇ પડ્યો. એટલે વેશ્યાએ વૈરાગ્ય પમાડ્યો છે જે ન એવા મુનિ બોલ્યા. “ હુ સુખની દેનારી! હું મહા મોહબળ માં પડ્યો, તેને તારા જેવી વેશ્યાએ ચતુરાઈ યુક્ત પ્રપંચ કરી ને ઉદ્ધર્યો છે. આ જે અતિચાર મને લાગ્યો છે તે આજોવીને હું પાપ રહિત થઇશ. હવે હું ગુરૂ પાસે જઈશું. તને હમેશાં ધર્મ લાલ થાઓ. ” કોશ્યાએ કહ્યું. “ હુ પ્રભો! બ્રહ્મચારી એવા આપને પણ મેં પ્રતિબોધવાને અર્થે જે આશાતના કરી હોય, તે તમે ક્ષમા કરજો. ”

હવે સ્થૂળલદ્રમુનિની સ્તુતી કરે છે. પર્વતની ગુફામાં કે, માણસો વિનાના વનમાં વાસ કરીને તો હજારો જણ ઇન્દ્રિયો વશ રાખી શકે, પરંતુ અતિ મનોહર એવી હવેલીઓમાં સ્ત્રી જનની સમીપે રહીને ઇન્દ્રિયો ઉપર નિગ્રહ રાખનાર તો શકે ટાળ પુત્ર સ્થૂળલદ્ર એક જ છે! કે, જે અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યા છતાં દાહ્યો નહીં; ખગ્નના અથ લોગને પામ્યા છતાં પણ છેદાયો નહીં; કાળા સર્પના ધરમાં રહ્યા છતાં દંશ પામ્યા નહીં; અને કાળજતા ધરમાં રહ્યા છતાં પણ જેને કાઢ માત્ર લાગ્યો નહીં! સદા રાગવતી અને અનુસરનારી એવી વેશ્યાનો સંગ છતાં; છ રમ યુક્ત લોગન મળતાં છતાં, ઉત્તમ સ્થળ, મનોહર શરીર,

તથા નવ યૌવનનો સમાગમ છતાં અને ચોમાસાનો કામોત્પાદક કાળ છતાં આ પ્રમાણે સઘળું વિરૂદ્ધ છતાં પણ જે મહાપુરૂષ કામદેવ ઉપર જીત મેળવી, તે સ્ત્રીને પ્રબોધ પમાડવામાં કુશળ એવા સ્થૂળભદ્રને નમસ્કાર થાઓ.

પછી વેશ્યાને ધર્મ લાભ કહીને સિંહગુફાવાસીમુની ગુરૂ પાસે આવ્યા. ત્યાં ગુરૂએ કહ્યું. “મહાનુભાગ. મહારા નિષેધ છતાં પણ તું ત્યાં ગયો; મેં કહ્યું હતું કે, સ્થૂળભદ્રે કંઈ તે કોઈ કરી શકશે નહીં. સ્થૂળભદ્ર સમાત કોઈ નથી.” હે કામદેવ! આ સ્ત્રીઓ તહારાં મુખ્ય શસ્ત્ર છે. વળી વસંત, કોયલ, પંચમ રાગ અને ચંદ્ર પ્રમુખ તહારા મુખ્ય વીરો છે. હરિ, શિવ, બ્રહ્મા વિગેરે તહારા સેવકો છે, છતાં એ ખેદ યુક્ત છે કે તું આવા એક મુનિથી પણ આશા લંગ થઈને હણાયો! વળી હે રતિપતિ મદન! આ સ્થૂળભદ્ર મુનિને, નંદિષેણ, રથનેમિ મુનીશ્વર અને આર્દ્ર કુમાર તુલ્ય ગણ્યા; પણ તે ન જાણ્યું કે, એતો નેમિનાથ, જંબૂસ્વામિ અને સુદર્શન શેઠની પેઠે ચોથા અઘને તને રણક્ષેત્ર ને વિષેજ હણશે. વળી સ્થૂળભદ્ર અને નેમિનાથ એ બન્નેને સરખાવીએ તો, અમે તો સ્થૂળભદ્રને જ ઉત્તમ વીર માની શું; કારણ કે, નેમિનાથે તો ગિરનાર પર્વત ઉપર ચઢીને મોહને જીત્યો, પણ સ્થૂળભદ્રેતો મોહના જ કિલ્લામાં પ્રવેશ કરીને તે મોહને જીત્યો. વળી અસ્થિર મનવાળા પુરૂષો જ સ્ત્રીના વિભ્રમોથી મોહ પામે છે, પણ સ્થૂળભદ્ર જેવા વીર પુરૂષો એવા એવા સંકટને વિષે પણ મોહ પામતા નથી. જેમ કે, પાપાણુ ચૂર્ણ થઈ શકે, લોહ અગ્નિને વિષે બળી શકે. પરંતુ વૈદ્યમણિ અગ્નિથી તપતાં છતાં પણ વિકૃતિ પામતો નથી.

હવે નંદ રાજાએ કોશ્યા વેશ્યાના ચરિત્ર સ્વરૂપને જાણીને એક કુશળ સૂથારને તે વેશ્યા સોંપી. અર્થાત્ તે સૂથારને તે વેશ્યાને ઘર ભાડેલો. તે સૂથાર ત્યાં ગયો. ત્યાં વિષય રહિત એવી વેશ્યા, તે સૂથારને પ્રતિબોધ પમાડવાને કહેવા લાગી. “સ્થૂળભદ્ર વિના બીજે કોઈ પુરૂષ ધર્મવાન કે કુશળ દેખાતો નથી.” તે ઉપરથી સ્થૂળભદ્રની પ્રશંસાને નહિ સહન કરી શકવાથી, તે સૂથારે પોતાની કળા દેખાડવાં માટે શય્યામાં બેઠાં બેઠાં જ એક તીરથી આંખાની એક લુંબને ચીંધી. પછી અર્ધ ચંદ્રાકાર બાણથી તે લુંબનેજ છેદીને મૂળ સહિત તે લુંબને લઇને વેશ્યાના હાથમાં આપી ! એમ કરીને તેણે વેશ્યાને કહ્યું કે, જોયું મહાર્ વિજ્ઞાન ?”

એ ઉપરથી કોશ્યાએ તેના મદ ઉતારવાને સર્પવના ઢગલા ઉપર સોય મૂકી તે ઉપર પુષ્પ મુકીને તેના ઉપર નૃત્ય કરવાં માંડ્યું; પરંતુ સર્પવ, સોય કે, પુષ્પકિંચિત્ પણ હાલ્યાં નહી ! વેશ્યાની કળાથી સંતુષ્ટ થઈ સૂથારે આદર સહિત કહ્યું. “તને હું શું કહું ? હું ખરેખર તારો દાસ છું.” ત્યારે વેશ્યા બોલી. “મેં ક્યું એ કંઈ એકે કળા નથી, એતો પ્રાણીઓને પૂર્વના અભ્યાસથી જાતિ સિદ્ધ જ છે. કહું કે-માછલાં પાણીમાં તરે છે, પક્ષીઓ આકાશમાં ઉડે છે, અને દેવતાઓ ત્રણે જગતમાં ફરે છે. તે તેમને પ્રકૃતિથી જ સિદ્ધ છે. કંઈ આશ્ચર્ય યુક્ત નથી. માટે તે જે લુંબ આણી, તે અભ્યાસને લીધેજ. મેં જે નૃત્ય ક્યું તે પણ અભ્યાસથીજ; માટે મેં અને તે જે ક્યું એ કંઈ દુબકર નથી; પરંતુ ભોગથીજ ઉન્નવળ છે શરીર જેતું એવા અને ભોગમાં જ ઉછરેલા એવા સ્થૂળભદ્રે જે નહિ જાતિસિદ્ધ કે,

નહિ અભ્યાસિત એવું ક્યું તેજ દુષ્કર કહેવાય. તેજ આશ્ચર્ય કર્તા કહેવાય કે, જે સ્થળભદ્રે ક્યું! મહારી સાથે બાર વર્ષ સુધી ભોગ ભોગવ્યા હતા, તેણે આવીને મહારી ચિત્ર શાળામાં રહી ને છ રસનો આહાર લેતાં છતાં પણ અખંડ વ્રત પાવ્યું! ” વળી વેશ્યા સૂથારને કહેવા લાગી, “ એ પ્રમદા રૂપી વનમાં નહિ ગુચવાતાં મહાર નીકળી આવ્યો, માટે એણેજ દુષ્કર કાર્ય ક્યું. ”

આવું આવું વેશ્યાએ કહ્યું, ત્યારે સૂથારે “ સ્થૂળભદ્રે કોણ? ” એમ પૂછ્યા ઉપરથી તેણીએ ઉત્તર આપ્યો, “ શકટાળ મંત્રીનો પુત્ર. ” ત્યારે તો સૂથારે કહ્યું, “ એવા પુરૂષનો તો હું દાસાનુદાસ છું. ” એમ કહીને વૈરાગ્ય પામવાથી ભૂપતિની રજા લઈને તેણે ગુરૂની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી.

હવે એકદા બાર વર્ષ સુધી દુકાળ પડ્યો, તે વખતે સાધુઓનો સંઘ સમુદ્ર વાટે શ્રી ગુરૂની પાસે આવ્યો. આવો વિવિષમ સમય થવાથી સાધુઓ ક્રુધાથી પીડાતા હોવાથી ભણતા ગણતા બંધ થયા. તેથી સૌ સિદ્ધાંતો વિસરી ગયા.

તે ઉપરથી પાટલી પુત્ર નગરમાં સંઘ મળ્યો. ત્યાં જોને જે જે સુત્ર આવડતાં હતાં તે તે એકઠાં કરીને અગ્નીઆર અંગ પૂર્ણ કર્યાં. ત્યારપછી શ્રી સંઘે બારમા દષ્ટિવાદ અંગ માટે એ સાધુઓને શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી પાસે મોકલ્યા. તેમને પ્રણામ કરીને સાધુઓએ કહ્યું, “ તમને ગુરૂ મહારાજ પાટલી પુત્ર નગરમાં બોલાવે છે. ” ભદ્રબાહુ સ્વામી બોલ્યા, “ હમણાં મેં મહાપ્રાણ નામનું ધ્યાન આરંભ્યું છે, માટે મહારાથી ત્યાં હમણાં આવી શકાયો નહીં. ” સાધુઓએ પાછા આવીને તે પ્રમાણે કહ્યું. “ તે ઉપરથી ગુરૂએ અને શ્રી સંઘે ફરીથી એ શિષ્યને ત્યાં મોકલ્યો. ”

લાવ્યા. તેમણે ભદ્રાહુસ્વામીને પૂછ્યું “જે સંઘની આજ્ઞા પ્રમાણે ન વર્તે તેને ચો દંડ કરવો !” શ્રીભદ્રાહુસ્વામીએ ઉત્તર આપ્યો તેને શ્રીસંઘની બહાર મૂકવો ” ત્યારે શિષ્યોએ તેમને કહ્યું. “આ વચનથી તો તમેજ સંઘની બહાર થયા.” ત્યારે ભદ્રાહુ મુનિ બોલ્યા, “મહારે સંઘનો આદેશ પ્રમાણ છે. હમણાં હું એ મહાપ્રાણ ધ્યાનમાં છું, તેથી મહારે નવરાશ નથી તોપણ હું તે સાધુઓને સાત વાચનાં દહશ. એક વાચના ગોચરીએથી આવીને આપીશ, બીજી મધ્યાને આપીશ, ત્રીજી બહારની ભૂમિથી પાછાં આવીને, ચોથી સંધ્યા સમયે અને ત્રણ વાચના પ્રતિક્રમણ વખતે આપીશ, એમ કરવાથી શ્રી સંઘતું તેમજ મહાકે દાર્પ પણ થશે.”

આ સાંભળી તેમને નમીને બન્ને સાધુ પાછા વળ્યા. આવીને સંઘને સર્વ વાત કહી. તેથી હર્ષ પામીને શ્રીસંઘ સ્થૂળ ભદ્ર પ્રમુખ પાંચસે સાધુને દ્રષ્ટિવાદ શીખવાને આક્રમ્યા. તેઓ તો ત્યાં જઈ ભણતા ભણતા ઉદ્વેગ પામી થોડું થોડું શીખી સૌ સૌ પોતપોતાને સ્થાનકે જતા રહ્યા; કેટલા સ્થૂળભદ્ર એકલા રહ્યા. ત્યારે સ્થૂળભદ્રને પણ મન લંગ લોધને ગુરુએ પૂછ્યું. “કેમ જોદ પામે છે?” ઉત્તર મળ્યો કે, “અદ્ય વાચના આ પોછો-તેથી મને તૃપ્તિ થતી નથી.” ગુરુએ કહ્યું. “ફિકર ન કર. મહાકે ધ્યાન લગભગ પૂર્ણ થવા આવ્યું છે; મોટે એ સમાપ્ત થશે કે, તુરત તને સંતોષ થશે ત્યાં સુધી પાઠ આપીશ.” ધ્યાન પૂર્ણ થયે ગુરુએ સ્થૂળભદ્રને વાચના આપવા માંડી. એ દલે સ્થૂળભદ્ર બુદ્ધિવંત હોવાથી જે

હવે શ્રીયક પણ સંભૂતિ વિજયનો ધર્મોપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી દીક્ષા લેવાને આતુર થયો એટલે તેની સાથે બહેનો પણ દીક્ષા લેવાને તત્પર થઈ. તે એમ કહીને કે, “સંયમલક્ષ્મી અહણુ કર્યાવિના સંસારનો પાર પામવાનાં નથી.” એ ઉપરથી શ્રીયકે પોતાના પુત્ર શ્રીધરને સંત્રી પદે સ્થપાવી રાજાની આજ્ઞા લઈ સાથે બહેનોની સાથે દીક્ષા અંગીકાર કરી. શ્રી સંભૂતિ વિજયની પાસે તે સર્વે ભણતાં ગણતાં તપશ્ચર્યા કરતાં વિહાર કરવા લાગ્યા.

એકદા શ્રી પર્યૂષણ પર્વ આવ્યાં, ત્યારે શ્રીયકની બહેનો તેને કહેવા લાગી, “હે ભાઈ! આજે વાર્ષિકપર્વ દિવસ છે, માટે આજ તો પચ્ચખખાણુ કર; કારણ કે, આવા પર્વને દિવસે દાન, પુણ્ય, તપ કરવાથી અનંત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. કહું છું કે-જે પ્રાણી એકાગ્રચિત્તે જિન શાસનની પૂજા પ્રભાવનામાં વૃદ્ધિ કરવા તત્પર રહે અને એકવીશ વખત કલ્પ સૂત્ર સાંભળે, તે શીઘ્રપણે ભવસાગર તરી જાય. બહેનોનું આવું કહેવું જોઈને શ્રીયકે પોરશી કરી. ત્યાર પછી તેણે સાઢપોરશીનું પચ્ચખખાણુ કર્યું. પછી પુરિમઢનું, પછી અવઢ પોરશીનું એમ અનુક્રમે ઉપવાસ કર્યો. આખો દિવસ મહોત્સવમાં નિર્ગમન કર્યો; પણ રાત્રિ તો મહા દુઃખદાર્ઢ થઈ પડી ! એટલે જેને પંચ પર મેષ્ટિનમસ્કારનું સ્મરણ કરાવ્યું છે એવો તે અતે મૃત્યુ પામી પરલોકે ગયો.

ભાઈએ કાળ કર્યો તેથી ચક્ષુ સાધ્વી દુઃખથી ખેદ પામી શ્રી સંધની આગળ કહેવા લાગી. મેં બહુ અવિચારી કાર્ય કર્યું. તેથી મહારા ભાઈએ કાળ કર્યો. એ પાપથી હું કેમ છુટીશ ?

મેં સાધુનો ધાત કર્યો, તેથી મહારે નરક ગતિમાં જવું પડશે. માટે હવે હું આત્મધાત કરીશ” શ્રી સંઘે કહ્યું. “એમાં તમારો દોષ નથી. એ તો તમે હિત બુદ્ધિએ એને ઉપવાસ કરાવ્યો. તમને પુણ્ય થશે અને તમારા ભાઈને પણ સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થયું છે.” યજ્ઞાએ કહ્યું. “પણ તે વાત જિનેશ્વર કહે તોજ હું સત્યમાનું.” એટલે શ્રી સંઘે કાચોત્સર્ગ કર્યો. તેથી શાસન દેવીએ યજ્ઞાસાધ્વી ને ધીમેથી ઉપાડીને શ્રી સીમંધરસ્વામી પાસે જઈ મૂકી તેણી એ નમસ્કાર કરી પોતાના સંદેહ પુછ્યા, ત્યારે અર્હત ભગવાને કહ્યું. “એમાં તમારો દોષ નથી. શ્રીયક બહુ કર્મોનો ક્ષય કરીને પહેલે દેવલોકે ગયો છે. ત્યાંથી તે મુક્તિ પામશે.” ત્યાં શ્રી સીમંધરસ્વામીએ ધર્મોપદેશ રૂપ ચાર ચૂળિકા આપી. તે તેણી એ ચારે ધારી લીધી.

હવે પોતાનો સંશય નિવારણ થયો એટલે તે જિનેશ્વરને વંદન કરી શાસન દેવીની સહાયથી પોતાને સ્થાનકે આવી ચારે ચૂળિકા તેણીએ શ્રીસંઘને આપી. પછી યજ્ઞા સંઘ સહિત ધર્મ કાર્ય કરવા લાગી.

હવે એકદા તે સાતે જહોનો પોતાના ભાઈ સ્થૂળભદ્રને વંદન કરવા ગઈ. વનને વિષે શ્રી ગુરૂપાદ સંભૂતિ વિજય આચાર્યને નમીને પૂછ્યું. “હું સ્વામિન! અમારો ભાઈ ક્યાં છે?” ગુરૂએ કહ્યું. “આગળ જાઓ અશોક વૃક્ષ આવશે. તેની પાસે તે એકાંતે સજ્જાય કરતો હશે.” જહોનો ત્યાં ગઈ, તો પોતાના ભાઈની જગ્યાએ તેમણે સિંહને દીઠો તે જોઈ ભય પામીને તે ઓ પાછી આવતી રહી. આવીને ગુરૂને કહ્યું. “અમારા ભાઈને સિંહ ભક્ષણ કરી ગયો છે; કારણ કે, ત્યાં તે નથી. ફક્ત

એક સિંહુ છે. ” આચાર્યે કહ્યું, “ જોદ ન કરો. તમારો ભાઈ
કુશળ વિદ્યમાન છે. ફરી જાઓ અને વંદન કરો. ” યજ્ઞાદિ
સર્વ બહેનો સાધ્વીઓ ત્યાં ફરી ગઈને સ્થૂળભદ્રને વાંધા. તે
ઓએ ત્યાં ચમત્કાર પામીને પૂછ્યું. એટલે સ્થૂળભદ્રે “ એ
સિંહુતું રૂપ મેં વિકૂર્ણું હતું ” એમ કહ્યું. એ વાત સાધ્વીઓ
એ જઈને સંભૂતિવિજય આચાર્યને કહી.

હવે સ્થૂળભદ્ર સજ્જાય કરીને ગુરુની પાસે વાચના લેવા
આવ્યા. ગુરુએ કહ્યું. “ હું તને હવે વાચના નહિ આપું. તું અ
ચોગ્ય છે. તેં સિંહુતું સ્વરૂપ કર્યું, તો બીજાની શીવાત? કાળના
આહુત્યથી હવે આગળ વિદ્યા પચશે નહીં. મારે મુપાત્રને વિદ્યા
આપવી, કુપાત્રને ન આપવી. જેવી રીતે કાચા ઘડાને વિષે નાં
ખેલું પાણી તે ઘડાનેજ વિનાશ પમાડે છે, તેવી રીતે સિદ્ધાંતનો
રહસ્ય પણ આધારનો વિનાશ કરે છે. ” તે ઉપરથી સ્થૂળભદ્રે શ્રી
ગુરુ પાદને પ્રણામોને પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગી. “ હું હવે
પછી એવો અપરાધ નહિ કરું ” પણ ગુરુએતો વાચના આપવાની
ના પાડી ત્યારે શ્રી સંઘે મળીને કહ્યું. “ હું સ્વામિન્ ! ત્યારે તમે
બીજા દશ પૂર્વધારી સાધુઓને વાચના આપો. ” ગુરુએ ઉત્તર
આપ્યો કે, “ સ્થૂળભદ્ર જેવાને પણ આ જ્ઞાનતું અશુભ થયું,
ત્યારે બીજાઓને તો તે ક્યાંથીજ પચશે ? કારણ કે, આ કાળ
જ દુષ્કલ છે. ” શ્રીસંઘે કહ્યું. “ એમ કરવાથી તો સર્વ પૂર્વનો
વિચ્છેદ થશે અને તેનું પાપ આપને લાગશે. ત્યારે ગુરુએ કહ્યું.
“ જો સ્થૂળભદ્ર હવે પછી બીજા સાધુઓને છઠ્ઠાં ચાર પૂર્વ
ન શીખવે, તો હું એને તેનો પાઠ આપું. ” શ્રી સંઘે કહ્યું. “ આ

પે કહું તેમ થશેજ ” પછી ગુરૂએ સ્થૂળભદ્રને છેલ્લાં ચાર પૂર્વ મૂળથી શીખવ્યાં પણ અર્થ શીખવ્યાં નહીં.

હવે સ્થૂળભદ્ર એકલા ચૌદે પૂર્વના ધારણદ્વાર પૃથ્વીમાં વિચરતા તપશ્ચર્યા કરતા અનેક ભવ્ય છવેને પ્રતિબોધ કરતા કાળ ધર્મ પામી પહેલે દેવલોકે ગયા.

સીતાની કથા.

જે સ્ત્રી પુરૂષો નિરંતર શીળ વ્રત પાળે છે તેઓ ત્રણ ભુવનને વિષે સીતાની પેઠે પ્રશંસા પામે છે.

મિથિલા નગરીને વિષે હરિવંશના વાસુકિ નામના રાજાની વિપુલા નામે રાણીની કુખથી જન્મેલો જનક નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને વિદિહા નામની સ્ત્રી હતી. એકલા વિદિહાએ પુત્ર પુત્રીના સુંદર યુગલને જન્મ આપ્યો. તે વખતે સૌધર્મ દેવલોકે થકી પિંગળ નામે દેવ ત્યાં આવીને પૂર્વ ભવના વૈરને લીધે તે યુગલમાંથી પુત્રને લઈને જતો રહ્યો. જતાં જતાં તેને માર્ગમાં દયા આવી તેથી તેને કુંડળાદિ ભૂષણો પહેરાવી વૈતાલ્ય પર્વતના વનને વિષે મૂકી પોતે પોતાને સ્થાનકે ગયા. તે વખતે તે પર્વત ઉપર આવેલા રથનુપુર નગરનો સ્વામી ચંદ્રગતિ વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો. તેણે પેલા બાળકને જોઈ તે સોઈ જઈ પોતાની પ્રિયા પુષ્પવતીને આપ્યો. પછી નગરને વિષે તેણે રાણી ગુપ્ત ગર્ભા હતી, તેણીને “પુત્ર પ્રસવ્યો છે,” એમ વાત પ્રગટ કરીને પુત્રનો જન્મોત્સવ કર્યો; ને ભામંડળનું ચિન્હ દેખવા ઉપરથી તેનું ભામંડળ કુમાર એવું નામ પાડ્યું.

અનુક્રમે ચંદ્રગતિના અત્યંત લાડમાં ઉછરતો એ બાળ યૌવન વય પામ્યો.

અહિં પાછળ મિથિલા નગરીને વિષે જનક, રાજપુત્રને નહિ જોવાથી બહુજ દુઃખી થયો. પણ છેવટે શોક ત્યજી દીધો; તે પુત્રીનું નામ સીતા એવું પાડ્યું. આ પુત્રી સાતાઅ અનુક્રમે યૌવનાવસ્થા પ્રાપ્ત કરી સ્ત્રીની સર્વ કળાને અભ્યાસ કર્યો. એ જોઈ પિતા જનક તેને અર્થે વર શોધવાની ચિંતામાં પડ્યો. દીકરીનો બાપ સર્વથા દુઃખીજ હોય છે. કહ્યું છે કે-એના જન્મ સમયે પણ શોક, વૃદ્ધિ પામે તેમ (વર શોધવાની) ચિંતા અને તેણીને પરણાવતાં પણ દંડ આપવો પડે. એવામાં મલેચ્છ લોકો દૈત્યની પેઠે જનક રાજાને હણવા આવ્યા. તે ઉપરથી તેણે પોતાના અિત્ર દશરથ ભૂપતિને એ વાત જણાવી. એટલે શુ વરાજ રામે પિતાની આજ્ઞા લઇને ત્યાં જઈ યુદ્ધમાં સર્વ મલેચ્છ ઉપર વિજય મેળવ્યો. તે ઉપરથી જનક રાજાએ હર્ષ પામી રામને મહોત્સવ સહિત પોતાના નગરમાં આણ્યો. ને તે પોતાની પુત્રી સીતાને તેને આપવા તત્પર થયો. આ અવસરે પીળા કેશવાળાને હસ્તને વિષે છત્ર ધારણ કરનાર એવા નારદ મુનિ ત્યાં આવ્યા. તેમનું ભયાનક રૂપ જોઇને સીતા ભય પામી નાસવા લાગી; તેણીની દાસીઓએ પણ કોળાહળ કરી મુક્યો. તે સાંભળી રાજસેવકોએ આવી નારદ રૂપીને કંઠે ઝાલીને ધરથી બહાર કાઢી મૂક્યા. આમ થવાથી રૂપિ કોપાયમાન થયા ને સીતાની એક સરસ છબિ આળેખીને તેણે તે ચંદ્રગતિ વિદ્યાધરના પુત્ર ભામંડળને બતાવી. એ છબિ “ પોતાની જાહેનની છે ” એમ ન જાણનારો કુમાર તો એ જોઇને કામ વિવહલ થયો.

ને અદ્ય જળમાં રહેલા માછલાની સ્થિતિને પામ્યો ચંદ્રગતિ
 એ એવામાં પોતાના સુતના ઉદ્દેગનું કારણ જાણી લઈ, અપણ
 ગતિ નામનો દૂત મોકલીને જનક રાજ પાસે સીતાનું માંગું કર્યું.
 જનકે પ્રીતિ સહિત કહ્યું, “મેં પૂર્વે આ મહેારી પુત્રીને
 દશરથ રાજના કુમાર રામને આપવાને ધારી મુક્યું છે; તો પણ
 હવે એમ કંઈ હું કે, જે દેવતાથી અધિષ્ઠિત એવાં વજ્રવર્ત ના
 મના એ ધનુષ્યને ઉપાડીને એના ઉપર પણ્છ ચઢાવશે તેને
 સાતા વરશે.” એમ કહીને તેણે સ્વયંવર મંડપ રચાવ્યો ને એ
 એ ધનુષ્યને સ્વયંવર મંડપમાં મૂકીને અનેક રાજાઓને તેડાવ્યા.
 હવે પેલા અપણ ગતિ દૂતે પોતાના રાજને જનકે કહેવ
 રાવ્યું હતું, તે પ્રમાણે કહ્યું. એટલે તે પોતાના પુત્રને લઈને ત્યાં
 આવ્યો. દશરથ પણ પોતાના પુત્રો સહિત સ્વયંવર ઉપર આ
 વી પહોંચ્યો. બીજા પણ અનેક રાજાઓ અને વિદ્યાધરો ત્યાં
 આવ્યા. એટલે સીતા પણ ઉત્તમ વસ્ત્રાલંકાર પહેરી આવીને
 મંડપની શોભામાં વૃદ્ધિ કરવા લાગી. અંગ વંગ પ્રમુખ દેશોના
 રાજપુત્રોએ ધનુષ્યને પણ્છ ચઢાવવાને વૃથા પ્રયાસ કર્યો; તેઓ
 તો તેને તેના સ્થાનથી ચલાવી પણ રાખ્યા નહિ. પણ દશરથ
 પુત્ર રામે ઊભા થઈ લીલા માત્રમાં એક ધનુષ્ય ઉપાડ્યું ને
 તેના ઉપર પણ્છ ચઢાવી કે તુરંતજ જાનકી (સીતા)એ તેના
 કંઠમાં વરમાળા આરોપણ કરી. એજ પ્રમાણે લક્ષ્મણે બીજા
 ધનુષ્યને ઊપાડીને તેના ઉપર પણ્છ ચઢાવી. એટલે વિદ્યાધરો
 એ પ્રસન્ન થઈને પોતાની અઢાર કન્યાઓ તેને આપી.
 ભરતને પણ તે વખતે કનક ભૂપતિએ પોતાની ભદ્રા નામની
 પુત્રી આપી.

પછી દશરથ રાજા પોતાના પુત્રોને પરજ્ઞાવીને પોતાને ન ગરે પાછો આવ્યો, પણ ભામંડળને તો પોતાની ઇચ્છા પુર્ણ નહિ થવાથી દુઃખ વરતો પિતા સાથે આવતો હતો, તેવામાં આકાશવાણી થઈ કે, “હે ભામંડળ ! ખેદ ન કર; આ સીતા ત્હારી બહેન છે અને જનક રાજા ત્હારા પિતા છે. ત્હારું તો કોઈ દેવે હરણ કર્યું હતું તેથી તું ચંદ્રગતિના હાથમાં આવી પડ્યો છે.” એ સાંભળી ભામંડળ સીતાને બહેન બાણી તથા જનકને તાત બાણી હર્ષ પામી તેમને મળ્યો; બહેન સીતાની ક્ષમા માગી અને પિતા જનક રાજાની રજા લેઈ ચંદ્રગતિ સહિત પોતાને નગરે ગયો.

રામ હવે સીતા સાથે ઉત્તમ ભોગવિલાસ ભોગવે છે, એ વામાં દશરથને, પોતે પૂર્વે કેંકેયીને આપેલા વચનને અનુસારે ભરતને રાજ્ય આપવું પડ્યું; પછી પોતે સત્યભૂતિ આચાર્યની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને રામચંદ્રને વનવાસ ગ્રહણ કરવાને આ દેશ ક્યો. એટલે શ્રી રામ, લક્ષ્મણ અને સીતા સહિત વનમાં ગયા. અનુક્રમે કંડકારણ્યને વિષે રાવણે સીતાનું હરણ કર્યું. તે ઉપરથી રામે યુદ્ધ કરી તેમાં રાવણને હણીને સીતાને પાછી આણી, ને પોતે પોતાનું રાજ્ય મેળવ્યું. (આ વૃત્તાંત પ્રસિદ્ધ હોવાથી વિસ્તાર સહિત કહ્યો નથી.) પછી રાજ્ય ઉપર એસી રામે ભામંડળને દેશ બહેંચી આપ્યા.

એવે સમયે સીતાએ ગર્ભ ધારણ કર્યો તેણીને ઉત્તમ પ્રકારના દોહદ ઉત્પન્ન થયા, તે સર્વ રામે પૂર્યા. એકદા સીતાનું દક્ષિણ નેત્ર ફરક્યું. તે જોઈ તેણીએ તે રામને કહ્યું, રામે કહ્યું, “એ દુનિમિત્ત છે. કારણ કે, પુર્વ સૂરિઓ કહી ગયા છે કે,

પુરુષનું દક્ષિણ (જમણું) અંગ ફરકે અને સીતું વામ (ડાબું)
અંગ ફરકે તો તે શ્રેષ્ઠ છે; બાકી અનિષ્ઠ છે. માટે હું ભદ્રે ! તું
જિનાસયને વિષે દીપમાળા રચાવે તથા દીન લોકોને દાન આ-
પ, ” સીતાએ પતિએ કહેલું સર્વ કર્યું. હવે લોકો આવીને રામ
ને કહેવા લાગ્યા. “ હે દેવ ! માણસો એમ કહે છે કે, કામાતુર
એવા રાવણે જેણીને છ છ મહિના સુધી પોતાના આવાસને વિષે
રાખી, એવી સીતાને સતી કેમ કહેવાય ? હે દેવ ! પાણીમાં
જેમ તેલનું ખિંદુ પ્રસરી જાય છે, તેવી રીતે આ યુક્તિ વાળો
લોકાપવાદ સર્વત્ર પ્રસરી રહ્યો છે. માટે એ અસત્ય હોય નહીં.”
“આવો લોકાપવાદ સારો નહીં.” એમ જાણી રામ અદ્ય
સમય બોટ્યા વિના રહ્યા. પછી તે કહેવા લાગ્યા. “ તમે કહ્યું
તે ખરું કહ્યું છે; હું કોઈ પણ સ્ત્રીનું આવું અકાર્ય સહન કરી
શકતો નથી. ” એમ કહી તેણે તેમને વિસર્જન કર્યા.

એકદા કાઠ્ઠસ્થ રામ રાત્રી સમયે નગરચર્યાએ ફરતો એક
ઝાચીના ઘર પાસે ઉભો રહ્યો. તે વખતે ઝાચીએ બહારથી
બહુ વારે પાછી આવેલી પોતાની સ્ત્રીને પાટુ મારીને કહ્યું.
“ તું અત્યાર સુધી ક્યાં ગઈ હતી ? પેલીએ ઉત્તર આપ્યો. તમે
તો બહુ લસા જણાઓ છો ! રામ જેવાથી પણ અધિક !! રામે
તો રાવણને ઘેરથી પણ પાછી આવેલી સીતાને શુદ્ધ માની !
અને તમે તો હું એકદક્ષણ પણ ઊંજળે અન્યત્ર રહ્યું તે ખમી
શકતો નથી ? તેનું શું કારણ ? ” ઝાચીએ તે ઉપરથી કહ્યું
“ તે રામનો સ્ત્રીને આધીન છે, હું તેવો નથી; તો કેમ સહન કરું ”
એ સાંભળી રામે વિચાર્યું. “ સ્ત્રીને આધીન એવા મને
ધિકાર છે ! પછી ત્યાંથી જઈ તેણે લક્ષ્મણ સાથે શુભ વાતચિત

માં કહ્યું. “લોકો સીતાને અસતી ગણે છે.” પણ લક્ષ્મણે કહ્યું. “આપ લોકોના કહેવા માનથી સીતાનો ત્યાગ કરશો નહીં, કારણ કે તેઓ પારકા દોષ કહેવામાં બહુ રસિક હોય છે, પણ જે લોકો સ્વભાવથીજ એ પ્રમાણે પારકાદોષ ગાવામાં બહુ રસિક હોય તેમને તો મહાત્મા એવા રાજાઓએ શિક્ષા દેવી નેમ્યે અથવા તો ઉવેળી મૂકવા નેમ્યે.” રામે કહ્યું. “ભાઈ લક્ષ્મણ; તું કહે છે તે સત્ય છે તો પણ લોક વિરુદ્ધ કાર્ય નિરંતર ત્યજવું.” લક્ષ્મણે નિષેધ્યા છતાં પણ અતે રામે પોતાના સેનાનીને બોલાવીને કહ્યું. “તું સીતાને વનમાં મુકી આવ. એણીને સમ્મેત શિખર તીર્થે જવાનો દોહદો ઉત્પન્ન થયો છે માટે ગંગાને સામે તીરે મુકીને આવજે.” એ ઉપરથી “જે વી આજ્ઞા” એમ કહીને સેનાની સીતા પાસે ગયો ને કહેવા લાગ્યો.

“હું સ્વામિની! હું આપને મહારાજા રામના આદેશથી સમ્મેત શિખર તીર્થે લઈ જવા આવ્યો છું માટે આપ આ રથમાં બિરાજમાન થાઓ,” એમ કહીને સીતાને રથને વિષે બે સારી તે એક ભયાનક અરણ્યને વિષે લઈ ગયો. ત્યાં તેણીને કહ્યું. “હું સ્વામિની! તમારા પતિએ તમને અહિં ત્યજી જવાનું મને કહ્યું છે. મને વિકાર છે, પણ હું કિંકરજન શું કરું? સ્વામિનો આદેશ એટલો દુષ્કર છતાં પણ કરવો પડે છે.” એ સાંભળીને તો સીતાને મૂઠાં આવી; તે રથમાંથી પડી ગઈ કેટલીક વારે મૂઠાં પાછી વળી એટલે તે વિલાપ કરતી કરતી રામને ઉદ્દેશીને કહેવા લાગી. “હું સ્વામિ? જો આપને લોક પચાદનો ભય હતો તો આપે ત્યાં લોકોની સમક્ષજ મહારી પર

ક્ષા કેમ ન કરાવી ? એમ કહ્યું હોત તો તે કુંજને ઉચિત હતું; પણ આતો તમે નિર્દય જનોને વિષે અંધણી ગણાણા. કારણ કે, તમે તમારી ગર્ભવતી પ્રીયાને વનને વિષે એકલા મૂકી. તો પણ હું તો પતિને લેશ પણ વિદ્રકારી નહિં થાઉં. રામ અને લક્ષ્મણ ચિરકાળ પર્યંત જયશાળી વર્તેા.”

આ પ્રમાણે સીતાએ સેનાની પાસે રામને સંદેસો માકલ્યો અને તેને પણ વિસર્જન કર્યો. તેની ચક્ષુઓ પણ આંશુથી ભર્યાઈ ગઈ; તેમાંથી આંસુ ખરવા લાગ્યાં; એમ તે સીતાને મૂકી ને પાછો વળ્યો.

હવે જનકી પાછળ પોતાના કર્મનો દાપ કાઢતી અહિં તહિં ભ્રમવા લાગી. એવામાં ત્યાં વજ્રજંઘ નામનો પુંડરિકપુરનો રાજા આવી ચઢ્યો. તે તેણીને જાહેન સમાન ગણી પોતાના નગરને વિષે લઈ ગયો. એવામાં સેનાની પાછો જઈ રામને મળી સીતાએ કહેવરાવેલાં વચનો રામને કહેવા લાગ્યો. તે સાંભળી દીન બની જઈ સીતાનો વિયોગ ન સહન કરી શકી તેણીને પાછી લઈ આવવાને રામ પોતે જાતે સેનાનીની સાથે વનમાં આવ્યા. ત્યાં બહુ શોધ કરી પણ જનકી તેમને જાડી નહીં. એ દલે રામે ધાર્યું કે, “કોઈ વ્યાધિ કે એવાં બીજાં કૂર પ્રાણીએ તેણીનું લક્ષણ કરી નાંખ્યું. હવે એમ કહી ઘેર જઈ અંત ક્રિયા કરી. પછી તે સીતાને સીતાનાજ ધ્યાનમાં કાળ વહન કરવા લાગ્યા.

અહિં વજ્રજંઘ રાજાને ત્યાં રહેલી સીતાને પ્રસવ થયો. તેણે એ પુત્રને જન્મ આપ્યો. જન્મોત્સવ કરીને વજ્રજંઘે તેમ નાં લેવ અને કુશ એવાં નામ પાડ્યાં. અનુક્રમે એ બન્ને ભાઈઓ ઉત્તમ કળાઓનો અભ્યાસ કરીને બહુ બળવાન થયા. લવને

વજ્રજંઘ રાજાએ પોતાની પુત્રી શશિકળા અને અન્ય પણ અત્રીશ રાજકુમારી હર્ષ સહિત પરણાવી. પછી કુશને અર્થે તેણે પૃથુરાજની પુત્રીને માગી, પણ તે રાજાએ તેના વંશ-કુળજ્ઞાના વિના આપવાની ના કહી. એટલે તો તેણે લવ અને કુશને સાથે લઈ જઈ તે પૃથુરાજના સૈન્યને રણક્ષેત્રને વિષે હરાવ્યું ને હતા પ્રહન કરી નાંખ્યું, એટલે તે દિશા દિશા નાશી ગયું. પૃથુરાજને પણ નાસી જતો જોઈને બન્ને ભાગ્યે કહિવા લાગ્યા. હે મહાપતિ ! અમારા જેવા અવંશજોને જોઈને તમારા જેવા વંશજો કેમ નાસી જાય છે ? જરા અમારું શૌર્યતા જુઓ ! ” એ પછી તેમનું એવું અસાધારણ વીર્ય દેખીને પૃથુરાજાએ વજ્રજંઘની સાથે ઝેળાપ કર્યો ને કહ્યું કે, “ એમનાં બળ પરાક્રમ જાણતેજ મેં એમનું કુળ જાણ્યું છે. ” એવામાં સંઘ્રામને વિષે જ નારદ ઋષિ અંતરીક્ષથી આવી ઉતર્યા. તેમને પ્રજ્ઞામ કરીને વજ્રજંઘ રાજાએ પૂછ્યું. “ આ બે કોના બાળકો છે ? ” નારદે કહ્યું “ લો કોના અપવાદના ભયથી ભીરુ એવા રામે સગર્ભાત્યજ દીધેલી સતી સ્ત્રી સીતાના આ બે પુત્રો છે. ” પછી કુશે કહ્યું. “ હે રિષિ ! રામે તે સાંઠું કર્યું નથી. ” પછી લવે પૂછ્યું. “ ત્યારે એ ન ગરી અહિંથી કેટલી દુર છે ? ” તેના ઉત્તરમાં નારદે રૂપિએ કહ્યું “ અહિંથી છસો યોજન દૂર છે ” ત્યાર પછી પૃથુરાજાએ પોતાની કનકમાળા કન્યાને કુશવેરે પરણાવી એટલે ત્યાંથી વજ્રજંઘ તે બન્ને ભાગ્યે લઈને પોતાને નગરે આવ્યા.

ત્યાં મામા વજ્રજંઘ તથા માતાની આજ્ઞા લઈ લવ અને કુશ પોતાની સાથે સારસાર સૈન્ય લઈ, પોતાની માતા સીતા સહિત અયોધ્યા નગરીએ આવ્યા. એટલે રામ અને લક્ષ્મણ

કોપાયમાન થઈ સામા ક્ષેત્રમાં ઉતરી પડ્યા. યુદ્ધ થયું, તેમાં લવ અને કુશે સામા સૈન્યને દીન દશાએ પહોંચાડી દીધું. એ દેસે લક્ષ્મણે કોંઠાતુર થઈ કુશ ઉપર ચક્ર મૂક્યું; પણ ચક્રો તે (કુશ)ની પ્રદક્ષિણા દેખતે પાછું લક્ષ્મણ પાછો આવ્યું. એટલે તો રામ અને લક્ષ્મણે એક પામી વિચાર્યું. “ શું આતે નવા બળ અને નારાયણ ઉત્પન્ન થયા ? ”

એટલામાં તો આકાશ થકી નારદ રૂપિ ઉતરી આવ્યા, ને રામ તેમજ લક્ષ્મણ પ્રત્યે હસીને બોલ્યા “ અહો! તમને બંનેને હર્ષને બદલે આ વિપાદ થેતો થાય છે ? પોતાના પુત્રથી પરાજય પામવો એ હર્ષકાયક નથી થતું ? એ વિચિત્ર છે. આ બંને સીતાની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલા આપનાજ પુત્ર છે અને તમને યુદ્ધમાં મિથ કરીને મળવા આવ્યા છે. તમારું ચક્ર તેમ ને કંઈ કરી શક્યું નહીં એજ એની નિશાની, કારણ કે, એ ચક્ર એક ગોત્રી પુરૂષ ઉપર આવી શકતું નથી.” એ સાંભળી રામ લક્ષ્મણે યુદ્ધ પડતું મેલ્યું એટલે વિનયવંત એના બંને કુમારોએ આવીને પિતાને પ્રણામ કર્યા. પિતાએ પણ તેમને સ્નેહ સંહિત આલંગન આપ્યું. એટલે બંને સૈન્યને વિષે હર્ષનાદ થઈ રહ્યો. પછી રામે નગરને વિષે પ્રવેશ કર્યો.

હવે મુગ્ધીવ અને બિલીપંથે મળીને વજ્રજ્ઞને કહ્યું. “ સીતાને નગરમાં લાવો.” આ વખતે લક્ષ્મણે પણ સંતાને પ્રણામ કરીને કહ્યું. “ તમે આવીને નગરને પવિત્ર કરો,” પણ સીતાએ કહ્યું “ હું શુદ્ધિ વિના નહિ પ્રવેશ કરું. મેં પાંચ દિવ્ય કરવાં અગીકાર કર્યો છે. તે આ પ્રમાણે છે; જવાળા. યુક્ત

અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો; અગ્નિ પીવો, તપાવેલા તેલમાંથી કાઢી લઈ લેવી; તોળાવું અને જીવંતપણે ફળ ગ્રહણ કરવું. ” રામે કહ્યું. “ હે સીતા ! તું સતી છે, માટે હવે નગર મધ્યે પ્રવેશ કર. ” પણ સીતાએ તો એ પાંચ દીવ્ય કરી બતાવ્યા પછીજ પ્રવેશ કરવાની હા પાડી. તે ઉપરથી રામે એક યોજન પ્રમાણ ખાઈ ખોદાવીને તેમાં ખેરના અંગારા પુરાવ્યા. પછી સીતા ત્યાં આવીને લોકો સમક્ષ કહેવા લાગી. “ જો મેં માઈ શીળ લેશ પછી ખંડિત કર્યું હોય તો આ ખાઈ મને સળગાવી દેજો; અન્યથા તે મને જળ સમાન થઈ પડશે. ” એમ કહી નમસ્કાર મંત્રનું ધ્યાન ધરતી સીતા સર્વ સમક્ષ એ ખાઈ પોતાના પગે ઉતરીને તેને પેલે તીર ગઈ. તે જોઈ રામે વિચાર્યું. “ અહો ! મેં વૃથાજ આવી મહારી પત્નીને સંકટમાં નાંખી. ” પોતાના કંતને આમ ખેદ કરતા જોઈ સીતાએ કહ્યું. “ હે ત્રણ જગતનાં વીર શિરોમણિ ! તમે “ મેં આને નિઃકારણ દુઃખ દીધું. ” એમ વિચારીને દુઃખી થશો નહિ. કેઈ દેવેજ મને આ અગ્નિમાં નાંખી, તેમાંથી મહારા દૃઢ્યમાં રહેલા એવા આપેજ મને ઉગારી છે. ” તે પછી લોકો કહેવા લાગ્યા. “ અસત્ય આરોપના ભયથી સીતાએ અગ્નિને પોતાની આહુતિ આપી તો અગ્નિ પણ શીતળ થયો; એજ આ સીતાનું સતીપણું બતાવી આપે છે. ”

આવા બનાવ બની રહ્યા છે, એટલામાં ત્યાં ચાર જ્ઞાનધારી શ્રી શીળચંદ્ર સૂરિ આવ્યા. તેમને વંદન કરવા ધર્મ સાંભળવા, રામ આદિ સર્વે ગયા. ધર્મોપદેશ અપાયા પછી સીતાએ પૂછ્યું. “ હે ગુરુ ! મેં એવું શું કર્મ કર્યું હશે કે, જેથી મહારે માથે આવું કલંક આવ્યું ? ” એ ઉપરથી ગુરુએ સીતા

ના તેમજ લોકોના પ્રયોગને અર્થે કહ્યું કે, “હિનાર્થિ પુરૂષે
 દુઃખકારક, અસત્ય, પરનેઆળ, ચાડી અને મર્મભેદક એવાં
 વચનો ન બોલવાં. જો કે, પારકા છતાં દાપ હોય તો પણ મ
 હોપુરૂષે નહિ બોલવા જોઈએ, તો પછી અંછતા દાપ પ્રગટ અ
 થવા છાની રીતે લોકોને શી રીતે કહેવાય? જે દુર્બુદ્ધિ પુરૂષ
 બીજાને ખોટું આળ દે, તે પુરૂષ લોકમાં નિંદાય અને આકરાં
 દુઃખ પામે. મચ્છર દાપથી ભરેલો જે પુરૂષ પાંચ સંમિતિના
 ધારક, શુદ્ધ ભાવવાળા અને બ્રહ્મચારી એવા સાધુને ખોટું આ
 ળ દે, તે પુરૂષ મુનિને પૂર્વ ભવે ખોટું આળ દેવાથી જેમ સીતા
 અનંત દુઃખ પામી, તેમ અનંત દુઃખ પામે તે આ પ્રમાણે:—
 આજ ભરતક્ષેત્રમાં મિણાલિની નામની નગરીમાં શ્રી ભૂ
 તિ નામે પુરોહિત પોતાની સરસ્વતી નામે સ્ત્રી સહિત વસતો
 હતો. તેને વેગવતી નામની પુત્રી હતી તે નગરીના જિવાનમાં
 એકદા એક તપસ્વી સાધુ આવ્યા. તે ત્યાં કાઉત્સુગ ધ્યાને ર
 હ્યા. લોકો તેમન વંદન કરવાને આવવા લાગ્યા. ખહુ લોકોથી
 સેવાતા આ સાધુને જોઈને ધર્મ્યાણુ થઈ વેગવતી કહેવા લાગી.
 “હે લોકો! આવા કૂઠ કપડી પાખંડી મુંડીઆને તમે સેવા છા,
 ત્યારે બ્રાહ્મણને કેમ નથી પૂજતા? એ સાધુને તો મેં એકાંતે
 સ્ત્રી સંગાથે કોડા કરતો જોયો છે; વળી હમણાં એણે આવો
 દંભ આદર્યો છે.” લોકો તો આતું સાંભળીને તે સાધુને વિષે
 વૈરાગ્યવાન થયા, પણ સાધુ તો એ સાંભળીને વિચારવા લા
 ગ્યા. “મેં જરા પણ કુમાર્ગે આચરણ કર્યું નથી, મને સર્વ જ
 નના દેખતાં અસત્ય આળ દે છે. એથી જિનશાસનની મહાદી
 હેલના મર્ધ છે.” એમ થયું એટલે સાધુએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે,

“જ્યારે મહારે માથેથી એ કલંક ઉતરશે, ત્યારે હું અત્રજળ
 ગ્રહણ કરીશ.” એમ કહીને સાધુ કાયોત્સર્ગે રહ્યા. એટલે શા
 સન દેવીએ વેગવતીના શરીરમાં, તેણીને શિક્ષા કરવાને અર્થે
 તીવ્ર વેદના મૂકી. તેથી તેણીને ખડુ પીડા થવા લાગી કે તે
 મુખથી પણ બોલી શકે નહીં. પછી તે દેવીએ એમ ગાથા ક
 હી કે, “આ વેગવતીએ અતી તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરનારા એવા
 યતિને પણ વૃથા કલંક દીધું છે. એ સાધુ બિલકુલ દોષ રહિત
 છે, ને આ વેગવતી દુષ્ટ સ્ત્રી છે તેણીને હું હણીશ.” શાસન
 દેવીની વાણીથી ભય પામી વેગવતી સર્વ લોક સમક્ષ કહેવા
 લાગી. “હુ મુનિ! હું તમને વંદન કરું છું; મેં પાપિણીએ એ
 અસત્ય આરોપ મૂક્યો હતો, હું અધમ છું.” તે પછી દેવીએ
 તેણીને સ્વસ્થ કરી. પછી સાધુની ફર ફરી ક્ષમા માગી તેણી
 એ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. દીક્ષામાં પણ તે તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરવા
 જાગી; ને પ્રકારાંતરે પોતે કરેલું કર્મ કાંઈક ગુરૂની સન્મુખ નિ
 કતી તે સ્વર્ગે ગઈ. ત્યાંથી આવોને તે વેગવતીના જીવ જનક રા
 જાની પુત્રી પણ ઉત્પન્ન થયો, તે સીતા તે તું. તું તહારાં પાપ
 સમ્યક્ રીતે આજોયા વિના મૃત્યુ પામી તેથી તને આવું કલંક
 પ્રાપ્ત થયું.”

યતિના આવાં વચન શ્રવણ કરીને રામ સીતા આદિ વિશે
 પપણે ધર્મકાર્યમાં પ્રવર્તવા લાગ્યા. અનુક્રમે સીતા સંયમ લઈને
 રૂઢી રીતે પાળીને બારમા અચ્યુત દેવ લોકે ઇંદ્ર થઈ એકદા એ
 સીતાનો જીવ જે અચ્યુત દેવલોકમાં ઇંદ્ર છે તેણે રામને પ્રતિ
 બોધ્યો. એ સીતાનો જીવ અનુક્રમે મુક્તિ પ્રાપ્ત કરશે.

રાજિમતી.

જેમ રાજમતિએ રથનેમિ સાધુને કુમારે દોરાતાં અટકાવ્યા,
તે પ્રમાણે સર્વે કોઈએ જીવને કુમારે જતાં પ્રયત્નથી રક્ષણ કરવો.
મથુરા નગરીને વિષે ઉગ્રસેન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને
ધારિણી નામ પ્રિયા હતી. એ ધારિણીની કુશ્વિએ, અપરાજિત
વિમાન થકી અયવીને એક દેવ સ્ત્રીપણે અવતર્યા. શુભ દિવસે
ધારિણીએ એક પુત્રીને જન્મ આપ્યો. તેણીનો જન્મ મહોત્સવ
કરીને માતા પિતાએ રાજિમતી એનું નામ પાડ્યું. એકદા આ
ઉગ્રસેન નૃપતિ યાદવોની સાથે દ્વારિકા નગરીએ ગયો. આ
વખતે રાજિમતિ કન્યા વયે વૃદ્ધિ પામતો બહુ રૂપવતી કન્યા
રત્ન સમાન થઈ પડી હતી, અને સ્વભાવે પણ મુંદર તેમજ
તરૂણાવસ્થાથી ત્રણ લોકને વિશે શોભાયમાન તેણીના સમા
ન કન્યા ધીજે કોઈ ઠેકાણે નહોતી.

તે વખતે નેમિનાથની માતા દેવી શિવારાણીએ પોતાના
પુત્રને કહ્યું. “હું પુત્ર ! હવે તું વિવાહ કર” ત્યારે નેમિકુમાર
બોલ્યો. “જ્યારે મને યોગ્ય કન્યા મળશે, ત્યારે હું વિવાહ કરી
શા.” એમ કહી તે પોતાની માતાને અત્યંત હર્ષ પમાડતો હતો.

એકદા શ્રી નેમિકુમાર પોતાના સમાન વયના મિત્રો સાથે
કોડા કરતા કરતા, શ્રી કૃષ્ણની આયુધશાળાને વિષે જઈ અ
હ્યા. ત્યાં રક્ષકે વાર્યા છતાં પણ ચક્રને હાથમાં લઈને કુંભારના
આકની પેઠે દેરવવા લાગ્યા. વળી તેણે ધનુષને પણ કમળ
પુષ્પના નાળગની પેઠે અર્ધું નમાવ્યું; ગદાને ઉઘાળવા માંડી;
તેનો શંખ પણ પુર્યો. તે સમયે પોતાનો શંખ અન્ય જને પૂર્યો

બાણીને શ્રી કૃષ્ણ બહુ ચિંતાતુર થયા; ને રોશ કરી સભાને વિષે બોલ્યા. “ જોલે આ મહારો શંખ પૂર્યો છે, તેનું નિશ્ચે મૃત્યુ આવ્યું સમજજો.” એમ કહી પોતે સન્નિદ થઈ પોતાની સકળ સેનાને યુદ્ધને અર્થે સજ્જ કરી એવામાં તો તેને કોઈ પુરૂષે આવીને ખબર આપી કે, “ એ સર્વ નેમિકુમારે કહ્યું છે.” એ સાંભળી કૃષ્ણ વિચાર્યું. “ ત્યારે તો જરૂર એજ વાસુદેવ થશે; હું નહિ.” એમ વિચાર કરે છે એવામાં તો નેમિકુમાર ત્યાં આવ્યા. તેને કૃષ્ણ તેના બળની પરીક્ષા કરવાને કહ્યું કે, “ હે નેમિકુમાર ! મને ત્હાડું બળ બતાવ. ચાલ, પ્રથમ તું મહારી ઊંચી કરેલી ભુજલતાને નમાવ ” એતા ઉત્તરમાં તો નેમિકુમારે તેની ભુજલતાને કમળ પુષ્પના નાજવાની પેઠે નમાવી દીધી ! પછી નેમિકુમારે પોતાની ભુજલતા ઊંચી કરી શ્રીકૃષ્ણને તે નમાવવાનું કહ્યું કૃષ્ણે પોતાનું સર્વ બળ તેને નમાવાને એકડું કહ્યું. એક વાનરની પેઠે તે ભુજલતા પકડીને હિચકા આધા છતાં તે પ્રભુની ભુજને લેશ પણ નમાવી શક્યા નહીં. એટલે તો તેનું મુખ નિસ્તેજ થયું; તેણે ધાર્યું કે, “ હવે મ્હાડું રાજ્ય જવા બેઠું, પણ બળભદ્રે તે વખતે કહ્યું. “ ચિંતા ન કરો; નેમિકુમાર રાજ્યનો આર્થ નથી ” વડી આકાશને વિષે કોઈ દેવતાએ પણ કહ્યું. “ હે કૃષ્ણ ! તું નેમિકુમારથી લય ન ગળી શા; એ રાજ્યનો આર્થ નથી. ” એ સાંભળીને કૃષ્ણ સ્વસ્થ થયા, ને નેમિકુમાર ઉપર હર્ષ સહિત પ્રીતિ દર્શાવવા લાગ્યા.

વળી કોઈ અવસરે શિવા રાણીએ શ્રીકૃષ્ણને કહ્યું. “ નેમિકુમાર વિવાહ કરવાની હાજ પાડતો નથી. મારે એવું કરો કે, જોથી તે એ વાતની હા કહે, એ ઉપરથી (શ્રીકૃષ્ણની સૂચના

ઉપરથી) એકદા શ્રીભરતુને વિષે શ્રીકૃષ્ણની જાળખતી આદિ
 સ્ત્રીઓ જાળક્રીડા કરવાને ગમ હતી. ત્યાં તેણીઓ નેમિકુમાર
 પોતાનો દીયર હોવાથી, તેને હાસ્ય વચનો કહેવા લાગી. “અ
 હો નેમિકુમાર! તમે વિવાહ કેમ કરતાં નથી? તમારા ભાઈ
 બ્રાહ્મણ હજાર કન્યા પરણ્યા છે, તો તમે એક પણ કેમ પરણી શ
 કતાં નથી? પૂર્વે સર્વે તીર્થકરે પણ પરણ્યા હતા, આપણા
 વંશમાં મુનિમુદ્રત જિનેશ્વર પણ પરણ્યા હતા.” આવી આ
 વી યુક્તિઓ કરીને તે સ્ત્રીઓએ પોતાના બહાલા દિયરને પર
 ણવાની હા પડાવી. પછી એ વાત શ્રીકૃષ્ણે શિવાદેવીને જણા
 વી કે, “નેમિકુમારે વિવાહ કરવાની હા કહી છે.” ત્યારે
 તો “કોઈ ચોગ્ય કન્યા શોધી લાવો.” એમ શિવાદેવીએ કહ્યું.
 તેજ વખતે સત્યભામાએ કહ્યું “બહારી બહેન દેવાંગના જેવી
 રૂપવંતા છે; સૌંદર્યમાં અપ્સરાઓ પણ તેણીનાથી ઉતરતી છે.”
 રાજિમતીના રૂપનું આત્મ વર્ણન સાંભળી શ્રીકૃષ્ણે પોતે ઉગ્રસે
 નની પાસે જઈ તેની પુત્રીને નેમિકુમારને અર્થે માગી. ઉગ્ર
 સેને તો કહ્યું. “જે આપને રૂચે તેમ કરો.” (અર્થાત્ તેણે
 પોતાની પુત્રી નેમિકુમારને વરાવો.)

પછી શ્રીકૃષ્ણ સમુદ્રવિજય આદિ રાત્રીઓએ લગ્ન શાસ્ત્રી
 ઓને બોલાવોને લગ્નનો શુભ દિવસ પૂછ્યો. તેઓએ પણ પોતા
 નાં શાસ્ત્ર વિલોકીને કહ્યું. “આવણનાં શુક્લ પક્ષનો છઠનો દિવ
 સ બેય વરકન્યાનાં વિવાહને ચોગ્ય છે.” એ ઉપરથી તેમણે
 તે લગ્ન લીધાં ને પોતપોતાને ઘર વિવાહ સામગ્રી તૈયાર કરવા
 મંડ્યા. તે ઉપર ગાથા કહી છે. તેનો અર્થ આમ છે કે,
 શ્રીકૃષ્ણે ઉગ્રસેન રાજની પુત્રી રાજિમતીને (નેમિકુમારને

અર્થે) માંગી; વિવાહની સામગ્રી તૈયાર થઈ; તે નેમિકુમાર વસ્ત્રાભૂષણ પહેરી સજ્જ થયા. પછી શ્રાવણ ચુદ્ધી છઠ્ઠે દિવસે લગ્નની વેળા પહેલાં શ્રી નેમિકુમાર સમુદ્રવિજય આદિ રાજાઓની શ્રેણીથી શોભતા અને શિવાદેવી, સત્યમામા, રૂકમિણી આદિ બહુ સ્ત્રીજનોથી ગવાતાં ગીતો સહિત, ઉચ્ચસેન રાજાના ગૃહસમીપે આવી પહોંચ્યા. તે વખતે પ્રભુએ સારથિને પુછ્યું. “ આ ધવળગૃહ દેખાય છે તે કોનું ? ” તે સારથિએ આંગળી વડે બતાવીને કહ્યું. “ એ તમારા સસરા ઉચ્ચસેન ભૂપતિનું ગૃહ છે. ” તે વખતે ગવાક્ષમાં રહેલી રાજમતી નેમિકુમારને જોવા લાગી. તેણીની સખીઓ પણ પરસ્પર કહેવા લાગી. “ એક રાજમતિજ નિશ્ચ સ્ત્રી વર્ગમાં વર્ણવવા યોગ્ય ગુણવાળી છે, એવી લાવણ્યની નિધિને નેમિકુમાર પરણશે. ” ત્યારે એક બીજી સખી ચંદ્રાનના બોલી. “ વિધિએ રાજમતીનું રૂપ રંભાના રૂપથી પણ અધિક કંઈ છે; જો આમાંથી હવે એ વિધિ વિરહ કરાવે તો નિશ્ચે બહુ અનિષ્ઠ થાય. ” એટલામાં તો પાછું વળીને જોતાં તેણીએ રાજમતીને જોઈ એટલે તે ઉત્સુક થઈ કહેવા લાગી. “ જો રાજમતી, તું મને કાંઈ ઇનામ આપે તો હું તને નેમિકુમારને બતાવું. જો નેમિકુમાર કેવા છે ? જાણે પાતાળ કુમાર હોયની ! અથવા કામદેવ હોયની ! અથવા સુરપતિ કે મૂર્તિમાન પુણ્ય રાશિ હોયની ! હું તે એનું કેટલું વર્ણન કરું ? એ જે તને પાણવાને આવે છે, તે જાણે આત્માએ કરીને વિધાતાનું લુછલું હોયની ! એવો અને નિરૂપમ સૌભાગ્યનો નિધાન છે. ” વલી હસીને તે બોલી. “ બીજા જન્મેથી તો મેં દ્વીપા નથી; આને જોઈનેજ મને સ્વાભાવિક પ્રેમ થઈ આવે છે.

માટે તું એની સાથેજ પાણિ ગ્રહણ કર. ”

એવામાં પશુઓનો આર્તસ્વર સાંભળીને નેમિકુમારે ઉત્કંઠા સહિત સારથિને પ્રશ્ન કર્યો કે, “ અરે સારથિ ! આ દાંડા સ્વર શેનો છે ? ” તેણે ઉત્તર આપ્યો, “ આખા વિવાહ પ્રસંગે સ્વજનોને ગૌરવ કરવાને (જમાડવાને) માંસને માટે આણેલાં અને એકઠાં કરેલાં પશુઓનો એ કુરુણામય સ્વર છે ! ” નેમિનાથે તે જોઈને કહ્યું, “ અહો ! ત્રિચિત્ર ચિત્તવૃત્તિવાળાઓનાં ચરિત્ર શ્રવણ કરવાં પણ અશક્ય છે, કે જેઓ પોતાના ઉત્સવને અર્થે જંતુઓ સાથે નિષ્કારણ વૈર બાંધે છે ! ”

પણ આ વખતે રાજમતી બોલી, “ અહો સખીઓ ! મહાદં દક્ષિણ નેત્ર દરકે છે, એ શું હશે ? ” સખીઓએ ઉત્તર આપ્યો, “ એ અનિષ્ટ દૂર થાઓ. ” નેમિકુમારે તે સમયે પોતાના સારથિને રથ પાછો ફેરવવાતું કહ્યું. એટલામાં એક હરિણ નેમિકુમારને જોઈને, પોતાની ડાકથી હરિણીની ડાક ઢાંકી દેઈને ભયમાં બોલ્યો, “ મને મારો મને મારો, ” મહારી સ્ત્રી મહારી આપત્તિ દૂર કરનારી છે, તેથી જો તેણીનું મૃત્યુ થશે તો મને દુસ્મહ એવો પ્રિયતમાનો વિયોગ થશે. ” પણ હરિણી તે વખતે હરિણ પ્રત્યે કહેવા લાગી, “ હે સ્વામિ ! તમે ચિંતા ન કરો. આ પ્રસન્ન વદનવાળો નેમિકુમાર ત્રિભુવનનો સ્વામિ છે અને નિષ્કારણ બંધુ છે માટે એજ સર્વ જીવનું રક્ષણ કરશે. ”

પછી એવા એવા નિરપરાધ પશુઓનો દયાજનક પોકાર સાંભળીને નેમિકુમારે તે પશુઓનાં સામ્બવનારાઓને કહ્યું,

“ જો તમારો સ્વામિ મહારા વિવાહને સમયે એ જીવોને હણ
શે તો હું પરણીશ નહિ માટે એ પશુઓને છોડી મૂકો. પશુના
રૂધિરથી છંદાયેલો માણસ દુર્ગતે પ્રાપ્ત કરે છે; માટે એવા વિ
વાહ રૂપી વિષ વૃક્ષની હમણાં મારે જરૂર નથી. ” આ સાંલ
ળીને શિવાદેવી ગદ્ ગદ્ સ્વરે બોલ્યાં. “ હું જનની વત્સળ
પુત્ર ! ત્યારે એ પશુઓનું માંસ જમવા ન જમવાનું પ્રથમ શું
કામ છે ? ફક્ત પાણિત્રહણનું કારણ છે; માટે તેજ તું કર અને
મને દેખાડ. ” આનું શિવાદેવીનું બોલેલું કાનને અમૃત સમા
ન વાક્ય સાંલળીને ચંદાનના બોલી. “ એ માતાએ કહેલા શ
બ્દોનો પ્રતિ ઉત્તર તો આપો; વિના કારણ અવહેલના કરવી
રહેવા દો. ” ત્યારે નેમિકુમાર બોલ્યા. “ હું માતા ! આગ્રહ ન
કરો; માનુષી સ્ત્રી ઉપર મહારૂં મનજ નથી. મહારી ધમ્મ્યા મુ
ક્તિ રૂપી વધુને વિષે ઉત્કંઠીત છે. ” તે સાંલળી રાજિમતી
કહેવા લાગી. “ હું ધુર્ત નેમિકુમાર ! જો સકળ સિદ્ધ પુરૂષોને
ધુતનારી એવી મુક્તિ રૂપ ગણિકાને વિષેજ તમારૂં મન હોય
તો આવો પરણવા આવવાનો આરંભ કરીને મહારી વિડંબના
શા માટે કરી ? ” પણ તેણીની સખીઓ તેણીને કહેવા લા
ગી. “ હું પ્રિય સખી ! એ પ્રીતિ રહિત છે તો એના ઉપર
શા પ્રીતિભાવ દર્શાવે છે ? આપણે ત્યારે માટે કોઈ અન્ય પ્રી
તિકર વર શોધશું. ” પણ રાજિમતી એ સાંલળતાં કાન બંધ
કરીને કહેવા લાગી. “ જો આ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશાએ ઉદય
પામે, તો પણ આ નેમિનાથને મૂકીને હું અન્ય સ્વામી કરનાર
નથી જો વિવાહ સમયે મને મહારા હસ્ત ઉપર મહારા પ્રિયનો
હસ્ત ન મળ્યો તો, હું દીક્ષા સમયે એના હસ્ત મહારા મસ્તક
ઉપર મૂકાવીશ. ”

આ વખતે વળી સમુદ્ર વિજય જોડ્યા. “હું અત્યંત નિર્મળ અંતઃકરણવાળા પુત્ર ! તું અમારો મનોરથ પૂર્ણ કર; રૂપ ભદ્ર વગેરે જિનેશ્વરો પણ પરણીને મુક્તિએ ગયા છે (નથી ગયા એમ નથી) હું કુમાર ! અક્ષય્યારીને એથી (મોક્ષથી) એકે ઉચ્ચ સ્થાન મળતું નથી; કારણ કે, એથી એકે બીજું ઉચ્ચ પદ છેજ નહીં. ” ત્યારે નેમિકુમારે કહ્યું. “ હું પિતા ! એક વખત સ્ત્રી સંગમથી અસંખ્ય જંતુઓનો ધાત થાય છે, તો એવા અકાર્ય જેવા વિવાહ કાર્યમાં તમે શા માટે આગ્રહ કરો છો ? ” ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ જોડ્યા. “ હું સર્વોત્તમ ભાઈ ! એક વાર પ્રસન્ન થઈને માતૃપિતાનો મનોરથ પૂર્ણ કરને વિવાહ કરવા દે. ” નેમિકુમારે એ સાંભળીને કહ્યું. “ એક વાર તમારા અને માતૃપિતાના આગ્રહથી તો મેં વિવાહ કરવાનું અંગીકાર કર્યું હતું; પણ અહિં તો વિવાહ કરવામાં અનેક છંદોનો સંહાર થાય છે માટે એમાં તમારે ન જોડવું. ” એ ઉપરથી સમુદ્ર વિજય પ્રમુખ સૌ મૌન રહ્યા; ને નેમિકુમાર ઘેર પાછો ગયા. તે સમયે સારસ્વતાદિ લોકાંતિક દેવોએ આવીને કહ્યું. “ હું કંઈ ઉપર વિજય મેળવનાર અને અનેક જંતુઓને અભય આપનાર સ્વામિ ! આપ નિત્ય ઉત્સવને અર્થે તીર્થને પ્રવર્તા વા. ” એ પ્રમાણે સ્વામિ નેમિનાથ ભગવાનને પ્રણામ કરીને લોકાંતિક દેવતાએ વિનંતી કરી. ત્યાર પછી શોક કરતા સમુદ્ર વિજય રાજા અને શિવાદેવીને જોઈને કૃષ્ણે કહ્યું “ અહો માતૃપિતા ! હવેને સ્થાને આ વિવાહ શાનો ? ” પછી પ્રભુએ સૂર્યના ઉદયથી પોરશી પર્યંત એક કોઈને આઠ લાખ સોનેયાનું દાન એક વર્ષ પર્યંત આપ્યું. એ પ્રમાણે દાન દેઈ તેમણે દીક્ષા ગ્ર

હુણુ કરી. પછી સર્વ કર્મનો ક્ષય થયે તેમને દેવતાચળ ઉપર કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. એટલે તે વખતે ઇંદ્રોએ મળીને સમવ સરણુ રચ્યું. ત્યાં અનેક દેવો, રાજાઓ, કૃષ્ણ આદિ ધર્મ સાંભળવા આવ્યા. ત્યાં પ્રભુએ દેશના દીધી. “હે જીવો ! આ સંસાર છે તે લયાનક અટવી તુલ્ય છે; શરીર છે તે ખહુ છિદ્રોએ ચુક્ત એવું એક ગૃહ છે. આ બળવાન કાળ એક ચોર છે; મારે મોહરૂપી અધિકારમય રાત્રીને વિષે, તમે ધ્યાન રૂપી ખડ્ગ, વિરતિ રૂપી હાલ અને શીલ રૂપી કવચ લઈ, સાવધાન રહી ચક્રુઓ સ્થિર રાખી જાગતા રહો. આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પ્રાણીઓ કર્મ રૂપી કલ્લોલમાં ભમતા ભેગા થયા છે અને જૂઠા પલ્લુ થાય છે; તો તેમાં કેને કેનો બાંધવ કહેવો ?”

પ્રભુનો આવો ધર્મોપદેશ શ્રવણુ કરીને વરદત્ત પ્રમુખ અનેક મહીપતિઓએ દીક્ષા ગ્રહણુ કરી. તેમને પ્રભુએ ગાલુધર પદવી આપી. તે સમયે રાજમતિએ હિભાં થઈ પ્રભુને નમસ્કાર કરી તેમની પાસે દીક્ષા માગી. એટલે તેમણે તેણીને દીક્ષા આપી. તે ગ્રહણુ કરી તેણીએ નાના પ્રકારની તપશ્ચર્યા કરતાં સંયમ પાળ્યું. એવામાં નેમિનાથ પ્રભુના ન્હાના ભાઈ રથને જિ પણુ પિતાની આજ્ઞા લઈને ભગવાનની પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરીને તપ કરવા લાગ્યા.

એકવાર એમ બન્યું કે, રાજમતી સાધ્વી નેમિનાથ ભગવાનને વાંદવાને જતાં હતાં, એવામાં રસ્તે મેઘ વૃષ્ટિ થવા લાગી. મેઘ અત્યંત વર્ષવાથી વસ્ત્ર ખહુ ભીંજાયાં, તેથી તે સૂકવવાને તે એક ગુફામાં ગયાં. ત્યાં જઈ પોતાનાં સર્વ વસ્ત્રો તે મળે છૂટાં છૂટાં સૂકવ્યાં. એ વખતે શ્રી નેમિશ્વરનો લઘુ ભાઈ

રથનેમિ સાધુ પણ અકસ્માત તેજ ચુકામાં આવ્યો. તે રાજિ
મતીને વસ્ત્ર રહિત જોઇને કામાતુર થયો, તે ભોગની ઈચ્છાએ
તેની પ્રાર્થના કરવા તેણીની પાસે ગયો. તેને પાસે આવતો
જોઈ રાજિમતીએ વસ્ત્ર પહેરી લીધાં. પછી એકાંત જાણી રથ
નેમિએ તેણીને કહ્યું. “હું રાજિમતી ! મારી સાથે ભોગ ભો
ગવું; તે મારી ભોગની ઈચ્છાને પૂર્ણ કર. એકવાર ભોગ ભોગ
વ્યા પછી ફરી આપણે વ્રત પાળીશું.” એ સાંભળી એ સા
ધ્વીએ વિચાર્યું. “અહો ! એ મૂઠ જણાય છે. કામી પુરૂષ રા
ગાંધ નેત્રવાળો થઈ કૃત્ય અકૃત્ય જાણતો નથી. કહ્યું છે કે-આ
જગતને વિષે અંધ પુરૂષ હોય છે તે પોતાની આગળ રહેલી
ઓવી દશ્ય વસ્તુને જોઈ શકતો નથી; પણ જે રાગ કરીને અંધ
છે તે તો પોતાની પાસે હોય તેને પરિહરે છે, તે ન હોય તે
દૂષે છે. કારણ કે, જે અસુચિના સમુદયવાળા સ્ત્રીના અવયવોમાં
દાંતને કુંદના કૂલની માફક, ચક્ષુને નીલકમળ સમાન, મુખને પૂર્ણ
ચંદ્રસમાન, સ્તનને સુવર્ણના કળશ સમાન, બાહુને લેતા સમાન
અને હાઠને પદ્મવ સમાન માનીને હર્ષ પામે છે. વળી મનુષ્ય,
પંડિત, કુલીનને વિવેકીત્યાં સુધીજ ગણાય છે કે જ્યાંસુધી કુદ્ર
કામાગ્નિ તેનામાં પ્રજ્વલિત થયો નથી. એ કામદેવ કળામાં
નિપુણ એવાઓને ક્ષણમાં ચિકળ કરે છે; પવિત્ર પુરૂષોનો ઉપહાસ
કરે છે તે ધૈર્યવાનના ધૈર્ય મૂકાવી દે છે.” આ પ્રમાણે વિચારીને
રાજિમતીએ કહ્યું. “અરે મહાભોગ ! તમે એમ કેમ કહો છો ?
તમારે રાગ નકરવો ઘટે. કહ્યું છે કે-ચેતના રહિત વસ્તુઓમાં પણ
રાગ છે તે દાપદ્મજ પોપણ કરે છે; કારણ કે, મજા રાગ (રંગ)
ચુકત છે તો તેને ખહુ માર સહન કરવો પડે છે અને તાપની વેદના

ભોગવતી વડે છે. વળી મૃત્તિકા જે (લાલ) માટી તેના જેવી એકે
 દ્રિય વસ્તુમાં રાગ (રંગ)નો દોષ છે, તો તેને વિષે છાણ નાંખે
 છે અને તેને પાષાણ વડે ત્રાટે છે. વળી તમે જે મને કહ્યું, એમ
 કહેવાથી તો પ્રાણીને નરક ગતિ મળે છે. કહ્યું છે કે-જેણે પર
 સ્ત્રીના સામી ખોટી દૃષ્ટિ કરી છે, તેણે પોતાના આત્માને ધૂળ
 મેળવ્યો છે, સ્વજનને ખાર લીધો છે અને પગલે પગલે માથા
 ઢાંક્યું કર્યું છે. વળી પરાક્રમથી જગતનો પરાભવ કરનાર રાવ
 ણ પણ પરસ્ત્રીની સાથે રમવાની ઈચ્છાથી કુળનો ક્ષય કરીને
 નરકને પામ્યો છે. વળી હું અપયશના અભિલાષી! તને ચિકાર
 થાઓ કે, જે તું અસંયમ જીવિતવ્યને માટે તેમનાથ ભગવા
 ને ત્યાગ કરેલા ભોગાદિકને ભોગવવાની ઈચ્છા કરે છે! તેથી
 મર્યાદાને ઉદ્ધંધન કરનારા તને મરણ તેજ ભલું છે. અર્થાત
 તહારે મરણ સાડું છે પણ આવું વિપરીત કાર્ય કરવું સાડું નથી.
 વળી હું રથનેમિ! હું ભોજકવૃષ્ણિ કુળના રાજા ઉગ્રસેનની
 પુત્રી છું અને તું અંધકવૃષ્ણિ કુળના રાજા સમુદ્રવિજયનો
 પુત્ર છે, તેથી ઉત્તમ કુળમાં જન્મેલા આપણ બંને ગંધન કુળ
 માં ઉત્પન્ન થએલા સર્પો જેવા એટલે વમેલું વિષ પાછું ચૂસી
 લે તેવા અર્થાત ત્યાગ કરેલા ભોગને પાછા ફરી ગ્રહણ કર
 નારા ન થઈએ. તેજ કારણ માટે તું નિશ્ચળ થઈને સર્વ પ્રકાર
 રના દુઃખને નિવારણ કરનારા સંયમને આચરણ કર. હું રથને
 મિ! જો તું જે જે સ્ત્રીઓને દેખીશ, તે તે સ્ત્રીઓમાં “આ સા
 રી, આ વધારે સારી અને આને હું સેવું” એવો ભાવ કરીશ,
 તો વાયુથી ઘેરાયેલા અને મૂળ બંધાયેલા વિનાના વૃક્ષની પેઠે
 અસ્થિર આત્માવાળો થઈશ. અર્થાત સર્વ દુઃખને ક્ષય કરનારા

સંયમ ગુણમાં તહાં મૂળ બંધાયેલું થયે નહીં, તેથી આ સંસાર સમુદ્રમાં પ્રભાદ રૂપ પવને પ્રેરેલો તું આમ તેમ ભ્રમ્યા કરી શ. ” ઇત્યાદિ રાજિમતીનાં વચનો સાંભળીને રથનેમિ તેણીને ચિરણે પડ્યો ને બોલ્યો. “ હું ખરેખર અસાધ્યવાન છું; તો પણ તમે આમ મહાં-મન ઠેકાણે આણ્યું, તેથી તમે મહારા ગુરૂને ઠેકાણે છો. માટે હવેથી તમે મહારાં ગુરૂ છો. ” રાજિમતિએ કહ્યું. “ તમને કંઈ છે. ” આ પ્રમાણે રથનેમિને પ્રબોધ આપીને તે પોતાને ઉપાશ્રયે ગઈ. અનુક્રમે તે સર્વ કર્મના ક્ષય કરીને નેમિનાથના નિર્વાણ પહેલાંજ મુક્તિએ પહોચી.

અંબ.નાસુંદરી.

પોતાને પ્રાપ્ત થયેલી અતિશય આપત્તિ પણ માણસો અંબનાસુંદરીની પેઠે શુદ્ધશીળના પ્રભાવથી એક ક્ષણમાત્રમાં ઉણ્ઠી જાય છે.

આદિત્ય નામના નગરને વિષે પ્રહલાદ નામે વિદ્યાધર રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને કેતુમતી નામની પત્નીની કુક્ષિએ પવનજય નામે પુત્ર થયો. તે બહુ વિદ્યા સાધતો હતો.

વળી એક બીજા મોહેદ્રપુર નગરમાં તે વખતે મોહેદ્ર રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને દ્વિયમુંદરી રાણીની કુક્ષિથી અંબના મુંદરી નામે પુત્રી થઈ. અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામી તે યૌવનાવસ્થાને પામી, ત્યારે તેણીને મહોત્સવ પૂર્વક પવનજય-કુમાર વેરે પરણાવી; પણ પવનજયે કંઈ ગર્વના કારણથી તે મહારાસતીની મનેથી પણ સારું સંભાળ ને કરી, તો વચન કે કાયાના વિપયની

તો વાતજ શી કરવી ? આમ થવાથી અંજનાસુંદરી તો દુઃખે કાળ નિર્ગમન કરવા લાગી.

એવામાં એકદા રાવણનો દૂત આવીને પ્રહલાદ રાજને કહેવા લાગ્યો. “ વરુણની સામે યુદ્ધ કરવા જવું છે, માટે મહારો સ્વામી તમને બોલાવે છે.” તે ઉપરથી પવનજય ત્યાં જવાને ઉત્સુક થયો; ને માતાને નમન કરવા ગયો. જ્યને માતાને ભક્તિ સહિત વંદન કર્યું; પણ પોતાને પાથે પડેલી અર્ધાગનાની તેણે અવજાજ કરી. પછી પવનજય તો સૈન્ય સહિત આકાશ માર્ગે ચાલ્યો. તે એક સરોવરે પહોંચ્યો, ત્યાં રાત્રીને વિષે ચક્ર વાકથી વિયોગ પામેલી ચક્રવાકી રૂદન કરતી હતી, તે જોઈને તેને પોતાની પત્ની સ્મરણમાં આવી. તે વખતે તેના એક મિત્રે તેના ઉપહાસ કર્યો. તેજ વખતે પોતાની પ્રિયા પાસે આવીને, કામ વિહ્વલ એવી તેણીનો સમાગમ કરીને તેણીને સુખી કરી. ભાતે પતિ ફરી ચાલ્યો, ત્યારે પ્રિયાએ કહ્યું. “ આપ અહિં બાવી ગયાછો ને જો મહારો ગર્ભ વૃદ્ધિ પામશે, તો હું શો ઉત્તર આપીશ ?” તે ઉપરથી તેણે તેણીને નીશાનીને અર્થે પોતાની મુદ્રિકા આપીને કહ્યું. “ તું ભય રાખીશ નહીં; હું વૈરિને છતીને પાછો આવું, ત્યાં સુધી સુખમાં રહેજે.” એમ કહી તે પાછો પોતાની સેના પહોં હતી ત્યાં ગયો; ને ત્યાંથી આગળ પ્રયાણ વધાર્યું.

હવે અહિં પાછળ અંજનાસુંદરીનો ગર્ભ વૃદ્ધિ પામ્યો. તે જોઈ તેણીની સાસુએ તેણીને તિરસ્કાર કરીને કહ્યું. “ હે દુષ્ટા ! આ કુળને વિષે કલંક લાવનાર ઉદરવૃદ્ધિ સ્વરૂપ વિષે તું શું કહે છે ? કારણ કે, તારો પતિતો દેશાંતર ગયોછો.” તે સાંભ

જીને સતી અંજનાએ પતિની આપેલી મુદ્રિકા બતાવી તેના થીજ ગર્ભ રહ્યો છે, એ વાત કહી બતાવી. ત્યારે તો સાસુ વધારે કોપ કરીને કહેવા લાગી. “આવું અકાર્ય કરીને પોતાનો મનમાન્યો ઉત્તર કેમ આપે છે? ત્હારા એ કહેવા ઉપર મને વિશ્વાસ નથી.” એવાં કંકશ વચનો કહી, પતિને એ વાત નિવેદન કરી. તેણીએ એક રથમાં બેસારી માહેદ્રપુર મોકલાવી દીધી. તે તો બિચારી પિતાને ત્યાં ગઈ, પણ તેણે એવી દોષવાંત પુત્રીને રાખી નહીં, પરંતુ એક વસંતતિલકા દાસી સહિત એને બહાર કાઢી મૂકી. એટલે તે અરણ્યને વિષે દુઃખમાં દિવસ કાઢવા લાગી.

ત્યાં રહેતાં રહેતાં તેણીએ એકદા એક તપસ્વીને જોયા. તેમને વંદન કરી ધર્માપદેશ શ્રવણ કર્યો. પછી તેણીએ ગ્રેહી દાસીએ પૂછ્યું. “હે મુનિ! આ અંજનામુંદરીએ એવું શું કર્મ કર્યું હશે, કે જેથી તેણીને આવું કંકશ લાગ્યું?” મુનિએ કહ્યું. “દેવલોકથી એક દેવ અય્યીને તેણીની કુક્ષિને વિષે અવતર્યો છે, તે જન્મ પામીને પ્રાંતે મુક્તિગામી થશે. વળી સાંભળ, પૂર્વે કોઈક નગરને વિષે કનકરથ નામના રાજાને લક્ષ્મીવતી અને કનકોદરી નામે બે સ્ત્રીઓ હતી, લક્ષ્મીવતી પરમ અર્હતની ભક્ત હતી. એકદા તેણીએ ભગવંતની પૂજા કરીને મૂકેલી અરિહંતની પ્રતિમાને કનકોદરીએ હારી લઇને ગુપ્તસ્થાને મુકી. પ્રતિમા ગુપ્ત થઈ જાણીને લક્ષ્મીવતી તો બહુ ખિન્ન થઈ, પણ એટલામાં કનકોદરીએ સાધ્વી પાસે પ્રતિમા હરણનું પાપ સાંભળીને પાછી તેને પૂર્વને સ્થાને મૂકી દીધી. પ્રાંતે ધર્મનો બોધ થવાથી તે મૃત્યુ પામીને સ્વર્ગમાં દેવી થઈ. ત્યાંથી અય્યીને એ કનકોદરી આ ત્હારી સખી અંજનામુંદરી થઈ. પૂર્વ

ભવમાં પ્રતિમા હરણ કરવાના પાપને લીધે તેણીને આવું દુઃખ ભોગવવું પડ્યું છે, પણ હવે તેનું કર્મ ઘણું ખરૂં ભોગવાઈ રહ્યું છે અને વળી હવે વધારે પુણ્યકાર્ય કરે. ” તે સાંભળીને અંજ નાચુંદરી વિશેષે ધર્મ કાર્ય કરવા લાગી.

આમ રહેતાં રહેતાં અનુક્રમે તેણીને ગુફાને વિષે પ્રસવ થયો. તેણીએ એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. આવે વખતે તે રૂદન કરવા લાગી. તે સાંભળીને પ્રતિસૂર્ય નામનો વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો. તેણે તેણીને પોતાની ભગિની સમાન ગણી. એમ ગણીને તે તેણીને તથા નવા પ્રસવેલા બાળકને વિમાનમાં બેસારી પોતાની સાથે લઈ ગયો. વિમાન આકાશ માર્ગે વેગ સહિત ચાલવા લાગ્યું, એવામાં માતાના બોળામાંથી પુત્ર પડી ગયો. તે પડ્યો તે એક પર્વતના શિખર ઉપર પડ્યો, ને પડીને તેજ શિખરને ચુર્ણ કરી નાંખ્યું. પછી પ્રતિસૂર્ય વેગથી બાળકને લઈ આવી સાળું ને તાળું તેની માતાને સોંપ્યું, ને કહ્યું કે, “તેણે તો પર્વતને ચુર્ણ કરી નાંખ્યો છે.” પછી તે તેમને પોતાને હુરુહ નગરે લઈ ગયો, ને તેના જન્મ પછી તૂરંતજ તેને ત્યાં લઈ જવામાં આવ્યો, તેથી હુરુહ નામ ઉપરથી તેનું હુરુમાન એવું નામ પાડ્યું. એમ તે અનુક્રમે મામાને ઘેર વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો.

એવામાં અહિં રાવણની સાન્નિધ્ય કરીને પવનજય પોતાને નગર પાછો આવ્યો. ત્યાં તેને પોતાની સ્ત્રીને કાઢી મૂક્યાની ખબર પડી, તેથી તે ધીસુરને નગરે ગયો ત્યાં પણ તે ન હોવાથી તે વને વન ભ્રમવા લાગ્યો. પણ તે ન મળવાથી તે બહુ શોકાકૂળ થયો. તે વખતે મિત્રે ઉપહાસ કર્યો. તે ઉપરથી તેણે તેને પ્રજ્ઞામ પૂર્વક કહ્યું. “હુ મિત્ર ! જો એ સ્ત્રી મને નહીં મળે તો

મહારૂ મૃત્યુ થશે. ” આ વાત તે મિત્રે પ્રહસાદ રાજાને જણાવી.
 તે સાંભળી દુઃખી થએલો પ્રહસાદ રાજા વિદ્યાધરોની સાથે અં
 જનામુંદરીની શોધમાં ગયો. ભ્રમતાં ભ્રમતાં તેણે પોતાના
 અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા તૈયાર થયેલા પુત્રને જોઈને કહ્યું. “ હું
 પુત્ર! આમ બાળક જેવો થઈ તું મરણ શરણ થા નહીં. એવું
 મરણ દુર્ગતિએ લઈ જાય છે. કહ્યું છે કે-ગજાને વિષે પાશનાં
 ખીતે, વિષ ખાઈને, જળ કે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીને, તપાં કે
 ક્રુધા વેઠીને, અથવા પર્વત ઊપરથી ઝંપાપાત કરીને મૃત્યુ
 પામનારા જનો નરક ગતિ પામે છે; ને શુભ ભાવ યુક્ત હોય
 છે તો વ્યંતર થાય છે. ” એવામાં પવનજય પ્રિયાના વિયોગથી
 દુઃખી થઈ અગ્નિ પ્રવેશ કરે છે, એવું સાંભળવાથી પ્રતિસૂર્ય
 વિદ્યાધર અંજનામુંદરી સહિત ત્યાં અકસ્માત આવી પહોં
 ગયો. તેમને જોઈ સર્વ હર્ષ પામ્યા. પ્રતિસૂર્યના આગ્રહથી પ્રહ
 સાદ, પવનજય આદિ રાજાઓ હનુરૂદ્ધ નગરે ગયા. ત્યાંથી પછી
 સર્વ રાજાઓ પોતપોતાને નગરે ગયા. પવનજય તો પોતાના
 પુત્ર સહિત ત્યાંજ રહ્યો. હનુમાન પણ ત્યાંજ ઉછરવા લાગ્યો,
 ને સૌ કોઈને હર્ષનું કારણ થઈ પડ્યો. કાળે કરીને તેણે બહુ
 વિદ્યાઓ સંપાદન કરી એકદા વરૂણના સંગ્રામને વિષે હનુમા
 નનું બળ જોઈને રાવણે પણ સંતુષ્ટ થઈ તેને પ્રસાદ કર્યો. પછી
 પવનજય પોતાની સ્ત્રી તથા પુત્રને લઈને પોતાને નગરે આવ્યો,
 ને માત પિતાના ચરણને વિષે નમ્યો. આ વખતે સીતાનું હરણ
 થયું હતું, તેથી હનુમાન જઈને રામને આપ્યો, ને તેને સીતાને
 લઈ આવવામાં પોતાના સર્વ બળથી સાન્નિધ્ય કરી, એ વાત
 સર્વની જાણીતી છે. તે રામને કહેવા લાગ્યો, હું દેવ! હું શું

કંઈ ? કહોતો લંકાનેજ ઉપાડીને અહિં લઇ આવું; કહોતો જંબૂ દ્વીપને લઇ આવું; કહોતો જળસાગરને પી જઈ, કહોતો વિંધ્યા ચળને, ને કહોતો સુવર્ણ પર્વતના શિખરને ઉપાડી સમુદ્રને વિષે ટૂંકી દઈ ? ને (એમ કરીને) એ મહાસાગરને બાંધી લઈ, વળી કહો તો પાતાળ થકી મુધારસ લઇ આવું; કહોતો ચંદ્રને પીડા કરીને અમૃત લઈ આવું; કહોતો ઉદય પામતા સૂર્ય ના કિરણોને નિવારું, ને કહોતો કીનાશ જે યમ તેને કણે કણે ચૂર્ણ કરી નાખું. ” આ પ્રમાણે હનુમાને રામને બહુ બહુ કહ્યું છે એમ જાણવું.

પછી પવનજય, પુત્ર હનુમાનને રાજ્ય સોંપી દીક્ષા ગ્રહણ કરી પ્રાંતે મુક્તિપદ વચા, અંજનાસુંદરી પણ ચંદ્રસૂરિ મુનિ પાસે દિક્ષા અંગીકાર કરી, કર્મ ક્ષય થવાથી મોક્ષે ગઇ અને અનુક્રમે હનુમાન પણ ચિરકાળ પૃથ્વીનું પાલન કરી પોતાના પુત્રનો રાજ્યને વિષે અભિષેક કરીને શ્રી દેવસૂરિ પાસે વ્રત લઇ મહા તપશ્ચર્યા કરતો શ્રી શત્રુંજય તીર્થે ગયો; ને ત્યાં કેવળ જ્ઞાન સંપાદન કરીને મોક્ષ પામ્યો. ઇતિ અંજના સુંદરીની કથા.

શ્રીદેવી.

શ્રીપુર નગરને વિષે શ્રીધર નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને શ્રીદેવી નામની રાણી હતી. એકદા શ્રીધર રાજા પોતાની પ્રિયા સહિત ઉદ્યાનને વિષે કીડા કરવા ગયો. ત્યાં કમળકેતુ નામનો વિદ્યાધર અકસ્માત્ શ્રીદેવીનું હરણ કરીને તેણીને પોતાને સ્થાને લઇ ગયો. પછી તે ભોગને માટે તેણીની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે-પોતાને આધીન સ્ત્રી છતાં જે પુરૂષ પરદારા

સેવન કરે છે, તે જળથી ભરેલા પૂર્ણ તળાવને મૂકીને ઘડામાંથી જળ પીનારા કાકપક્ષી જેવો સમજવો. વળી જે પુરૂષ પરસ્ત્રી સામું જોયું, તેણે પોતાના આત્માને ધ્રુવ મેળવ્યો, સગાંને છાર દીધો ને પગલે પગલે માથા ઢાંકેલું કર્યું સમજવું.

શ્રીદેવી પણ પોતાના કાન બંધ કરીને કહેવા લાગી કે, “હું વિદ્યાધર! એમ ન બોલ. કારણ કે, પરસ્ત્રીના ગમનથી તો નરકમાં પડવું પડે છે. વળી શીળ છે તે સ્વર્ગના સુખને અર્થે થાય છે. કહ્યું છે કે—જે પુરૂષ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળે છે, તે પુરૂષને વિમાનવાસી દેવતાઓ, જ્યોતિષી દેવતાઓ, ભુવનપતિ દેવતાઓ, દેવતાના ગવૈઆ, ગાંધર્વ દેવતાઓ, વૃક્ષમાં રહેનારા યક્ષો, માંસ ખાવામાં તત્પર એવા રાક્ષસો અને વ્યંતર જાતિના કિન્નર દેવતાઓ, એ સર્વે નમસ્કાર કરે છે.” ઇત્યાદિ વચનથી પ્રભાધ પમાડેલા વિદ્યાધરે ફરી તેણીને શ્રીપુર નગરને વિષે મૂકી.

એકદા કોઈ દેવતાએ આવીને શ્રીદેવીને કહ્યું, “હું ત્હારો અર્થિ છું. માટે ચાલ મહારી સાથે, કે જેથી કરીને ત્હારું કુશળ થાય.” શ્રીદેવીએ કહ્યું, “તું દેવ છે અને હું માણસ છું, તો આપણે યોગ શી રીતે થાય? વળી હું પ્રાણુનો નાશ થાય તો પણ પોતાના પતિ વિના અન્ય પુરુષની ઇચ્છા કરતી નથી.” શ્રીદેવીનાં આવાં વચન સાંભળી પ્રસન્ન થએલો દેવ “તું મ હાસતી છે” એમ કહી પોતાને સ્થાને ગયો. શ્રીદેવી પણ મૃત્યુ પામીને પાંચમે દેવલોકે ગઈ. ત્યાંથી ચવીને તેણીનો છવ વીરપુર નગરને વિષે ભદ્રએષીના મદન નામના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. અનુક્રમે તેણે ગુરૂ પાસે ધર્મ સાંભળી દીક્ષા અંગીકાર કરી યોગ્ય રીતે પાળી. પછી કર્મક્ષીણ થવાથી તે મુક્તિને પામ્યો.

કલાવતી.

આ પૃથ્વીને વિષે રવિ જ્વાલાએ જ્વલિત, મેરૂપી વાટ, અને સમુદ્ર જળરૂપી તેલથી ભૂત મંગળ દિપવત જંબુદ્વીપ છે તેને વિષે વૈરાઢ્ય પર્વતથી એ વિભાગવાળું અને ગંગા સિંધૂના પ્રવાહથી પટ ખંડે મંડિત ભારત ક્ષેત્ર છે. એમાં દક્ષિણાર્ધ ભરતના મધ્ય ખંડને વિષે ચંડનરૂપ, રમ્યગ્રામપુર અને દેશે સંયુક્ત શ્રીમંગલ નામે દેશ હતો. તેને વિષે દક્ષિણાર્ધ શંખ સદૃશ મનોવાંછિત દેનારૂં, લક્ષ્મીએ પરિપૂરિત, અને વિશદ વર્ણુ ભૂત શંખપુર નામે નગર હતું. જે નગર પ્રાસાદ દ્વજના મિષથી નિરંતર અંગુલી ઊંચી કરી ઘડા ઘોષે એ પ્રમાણે નાદ કરતું જે સારી સમાન અન્ય નગર નથી. તે નગરને વિષે શંખ સરખા ઉજ્જવળ યશવાળો શંખ નામે રાજા હતો. જે શૂર છતાં પણ સંતાપી ન હતો. સોમ છતાં કલંકિત નહોતો. સુપાત્રદાનને વિષે ઉદાર, ઘુતાદિવ્યસનને વિષે કૃપણ, પરસ્ત્રીથી પરાડ-મુખ અને સર્વ શત્રુઓને વિષે સન્મુખ હતો. તેને અંતઃપુર અને પ્રધાનાદિ વર્ગે સંયુક્ત રાજ્યપાળતા કેટલોક કાળ નિર્ગમન થયો.

અન્યથા મહેલને વિષે બેઠેલા ભૂપતિ પ્રત્યે પ્રતિહારીએ નિવેદન કર્યું કે ગજશ્રેષ્ઠિનો પુત્ર દત્ત આવે છે. પછી રાજાની આજ્ઞાથી પ્રવેશ કરી અદ્ભુત ભેટણું મુકી તે રાજાની સમીપે બેઠો. રાજાએ પુછ્યું 'ભો કુમાર ! તું કુશળ છે ? ઘણું દિવસે ક્યાં થી આવ્યો,

દત્ત કહે 'દેવના ચરણ કમળ વિલોકનથી મને કુશળ વર્તે છે. પરંતુ ચિરાગમન કારણ સાંભળો-અમારી વ્યાપારીઓની

એવું રીતિ છે કે પરદેશ ફરી તરણ અવસ્થામાં દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવું. કારણ કે કહ્યું છે કે ક્ષુધિત થયેલા મનુષ્યથી વ્યાકરણ ખવાતું નથી, તૃપાતુર માણસથી કાવ્યરસનું પાન થતું નથી, ક્રોધ શાશ્વત કોઈના કૃણનો ઉદ્ધાર થતો નથી માટે દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવું એ વિના સર્વે કળા નિષ્ફળ છે. તે કારણ માટે હે દેવ ! અહીંથી હું દેવશાળપુરે ગયો હતો. ત્યાં પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરી ઘણું કાળે હમણાં અત્રે આવ્યો છું.

રાજા કહે ‘અતિ દૂર દેવશાળ પુરે જઈ તે તારું કથન સત્ય કરી બતાવ્યું છે. કહ્યું છે કે-

કોતિભાર સમર્થાનાં કિં દૂરં વ્યવસાયિનાં ।

કો વિદેશઃ સુવિદ્યાનાં કઃપરઃ પ્રિયવાદિનાં ॥

સંમર્થ-પુરૂષને અતિ ભાર શું ? વ્યવસાયી પુરૂષને અતિ દૂર શું ! સુવિદ્યાવંતને વિદેશ કયો ? અને પ્રિયવાદિને શત્રુ કોણ ? અર્થાત્ સમર્થ પુરૂષને અત્યંત ભારજ નથી, વ્યવસાયી પુરૂષને કાંઈ દૂરજ નથી, સુવિદ્યાવંતને કોઈ પરદેશજ નથી અને પ્રિયવાદિને કોઈ શત્રુજ નથી. પરંતુ હે ઉત્તમ ! ત્યાં તે જે જે આશ્ચર્ય જોયાં હોય તે કહે.’

હત કહે ‘રાજાના સાંભળો એ નગરને વિષે અપ્રતિમ દેવમંદિર છે, સંપરોવાર મુનીંદ્રો ત્યાં વસે છે અને આવકો બુદ્ધિમાન છે. સર્વત્ર આશ્ચર્યમય એ નગરને વિષે વિશેષ મેં જે જોયું તે આપ પ્રફુલ્લ નયનથી જુવો.’ એમ કહી યત્નરતે ગોપવી રાંખેલી વિચિત્ર વર્ણે યુક્ત ચિત્રપટ્ટિકા કાઢીને નૃપતિ સમીપે મુકી તેને વિષે અમશ્ય લાવણ્યવરે જેણે દેવાંગનાઓને હસી

કાઠી છે એવી કન્યા જોઈ તેના નેત્ર, તેનું મુખ, હસ્ત, ચરણ, સ્તન વિગેરે સર્વ અવયવો શોભિતાં જોઈ-આ કોઈ દેવીની મૂર્તિ છે એમ માની રાજાએ પુછ્યું ‘આ કોઈ દેવીની મૂર્તિ છે? કયા ચિતારાએ ચિતરી છે?’

દત્ત કહે ‘હું દેવ! આ માનુષી છે, પરંતુ તમારા સંગમથી દેવી થશે. એમાં કોઈ ચિતારાની કૃતિ નથી; ફક્ત જોયા પ્રમાણે આલેખ્યું છે.’

રાજા કહે ‘આના રૂપને વિષે કોઈ પણ ન્યૂનતા નથી. ચંદ્ર મંડળ સદૃશ પૂર્ણ વદન છે, કેશપાસ શોભિતા છે, ચંચળ બ્રહ્મ દીવાળાં નેત્ર છે, જાણે હસતા હોય એવા દાંત છે, ચંદ્રાયમાન અંગુલીવાળા હસ્તકમળ છે, અને પગ તો જાણે ચાલતા હોય એમ જણાય છે. એ સર્વ પ્રકારે સુશોભિત છે. ચિત્રસ્થિતા એ સર્વથા મારા મનનું હરણ કરે છે.’

દત્ત કહે ‘હું દેવ! તેની અંગ શોભા કોઈ જૂદા પ્રકારની છે અને તેની લીલા પણ જૂદાજ પ્રકારની છે. આતો સ્મૃતિમાં આવ્યું તેટલુંજ આલેખ્યું છે.

રાજા કહે ‘હું સોમ્ય! એ કોણ છે? તે કહે.’

દત્ત કહે ‘એ મારી ખહેન છે.’

રાજા કહે ‘ત્યારે તે દેવશાળપુરે કેમ જોઈ?’

દત્ત કહે ‘તત્ત્વ સાંભળો, દ્રવ્યની ઇચ્છાથી વિવિધ દેશો જોતો હું મહોટા સાર્થ સંઘાતે પર્યટન કરતો હતો. એક વખત ઘણા દેશોનું ઉદ્ધેધન કરી વિવિધ પ્રકારના કૌતુક જોતો હું નંદિદેશને વિષે આવેલા દેવશાળપુરથી કેટલેક દૂર એક ભયંકર અરણ્યમાં પહોંચ્યો ત્યાં પ્રૌઢ હરંગ ઉપર આરૂઢ થઈ સનક બદ્ધ સુલ

ટાએ પરિવૃત્ત, ચોર લિલ્લની શંકાથી આગળ માર્ગ શોધતો હું ચાલતો હતો તેવામાં માર્ગને વિષે સુંદર અંગવાળો, જેની સમીપે મૃત ઘોડો પડ્યો છે એવો કોઈ પુરૂષ જોયો. મેં તેની સમીપે જઈ, કાંઈ જીવિત છે એમ માની તત્કાળ શીતળ જળ છંટાવ્યું. કાંઈ સંજ્ઞાવાળો જણાયો એટલે ઘોડા શીતળ જળ છંટાવ્યું. કાંઈ સંજ્ઞાવાળો જણાયો એટલે ઘોડા શીતળ જળ છંટાવ્યું. જ્યારે ધરાધર શુદ્ધિમાં આવ્યો ત્યારે ક્ષુધાર્ત મનુષ્યના ચિત્તને પ્રભોદ કરે એવા મોઢક ખવરાવ્યા. પછી મેં પુછ્યું ‘તમે કોણ છો? અહીં આવા વિકટ કષ્ટમાં શી રીતે પડ્યા?’ તેણે કહ્યું ‘અવશ્ય ભાવને વિષે ગ્રહો પણ અનવગ્રહ (પ્રતિકુળ) છે. તુણને જેમ પવનની ગતિને અનુસરવું પડે છે તેમ મનુષ્યની કલ્પનાને વિધિની ઇચ્છાને અનુસરવું પડે છે; હું તો દેવશાળપુરથી અથ અપહરણ કરેલો. અત્રે આ સ્થિતિમાં આવ્યો છું પરંતુ હું પરોપકારી! તમે ક્યાં જાઓ છો? મેં કહ્યું ‘હું દેવશાળપુર તરફ જ જવાનો છું માટે ચાલો આપણે ખતેના એકજ માર્ગ છે. તમે અધરહિત છો માટે મારી સાથે મુખાસનમાં બેસો.

પછી અમે બંને મુખાસનમાં બેસી નાના પ્રકારની વાર્તા કરતા તે વિકટ અરણ્યમાં ચાલ્યા. એમ તે દિવસ તો અત્રે નિર્ગમન કર્યો. બીજે દિવસે માર્ગ ચાલતા હયના હેપારવે, ગજના ગર્જરવે, અને રથના ચીત્કાર શબ્દ સંયુક્ત મોટી સેનાના મુલ ટોનો કોલાહલ સંભળાયો. તેથી શંકિત થઈ અમારા મુલ ટો સાવધ થતા હતા તેવામાં બહીશો નહિ બહીશો નહિ એમ કહેતો એક સ્વાર અમારી સમીપે આવ્યો અને બોલ્યો ‘કાંઈ અથ અપહરણ કરેલા પુરૂષને તમે જોયો?’ એમ બોલતો

મારી સાથેના પુરૂષને ઓળખી અત્યંત આનંદ પામ્યો. તરતજ સર્વ સૈન્ય તથા વિજયભૂપતિ ત્યાં આવ્યા અને તે પુરૂષ જે તેનો પુત્ર થતો હતો તેને જોઈ હર્ષિત થયા. બંદિજનો ઊંચે સ્વરે બોલવા લાગ્યા કે ‘વિજયભૂપતિનો પુત્ર જયસેન કુમાર જય પામ્યો.’ તરતજ કુમારે સુખાસનથી ઉતરી પગે ચાલી પિતાને નમસ્કાર કર્યો અને પિતાના પુછવાથી પોતાનો વૃત્તાંત જણાવવા લાગ્યો—‘હું તાત ! કુશિક્ષિત હુએ અને આ વિકટ અરણ્ય માં પ્રવેશ કરાવ્યો. પછી મેં ઉદ્દેગ પામી લગામ છોડી દીધી એટલે તરત તે અટક્યો. અકાર્યકારીપણાથી જાણે લજ્જા પામતો હોય તેમ તત્કાળ પ્રાણ વિમુક્ત થયો. તે સમયે મને પણ મુઠ્ઠા પ્રાપ્ત થઈ. કુધા અને તૃષાએ પીડિત ત્યાંજ પડ્યો હતો ત્યાં આ ધર્મબંધુએ, ‘આવી મને જવાડ્યો’ એમ કહી મને દેખાડ્યો. તે સમયે રાજાએ મને આલિંગન કરી પોતાના જ્યેષ્ઠ પુત્રવત્ માન્યો. સાર્થની રક્ષા કરવા સુભટોને મુકી મને પ્રથમ દેવશાલપુરે, લઈ ગયા. ત્યાં હું ઘણા દિવસ રહ્યો તે સમયમાં રાજપુરુષોએ મારું મન એટલું હરણ કરી લીધું કે મને માતપિતા અને સ્વદેશ યાદજ ન આવ્યાં. કહું છે કે મહિત લને વિષે એવા વિરલ મનુષ્યો મળે છે કે જેઓ દૃઢ્યમાં જાણે ટાંકણાથી કોતરાઈ ગયા હોય તેમ ક્ષણમાત્ર વિસ્મૃત થતા નથી. તે રાજાને શ્રીદેવી નામે રાણીની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલી જયસેન કુમારની અનુજ્ઞા-શુભ લક્ષણે સંયુક્ત-એક પુત્રી છે. રૂપે તિલોત્તમા સદૃશ-નયન મનોહારિણી તે કન્યા કલા કલાપે સંયુક્ત હોવાથી નામ અને ગુણે કલાવતી છે. તેને યોગ્ય પતિ શોધ કરતાં પણ ન મળવાથી રાજા રાણી ચિંતાતુર હતાં. કહું છે કે-

યા પાતુર્જનયંતિ દોનમુશ્વતાં માસાશ્ચ સચૌવનં,
ચિંતાલ્લિય કિલ વર્દયંતિ વિપુલં યાંત્યપરેપાં શ્વેઃ
કાંતેનાપિ વિવર્જિતા અપમૃતાઃ પિત્રોર્મૃતં દુઃસ્વદાઃ,
પુત્રીણાં નયતાંબુજન્મસમયે માત્રા તતો દીયતે.

પુત્રીઓ માતાને દીનમુખવાળી કરે છે, યોગ્યતાને વિષે પ્રાપ્ત થયેલી ચિંતા સમુદ્રને વધારે છે; પરબ્રહે જાય છે, અને પતિએ વર્ધિત અથવા વંધ્યા હોય તો માતાપિતાને દુઃખદાતા થાય છે તેટલા માટેજ પુત્રીના જન્મ સમયે માતા અશ્રુ પાડે છે.

એક દિવસ તેઓએ મને કહ્યું 'રે દત્ત ! આ તારી બહેનનો વર તું શોધી આપ. કારણ કે તું ઘણા દેશને વિષે પ્રવાસ કરનાર છે અને ચતુરતાચંચુરતા એ વાક્ય પ્રમાણે જગતમાં ઘણા એવા ઉત્તમ પુરુષો હશે, માટે એ આમાં કાર્ય તુંજ કર.' મેં તેમનું વચન અંગીકાર કર્યું અને આ પ્રતિજ્ઞ મેં જ કરી લીધી. પછી તેમની પાસેથી રજા લઈ ત્યાંથી પ્રયાજ કરી કાલે અગ્રે આલ્હો પૂં. મેં વિચાર કર્યો કે આ કન્યા કેવળે યોગ્ય છે, અથવા પોતાના સ્વામીને મુકી રત્ન બીજાને કોણ અર્પણ કરે ? એમ ધારી અગ્રે આત્રી આ પ્રતિજ્ઞ આપની સમીપે મુક્યોછે, મુઠે જેમ આપને યોગ્ય લાગે તેમ કરો.

એમ કહી દત્ત અટક્યો. તે સમયે રાજાને હાથકિરાતના બાણથી ચિહ્ન અને ચિત્રના રૂપને વિષે રજા જેક ધીધન નામે મંત્રી બોલ્યો—

एवा न्यपतकं कंचंद्रवदना निस्परं पद्मेक्षणा,

रत्नागोकमुपहृत्कारणकरा मङ्गपन्नोरापगाः

દેવં દેવકુમાર સારમહસં મુક્ત્વાચ કસ્યોચિતા,

હંસી હંસવરં વિહાય કલયેદંકં ચ કાકસ્ય કિં.

આ સ્ત્રી કલકે રહિત ચંદ્ર જેવા વદનવાળી છે, વિકસ્વ
ર થયેલા કમળ જેવા નેત્રવાળી છે, રક્ત અશોકના પદ્મવ સ
માન રાતા હસ્તવાળી છે અને લાવણ્ય જળની નદિ રૂપ છે.
તે દેવકુમાર સરખા તેજવંત દેવને મુકી અન્ય કોને ઊચિત
હોય ! શું હંસી ઉત્તમ હંસને છોડી કાગડાના અંકને શોભા
વે ? પછી મતિસાગર નામે મંત્રી બોલ્યો—‘ રે કત્ત ! તું અમા
રાથી પણ અધિક થયો; કારણ કે અમે તો અહીં રહી સ્વામીનું
કાર્ય કરીએ છીએ પરંતુ તું તો પરસ્થાને જઈ સ્વામી કાર્ય કર્યું. ’

સુષુદ્ધિ નામે મંત્રી બોલ્યો—‘ જે અન્યાર્થનો નાશ કરી
પોતાનો અર્થ સાધે તે અધમ કહેવાય, પોતાનો અને પરનો
એમ બંનેનો અર્થ સાધે તે મધ્યમ કહેવાય, પરંતુ જેઓ પરાર્થ
કરવાને વિષેજ તત્પર હોય તે તો ઉત્તમ પુરૂષ ગણાય છે. ’

તે વારે સુમતી મંત્રી બોલ્યો—જે પરાર્થ કરવાનો પ્રારંભ
કરે છે તે ધન્ય છે પરંતુ જેઓ પ્રારંભ કરી તેનો નિર્વાહ કરે
છે તે. વિશેષ પ્રકારે ધન્ય છે. કારણ કે કહ્યું છે કે—

પ્રારમ્ભ્યતેન खलुविघ्नभयेन नीचैः

પ્રારમ્ભ્ય વિઘ્નવિહતા વિરમંતિ મધ્યાઃ

વિઘ્નૈઃ પુનઃ પુનરપિ પ્રતિહન્યમાનાઃ

પ્રારબ્ધ મુક્તમજનાન પરિત્યજંતિ

નીચ પુરૂષો વિઘ્નના ભયથી કોઈ પણ કાર્યનો પ્રારંભ ક
રતા નથી, મધ્યમ પુરૂષો પ્રારંભ કરેલા કાર્યને વિઘ્ન આવ્યા

થી છોડી દે છે, પરંતુ ઉત્તમ પુરૂષો વારંવાર વિદ્યથી હણાયા છતાં પણ પ્રારંભ કરેલા કાર્યનો ત્યાગ કરતા નથી.

એ પ્રમાણે તે મંત્રીશ્રેણીના વાર્તાલાપ સાંભળી દત્ત હસીને બોલ્યો—

‘ચોરનાં પગલાં દબાડે તે પ્રાહરિક’ એ કહેવત તમે સત્ય કરો છે, એ પ્રમાણે સભ્ય પુરૂષોને અમૃત સમાન અષ્ટ ગોષ્ઠિ કરતા મધ્યાહ્ન થયો. તે સમયે કાળ નિવેદિ પુરૂષ બોલ્યો—

આક્રામત્યુલ્લસત્તેજાઃ સૂરોયં જનમસ્તકે,

તિવ્રતેજસ્વિનાં લોકે કિમસાધ્યં ભવસહો ॥ ૧ ॥

સૂવર્ણાદ્યા ચ શૃંગારોલ્લાસિનો કમલેક્ષણા,

સાનંદા દયિતા લક્ષ્મીર્લભ્યતે દેવપૂજયા. ॥ ૨ ॥

ઉદ્ધસાયમાન તેજવાળો આ સૂર્ય મનુષ્યના મસ્તક ઉપર આક્રમણ કરે છે. તિવ્ર તેજસ્વીને લોકને વિષે શું અસાધ્ય હોય? અર્થાત્ તેવાને કંઈ અસાધ્ય નથી. મુવર્ણ સંયુક્ત-શૃંગારથી ઉદ્ધસાયમાન થતી-કમલેક્ષણા-આનંદ પ્રાપ્ત કરાવનારી-દયિતા-લક્ષ્મી-દેવ પૂજથી પ્રમાય છે.

તે સાંભળી ભૂપતિ સભા વિસર્જન કરી-સ્નાન કરી જિન પૂજાને વિષે તત્પર થયો. પછી લોજન કરી શર્યાતે વિષે આ લોચ્છતો ત્રિયાની પ્રાપ્તિનો વિચાર કરવા લાગ્યો, તે બોલ્યો ‘હું વિધિ! તને ધન્ય છે કે જેણે દેવાંગનાને પણ રૂપ-રસ-રંગ-પરાભવ કરનારી એ મુલોચના બનાવી; પરંતુ હવે આકાશગતિને વિષે તત્પર થાઉં એવી પાંખો આપ, જેથી હમણાં જ તે ચંદ્રવદનાનું મુખાવલોકન કરું. એવી કંઈ રાત્રી અથવા કયો દિવસ અમૃત સમાન થશે કે જેને વિષે હૃલ્લસ એવી તે મુલોચનાને પુરૂષાત્

યોગથી હું પ્રાપ્ત કરીશ.' એમ ચિંતાના સંકલ્પરૂપ કલ્પલથી વ્યાકુલ થયેલા દૃઢ્યે કેટલોએક કાળ અતિક્રમણ કરી સભા મંડપને વિષે આવ્યો. ત્યાં સેવાર્થે આવેલા અમાત્યોની વાતથી સંતોષ પામી તે દિવસ તથા રજની નિર્ગમન કરી, બીજે વસે પ્રભાતે અમાત્ય અને સામંતોએ પરિવૃત રાજા બેઠો છે તેવામાં કોઈ પુરૂષે દાડતા આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી સ્વામિન સીમ સામંતોએ નમ્રતાપૂર્વક કહાવ્યું છે કે રથ, અશ્વ, હસ્તિ અને મુ ભટ્ટોથી આકુળ કોઈ મહત્ત્વ સૈન્ય આપણા નગર તરફ આવે છે જેના કોલાહલથી વનવાસી પશુઓ ત્રાસ પામી ગયા છે.'

તે સાંભળી ક્રોધથી જેના હોઠ પ્રકંપિત છે, ભૂકુટી જેની લીધણ છે, અને રણકેલી જેને પ્રિય છે એવો તે રાજા બોલ્યો 'ભો ભો સેવકો! હક્કા વજડાવો; સામંતો સજ્જ થાઓ અને રણને વિષે ખેલવા ચાલો.' રાજાની આજ્ઞા શ્રવણ કરી સર્વે મુ ભટ્ટો વિવિધ પ્રકારના આયુધે સંયુક્ત થઈ ગજ, અશ્વ કે રથ તૈયાર કરવા લાગ્યા પછી શંકિત થઈ માંહોમાંહે પુછવા લાગ્યા અને અર્મતી મંગરને વિષે કોલાહલ થઈ રહ્યો. તે સમયે દત્તે રાજા સમક્ષે આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી 'સ્વામિન અકાળે આ શું સમારંભ થઈ છે? હું નૃપરત્ન! જે કન્યારત્ન ચિત્રને વિષે જોવાથી આપનો દૃઢ્યમાં નિશ્ચળ છે તે સ્વયંવર વરવાને આવે છે. જે સકલ જ્ઞાનો પાર પામ્યો છે, પ્રકૃતિએ જે ઉદાર છે અને જેનું સ્કંધ પરકં છે તે જયકુમાર સૈન્ય સાથે તેને લઈ અત્રે આવ્યો છે. આ સમાચારથી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને મુવર્ણની રસના તથા દહાભરણ ભેટ આપી બોલ્યો 'ભો દત્ત! આ દુર્ઘટ કાર્ય તેજ કરયં?'

દત્ત કહે 'સ્વામિન દેવે.'

તે સમયે મતિસાગર મંત્રીએ કહ્યું 'રાજન! દત્ત પ્રૌઢ અતુલવચાન છે. કાર્ય નિર્માણને વિષે ઉદાર અને વાક્યાંબરે કૃપણ છે. કહ્યું છે કે જે મધ અત્યંત વરસે છે તે મૃદુ અને મધુર ગાળે છે પરંતુ રિક્ત હોય તે ઘણાજ ગર્જરવ કરે છે. અસાર પદાર્થને વિષે પ્રાચે મહાન આડંબર હોય છે કારણ કે જેવો અનિ કાંસાથી ઘાય છે તેવો મુવર્ણથી થતો નથી. પોતાના સ્વામી પાસે પ્રિય આલાપ કરનાર સેવક અધમ અને પરોક્ષે રહી સ્વામીના ગુણગ્રાહી હોય છે તે ઉત્તમ સેવક ગણાય છે. દત્ત મંલીરપણાથી કાંઈ બોલતો નથી પણ મને એમ સંભવ થાય છે કે એણે આપના ગુણની સ્તુતિ કરી એ કન્યાને આપના ઉપર પ્રીતિવાળી કરી અને પછી તેના પિતાએ કુમાર સાથે એ કલેલી તેને લઈને અત્રે આવ્યો. સ્વામીને વિજ્ઞાપના કરવા માટે એ તંરિત ગતિથી પૂર્વે આવ્યો હશે.'

દત્ત કહે 'મંત્રી મતિસાગર તમે યથાર્થ સાગરજ છો, કારણ કે જે પરોક્ષે પ્રવૃત્ત છે તે પ્રત્યક્ષ જોયા બરાબર કહો છો.'

રાજા કહે 'દત્ત ગંભીર મનવાળો છે અને મતિસાગર તમે ખુદ્દિમાન છો. હવે સમયને ઉચિત હોય તે પ્રમાણે કરો, સૈન્ય સામગ્રીનું નિવારણ કરો, હાટની શ્રેણીઓ રંગાવો, તોરણો બધાવો અને ધીધન પ્રધાનને જ્યકુમાર પાસે મોકલી તેના પ્રવેશ મંહોત્સવ કરાવો; ગજ અને અશ્વોને માટે ખાસ તૈયાર રખાવો અને ઉતારાની સોઈ કરો.' રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે મંત્રી શરોએ પોતાનું સર્વ કાર્ય બજાવી જ્યસેન કુમાર અને તેના પરિવારનું એવું સન્માન કર્યું કે તેથી તેઓ અત્યંત ખુશી થયા.

અને બંદિજનોએ તો ઊંચે સ્વરે શંખ નૃપતિની પ્રશંસા કરવા માંડી. સર્વે સજ્જ કરેલી સામગ્રીથી ચિત્તને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે એ વા પ્રાસાદને વિષે જયસેન કુમારને ઉતારો આપ્યો. ત્યાં મજ્જન, સ્નાન અને ભોજન કરી ગીત નાટકાદિવડે મુખ સમાધીમાં તે દિવસ અને રાત્રી નિર્ગમન કર્યા. બીજે દિવસે પોતાના મંત્રી અને સામંતોએ પરિવૃત્ત કુમાર રાજ્ય સભામાં ગયો. ત્યાં અમુદ્ય ભેટ મૂકીને શંખ નૃપતિના ચરણ કમળને વિષે મસ્તક નમાવ્યું. રાજાએ પણ સ્નેહપૂર્વક આલિંગન કરી ઉર્ધ્વ આસને બેસાડ્યા.

પછી કુમારનો મહામતિ મંત્રી રાજાની સન્મુખ થઈ બોલ્યો ‘સ્વામિન! તમારા ઉજ્જવલ ગુણોવડે અમારા ભૂપતિનું મનરંજન થયું છે. દત્ત ચિતારાએ જીભરૂપી કુચાથી બહુ વર્ણવડે અમારા પ્રભુના ચિત્ત પરને વિષે તમારું સ્વરૂપ આલેખ્યું છે તેથી તેમનો આપની ઉપર દૂર રહ્યા છતાં પણ અસ્થિમજ્જા સદૃશ રાગ વર્તે છે. વધારે શું કહીએ પણ એ રાગને અનુસરી પોતાના પ્રાણ થકી પણ પ્રિય એવી આ કન્યાને આપના પ્રત્યે આપવા મોકલી છે. ધણા રાજપુત્રોએ માગણી કર્યા છતાં તે પણ આપની ઉપર સ્નેહવતી છે, માટે સારો દીવસ જોવ રાવી એનું પાણિગ્રહણ કરવું એ આપને ઉચિત છે. દાન માનાદિએ એનું એવી રીતે સન્માન કરવું આપને ઘટિત છે કે જેથી તે પોતાના માતા પિતાને ભૂલિ જાય.’

તે સાંભળી શંખ સરખા મધુર સ્વરવાળો શંખ ભૂપતિ બોલ્યો. દૂર રહેલો, ગુણેહીન અને વયે બાળ સરખો જે હું તેને વિષે વિજય ભૂપતિ આવા પ્રકારનો સ્નેહ ધરાવે છે તે એમની અપૂર્વ સૌજન્યતા બતાવે છે. કહ્યું છે કે

મનસિ વચસિ કાયે પુણ્ય પોયુષં મયા,
 દ્વિધુવનંજનમુપકાર શ્રેણિભિઃ પ્રીણયંતઃ
 પરગુણપરમાણૂન્ પર્વતીકૃત્ય નિત્યં
 નિજ દ્વિદિ વિક્રમંતઃ સંતિ સંતઃ કિયંતઃ

મન વચન અને કાયાને વિષે પુણ્યામૃતવડે મંત્ર, ત્રણ ભુ
 વનના પ્રાણીને ઉપકારની શ્રેણીથી ખુશી કરનારા અને લેશ
 માત્ર પરગુણને પર્વત સમાન ગણીને પોતાનું દૃઢ વિકસ્વર ક
 રનારા-એવા સંત પુરુષો કાઈદેજ હોય છે.

હું પણ નિષ્કપટ સ્નેહ ધારણ કરનાર તે મહીપતિનું વ
 ચન પોતાના પિતાની પેઠે અન્યથા નહિ કરું. કુદીને, સ્વરૂપ
 પાને, અને કલ્પવૃક્ષી સદૃશ ફલદાયિ કન્યાને સ્વીકાર કરવાને
 કોણ ગણે! પુરુષ વિલંબ કરે.

તે સમયે જયકુમાર રાજાને વિષે આવેલ દત્ત તરફ હસીને
 બોલે. હું બહુ! આજ મને તમારા વચનની વિશેષ પ્રતીત
 થઈ. અમૃત તુલ્ય પ્રાગ્વિલાસવાળા આ નૃપતિને મિમે દાક્ષિણ્ય
 અને વિનયને દિયિત સર્વે અપૂર્વ ગુણ છે. પરંતુ તે પોતાના ગુણ
 કરીને સંતુષ્ટ નથી જોવી અપર મનુષ્યના ગુણ સમુદાયે મહાભૂ
 કરે છે. અથવા મહાનુભાવ પુરુષો સ્વભાવે એવાજ હોય છે.
 એમનું આવલોકન કરવાથી આજે મારાં લોચન સદૃશ થયાં અને
 એમની વાણી શ્રવણ કરવાથી હું દૃઢ થયો.

એ પ્રમાણે ગાથી કરી, લમ્બ દિવસ નિર્ધારી સર્વે પોતાને
 ઉતારે ગયા. એમ નિર્ધાર અમૃત સમાન ગાથી કરનાર તેઓ
 એ દેરડાએક દિવસ ત્યાંજ નિર્ગમન કર્યા એટલે લમ્બ દિવસ પામ્યું.

હલે ! આ જોવાથી મારાં નેત્ર અમૃતથી સીંચાય છે. એ દે
ખવાથી હૃમણાં મેં જાણે એનેજ જોયા; હે સખિ ! એને આ
લિંગન કરવાથી જાણે મેં એમનેજ આલિંગન કર્યું ! સખીએ
કહ્યું; સ્વામિનિ ! જેવો તેનો તમારે વિષે રત્નેહ છે તેવો બીજા
ઉપર નથી તેથી તમને એમ લાગે એમાં શું આશ્ચર્ય ?

એ સમયે કલાવતીના આવાસ પ્રત્યે આવતો રાજા આવા
પ્રકારના હાસ્ય શબ્દો સાંભળી ગવાક્ષમાં ઉભો રહ્યો; અંગદયુ
ગલ જોઈ ઉદ્ધાસ પામી કોઈના પણ નામ વગરના તેણીએ જો
લેલા વચનોથી શંકિત થયો; અને જાણે કોઈકથી સર્પ કર્યો
હોય તેમ મનમાં વિચારવા લાગ્યો-આના દૃઢ્યને વિષે આનંદ
પ્રમાડનાર કોઈ અન્ય પુરૂષ વર્તે છે. એણે મને કપટ પાટવે કરી
વશ કર્યો છે. શું એના પ્રિયને મારું ! અથવા એને પોતાનેજ હાણું
અહો હૃત્યાલુકારિણી કઈ દુતિએ આ કુયોગ કરાવ્યો ! એમ
વિચારી કોઈથી આકુળ થયેલો રાજા ત્યાંથી પાછો ફરી પોતાના
આવાસ પ્રત્યે ગયો. ત્યાં શેષ દિવસ નિર્જમન કરી સૂઈ અસ્ત
થયો ત્યારે શૌકરિકની સ્ત્રીને ગુપ્ત રીતે જોડાવી પોતાની મતિ
કદવના પ્રમાણે હુકમ કર્યો, અને તેણીના ગયા પછી કોઈ નિઃ
કરૂણ નામના ભટ્ટને જોડાવી પ્રત્યૂષ સમયે રાણીને દૂરના કોઈ
વનમાં મુકી આવવા કહ્યું.

પ્રાતઃકાળે રથને અર્ધ જોડી તે સુલટ દેવી પાસે આવી
જોડ્યો-‘રાજા વનને વિષે ક્રીડા કરવા જાય છે, ત્યાં તમને તત્કાળ
જોડાવે છે; મારે આપ જલદી રથમાં બેસો’ તે સાંભળી પ
તિની આજ્ઞાને આશ્રિત રાણી તરતજ રથ ઉપર બેઠી અને તેણે
ધોડા ચલાવ્યા. થોડે દૂર રથ ચાલ્યો એટલે તેણીએ પુછ્યું ‘પ્રાણ

પ્રિય ક્યાં છે ?' તે બોલ્યો 'આગળ દૂર છે.' એમ કરતાં સુ
 યોદ્યનો સમય થયો. આલ્યો, દિશાઓ સર્વ પ્રસન્ન થઈ ત્યારે
 પુનઃ રાણી ચારે તરફ જોઈ બોલી 'અહીં કોઈ સ્થળે સ્વામી
 નથી, ઉદ્યાન જણાતું નથી, ચાકરોનો રવ જણાતો
 નથી, અને વાજિત્રતા ઘોષ સંભળાતા નથી. શું આ અરણ્ય
 છે ? ઈંદ્રજાળ છે ? શું મને મતિમોહ અથવા દ્રગભ્રમ થયો ? હે
 વત્સ ! મને અખલાને શા માટે ક્ષેપ છે ? સાચું બોલ મને ક્યાં
 લઈ જાય છે ? પ્રાણનાથ વિના હું કેમ રહી શકોશ ?'

રાણીનાં એવાં વચનથી નિઃકંઠણનાં હૃદયને વિષે કંઠણ
 થઈ અને રથથી નીચે ઉતરી ગદગદ સ્વરે બોલ્યો 'હે દેવ !
 તને શિકાર છે ! દેવી ! હું પાપી છું ! માફ નિઃકંઠણ નામ સત્ય
 છે, કારણ કે દેવે મને આવા કાર્યને વિષે જોડ્યો છે. દેવિ ! સેવા
 કરી ઉપાર્જન કરેલા દ્રવ્યથી જે માણસ નિરંતર પોતાનું જીવિ
 તવ્ય ચલાવે છે તેને શિકાર છે; એવા મનુષ્યો જગતને વિષે
 જન્મ પામી ન જનમ્યા ધરાખરે છે. કારણ કે દુર્લભ ઉદર ભ
 રવાને અર્થે પિતાની સાથે યુદ્ધ કરે છે, બાંધવને હણે છે, અને
 દુર્ધટ કાર્યને વિષે પ્રવર્તે છે. પટુ ચાકુતા કરનાર સેવક ધ્યાન
 વુદ્ધ ગણાય છે. દેવિ ! મારે પણ પરસ્વાધીનપણે આતું અકાર્ય
 કરવાનો વખત આવ્યો છે. તમે રથથી નીચે ઉતરો અને આ
 શાલ વૃક્ષની છાયા નીચે બેસો. વધારે કહેવાને હું શક્તિમાન
 નથી. રાજાની આજ્ઞા એવીજ વર્તે છે.'

તેનાં તેવાં વચન સાંભળવાથી તત્વને જાણનારી કલાવતી
 રથથી નીચે ઉતરી મુઠ્ઠા પામી અને તે મુલત પશુ રક્ત ક
 રતો રથ હાંકી નગર તરફ ગયો. થોડી વારે જેવી કલાવતી સ

ચેતન થઈ રૂદન કરે છે તેવામાં રાજાએ ઓકલેલી - કોધે ભયં
કર દેખાતી-રાક્ષસીની પેઠે હાથમાં કૃતિકા ધારણ કરેલી-ચાં
ડાલીએ આવી કહ્યું-‘રે પાપિષ્ઠે ! દુષ્ટચેષ્ટિત સંપદા ભોગવવાને
તત્પર થઈ ? તું જાણતી નથી કે તેથી રાજા પણ પ્રતિકુળ થયો
છે. એવા સ્નેહવંત રાજાને ઠગી તું અન્ય ઉપર આસક્ત થઈ
માટે તે કર્મનું ફળ તું ભોગવ’ એમ કહી આભૂષણ સહીત તેના
એ હસ્ત છેદી નાંખ્યા.

હા તાત ! હા માત ! એમ બોલતી કલાવતી તરતજ મુઠ્ઠા
પામી ભૂમિ ઉપર પડી. કેટલીએક વારે શીત પવનના યોગથી
સચેતન થઈ ત્યારે અત્યંત વિભાવ કરતી બોલવા લાગી ‘હે
દેવ તું શા માટે મારા ઉપર કોપાયમાન થયો ? અરેરે મેં એવાં
શાં પાપ કર્યાં હશે જેથી મારે આવાં ફલ ભોગવવાં પડે છે ?
હે આર્યપુત્ર ! હે વિજ્ઞા ! તમે આતું સાહસ કર્યું તે યુક્ત કર્યું હશે,
કારણ કે તમારા અંતઃકરણમાં ઉત્પન્ન થયેલી શંકા શક્યવત
અનુભવ કરતી હશે. અગર જો કે મેં તે કાંઈ પણ અપરાધ ક
ર્યો નથી પરંતુ કોઈ ખલ પુરૂષે તમને શું કહ્યું હશે તે હું જા
ણતી નથી. હે સ્વામીનાથ ! હું મારા શીલને કલંકિત કરું એવી
સ્વપ્ને પણ શ્રદ્ધા ન રાખે. મારી સર્વ ઋદ્ધિનો નાશ થાઓ,
મારા દેહનો અંત આવો. માંડ સર્વસ્વ હુંદાઈ જાઓ પણ હું
શીયલવ્રત ખંડિત ન કરું. ક્ષણરક્તા સ્ત્રીઓ વિરક્ત થાય પણ
સતપુરૂષે અંગીકાર કરેલી નિશ્ચળ હોય એ લોકોદ્ધોષણ તમે
વિપરીત કરી, હે પ્રિય ! તે પ્રેમપ્રતિપત્તિ-તે મધુરાલાપની પ
દ્ધતિ તમે એકદમ કેમ વિસ્મૃત થયા ? હે તાત ! હે માત ! હે
બ્રાત ! તમારા પ્રાણથી પણ વફાલ હું અત્રે મૃત પ્રાય પડી છું

તેનું કેમ રક્ષણ કરતા નથી ! હું અશરણ અવસ્થામાં પડેલી
વ્યથાતુરા શું કરું ? એમ દુઃખથી વિજ્ઞાપ કરતાં ઉદરને વિષે વ્ય-
થા ઉત્પન્ન થઈ તેથી પ્રસૂતિ સમય જાણી-લજ્જા પામી-નયક
આવેલી નદીના તીર ઉપર રહેલ જાડની ઘટાના મધ્ય ભાગમાં
ગંધ, ત્યાં મહાકંઠે દેવકુમાર સદૃશ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

આહા ! કર્મની કેવી ગતિ છે ? જેનું વચન નીકળે ત્યાં
હજારો માણસો ખમા ખમા કરનારા તૈયાર હોય, જેના પ્રસવ
સમયે પ્રસૂતિ ક્રિયા કરવાને સેંકડો દામ્યો હાજર હોય, જે રા-
જ્ય મહેલને વિષે સુખ શય્યાને વિષે શયન કરનારી તેણીને
આવે સમયે વનમાં-જાડની ઘટામાં-જમીન ઉપર-એકલાં નિ-
રાધાર અવસ્થામાં આ ક્રિયા બને એ કેવી વિચિત્રતા ! કર્મ
કરે તે કોઈ ન કરે ! કર્મ મનુષ્યને ન હોય ત્યાં લગ્ન જાય છે અને
ન બને તેવા કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત કરે છે.

પોતાને હુસ્ત નથી જેથી બાળકને લઈ લે, તેથી પગ પા-
સે પડેલા બાળકને જોઈ તે હર્ષ અને સોડ ધારણ કરતી બોલી
“હે બાળ ! તું ભલે જન્મ્યો ! તું દીર્ઘાયુ-સુખી-યશો ! અભા-
ગ્યતા ઉદયત્રી અત્રે હું બીજી તો શું વચામણી કરું ? એમ બો-
લતી રોઈ પડી. આંખમાં આંસુ ભરાઈ ગયાં-તમસ આવી સુ-
છીતુર થઈ ગઈ. આહા ! જે બાળકના જન્મ સમયે અનેક પ્ર-
કારના વાજિત્રો વાગે, હજારો વધામણીઓ ધાય, અને સેંકડો
માણસના દૃઢ્યમાં આનંદ વર્તે તે બાળકને વગડામાં-જંગલમાં
કોઈ ભોંય ઉપરથી લઈ લેનાર પાણ મળે નહીં ! આવો દુખાવ
જેમ કંઈ માતાનું દૃઢ્ય ફાટી ન જાય ! કોણ મનુષ્ય આવા બના
વથી દિલગીર ન થાય !

થોડી વારે મુઠા પામેલી કલાવતી શુદ્ધિમાં આવી ત્યારે તડકડતો બાળ આળોટતો નદીના તીર પાસે ગયેલો જાણી અત્યંત કષ્ટે ત્યાંથી ખસી પગવડે તેને પકડી રાખી બોલી હે નદીમાતા! દીન થયેલી હું તારે આશ્રયે આવીને બેઠી છું. શરણાગત ઉપર કૃપાવતિ તું મારા પુત્રનું હરણુ ન કર! હે દેવિ! હે જ્ઞાન લોચને! જો લેશ માત્ર પણ મારા શીયલ વ્રતને મેં કલંકિત કર્યું ન હોય તો આ મારા બાળકનું પાલન થાય એ વો ઉપાય કર! એમ દીન સ્વરે રૂદન કરતી કલાવતી ઉપર શિયળના પ્રભાવથી નદીની અધિષ્ઠાતા દેવી પ્રસન્ન થઇ અને તત્કાળ પ્રગટ થઇ તેની બાહુલતા લવ્યતર કરી અદૃશ થઇ. આ બનાવથી કલાવતી જાણે અમૃતથી સીંચાઇ હોય તેમ અપુર્વ સુખ અનુભવવા લાગી. હસ્તવડે બાળકને ગ્રહણ કરી પોતાના ઉત્સર્ગમાં સ્થાપ્યો; અને દેવીની સ્તુતિ કરવા લાગી.

જય દેવિ ચિરં ભદ્રં તુમ્યં નિઃશ્ચલવ્રતસલે,

દુઃખદોના હનાથાહં ત્વયા સ્વામિનિ જીવિતા.

રૂદગાપન્નિમગ્નાયા જીવિતવ્યેન કિં મમ,

કિં તુ વાલં લસદ્ગાલં નેશે શોકતું નિરાશ્રયં.

હે દેવિ! તું જ્યવંત થા! હે નિઃશ્ચલ વ્રતસલે! તારું ચિરકાળ પર્યંત કલ્યાણ થાઓ! હે સ્વામિનિ દુઃખથી દીન થયેલી અને અનાથ એવી મને તમે જાણી, આવી આપત્તિને વિષે પડેલી હું તેને જીવિતવ્યે કરીને શું? પરંતુ તેજસ્વી ભાલવાળા નિરાશ્રય આ બાળને મુકવા હું સમર્થ ન હોતી.

વળી બાલકની સામુ જોઈ રૂદન કરતી બોલી 'પુત્રની ઉત્પત્તિ રાજના નગરને વિષે મહાનોત્સવ કર્તા થાત પરંતુ વિધિની

વિચિત્રતાને ધિક્કાર છે. જો આમ હું તો મને શા માટે આ
સ્થિતિ સુધી પહોંચાડી ? પરંતુ એમાં વિધિના શું દોષ ગણવો ?
એ તો મારા કર્મનો જ દોષ છે. જો પૂર્વે હું શીયલવ્રત ધારણ
કરી સાધ્વી થઈ હોત તો ભવ સંબંધો આવો. પરાભવ સહન
કરવો ન પડત' એમ જુદા જુદા પ્રકારની કલ્પના કરી રૂઢન
કરતી તે વનપશુઓને પણ રૂઢન કરાવવા લાગી. એવામાં દોષ
તાપસ એ રસ્તેથી નીકળ્યો. તે તેણીને જોઈ વિચારવા લાગ્યો
કે શું આ સ્વર્ગ મુરી છે ? શું વિદ્યાધરી છે ? શું વન દેવી છે ?
શું કિન્નરી છે ? શું નગાંગના છે ? અથવા નૃપાંગના છે ? એમ
વિચારી તેણીને મનુષ્ય જાણી-દયા આણી-પોતાના તપોવનમાં
કુલપતિ સમીપે લઈ ગયો. કલાવતીએ કુલપતિ સમીપે જઈ
નમસ્કાર કર્યો એટલે તેમણે કુશલ વર્તમાન પૂછ્યા તેથી દુઃખનું
સ્મરણ કરીને રૂઢન કરવા લાગી. તેણીને એ પ્રમાણે રૂઢન ક
રતી જોઈ આ દોષ દુઃખાર્ત છે એમ વિચારી કુલપતિએ અમૃત
પદ્મ મધુર વાણીએ તેને આશ્વાસિત કરી અને બોલ્યો 'હ
તમે ! શુભ દુઃખ એ પુણ્ય પાપ રૂપી વૃક્ષોનાં ફળ છે અને તે
સાતેજ ઉત્પન્ન કરેલાં છે સત્ મનુષ્યે તેને વિષે ખેદ હર્ષ ન ક
ર્યો. લક્ષણે શુભ તાંડુ-શરીર, ગંભીર વાણિ, સુંદર નેત્રો એ
યેગેરેથી તારે વિષે કદીનતાની સંભાવના થાય છે. હુ પુત્રી !
તાંડુ કટ્યાણુ થશે ! માટે અહીં તાપસીઓની સાથે રહી ધૈર્ય
અવલંબન કરી આ બાળકનું પાલન કર. કહ્યું છે કે 'જીવન
મદ્રં લભતે' જીવતો મનુષ્ય કટ્યાણુને પામે છે.' એ પ્રમાણે
કુલપતિના વચનથી જીવિતાશા પ્રાપ્ત થયેલી કલાવતીએ તેનું
વચન માન્ય કર્યું એટલે શુરૂએ તેણીને તાપસીઓને સાંપી,

અહીં ચંડાલણીએ અંગદ યુગલે સહીત હસ્ત રાજાને દેખાડ્યા; તેની ઉપર જયસેન કુમારનું નામ જોઈ ખેદ સાથે સંકિત થયો. નિશ્ચય કરવાને ચટપટી થઈ. તરતજ ગજ શ્રેષ્ઠિને બોલાવીને પુછ્યું કે ‘દેવશાલપુરથી હમણાં કોઈ આવ્યું છે !’ તેણે કહ્યું ‘હાજી, દેવીને તેડવા માટે રાજપુરમાં આવેલા છે અને તેઓ મારે ઘેર ઉતર્યા છે. પ્રસ્તાવના અભાવથી તેઓ આપનું દર્શન નથી કરી શક્યા.’

એથી વળી વધારે ચિંતા થઈ. તત્કાળ તેઓને બોલાવ્યા અને પુછ્યું કે ‘સુંદર આકારવાળા અને અમૂલ્ય મણિવડે નિર્મિત અંગદ યુગલ તમે લાવ્યા છો !’ તેઓએ કહ્યું ‘જયસેન કુમારે પ્રેમપૂર્વક દેવને અર્પણ કરવાને માટે અમને આપ્યા હતા, પરંતુ દેવની પાસે અમે આવી શક્યા નહિ તેથી તે દેવીને અમે આપ્યા છે.’ તેઓના એમ બોલવા સાથેજ રાજા મુઠી પામી આસન ઉપરથી નીચે પડ્યો.

રાજાને અકાળ મુઠી પ્રાપ્ત થવાથી મંત્રી વિગેરે હાહાકાર પામ્યા, અને શીત વસ્તુના ઉપચારથી સચેતન કરવા લાગ્યા, જ્યારે મુઠીથી વિમુક્ત થયો ત્યારે રાજા ચિત્તને વિષે વિચારવા લાગ્યો ‘અહો જીઓ માફ અવિવક્ષત્વ ! જીઓ માફ અજ્ઞાન જૂલિત્વ ! જીઓ ઉત્સુક કારિતા ! જીઓ નિર્ભાગ્ય મૌલિતા ! જીઓ નિર્દય ચિત્તત્વ ! જીઓ કુટખુદ્ધિ ! જીઓ કૃતઘ્ન કારિત્વ ! જીઓ કર્મ ચંડાલતા ! સ્થિર પ્રીતિવાળા મિત્ર અને ભાઈદિ સંપત્તિને હું અયોગ્ય છું. એમ વિચારી પુનઃ મુઠી પામ્યો અને તેવીજ રીતે મંત્રીશ્વરો સજ્જ કરી પુછવા લાગ્યા ‘હે સ્વામિન ! અકાળે આપને આટલી વ્યાકુળતા થવાનું શું કારણ છે ?

રાજાએ કહ્યું 'હે અમાલ્યો? પૂર્વે હું નામે શંખ હતો, હવે અર્થથી પણ શંખ થયો. બહાર વિશદ અને મૃદુ વાણીવાળો પણ અંતઃકરણમાં કુટિલ ક્યો. વિજય ભૂપતિના હિતને, જયસેન કુમારની વયસ્પતિને, કંઠાવતીના પ્રેમ સ્થૈર્યને અને કુળની નિર્મિતતાને મેં-મસીન કરી-કાઢવામાં નાંખી! પોતાનીજ સંતતિનો મેં છેદ ક્યો! હાહા નજીક પ્રસવકાળવાળી રાણીને મેં મૃત્યુ પમાડી! હે પ્રધાનો! પાપના સંતાપથી તમે થયેલો હું આત્મા થા. રણ કરવાને શક્તિમાન નથી માટે તત્કાળ ઇન્દ્રનગરે અગ્નિ તૈયાર કરાવો જેથી હું તેનું શરણ કરું.

રાજાની એવી વિપમ વાચા શ્રવણ કરી સર્વે પરિકર વર્ગ એક બીજાના મુખ સામું જોવા લાગ્યા, અને વ્યાકુળ થઈ વિલાપ કરવા લાગ્યા. અંતઃપૂરની સ્ત્રીઓ એ વૃત્તાંત જાણી અમારા શૃંગારરૂપ દેવી ક્યાં ગઈ! હે આર્યપુત્ર તમે નિર્દય થયા! શા માટે આવું અસમંજસ કાર્ય કર્યું! એમ બોલતી રૂદન કરવા લાગી. નગરમાં ચોતરફ એ સમાચાર પ્રસરી ગયા. હે વિધિ! આ શું વિપમ કાર્ય કર્યું? એમ બોલતા નરનારીના સમૂહ સ્થળે સ્થળે રૂદન કરવા લાગ્યા. શોકાકાંત થયેલા નગર જનોએ ચોડું ધણું ભોજન કરેલું વમન કર્યું. ખાતું પીતું ત્યાગ કર્યું. તે દિવસે બાળકોએ પણ સ્તનપાન કર્યું નહિ. એમ સર્વ નગર શોકમય થઈ ગયું.

અખિલ નગરને શોકાકુળ જોઈ દ્વિગુણ દુઃખને પામતો રાજા બોલ્યો 'હો પ્રધાનો! અત્યંત વેદનાથી વ્યાકુળ થયેલ મને શા માટે વિલંબ કરાવો છો. 'તે સમયે મંત્રી, સામંત અને નગરના શિષ્ટજનો રાજા સમીપે આસિતી થઈ ક્ષત ઉપર ક્ષારતું ક્ષ

રે એક મોટો દોષ થયો. હવે બીજો જે દોષ કરવા આપ ત
ત્પર થયા છો, તે દાઝયા ઉપર ડામ જેવું છે. બીકણ જનો ભ
યભીત થઈ ધીર પુરૂષોને શરણે જાય છે પરંતુ ધીરપુરૂષોજ ન્યારે
ધીરજનો ત્યાગ કરે ત્યારે તેવા જનોને કોનું શરણ ! હે સ્વામિ
ન ! રાજ્યનો ત્યાગ કરી કુળનો છેદ કરી મરણરાંછા કોણ કરે ?
એવો કોણ મૂર્ખ હોય કે ધર બાળીને ઉઘોત કરે. ? એમ અનેક
પ્રકારે સમજાવ્યા છતાં તેઓની શિખામણની અવગણના કરી
રાજા હયાફ થયો, અને મંત્રીઓએ વાર્યા છતાં આગળ ચા
લ્યો. સેવક જનોને દુઃખ પ્રાપ્ત કરાવતો, ધર્મી પુરૂષોને વૈરાગ્ય
પ્રાપ્ત કરાવતો, શોકાશ્રુવડે ઘોવાયેલા નેત્રવાળી નારીઓથી જે
વાતો, અને છત્ર ચામર તથા વાંજત્રોએ વર્જિત રાજા નગરની
બહાર નંદન વનમાં ગયો.

એ સમયે બીજા ઉપાયનો અભાવ થવાથી વિલંબ કરા
વવા માટે ગજશ્રેષ્ઠિએ આગળ આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી ‘ હે સ્વામિ
ન ! જગત્રણુ દેવાધિદેવનો અગ્રે પ્રાસાદ છે તેમની પ્રથમ પુષ્પ
ચંદનાદિએ પુજા કરો. અને પછી તેજ સ્થળે અમિતતેજ નામે
ગુરુ છે તેમને વંદન કરો. જેથી આ લોક અને પરલોકને વિષે
મંગલ થાય.

શ્રેષ્ઠિનું અલંબ્ય વચન અને એ સર્વે ક્રિયાઓ પરભવને
વિષે સંબલરૂપ થશે એમ ધારી રાજા જિન પ્રાસાદમાં ગયો.
ત્યાં ભક્તિપૂર્વક વંદન-નમસ્કારપૂજા કરી બહાર નીકળી ગુરુ
મહારાજને વંદન કર્યું. તે સમયે ગુરુ મહારાજે દશના આપવી
શરૂ કરી-હે રાજન ! જન્મ જરા મૃત્યુરૂપ નીરે પૂર્ણ, આધિ
વ્યાધિરૂપ વડવાનળે શુકત અને રાગ દ્વેષ તથા અજ્ઞાનરૂપ મહા

મત્સોએ વ્યાસ આ લવસચુદ્ધ દુસ્તર છે. તેને વિષે મનુષ્ય; તિ
ર્યંચ, નરક, અને સ્વર્ગરૂપ ચાર ગતિ છે, જેને વિષે પડીને સર્વ
જીવોએ અનંતવાર દુઃખો ભોગવ્યાં છે. વળી તેમાં ક્રોધ, માન,
માયા અને લોભરૂપ ચાર સર્પ છે જે સર્વ પ્રાણિને ડસીને ત્રાસ
પમાડે છે. કહ્યું છે કે—

કોહો પિવં પળાસેઈ, માળો વિળય નાસળો;

માયા મિત્તાણિ નાસેઈ, લોહો સન્ધવિળાસળો.

ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે,
માયા મિત્રાઈનો નાશ કરે છે અને લોભ સર્વ વિનાશક છે.

હું રાજન ક્રોધાતુર માણસ કાર્ય અકાર્ય, હિત અહિત, શુ
ક્લ અશુક્લ, સારાસાર, શુભ અવશુભ—કાંઈ પણ જાણતો નથી.
ક્રોધને વશ થઈ મનુષ્ય એવાં કાર્ય કરે છે કે જે આ લવ અને
પરલવને વિષે દુઃખકર્તા થાય. ક્રોધાતુર અવસ્થામાં કરેલાં સા
હસ કાર્યો પૂર્વે થયેલા પદ્મ રાજની પેઠે શલ્યવત્ અનર્થ કર
નારા થાય છે.”

તે સાંભળી રાજાએ કહ્યું ‘ભગવન્ ! જગતને વિષે હું મહા
પાપવાન છું, તે માટેએ પદ્મ રાજ કોણ અને એનો વૃત્તાંત કેવી
રીતે છે તે કહો.’

ગુરુએ કહ્યું ‘આ અપાર સંસારને વિષે ભારે કર્મો પ્રાણિ
એને એવાં વૃત્તાંત અનંતવાર બને છે. તથાપિ પ્રસ્તુત કથા સાં
ભળ, પૂર્વે પદ્મપુરને વિષે પદ્મનામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો
તે એક દિવસ રમવાડી જતો હતો. તેવામાં તેણે માર્ગને વિષે ભુ
વન ઉપર બેઠેલી-સદૃષ સંપત્તિએ શોભિત-સાક્ષાત્ કમળા સ
દૃશ વરુણ ઐષ્ટિની કમલા નામેની કન્યાને સખીઓ સાથે કીર્તી

કરતી જોઇ. પોતાના અંતઃપુરમાં ઘણી સ્ત્રીઓ છતાં તેની ઉપર
લુબ્ધ થયો. કહ્યું છે કે—

લુબ્ધઃ સ્વૈઃ કામુકઃ સ્ત્રીભિઃ પૃથિવ્યા પાર્થિવોપિ ચ;
વિદ્વાન સુભાષિતૈઃ કોપિ તૃપ્તિં પ્રાપ્નો જગત્યપિ.

જગતમાં કોઈ લોભી પુરુષ દ્રવ્યથી, કામી પુરુષ સ્ત્રીથી,
રાજા પૃથ્વીથી અને વિદ્વાન સુભાષિતથી સંતોષ પામ્યો છે ? અ
ર્થાત્ તે તે પુરુષો તે તે વસ્તુથી સંતોષ પામતા નથી.

તરતજ તે કન્યાની તેના પિતા પાસે માગણી કરી. શુભ
મુહૂર્ત જોવરાવી આડંબરથી લગ્ન કર્યાં પણ બહુ વ્યગ્રતાને લીધે
તેણી દ્વેષથી પણ વિસ્મૃત થઈ, અને પિતાને ઘેર રહી, કેટલેક
કાળે રસ્તે જતાં પ્રોઠ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલી તેણીને જોઈ સા
થેના ભિત્રને પુછ્યું ‘આ કોણ છે ?’ તેણે કહ્યું ‘હે પ્રભો !
પુર્વે તમે જે ઐષ્ટિની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યું હતું તે તમારી ભાર્યા
છે.’ એ સાંભળી તે સંબંધી સ્મૃતિ થઈ અને વિચારવા લાગ્યો
કે આહો મેં એની સાથે લગ્ન કરી અને કદર્થના પમાડી. પુનઃ
ભિત્રને પુછ્યું ‘એ પ્રોષિત કાંતાની જેમ કુત્સિત વસ્ત્રવાળી,
અતિ દુર્બલ અને મંગલ સૂચક વલયનેજ ધારણ કરનારી કેમ
દેખાય છે ? તેણે કહ્યું ‘રાજન ! શીલાભરણે ભૂષિત કુલસ્ત્રીઓનો
એ ધર્મ છે કે પતિના વિરહે શૃંગારાદિ ધારણ ન કરે. કહ્યું છે કે.

પાદપા ઇવ શુષ્યંતિ સ્મરાગ્નિજ્વાલિતા અપિ;
શીલં માનં ન મુંચંતિ સદાચારાઃ કુલાંગનાઃ

રમરાગિણી દહન કર્યા છતાં વૃક્ષની જેમ સુકાય છે પરંતુ સદાચારવાળી કુલાંગનાઓ શીલનો ત્યાગ કરતી નથી.

પછી રાજાએ તેણીને તેડવા માટે માણસ મોકલ્યાં. તેમની સાથે તેના પિતાએ પ્રીતિ પૂર્વક પોતાની પુત્રીને મોકલી. તે પણ રાજ્ય ભુવનમાં આવી શૃંગાર સજ્જ સખીઓ સાથે વાસભુવનમાં બેઠી. તેના સંગમને વિષે ઉત્કુષ્ઠતાને ધારણ કરનાર રાજા પણ સભા વિસર્જિત હૃદય સહીત ત્યાં ગયો. સંમીપ આવતા ભર્તારને જોઈ હિંભા થઈ રાણીએ વિનય પૂર્વક આદરસત્કાર આપ્યો. રાજાએ કહ્યું ‘હો ભદ્રે ! આગ્રહપૂર્વક મેં લગ્ન કરી તને વિસારી મુકી એ મારી ભૂલ માટે તારે ક્ષમા કરવી’ એમ કહી રાજાએ તેને અત્યંત ખુશી કરી.

તેણીએ કહ્યું ‘પ્રાણેશ ! સર્વ વિષયમાં સાવધાનતા ધારણ કરનાર તમને તો પ્રિયાની વિસ્મૃતિ ન થાય પરંતુ નિઃપુણ્ય સ્ત્રીઓને પોતાના સ્વામીનું દર્શન દુર્લભ હોય છે તેમ મારા અભાગ્યને લીધે આપને વિસ્મૃતિ થઈ. સ્વામીનાથ ! સ્નેહ પૂર્વક આપને ચિંતને વિષે ધારણ કર્યા છે, દ્રષ્ટિએ અનેકવાર જોયા છે તોપણ વિરહાગ્નિવડે આ શરીર દગ્ધ થઈ ગયું’ એમ કહી રતિ વિજ્ઞાસમાં ચતુર તે સ્ત્રીએ લગ્નજનો ત્યાગ કરી તે રાત્રિને વિષે રાજાને રંજન કર્યો. પરંતુ નૃપતિ તેની કામકલાને વિષે ચાતુરી જોઈને શંકિત થયો. ગુણો કેટલીએક વખત દોષને અર્થ થાય છે તેવી રીતે આને વિષે રહેલી ચતુરાઈએ રાજાને સંશય પમાડ્યો. રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરમાં રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ સ્ત્રી મહિલા નથી પરંતુ મૌઢ રમણિક છે. એનું ચરિત્ર અને વિજ્ઞાન વિચિત્ર છે. કુલવતી નારીઓને પતિના પ્રથમ સંગમે આવી

ચતુરાઈ અને ધૈર્ય ક્યાંથી હોય ? માટે નિશ્ચયે એ દુઃશિસા છે. હું એનો વધ કરું કે શું કરું ? એમ કોપાકાંત થઈ ગયો. વળી વિચાર્યું કે સત્પુરુષોને સ્ત્રી અવધ્ય છે માટે ખીજે ઉપાય કરું. એમ ધારી કોધાતુર થયેલો ત્યાંથી નીકળ્યો. તરતજ મંત્રીને બોલાવી હુકમ કર્યો કે 'આ દુષ્ટાત્મા સ્ત્રીનો નાશ કરે.'

મંત્રીએ તેણીને સાથે લઈ એકાંત સ્થાનમાં રાખી. વિચારવા લાગ્યો કે 'આ સંસારમાં મનુષ્યોના વિચિત્ર ચરિત્રો હોય છે. તેઓને રાગદ્વેષ નચાવે તેમ નાચે છે. રાગાંધ મનુષ્ય છતાં દ્વાષને દેખતો નથી અને અછતા ગુણને દેખે છે. દ્વેષાંધ તેથી વિપરીત રીતે પ્રવર્તે છે. કોપ પરિતાપના ધાતથી જર્જરિત અંગ વાળા ભુપતિને મારે માતિ સંજીવિની ઢઘને સજ કરવો એ મારી ફરજ છે' એમ ધારી સદન કરતી તેણીને આધ્યાસન આપી બુદ્ધિવંડે નૃપતિને બોધ કરવા રાજસભામાં ગયો.

સભા મંડપને વિષે આવેલો, કુસ્થાનગત ગુણસમુદ્ભવત પ્રભાત સમયના દીપવત ઉદ્દોતે અદીપ્યમાન, વિસ્મય અને ક્રોધે મિશ્ર, આ શું ? આ શું ? એમ વિચારમાં બેઠેલો રાજાને જોઈ નમસ્કાર કરી બેસનારા સભાજનો વિવિધ પ્રકારની વાર્તા કરવા લાગ્યા. તે સમયે વિશ્નુવંઠનામનો વાચાસ બ્રાહ્મણ પ્રથમ બોલ્યો 'હો હો. સભાજનો અધુના એક વિચિત્ર વૃત્તાંત થયો છે.' તે સાંભળી સભાજનોએ તે જાણવા આકાંક્ષા બતાવી એટલે તે બોલ્યો 'આનગરને વિષે ગુણે શ્રેષ્ઠ ધન્ય નામે શેઠ હતો. સર્વ વ્યવહારિને વિષે એ મુખ્ય હતો, તેને શ્રીનામા ભાર્યા હતી. તેઓનાં ધન, ધનંદ, ધર્મ અને સોમ નામે ચાર વિચક્ષણ પુત્રો છે. યૌવનવયે તે પારને પરણાવ્યા છે, એક દિવસ ધન્ય શેઠને ઘણાજ મંડવાડ

થઈ જાયો. વેદોએ અસાધ્ય વ્યાધિ જણાવવાથી સર્વે સ્વજન વર્ગ ત્યાં એકઠા થયાં. તેઓએ શેઠની ભક્તિપૂર્વક પુજા કરી અને પ્રત્યેકે ક્ષમાચ્યા. પછી તેઓ બોલ્યા 'શ્રેષ્ઠિન! તમે નામ અને અર્થથી ધન્ય છો... તમે જાતે અગણિત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કર્યું, વજન વર્ગનું પોપણ કર્યું અને સાત ક્ષેત્રને વિષે પ્રચુર દ્રવ્ય વાપરી કીર્તિ જીતી વગાડી. પરંતુ પિતાના મરણ પછી સંપત્તિ વહેંચવાનો વિધિ પિતાએ ન બતાવ્યો હોય તો પુત્રો પરસ્પર વાદવિવાદ કરે છે માટે અમારી સાક્ષિ પૂર્વક તમે પુત્રોને સમ ભાગે દ્રવ્ય અર્પણ કરો. જેથી એઓને અંદર અંદર કલેશ ન થાય ને તમારો યશ પ્રવર્તે. તે સાંભળી શેઠ પુત્રોને પોતાની પાસે બોલાવી બોલ્યા પુત્રો! તમારે એક બીજાની સાથે શંખીને રહેવું ચમ્બુ વડે વદન શોભે છે અને વદન વડે ચમ્બુ શોભે છે, પદ્મવથી વૃક્ષ શોભે છે અને વૃક્ષવડે પદ્મવ શોભે છે તેમ તમે પણ એક બીજાની અધિક શોભા પામશો. કેઈ વખત તમારે અંદર અંદર કલહ ન કરવો અને પ્રીતિથી રહેવું; કદાપિ પ્રીતિનો નિર્વાહ ન થાય તો આરડાની ચાર દિશામાં ચાર કલશ દોરેલા છે તે અનુક્રમે તમારે ગ્રહણ કરવાં. એમ કહી પંચતપ પામ્યા, અને પુત્રોએ લોકિક ક્રિયા કરી.

પછી તે પુત્રોએ દેહલોએક વખત તો મુખ અને સંપમાં નિર્ગમન કર્યો પણ પાછળ સ્ત્રીઓને લીધે તેઓ પૃથક દૃઢ્યવાળા થયાં. એટલે ચારેએ એકત્ર થઈ પિતાએ કહેલા કળશ કાઢ્યા. તેમાં પહેલાને વિષે વૃક્ષ, બીજાને વિષે અસ્થિ, ત્રીજાને વિષે ચોપણ, અને ચોથામાં સોના મોર એમ નીકળ્યું. તે એક વખત તો દીતમુખનાળા થયા અને ચોથો ખુશી થયો.

પેલા ધન લોભથી નિરાશ થયેલા ત્રણે ભાઈઓ જાણે ત
સ્વામી હજારો હોય તેમ પૃથ્વી ઉપર પડ્યા અને માથું કુટતા
બોલ્યા 'શત્રુરૂપ પિતાએ અમને ત્રિદાસ પમાડીને ઠગ્યા. સર્વ
સાર વસ્તુ સોમને આપી, અમને કાંઈ પણ ન આપ્યું.' ત્યારે
સમજત પુરુષોએ કહ્યું 'સઘળું ચાર ભાગે વહેંચી દેવો.'

સોમ કહે 'મને મારીને દેવો. અન્યથા તેમાંથી કિંચિત્ માત્ર
દ્રવ્ય હું નહિ આપું. કર્મદાપથી તમારું દ્રવ્ય ધુળરૂપ થઈ ગયું
તેમાં મારો શું દાવ? જેથી મારામાંથી ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા
રાખો છો.'

પેલા ત્રણ ભાઈઓ બોલ્યા 'હું મુખ્ય! તું સઘળા ધનને
વિષે લુબ્ધ થયો છે પણ તેમ નહિ બને. વ્યવહારે સમજ અ
થવા સ્વજન કુટુંબીઓ કહે તે પ્રમાણે કર. તેઓ તને આપે
તેટલું દ્રવ્ય તું ખુશીથી ભોગવ. એ શિષ્યાય બીજો માર્ગ નથી.'

એમ ઘણા વિવાદ થયો પણ કોઈ સમજ્યું નહિ તે સમયે
હિતસ્વી લોકોએ કહ્યું તમે કલહ ન કરો, વ્યાપાર કરો અને
તમારો ન્યાય કરવાને પ્રધાનાદિ રાજ્ય વર્ગ પાસે જાઓ. તેઓ
એ તે પ્રમાણે અંગીકાર કરી છ માસ પર્યંત ધર્માધિકારી પાસે
આંટા ખાધા પણ કોઈએ તેનો નિવેડો ન કરી આપ્યો. આ
વાત રાજાજીએ ધારણ કરવા જેવી છે.'

રાજા કહે 'પછી તેનો સંવાદ કોઈએ પતાવ્યો કે નહિ.
તેણે કહ્યું 'સ્વામિન! તેઓનો કલેશ કોઈએ પતાવ્યો નહિ
તેથી મુંઝાળને પ્રદેશ તરફ ચાલ્યા. કોઈ ગામના પાદરમાં સભા
કરીને બેઠેલ વૃદ્ધ પશુપાળને જોઈ નમસ્કાર કરી ત્યાં ઉભા રહ્યો
તે જોઈ તેણે પૂછ્યું કે તમે કોણ છો અને ક્યાં જાઓ છો ?

ઉત્તરમાં ચારે ભાઈઓએ પોતાનો વૃત્તાંત કહી બતાવ્યો. તેમાં બળી તે પશુપાળ બોલ્યો-‘તમારો પિતા પડિત અને હિતકર્તા હતો એમ જણાય છે.’ તેઓ બોલ્યા ‘તાત ! અમારા વાદનું તમે નિવારણ કરો.’

પશુપાળ કહે ‘તમારો પિતા વિચક્ષણ હતો. તેણે જેને જે ચોંચ હતું તે પ્રમાણે આપ્યું છે. પ્રથમ કળશમાં ધુળ નીકળી તે ઉપરથી સૌથી મોટા પુત્રને સમસ્ત કૃપિ કર્મ આપેલું છે. બીજામાં અસ્થિ નીકળ્યા તે ઉપરથી બીજાને સર્વે અતુષ્ટદાનું અધિકારીપણું સોંપ્યું છે. ત્રીજામાં ચોપડા નીકળ્યા તે ઉપરથી ત્રીજાને વ્યાપાર, ઉધરાણી, વિગેરે સોંપ્યું છે. ચોથાને સર્વે રોકડ દ્રવ્ય આપેલું છે. તમે વિચાર કરીને તપાસ કરશો તો આ સર્વે વસ્તુઓ સરળી થશે. તેણે પોતાના નિરંતરના અભ્યાસથી વિચારીને વહેંચણું કરેલી છે. ભાઈઓ ! દ્રવ્ય છે તે વીજળીના અમકારા અને અર્કતુલની જેમ અસાર છે. કોઈને દ્રવ્ય આપેલું રહેતુંજ નથી. પિતાના દ્રવ્યને માટે જેઓ કલેશ કરે છે તેને મૂર્ખ સમજવા તેમજ પિતાના દ્રવ્યમાંથી જેઓ પોતાના ભાઈઓને આપ્યું આપવા યત્ન કરે છે તેને અધિક મૂર્ખ સમજવા. માટે દ્રવ્ય ઉપર મુર્છાવંત થઈ તેને અર્થે કલેશ ન કરતા પિતાની વાણી સ્નેહવડે અવધારણું કરો. તમારી અજ્ઞાનતાને લીધે તમે પિતાને દાપ ન દો, જેણે અતિ સ્નેહથી તમારું લાલન પાલન કરી આ સ્થિતિએ તમને પહોંચાડ્યા તે તમારી બાબતમાં અન્યાય કરે એ તમારો વિચાર કેટલી મૂર્ખતાવાળો છે તે વિચારીને પુનઃ આ પ્રમાણે ભૂલ ન કરતાં પોતાની ભૂલ વિચારવા ઉત્સુક થાઓ.’

એ પ્રમાણે વૃદ્ધ પશુપાળનાં વચન સાંભળી-હૃદય પામી લઘુ બંધવને આલિંગન દઈ-અશુ વરસાવતા વણે ભાઈઓ બોલ્યા 'વત્સ ! લોભાકુળ થઈ અમે તને જે એક પ્રમાણે તને માટે ક્ષમા કરે.' તે સમયે લઘુ બંધવ પણ વણે ભાઈઓના અર્ણ કમળમાં પડી બોલ્યો 'હું બંધુઓ ! તમે મારે તાત તૃપ્ત છો. મૂઠ યુદ્ધિથી મેં તમને જે કંઈશ વચન કહ્યું તેને માટે મને ક્ષમા કરો.' એમ અરસપરસ ક્ષમા યાચના કરી ચારે ભાઈઓ પશુ પાળ પ્રત્યે બોલ્યા-અમારા પિતા મરી ગયા છે તથાપિ તમે કૃપાળુએ અમને અજ્ઞાતોને તત્વ પ્રકટ કરી સમજાવ્યા અને અમારા કલેશનો નાશ કરાવ્યો તેથી તમે અમારા પિતાથી પણ અધિક છો.' એમ કહી નમસ્કાર કરી કદાચહુ મુક્ત થયેલા તેઓ ઘરે આવ્યા. આનંદમાં રહેતા તેઓ અરસપરસના પ્રેમમાં વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યા.

તે સાંભળી સર્વે સભાજનોએ પોતાનાં મસ્તક ધુણાવ્યાં અને આશ્ચર્ય પામી બોલ્યા કે એ આશ્ચર્યકારી વાત છે. અજ્ઞાત ગ્રામ્ય મનુષ્ય એ વાદનો શી રીતે નિકાલ કરી શક્યો. કારણ કે જે વાદનો ન્યાયાધિકારીઓ અને પ્રધાન પુરૂષો નિવેડા કરી શક્યા નહિ તેનો એક ગામડીઆ પશુપાળે નિવેડાકર્યો તે આશ્ચર્યજનક કહેવાય.

એ સર્વ વ્યતિકર અવણ કરી નૃપતિ મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે પૂર્વે નહિ જોયેલા પશુપાળે દૂરથી તે મર્મ જાણ્યો તે શાસ્ત્રજ્ઞ અને કુશળ પ્રિયાનું કામકળાને વિષે કૌશલ્ય હોય તેમાં શું નવાઈ ! માટે નિશ્ચયે મેં ભૂલ કરી છે. મેં અવિચારી કામ કરી અનાયર્થપણું કર્યું છે. હું નિર્લિંગ છું. હું નિર્ભાગ્ય છું, કે

રણ કે મેં એવાં સ્ત્રી રત્નનો વિનાશ કર્યો. એમ લાંબો વખત અંતઃકરણમાં શોચ કરી દીન વદનવાળો નૃપતિ મંત્રી પ્રત્યે બોલ્યો. 'મેં નિઃપુણ્યે મહા પાપ કર્યું છે. પિતાના ગૃહમાં સુખે રહેલી તેણીની ઉપર મેં મહા અનર્થ કર્યો છે. હવે હું પ્રાણ વાંચી કરવાને શક્તિમાન નથી મારે અગ્નિમાં પડીને મૃત્યુ પામીશ.

રાજાનાં એવાં અત્યંત દુઃખભરિત વચનો શ્રવણ કરી મંત્રી બોલ્યો સ્વામિન! સત્સેવક હોય તે પેતાના સ્વામીનું હિતા હિત બાણ છે વિચારે છે. સુપરોક્ષિત કાર્ય ફળદાતા થાય છે પરંતુ સ હસાકૃત કાર્ય ફળદાતા થતું નથી. કારણ કે સહસા કરવામાં કા યાકાર્યનો વિવેક રહેતો નથી અને વિવેક રહીત કાર્ય ઉત્કૃષ્ટ આ પત્તિનો વિસ્તાર કરે છે; વગર વિચાર્યું કરનાર મનુષ્ય પોતાના ગુણ અને સંપત્તિનો લોપ કરે છે. તેથી હું આપની આજ્ઞા અં ગીકાર કરી તેણીને લગ્ન ગયો; પરંતુ મેં વિચાર કર્યો કે કોઈના આવેશ સમયે જેવી બુદ્ધિ હોય તેવી કોઈ વખત હોતી નથી અને તેવા વખતમાં જે કાંઈ કાર્ય થાય તો તેનું સાફ પરિણામ ન થાય મારે હાલ તેણીનો વધ ન કરતાં ગૃહ સ્થાને રાખવી. મારી એ વારણા પ્રમાણે હજુમુઘી મેં તેણીને જીવતી ગૃહસ્થા નમાં રાખી છે.

મંત્રીની વાત સાંભળી આનંદ પ્રાપ્ત થયેલો રાજા બોલ્યો વચન્ય! તેનું રક્ષણ કરવાથી તે મારા જીવિતનું રક્ષણ કર્યું છે.' પછી તેણીને પોતાના ગૃહેમાં તેડાવી અને તેને વારંવાર ખમા વી. તે દિવસથી તે દંપતીનો ગાઠ ગ્રેમ થયો."

એ પ્રમાણે વાત કરી મુનિ બોલ્યા 'રાજાને જેમ પક્ષરા

જાએ સહસા કરવાથી પોતાના આત્માને વ્યાકુળ કર્યો તેમ તું પણ કરે છે. ધર્મજ્ઞ મનુષ્યોએ પરધાત વત્ આત્મધાત પણ ન કરવો. કારણ કે આત્મધાત કરવો એ પણ મહા પાપ છે. જે મનુષ્યો દુઃખનો ધાત કરવા માટે દુઃખર આત્મધાત કરે છે તેઓ સુગમ અને સર્વ દુઃખ હર્તા ધર્મ શામાટે ન કરે ? કારણ કે ધર્મ છે તે દુઃકર્મનો નાશ કરે છે, સત્કર્મની પ્રાપ્તિ કરાવે છે અને અનેક પ્રકારના સુખ આપે છે એટલુંજ નહિ પણ આ અશરણ સંસારમાં મનુષ્ય માત્રને ધર્મ એજ શરણભૂત છે ?

રાજા કહે ‘પુન્ય ! દુઃખ દાવાગ્નિમાં દગ્ધ થયેલા મનુષ્યને એ ધર્મની વાત પણ ક્યાંથી હોય ? માટે મને તો આ પ્રારંભ કરેલા કાર્યની યોગ્ય ધર્મસંબંધ આપો.

મુનિ કહે ‘રાજન ! તું દુઃખાર્ત્ત થઇને મૃત્યુ ઇચ્છે છે પરંતુ તેથી તો વિશેષ દુઃખને પામીશ. કારણ કે દુઃખ પાપથી ઉત્પન્ન થાય છે, પાપ પ્રાણિધાતથી ઉત્પન્ન થાય છે અને પરપ્રાણ ધાતથી પણ આત્મધાત વિશેષ પાપકારી છે. આત્મધાતને દુઃખની પરંપરા જાગી-ધર્મથી પાપનો ક્ષય થાય છે એમ વિચારી-નિશ્ચિત અર્ધ જિનોદિત ધર્મ કરતો તું એક દિવસ વિરમ (ઢીલકર,) જેથી મુતે સહિત કલાવતી તને પ્રાપ્ત થશે. તેની સાથે તું ચિરકાળ પર્યંત ભોગ ભોગવીશ અને પછી રાજ્ય લક્ષ્મીનો ત્યાગ કરી દેવતિ દિક્ષા અંગીકાર કરશો.

ગુરુગિરાથી સ્વસ્થ થયેલા રાજાએ તે રાત્રી ત્યાં ઉપવનમાં જ નિર્ગમન કરી. રાત્રીને પ્રાંતે નિદ્રામાં એવું સ્વપ્ન જોયું કે ‘કોઇ કટપવૃક્ષને લાગેલી લતા ફળવતી અથ તેવામાં કોઇએ તેનો ઉદ્ધાર્યો અને તે ભૂમિ ઉપર પડી, પુનઃ તેજ લતા કટપવૃક્ષને લા

બી. અને કૃણવતી થઈ.' તરતજ ઉઠી ગુરૂ પાસે જઈ નમસ્કાર કરી. વિનય સહીત સ્વપ્નનો અર્થ પૂછ્યો. ગુરૂએ કહ્યું 'તે દેવી નો ત્યાગ કર્યો તે કલ્પલતાનો છેદ કર્યો. તે દેવી આજે કૃણે સહીત-પુત્રે સહીત-તને પ્રાપ્ત થશે.'

એ સાંભળી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને કહેવા લાગ્યો: હું પ્રભો! આપની કૃપાથી મારું સર્વે-શુભ થશે. પછી પોતાના સ્થાન પ્રત્યે જઈ દત્તને બોલાવી લજ્જાથી નમ્ર થયેલો. રાજા બોલ્યો 'મિત્ર! દુષ્ટ બુદ્ધિથી મેં-મહત્ત્વાપાપાચરણ કર્યું-નિર્ભય કૃપાને લાંછિત કર્યું; પરંતુ ગુરૂ મહારાજની અમૃત સરખી વાણીથી આશ્વાસન પામ્યો. આશાલુબ્ધ થયેલો હું અહીંજ આ બો દિવસ નિર્ગમન કરીશ. સાયંકાળ મુઘી જો કલાવતીને જીવતી નહિ જોઈ તો નિશ્ચયે મરીશ. મારે તું તુરંગારૂઢ થઈ ત્વરિત ગતિએ જઈ તેણીને શોધી લાવ.'

તે સમયે 'જેવી દેવની આજ્ઞા' એમ કહી દત્ત નીકળ્યો. સાંભળેલી હકીકતને અનુસારે ચાલ્યો. તેવામાં દૈવયોગે એક તાપસને જોયો. તેને પ્રજ્ઞામ કરીને પૂછ્યું 'ભો મુનિ! તમે અથવા બીજા કોઈએ નજીક પ્રસવકાળવાળી અથવા પ્રસૂતા કોઈ મુંઢ રીતે જોઈ?' તેણે કહ્યું 'તું કોણ છે અને ક્યાંથી આવ્યો.'

દત્ત કહે 'હું શંખપુત્રી આવ્યોહું. મને ત્યાંના રાજાએ મોકલ્યો છે.'

તાપસ કહે 'શું હજી પણ તે ગિચારી ઉપરથી રાજાએ વૈરનો ત્યાગ નથી કર્યો? લોકોએ પણ એવી ચાલે છે કે-કીડી ઉપર કંટક ન હોય.'

દત્ત કહે 'હવે વૈર નથી પરંતુ તેણીને દુઃખ વીધું એથી પશ્ચા

તાપ છે. હુમણાં વધારે વાત કરવાનો સમય નથી. કારણ કે જો
વાને ઉત્સુક થયેલો રાજા સાંજ સુધીમાં તેણીને નહિ જોવે તે
અગ્નિમાં પડી બળી મરશે.’

એમ સાંભળી તે દયાળુ તાપસ તેને પોતાના અશ્રમ પ્રત્યે
લઈ ગયો. ત્યાં કુળપતિને નમસ્કાર કરી હુંડામાં સર્વ વૃત્તાંત જ
ણાવી દત્તે કહ્યું ‘વિલો! રાજાને અભય આપો.’

તરતજ કુળપતિએ કલાવતીને બોલાવી. ત્યાં તેમની પાસે
દત્તને બેઠેલો જોઈ તેણીની આંખમાં અશ્રુ ભરાઈ આવ્યાં. એ
પણ વચન બોલી શકી નહિ તે જાણે સઘળા દુઃખનો ઉભરો
તે સમયે ભરાઈ ગયો હોય તેમ અત્યંત રૂદન કર્યું. કહ્યું છે
દૃઢ્યને વિષે ભરાઈ રહેલું દુઃખ સ્વજનને દખવાથી કોટિય
થાય છે. તેણીને એ પ્રમાણે રૂદન કરતી જોઈ આશ્વાસન આપ
દત્ત બોલ્યો ‘બેન તું બેદ ન કર. એ સઘળા કર્મના પરિણામ
છે. પોતાનાં કરેલાં કર્મજ પોતાને ભોગવવાં પડે છે, અન્યજને
તો નિમિત્ત માત્ર છે. આ સંસારને વિષે પ્રાણિઓને દુઃખ સ
ખની જે લાગણી મનમાં થાય છે તે સર્વે શુભાશુભ કર્મથીજ
થાય છે, જગતમાં પિતા, માતા, પતિ, ભ્રાતા, પુત્ર પુત્રી વિ
ગેરે સ્વજનો દુઃકર્મના ઉદયથી શત્રુરૂપ થાય છે અને તેઓજ
ન્યાયના યોગથી સુખકારિ થાય છે. મોટે આપત્તિ આવી પ
ત્યારે ધૈર્ય ધારણ કરવું. બેન તું સમજણ શક્તિવાળી અને ક
હી છે. તને કાંઈ વધારે કહેવું પડે તેમ નથી. પરંતુ તે જે દ
રણ દુઃખ ભોગવ્યું તે કરતાં અધિક તારા વિયોગથી નૃપતિ
ભોગવે છે. તે પશ્ચાત્તાપથી સાંપ્રતકાળે પાવક મધ્યે પ્રવેશ કર

વાને પ્રગ્ધ છે. એ તને જીવતી નહિ દેખે તો જરૂર તે અસિને
સંરક્ષ થશે. માટે તું જલદી રથમાં આરૂઢ થા’

એ પ્રમાણેના વૃત્તાંત સાંભળી તે ઊત્સુક થઇ. કારણ કે
કુસંગનાઓના એ ધર્મ છે કે અહિતકારી પતિનું પણ હિત ચ
હાયું. પછી કુસપતિને નમસ્કાર કરી, -બીજા તાપસોને મિષ્ટ
વચને બોલાવી-સંબંધી રજા લઇ પુત્રની સાથે રથમાં બેસી ચા
લી. સંધ્યા સમયે નૃપાશ્રિત વનને વિષે પહોંચ્યા. ત્યાં પુણ્ડ્રીંગી
કલાવતીને સાક્ષાત જોઇને ઉત્કર્ષ સહીત હર્ષવંત છેતો પણ લ
ગ્ગથી નમી ગયેલા વદનવાળો રાજા તેણીના સન્મુખ બેવાને
શક્તિમાન થયો નહિ. હર્ષ સંવૃદ્ધિ વર્ધાપના સઘળે પહોંચી. રાત્રી
પૂર્ણ થતા સુધી વાદિત્રો અને નગારાના નાદ પુર્વક ઉત્સવ થયો.
તે સમયે હર્ષ પામેલા અમાત્ય અને સામંતોની સાથે આ
સ્થાન મંડપમાં ક્ષણવાર-બેસી નૃપતિ પ્રિયા ચામે ગયો. બંનેના
નેત્રો એક બીજાની સન્મુખ જોઇ-હર્ષાશ્રુથી ભરાઇ આવ્યાં. ક
લાવતીએ નીચું મુખ કરી વંદન કર્યું તે વારે પોતાના હસ્ત
કમલથી તેણીનું વદન ઊંચું કરી રમ્ય વાચાએ નૃપતિ બોલ્યો
‘આહો મારા અવિતવ્યની રક્ષા કરનારી.’

એમ બોલતા રાજાને અરુદાવી કલાવતી બોલી ‘મારી નિ
ર્ભાગ્યવતીની-વંચકીની-સ્તુતિ શી ?’

રાજા કહે ‘પ્રિયે! હું નિર્જીવ, કૃતમ્મી અને અમૃત્ય કરનાર છું
કારણ કે મેં સતીશ્રેષ્ઠ-મુશીલા-શુભવતીને અત્યંત ખેદ પમાડ્યો.

તે સાંભળી સતી મત તલ્લિકા કલાવતી બોલી ‘તમે શુ
બ્રી છો. એમાં તમારો દોષ નથી તેમ સદાકાળ તમારે વિષે રક્ત
અંતઃકરણવાળી-અને તમનેજ અવિતવ્ય માનનારી જે હું તેનો

પણ દાપ નહતો. પરંતુ દાપ મારા કર્મનોજ સમજવો. કારણ કે કર્મના થોડે સંવે કાર્ય બને છે. તોપણ સ્વામિન્ અને શંકા થાય છે કે આપે મારા કયા અપરાધનો એ દંડ કર્યો ? કારણ કે દાપિત મનુષ્યોને શિક્ષા કરવી એ રાજાઓનો ધર્મ છે.

રાજા કહે 'જેમ વરોંબરને પુણ્ય નહિ અને વંચુલવૃક્ષને ફળ નહિ તેમ તારે વિષે દાપનો સંભવ નથી. તો પણ અજ્ઞાનતાથી જે દુર્વિચ્છેદ્ય કર્યો તે કહેવાને હું સક્ષિતમાન નથી. પરંતુ તારા આગ્રહથી કહું છું.' એમ કહી દાપનું કારણ કહી બતાવ્યું. પછી કલાવતીએ પોતાનો વૃત્તાંત નૃપતિએ પુછવાથી નિવેદન કર્યો. તે માંભળી પ્રમોદિત થયેલો રાજા બોલ્યો 'ત્રિષે ! સૂર્ય ચંદ્રની સ્થિતિ પર્યંત મારા અપરાધનો પરહ વાગશે અને તારી ઉચ્ચ જ શીલ પતાકા લોકમાં લહલહાયમાન થશે. તારો દુઃખાનુતાપ-સ્મરણ કરી મૃત્યુ વાંછનારો હું, ગુરૂ મહારાજની ઉક્તિ અનુસારે થયેલો તારા સંગમની આશાએ સંજીવિનીના પ્રભાવથી જીવતો રહ્યો છું.'

કલાવતી કહે 'સ્વામીનાથ ! મારે મારે આપને સંતાપ ભોગવવો પડ્યો, મને દુઃખ ઉત્પન્ન થયાનું જાણી આપને દુઃખ મયું એ મારી ઉપરની આપની કૃપાનો પ્રભાવ છે. સ્વામિન્ ! આપણે દુઃખને વિષે પડ્યા છતાં પણ મુખમાં સ્થિત થયા એ સર્વે પુત્રના પુત્ર્યનો પ્રભાવ સમજવો. વન્ય છે તે ગુરૂ મહારાજને કે જેણે આપને સદ્બુદ્ધિ આપી. મને તેમનાં દર્શન કરાવો.'

રાજા કહે 'આપણે પ્રાતઃકાળે વંદન કરવા જઈશું.'

એ પ્રમાણે સ્નેહાલાપ કરતા ક્ષણદા ક્ષણરૂપ જણાઈ. પ્રભાતે દંપતિ સર્વ સમૃદ્ધિ સાથે સૂરિ મહારાજને વંદન કરવા આ

ધ્યા. ત્યાં જઈ ગુરુપાદને પરમ ભક્તિ પુર્વક વંદન કરી અતુલમે
યથોચિત્ સ્થાને સર્વે બેઠા તે સમયે ગુરુશ્રેષ્ઠે શીલ મહાત્મ્ય દે
શિની દેશના આપવી શરૂ કરી—

શીલં પ્રાણભૂતાં કુલોદયકરં શીલં વપુર્ભૂષણં,
શીલં શૌચકરં વિપદ્વયહરં દૌર્ગત્યંદુઃસ્વાપહં;
શીલં દુર્ભગતાદિકં દદહનં ચિંતામણિઃ પ્રાર્થિતો,
વ્યાઘ્રવ્યાલમ્બાનલાદિશમનં સ્વર્ગાપવર્ગપદં.

પ્રાણિઓને શીલ, કુળનો ઉદય કરનાર, શરીરને ભૂષણરૂપ
પવિત્રતા કરનાર, વિપત્તિ અને ભયને હરનાર, દુર્ગતિ અને
દુઃખનો નાશ કરનાર, દુર્ભાગ્યાદિ દંડનો દહન કરનાર, પ્રાર્થના
કરેલ ચિંતામણિ સરખું, વ્યાઘ્ર, સર્પ, જળા અને અન્યજાના ઉપ
સર્ગને શમન કરનાર, અને સ્વર્ગ મોક્ષ આપનાર છે.

દત્તસ્તેન જગત્કીર્તિપટહો ગોત્રે મપિક્ષૂર્ચક્ર,
ચારિત્રસ્ય જલાંજલિર્ગુણગણારામસ્ય દાવાનલઃ
સંકેતઃ સકલાપદાં શિવપુરદારે કપાટો દૃઢઃ
શીલં યેન નિજં વિલુપ્તમશિલં ત્રૈલોક્યચિંતામણિઃ

જે પ્રાણિઓએ વણ ભુવનને વિષે ચિંતામણિ સદૃશ પેા
તાના શીલનો લોપ કર્યો છે તેણે જન્મતને વિષે અપકીર્તિ પટલ
વગાડ્યો છે, ગોત્રને વિષે મપીના કુચો લગાવ્યો છે, ચારિત્રને
જલાંજલિ દીધી છે, ગુણ સમૂહરૂપ આરામને વિષે દાવાનળ
લગાવ્યો છે, સર્વે આપત્તિની સાથે સંકેત કર્યો છે અને મોક્ષ ન
ગરના દ્વાર વાસી દીધાં છે.

હરતિ કુલકલંકં લુંતે પાપપંકં
સુકૃતમુપચિનોતે શ્લાઘ્યતામાત નોતિ;
નમયતિ સુરવર્ગં હંતે દુર્ગોપસર્ગં,
રચયતિ ગુચિશીલં સ્વર્ગમોક્ષો સલીલં.

નિર્ભળ શીલ કુલની મલિનતાનો નાશ કરે છે, પાપરૂપી કાઢવનો લોપ કરે છે, પુણ્યની વૃદ્ધિ કરે છે, શ્લાઘ્યતાનો વિસ્તાર કરે છે, દેવ સમૂહને નમાવે છે, ભયંકર ઉપદ્રવનો નાશ કરે છે અને સહજ માત્રમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપે છે.

તોયસાગ્રિરપિ સૃજત્યહિરપિ વ્યાઘ્રોપિ સારંગતિ,
વ્યાલોપ્યશ્વતિ પર્વતોપ્યુપલતિ ક્ષેત્રોપિ પીયૂષતિ;
વિઘ્નોપ્યુત્સવતિ પ્રિયત્યરિરપિ ક્રીડાતટાગત્યપાં,
નાથોપિ સ્વગૃહત્યટવ્યપિ નૃણાં શીલપ્રભાવાધ્નુવં.

શીલના પ્રભાવથી મનુષ્યને અગ્નિ જળરૂપ થાય છે, સર્પ માળારૂપ થાય છે, વ્યાઘ્ર હરણરૂપ થાય છે, દુષ્ટ ગજ અશ્વરૂપ થાય છે, પર્વત પાષાણ સદૃશ થાય છે, વિષ અમૃત સમાન થાય છે, વિઘ્ન ઉત્સવરૂપ થાય છે, શત્રુમિત્રરૂપ થાય છે; સમુદ્ર કીડા કરવાના સરોવરરૂપ થાય છે, અને અગ્નિ પોતાના ગૃહરૂપ થાય છે.

હૈ રાજન્! શીલનું અદ્ભુત મહાત્મ્ય તો અહીં પ્રગટ્ય છે. તારી પ્રિયા કલાવતી શીલવતી હતી તો તેના પ્રભાવથી છેદન કરેલા હસ્ત નવીન પ્રગટ થયા. માટે મનુષ્યને શીલ એ પરમ ભૂષણ છે.

વળી હૈ રાજન્! પ્રાણિને જો સમ્યક્ત્વરૂપી પવન સહાય

હોય તો અશુભ કર્મરૂપ સમુદ્રનો કણભાત્રમાં પાર પામે છે એ
 યજુજ નહિ પરંતુ દિવ્ય ભોગ, સુરનરાદિની રિદ્ધિ અને વિવિધ
 પ્રકારની વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ એજ
 દુર્લભ છે. સમ્યક્ત્વરૂપ મહારાજા જો દૈવ્યાંતરે પ્રકાશિત હોય
 તો વિજા પુરષો દેવ ગુરુ ધર્મરૂપ તત્ત્વત્રયી સમ્યક્ પ્રકારે જાણે
 છે. સમ્યક્ત્વ એજ સર્વ ધર્મતું મૂળ છે માટે તે પ્રાપ્ત કરવા સર્વ
 સંવ્યજનોએ ઉદ્યુક્ત થવું.”

કત્યાદિ ધર્મ દેશના અવણુ કરી મહાદ્રઢ મિથ્યાત્વ અથિનો
 ભેદ કરી મિથ્યાત્વથી નિર્મુક્ત થયેલો રાજા બોલ્યો ‘હુ વિલો!
 તમે નિરંતર ઉદ્યોતકારી સાક્ષાત્ રત્નત્રયી જેવી વિશઠ રત્ન
 ત્રયી બતાવી તે વિવેકી પુરુષોએ અવરય અંગીકરણીય છે. પ
 રંતુ હું ભગવાન ! નિગડ સદૃશ અપત્ય રનેહુ આરાથી દુઃખાન્ય
 છે માટે મારી શક્તિ અનુસાર મને ગૃહીધર્મ આપો.’ એટલે કુર
 હારસ સાગર ગુરુ મહારાજાએ તે દંપતિને સમ્યક્ત્વ મુલ શ્રાદ્ધ
 ધર્મ અંગીકાર કરાવ્યો. પછી ગુરુ મહારાજાને નમસ્કાર કરી
 હર્ષિત થયેલ દંપતિ હસ્તિ ઉપર બેસી નગર તરફ ચાલ્યા.

રાજા કલાવતી સહિત આવે છે એવા સમાચાર સાંભળી
 આખા નગરને વિષે સ્ત્રી પુરુષો આનંદ પ્રાપ્ત્યો. મંગલિક વાન્નિ
 ગોત્રો નાઠ આકાશને વિષે પ્રસર્યો અને પ્રગટપણે જાણે મહા
 સતિના મહાત્મ્યની ઉદ્દોષણા કરતા હોય તેમ પ્રતિદ્વારે તોર
 હો. બંધાયાં તથા ક્ષવજાઓ ફરકી. સર્વ સ્ત્રી પુરુષો રાજા રાણીનાં
 દર્શન કરવાને માર્ગમાં એકત્ર થયા. કેટલીએ સ્ત્રીઓ તો જાણે
 તેના અપયશરૂપી મલગું કાલન કરતી હોય તેમ કલાવતીને
 કુસુમાંજલી કરવા લાગી.

શ્રીએ

પુર્વક હું સ

તિ ! તારો જય થાઓ ! તારો પુત્ર દીર્ઘાયુષ થાઓ !" એવાં આ
શીર્વચન બોલવા લાગી. રાજાએ દીન જનોને દાન વિગેરે ઘણાં
સત્કાર્યો કર્યા. રાજા મૃત્યુથી નિવર્તન થયો, દેવી અક્ષતાંગી પ્રાપ્ત
થઈ અને પુત્રની ઉત્પત્તિ થઈ વિગેરે હર્ષ ઉપર હર્ષની વધામણી
સાંભળી નગરને વિષે મ્હોટો ઉત્સવ થઈ રહ્યો. ગીત, નૃત્ય અને
વાજાઓ કરીને સ્થાને સ્થાને તે નગર રમણીક થઈ પડ્યું.

એમ આનંદમાં અગીયાર દિવસ વીત્યા પછી બાએ દિવ
સે સ્વજન વર્ગને એકત્ર કરી રાજાએ, કુમાર ગર્ભમાં આવ્યે
તે સમયે કલાવતીએ પૂર્ણ કલશ સ્વપ્નમાં જોયો હતો, તે ઉપ
રથી પૂર્ણકલશ એવું કુમારતું નામ પાડ્યું અને તે દિવસે સર્વેને
ઉત્તમ પ્રકારના ભોજનથી તૃપ્ત કર્યા. એ પ્રમાણે સુખમાં કેટ
લોએક કાળ નિર્ગમન કર્યા પછી સદ્ગુરુની સંગતિથી શાસ્ત્ર મ
વણને વિષે આસક્ત, વિષયાશયથી મુક્ત, સંતોષામૃતથી તૃપ્ત અને
ધર્મ કર્મમાં દૃષ્ટ તે દંપતીએ યાવજજીવ પર્યંત સર્વથા બ્રહ્મવ્રત
અંગીકાર કર્યું. ગુરુ બીરાડપ અમૃતે સિંચાયેલી તેના મનરૂપી
ભૂમિને વિષે વિવેક બીજથી ઉત્પન્ન થયેલું સમ્યક્ત વૃક્ષ પ્રોઠ
તર થયું. જે વૃક્ષ શમ્ભુમાદિ ગુણરૂપ શાખા અને પૂજા સત્કાર
રૂપ પદ્મવે સંયુક્ત તથા કૃત્રિતરૂપ દુર્વાતથી અરુપૃષ્ટ હોઈને કુમુ
દોદય વાળું થયું.

પછી નિરંતર ધર્મ કાર્યને વિષે રક્ત આશયવાળા શંખરાજ
એ જીર્ણ ચૈત્યોનો ઉદ્ધાર કર્યો, કેટલાએક નવીન ચૈત્યો બંધાવી
તેમાં જન બીજની પ્રતિષ્ઠા કરી અને જનશ્રેય ભગવંતની મ્હોટા
આડમરથી પુજા કરી; મુનિ મહારાજને નમન સ્તવન અને વંદન
પુર્વક અશન, પાન, શર્યા, વસ્ત્ર પાત્ર અને ધર્મોપકરણથી સદા

કાળ પ્રતિલાભવા લાગ્યો; દુઃખી સ્વધર્મીઓનો ઉદ્ધાર કર્યો, શ્રાવકોને કર મુક્ત કર્યા અને જિનમતના પ્રત્યનિકોનું નિવારણ કર્યું. એમ ચિરકાળ પર્યંત ધર્મનું પાલન કર્યું.

એક દિવસ ધર્મ જાગરણ જાગતા પોતાના સુતને રાજ્ય છું રહે જાણી રાત્રીને વિષે રાજા આ પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યો. 'અહો !' શરીર અને મન સંબંધિ અનેક પ્રકારના દુઃખ રૂપ જળથી વ્યાકુલ એવો આ સંસાર સમુદ્ર દુસ્તર છે. આશ્રવને કંઠન કરનાર, ગુણે પુર્ણ, અને સમ્યગ્ચિત્રે સંલૂત અર્હત્વર્મરૂપ પોત (વહાણ) વિના તેનો પાર કેમ પમાય ? ધર્મ સંબંધી સંપૂર્ણ સામગ્રી નરભવ વિના પ્રાપ્ત થતી નથી. સિદ્ધાંતને વિષે મનુષ્ય ભવ દશ દ્રષ્ટાંતે દુર્લભ કહ્યો છે. કદાચ કોઈ શુભ કર્મના યોગે તે પ્રાપ્ત થાય તો ધર્મ અવણ એ દુર્લભ છે અને ધર્મ સાંભળવાનો યોગ બને તો પણ તે પ્રમાણે આચરણ કરવાની આ તુરી ન હોય. એ સર્વ સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય ત્યારેજ મનુષ્ય જન્મ સાર્થક થાય. આવો મનુષ્ય જન્મ અને આવી સામગ્રી પ્રાપ્ત થયા છતાં હું કંઈ કરી શક્યો નહિ. માતા, પિતા, પુત્ર અને સ્વજન એ સર્વ સંસારમાં પાશરૂપ છે. તારૂણ્ય અને ધન ધાન્યની આશા સ્વપ્નની પેઠે વિનશ્વર છે. દાશ નરકરૂપી કારાગૃહ પ્રત્યે લઈ જ નાર છે અને રાજ્ય દુર્ગતિનું કારણ છે. વિવયો વિવતુલ્ય છે. શિવ લક્ષ્મીનો સંગમ કરાવવાને તો સંયમ એજ શ્રેષ્ઠ છે. માટે સર્વ સંગનો ત્યાગ કરી સંયમ અંગીકાર કરવું.' એ પ્રમાણે વિચારી કંઠાવતીને પુછ્યું. તે દક્ષા બોલી, 'મહારાજ ! ચિરકાળ પર્યંત ભોગ ભોગવ્યા, રાજ્ય પણ કર્યું અને ધુરંધર પુત્ર થયો, સાંપ્રત કાળે આપણે ચારિત્ર ગ્રહણ કરવું એજ શ્રેષ્ઠ છે, આ જન્મને

નિઃસાર જાણી-સારભૂત સંયમ અંગીકાર કરી-આપણું નિરતિ
ચાર વ્રત પાળવું એજ શુક્ત છે.

રાણીએ પોતાનો મત અંગીકાર કર્યો. એટલે ઉત્સાહવંત નૃ-
પતિએ સંત્રી વર્ગને બોલાવી પુર્ણકલશ કુમારને રાજ્યાભિષેક
કર્યો. જિવ સંદિશેને વિષે ઉત્સવ મંડાવ્યો. યતિશ્રેષ્ઠ અને ધા-
ર્મિકની બહુ પ્રકારે યથોચિત પુજા કરી. બંધીવાનને છોડી દીધા.
ચાચક વર્ગને સંતોષ પમાડ્યો. એમ આઠ દિવસ પર્વેત ઉત્સવ
કરવા સાથે જન સમુદ્ધનો નાના પ્રકારના બોજ્યાદિ પદાર્થોવડે
સત્કાર કર્યો. તે સમયે ઉદ્યાનપાલકે આવીને ભૂપતિ પ્રત્યે વિજ્ઞ-
પ્તિ કરી 'સ્વામિન્ ! ઘણા મુનિજને પરિવૃત્ત અમિતતેજ નામના
ગુરુ મહારાજા ઉદ્યાનને વિષે આવ્યા છે' તે સાંભળી પ્રમુદિત
થયેલા રાજાએ તેને વધામણીમાં ઘણું દ્રવ્ય આપ્યું. પછી સર્વ
ઋદ્ધિ અને પરિવારે શુક્ત રાજા કલાવતીને સાથે લઈ સુરિવર
સમીપે ગયો. ત્યાં પંચાલિગમન પૂર્વક ગુરુશ્રેષ્ઠને વંદન કરી વર્મ
દશના સાંભળી, પછી અવસર પામીને રાજાએ સુરિપ્રત્યે વિજ્ઞ-
પ્તિ કરી-લગવન ! દેવી કલાવતીએ પુર્વે શું દુઃકૃત્ય કર્યું હતું
જેથી એ નિરપગથે તેણીના હસ્ત છેદાવ્યા ?

ગુરુપાદ બોલ્યા 'રાજન્ તેના પુર્વભવ સાંભળ-મહાવિદેહ
ક્ષેત્રને વિષે મહેંદ્રપુર નામે નગર છે. તે નગરનો ત્રિવિક્રમ તુલ્ય
પરાક્રમવંત નરવિક્રમ નામે રાજા હતો. તેને સત શીલાચરણ
વાળી લીલાવતી નામે પદ્મરાણી હતી. તેની કુલિથી ઉત્પન્ન
થયેલી એક સુલોચના નામે પુત્રી હતી. તે અતુલ મન્મથના
દેસિયનરૂપ યૌવનને પામી. તેણીનું મુખ પુલ્લિમાના ચંદ્રસમાન
હતું, અંધરને વિષે અમૃત હતું, દંતપંક્તિ મણિશ્રેણિ સમાન લા

ગતી, ક્રાંતિ લક્ષ્મી સમાન જણાતી, ગમન હસ્તિ સમાન હતું
પરિમલ પારિજાતક સદૃશ હતો, વાણી કામદુધા સમાન હતી,
કંઠાક્ષ બાણ કાશ્ફૂર વિષ સમાન હતા તેથી જાણે દેવતાઓએ
તેને માટેજ ક્ષીર સમુદ્રનું મંથન કર્યું હોય તેવો ભાસ થતો હતો.

સ્વાભાવતો વ્રહ્મકુતુહલકેલિલોભા:

સદ્ધર્મકર્મનિરતાઃ સુરતાઃ સુશીલાઃ

પ્રોધન્મદાતિ ત્રિશદાઽન્યકૃતાવહોભાઃ

પ્રાયો ભવંતિ સકલેષુ કુલેષુ વાલાઃ

પ્રાયે સ્વભાવથી બહુ કુતુહળે યુક્ત કીડાની લીલાવાળી,
સદ્ધર્મ કર્મને વિષે તત્પર પ્રીતિવાળી સત્શીળવતી, અને ઉત્પન્ન
થતો મદના ઉન્નયનપણાએ ખીજાની અવહેલના કરનારી બાળા
ઓ સર્વ મુકુળને વિષે થાય છે.

અન્યદા નૃપતિના ઉત્સર્ગને વિષે તે કુમારી બેઠી હતી તે
સમયે કોઈ પુરુષે આવી રાજાને મુંઢર આકારવાળો વિચિત્ર ભા
ષા બોલવામાં તત્પર એક પોપટ ભેટ ક્યાં. રાજાએ તેને પોતાના
હસ્ત ઉપર સ્થાપન કરી બોલાવ્યો. જન્મથી દક્ષ એવો તે પો
પટ પક્ષ દક્ષિણ ચરણ ઉપાડી હૃદય પૂર્વક બોલ્યો—

ત્વદ્વાન્તિસ્તિલગ્નોસ્વસિતાનિલેનઃ

સમૃદ્ધિતેષુ ચ મહોદ્રાણિષુ ક્ષિતીશઃ

અંતર્ભુવન્ ગિરિપરસ્પરમુંગપાતોદ્

વાતાવૃક્ષસ્ત્રવ રિપોસ્ત્રવાતિનિદ્રા

હિ ક્ષિતીશાંતે

શત્રુની

॥ ૭ ॥

વાસના પવનવટે મહે

તે તેમ

કયાઓ

જિતો અ

થકાયાથી પડેલા શિખરવડે ઉત્પન્ન થયેલા શબ્દથી તારા શત્રુ
ઓ નિદ્રારહિત થાય છે.

પોપટના એ પ્રમાણે બોલવાથી રંજિત થઈ રાજાએ પોપટ
લાવનારને ઘણું દ્રવ્ય અને શરિરના આભૂષણો આપી વિદાય કે
યા. પછી તે પોપટ રાજાએ કુંવરીને આપ્યો. તેણીએ હર્ષિત થઈ
પોતાના વાસભુવન પ્રત્યે જઈ મુવર્ણ પિંજરને વિષે તેને રાખ્યો.
નિરંતર દાડમ, દ્રાક્ષ, ચારોળી અંજીર વિગેરે નાના પ્રકારના ફળ
ફળાદિ ખવરાવતી અને સાકરમિશ્રિત જળનું પાન કરાવતી.
કોઈ દિવસ તેને પાંજરાને વિષે રાખે, કોઈ દિવસ પોતાના બો
ળામાં બેસારે અને કોઈ દિવસ વિવિધ પ્રકારની વાણી બોલતાં
શીખવે. પોતાને આસને તેને બેસારે, પોતાની પથારીએ તેને
મુવાડે, પોતાની સાથે જમાડે અને પોતે જ્યાં જ્યાં કીડા કર
વા જાય ત્યાં સાથે લઈ જાય; પોતાના આત્માની પેઠે તે પોપ
ટને ક્ષણ માત્ર પણ અળગો ન રાખે, એક દિવસ ઘણી સખી
ઓએ પરિવૃત્ત રાજપુત્રી પંજરસ્થ પોપટને સાથે લઈ નગરની
સમીપે કુચુમાકર નામના ઉદ્યાનને વિષે ગઈ. ત્યાં નરકાદિપાત
વારણ સિદ્ધિ વધુ સંગમ કારણ-લોચનને સુધારસના પારણ સ
માન એક જિનાલય જોયું. તે જિનપ્રાસાદમાં પ્રવેશ કરી શ્રી
સીમંધર સ્વામીને જોઈ મુલોચના અત્યંત હર્ષ પામી. વારંવાર
વંદન કરવા પૂર્વેક સ્તુતિ કરવા લાગી.

જગજ્જંતુનિસ્તારણે યાનયાત્રં શમાશમવિશ્રામવંલીનચિત્તં,

નતાનેકનાર્કીંદ્રપાદારવિંદં સ્તુવે સ્વામિસીમંધરં દેવદેવં.

જગતના પ્રાણિઓનું નિસ્તારણ કરવાને યાનયાત્ર સમાન
શમરૂપી આરામને વિષે વિશ્રામ લેવામાં લીન ચિત્તવાળા, અને

જેના ચરણ કમળ પ્રત્યે અનેક ઇંદ્રોએ નમસ્કાર કર્યો છે, એવા
સીમંધર પ્રભુની હું સ્તવના કરું છું. પોપટ પણ જિનેશ્વર ભગ-
વંતની મૂર્તિ જોઈ ચિત્તમાં ચિંતવવા લાગ્યો-‘આહો! આજ મા-
રૂ જન્મ સફળ થયો! આજ મારું પુન્ય બચત થયું! જેથી મને
જિનેશ્વર ભગવંતનાં દર્શન થયાં-આતું સ્વરૂપ મેં પૂર્વે કોઈ વ-
ખત જોયું છે.’ એમ ઇહાપો કરતાં બતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, પૂર્વ
ભવ જોયો અને જાણ્યું કે ‘પૂર્વે હું સાધુ હતો. અનેક શાસ્ત્ર પ-
ઠન પાઠનને વિષે સાવધાન અને પુસ્તક ઉપધિ સંગ્રહણમાં ત-
ત્પર હતો. પરંતુ સંયમ ક્રિયાને વિષે શિથિલ આદરવાળો થઈ
મેં પ્રત વિરાધિત કર્યું અને પ્રાંતે માયા દરવાઘી કાળ કરી અ-
હીં કીર થયો. પૂર્વ ભવના અભ્યાસથી તિર્યચના ભવને વિષે
પણ મને જ્ઞાન થયું. પરંતુ મને ધિક્કાર છે કે જ્ઞાનદીપ હસ્તને વિષે
છતાં પણ અજ્ઞાનરૂપ અંધકારથી અંધ થઈ-ચારિત્ર રૂપ ચરણથી
સ્પર્શિત થઈ-ભવરૂપી ખાડાને વિષે પડ્યો. પરંતુ તિર્યચ ભવને
વિષે પણ પુન્યના પ્રભાવથી આજ મને જગત્સવામી જિનેશ્વર
નાં દર્શન થયાં, હવે આજથી જિનેશ્વરનાં દર્શન કર્યા સિવાય
હું ચારો નહિ લઉં.’ એમ પોતાના મનમાં નિશ્ચય કર્યો. તે સ-
મયે શુભોચના પણ છતેશ્વરને વંદન નમસ્કાર કરી બહાર ની-
કળી અને શુક વિભૂષિત પંજર લઈ પોતાના આવાસ પ્રત્યે ગઈ.

બીજે દિવસે નૃપ પુત્રી શુકને પંજરથી બહાર કાઢી સો-
જન કરવા બેઠી તેટલે પોપટ ‘નમો અરિહંતાય’ એમ બોલી
જિનેશ્વરના દર્શન કરવાને બહારના ઉદ્યાન તરફ ઉડી ગયો. ત્યાં
ભગવંતને પરમ ભક્તિ પૂર્વક નમસ્કાર કરી કૃપાહાર કરતો ઉ-
દ્યાનમાં સ્વેચ્છાએ કરવા લાગ્યો. અહીં શુભોચના તેના વિષે

ગથી દુઃખિત થઈ અત્યંત રૂદન કરવા લાગી. તેથી ઘણા પોપટને શોધવા નીકળ્યા, તેઓમાંના કોઈએ કુસુમાકર ઉદ્યાનમાં ગુફાપછે રહી પોપટને પાશજાલે પકડી રાજપુત્રી સમીપે આણ્યો. કુંવરી પણ તેને ગ્રહણ કરી--કોવથી રક્ત લોચનવાળી થઈ બોલી 'રે હુર્ત! મને ઠગી સ્વેચ્છાએ ઉડીને તું વનમાં ગયો! યાદ કર હવેથી તને બહાર જવાજ નહિ દઉં.' એમ કહી તેની ગતિનો લંગ કરવાને માટે તેની પાંખો છેદી નાંખી અને પછી કારાગારની પેઠે પાંજરામાં નાંખ્યો. પોપટ પણ મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે 'અહો ધિક્કાર છે આ પરાધીનતાને. કહું છું કે-

હઠાલીચતરં કાર્યં કાર્યતે માર્યતેપિ ચ

નરકાવાસદંશીયાં તત્પાદુઃપારવશ્યતાં

હુઠથી અતિ નીચ કાર્ય કરવું પડે છે, માર બાવો પડે છે તેથી પરાધીનતા નરકાવાસ સરખી કહી છે.

પુર્વ ભાગે સુનિષ્ણાને વિષે સ્વાધિનપણે પ્રમાદથી ક્રિયા અનુષ્ઠાન ન કર્યા તેનું આ ફળ છે. અથવા આતો શું દુઃખ છે પરંતુ ભવાંતરને વિષે અનેક પ્રકારની વિડંબના સહન કરવી પડશે. આ ભવને વિષે વીતરાગના વદનકમળનું અવલોકન કે રવા નહિ પામું.' એમ ચિંતા કરતો અત્યંત દુઃખિત થયો. પુનઃ પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગ્યો 'હું આત્મા! હવે શો કને છોડી દે, કારણ કે શોકથી નિવિઢ કર્મનો બંધ થાય છે. વળી મારે જિન દર્શન વિના સોજન કરવાનો નિયમ છે; માટે હવે અનશન કરું.' એમ વિચારી અનશન કરી પંચ પરમેશ્વીતું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે કરતો પાંચમે દિવસે મૃત્યુ પામી સૌધર્મ દેવલોકે મહાન્ ઋદ્ધિવાળો દેવ થયો. મુલોચના પણ તે

ના દુઃખથી દુઃખિત થઈ--અનશન કરી--સમાધિમાં મૃત્યુ પામી
તેજ દેવની દેવાંમના થઈ. ત્યાં વૈષયિક મુખ લોગવી અનુક્રમે
શ્રવી પોપટનો છવં તું શંખરાજી થયો, અને મુલોચના તારી
અમ્ર મહિષી કલાવતી થઈ. આટે હે રાજા પરમાર્થથી તો પ્રાણિ
સ્વકૃત મુલાશુભ કર્મના ફળ લોગવે છે. કોઈ કોઈને મુખ દુઃખ
નો ફત્તો નથી. પુર્વ ભવે મુલોચનાએ પોપટની પાંખો ઢીલે તે
વૈરથી આ ભવમાં તે કલાવતીના હસ્તે છેદાવ્યા કદ્યું છે કે—

કૃતકર્મણ્યો નાસ્તિ કલ્પકોટિશતૈર્ગપિ ।

અવશ્યમેવ યોજનવ્યં કૃતં કર્મ શુભાશુભં ॥

સંકટો અને કોટિ કટ્ટે પંજુ કરેલા કર્મનો ક્ષય થતો નથી
કારણ કે કરેલા શુભાશુભ કર્મ અવશ્ય લોગવનાં પડે છે.

એ પ્રમાણે શુદ્ધના મુખથી પૂર્વભવ સ્વરૂપ શ્રવણ કરી-સં
સારને અસાર જાણી-વૈરાગ્ય વાસિત અંતઃકરણવાળા તે દંપતી
હસ્તે કમળ જોડી આચાર્ય પ્રત્યે વિજ્ઞાપિ કરવા લાગ્યા 'હે પ્ર
ભો ! સંસાર સમુદ્રમાં પડેલા જે અગ્ને તેમને સત્કલક, અને સિ
તપંદ વાળી દિક્ષાતરી આપો.'

શુદ્ધ કહે 'તત્ત્વજ્ઞાનને સમજનાર તમારા જેવાએ તેમ કરવું
એજ શુકત છે; કારણ કે ધરમાં અગ્નિ લાગ્યા છતાં કોણ પોતાની
બહાલામાં બહાલી વસ્તુનો ઉદાર ન કરે. હે રાજન ! શૂર પુરુ
ષોમાં તુંજ શૂરવીરજી જેથી આ પ્રમાણે પ્રવ્રજ્યા લેવાને ઉત્સુક થયો.

એમ કહી આચાર્ય કલાવતી સહિત શંખરાજીને દિક્ષા
આપી અને ગ્રહણ આરંભને પ્રમુખ શિક્ષાનો બોધ આપ્યો.
શંખરાજીએ શ્રુતાભ્યાસ કરતા શુદ્ધની સાથે પૃથ્વી ઉપર વિચ
રવા લાગ્યા, સમામૃત કુંડને વિષે મિમમ્સ થઈ અનેક પ્રકારના

ઉપસર્ગથી પણ ઉદ્દેગ નહિ પામતાં પોતાના આત્માને રાજરા
જેથેર કરતાં અધિક માનવા લાગ્યા. ચારિત્રનું આરાધન કરવા
માં પોતાનું સર્વ સામર્થ્ય વાપરવા લાગ્યા. યતનાએ બોલવું, યત
નાએ ચાલવું, યતનાએ બોલવું, યતનાએ મુવું વિગેરે સર્વ કાય
યતના પુર્વક કરવા લાગ્યા. એમ બહુ કાળ પર્યંત શુદ્ધ ચા
રિત્ર પાળી પ્રાંતે અનશન કરી-સમાધમાં મૃત્યુ પામી સૌવર્મ
દેવલોકે પાંચ પદ્મોપમના આયુષ્ષે દેવપણે ઉત્પન્ન થયાં. કલા
વતી સાધવી પણ તેજ પ્રમાણે ચારિત્રપાળી મૃત્યુ પામી તે દે
વની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ.

વાંચનાર! કલાવતીના ચમત્કારિ ચરિત્ર ઉપરથી બોધ લે
વાનો છે કે-શીલ એ મનુષ્યનું પરમ ભૂપણ છે. શીલથી સર્વ
પ્રકારના ઉપસર્ગનો નાશ થાય છે અને શીલથી વાંછિતાર્થની
સિદ્ધિ થાય છે-માટે જેમ બને તેમ શીલશાળી થવાને ઉદ્યુક્ત
થવું; શંખરાજનું અને પદ્મરાજનું દ્રષ્ટાંત લઈ એકદમ કોષને
તાંબે થઈ સાહસ કરતાં હરવું-ખીજ જે જે શિક્ષા વચનો અને
શિક્ષા દ્રષ્ટાંતો છે તે વાંચી સાર ગ્રહણ કરવો-અને શંખરાજ
તથા કલાવતી રાણી સર્વ ઋદ્ધિનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ ચારિત્ર ગ્ર
હણ કરવાને ઉદ્યમવંત થયાં એટલુંજ નહિ પણ ગ્રહણ કરી પુ
ર્ણ ભાવે પાળી દેવગતિને પામ્યાં એમ વિચારી ચારિત્ર ગ્રહણ
કરવાને ઉદ્યુક્ત થવું જેથી ઉત્તમ ગતિ પ્રાપ્ત થાય.

વિજયશેઠ અને વિજયારાણી.

(શિયળવ્રતપર કથા.)

આ સંસારમાં પ્રાણીને સર્વ કાર્ય કરતાં શિયળ પાળવું ધ
ર્મ હોય છે. અનેક મહાત્મા મનુષ્યદૃતિ તથા દર્મ પશુ

વૃત્તિને આધારે થઈને પરસ્પરી લંપટ થાય છે, તે તો અત્યંત
વિકારનેજ પાત્ર છે. તે સિવાય સ્વસ્ત્રીમાં સંતોષ માનનારાઓ
માં પણ પર્વ તથા તિથિઓને દિવસે એ શિયળ પાળવાની અ
શક્તિ કેટલાક વિશેષ મોહિત વૃત્તિવાળા બતાવે છે પરંતુ જેમની
વિષયવૃત્તિ મર્યાદામાં હોય છે તેવાઓ તો બારતિથિ અને પર્યુ
ષણાદિક પર્વોએ સ્વસ્ત્રીના સંબંધમાં પણ શિયળ પાળે છે. તે
કરતાં પણ અધિકતર ઐશ્વર્ય વિજયશેઠ અને વિજયારાણીએ
કરેલું છે તેમનું અમત્કારિક ચરિત્ર સંક્ષેપમાં આ નીચે પ્રદર્શિત
કરેલું છે.

ભરતક્ષેત્રમાં વચ્ચે દેશની અંદર દક્ષિણ સમુદ્રના કિનારા
ઉપર એક સુશોભિત નગરમાં વિજયનામે એક ઐથીપુત્ર વસે છે.
તેમને સદ્ગુણો સમાગમ યત્રાથી ગુરૂ મહારાજે દાન, શિક્ષ,
તપને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો. તેમાં શિક્ષ
ધર્મ સંબંધી વિશેષ ઉપદેશ કરતાં કહ્યું કે—

સિલં કુલ આહરણં, સિલં સુવં ચ સત્તમં હોઃ ॥

સિલંચિય પંડિત્તં, મિલં ચિય નિરુપમં ધમ્મં ॥ ૧ ॥

“શિક્ષ કુળનું આભરણ છે, ઉત્તમ એવું રૂપ તે શિક્ષ છે,
શિક્ષ પાળવું તેજ પાંડિત્યતા છે અને નિરૂપમ-જેને બીજી ઉ
પમા પણ ન આપી શકાય એવો ધર્મ તે શિક્ષ ધર્મજ છે.”

આ પ્રકારનો ઉપદેશ સાંભળીને વિજય ઐથીપુત્રનું દૃઢ્ય
આર્દ્ર થયું અને ‘પાણીગ્રહણ કર્યા પછી કૃષ્ણપદ્મમાં નિરંતર
શિયળ પાળવું’ એવો અભિપ્રાય ગુરૂમહારાજની સમિપે ગ્રહણ
કર્યો. આ વખત તેની નાની વય હતી.

હવે તેજ નગરીમાં એક ઐષ્ટિની વિજયાનામે ગુરૂજી, ઝ
હી અને સ્વરૂપવાન પુત્રી હતી. તેને પણ બાળવયમાં ગુરૂનો

સમાગમ થયો. ગુરુમહારાજે સ્વીચરૂતે વાસ્તવીક શાસના આપનાર શિયળરૂપી શૃંગારતું વર્ણન કર્યું. શિયળરૂપી આભૂષણ વિના બીજા ગમે તેટલા આભૂષણો પહેર્યા હોય તો પણ તે ભારભૂત છે માટે ઉત્તમ કૃણવાન સ્ત્રીએ પરપુરૂષ સાચી દૃષ્ટિ પણ કરવી નહોં, અને પોતાના ભર્તાર સાથે પણ વિષય મુખના સંબંધમાં સંતોષવૃત્તિ ધારણ કરવી. "આવા ઉત્તમ ઉપદેશથી તે વિજયાતું મન ધર્મ રંગવડે રંગીત થયું અને 'પ્રાણીગ્રહણ કર્યા પછી શુક્લ પક્ષમાં નિરંતર શિયળ પાળવું એવો અભિગ્રહ ગુરુ સમિપે ગૃહણ કર્યો.

અનુક્રમે બંને યુવાવસ્થાને પામ્યા અને વયોજે તે બંનેનો જ વિવાહ થયો. પ્રાણિગ્રહણ મહોત્સવ સમાપ્ત થયો એટલે પ્રથમ દિવસે વિજયા અનેક પ્રકારના શૃંગાર ધારણ કરી ઉડંભ સહિત પોતાના ભર્તાર સમિપે પોતાના આવાસ ભુવનમાં આવી. વિજયકુમાર પણ તેને જોઈને બહુ હર્ષિત થયો. પરંતુ તરતજ પૂર્વે લીધેલો નિયમ સાંભરી આવ્યો એટલે બે વડી આનંદ કારક વાતો કરીને પછી વિજયાને કહ્યું કે "હે પ્રાણપ્રિયા! મારે કૃત્યપક્ષમાં શિયળ પાળવાનો નિયમ છે અને તેના દિવસ ત્રણજા બી રહેલા છે માટે હાલતો વિષયલોગની મરજી શમાવી દેવી. ત્રણ દિવસ પછી શુક્લપક્ષમાં આપણે સાંસારિક મુખ લોગવશું.

વિજયા પોતાના સ્વામીના ઉપર પ્રમાણેના વચનો સાંભળ્યાં કે તરતજ ચિત્રવત્ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. એ પ્રમાણેની વિલક્ષતા તેની આકૃતિ ઉપર જોઈને વિજયશેઠે પુછ્યું કે "હે પ્રિયા! આમ સ્તબ્ધ કેમ થઈ ગઈ? શું ત્રણ દિવસ તારે મન બહુ થઈ પડે છે અથવા કાંઈ બીજી ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ છે?" વિજયા તરતજ પોતાની મનોવૃત્તિને શાંત કરી બોલી કે "પ્રાણના

થ! જેમ આપે બાહ્યાવસ્થામાં કૃષ્ણપક્ષનો નિયમ ગ્રહણ કર્યો છે તેજ પ્રમાણે મેં પણ બાહ્યાવસ્થામાં શુકલપક્ષમાં શિયળ પાળવાનો નિયમ લીધેલો છે. મારે હવે જે બન્યું તે ઠીકજ બન્યું છે તેમાં કંઈ પરિતાપ કરવા જેવું નથી. આજથી હુંતો જંને પક્ષમાં શિયળ પાળીશ અને તમે ખુશીથી બીજી સ્ત્રીનું પાણિ ગ્રહણ કરો અને કૃષ્ણપક્ષે શિયળ પાળી શુકલપક્ષે સાંસાન્કિ સુખ ભોગવો. મારા તરફનો આપે કંઈ પણ અસંતોષ રાખવો નહીં. મારી મનોવૃત્તિ અત્યારથીજ શાંત થઈ ગયેલી છે. આપ બીજી સ્ત્રી સાથે પાણિગ્રહણ કરશો તેને હું બહુન તુલ્ય ગણીશ અને તેનું સુખ જોઈ હું અતઃકરણમાં રાજી રહીશ. કિંચિત્ પણ તેના પ્રત્યે શોકયપણું ગણીશ નહીં. કેમકે તમને જે પ્રકારે સુખ આપ તે પ્રકારેજ વર્તવાને હું તનમનથી બંધાયેલી છું.”

વિજયાનો આવો ઉત્તર સાંભળીને વિજયશેઠનું મન પણ વિષયવૃત્તિ રહીત શાંત થઈ ગયું, અને આનંદ યુક્ત આકૃતિએ બોલ્યા કે “હું સુંદરી! તારો આવો વિવેક ભરેલો ઉત્તર સાંભળી હું ખુશી થયો છું. તારી ધાર્મિક લાગણીને મારે હું તારી જેટલી પ્રશંસા કરું તેટલી બોલી છે. પ્રાચ્ય સ્ત્રી જાતિની વિષય બુદ્ધિ પુરૂષ કરતાં વિશેષ હોય છે છતાં જ્યારે તારી વિષયવૃત્તિ શાંત પામી જાય છે ત્યારે પછી કાગકૂટ વિષ જેવા વિષયમુખના ઉપભોગથી મારે પણ શું પ્રયોજન છે? પૂર્વના ભાગ્યોદયવરે અંક સમાત શિયળ પાળવાની અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ છે તો એવા પરભવમાં હજારને આપનારા અને દુર્ગતિમાં લઈ જનારા વિષય મુખના સેવનથી સર્વું. તારી પેઠે હું પણ જંને પક્ષમાં શિયળ પાળીશ અને વ્રતને દૃઢ લાગવા નહીં દઉં. તે બીજી સ્ત્રી પ

રણવાની મને સલાહ આપી પણ એમ કરવા મારી મજા નથી. માટે માતાપિતાથી ગુપ્ત રીતે શિયળ પાળીને લાવયતિપણે સંસારમાં જ રહીશું. એમ કરતાં કોઈ પ્રકારે પણ માતાપિતા બળી જશે તો પછી સંસાર છોડી દઈને ચારિત્ર અંગીકાર કરીશું.

આ પ્રમાણેના નિર્ણય કરીને બંને એક શર્યામાં શાન કરવા છતાં પણ ત્રિકરણ શુદ્ધે ખડગધારા તુલ્ય શિયળ પાળવ લાગ્યા. કોઈ પ્રકારનું દુષણ લાગવા દેતાં નહીં અને દિનપરદિન ત્રિશેષ ઉજવળ પ્રણામ વાળા થતા હતા. ‘પુણ્યવાન મનુષ્યની બકીહારી છે; જેની મનોવૃત્તિમાંથી વિવેચ વાસના ઉઠી જાય છે તેને શિયળનું પ્રતિપાલન મુશ્કેલ નથી પરંતુ આવી રીતેના નિરંતરનો સહવાસ છતાં દિનપરદિન શુદ્ધ મનોવૃત્તિ રહેવી અને તેપણ વધતી જવી તે આશ્ચર્યકારક છે.

એવા અવસરમાં વિમળ નામના કેવળી ચંપાનગરીના ઉદ્યાનમાં સમોસર્યા. દેવતાએ કમળની રચના કરી. નગરમાંથી જિનદાસ વિગેરે આવકો વાંઢવા માટે આવ્યા. કેવળી ભગવંતે ઉપશમસાર-શિળ પ્રધાન દેશના આપી; આવકધર્મને સાધુધર્મ એમ બે પ્રકારનો ધર્મ ઉપદેશ્યો; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ રત્ન ત્રયીનું સ્વરૂપ કહ્યું તથા જીવના અનાદિ કાળના મૂળ સ્વભાવ તરીકે તેને જાણખાવ્યા; તેને લાગેલા આવરણો દૂર કરવાના રસ્તા બતાવ્યા; દાન, શિળ, તપ, લાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મનું સમગ્ર સ્વરૂપ પ્રદર્શિત કર્યું અને તેમાં દાન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રકાશિત કરતાં સુપાત્ર દાનને મોક્ષ શુભનું પ્રબળ કારણ ભૂત બતાવ્યું; સુપાત્ર તરીકે તીર્થંકર, ગણધર, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને પાંચ મહાવ્રતને પાળવામાં અહોનિશ તત્પર એવા મુનિ મહારા

જને મુખ્ય જણાવ્યા, આ પ્રમાણેના ઉપદેશને અંતે જિનદાસ
 આવકે ઉભા થઈ વિનંતિ કરી કે “હું ભગવંત! આપના ઉપદેશથી
 મને મુપાત્ર દાનદેવાની અત્યંત ઉત્કંઠા થઈ છે મારે ચોરાશી હજાર
 મુનિઓ મારા ઘરનો આહાર અહણ કરે તો મારો મનોરથ સફળ
 થાય મારે તેવો માર્ગ બતાવવા કૃપા કરો.” કેવળી બોલ્યા “હું
 જિનદાસ! તું કહું છે એ વાત બંનવી તદ્દન અસંભવીત છે કા
 રણ કે એટલા બધા મુનિને એકત્ર યોગ ક્યાંથી થાય? અને
 કદી એમ બનેતો એટલા બધા મુનિરાજને નિર્દોષ-શુદ્ધમાન-તે
 મને અર્થે નિપજાવેલો નહોત્ય તેવો આધાકર્મી વિગેરે દોષ ર
 હીત આહાર ક્યાંથી મળે? મારે તારો મનોરથ એ રીતે સફળ
 થાય તેમ નથી પણ ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને આહારપાણી વહોના
 વતાં જેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થાય તેટલા ફળને પ્રાપ્ત કરવાનો બી
 જો રસ્તો છે.” જિનદાસ બોલ્યો કે-“ભગવાન! કૃપાકરીને તે
 માર્ગ બતાવો.” કેવળી બોલ્યા કે-વચ્ચ દેશમાં વિજય શેઠ અને
 વિજયા નામે તેમની સ્ત્રી છે. તે બંને અખંડ શિયળના પાળ
 નારા ભાવયતિ ધમને સંસારમાં રહેલાં છે તેમને જમાડવાથી તને
 તેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થશે.” એક આવકે અવિકાને જમાડવાથી
 ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને ભાતપાણી આપવા જેટલા ફળની આશ્ચર્ય
 કારક વાત કેવળીના મુખેથી સાંભળીને શંકા રહીતપણે ‘તેનું
 કારણ શું?’ એમ કેવળી પ્રત્યે વિનય પૂર્વક તેણે પૂછા કરી.
 કેવળી બોલ્યા કે-તેઓમાંના એકેકને બુદ્ધ બુદ્ધ પક્ષમાં શિયળ
 પાળવાનો નિયમ હતો. પાણિઅહણ થયા પછી તે વાતની પર
 સ્પર અમર પડતાં બંને જણાએ બંને પક્ષમાં નિરંતર શિયળ પા
 ળવાનો નિર્ણય કર્યો અને તેઓ એવું ઉત્કૃષ્ટ શિયળ પાળે છે

તેમજ એમના અધ્યવસાય એવા ઉન્નવળ છે કે તેને જમાડવાથી ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને દાન દીધા જેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થાય તેમ છે જિનદાસે તે વાત સ્વીકારી, કેવળી અન્યત્ર વિહાર કરી ગયા. જિનદાસ શ્રાવક તરતજ વચ્છ દેશે આવ્યા અને વિજયશેઠનું માતા પિતાને મળી વિજયશેઠને સ્ત્રી સહીત પોતાને ત્યાં જમવા આવવાનું આગ્રહ પૂર્વક આમંત્રણ કર્યું. માતાપિતાને આવા અજાણ્યા માણસથી એ વાતનો અતિ આગ્રહ થતો જોઈ આશ્ચર્ય થયું. તેથી તેનું કારણ પુછ્યું. જિનદાસે કેવળી ભગવંતે કહેલો સર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. માતાપિતા આશ્ચર્યપામ્યા અને જમવાનું સ્વીકાર્યું. જિનદાસ હર્ષિત થયો, અને અનેક પ્રકારની રસવતી વડ અને તે અત્યંત ભક્તિપૂર્વક જમાડી ઉત્કૃષ્ટ સુપાત્રદાનનું ફળ મેળવ્યું.

વિજયશેઠ અને વિજયારાણીને જિનદાસના આવવાના કારણની અને પોતાના શિયળ સંબંધી પોતાના માતાપિતાને જાણ થયાની ખબર પડી એટલે આગ્રહ પૂર્વક માતાપિતાની આજ્ઞા લઇને બન્ને જણાએ કેવળી ભગવંતની પાસે ચારિત્ર અગિકાર કર્યું.

ઉન્નવળ ભાવે નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી આડે કર્મોને ખપાવ્યાં. પ્રથમ ચાર ધાતિકર્મને ખપાવી, કેવળજ્ઞાન પામી, અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ પમાડી મોક્ષમાર્ગના પંથી કર્યા અને આયુષ્યને અંતે બાકીના ચાર અધાતિકર્મોને ખપાવી મોક્ષ સુખ પામ્યાં.

આ પ્રમાણેના શિષ્યોનો મહામહિમા જાણી દરેક ભવ્ય જીવોએ શિષ્ય ધર્મ પાળવામાં ઉદ્ધમી થવું. પાંચે ઇંદ્રીઓના વિષયોને ખરેખરા વિષ તુલ્ય સમજીને તેનાથી દૂર રહેવું. શિષ્ય પાળવાથી આભવમાં પણ અનેક કષ્ટો નાશ પામે છે, દેવ સાનિધ્ય કરે છે. સ્થાને સ્થાને કીર્તિ વિસ્તરે છે, અને મનોવૃત્તિ ઉન્નવળ થતી જાય છે. પરભવે દેવ ભુવનનાં સુખ અને યાવત મોક્ષ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૧ બ્રહ્મચર્ય વ્રત.

સ્વંડ ૬ જો.

॥ અથ શ્રી નંદેરત્નજી કૃત નવવાહોની સજ્ઞાઓ

૧૦ લિખ્યતે ॥ ઢાલ ૧ લી ॥

॥ દુહો ॥ શ્રીગુરુને ચરણે નમી, સમરી સારદ માય, નમ
વિધ શીલની વાડનો, ઉત્તમ કહું ઉપાય ॥૧॥ પહિલોને પાસો
હોજી, એ દેશી ॥ પહેલી ને વાડ હો જી વીર જિનવરે કહ્યો,
સેવો હો સેવો વસતી વિચ્ચારીને જી; સ્ત્રી પશુ પંડગ હો જી
વાસે વસે જહાં, તિહાં ન રેહેવું શીલવ્રતધારીને જી ॥૨॥ જમ
તરુ ડાળે હો જી, વસતો વાનરો, મનમાં બિહે રખે ભુંધં પડુંજી,
માંજર દખિ હો જી પંજર માંહેથી, પાપટ ચિત્તે રખે ડાટ ચ-
ડું જી ॥૩॥ જિમ સિંહલંકિ હો જી, સુંદરી શિર ધરી, જલતું
બેડું યુગતિસ્થું જાલવે જી, તિમ મુનિ મનને હો જી રાખે ગાપ
વી, નારીને નિરખી ચિત્ત નવિ ચાળવે જી ॥૪॥ જહાં હોવે
વાસો હો જી સેહજે માંજરનો, ભોખમ લાગે તિહાં મુપકની
જાતિને જી, તિમ બ્રહ્મચ્યારી હો જી, નારીની સંગતે, હારે હો
હારે શીયલ સુખાતને જી ॥૫॥ કળશ ॥ વાડ વિષદે વિષય
પ્રગટે, રાંકા કંખા નીપજે, તીવ્ર કાંમે ધાતુ બીગડે, રોગ બહુ

વિધ ઉપજે, મનમાંહિ વિષય વ્યાપે, મન વિષયશું રહેં મીલી
ઉદયરત્ન કહે તે કારણે, નવ વાડ રાખો નિરમળી ॥૧॥

॥ ઢાલ ૨ ॥ વૈદરજ્ઞ દેશ કુંડલપૂર નગરી સુરપતિ એદેશ

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવન ધણી, અજ્ઞાન તિમિરહર દિન
મણી, શીલ રતન યતનાને તંતે, ભાષી વાડ બીજ ભગવંતે ॥૧॥
ભગવંત ભાષી સંઘ સાખી શીયલ સુરતરુ રાખવા, મુક્તિ મહાકૃપા
હેતુ અદ્ભૂત, ચારિત્રનો રસ ચાખવા ॥૨॥ મીઠે વચને માન-
નીસ્યું, કથા ન કરે કાંમની, વાડ વિધસ્યું જેહ પાળે, બલીહારી
તસ નામની ॥૩॥ વાત વ્રતનેં ધાતકારી પવન જીમ તરૂં પાતને,
વાત કરતાં વિષય જાગે, તે માટે તજે તમે વાતને ॥૪॥ લીંબુ દેખી
દૂરથી જીમ, ખટાસે ડાઢો ગળે, ગગન ગરજતરવ સુણીને હડકવા
જીમ ઉછલે ॥૫॥ તિમ બ્રહ્મચારીનાં ચિત્ત વિણસે, વયણ સુંદ-
રીનાં સુણી, કથા તજે તિણ કારણે, ઇમ પ્રકાશે ત્રિભુવન ધણી ॥૬॥

॥ ઢાલ ૩ ॥ વ્રટ યમુનાનોરે અતિ રઠીયામણો રે એદેશી ।

ત્રીજીને વાડે રે ત્રિભુવન રાજિઓરે, ઇણી પરે દીયે ઉપદેશ,
આસન છંડોરે સાધૂજી નારીનો રે, મુહુરત લગે સુવિશેષ ॥૧॥
હું બલીહારી રે જાઉં તેહને રે, ધન્ય ધન્ય તેહની હો માત,
શીયલ સુરંગીરે રંગાણી રાગસ્યુંરે, જેહની સાતે હો ધાત ॥હું ૦
॥ ૨ ॥ શયનાસને રે પાટચ ને પાટલેરે, જિહાં જિહાં બેસે હો
નારિ, બે ધડી લગેરે તિહાં બેસે નહી રે, શીલવ્રત રાખણ
હાર ॥હું ૦ ૩॥ કોહળાકેરી રે ગંધ સંયોગથી રે, જીમ જાયે કણ-
કની વાક, તીમ અખળાનું રે આસન સેવતાં રે, વિણસે શિયલ
સુપાક ॥હું ૦ ૪॥

॥ ઢાઢ ૪ ॥ હું વારી રંગ ઢાલણાં એ દેશી ॥

ચોથીને વાડે તમે ચેતજો હો રાજિ, ચેણી પરે ભાષે શ્રીજિનભૂપ
સંવેગી સૂધા સાધુજી, નયનકમલ વિકાસિને હો રાજ, રખે નિરખો
રમણીનું રૂપરે ॥ સં૦ ૧ ॥ રૂપ જોતાં રહો લાગશે હો રાજ, હોલા
હોલસશે અનંગ રે; સં૦ મનમાંહિ જાગશે મોહની હો રાજ, ત્યારે
હોરશે વ્રતનો લંગરે ॥ સં૦ ૨ ॥ દિનકર સાહુમું દખતાં હો
રાજ, જગમાં નયણે ધટે જીમ તેજરે; સં૦ તિમ તરુણીતન પે-
ખતાં હો રાજ, હિણું થાયે શિયલ મુહોજ રે ॥ સં૦ ૩ ॥

॥ ઢાઢ ૫ ॥ યાંપર વારી માહરાં સાહિવા એ દેશી ॥

પાંચમી વાડ પરમેશ્વરે, વખાંણી જી વાડ, સાંભળજો શ્રી
તા તુમે, ધરમી વ્રતધાર ॥ ૧ ॥ કુહ્યંતર વર કાંમિની, રમે જિહાં
રાગે; સ્વર કંકણાદિકનો સુણી, જીહાં મનમથ જાગે ॥ ૨ ॥ તિહાં
વસવું બ્રહ્મચારિને, ન કહ્યું વીતરાગે, વાડ ભાંગે શીલરતનની, જી
હાં લંછન લાગે ॥ ૩ ॥ અગની પાસે જિમ યોગજો, ભાજન
માંહિ ધરીયાં, લાખ મીણ જાયે ગલી; નવિ રહો રસ ભરિયાં.
॥ ૪ ॥ તિમ હામ ભાવ નારી તણાં, વળી હાંસુ ને રૂદ્ર, સાંભળતાં
શિયલ વિધરે, મન વેધે મદન. ॥ ૫ ॥

॥ ઢાઢ ૬ ॥ સહિયાં મ્હારાં નયણાં સમારો એ દેશી ॥

છઠીને વાડે જીવ જીમીલો, ગુણરતને ગાઢો ભર્યોજી, સિદ્ધારથ
કુલે નગીતો, વીર જિણંદ ધમ ઉચરે જી ॥ ૧ ॥ અવ્રતીપણે
તે જે આગે, કાંમ કીડ ખાહુ વિધ કરીજી, વ્રત લેખને વિલસિત
પહિલાં, રખે સંભારો દિલ ધરીજી ॥ ૨ ॥ અમિ ભાચો ઉપર

પૂજો, મેલહે જીમ જવાલા વમી જી, વરસ દિવસેં જિમ વિષધરતું,
શંકાયેં વિષ સંક્રમે જી ॥ ૩ ॥ વિષયમુખ વિલસિત પહિલાં, તીમ
શીલવંત સંભારતો જી, વ્યાકુળ થઈ ને શીલ વિરાધે, પછે થાયેં
ઓરતો જી ॥ ૪ ॥

॥ ઢાઢ ૭ ॥ ગઢ લુંદીરા વાલ્હા એ દેશી ॥

સાતમી વાડે વીર પયંપે, મુંજી સંયમના રાગી હો, શીયલ
રથનાં હો ધોરી, સુધા સાધુ વૈરાગી, મુઝ આણાકારી ને બ્રહ્મ
ચારી, વિષયરસના ત્યાગી હો. શીં ॥ ૧ ॥ સરસ આહાર તજ
જો જી સહેજે, વિગય થોડી વાવરજ્યો હો; શીં માદક આહારે
મનમથ કોપે, તેજાંનો પરિહરજ્યો હો. શીં ॥ ૨ ॥ સન્નિપાતે
જીમ ધૃત જોગે, અધિક કરે ઉલાલા હો; શીં પાંચે ઇન્દ્રિય-તિમ
રસ પોખ્યાં, ચારિત્રમાં કરે ચાળા હો. શીં ॥ ૩ ॥

॥ ઢાઢ ૮ ॥ દેશી મારુની ॥

ત્રિશલા મુત હો, ત્રીગડે ખેસી એમ, આઠમી વાડ વખાં
ણી શીલની જી; અતિમાત્રા હો આહાર તજો અણુગાર, લાલચ
રાખો જો સંયમ શીલની ॥ ૧ ॥ અતિ આહારે હો, આવે ઉંઘ
અપાર, સુપનમાંહિં થાયેં શીલ વિરાધના, વળાં તિણેં થાયેં હો
મદવંતી દેહ, સંયમની નવિ થાયેં આરાધનારે. ॥ ૨ ॥ જિમ શેરના
માપાં માંહે હો દોઢ શેર, ઓરિને ઉપર દિજો ઢાંકણું જી, ભાંજો
તોલડી હો ખિચડી ખેરુ થાયેં, તિમ અતિમાત્રાયેં વ્રત ખિગડે
ધણું ॥ ૩ ॥

॥ ઢાઢ ૯ ॥ કાયંત કેશવા રે એ દેશી ॥

નવમી વાડે નિવારજ્યો રે, સાધૂજી શિણુગાર. શરિર શો-

ભાવ્યું શોભે નહિ રે, અવનિ તલે અણુગાર ॥૧॥ ધમ ઉપદેશે
વીરજી રે, સુનિવર ધરજ્યો મન; શિખામણ માહરી રે, કરજ્યો
શીલ જતન ॥ ૨ ॥ સ્નાન વિલેપન વાસના રે, ઉત્તમ વસ્ત્ર અ
પાર, તેલ તંબોલ આદે તલે રે, ઉદભટ વેષ સફાર ॥૩॥ ધોધને
ધરણી ધર્યો રે, જિમ રતન હર્યો કુંભાર, તિમ શીલરતનને હારશ્યો
રે, જો કરશ્યો શણુગાર ॥ ૪ ॥

॥ ઢાઢ ૧૦ દેશી જટીયાણીની ॥

એકલી નારી સાથે મારગે જાતાં હો, વળી વાત ન કીજ્યે, એક
સેહેજે નર દાય, શીલવંત ન સુવું હો, વળી સહેજે ગાલ ના દિજ્યે
॥૧॥ ન સૂવારે નિજ પાસ, સાઠા છ વરસની હો, કાંઈ પુત્રીને પણ
હેજમાં, સાત વરસ ઉપરાંત, સૂતને પણ ન સૂવારે હો, શીલવં
તી તિમ સેહેજમાં ॥ ૨ ॥ સ્ત્રીસંગે નવ લાખ પ્રાણી હણાયે હો,
ભગવંતે લાખું ઇચ્છું, અસંખ્યાતા પણ જીવ, સમૂર્ધિમ પંચેદ્રી હો
હણાયે ધણું કહિયે કિચ્છું ॥ ૩ ॥ ધમ જાંણી નર નારી, શીલ
ની સદહણા હો, શુદ્ધી મનમાં ધારજ્યો. લહિ દુર્ગતીનું મૂળ, અ
બ્રહ્મ સેવામાં હો, જાતાં મનને વારજ્યો ॥૪॥ તપગચ્છ ગયણ દિણુંદ
વંછિત દુષ્ટાતા હો, શ્રી હીર રતન સૂરીશ્વર, પાંખી તાસ પસાય,
વાડિ વંખાણી હો, શીલની એહ મનોહર ॥૫॥ ખંભાતે રહિ ચૌમાસ,
સત્તરસે ત્રેસઠ હો, આવણ વદી બીજ યુદ્ધે લણી, ઉદયરતન કહે
કર જોડ, શીયલ જે પાળે હો, તેહને જાળી લાંમણે ॥૬॥ ઇતિ
નવ વાડ સજ્જાય. ॥

॥ અથ શ્રી મેરુવિજયજી કૃત નવ વામોની સજ્જાયો. ॥

રાગ આસાઉરી ॥ નમો રે નમો શ્રી સેતુજ ગિરિવર એ

દેશી ॥ સારથ માત મયા મુજ દીજે, દિજે અવિરલ વાણીરે,
 નવ વિધિ વાડ કહું સંજેપે, ગુણ મણિ રચણાંની ખાંણી રે ॥૧॥
 પહેલી વાડ વસતિની જાણે, ભાળે શ્રી જિન વીરરે, શીલ ય
 તન કરવાને કાજે, તે મુંજળે સહુ ધીર રે. ૫૦ ॥૨॥ જે વસેતે
 નારીજન હોયે, પશુ અતે વળી પંડ રે, તેહ ધરે રહેતાં બ્રહ્મ
 ચારીતું, ન રહે શીલ અખંડરે. ૫૦ ॥૩॥ જિમ માંજર થકી મુપક
 વળી, સીંહથકી શીયાલરે, જિમ વળી કાળ દેખતાં વાંતર, ખીહ
 તિમ વ્રતપાળરે, ૫૦ ॥૪॥ ચોથાવ્રતનો જે પખ વંછે, તે નારી
 ન ધરજે મત્રરે, પહેલાં મોહ લગાડી આપણે, હરચે શીલ
 રતન રે. ૫૦ ॥ ૫ ॥

॥ ઢાઢ ૨ રાગ ગોમ્તી ॥

ખીજ વાડ કથા તણી, તે મુંજળે નર નાર, સ્ત્રીસ્ત્રું વિકથ
 જે કરે, તે નર સાર ગમાર રે ॥ ૬ ॥ શીલ મુ પાલિયે, શીલે
 શિવ મુખ હોય રે, પાપ પખાલિયે. એ દેક. વાત વિવિધ પં
 કેળવી, મ કરો નારીસ્ત્રું જાણ, સરાગ વચન નવિ ખેલિયે, વાડ તણ
 હોય હાંણરે, શીં ॥ ૭ ॥ નાલિકેર ચોખો મિલે, ચોખો સંચલ
 ખાર, સંચલ વિણસે નીરથી, તિમ વિણસે બ્રહ્મચારે રે. શી
 ॥૮॥ ધ્યાન હડકવા પાવસે, કુપથ્યે રોગ વિકાર, પ્રગટે તિમ સ
 વાતથી, ભાવે વાડ વિચારે રે. શીં ॥ ૯ ॥

॥ ઢાઢ ૩ ॥ રાગ રામગિરિ ॥

ત્રીજ વાડ હવે સાંભળો, આસનની કહું તેહ રે, જે અ
 સન ખેડી કાંમની, નવિ ખેસે મુનિ જેહ રે, શીલવંત છાંડે
 છેહરે. ત્રીં ॥૧૦॥ જિમ કોઈ નિરવન વાંણીઓ, રજે અપે દિ

રાતિ રે, કુંઓ માત્ર તે નવિ લહે, ધન કુંચન કેહીં વાત રે, ધમ
 જોગમેં નિજ જાતિ રે ત્રીં ॥ ૧૧ ॥ પરવ દિવસ કોઈ આવીઓ,
 કરે સહુ જન પકવાનરે, તે નિરધનનાં બાળક રૂએ, આપણ ક
 રીએ પકવાન રે, કિહાંથી કાઢે તે ધાન રે. ત્રીં ॥ ૧૨ ॥ બાળકના
 આથહ થકી, લાવે ગોધૂમ ધાન રે, પડસુલી કરી તેહની, લાવે
 શાક અસાનરે, કોહલા કેરું તે માનરે, ત્રીં ॥ ૧૩ ॥ કોહોહું
 શાક તે કેળવી, મૂક્યું કણકને પાસિરે, વાક ગયો સવિ તેહનો,
 તે રહિયો વધન વિકાસિરે. ત્રીં ॥ ૧૪ ॥ તીમ સ્ત્રી આસન એ
 સતાં, વાડ શીથલ તસ જણરે, ધરિકા દાય જાંડે તેહની, સ્ત્રી તણ
 પોહોર પ્રમાણ રે, તજે પુરપાસન ઠાણ રે, લાયેં ત્રિભુવન લાણ
 રે, એર કરે શુણ ગાન રે. ત્રીં ॥ ૧૫ ॥

॥ ઢાઢ ધ જલેરે પધાર્યા તુમે સાધુજી રે એદેશી ॥

નારી અંગ ન જોધએ રે, લાગે બહુલો રાગરે ॥ શીલ
 વંતની વાડનો રે, તિહાંથી થાયે ત્યાગ રે ॥ ૧૬ ॥ બીર જિણે
 શર ધમ કહે રે, તુંમ રાગદ્વંદ્વી નિવારી રે, શ્રી, જિન પ્રવચન જોધ
 ન રે, સુપુરુષ આતમ તાર રે, નારીં ॥ ૧૭ ॥ જિમ કોઈ અંધ
 પુરુષ હોતો રે, મિલિયો વેદ સુજણ રે, તે કહે આપધ તુઝ ક
 રું રે, જો માંને માહરી આંણ રે, નાં ॥ ૧૮ ॥ આપધ જોગ
 સાજો ક્યો રે, તું સુરજ સામું ન જોય રે, તે કેતે દિન વિસર્થ
 રે, રવિ જોધ અંધ તે હોયે રે, નાં ॥ ૧૯ ॥ તેહ પરે વ્રતધા
 રકો રે, નવિ જીયેં સ્ત્રીનાં અંગ રે ભાજે વાડ ચોથી ખરીરે,
 હવે પંચમી મુણજે સુરંગ રે. નાં ॥ ૨૦ ॥

ઢાઢ ॥ ૫ ॥ રાગ મેવામો.

જીવડા તું મ કરે રે નિંદા પારકી ॥ એ દેશી ॥ મુણિ

જાય, નાંખું કુપમાંહે જઈ, કરે ચોરતો રે દૂખ સખલું થાય કે
 પાળા ૩૬ ॥ સમળી સરીખી કાંમિની, રચણ સરિખું શીલ, બ્ર
 હ્મચારી જે સાચવે, તો ઇહ ભવ રે, તસ પરભવ લીલ કે પાળ
 ॥ ૩૭ ॥ શ્રી અકબરપુરમાંહે રહી, કીધી એહ સજાય, સંવત સ
 તર કર આવણુ માસે, વ્રત પાળતાંરે દૂખ દૂરિ પસાયકે ॥ પાળ
 ૩૮ ॥ શ્રીદેવવિજય પંડિત વડે, શ્રીજયવિજય બુદ્ધરાય, તસ શિ
 સ મેરુવિજય કહે, વ્રત પાળતાંરે, નવ નિધિ ધરિ થાય કે ॥
 પાલોરે. ૩૯ ॥

॥ અથ શ્રીભાવરત્નજી કૃત નવ વાડનો સન્નાય ॥

નવ વાડિ મુનિસર મન ધરો, જે સંજમતું છે સારોરે;
 વરધમાન જિનેશર ઇશ ભણે, સહુ સાંભળો પરબદા ખારો રે નં
 ॥ ૧ ॥ નારિની વસતિયે નવિ રહે, રહેતાં તો વાડ લોપાયે રે;
 જિમ બિલાડી ધર પ્રાહુણો, હંસ ચતુર કહે કિમ થાયેરે, નં
 ॥ ૨ ॥ જે કુલ બળ રૂપ નારી તણો, ન વખાંણુ બ્રહ્મચારી રે;
 તેની વાડ ખીજ તાજ રહે, કામ ન કરે તિહાં અસવારી રે ॥
 નં ॥ ૩ ॥ નારીને બેસણુ નવિ બેસે, જે શીલ રચણના ધોરી
 ; જિમ આહેડિયે પાસો રચ્યો, મૃગ છંડે તો મુખ સારી રે.
 ૦ ॥ ૪ ॥ એહતું મુખ રૂડું કુચ કલસલા, એહની આંખ ભ
 ા અણિઆલી રે; એમ નીર્મે અંગ જે નારિનો, તેહની ચે
 ા વાડ ઉલાલી રે, નં ॥ ૫ ॥ ભીંત અંતર નવિ રહે, જિહાં
 ારી શબ્દ સાંભળીયે રે; જિમ પારદ પ્રથવીમાંહિ રહે, સ્ત્રી
 શબ્દ ઊધાન ધામરે. નં ॥ ૬ ॥ પુરવે ભોગ જે ભોગવ્યા, વ
 ત લીધા પછે ન સંભારે રે; જિમ વરસે અહિવિષ વિસ્તરે,
 તે તો શીલની વાડ સંહારે રે. નં ॥ ૭ ॥ સરસ આહારના

લોલપી, થઇ સંરસ આહારને ઝારે રે, તેહની વાડ નિશ્ચે રહે
 નહીં, શું થુલભદ્ર ઉપનય તારે રે. નં ॥ ૮ ॥ ઉણાદરી વંરત
 નવિ આદરે, અણભાવતું ખાયે અગલંચે રે, આહાર લેવા સમે
 મવિ ઝોલજો, તેહની વાડયો સ્યું રહે સંચ રે. નં ॥ ૯ ॥ નખ કેપ
 વેષ શોભા સરે, તન મલ રૂડ શુભ રુપે રે; તેહનો શીલ રચણ સમ
 ભી પરે, ઝડપી લેધ નાજો તે કુપરે. નં ॥ ૧૦ ॥ નવ વાડિ રુડિ પરે
 સાચવે, ધન શીલ તણું જગ જેહો રે, શ્રી મેહમાપ્રભુમૂરિશના,
 ભાવ તે સાધુગું નેહો રે. નં ॥ ૧૧ ॥ ઇતિ નવ વાડ સંઝાય ॥

॥ અથ શ્રી શીયલની નવવાડો પ્રારંભઃ ॥

॥ દોહા ॥

શ્રી સરસ્વતી સમર્પ સદા, પલણું તમુ મુપસાય ॥ મુવચ
 ન આપો શારદા, મહેર કરી મુજ માય ॥ ૧ ॥ વાણી વીર
 જિણુંદની, સાંભળી શાસ્ત્ર મોઝાર ॥ વાડ શીયળની નવ કહું,
 મુણજો મહુ નર નાર ॥ ૨ ॥ શીચો અંખ અંગ શીળનો, સમ
 તાં રસ ભરી નીર ॥ સાચવજો યતને કરી, ધરી દૃઢતા મન
 ધીર ॥ ૩ ॥ જળવજો યતને કરી, નવે વાડા ધરી નેહ ॥ ઉત્તમ
 ફળ શીળ અંખ તણાં, વાડ વિગત મુણો તેહ ॥ ૪ ॥ પ્રથમ
 શ્રી સંગ ન કીજયે, ધીજે ન કરવી વાત ॥ ત્રીજે આસન સ્ત્રી
 તણે, ખેસતું બે ધરી જાત ॥ ૫ ॥ ચોથે રૂપ ન નિરખવું, ન કરે
 નારીશું તેહ ॥ પાંચમે ભીંત્યંતર ત્રિયા, મુનિ ન રહે તસ જોહ
 ॥ ૬ ॥ છઠે મુખ સંસારનાં, વળી વિલસ્યાં હોય જેહ ॥ સિ-
 દ્ધારથ મુત એમ કહે, મુનિ ન સંભારે તેહ ॥ ૭ ॥ સાતમે
 સરસ આહારની, લાલચ ન કરે લગાર ॥ આઠમી વાડમાં એમ

કહ્યું, અધિક ન કરવો આહાર ॥ ૮ ॥ નવમે વિલેપન નવિ કરે,
ન કરે વળી શણગાર ॥ નવ વાડો એમ અનુસરે, સૂધા સાધુ અ-
ણગાર ॥ પાઠાંતર, ત્રિકરણ શુદ્ધ આરાધતાં, પામે ભવનો પારાદા ॥

॥ ઠાલ ૧ લી. ॥

(કપૂર હોય અતિ ઊજળો રે ॥ એ દેશી.)

વાડ પહેલી જિનવર કહી જી, સિદ્ધારથ સુત ચંદ ॥ વીર
જિણંદ એમ ઉચ્ચરે જી, ત્રિશલા દેવીનો નંદ ॥ સાધુ જી, ન
કરો નારીનો સંગ ॥ ૧ ॥ સંગ થકી વ્રત ભંગ ॥ સાધુજી ॥
ન કરો ॥ એ આંકણી ॥ સ્ત્રી પશુ વાસો વસે જી, પંડગ પણ
જેહ વાસ ॥ તિહાં વસતાં બ્રહ્મચારીને જી, શીયળ તણા હોય
નાશ ॥ સાધુ જી ॥ ૨ ॥ અશ્વિ આગળ દાર રહે જી, ઊડે
આચિંતો જેહ ॥ એમ મુનિ માનની આગળે જી, ચિર નહી
શીયળથી નેહ ॥ સાધુ ॥ ૩ ॥ મંજરી મુખ આગળે જી,
ઉંદરને શી આશ ॥ તેમ સ્ત્રી મુખ આગળે જી, પડે તે પ્રેમને
પાસ ॥ સાધુ ॥ ૪ ॥ પોપટ બીહે પાંજરે જી, દૂરથી દેખી
મંજર ॥ તેમ મુનિ બીહે માનની થકી જી, દુર્ગતીની દાતાર
॥ સાધુ ॥ ૫ ॥ સુંદરી શિર જળ ખેડલું જી, જળવી રાખે
જેમ, માનની મુખ મુની પેખતાંજી ચિત નવિ ચાળવે તેમ ॥
સાધુ ॥ ૬ ॥ વંશ ઉપર જેમ ખેલતાં જી, ગોપવી રાખે મત્ર
॥ તેમ મુનિ મનને ગોપવે જી, રાખવા શીયળ રતન ॥ ॥ સાધુ ॥
૭ ॥ ભાવે નહી સાત ભાતની જી, સુખડી સંગ ખરાસ ॥
તેમ મુનિ માનની સંગથી જી, નિગમે શીયળની મીઠાશ ॥
॥ સાધુ ॥ ૮ ॥ મનશુ બીહે ભૂંધ પડું જી, વાનર ચઢીયો વન ॥

તેમ મુનિ ગામમાં ગૌચરી છ, ત્રિકરણ રાખી મન્ન ॥ સાધુ
 ॥ ૯ ॥ ॥ કલશ. ॥ એમ વાડ પહેડી વીર જિનવર, કહી વ્રત
 હિત કરણે ॥ વાડ વિધિયું જેહ પાળે, જાજીં તેહને વારણે ॥

॥ ઢાલ ૧ જી ॥

(વીરે વખાણી રાણી ચેલણા છ, એ દેશી.)

વાડ ખીછ કહી વીરછ છ, સાંભળો સહુ નર નાર ॥
 શીયળ વ્રત શુદ્ધ મને પાળજો છ, જેમ પામો ભવ પાર ॥
 વાત ન કીજે વનિતા તણી છ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી. ॥ વાતથી
 કિત્યાત ઉપજે છ, વાતથી વિરતિની વ્રાત ॥ ક્ષણ એક માંહે
 ખરી પડે છ, પવનથી જેમ તરપાત ॥ વાત ॥ ૨ ॥ દૂરથી
 દેખી દાકરો ગણે છ, લીંબુ તણે રે ખરાસ ॥ મન ચળે તેમ
 મુનિવર તણું છ, સાંભળી વચન વિલાસ ॥ વાત ॥ ૩ ॥ હ-
 ડકવા હાલે ને ટળવળે છ, ગગન શુંગરવ જેમ ॥ તેમ મુનિનું
 ચિત્ત ટળવળે છ, વાધે તિહાં વિષયશું ગ્રેમ ॥ વાત ॥ ૪ ॥
 વિષુ છલે જે વાતો કરે છ, સ્વર તે સારંગી જેહ ॥ વચન
 છલે વનિતા તણાં છ, એણીપરે અધિક સનેહ ॥ વાત ॥ ૫ ॥
 મધુરે સ્વરે મોહો મરગલો છ, પડિયો પાસમાં જેમ ॥
 વિષય વચણ વનિતા તણાં છ, પાડે તે પાસમાં તેમ ॥ વાત ॥ ૬ ॥

॥ ઢાલ ૨ જી. ॥

(નિંદરડી વેરણ હુઈ રહી ॥ એ દેશી.)

ત્રીછ વાડ ત્રિભુવન ધણી, ભલી ભાંખે હો વાણી ભગ

વાન કે ॥ શીયળ પાળો સાચે મને, મમ કરજો હો મનશુ
 અભિમાન કે ॥ નારી આસન નવિ ખેસીયે, આસનથી હો
 વળી વાધે પ્રેમ કે ॥ નાં ॥ ૧ ॥ એ આંકણી. ॥ સિંહાસન
 પાટ પાટલા, વળી ખેસણુ હો હોય નારીનું જેહ કે ॥ તિહ
 ખેસવું અક્ષયારીને, નવી ભાંખ્યું હો ભગવંતે તેહ રે ॥ નાં
 ॥ ૨ ॥ આસન નાસણુ વ્રત તણું, આસનથી હો વળી વાધે પ્રેમ
 કે ॥ ખેસવું તે ખે ઘડી પછી, એમ ભાંખ્યું હો ભગવંતે તેમ
 કે ॥ નાં ॥ ૩ ॥ ચમક પહાણુ પાસે રહે, જગ જણે હો લોહ
 ગળતો જેમ કે ॥ શીયળ ગળે સાધુ તણો, આસનથી હો તર-
 ણીને તેમ કે ॥ નાં ॥ ૪ ॥ લસણુ કળીના સંગથી, જેમ જાયે
 હો કસ્તુરીના વાસ કે ॥ તેમ સ્ત્રીને આસને ખેસતાં, થાયે હો
 શીયળનો વિનાશ કે ॥ નાં ॥ ૫ ॥ જ્વિત પારાના યોગથી,
 લેજો ભળતો હો ગળતો હોય જેમ કે ॥ યુવતીને આસને
 જાણજો, ગુણ ગળતો હો શીયળ તણો તેમ કે ॥ નાં ॥ ૬ ॥
 કોહોળા કેરી ગંધથી, જેમ વિણસે હો કણેકનો વાક કે ॥ તેમ
 સ્ત્રીનું આસન સેવતાં, વળી વિણસે હો શીયળ મુપાક કે ॥ નાં
 ॥ ૭ ॥ ચિત્ત ચોખું રાખી કરી, નિત્ય પાળો હો શીયળ નર
 નાર કે ॥ હુ અભિહારી હો તેહ તણી, વળી વારણે હો
 જાઉં વાર હજાર કે ॥ નારીં ॥ ૮ ॥

॥ ઢાલ ધ થી. ॥

(આજ હજારી ઢાલો પ્રાહુણો ॥ એ દશી.)

ચોથી વાડે એમ ચિત્ત ધરો, મુનિ વાણી કહી જિનવીર ॥
 મુનિરાયા હો ॥ મનને ન મૂકશો મોકળો, મુનિ નિરખતાં

નારી શરીર ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણીને રૂપે ન રાચીયે ॥ ૧ ॥
 એ આંકણી ॥ ચિત્રે લખી જેહ પૂતળી, જેમ નિરખતાં નેહ
 અપાર ॥ મુનિરાયા હે ॥ તેમ તરણી તન યેખતાં, એમ વાધે તે
 વિપય વિકાર ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણી ॥ ૨ ॥ દીપક રૂપ
 દેખી કરી, જેમ પડીયો તેમાંહી પતંગ ॥ મુનિરાયા હે ॥ નારીનું
 રૂપ નિહાળતાં, રહ લાગે તે રમણીને રંગ ॥ મુનિરાયા હે ॥ ર-
 મણી ॥ ૩ ॥ કાગળ હાથણી દેખી કરી, મદ વાધે તે મયંગળ
 જેમ ॥ મુનિરાયા હે ॥ મદ વાધે મુનિવર તણે, નેહ નિરખતાં
 નારીને તેમ ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણી ॥ ૪ ॥ શશિ દર્શન
 દેખી કરી, વેલ વાધે સાયરની જેહ ॥ મુનિરાયા હે ॥ ચિત્ત
 ચોરણ ચંદ્રામુખી, નિરખી વાધે તે નવલો નેહ ॥ મુ ॥ રમણી ॥
 ૫ ॥ રૂપ દેખી રાજુલતણું, મુનિ ધ્યાન ચૂક્યો રહનેમિ ॥
 મુ ॥ અખળા ઈન્દ્રિય નિહાળતાં, એમ વાધે તે વિપયશું એમ
 ॥ મુ ॥ રમણી ॥ ૬ ॥ જિનરિખની પરે જાણજો,
 જોયું રચણાદેવીનું રૂપ ॥ મુ ॥ જલ્લે નાંખ્યો જળ લણી, ના-
 રી નેહથી લવજળ રૂપ ॥ મુ ॥ રમણી ॥ ૭ ॥ દિનકર
 સામું દેખતાં, જેમ નયણે હીણુ હોય તેજ ॥ મુ ॥ તેમ મહિ-
 લા મુખડું નિહાળતાં, હીણુ હોય તે શીયળનો હેજ ॥ મુ ॥
 રમણી ॥ ૮ ॥ જોવી નહી જિનવરે કહી, અગે ગલિત પક્ષિત
 પણ નાર ॥ મુ ॥ ભર જોખન જે ભામિની, કેમ જોવી કહી
 અણગાર ॥ મુ ॥ રમણી ॥ ૯ ॥ ધ્યાન ચોયું જે કોઈ ધરે,
 મુની જે કરે ચોયો કર્મ ॥ મુ ॥ એમ ચોયું વ્રત આદરે, ત્રિ-
 કરણથી ત્રાડે આદે કર્મ ॥ મુનિ ॥ રમણી ॥ ૧૦ ॥ ધતિ
 સમાપ્ત.

॥ ઢાલ ૫ મી. ॥

(પરિચલ મમતા પરિહરો ॥ એ દેશી.)

પાંચમી વાડ પ્રતિજ્ઞાધની, શીખામણ કહી વીર ॥ સાધુ
 ૭ ॥ ભીંત અંતર રહેતાં થકાં, મન નં રહે તિહાં થીર ॥ સા-
 ધુ ૭ ॥ ભીંતનો અંતર પરિહરો ॥ ૧ ॥ એ આંકણી. ॥ કેકિ
 લા કઠે કામની, ગાવે મધુરાં ગીત ॥ સાધુ ૭ ॥ સ્વર કંકણાદિ
 કનો સુણી, પ્રેમે વાધે પ્રીત ॥ સાધુ ૭ ॥ ભીંત ૦ ॥ ૨ ॥ વાળ
 વાળે વેગળાં, તે સુણી ઉપજે તાન ॥ સાધુ ૭ ॥ વચન વાળ
 વનિતા તણાં, મોડે તે શીયળનું માન ॥ સાધુ ૭ ॥ ભીંત ૦ ॥ ૩ ॥
 મોર નાચે મહીમંડળે, ગગને સુણી ગુંજર ॥ સાધુ ૭ ॥ મન
 નાચે તેમ મુનિ તણું, શબ્દ સુણી શણગાર ॥ સાધુ ૭ ॥ ભીંત ૦
 ॥ ૪ ॥ અત્તર કુંપામાં અંતરે, ફેરથી ફેરવે મન ॥ સાધુ ૭ ॥
 મન ફેરવે મુનિવર તણું, સંભળાવી સરસ વચન ॥ સાધુ ૭ ॥
 ભીંત ૦ ॥ ૫ ॥ અગ્નિ પાસે જાય ઓગળી, ભાજન ભરીયું જે
 મ ॥ સાધુ ૭ ॥ લાખ મીણુ ધૂત ઓગળે, શીયળ પણ બીગડે
 તેમ ॥ સાધુ ૭ ॥ ભીંત ૦ ॥ ૬ ॥ પત્ર આવે પરદેશથી, વાલા
 વીછાહાત્ય જેમ ॥ સાધુ ૭ ॥ વાંચતાં નેહ વાધે ઘણા, ભીંત
 અંતર તેમ પ્રેમ ॥ સાધુ ૭ ॥ ભીંત ૦ ॥ ૭ ॥ જાગે મદન જિ-
 નવર કહે, લાગે લંછન ડાઘ ॥ સાધુ ૭ ॥ ભાંગે વાડ ભીંતે રહ્યાં,
 વાડ કહે વીતરાગ ॥ સાધુ ૭ ॥ ભીંત ૦ ॥ ૮ ॥ ઇતિ. ॥

॥ ઢાલ ૬ મી. ॥

(ઈંડર આંખા આંખલી રે એ દેશી.)

વાડ છઠી કહે વીરજી રે, છોડી સકળ સંસાર ॥ પંચ મહા

વ્રત પાળનાં રે, ભાવંથી સંયમ ભાર ॥ સાધુજી ॥ સુખ ન સં
ભારીયે જોહ ॥ પાંચ આચારજ, પાળીયે રે, ટાળીયે વિષયશું
જોહ ॥ સાધુજી ॥ સુખ ન સંભારીયે જોહ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી
અગ્નિ ભાસ્વા ઊપરે રે, પૂજો પરજળે જોહ ॥ વિષય અગ્નિ
વ્યાપે ઘણી રે, દાઝે એણી પરે દેહ ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૨ ॥
અવિરતિપણે જે આપણે રે, ધર સુખ ભોગવ્યાં જોહ ॥ તે વળી વ્રત
ક્ષીધા પછી રે, મુની ન સંભારે તેહ ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૩ ॥
શંકાએ વિષ સંકમ્બો રે, વરણે વિષધર જેમ ॥ વિષય ઝર વ્યાપી
રહું રે, અગ્નિ પરગમે એમ ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૪ ॥ વર્ષે વસ્તુ
સાંભરે રે, ઉપજે હરખ અપાર ॥ તેમ તરણી સુખ સાંભરે રે,
વાધે વિષય વિકાર ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૫ ॥ મહાવ્રત પાંચમાં
મોટકું રે, સકળ ધરમ માંહે સાર ॥ એ વ્રત એકને ભાંજતાં
રે બીજાં ભાંગે ચાર ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૬ ॥ વિલસ્યાં સુખ
વનિતા તણાં રે, મુનિ ન વિચારે મત્ર ॥ રતનકંબળ એક કારણે
રે, પરિહર્યાં પાંચ રતન ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૭ ॥ મણિધર
મૂકે કાંચળો રે, ફરી ન ઈચ્છે જેમ ॥ મુનિ પણ મનથી તેણી
પરે રે, વળી એનવંછે પ્રેમ ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૮ ॥ ધતિ સમાસમ ॥

॥ ઠાલ ૭ મી. ॥

(અરણિક મુનિવર ચાલ્યા ગાયરી ॥ એ દશી.)

સાતમી ઢાળે રે શીખામણ મુણા, વીર પ્રભુની વાણ જી ॥
શીયળ મુરતરૂ રે સુધો સાચવો, પાળજો શ્રીજિન આણ જી ॥
આહાર મરસ અણગાર ન કીજીયે, ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ લાલચ
ન કરે લગાર જી ॥ આહાર મરસ અણગાર કરતાં થકાં, વાધે

વિષય વિકારજી ॥ આહારં ॥ ૨ ॥ વિગય તે થોડી રે વાયરવી
કહી, મોઢક ન વાંછે મન જી ॥ તેમ તેજના આહાર તે પરિહ
રો, રાખણ શીયળ રતન જી ॥ આહારં ॥ ૩ ॥ સરસ આહાર
રે શીયળ સંયમ ધણી, વાધે દેહનો વાન જી ॥ વિષય અગ્નિ
રે તેણે વાધે ધણો, નવિ રહે ધર્મનું ધ્યાન જી ॥ આહારં ॥ ૪ ॥
આહાર લાલચથી રે જળચર જીવડા, મીન પડે જેમ જળ
જી ॥ તેમ સંયમીને રે આહાર લાલચ ધણી, મુનિ પડે
મોહના જળ જી ॥ આહારં ॥ ૫ ॥ આહાર લાલચથી રે આ
પાઠો પડ્યો, દેખી મદિરા પાન જી ॥ મુનિ મન બળીયો રે વળી
યો વચન ગુરૂ, પામ્યો કેવળ જ્ઞાન જી ॥ આહારં ॥ ૬ ॥ મન
પાત જેમ ધૂતના ચોગથી, અધિક કરે ઊલાળા જી ॥ પાંચે ઈ
દ્રિય અતિ સરસે પોષતાં, ચારિત્રમાં કરે ચાળાજી ॥ આહારં ॥ ૭ ॥

॥ ઠાલ ૮ મી. ॥

આઠમી વાડે કહું વીરજી હો રાજ, સુણો સાધુ અણગાર
રે ॥ વૈરાગી સૂઝા સાધુ જી ॥ શીયળ સંયમનો જો ખપ કરો
હો રાજ, અધિક મ રસો આહાર રે ॥ વૈરાગીં ॥ ૧ ॥ આ
હાર અધિક કરતાં થકાં હો રાજ, આળસ આવે અંગરે ॥ વૈ
રાગીં ॥ ઉંઘ પણ આવે અતિ ધણી હો રાજ ॥ સુપનામાં શીય
ળનો ભંગ રે ॥ વૈં ॥ ૨ ॥ અધિક આહાર કરે મુનિ હો રા
જ, હોય મદવંતી દેહ રે ॥ વૈરાગીં ॥ વિષય અગ્નિ વ્યાપે ધ
ણો હો રાજ, નવિ રહે શીયળનું નેહ રે ॥ વૈં ॥ ૩ ॥ દાઢા
દાર ભરતાં થકાં હો રાજ, બિગડે જેમ ખંડુક રે ॥ વૈં ॥ તેમ
અતિ આહાર કર્યા થકી હો રાજ, ચારિત્રમાં પડે ચૂક રે ॥

વૈ૦ ॥ ૪ ॥ બમણું લૂણ પડ્યા થકી હો રાજ, ન ગમે ભોજન
મત્ર રે ॥ વૈ૦ ॥ તેમ અતિ આહાર કર્યાથકી હોરાજ વિણસે
શીયળ રતત્ર રે ॥ વૈ૦ ॥ ૫ ॥ ફાટે તોલડી એડ ખીચડી હો રા
જ, ઓરીયે નવમાં તેર રે ॥ વૈ૦ ॥ તેમ અતિ આહાર કર્યા
કરિ હો રાજ, બગડે વ્રત નહી ફેર રે ॥ વૈરાગી૦ ॥ ૬ ॥

॥ ઢાલ એ મી. ॥

(ધન્ય ધન્ય શાળિભદ્ર મુનિવરજી ॥ એ દેશી.)

વીરે વાડ કહું નવમી વાડમાં જો, મુનિવર ધરજો તેણી
પરે મનજો ॥ શરીર શણગાર સાધુ નવી કીજીયે જો, રાચો જો
રાખણ શીયળ રતત્ર જો ॥ શરીર શોભા સાધુ નવી કીજીયે જો
જો-૧ ॥ એ આંકણી ॥ સ્નાન વિલેપન વળી શણગારને જો, ન
કરે નિત્ય શીળવંત નર નાર જો ॥ શીળ ન રહે નિત્ય શોભા
કરે જો, કહો કેમ કરવું કહું અણગાર જો ॥ શં૦ ॥ ૨ ॥ ભ્રમર
મુંઝાણારે કમળ માંહે રહ્યો જો, લુખ્યાણો લેતાં પરિમલ વાસ
જો ॥ તેલ ફૂલેલ કુમુમની વાસથી જો, સાધુ શીયળમાં એમ
વિનાશ જો ॥ શં૦ ॥ ૩ ॥ સ્નાન વિલેપન વળી શણગારથી જો,
કરતી કોશ્યા મન વિષય વિકાર જો ॥ તેમ શરીર શણગાર કર
તાં થકાં જો, ન રહે શીયળથી નેહ નિરધાર જો ॥ શં૦ ॥ ૪ ॥
ઉજવળ બગ જળમાં ઊભો રહ્યો જો, ધરતો કપટે એકણ પગ
ધ્યાન જો ॥ એમ અંગ ઉપર ઉજવળ પહેરતાં જો, સાધુજી શી
યળમાં તેમ વિજ્ઞાન જો ॥ શં૦ ॥ ૫ ॥ ઉજવળ હંસ મન મા
નસરોવરે જો, આહાર એહને મુક્તાકળ દુધ જો ॥ એમ અંગ
ઉજવળ અણગારવું જો, મુંબી શીયળ પાળે મન શુદ્ધ જો ॥

॥ શં ॥ ૬ ॥ ઘેઘને ઘરણી ઉપરે ઘર્યો જો, જેમ હાર્યો રતન
કુંભાર જો ॥ તેમ શીયળ વ્રતને હારણો જો, કરતાં કાંઈ શરીર
તણો શણગારજો ॥ શં ॥ ૭ ॥ ઈતિ ॥

॥ દોહા. ॥

વાડ કહી નવ શીયળની, વિવરી વિવિધ વિચાર ॥ એણી
વિધિશું જે આદરે, તે પામે ભવ પાર ॥ ૧ ॥

॥ કલશ ॥

ધન્ય ધન્ય શીયળ સોહામણું ॥ એ. આંકણી. ॥ ઉત્તરધ્ય
યનને શોળમે, વીર પ્રભુજીની વાણી જી ॥ વળી શીયળ તણા ગુ
ણ વર્ણવું, સુણજો તે સહુ પ્રાણી જી ॥ ધન્ય ધન્ય ॥ ૧ ॥ શી
યળ સાથે મને પાળતાં, નવી ખેસે કાંઈ નાણું જી ॥ જગમાં
જસ વાઘે ઘણા, તેહનો જનમ સફળ વખાણું જી ॥ ધન્ય ॥ ૨ ॥
શીયળથી સીતાને સુણો, અગ્નિ થયો તિહાં પાણી જી ॥ પુષ્પ
વૃષ્ટિ દેવે કરી, તણ લોકે સતીય વખાણી જી ॥ ધન્ય ॥ ૩ ॥
પટરાણી પાંચ પુરૂષની, શીયળ ધર્મે મન ધીર જી ॥ નગન તે
નવી હુઈ દ્રૌપદી, કૌરવે કાઢ્યાં ચીર જી ॥ ધન્ય ॥ ૪ ॥ કાપ્યા
હાથ કળાવતી, રોષ ધરી શંખરાયે જી ॥ સૂરજની સામે થયા,
નવ પદ્મવ શીયળ પસાય જી ॥ ધન્ય ॥ ૫ ॥ શેઠ સુદર્શનને
સુણ્યો, શૂળી સિંધાસન હોય જી ॥ સાખ પુરે સહુ સુરનરા,
મહિમા તે શીયળનો સોય જી ॥ ધન્ય ॥ ૬ ॥ શીયળતણા ગુણ
એહવા, સાંભળી સહુ નર નાર જી ॥ શીયળ પાળે સાચે મને,
ધન્ય ધન્ય તસુ અવતાર જી ॥ ધન્ય ॥ ૭ ॥ સાત વરસનો સુ

ત થયો, ન સુવારે નિજ માત જી ॥ સાંઝ જ વર્ષની સૂતા, તે
 ન સુવારે નિજ તાત જી ॥ ધન્ય ॥ ૮ ॥ નવ લાખ પ્રાણીની
 કહી, હાણ નારી સંગે હોય જી ॥ અસંખ્યાત સ્ત્રી સંઘટે, હા
 ણ/સમૃદ્ધિયાં જોય જી ॥ ધન્ય ॥ ૯ ॥ ઘાત કહી ઘણા જીવની,
 વિવિધથી જીવો વિચારી જી ॥ પાળો શીયળ ધરી પ્રીતજી, સાં
 ભળો સહુ નર નારી જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૦ ॥ એકલી નારી આ
 ગળે, જાતું નહિ નરને જાણી જી ॥ આળ આંધે અંધુચિંતવ્યાં,
 પરીઆતું ઊતરે પાણી જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૧ ॥ એક સેજે નર
 દાય જણા, શીળવંત ન સોવે પ્રાણી જી ॥ હાંશી ન કરવી હે
 તજી, કહું એમ કેવળ નાણી જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૨ ॥ લક્ષ્મીવંત
 નરપતિ લાખતું, દેતો દિન પ્રત્યે દાન જી ॥ ભગવંત કહે ભગિ
 ને સાંભળો, નાવે શીયળ સમાન જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૩ ॥ શીયળે
 સંકટ સર્વિ રળે, શીયળે શિવ ગતિ હોય જી ॥ શીયળે સુર સા
 ન્નિધ્ય કરે, શીયળ સમુ નહિ ક્રોધ જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૪ ॥ શ્રી
 વિજય ધર્મ સ્મરિતલો રાજવિજય ઊવજ્જાયજી ॥ સાચો શ્રાવક
 તેહ તણો, પ્રણમી ગુરુ સુપસાયજી ॥ ધન્ય ॥ ૧૫ ॥ વાડે કહી
 શીયળ વ્રત તણી, મીઠી અમોય સમાણી જી ॥ શીખામણ સ
 હુકો ભણી, કહે મુકુંદમોનાંણીજી ॥ ધન્ય ॥ ૧૬ ॥ એમ શીય
 ણ વ્રત આદરે, તે પામે પદ નિર્વાણ જી ॥ ભણે ગુણે શીયે
 સાંભળે, તેહના કોડિ કલ્યાણ જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૭ ॥ આણંદપુરમાં
 એ રચી, સંવત સોહો અઢાર જી ॥ ચિત્ત ચોખે ચાળીસમાં,
 માવણ ગુરિ ગુરવાર જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૮ ॥ નવવાડયો નામે કરી,
 શાસ્ત્રે સાંભળી સોય જી ॥ અધિકો ઓછો જે કહ્યો, તે મિત્તજી
 દુકડ હોય જી ॥ ધન્ય ॥ ૧૯ ॥ ઇતિ સમાપ્તમ્ ॥

॥ અથ પુરુષને પરસ્ત્રી ત્યાગ આશ્રયી શીલામણ. ॥

॥ સુણ ચતુર સુજાણ, પરનારી શું પ્રીતિ કબૂ નવ કીજીએ.

॥ એ આંકણી ॥ હાંરે જેણે પરનારીશું પ્રીતિ કરી, તેને હેઠી

ધણ થાય ઘણી, તેણે કુળ મરજાદા કાંઈ ન ગણી ॥ સુ૦ ॥ ૧ ॥

તારી લાજ જાએ નાત જાતમાં, તું તો હલુઓ પડીસ સહુ સ

થમાં, એ ધુંમાડો ન આવે હાથમાં ॥ સુ૦ ॥ ૨ ॥ હાંરે સાંજ

પડે રવિ આથમે, તાહારો જીવ ભમરાની પરે ભમે, તુંને ધન

નો ધંધો કાંઈ ન ગમે ॥ સુ૦ ॥ ૩ ॥ હાંરે તું જઘને મળીસ

દૂતીને, તાહરું ધન લેશે સર્વ દૂતીને, પછે રહીશ હૈંડું દૂતીને ।

॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ તું તો ખેડો મછો મરડીને, તાહરું કાળજી અ

સે કરડીને, તાઈ માંસ લેશે ઉઝરડીને ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥ હાંરે તુંને

પ્રેમના પ્યાલા પાઇને, તાહારાં વસતર લેશે વાહીને, તુંને કરશે

ખોખું ખાઇને ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ હાંરે તું તો પર મંદીરમાં પેસીને.

તીહાં પારકી સેજે બેસીને, તેં ભોગ કર્યા ઘણું હુંસીને ॥ સુ૦

॥ ૭ ॥ હાંરે જેમ ભુજંગ થકી ડરતા રેહેવું, તેમ પરનારીને પનિ

હરવું, હાંરે ભવસાયર ફેરો નવી ફરવું ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥ વાહલ

પરણી નારીથી પ્રીત સારી, એ માથું વઢાવે પરનારી, તુંમે નિ

શ્ચે જાણીને નિરધારો ॥ સુ૦ ॥ ૯ ॥ એ સદ્યુર કહે તે સાચું છે

તાહરી કાયાતું સરવે કાચું છે, એક નામ પ્રભુતું સાચું છે. ॥ સુ૦ ॥ ૧૦ ॥

॥ અથ શિયલ વિષે શીલામણની સલાય. ॥

પ્રભુ સાચે જો પ્રીત વંછો તો, નારી સંગ નિવારો રે ॥ કપ
ડની પેઠી કામજુગારી, નિશ્ચય નરક દુવારો રે ॥ ૧ ॥ એહની

ગતિ એહિજ જાણે, રખે કોઈ સંદેહ આણારે ॥ એ૦ ॥ એ આં
કણી ॥ અખળા એવું નામ ધરાવે, સખળાને સમજાવે રે ॥ હ
રિ હર બ્રહ્મ પુરંદર સરિખા, તે પણ દાસ કહાવે રે ॥ એ૦ ॥
૨ ॥ એક નરને આંખે સમજાવે, બીજાનું બોલે કરારી રે ॥
બીજાનું કર્મ કરે તક જોઈ, ચોથા ધરે ચિત્ત મંઝારી રે ॥ એ૦
૩ ॥ વ્યસન વિલુધિ ન જુએ વિમાસી, ધરતા ધરતી વાતે રે
॥ મૂંજ પરદેસીની પરે જોઈ, મળજો એહ સંધાતે રે ॥ એ૦
૪ ॥ જંગ ચિરીને માંસ ખવાડ્યું, તો પણ ન થઈ તેહની રે
॥ મોહાની મીઠી દીલની જૂઠી, કામિની ન હોયે કેહની રે
॥ એ૦ ॥ ૫ ॥ પગલે પગલે મન લલચાવે, ધાસોધાસથી જૂ
દી રે ॥ ગરજ દખીને ઘેહુંલી થાયે, કાજ સરે જાય કૂદી રે
॥ એ૦ ॥ ૬ ॥ કરણી એહની કળી ન જાય; નયણ તણી ગતિ
ન્યારિ રે ॥ ગાવું એહનું જેણે ગાયું, તેણે નિજ સદ્ગતિ હારી
રે ॥ એ૦ ॥ ૭ ॥ લાખ ભાંતે લલચાવે લંપટ, વિરૂધને વિષની
ક્યારી રે ॥ એહના પાસમાં જે નર પડિઆ, તે હાર્યા જમ
વારી રે ॥ એ૦ ॥ ૮ ॥ કોડિ જતન કરી કોઈ રાખે, માનની
મહોલ મંઝારી રે ॥ તો પણ તેહને સૂતાં વેચે, ધડે ન રહે ધૂતા
રી રે એનાલા ॥ જે લાગી તો સર્વસ્વ લૂંટે, રૂઠી રાક્ષસી તોલે રે ॥
એમ જાણીને અખળા રહેજો, ઉદયરતન ઇમ બોલે રે ॥ એ૦ ॥ ૧૦ ॥

॥ અથ શિયલ સ્વાધ્યાય ॥

(ધન્ય ધન્ય તે દિન માહરો એ દેશી.)

॥ શિયલ સમું પ્રત કો નહીં, શ્રી જિનવર ભાખે રે ॥ સુ
ખ આપે જે શાશ્વતાં, દુર્ગતિ પડતા રાખે રે ॥ શી૦ ॥ ૧ ॥

વ્રત પન્થજખાણુ વિના જુઓ, નવ નારદ જોહુ રે ॥ એકજ
શિયલતણે બજે, ગયા મુકતે તેહુ રે ॥ શીં ॥ ૨ ॥ સાધુ અ
ને શ્રાવક તણાં, વ્રત છે મુખદારી રે ॥ શિયલ વિના વ્રત બજ
ણજે, કુશકા સમ ભાઈ રે ॥ શીં ॥ ૩ ॥ તરવર મૂલ વિના જિ
શ્યો, ગુણ વિણ લાલ કમાન રે ॥ શિયલ વિના વ્રત જોહુવું,
કહે વીર ભગવાન રે ॥ શીં ॥ ૪ ॥ નવ વાટે કરી નિર્મણું,
પહેલું શીલજ ધરજે રે ॥ ઉદયરત્ન કહે તે પછી, વ્રતનો અપ
કરજે રે ॥ શીં ॥ ૫ ॥

॥ શિયલ વિષે શીલામણની સચ્ચાચ ॥

॥ ઢાલ ॥ એ તો નારી રે, બારી છે દુર્ગતિતણી, છાંડ સંગત
રે મૂરખ તું પરસ્તીતણી ॥ જીવ લોલા રે, ડાલા તેશું મમ કરે ॥
શીખ માની રે, છાની વાત તું પરિહરે ॥ ૧ ॥ ત્રુટક ॥ જો
વાત કરીશ પરનારી સાથે, લોક સહુ હેરેઅ છે ॥ રાય રાંક થ
ધને રૂદ્યા રાને, સુખે નહિ બેસે પછે ॥ એ મદન માતી વિષય
રાતી, જેસી કાતી કામિની ॥ પહેલું તો વળી મુખ દેખાડે,
પછે પછાડે ભામિની ॥ ૨ ॥ ઢાલ ॥ કર પગના રે, નયણ વય
ણ ચાળા કરી ॥ બોલાવી રે, નર લેઈ ધાઈ મુંદરી ॥ બોલાવી
રે, હાવ ભાવ દેખાડશે ॥ પગે લાગી રે, મરકલડે મન પાડશે
॥ ૩ ॥ ત્રુટક ॥ એ પાસ પાડે ધનગમાડે, માન ખંડે લે લછી ॥
બોલંતી રૂઢી ચિત્ત રૂઢી, કૂડ કપટની કોથલી ॥ એ નર અ
મૂલક વ્યસન પડિઓ, પછે ન પોસાય પાયકો ॥ દીવાન દંડે
માન ખંડે, માર સહુ પછે રાયકો ॥ ૪ ॥ ઢાલ ॥ છાંડી લેશે રે,
વેશ્યાના લંપટ નરા ॥ સહુ સધવા રે, વિધવા દાસી દૂરે કરા ॥

જ નોશી રે, રૂપ દેખી જીવ એહતણું ॥ ઊભો રહી રે ॥
 એહ સાહામું મમ જે ધણું ॥ ૫ ॥ તુટક ॥ ધણું મ જોઈશ એ
 હ સાહામું, હલ સ્ત્રી દીડે નવિ ગમે ॥ જીમ શૂની પૂંઠે થાન
 હોડે, તિમ પરનારિ પૂંઠે કાં ભંજે ॥ જીમ બિજાડા દૂધ દેખે,
 ડાંગે ડાંગ ન દેખ એ ॥ પરનાર ચેલ્યો પુરૂષ પાપી, કિરચો
 ભય ન લેખ એ ॥ ૬ ॥ ઢાલ ॥ ફૂલ વેણી રે, શિર સિંદૂર સે
 થો ભર્યો ॥ તે દેખી રે, ફટ મૂરખ મન કાં કર્યો ॥ દેખી દીલાં
 રે, દીલાં ઇંદ્રિય કરી ગહ ગંજો ॥ શિર રાખડી રે, આંખે દેખ
 તું કાં રહો ॥ ૭ ॥ તુટક ॥ કાં રહો મૂરખ આંખે દેખ, શણગાર
 ભાર એણે થયા ॥ એ ઉડી જહા, આંખે પીહા, કાન કૂપા
 મલ ભર્યા ॥ નારી અગ્નિ પુરૂષ માખણ, બોલ બોલતાં વીધરે
 ॥ સ્ત્રી દેહમાં શું સાર દીઠા, મૂઠ મહિઆં કાં કરે ॥ ૮ ॥ ઢાલ
 ॥ ઇંદ્રિય વાહો રે, જીવ અજ્ઞાની પાપીઓ ॥ માતે નરગંહ રે,
 સરગ કરી વિપ વ્યાપીઓ ॥ કાં ભૂલો રે, શણગાર દેખી એ-
 હના ॥ જાણો પ્રાણી રે, એ છે દુઃખની અંગના ॥ ૯ ॥ તુટક
 ॥ અંગના તું છોડી છોડરે, જશ કીર્તિ સધલે લહે ॥ કુશીલતું
 જે નામ લીએ કો, પરલોક દુર્ગતિ દુઃખ સહે ॥ વિજય ભદ્ર
 બોલે જે નવિ ડાલે, શીયલ થકી જે નરવરા ॥ તસ પાએ લાગું
 સેવા માગું, જે જંગ માંહે જયકરા ॥ ૧૦ ॥ ઇતિ શીલસંહ્યા ॥

॥ અથ શિયલ વિષે સદ્યાય.

રખે કોઈ રમણી રંગમાં, પ્રાણી મુંજાઓ ॥ અધિર એ બા
 લા ઉપરે, ચિર શાને થાઓ ॥ રખે ॥ ૧ ॥ એતો અનર્થનું આ
 મમ છે, કલેશનો છે કદા ॥ વૈશેદધિ પૂર વધારવા, ગાયો પૂનમ

ચઢા ॥ રખે ૦ ॥ ૨ ॥ કુલદા નારીને કારણે, કેઈ કુલવંતા ॥ આચરણ
હીણા આચરે, વાહાલાસું વેઠંતા ॥ રખે ૦ ૩ ॥ દુઃખની દરી એ
સુંદરી, દૂર્ગતિની દાતા ॥ આગમથી હયો ઝાલખી, ગુણ એહના
જ્ઞાતા ॥ રખે ૦ ॥ ૪ ॥ ખાંડ મીઠી કરી લેખવે, મળતાં મૂઠ પ્રાણી ॥
ઉદય વઢે કહ્યું પછે, જિનમતીએ જાણી ॥ રખે ૦ ॥ ૫ ॥

॥ અથ શિયલ વિષે સચ્ચાચ. ॥

સોમ વિમળ ગુરૂ પયનમીલ, નિજગુરૂ ચરણ વંદેવિ ॥
શીલ તણા ગુણ ગાયશુંલ હિયડે હર્ષ ધરેવિ રે ॥ જીવડા ॥
ધરિયે શીલવ્રત સાર ॥ ૧ ॥ શીલ વિણ વ્રત સવિ ખડહડેજ,
શીલ વિણ સંજમ સારરે ॥ ॥ જીવડા ॥ ધરિં એ આંકણી. ॥ તોર
જીથી રથ વાળિયોજ, જાગ્યો નેમ કુમાર ॥ રાજમતી વિનવે ધણું
જ, ન ધરે મોહ લગારરે, ॥ જી ॥ ધરિં ॥ ૨ ॥ થૂલિભદ્ર કોશ્યા
ધર રહેજ, ચતુરપણે ચઉ માસ ॥ ખરસ નિત્ય ભોજન કરે
જ, ન પડ્યો કોશ્યા પાસરે ॥ જી ॥ ૩ ॥ નવાણું કંચન કોડી
ધણીજ, કહીએ જંજી કુમાર ॥ આઠે કંચા પરહરિજ, લીધો સં
જમ ભાર રે ॥ જી ॥ ધં ॥ ૪ ॥ ધનસંચય પુત્રી ભણેજ, પર
જીં વચર કુમાર ॥ વચર સ્વામી મન નવી ચઢ્યોજ, જાણી અધિર
સંસારરે ॥ જી ॥ ધં ॥ ૫ ॥ શેઠ સુદર્શનને દીએજ, અભયા કપિ
લા રે આળ ॥ શૂલી સિંહાસન થયુંજ, જાણે ખાળગોપાળરે ॥ જી ॥
ધં ॥ ૬ ॥ વંકચૂલ ચોરી કરેજ, પેઠા રાય ભંડાર ॥ રાણીએ
ધણું ભોળવ્યોજ, ન ચઢ્યો ચિત્ત લગારરે ॥ જી ॥ ધં ॥ ૭ ॥
કલહ કરાવે અતિ ઘણોજ, મનમાં એલોરે ભાવ ॥ નારદ જે સ
જ્ઞાતિ લહેજ, તે તો શીલ પ્રભાવરે ॥ જી ॥ ધં ॥ ૮ ॥ ચંદનખા

જાં મહાસતીજી, જગમાં હુઈ વિખ્યાત ॥ જસ હાથે વીર પાર
હુંજી, હુઈ અસંભવ વાત રે ॥ ૭૦ ॥ ૬૦ ॥ ૬ ॥ સાંસહસ વર્ષ
આંખીસ કરીજી, ભરતશું હંડેરે પ્રેમ ॥ રિપભ પુત્રી તે મુદરીજી,
મુકતે પહોતી ખેમરે ॥ ૭૦ ॥ ૬૦ ॥ ૧૦ ॥ શીલવતી ભરતારને
જી, કમલિની આપે સાર ॥ ક્યારે કરમાયે નહીંજી, શીલ તણે
અનુભાવરે ॥ ૭૦ ॥ ૬૦ ॥ ૧૧ ॥ ચાલણીએ જળ કાઢીલિજી, સતી
મુલદ્રા નાર ॥ ચંપાખાર ઉઘાડીયાંજી, લોક કરે જયકારરે ॥ ૭૦ ॥
૬૦ ॥ ૧૨ ॥ સતી માંહે સીતા ભલીજી, જેહને મન શ્રીરામ ॥
અગ્નિ ટળી પાણી થયુંજી રાખું જગમાં નામરે ॥ ૭૦ ॥ ૬૦ ॥
૧૩ ॥ શીલે હરિ જયું હરણહુંજી, શીલે સંકટ જાય ॥ શીલે સાપ
ન આભડેજી, પાવક પાણી થાયરે ॥ ૭૦ ॥ ૬૦ ॥ ૧૪ ॥ જે પ્રાણી
સ્વકાય થકીજી, શીલ પાલે ગુણવંત ॥ બ્રહ્મ લોક તે અવતરેજી,
ઈમ ભાખે ભગવંતરે ॥ ૭૦ ૬૦ ॥ ૧૫ ॥ શીલ અખંડિત પાળ
શેજી, ઇણ જુગ જે નર નાર ॥ હંસ સોમ ઉવજઝાય ભણેજી, તેહ
ને જય જય કાર રે ॥ ૭૦ ॥ ૬૦ ॥ ૧૬ ॥

॥ અથ સિયલ વિપે શિશ્વામણની સ્વાધ્યાય ॥

॥ ઠાલ ૧ લી ॥

મુણ મુણ પ્રાણી શીખડી, કંપટ શુ લોભાણે રે ॥
લલનાશું લાગી રહ્યો, વદન જોધ વિકલાણે રે ॥ ૧ ॥
નારીને નિરખી રખે, જણે ચંપકલી એ પૂલી રે ॥ સમ
જે વિપની વેલડી, મત રહે તીજી પર જૂલી રે ॥ નાં ૨ ॥ ૬
જે રોવે કણમાં હસે, કણ

નારી૦ ॥ ૫ ॥ બલિહારી હું તેહની, ચરણ શરણ મુઝ તેહતુંરે ॥
 પાતક સર્વ પખાલીયે, ધ્યાન ધરી વલી એહતું રે ॥ નારી૦
 ॥ ૬ ॥ કામિની ફુલ કિંપાકશી, જ્ઞાન સાગર એમ લહીએરે ॥
 તન મન ચપલ ત્રિયા તણાં, જાણી અલગા રહિયે રે ॥ નારી૦ ॥ ૭ ॥

॥ અથ કામ કંદર્પનો સઘાય પ્રારંભ ॥

કરેલડાં ઘડ દેરે ॥ એ દેશી ॥ કામ વિકારે માનવી રે, કરે
 કુકર્મ અનેક ॥ કામ કરેવા કારણે, વિરમે આપ વિવેક ॥ ૧ ॥
 કામી નર વર્જજોરે ॥ કામહુ કેરા વિકાર, કામી નર વર્જજોરે
 એ આંકણી ॥ કામ વશે જે વાહીયા રે, પામ્યા દુઃખ અપાર ॥
 લંપટ થયો લંકાપતિ; અવહેલી સ્વ આચાર ॥ કામી૦ ॥ ૨ ॥
 કામ થકી સીતા હરી રે, લાવ્યા રાવણ લંક ॥ દશ શિર રામે
 છેદીયાં, કામ તણા એ વંક ॥ કામી૦ ॥ ૩ ॥ પદ્મોત્તર દ્રૌપદી હ
 રી રે, પાંડવ પાંચની નાર ॥ કૃષ્ણબલે લેધ આવીયા, છૂટ્યો
 તે રાય થઇ નાર ॥ કામી૦ ॥ ૪ ॥ કામ વિકલ હુઇ કામિની રે, તે સૂરી
 કંતા નાર ॥ નિજ પતિને હાથે હણ્યો, પહોતો તે સ્વર્ગ મઝાર
 ॥ કામી૦ ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મદત્ત નિજ સુત ઉપરે રે, કીધો એકત્ર પ્ર
 પંચ, ચૂકી ચૂલણી મારવા, કામહુ કેરા એ સંચ ॥ કામી૦ ॥ ૬ ॥
 ત્યાદિક કામે કરી રે, પામ્યા દુઃખ અછેહ ॥ એણે ભવ તો લં
 પદીતણું, નામ ધરાવે તેહ ॥ કામી૦ ॥ ૭ ॥ પર ભવ તો નરકે
 પચે રે, નામ થકી એ જીવ ॥ મુનિ ભૂધર કહે પ્રાણીયા, વર્જે કામ
 સદૈવ ॥ કામી૦ ॥ ૮ ॥

અથ શિયલ વિષે પુરુષને શીખામણની સચ્ચાઈ

॥ ચાલ ॥ મુણ મુણ કંતા રે, શીખ સોહામણી ॥ પ્રીત ન
કીજે રે પરનારી તણી ॥ ઉથલો ॥ પરનારી સાથે પ્રીત પિઉડા,
કહો કિણ પરે કીજીયે ॥ એક ઉંઘ વેચી આપણી, ઉઝગરો કિમ
લીજીયે ॥ કાછડી છૂટો કહો લંપટ, લોક માંહે લાજીયે ॥ કુલ વિ
ષે અંપણ રખે લાગે, સગામાં કેમ ગાજીયે ॥ ૧ ॥ ચાલ ॥ પ્રી
તિ કરતાં રે, પહેલાં બીહીજીયે ॥ રખે કોઇ જાણે રે, મનશું
ધુજીયે ॥ ઉં ॥ ધુજીયે મનશું જૂરીયે પણ, જોગ મનવો છે
નહીં ॥ રાત દિન વિલપતાં જાયે, અટવાઈ મરણું સહી ॥ નિજ
નારીથી સંતોષ ન વડ્યો, પરનારીથી કહો શું હશે ॥ જો ભરે
ભાણે તુમિ ન વલી, તો એંઠ ચાટે શું હશે ॥ ૨ ॥ ચાલ ॥ મૃગતુષ્ટા
ધીરે તુષ્ટા નવી ટળે, વેળું પીલ્યાં રે તેલ નહિ નીસરે ॥ ઉં ॥ ન
નીસરે પાણી વલોવતાં, લવ લેશ માંખણનો વલી ॥ ખૂડતાં બાચક
લર્યા જેણે, તે તર્યા પાત ન સાંભળી ॥ તેમનાર રમતાં પરતણી,
સંતોષ ન વડ્યો એક ધડી ॥ ચિત ચટપટી ઉચ્ચાટ લાગે, નયણે
નાયે નિદ્રડી ॥ ૩ ॥ ચાલ ॥ જેવો ખોટો રે, રંગ પતંગનો ॥
તેવો ચટકો રે, પર સ્ત્રી સંગનો ॥ ઉં ॥ પર ત્રીયા કેરો પ્રેમ
પિઉડા, રખે તું જાણે ખરો ॥ દિન ચાર રંગ મુરંગ રૂડો, પછી
નહીં રહે નિર્ધરો ॥ જે ધણા સાથે નેહ માંડે, છાંડ તેહનું પ્રીતડી
॥ એમ જાણી મ મ કર નાહલા, પરનારી સાથે પ્રીતડી ॥ ૪ ॥
ચાલ ॥ જે પતિ વાહાલો રે, વંચે પાપિણી ॥ પરશું પ્રેમે રે,
રાયે સાપિણી ॥ ઉં ॥ સાપિણી સરખી વેળા નિરખી, શીયલ
મકી ચલે ॥ આંખને મટકે અંગ લટકે, દેવ દાનવને છેલે ॥ એ

માંહે કાલી અતિ રસાલી, વાણી મીઠી શેલડી ॥ સાંભળી ભો
 લા રખે ભૂલો, જાણજો વિષ વેલડી ॥ ૫ ॥ ચાલ ॥ સંગ નિવા
 રો રે, પર રામા તણા ॥ શોક ન કીજે રે, મન મલવા તણા
 ॥ ઉ૦ ॥ શોક શાને કરો પ્રેમર, દેખવું પણ દાહલું ॥ ક્ષિણ મેડિયે
 ક્ષિણ શેરીએ ભમતાં ન લાગે સોહિલું ॥ ઉચ્ચવાસને નિઃશ્વાસ
 આવે, અંગ ભાજે મન ભમે ॥ વલિ કામિની દેખી દહ દાઝે,
 અજ દીઠું નવિ ગમે ॥ ૬ ॥ ચાલ ॥ જાયે કલામી રે, મનશું
 કલમલે ॥ ઉન્મત્ત થઇને રે, અલલ પલલ લવે ॥ ઉ૦ ॥ લવે
 અલલ પલલ જાણે, મોહ થેલો મન રડે ॥ મહા મદન વેદન
 કઠિણ જાણી, મરણ વાડ ત્રેવડે ॥ એ દશ અવસ્થા કામ કેરી
 કંત કાયાને દહે ॥ એમ ચિત્ત જાણી તજે પ્રાણી, પારકી તે સુખ
 લહે ॥ ૭ ॥ ચાલ ॥ પરનારીના રે, પરાભવ સાંભળો ॥ કંતા
 કીજે રે, ભાવ તે નિર્મલો ॥ ઉ૦ ॥ નિર્મલે ભાવે નાહ સમજે,
 પર વધૂ રસ પરિહરો, ॥ આંખીઓ કીચક ભીમસેને, શિલા હેઠલ
 સાંભલો ॥ રણ પડ્યાં રાવણ દશે મસ્તક, રડવડતાં ગ્રથે કહ્યાં ॥
 તિમ મુંજપતિ દુઃખ પુંજ પામ્યો, અપજશ જગ માંહે લલો
 ॥ ૮ ॥ ચાલ ॥ શીયલ સલૂણા રે, માણસ સોહિયે ॥ વિણ આ
 ભરણે રે, જગ મન મોહીયે ॥ ઉ૦ ॥ મોહિયે સુર નર કરે
 સેવા, વિષ અમિય થઇ સંચરે ॥ કેસરી સિંહ શીયાલ થાએ,
 અનલ તિમ શીતલ જળે ॥ સાપ થાએ પૂલમાલા, લહ્કી ધન
 પાણી ભરે ॥ પરનારિ પરિહરિ શીયલ મન ધરિ, સુક્રિવં
 હેલા વરે ॥ ૯ ॥ ચાલ ॥ તે માટે હુંરે, વાલમ વીનવું ॥ પાએ લાગી
 નેરે, મધુર વયણ ચવું ॥ ઉ૦ ॥ વયણ માહારૂં માનીયે, પરન
 રીથી રહો વેગલા ॥ અપવાદ માયે મહે મોટા, નરકે થઇયે દે

હિલા ॥ ધન્ય, ધન્ય તે નરનારી જે દ્રઢ શીયલ પાલે, કુલતિલે,
તે પામશે યશ-જગતમાંહિ, કુસુમચંદ્રસમ ઉજલો ॥ ૧૦ ॥ ધૃતિ ॥

॥ અથ શીયલ વિષે નારીને સિંઘામણની સચ્ચાઈ ॥

॥ ચાલ ॥ એક અતોપમ, શિખામણ ખરી ॥ સમજ લેજેરે,
સઘલી સુંદરી ॥ ઉં ॥ સુંદરી સેહજે દ્વંદ્વ હેજે, પર સેજે નવિ.
ખેસીયે ॥ ચિત્ત થકી ચૂકી લાજ મૂકી, પર મંદિર નવિ ખેસીયે ॥
બહુ ઘેર હોંડી નાર નિર્લજ, શાન્તે પણ તજવી કહી ॥ જેમ
વ્રત દ્રષ્ટે પડયું ભોજન, જમવું તે જુગતું નહીં ॥ ૧ ॥ ચાલ ॥ પરશું
પ્રેમેરે, હસીય ન ખોલીયે ॥ દાંત દખાડી રે, ગુહ્ય ન ખોલીયે ॥
ઉં ॥ ગુહ્ય ધરતું પરની આગે, કહોને કેમ પ્રકાશીયે ॥ વલી
વાત જે વિપરીત ભાસે, તેહથી દુરે નાશીયે ॥ અસુર સવારા અને
અગાચર, એકલાં નવિ જાઈએ ॥ સહસાતકારે કામ કરતાં, સ
હેજે શીલ ગમાવીયે ॥ ૨ ॥ ચાલ ॥ નદવિદ નરશું રે, નયણ ન જોડીયે,
મારણ જાતાં રે, આધું ખોલીયે ॥ ઉં ॥ આધું તે ઓઢી વાત કરતાં,
ઘણાંજ રૂડાં શોભીયે ॥ સાસુ અને માતા જખ્યા વિણ, પલક પાસ
ન થોલીયે ॥ સુખ દુઃખ સરજ્યું પામીયે પણ, કુલાચાર ન
મૂકીયે ॥ પરવશ વસતાં પ્રાણ તજતાં, શીયલથી નવિ ચૂકીયે ॥ ૩ ॥
ચાલ ॥ બસની સાથેરે, વાત ન કીજીયે ॥ હાથોહાથેરે, તાલી ન
કીજીયે ॥ ઉં ॥ તાલી ન લીજે નજર ન દીજે, ચંચલ ચાલ ન ચાલી
યે, એક વિષય બુદ્ધે વસ્તુ કેહની, હાથે પણ નવિ જાલીયે ॥ કે
દી કંદર્પ/૩૫ સુંદર, પુરૂષ પેખી ન મોહીયે ॥ તણખલાં તોલે ગ
ણી તેહને, દ્રવિય સામું ન જોઈયે ॥ ૪ ॥ ચાલ ॥ પુરૂષ પીયા
રો રે, વળી ન વખાણીએ ॥ વૃદ્ધ તે પિતા રે, સરખો જાણીયે

॥ ૬૦ ॥ જાણીયે ખીચુ વિણુ પુરૂષ સધલા, સહોદર સમેાવડે
 પતિવ્રતાનો ધર્મ જોતાં, નાવે કોઈ તડોવડે ॥ કુરૂપ કુષ્ટી કૂખ
 ડા ને, દુષ્ટ દુર્જલ નિર્જુણો ॥ ભરતાર પામી ભામિની તે, ઈંદ્ર
 થી અધિકો ગુણો ॥ ૫ ॥ ચાલ ॥ અમર કુમારે રે, તજી સુર
 સુંદરી ॥ પવનંજયે રે, અંજના પરિહરી ॥ ૬૦ ॥ પરિહરી
 સીતા રામે વનમાં, નલે દમયંતી વલી ॥ મહાસતી માથે કષ્ટ
 પડ્યાં પણ, શીયલથી તે નવિ ચલી ॥ કસોદીની પરે કસીઅ
 જોતાં, કંતશું વિહુડે નહીં ॥ તન મન્ન વચને શીયલ રાખે, સતી
 તે જાણે સહી ॥ ૬ ॥ ચાલ ॥ રૂપ દેખાડી રે, પુરૂષ ન
 પાડીયે ॥ વ્યાકુલ થઈને રે, મન ન બગાડીયે ॥ ૬૦ ॥ મન
 બગાડીયે પણ પુરૂષ પરનો, જોગ જોતાં નવિ મલે ॥ કલંક માથે
 ચઢે કુડાં, સગાં સહુ દૂરે ટલે ॥ અણસરજ્યો ઉચ્ચાટ થાયે, પ્રા
 ણ તિહાં લાગી રહે ॥ ઈહ લોક પામે આપદા, પર લોક પીડા
 બહુ સહે ॥ ૭ ॥ ચાલ ॥ રામને રૂપે રે, સૂર્યનખા મોહી ॥
 કાજ ન સીધું રે, અને ઈજત ખોઈ ॥ ૬૦ ॥ ઈજત ખોઈ દખ
 અલયા, શેઠ સુદર્શન નવિ ચલ્યો ॥ ભરતાર આગળ પડી ભોંડી
 અપવાદ સધલે ઉચ્છેદ્યો ॥ કામની બુદ્ધે કામિનીયે, વંકચૂલ
 વાહ્યો ઘણું ॥ પણ શીયલથી ચૂક્યો નહીં, દષ્ટાંત એમ કેતાં
 ભણું ॥ ૮ ॥ ચાલ ॥ શીયલ પ્રભાવે રે, જુઓ શાલે સતી ॥
 ત્રિભુવન માંહે રે, જેહ થઈ જતી ॥ ૬૦ ॥ સતી થઈને શીયલ
 રાખ્યું, કટપના કીધી નહીં ॥ નામ તેહનાં જગત જાણે, વિધિમાં
 ઉગી રહી ॥ વિવિધ રત્ને જડિત ભુપણ, રૂપસુંદરિ કિન્નરી ॥ એક
 શીયલ વિણુ શોભે નહીં, તે સત્ય ગણજે સુંદરી ॥ ૯ ॥ ચાલ ॥
 શીયલ પ્રભાવે રે, સહુ સેવા કરે ॥ તવે વાડારે, જેહ નિર્મલ ધરે

॥૬૦॥ ધરે નિર્મલ શીયલ ઉત્તલ, તાસં કીરતિ ઝલહલે ॥ મન
કામના સવિ સિદ્ધ પામે, અષ્ટ ભય દુરે રહે ॥ ધન્ય ધન્ય તે
જાણે નરા, જે શીયલ ચોખું આદરે, આનંદનાં તે આધ પામે,
ઉદય મહા જસ વિસ્તરે ॥ ૧૦ ॥

॥ અથ શ્રી પરસ્ત્રીની સજ્જાય. ॥

(રાગ હોરી) મતિ તાક હો નાર બિરાની, હાં રે એતો
નરક નિશાની ॥ મતિ ૦ ॥ એ આંકણી ॥ પરનારી છે કાળી નાગણ, કે
વિષવેલી સમાણી ॥ તેજ પરાંકમ પીલણ કાળે, એ ધર મંડી ધાણી ॥
કે ગુણ વનખાળણ છાણી ॥ મતિ ૦ ॥ ૧ ॥ રાવણ રાય ત્રિખં
ડકો નાયક, સીત હરી ધર આણી ॥ રામ ચઢ્યો દળ ખાદળ
લેકર, માર્યા હે સારંગખાણી ॥ કથા આગમ માંહે આણી ॥
મતિ ૦ ॥ ૨ ॥ પદ્મોત્તર નિજ લાજ ગમાઈ, કીચક નીચ લહા
ણી ॥ મણિરથ મૂઓ મયણ રેહા વશ, અપજશ લીચો અનાણી ॥
જગમાં પ્રગટ કહાણી ॥ મતિ ૦ ॥ ૩ ॥ ગૌ બ્રાહ્મણ ખાળહત્યા
ઝપિ, નારી હત્યા વળી જાણી ॥ તિણથી પોપ અધિક પણ
લાગે, ભાંખ્યો હે કેવળનાણી ॥ કે અનંત દુખારાં ખાણી ॥
મતિ ૦ ॥ ૪ ॥ રતન ચતન કરી શીળ આરાધો, છંડો ને કુમતિ
પુરાણી ॥ મુગતિ મહેલની સહેલ અચળ મુખ, મુગતિ રમણની
શિરોણી ॥ કે વીર જિણંદની રે વાણી ॥ મતિ ૦ ॥ ૫ ॥ સાલ
છયાશીએ મહા મંદિરમે, શીળ કથા સુવખાણી ॥ શીળ વિના
સહુ જનમ અકારથ, ક્યાં રાજ ક્યાં રાણી ॥ કે શિયળ જગઉ
સમ પ્રાણી ॥ મતિ ૦ ॥ ૬ ॥ ઇતિ. ॥

અથ શ્રી થુલિમદ્રજીની સજ્જાય.

શ્રી થુલિમદ્ર મુનિગણમાં શિરદાર જો, ચોમાસુ આબ્યા
કોશ્યા આગાર જો ॥ ચિત્રામણશાળીયે તપજપ આદર્યાં જો ॥ ૧ ॥
આદરિયાં વ્રત આબ્યા છો અમ ગેહ જો, સુંદરિ સુંદર ચં
પક વરણી દેહ જો ॥ અમ તુંમ સરિખો મેજો આ સંસારમાં
જો ॥ ૨ ॥

સંસારે મેં જોયું સકળ સરપ જો, દર્પણની છાયામાં જેવું
રૂપ જો ॥ સુપનાની સુખડલી ભુખ ભાગે નહીં જો ॥ ૩ ॥

ના કહેશો તો નાટક કરશુ આજ જો, બાર વરસની મા
યા છે મુનિરાજ જો ॥ તે છોડી કેમ જાઉં હું આશા ભરી જો ॥ ૪ ॥
આશા ભરિયો ચેતન કાળ અનાદી જો, ભંચો ધરમને
હીજુ થયો પરમાદી જો ॥ ન જાણી મેં સુખની કરણી જોગની
જો ॥ ૫ ॥

જોગી તો જંગલમાં વાસો વસિયા જો, વેશ્યાને મંદિરિયે
ભોજન રસિયા જો ॥ તુમને દીઠા એવા સંયમ સાધતા જો ॥ ૬ ॥
સાધશું સંયમ ઇચ્છારોધ વિચારી જો, કુરમાપુત્ર થયા નાણી
ધરખારી જો ॥ પાણી માંહે પંકજ કોરું જાણિયે જો ॥ ૭ ॥
જાણી એતો સઘળી તુમારી વાત જો, મેવા મીઠા રસવંતા
ખહુ જાત જો ॥ અમર ભુષણ નવ નવલી ભાંતે લાવતા જો ॥ ૮ ॥
લાવતા તો તું દેતી આદરમાન જો, કાયા જાણું રંગ પતંગ
સમાન જો ॥ ઠાલીને શી કરવી એવી પ્રીતડી જો ॥ ૯ ॥
પ્રીતલડી કરતા તે રંગભર સેજ જો, રમતા ને દેખાડતા
ધણું હેજ જો ॥ રીસાણી મનાવી મુજને સાંભરે જો ॥ ૧૦ ॥

સાંભરે તો મુનિવર મનડું વાળે જો, ઢાંકયો અગ્નિ છી
 ઘાડયો પરજળે જો ॥ સંયમમાંહી એ છે દૂષણ મોટકું જો ॥૧૧॥
 મોટકું આવ્યું તું નંદનું તેડું જો, જાતાં ન વહે કાંઈ તુમાંડે
 મનડું જો ॥ મેં તુમને તિહાં કોલ કરીને મોકલ્યા જો ॥ ૧૨ ॥
 મોકલ્યા તો મારગ માંહી મળિયા જો, સંભૂતી આચારજ
 જ્ઞાને ખળિયા જો ॥ સંયમ દીધું સમકિત તેણે શીખવ્યું જો ॥૧૩॥
 શીખવ્યું તો કાંઈ દેખાડો અમને જો, ધર્મ કરતાં પુણ્ય
 થડકું તમને જો ॥ સમતાને ઘેર આવી વેશ્યા એમ કહે જો ॥૧૪॥
 વદે મુનિધર શંકાને પરિહાર જો, સંમકિત મૂળે આવકમાં
 પ્રત ખાર જો ॥ પ્રાણાતિપાતાદિક સ્થૂલથી ઉચ્ચરે જો ॥૧૫॥
 ઉચ્ચરે તો વીત્યું છે ચોમાસું જો, આણા લેઈને આવ્યાં
 ગુરુની પાસ જો ॥ શ્રુતનાણી કહેવાણા ચોદે પૂરવી જો ॥૧૬॥
 પૂરવી થઈને તામ્યા પ્રાણી થોક જો, ઉજવળ ધ્યાને તેહ ગ
 યા દવસોક જો ॥ ઋષભ કહે નિત્ય તેહને કરીએ વંદના જો ॥૧૭॥

અથ શ્રી સ્ત્રીનાં અવગુણની સજ્ઞાંય.

ધન્ય જે પુરુષ નારી તણે, જાણે હું તેહને ખસિહારિ રે ॥
 શિયળ ગુણે રંગે રમે, તેહની ગતિ મોક્ષદુવાર રે ॥ ધન્ય ૦ ॥૧॥
 એ આંકણી, ॥ નારી કૂડ કપટની કોથળી, નારી વિષયા તે-સ
 ર્પની ભારિ રે ॥ નારી મોહતણી છે વેલડી, નારી સ્નેહતણી
 કરનારિ રે ॥ ધન્ય ૦ ॥ ૨ ॥ વારે વારે કોણિકને કહે, એક હાર
 હાથીની વાત રે ॥ દશ બાંધવ નરકે ગયા, એ તો નારીતણા
 અવગતરે ॥ ધન્ય ૦ ॥ ૩ ॥ એક હાર હાથીને કારણે, માંડયો ન્હા
 નાથી જુદ રે ॥ છવ ઘણા નરકે ગયા, તે તો નારીતણી હ

બુદ્ધ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૪ ॥ એક પદ્માવતીના વેણુથી, મુખ્યા એક કોડ
 એંશી લાખ રે, પંચમ અંગે તથા વળી સૂત્ર, નિરયાવળિકાની
 સાખ રે; ॥ ધન્ય ० ॥ ૫ ॥ નારી નવ નવા વેસ બનાવતી, નારી
 પાડે તે નરકનો ખંધ રે ॥ નારી કળ દેખાડે દુર્ગતિ તણાં, નારી
 પાપ પડાવે ખંધ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૬ ॥ લાખતણા નર અતિ ભલો
 તે તો કોડી મૂલ્ય વેચાય રે ॥ એક નારીના સંગથી, એ તો મ
 રીને નરકે જાય રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૭ ॥ નારી એકણને રીઝાવતી,
 એકણશુ કરતી સંગ રે ॥ નારી એકણને લલચાવતી, નારી કર
 તી અતિ ઘણા રંગ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૮ ॥ નારી રૂપતણી છે દીવડી,
 કાસી નર તેહુ પતંગ રે ॥ બ્રહ્મદત્ત ચક્રી નરકે ગયો, તે તો ભો
 ગતણા કરિ સંગ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૯ ॥ નારી અબળા નામ ધરાવતી,
 પણ સબળાને સમજાવે રે ॥ નારી હુરિ હુર બ્રહ્મા સારિખા, તેને
 ધ્યાનચક્રી ચુકાવે રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૧૦ ॥ નારી મોહતણી છે વેલડી,
 સુરિકંતા દેખો નામ રે ॥ જેણે ઝેર દિયો ભરતારને, નારી પા
 પતણા છે ઠામ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૧૧ ॥ જુઓ શામારાણીના કેણુથી,
 ચારસે નવાણુ પરિવાર રે ॥ સિંહસેન રાજાએ બાળીયો, દુઃખ
 વિપાકે અધિકાર રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૧૨ ॥ રાણી કેકધએ વર માગીયો,
 રાજા દશરથની પાસ રે ॥ ભરતને રાજ્ય અપાવિયો, પછે રામ
 ગયા વનવાસ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૧૩ ॥ સુરપતના ચાડીયે ગર્ધ, રાજા
 રાવણની પાસ રે ॥ તેણે કરિ સીતા અપહરી, રાવણ લંકાતણા
 વિનાશ રે ॥ ધન્ય ० ॥ ૧૪ ॥ જરાસંધની દીકરી, રાજા કંશતણે
 ધર નાર રે ॥ જીવજસાના કેણુથી, થયો કુળતણા સંહાર રે ॥
 ધન્ય ० ॥ ૧૫ ॥ નારી સ્ત્રી રત્ન જાણીએ, ચોશઠ હજારમાં સિર
 વાર રે ॥ શાંતિ કુંથુ અરનાથે તણ, હું જાઉં તેહની બલિહારિ

રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૬ ॥ નેમિનાથ જંબુએ તથા, તે તો ઉત્કૃષ્ટા બ્રહ્મ
ચારી રે ॥ ધણુ લવમાં સુગતે ગયા, તેનો સૂત્રે છે વિસ્તાર રે
॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૭ ॥ જેવો રે રંગ પતંગનો, તેહવો નારીનો સંગ રે ॥
એવું જાણીને છોડજો, મુનિ માણેક કહે ઉચ્છરંગ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૮ ॥

અથ શ્રી સ્ત્રિને શીશ્વામળતી સંશ્ચાય.

નાથ કહે તું સુણને નારી, શીખામણુ છે સારી છ ॥ વચ
ન તે સધળાં વીંણી લેશે, તેહનાં કારજ સરશે ॥ શાણાં થઈએ
છ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ જાત્રા જાગરણને વિવાહમાં, માતા સાથે
રહીએ છ ॥ સાસરિયામાં જળ લેવાને, સાસુ સાથે જઈએ
॥ શાં ॥ ૨ ॥ દિશા અધારીને એકલકાં, મારગમાં નવિ જઈ
એ છ ॥ એકલી જાણી આળ ચઢાવે, એવડું શાને કરીએ ॥ શાં
॥ ૩ ॥ વહાણામાં વેલેરાં ઉઠી, ધરનો ધંધો કરીએ છ ॥ નણુંક
જેઠાણી પાસે જઈને, સુખ દુઃખ વાત ન કરીએ ॥ શાં ॥ ૪ ॥
ચોકામાં ચતુરાઈએ રહીએ, રાંધતાં નવિ રમીએ છ ॥ સહુકાને
પ્રસાદ કરાવી, પાછળ પોતે જમીએ ॥ શાં ॥ ૫ ॥ ગાંઠ પહેરી
ધરમાં રહીએ, બહાર પગ નવિ લારીએ છ ॥ સસરા જેઠની
બાજ કરીને, મોં આગળથી ટળીએ ॥ શાં ॥ ૬ ॥ છૂટે કેશે શિર
ઉધાડે, આંગણામાં નવિ જઈએ છ ॥ પુરુષતણે પડછાયો દેખી,
મોં આગળ નવિ રહીએ ॥ શાં ॥ ૭ ॥ એમાંતે દીઅરિયા સાથે,
હાથે તાળી ન લઈએ છ ॥ ગ્રેમ તણી જો વાત કરે તો, મોં આ
ગળથી ખરીએ ॥ શાં ॥ ૮ ॥ આલસણ પહેરી અંગ શોભાવી,
હાથે દર્પણ ન લઈએ છ ॥ પિયુડા જો પરદેશ સધાવે, તો કા

જળ રેખ ન દ્રઢએ ॥ શાં ॥ ૯ ॥ પિયુડા સાથે ક્રોધ ન કરીએ,
 રીસાઈ નવિ રહીએ ॥ હૈયાં છોડ જોડરડાને, તાડન કદિય ન
 કરીએ ॥ શાં ॥ ૧૦ ॥ ઉજડ મંદિર માંહિ ક્યારે, એકલડાં નવિ
 જઈએ ॥ એકલી જાણી આળ ચઢાવે, એવડું શાને સહીએ
 ॥ શાં ॥ ૧૧ ॥ ફરિયલ નારીનો સંગ ન કરીએ, તસ સંગે નવિ
 ફરીએ ॥ મારગ જતાં વિચાર કરીને, ઊંડા પાય ન ધરીએ
 ॥ શાં ॥ ૧૨ ॥ ઉદયરતન વાચક ઈમ બોલે, જે નર નારી ભણશે
 ॥ તેહનાં પાતક દૂરે ટળશે, મુક્તિ પુરીમાં મળશે ॥ શાં ॥ ૧૩ ॥

॥ અથ સ્ત્રી વર્જન શરવામળ સદ્વાય ॥

॥ ધર્મ ભણી જતાં ધરા, વચ માંહે પાડે વાટ ॥ લચ્છિ
 લીએ સર્વ લૂંટીને, વ્રતની જે વહે ઉવાટ ॥ બલા હો, બહુ બહુ
 બોલી એ બાલ, જે અછતા ઉપાયે આલ, જે વાધણથી વિક
 રાલ, જે આપે મરણ અકાલ ॥ બં ॥ ૧ ॥ સંસારે સહુ સરિખું
 નહીં, જોડે વસંતાં જોય ॥ એક વાંકો એક પાધરો, બોરડીએ
 કાંટા જીમ હોય ॥ બં ॥ ૨ ॥ બલા બલા સહુકો કહે, બીજી
 બલા બલવંત ॥ એ જેવી એકે નહીં, જે છલે પાડી છલંત ॥
 બં ॥ ૩ ॥ આખાઢો ગાઢો છલ્યો, કેધ છલ્યા નર કોડ ॥ ગુ
 જવંતનું પણ નહીં ગળુ, જે ક્ષણમાં લગાડે ખોડ ॥ બં ॥ ૪ ॥ ઉ
 લાળે આકાશમાં એક, આંખે ઉલાળે અનેક ॥ મહીએ પગ મંડ
 નહીં વળી, નાસે વિનય વિવેક ॥ બં ॥ ૫ ॥ જશોધર જિશ્યા
 જલમી, વળી મુંજ જિશ્યા મહારાજ ॥ પુણ્યવંત પરદેશી
 સારીખા, તે કાંતાએ હણ્યા નિજ કાજ ॥ બં ॥ ૬ ॥ જોરા

વંર જંબુ નિર્યા, વંકચૂળ સરિખા વીર ॥ સમર્થ શુભલિંગ સા
રિખા, જેહનાં મોરિયે ન ઉતાંચ્યાં નીર ॥ યં ૦ ॥ ૭ ॥ સોળ
સંતી આદે થઇ, મહા સતીઓ જંગ હિતકાર ॥ અનેક નર તે
જે ઉધર્યા, રહે નમિ આદે નિરધાર ॥ યં ૦ ॥ ૮ ॥ સુદર્શન
છંદતાં મિવિ છલ્યા, થયો કેવલ કંમલા કંત ॥ પરમાદ્ય પામે
સહી, જે પાસ એહને ન પડત ॥ યં ૦ ॥ ૯ ॥

॥ અંધ પર સ્ત્રી વર્જન સંઘાય ॥ ધર્મરા ઢોલા ॥

॥ એ કેરી ॥

॥ શીખ સુણા પીઉ મહારી રે, તુજને કહું કરજોડ ॥ ધ
ણુરા ઢોલા ॥ પ્રીત મ કર પરનારીશું રે, આવે પગ પગ ખોડ
॥ ધં ૦ ॥ કહું માનો રે સુખણ, કહું માનો ॥ વરજ્યાં વળે
મારા લાલ, વરજ્યાં વળે, પરનારીનો નેહડો નિવાર ॥
ધણુરા ઢોલા ॥ ૧ ॥ જીવ તપે જીમ વીજલી રે, મનડું ન રહે
નમ ॥ ધં ૦ ॥ કાયા દાહ મિટે નહીં રે, ગાંઠે ન રહે દામ ॥ ધં ૦
ર ॥ નયણે નાવે નિદ્રડી રે, આઠે પોહોર ઉદ્દેગ ॥ ધં ૦ ॥
ગંદીઆરે લમતો રહે રે, લાગુ લોક અનેક ॥ ધં ૦ ॥ ૩ ॥ ધાન્ય
ન ખાયે ધ્રાપતો રે, દીડું ન રચે નીર ॥ ધં ૦ ॥ નીસાંસા નાંખે
ધણા રે, સાંલણ નણદીના વીર ॥ ધં ૦ ॥ ૪ ॥ ભૂતલમે નિશિ
નીસરે રે, જૂરી જૂરી પિંજર હોય ॥ ધં ૦ ॥ પ્રેમતણે વશ જે
પડે રે, નેહ ગમે તવ દોય ॥ ધં ૦ ॥ ૫ ॥ રાત દિવસ મનમાં
રહે રે, જીણશું અવિહડ નેહ ॥ ધં ૦ ॥ વિસાર્યા નવિ વિસરે
રે, દાઝે ક્ષણ ક્ષણ દેહ ॥ ધં ૦ ॥ ૬ ॥ માથે બંદનાંમી ચઢે રે,
લાગે કોડ કલંક ॥ ધં ૦ ॥ જીવિતનો સંશય પડે રે, જૂવો રાવણ

પતિ લંક ॥ ધ૦ ॥ ૭ ॥ પરનારીના સંગથી રે, ભલો ન થાય
 નેઠ ॥ ધ૦ ॥ જૂવો કીચક લીમડે રે, દીવો કુંભી હેઠ ॥ ધ૦ ॥
 ૮ ॥ થાયે લંપટ લાલચી રે, ઘટતી જાયે જયોત ॥ ધ૦ ॥ ૯ ॥
 ત ન થાય તેહની રે, જિમ રાય ચંદ્રપ્રદોત ॥ ધ૦ ॥ ૧૦ ॥ પર
 નારી વિષ વેલડીરે, વિષ ફલ ભોગ સંયોગ ॥ ધ૦ ॥ આદર કરી
 જે આદરે રે, તેહને ભવ ભય શોગ ॥ ધ૦ ॥ ૧૦ ॥ વાહાલા
 માહારી વીનતિ રે, સાચી કરીને જાણ ॥ ધ૦ ॥ કહે જિન હરખ
 તુમે સાંભળો રે, હિયડે આણી મુજ વાણ ॥ ધ૦ ॥ ૧૧ ॥

॥ લાલચંદ રુષિ કત શ્રી વિજય કુંવર અને વિજયા કુંવરીની સંઘાય ॥

॥ લાવણીની દેશીમાં ॥ શ્રી વીતરાગ જિન દેવ નમું શિર
 નામી, કહું શીલતણા અધિકાર, મુક્તિ જિણ પામી ॥ એક
 વતસ દેશમે કોસંથી નગરી જાણી, તે દક્ષિણ દેશમે પ્રગટપણ
 વખાણી ॥ તિહાં ચેઠ તણા સુત વિજય કુમર વૈરાગી, મુષ્ટિ
 શીલતણા મહિમા મનમે લય લાગી ॥ તખ હાથ જોડ કર મુ
 નિયે સોગન માગી, હુઆ એક માસમે ફળ પક્ષકા ત્યાગી
 ॥ ૧ ॥ ધન વિજય કુમરકી કરી કમી કછુ નાંજ, ચિત્ત
 ચોખે શીલ આદર્યુ સર જોખનમાંજ ॥ એ આંકણી ॥ પાલે
 આવક ધર્મ શુદ્ધ જ્ઞાન મુખ ઉચ્ચરે, પોસહ પડિકમણાં સંવર
 કરતા વિચરે ॥ કરિ દયા દાન સંતોષ શીલ શુદ્ધ પાલે, ધરિ
 ધર્મ દયાન ઓર આત્મકું અજૂઆલે ॥ દ્રઢ સમકિતધારી શં

કાંઈ આ નવિ આણે, પર પાખંડીકો પળો નહીં વળાણે ॥ દેવા
 દિક્ષનાં દુઃખ દેખી ધર્મ નવિ છંડે, ચઢતે પરિણામે કરણી અધિ
 કી મંડે ॥ ધન૦ ॥ ૨ ॥ પુણ્ય યોગે વિજયા કુમરી મલી ગુ
 મ્વંતી, શુદ્ધ ચોસઠ કલાની જાણ મહા બુદ્ધિવંતી ॥ ગજ ગ
 મણી રમણી બોલે કોઈલ વાણી, તત્તું કંચન સોહે વદન લાલ
 લલકાણી ॥ અતિ અધર લાલ કોમલ, કપોલ બહુ સોહે, કર
 ચરણ ઉદર મુખ કમલ જોઈ મન મોહે ॥ બહુ હૃદય લાવશુ
 વિજય કુમરજી તીહાં, પુણ્ય યોગે જોઈ મલી પરણે ધર પ્રીયા
 ॥ ધન૦ ॥ ૩ ॥ હવે વિજય કુમરજી સોહે સુંદરતાઈ, અળ મુર
 સુંદરકી દેવરૂપ છબી છાઈ ॥ બિહુ કાને કુંડલ રત્ને જડિયાં સોહે,
 શીર લાલ મુકુટ મુકુટાદ્ધ મુર નર મોહે ॥ ગલે હાર રત્ને જડિ
 યા સોહે બહુ ભારી, કર કંકણ ચમકણ મુદ્રડીયાં છબિ ન્યારી ॥
 અરૂ બદન લાલ નિર્મળ શશિ નેત્રે સોહે, ઇત્યાદિક ગુણ કરિ
 વિજય કુમર મન મોહે ॥ ધન૦ ॥ ૪ ॥ તખ રંગ મહેલમેં જોઈ
 પલંગ બિછાઈ, પ્રીતમકી સેવે સુંદર તન સજ આઈ ॥ અણિ
 ચાલાં કનજલ વીજડીયાં ચમકંતી, કર જોડી ઉલી પીચુ આ
 ગળ મલપંતી ॥ ચમકે ચૂડિયાં સાર મણિયે ચમકંતી, નકવેસર
 વેણી જૂમરીયાં જમકંતી, કરકડિયાં જડિયાં મુદ્રડિયાં દમકંતી; અરૂ
 નેહર પગમ ધૂધરિયાં ધમકંતી ॥ ધન૦ ॥ ૫ ॥ જળ બદન દિ
 ખાવે કામ જગાવે બાલા, ઇંદ્રાણી સરખી ઊલી રૂપ રસાલા,
 ॥ પ્રીતમકો આદર માગે સુંદરી ઉમાઈ, તન મન ઉલસંતી
 જોઈ આશા સાર ॥ કહે વિજય કુમરજી અહો સુંદરી સંલે
 આઈ, પણ હમણાં તુમ શું કામ નહિ મુઝ કાંઈ ॥ દિન તીન
 લગે નો નહિ મદનકી છાંદી, ફિર તુમ હમ પ્રીયે મુખે મુખે

દિન જાઈ ॥ ધન૦ ॥ ૬ ॥ કહે કુમરી કુમરકું કહો કારણ છે
 કાંઈ, હું સુંદર તન સજ કર આઈ છું ઉમાઈ ॥ અખ અવસર
 ભરિયાં કેમ તજો પ્રીતમજી, મેં નિયમ લિયા છે તું સુંદરી નતિ
 સમજી ॥ તખ કુમરી પૂછે કહો પ્રીતમજી હમકું, અખ કિસ
 ભાંતકા નિયમ લિયા હે તુમકું ॥ મુઝ બાળપણાથી શિયલ રૂ
 ચ્યો મન માંહી, કિયા કૃષ્ણ પક્ષકા નિયમ મુનિપે જાઈ ॥ ધન૦
 ॥ ૭ ॥ તખ વિજયા કુમરી ઊભી મુખ કુમલાઈ, મુઝ મનકી
 આશા ભરી રહી મન માંહી ॥ કહે વિજયકુમર મુણ સુંદરી
 ક્યું કુમલાઈ, તુમ જિમ છે તિમ મુઝ વેગ કહો દુરમાઈ ॥
 તખ વિજયાકુમરી ધીરજતા મન લાઈ, નીચા નેત્રે કરી વાત
 કરે મુરજાઈ ॥ મુજ બાળપણાથી શીલ રૂચ્યો મન માંહી, પ
 હિલા પરણેકા પરિણામ હતા નહિ કાંહી ॥ ધન૦ ॥ ૮ ॥ ગુરૂણીપે
 કિયા મેં શુકલ પક્ષકા સોગન, અખતો મહારે હુઆ દાનું પક્ષકા
 આગન ॥ પ્રીતમજી તુમ તો પરણા નારી અનેરી, પણ પહેલી
 ઈચ્છા શીલ તણી હુધ મેરી ॥ કહે વિજયકુમરજી અહો વદ્ધ
 ભ ગુણવંતી, અખ તુમ હમ જોડી મલી બહુ દીપંતી ॥ હવે
 રતન છોડ કોણ કાય અહે મુણ ખારી, શુદ્ધ શીલ પાલશું મુ
 ક્તિ રમણી છે નારી ॥ ધન૦ ॥ ૯ ॥ બહુ દેવલોકનાં મુખ વિ
 લસ્યાં વાર અનેરી, પણ મન ઈચ્છા પૂરણ ભઈ નહિ કૃણ કેરી ॥
 જીવ નરક નિગોદ ભચ્યો ભવસાયર માંહી, બહુ કાલ ગમ
 ચો ગરજ સરી નહિ કાંહી ॥ અખ ઉત્તમ કુલ અવતાર લીચો
 છે આઈ, પુણ્ય યોગે મુનિવરકી જોગવાઈ પાઈ ॥ અખ માત
 તાત સખ ભાત મિલે સ્વારથકા, ચઢતે પરિણામે શિયલ પ
 લશું નિત્યકા ॥ ધન૦ ॥ ૧૦ ॥ અખ અદ્ય સંપદા દેખી કહો કિસ

ખોઈયે ॥ પણ વાઠ સારે ખેત ખોયાં દુઃખ હોઈએ ॥ અખ યહ
ખાત અપને નહિ કરની કીસીકું, જો હમ દોનુંને નિયમ લિયા
હો ખુસીકું ॥ કર જોડી કુમરી કહો, કુમરશું અરજી, પણ વાત
એ છાની કેમ રહેશે કુંવરજી ॥ મુણી સસરો સામુ ઘણાં ખી
જો તુમશું, પછી કિસી શરમસે રહો જાયસે હમશું ॥ ધન૦
૧૧ ॥ મુણુ પ્રીતમ પ્યારી એહ આપણી શિક્ષા, યહ ખાત
પ્રગટી તખ નિશ્ચે લેવી દીક્ષા ॥ એકણ સેજે સોવે મુંદરિ અર
સાંધ, મુતે મુતે ખાત કરે જ્યું બહેનને લાધ ॥ દો એર કરે
પડિકમણુ સામાયિક આઈ, કરે દાન શીલ તપ ભલી
ભાવના ભાઈ ॥ તિહાં બાર વરસ વહિ ગયાં એમ ક
રતાં, પછી વાત વિસ્તરી શીલપણે વિચરતાં ॥ ધન૦ ॥ ૧૨ ॥
તખ દક્ષિણ દશમે વિજયા વિજયજી કેરાં, શ્રીવિમલ કેવલી કિયાં
વખાણુ ધણેરાં ॥ બેહુ ચરમ શરીરી' છે મહા ઉત્તમ પ્રાણી, સહુ
અચરીજ પાખ્યાં મુણી કેવલિ મુખવાણી ॥ મુણિ જિનદાસ આ
વક હુઓ બહુ પ્રસન્ન, હું જાઘ કરે તિહાં હર્ષ ધરી દરશાન ॥
બહુ હર્ષભાવ શું આઘો નગરી કોશાળી, શ્રી વિજય કુંઅ
રની વાત મુણી અચલિ ॥ ધન૦ ॥ ૧૩ ॥ બહુ હર્ષ ભાવથી
મલિયો કંઅર કુંવરિયાં, પરિવાર જમાયા બહુત હર્ષ મ
ને ધરિયા ॥ તખ ખાત તાત કુમરકા ઘણું ઉમાહ્યા, તુમ
કહો શેઠજી કહુ સગપણુએ આયા ॥ શ્રીજૈનધર્મ સ્નેહે હોંશે
કરી આયો, શીલવંતકુમરકુમરિકો દરિસન પાયો ॥ ધન્ય તુમચે
કુલમે દિપતા ઉત્તમ પ્રાણી, શ્રીવિમલ કેવલી શોભા ધણી વખા
ણી ॥ ધન૦ ॥ ૧૪ ॥ એક સેજ સોવે શીલ નિર્મળું પાલે, બિહું
ખાલ બ્રહ્મચારી આતમને અલુપાલે ॥ બહુ અચરિજ સરખી

વાત મુણી હું આયો, વલી ભાવ મુનિકો દક્ષિણ નિર્મલ પાયો ॥
 તખ માત તાત કહે કહોજી હમકું નહાના, તુમ કિસી ભાંતકા
 નિયમ લીયા હૈ જાના ॥ તખ નેત્ર નીચાં કરી વાત કહે વિસ્તારી
 અખ સંયમ લેવા ઇચ્છા ભઈ હમારી ॥ ધન૦ ॥ ૧૫ ॥ જખ માત
 તાતપે માગે કુંવરજી આગ્યા, તખ નાત જાત સખ કુમરકું કહને
 લાગ્યા, તખ બહુત હઠનશું લહી કુમરજી શિક્ષા, ચઢતે પરિણામે
 દાતું લીની શુદ્ધ દિક્ષા ॥ બહુ કઠીણ હોઇને તપસાશું લય લાઈ,
 ભવિ જીવમુધાર્યા શુદ્ધ સમકિત પદ પાઈ ॥ અરે જીવ અખ છતી
 વાંછે કિમ છટકાઈ, ધન્ય વિજય વિજયા (કુમરી) ને અધિક
 કરી અધિકાઈ ॥ ધન૦ ॥ ૧૬ ॥ ચઢતે પરિણામે કરણી કીધી નિર્મ
 લ, મુનિ મુકતે પહોતાદાતું પામ્યા કેવલ ॥ શ્રીદાસતરામજી અને
 જીવાજી સ્વામી, રૂપિ લાલચંદ ગુણગ્રામ કિયા શિર નામી ॥
 સય સંવત અઢાર અડસઠે અવસર પાયા, શહેર કોરા કેરા રામ
 પુરે ગુણ ગાયા ॥ જિહાં શ્રાવક બહુ વસે શ્રદ્ધા ગુણવંતા, જિહાં
 સાધુ સાધવી આવે વિહાર કરંતાં ॥ ધન૦ ॥ ૧૭ ॥

॥ અથ શ્રી રાજીસતિ અને રહેનેમીના

સંવાદની સમ્વાય. ॥

(વાયા વાયા ઉત્તર દિશિના વાય જો, એ દેશી.)

રહે-રહેનેમી અંખર વિષુ રાણુલ દેખી જો, મદનોદય મોહ્યા
 મુનિ ચિત્ત ગવેષી જો ॥ કહે સુંદરી સુંદર મેળા સંસારમાં જો ૧
 રા-સંસારે મેળા આવે શે કાજ જો, ચીર ધરી કહે રાણુલ
 તુમે મુનિરાજ જો ॥ આજ કિશું સંસારો મેળા વીસર્યા જો ૨

રહે-વિસરે નહીં રાગીને પૂરવ પ્રીત લે, પ્રીત કરી રહે દૂર
એ મૂરખ રીત લે ॥ ચતુરશું ચિત્ત મેળાવો ચતુરને સાંભરે લે ૩
રા-સાંભરે પણ હુમશૂં તુમ શો મેળાપ લે, દિયર ભોળાઈ પ
ણાની જગમાં છાપ લે ॥ તેમાં શો ચિત્તમેળો ફાગટ રાગનો લે ૪
રહે-ફાગટ રાગે રોતાં તુમે ધરમાંહીં લે, તજિ તુમને મુજ
ભાઈ ગયા વનમાંહીં લે ॥ અમે તુમ ઘેર નિત વાત વિસામે
આવતા લે ॥ ૫ ॥

રા-આવતા તો હું દત્તી આદર માન લે, પ્રિતમ લધુ ખં
ધવ મુજ ભાઈ સમાન લે ॥ કંત વિયોગે તુમશું વાત વિસા
મતી લે ॥ ૬ ॥

રહે-વીસામા વનિતાને વદ્ધલ કેરા લે, અણુપરણી કન્યાને
કંત ઘણેરા લે ॥ એક પખો જે રાગ તે ધરવો નવિ ઘટે લે ॥ ૭ ॥

રા-નવિ ધરે સતીચો જે નામ ધરાવેલે, ખીજે વર વરવા
ધમ્મ નવિ ભાવે લે ॥ ન ફરે પંચની સામે જે તિલકે
ધર્યો લે ॥ ૮ ॥

રહે-તિલક ધરે તે તો સામાન્ય કરાય લે, મંગળા વરતે કર
મેળાપક થાય લે ॥ માય પછી વોળાવે કન્યા સાસરે લે ॥ ૯ ॥

રા-સાસરિયે કુમારી જમવા જાય લે, વસ્તુ સામાન્ય વી
શેષે સમનાયે લે ॥ કરમેળાવા પહેલાં મન મેળા કરે લે ॥ ૧૦ ॥

રહે-મેળા કરવા અમે તુમ ઘેર આવતાં લે, ભૂષણ ચીવર મેવા
કળ લાવતા લે ॥ તુમ લેતાં અમને થઈ આશા મોટકી લે ॥ ૧૧ ॥

રા-મહોટી આશા શી થઈ તુમ દિલ માંહીં લે, દવરે જા
ણી હું લેતી ઉચ્છાંહીં લે ॥ સસરાનું ધર લહિ ન ધરી શંકા
અમે લે ॥ ૧૨ ॥

રહે-અમે જાણું પતિવિણ રાજીલ આશિયાળી જો, એહને
પરણી સુખભર પ્રીતડી પાળી જો ॥ દંપતિદીક્ષા લેશું જોવનમાં
નહીં જો ॥ ૧૩ ॥

રા-નહિં આશિયાળી હું જગમાં કહેવાણી જો, તણ્ય જગ
તના રાજની હું રાણી જો ॥ ભૂતળ સરગે મવાણી પ્રભુ ચરણે
રહી જો ॥ ૧૪ ॥

રહે-રહી ચરણે તો સુખ સંસાર ઠગાણી જો, ચંપક ધરણી તુજ
કાયા સોસાણી જો ॥ તપ જપ કષ્ટ જે કરવું તે વૃદ્ધપણે જો ॥ ૧૫ ॥

રા-વૃદ્ધપણે મુનિને નવિ થાય વિહાર જો, ચિરવાસે એક ઠામે
રહે અણુગાર જો ॥ જે જે કારજ સાધવું તે જોવન વયે જો ॥ ૧૬ ॥

રહે-જોવન વય જગમગતી તુમ હમ જોગ જો, ચાલો ઘેર
જઈ વીલશિયે સુખ ભોગ જો ॥ વાત બની એકાંતે ગુફામાં પુ
ણ્યથી જો ॥ ૧૭ ॥

રા-પુણ્યે દીક્ષા લીધી પ્રભુની પાસ જો, સંયમથી સુર
મુગતિતણું સુખવાસ જો ॥ વિરૂપાં વિષકૃળ ખાવા ઇચ્છા શી
કરો જો ॥ ૧૮ ॥

રહે-શી કરો તો પાસ પ્રભુ અણુગાર જો, ઉપદેશે ધરછંડી
થશે મુનિચાર જો ॥ તે ભવ મોક્ષ સુણીને કિમ જઈ ઘેર વશા જો

રા-ઘેર વશા પણ મુનિ દીઠા તપ કરતા જો, પશ્ચાતાપ
કરી ફરિ સંયમ ધરતા જો ॥ પરિશાદન કરી પરમાત્મ પદવી
વસ્યા જો ॥ ૨૦ ॥

રહે-વરિ પદવી પણ ભુક્તભોગી થઈ તેહ જો, તુમ ઉપર
અમને પૂરવનો નેહ જો ॥ અધુરાને દુકર સંજમ સાધન વિધિ જો
રા-વિધિયે વ્રત ધરિ થાવચ્ચા કુમાર જો, સિદ્ધગિરિ સિદ્ધ્યા

સાથે સાધુ હજાર લે ॥ વીરને વારે અંધમૃતો મુગતી જશે લે, રર
 રહે-નશે ખરા પણ પાળપણામાં લેગી લે, વાત ન જાણે
 આ સંસારિક લેગી લે ॥ ભુગતલેગી થઈ અંતે સંયમ સાધશું લે
 રા-સાધશું અંતે સંયમ તે સવિ ખોટું લે, જરાપણાત્તં દુઃખ
 સંસારે મહોટું લે ॥ પ્રત ભાગીને જીવ્યા તે નરકે ગયા લે ॥ ૨૪ ॥
 રહે-ગયા નરકે તે જેણે ફરિ પ્રત નવિ ધરિયાં લે ॥ ભાગે પ
 રિણામે સંયમ આચરિયાં લે ॥ ચારિત્રે ચિત્ત ઠરશે ઈચ્છા પૂરણે લે
 રા-ઈચ્છા પૂરણ કોઈ કાળે નવિ થાવે લે, સ્વર્ગતાણાં મુખ વા
 ર અનંતી પાવેલો ॥ ભવભય પામી પંડિત દીક્ષા નવિ તજે લે રક
 રહે-નવી તજે તે પૂરવધર કિમ ચૂક્યા લે, રહી ધરવા
 સે તપ જપ વેશજ મૂક્યા લે ॥ અરિહા વાત એકાંતે શાસન
 નવિ કહે લે ॥ ૨૭ ॥

રા-કહે એકાંતે બ્રહ્મચર્ય જિનવરિયા લે, પ્રત તજિ પૂર
 વધર નિગોદે પડિયા લે ॥ વિષ ખાતાં સંસારે કુણ મુખીયા
 થયા લે ॥ ૨૮ ॥

રહે-થયા જિનેશ્વર મુખ વિલસી સંસારે લે, કેવળ પામી
 પછી જગતને તારે લે ॥ દીક્ષા લેશું આપણે મુખ લીલા કરી લે
 રા-દીરિયા સંજમ જિનઆણા શિર ધારે લે, ચળચિત્ત
 કરીને ચરણતણું ફળ હારે લે ॥ વમન ભખતાં શ્વાનપરે વાંછા
 કરે લે ॥ ૩૦ ॥

રહે-કર્યો અમને તુમે શ્વાન ખરોખર સાચો લે, તેા તુમ
 શું હવે રાગ તે ધરવો કાચો લે ॥ ભાગ્યો તમાચો શિક્ષાનો
 મુજને ધણો લે ॥ ૩૧ ॥

રા-મુજને ધણો છે દીવરિયાનો રાગ લે, તેણે કહ્યું શું અ

ગંધન કુળના નાર જો ॥ અગનિ પડે પણ વિષ વમિયું ચૂસે
નહીં જો ॥ ૩૨ ॥

રહે-ચૂસે નહીં તિર્યંચ પશુ વિખ્યાત જો ॥ તેથી ભુંડા હું
નર ક્ષત્રી જાત જો ॥ તું ગુરુમાતા વાત કિહાં કરશે નહીં જો ॥ ૩૩ ॥

રા-કરસો નહીં પણ જાણે જિનવર જ્ઞાની જો, જ્ઞાની આ
ગળ વાત ન જગમાં છાની જો ॥ પ્રભુ પાસે આલોચણ લેજ
નિર્મળ થવું જો ॥ ૩૪ ॥

રહે-નિર્મળ થાવા જઈશું પ્રભુની પાસે જો, મિચ્છામિદુઃક
તુમશું શુભ વાસે જો ॥ કૃપ પડતાં તુમે કર ઝાલી રાખિયો જો

રા-રાખીયો તિમ પોતાનો મુનિરાયા જો, સ્વામી સહોદર
માત શિવાના જાયા જો ॥ રહેનેમી સંયમે ઠરિયા ઈમ સાંભળી જો

રહે-સાંભળી જઈ પ્રભુ ચરણે શીશ નમાવી જો, આલો
ચણ લેઈ ઉજવળ ભાવના ભાવી જો ॥ કેવળ પામી શિવપદવી
વરિયા મુખે જો ॥ ૩૭ ॥

રા-મુખે રહી ઘરમાં સય વરસ તે ચાર જો, એક વરસ છદ્મ
સ્થે રાજુલ નાર જો ॥ એક વિહૂણા પાંચશે વરસજ કેવળી જો ૩૮

રહે-કેવળી થઈને વિચર્યા દેશ વિદેશ જો, બહુ જન તા
ર્યા દેધ વર ઉપદેશ જો ॥ શિવસુખ સમજાયે પોઠ્યા અગુરુલઘુ
ગુણે જો ॥ ૩૯ ॥

રા-ગુણે કરી દાય ગાયાં મુણજયો સયણાં જો, એક એક ગાથા
અંતર બેહુનાં વચણાં જો ॥ શ્રી શુભવીર વિવેકી નિત્ય વંદન
કરે જો ॥ ૪૦ ॥

અથ શ્રી ચતુર્થ અબ્રહ્મચર્ય પાપસ્થાનક સંજ્ઞાય.

(તુમે બહુ મિત્રીરે સાહિબાં ॥ એ દેશી.)

પાપસ્થાનક ચોથું વરણ્યે, દુર્ગતિ મૂળ અબલ ॥ જગ
સવિ મૂઝયો છે એહમાં, છાંડે તેહ અચલ ॥ પાપ૦ ॥ ૧ ॥ એ આંક
છી ॥ રૂંડ લાગે રે એ ધૂરે, પરિણામે અતિ કૂરાદ્દળ કિ'પાકને સા
રિખાં, વરજે સજ્જન દૂર ॥ પાપ૦ ॥ ૨ ॥ અધર વિદુમ સ્મિત
ફૂલડાં, કુચ દેળ કઠિન વિશાળ ॥ રામા દેખી ન રાચિયે, એ વિષ
વેલી રસાળ ॥ પાપ૦ ॥ ૩ ॥ પ્રબળ જવલિત અયપૂતળી, આલિ
ગન ભલુ તંત ॥ નરક દુઆર નિતંબિની, જંધન સેવન એ દુરં
ત ॥ પાપ૦ ॥ ૪ ॥ દાવાનળ ગુણ વન તણો, કુળ મશી કૂચક
એહ ॥ રાજધાની મોહરાયની, પાતક કાનન મેહ ॥ પાપ૦ ॥ ૫ ॥ પ્ર
ભુતાયે હરિ સારિઓ, રૂપે અયણ અવતાર ॥ સીતાયે રે રાવણ
યથા, છાંડે તુમે નર નાર ॥ પાપ૦ ॥ ૬ ॥ દશ શિર રણમાંહે
રોળિયાં, રાવણ વિવશ અબલ ॥ રામે ન્યાયે રે આપણો, રોપ્યો
જગ જય થલ ॥ પાપ૦ ॥ ૭ ॥ પાપ બંધાએ રે અતિ ઘણાં, મુ
કૂત સકળ ક્ષય જાય ॥ અબ્રહ્મચારીનું ચિંતનું, કદિયે સકળ નવિ
થાય ॥ પાપ૦ ॥ ૮ ॥ મંત્રદેળે જગ જશ વધે, દેવ કરે સાન્નિદ્ય ॥
બ્રહ્મચર્ય ધરે જે નરા, તે પામે નવ નિદ્ય ॥ પાપ૦ ॥ ૯ ॥ શેઠ
સુદર્શનને ટળી, શૂળી સિંહાસન હોય ॥ ગુણ ગાયે ગગનેરે ઢવ
તા, મહિમા શીળનો જોય ॥ પાપ૦ ॥ ૧૦ ॥ મૂળ ચારિત્રનું એ
ભલું, સમકિત વૃદ્ધિ નિદાન ॥ શીળ સલીલ ધરે જિકે, તસ હુ
એ મુજસ વખાણ ॥ પાપ૦ ॥ ૧૧ ॥

॥ અથ ચતુર્થ મૈથુનવિરમણ વ્રત સંખંધઃ ॥

॥ દોહા ॥

॥ શાંતિનાથ જીનવર કહે, સુણ ચક્રાયુધ ભૂપ ॥ આસન
અસગુ પરહરી, હવે અબ્રહ્મ સરૂપ ॥ ૧ ॥ સ્થૂત સુક્ષ્મ ભેદે કહ્યો,
મૈથુન દાય પ્રકાર ॥ સુક્ષ્મ ઈષિત કામથી, ઈન્દ્રિયજનિત વિકાર
॥ ૨ ॥ ઔદારિક વૈક્રિય તથા, સ્ત્રી સાથે સંભોગ ॥ સ્થૂલ કહ્યો
તે જીનવરે, મન વચ કાયા યોગ ॥ ૩ ॥ મૈથુન વિરમણ રૂપ તે,
બ્રહ્મચર્ય દાય ભેદ ॥ સર્વ દેશથી આગમે, ભાખ્યું પ્રભુ ગતવેદ
॥ ૪ ॥ સર્વ નારી પરિહાર જે, સર્વ થકી તે બ્રહ્મ ॥ ઈતર દેશથી જા
ણીયે, એ સાગારી ધર્મ ॥ ૫ ॥

ઢાઢ ॥ આદર જીવ ક્ષમા ગુણ આદર ॥ એ દેશી ॥ શાંતિપ્રભુ
જીનરાજ પયંપે, એ વ્રત નિરતિચારજી ॥ પાલંતાં શિવપદ પામી
જે, સુણો હવે તાસ વિચારજી ॥ ૧ ॥ મકર વિષય વિષ આશ
એ વિરૂધ, કહે અચિરાનો નંદજી ॥ કરજોડી પર્ષદ સવિ ભાવે, નિ
મુણે ધરિ આનંદજી ॥ મં ॥ ૨ ॥ અપરગૃહીતા વિધવા કન્યા
દિક પર નહીં એમ જાણજી ॥ તાસ ગમન કરતાં હોય પહેલો,
ભાંખે ત્રિભુવન ભાણજી ॥ મં ॥ ૩ ॥ ઈતર ભાટી દર્ધ વશ કી
ધી, કિણહિક ગણિકા નારીજી ॥ સ્વદય કાલ સાધારણ બુદ્ધે, ગમ
ને ખીજે અતિચારજી ॥ મં ॥ ૪ ॥ અનંગ તણી કીડા નવિ કર
વી, પરનારી સંધાતજી ॥ અધર દશન કુચમર્દન ચુંબન, તજી
આલિંગન વાતજી ॥ મં ॥ ૫ ॥ પરનારીનાં અંગ મનોહર, નવિ
નિરખે સવિકારજી ॥ શીલવંત આવકને ભાખ્યું, એમ કહે જ
ગદાધારજી ॥ મં ॥ ૬ ॥ યતઃ ॥ પચ્છન્નંગ દંસણેઅ, મોચુત

ગાહણ કુમુભિષ્ણ ચેવ ॥ જ્યાણાં સર્વવધ કરે, ઇંદ્રિય અવલોચયે
 અતહા ॥૧૧॥ પૂર્વદાસ ॥ ઠાંડ્યાં અંગ નારીનાં જોતાં, ઉલટે રાગ અ
 આગળ ॥ ફરે તેમ વલી વાધે બમણો, વરજે તેહ મહાભાગ ૭
 ॥ મં ॥ ૭ ॥ નજરે આવે રૂપ કદાચિત, ન ધરે રાગને દેપણ ॥
 ગામૂત્રાદિક અહતાં ન કરે, મદન યોનિ વિશેષણ ॥ મં ॥ ૮ ॥ રા
 યન કરતાં પહેલું ચિતે, શલ્ય વિષોપમ હામણ ॥ ખિણ મિત્ત
 મુખ બહુ કાલસગે દુઃખ, મન ચિંતવીયે આમણ ॥ મં ॥ ૯ ॥
 એમ ભાવન વૈરાગ્યે સૂતાં, કુમુભિષ્ણ નાયે રાતણ ॥ ગોહ ઉદયથી
 કદાચિત આવે, તો નિમુણે તગ વાતણ ॥ મં ॥ ૧૦ ॥ ઉઠી ઠરિ
 વાવહી પડિકમીયે, નિંદ તણ તતકાલણ ॥ કાઉરસગ કીજે અ
 ઉ લોગસ્સનો, ભાવે થક ઉજમાલણ ॥ મં ॥ ૧૧ ॥ ઇંદ્રિય અ
 વલોકનની જ્યાણા, દૃષ્ટિ નિવર્તન રૂપણ ॥ ચદુખાં ॥ ગુજઝોર વય
 ણ કખ્ખો, રૂપાંતરે તહયણાંતરે દિહું ॥ સાં હરહ તઓ દિહિં, નય
 બંધક દિહિયે દિહિ ॥ ૨ ॥ પૂર્વદાસ ॥ અનંત કીડ ઉપર એ વિ
 સ્તર, ભાષે શ્રી છનમૂપ ૭ ॥ મં ॥ ૧૨ ॥ અથવા નિજ નારીગું
 આતુર, ભાવવિષય અસમાન ૭ ॥ જોરાસી આસન આસેવન,
 ન કરે અદ્વાવાન ૭ ॥ મં ૧૩ ॥ પુરૂષ નપુંસક સેવન તિમ વલી,
 હસ્ત કર્મ પરિહાર ૭ ॥ કાષ્ટ ચર્મફલ આદી પ્રદિત લે, કામોપગ
 રણ ધારણ ॥ મં ॥ ૧૪ ॥ એહયથી લે કીડાં કરવી, તે પખ ત્રીજો
 બાજુ ॥ હવે વિવાહ તજો કહ ચોથો, તે નિમુણો ગુણ બાજુ ૭
 મં ॥ ૧૫ ॥ કન્યા ફલ સિખ્યાયે પરના, બાલકનો વિવાહ ૭ ॥
 નિજ દારા સંતોષી ન કરે, સુખ તસ મર્મ ઉત્સાહ ૭ ॥ મં ૧૬ ॥
 નિજ દારા સંતોષી નિજ વિજ, ન ધરે અવર વિચાર ૭ ॥
 પરદાસ વર્ત નિજ વેરપા, વિજ નહિ વિષય વિહાર ૭ ॥ મં ૧૭ ॥

૧૭ ॥ અવરથી મનવચકાયે ન કરું, ન કરાવું એ પ્રસંગજી ॥ જો
 જોડે વિવાહ તે પરના, મૈથુન કારણ ભંગજી ॥ મં ॥ ૧૮ ॥ હું
 વિવાહ કારક નહીં મૈથુન, કારક એણે ભાવજી ॥ વ્રત સાપેક્ષ અ
 ભંગ વિચારી, ભંગા ભંગ વિભાવ જી ॥ મં ॥ ૧૯ ॥ નિજ અ
 પત્ય ઉદ્ધાહની ચિંતા, પણ ન કરે સુશ્રાદ્ધજી ॥ જો ચિંતાકારકા હોવે
 કોઈ, તે જગ વિરલા ભાધજી ॥ મં ॥ ૨૦ ॥ અથવા સજ્જ નિ
 જ નારી હુંતે, પરણે બીજી જેહજી ॥ પરવિવાહ કરે તે ચોથો,
 અતિચાર સુણો નેહજી ॥ મં ॥ ૨૧ ॥ તીવ્રકામ ઉપર નવિ કીજે,
 અધ્યવસાય અત્યંતજી ॥ મુખ કક્ષોપસ્થાદિ ન સેવે, ચિરંકાલ
 એક ચિત્તજી ॥ મં ॥ ૨૨ ॥ કેશાકર્ષણ દંત નખ ક્ષત, કરિ ન
 જગાડે કામજી ॥ કામ વૃદ્ધિકારી ગુટિકાદિક, કેરું ન લીચે ના
 મજી ॥ મં ॥ ૨૩ ॥ વેદાદ્ય અસહિષ્ણુપણાથી, નિજ નારી આ
 ગારજી ॥ મૈથુનમાત્રે વેદોપશમન, નહિં અવરવિસ્તારજી ॥ મં ॥
 ૨૪ ॥ અધિક કુચેષ્ઠાથી ગુણ ન હુવે, સાહસું બલક્ષય થાયજી ॥
 પરદારા વરજી પંચ વરજે, અવરને ત્રણ કહાયજી ॥ મં ॥ ૨૫ ॥
 ઉક્તાંચ ॥ પરદારવજીણાપં, ચહુંતિ તિન્નિઉ સદારસંતુઠેઃ ધણી
 ધ તિન્નિ પંચવ, ભંગ વિગચ્છેહિં નાયન્વા ॥ ૩ ॥ સ્વદારસંતોષિણ
 સ્તુ ત્રય એવાંત્યાઃ આઘૌ તુ ભંગાવેવેતિ ॥ પૂર્વઠાલ ॥ એમ
 નારીને પણ વર્જેવા, અતિચારઉન્માદજી ॥ પરપુરુષ નિજ પતિ
 બ્રહ્મચારી, અભિસરતાં હોય આદજી ॥ મં ॥ ૨૬ ॥ પરિવૃહીત
 વારક દિનશોક્યે, નિજ પિયુશું તેણ દીસજી ॥ શોક્યતણ વારક
 ભાષંતે, બીજે હોય જગીશજી ॥ મં ॥ ૨૭ ॥ એમ પંચે જાણેવા
 જુગતે, નારીને અતિચારજી ॥ નિજ દારા સંતોષીને પણ, પંચઠે
 અવર પ્રકારજી ॥ મં ॥ ૨૮ ॥ પોતે ભાટકદેઈ બ્રહ્મીને, ગણિકા

લહીઃ નિજનારીજી ॥ ગમન કરતાં બીજે હોવે, તેહને પણ અ
તિચારજી ॥ મં ॥ ૨૯ ॥ અનાલોગ અતિક્રમ આદિકથી, પહેલો
પણ કોઈ વારજી ॥ ત્રણ પૂર્વે દાખ્યા છે તેહજ, એમ કહ્યા પંચ
અતિચારજી ॥ મં ॥ ૩૦ ॥ તથા ચ સૂત્ર ॥ સદારસંતોસિસ્સ ધમે
પંચ અર્થચારા જાણિયવ્યા ન સમાયરિયવેતિ ॥ એતદ્વ્રતફલમા
હ ॥ પૂર્વઠાલ ॥ કનકચૈત્ય નિપજાવે કોઈ, આપે કનકની કોડીજી
તેહતું પણ ફલ શીલવ્રતની, ન કરે જગમાં હોડજી ॥ મં ॥ ૩૧ ॥
યતઃ ॥ જો દેઈ કણય કોડી, અહવા કારેઈ કણય જિણુ ભુવણ ॥
તસ્સ ન તત્તિઅ પુણ્ય, જત્તિઅ બંલવ્યએ ધરિએ ॥ ૪ ॥ પર
સમયેપિ ॥ એકરાત્ર્યુપિતર્યાપિ, યા ગતિર્બ્રહ્મચારિણઃ ॥ ન સાં
ક્રતુસહસ્રેણ, વક્રતું શક્યા યુધિષ્ઠિર ॥ ૫ ॥ એકતશ્ચતુરોવેદા,
બ્રહ્મચર્યં તુ એકંતઃ ॥ એકંતઃ સર્વપાપાનિ, મદ્યં માંસં તુ એકંતઃ ॥
૬ ॥ પૂર્વઠાલ ॥ છિન્નેદ્રિય દાસાગં ભંગંદર, કુર્ય નપુસંક રંડજી ॥
વંધ્યાં નિંદુ વિપકન્યાં તિમ, હોયે કુશીલ જગં ભંડજી ॥ મં ॥
૩૨ ॥ દેવદ્રવ્યને ભક્ષણ કરવે, પરનારીને પાપે જી ॥ સાત વાર સત્ત
મીયે પહોંચે, એમ કહું જિનવર આપજી ॥ મં ॥ ૩૩ ॥ પરેખ્યા
હુઃ ॥ તસ્માદ્બ્રહ્મચર્યિભિસ્ત્યાજ્યં પરદારોપસેવનમ્ ॥ નયંતિ
પરદારાસ્તુ નરકાનેકવિંશતિં ॥ ૭ ॥ પૂર્વઠાલ ॥ નિજ દારો સંતો
પીને પણ, પર્વદિવસસું વિશેષ જી ॥ વિષય તણો પરિહાર કરેવો, પરમ
તમાં પણ દેખ જી ॥ મં ॥ ૩૪ ॥ ચક્રકં ॥ વિષ્ણુ પુરાણે ॥ ચતુર્દ
શ્યષ્ટમી ચૈવા, માવાસ્થા ચૈવ પૂર્ણિમા ॥ પર્વાણ્યેતાનિ રાજેન્દ્ર
રવિસંક્રાંતિરેવ ચ ॥ ૮ ॥ તૈલશ્રીમાંસસંભોગી, પર્વસ્વેતેષુ વૈ
પુમાન ॥ વિષ્ણુમૂર્તિભોજનં નામ, પ્રયાતિ નરકં મૃતઃ ॥ ૯ ॥
પૂર્વ ઠાલ ॥ ખત્રીસ ઉપમ મી એ મતની, સાંભલ તસ અધિ

કાર ૭ ॥ ભવિષ્યણુ દશમા અંગ મજારે, ચોથે સંવર દ્વાર ૭
 ॥ મ૦ ॥ ૩૫ ॥ છઠે ખંડે ઢાલ છવીસમી, ચોથા વ્રત અધિકાર ૭ ।
 રામ કહો એ વ્રત પાલતાં, હોવે જય જય કાર ૭ ॥ મ૦ ૩૬ ॥

॥ ઢાલ ॥ સારો સારઠ દેશ દેશ્વાઓ રસીયા ॥

શીલવંત સુગુણ મોરે મન વસીયા ॥ બત્રીસ ઉપમ ગુણ
 શુભ ધારી, નામ જપે રે જાણે પાપ નસીયાં રે ॥ શીલ૦ ॥ ૧ ॥
 મુકુટ ને ક્ષોભ વસન પૂલ અર્ધવ્રત, ચંદનમાં ગોમીસ રસિયા
 રે ॥ શી૦ ॥ ૨ ॥ ચંદ્રલવણ રથણાયર રૂડા, મણિ વૈદ્ય ઉદ્ધસી
 યાં રે ॥ શી૦ ॥ ૩ ॥ ઔપધિયે કરી હેમગિરિ મહોટા, સિંધુ
 માં સીતાદા સરિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૪ ॥ દશમે સયંભરમણ જ
 લનિધિમાં, વર્તુલ નંગમાં રૂચક ગિરિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૫ ॥
 ગજમાંહિ ઐરાવત હરિ મૃગમાં, અસુરમાં વેણુદેવ પરિયા રે ॥
 શી૦ ॥ ૬ ॥ પતરમી ઉપમ ભુવનપતિમાં, વરણીધર જેમ
 ગુણ ભરિયા રે ॥ શી૦ ॥ ૭ ॥ સહુ સદ્માંહે જેમ સૌધર્મી,
 બ્રહ્મ સુરલોકમાં મુખ કરિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૮ ॥ સ્થિતિ મહો
 ટી લવસત્તમ સુરની, દાનમાં દાન અભય ગરીયાં રે ॥ શી૦ ॥
 ૯ ॥ વીસમી ઉપમ રંગમાંહિ કિર્મજી, કબાહી ન જાણે ઉત
 રીયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૧૦ ॥ વજ્ર રૂપલ નારાય સંધયણુ, સંઘણ
 માંહિ સમચક્રિંસીઆં રે ॥ શી૦ ॥ ૧૧ ॥ ધ્યાનમાં ધ્યાન શુ
 કલ મન માન્યું, જ્ઞાનમાં કેવલ આરસીયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૧૨ ॥
 પચવીસમી ઔપમ લેશ્યામાં, શુકલથી કર્મ કઠિણ ખસિયાં રે,
 શી૦ ॥ ૧૩ ॥ મુનિમાં જેમ તીર્થંકર સ્વામી, સુર નર આર્વ
 નમે વસીયા રે ॥ શી૦ ॥ ૧૪ ॥ ક્ષેત્ર વિદેહ જયું ક્ષેત્રમે મહે

કું, મેરૂ મહીધરમાં લસીયા રે ॥ શીં ॥ ૧૫ ॥ વનમાંહિ નં
દન વન જેમ મહોકું, તરૂમાં જંબુ ઉકસિયા રે ॥ શીં ॥ ૧૬ ॥
જેમ હુય ગજ નર સૈન્યમાં મહોટો, જગ ચક્રીધર શુભ વસિ
યા રે ॥ શીં ॥ ૧૭ ॥ જેમ રથમાં હરિનો રથ મહોટો, તેમ
વ્રતમાંહિ શીલ કસિયા રે ॥ શીં ॥ ૧૮ ॥ ખત્રીસ ઉપમ ચોથા
વ્રતની, જાણી પાલો વ્રત ધસમસીયાં રે ॥ શીં ॥ ૧૯ ॥
॥ દોહા ॥

॥ એ વ્રત દુષ્કર પાલતાં, પહોંચે સયલ જગીશ ॥ પંર
દારા લંપટ તિકે, દુઃખ પામે નિશ દીસ ॥ ૧ ॥ યતઃ ॥ મેરૂ ગ
રિઠો જહુ પવન્યાણું, એરાવણો સાર ખલો ગયાણું ॥ સિંહો ખ
લિઠો જહુ સાવન્યાણું, તહેવ શોલ પવર વયાણું ॥ ૨ ॥ અન્યચ્ચો
કતં ॥ નપુંસકત્વં, તિર્યકત્વં, દૈર્ઘ્યાગ્યં ચ ભવે ભવે ॥ ભવેત્રરાણાં
સ્ત્રીણાં ચા, ન્યકાંતાસક્રચેતસામ્ ॥ ૩ ॥ પૂર્વ દોહા ॥ પરનારી
લોહુપ થકે, કરાંલપિંગ દુઃખ દીઠ ॥ કહે ચક્રાયુધ સ્વામીને,
કવણુ હુઓ કહો છઠ ॥ ૩ ॥ પ્રભુ સંખંધ કહે તેહનો, કરાંલ
પિંગ જસ નામ ॥ પર્યદ સ્થિર ચિત્ત સાંભલે, કરિય પ્રભુને
પ્રણામ ॥ ૪ ॥

॥ ઢાલ ॥ દેશી રસિયાની ॥ કુંથુ જીણેસર
કેસર મીની દેહમી રે લો ॥ એ દેશી ॥

ભવિયણ, વિપથ ન સેવો વિરૂઓ દુઃખદાયી મણુ રે લો ॥

કહે છન શાંતિય રે લો ॥ ભગ ॥ શ્રેષ્ઠ ॥ નલપુર પુર રો

હામણું રે લો ॥ સુણો મન ખાંતેજી રે લો ॥ ભ૦ ॥ તિહાં નલ
 પુત્ર નરેન્દ્ર રાજ્ય કરે ગુણી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ ઉજ્જવલ જે
 હની કીર્તિ ચિહ્ન દિશિમાં સુણી રે લો ॥ સુણો મન ॥ ૧ ॥
 ભ૦ ॥ તેહને પાપાલીષ્ટ પુરોહિત છે ભલો રે લો ॥ ક૦ ॥
 ભ૦ ॥ નામ કરાલથી પિંગ અછે તસ નિર્મલો રે લો ॥ સુ૦ ॥
 ભ૦ ॥ શાંતિ કરમ માંહિ ડાહ્યો અતિ રલિયામણો રે લો ॥ ક૦ ॥
 ભ૦ ॥ રાયતણે મન માન્યો લોક નમે ધણો રે લો ॥ સુ૦ ॥ રા
 ભ૦ ॥ તિણ પુરમાં એક ઇચ્છતનય વાસો વસે રે લો ॥ ક૦ ॥
 ભ૦ ॥ નામે તે પુષ્પદેવ ધનેકરી ઉદ્ધસે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥
 જોહને પુરોહિત સાથે, પ્રીતિ અછે ધણી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥
 રાત દિવસ રહે ભેલા, હોંશ હૈયા તણી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૩ ॥
 ભ૦ ॥ તે વ્યવહારી ધરે, નારી સારી અછે રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥
 રૂપવંતી ગુણવંતી, પતિ મનમાં રૂચે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥
 નામે તે પ્રધુમ્ન, સિરી રતિ સારસી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ દેખી
 તે પુરોહિતના, મનમાંહે વસી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ ભ૦ ॥ થયો
 વિષયાભિલાષી, નાખી લાજને રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ રાત દિ
 વસ તે દોડે, નરવર કાજને રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ એક દિવસ તે
 ઉપર, નૃપ રીઝ્યો અતિ રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ મારો મનોવાંછિત
 કહે, હર્ષે ભૂપતિ રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥ ભ૦ ॥ વિષયાનો ઉમા
 હો, વાહ્યો તે ધસી રે લો ॥ ક૦ ॥ રાજન મનોવાંછિત વર આ
 યો, ઇચ્છા છે ઇસી રે લો ॥ સુ૦ ॥ રાજન પુરમાં મન માની
 તી, નારીશું રમું રે લો ॥ ક૦ ॥ રાજન મન માન્યા સુખમાંહિ,
 કાલ હું નિર્ગમું રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ રા૦ ॥ મન શરમાણો
 બોલે, બંધાણો કહે રે લો ॥ ક૦ ॥ સાંભલ વાત પુરોહિત

તુજ, સાથે દિલ જે વહે રે લો ॥ મું ॥ કહે નૃપ તે સાથે તુજ
 રમવું, અવર ન મચ્છવી રે લો ॥ કં ॥ ધરજે વાત પુરોહિત
 એહ, કહી જે પ્રોછવી રે લો ॥ મું ॥ ૭ ॥ કહે નૃપ એહથી
 જો વિપરીત તું, આલીશ એકદા રે લો ॥ કં ॥ કહે નૃપ ફર
 શું તુજ શીર દંડ, અન્યાયી પરે તદા રે લો ॥ મું ॥ માની નૃપની
 વાણી નિર્ગલ, તે પુરમાં થયો રે લો ॥ કં ॥ આગલ ઉચો ઊંચ
 વલી તે, ઉકરડે ગયો રે લો ॥ મું ॥ ૮ ॥ ભમતો પુરમાં તે
 દિન રાત કે, માતા સાંઠે જ્યું રે લો ॥ કં ॥ ફરતો પરનારીશું
 કેલિ, કુલાગત સવિ તમ્યુરે લો ॥ મું ॥ એક દિન મોહો
 તે પુષ્પદેવની, નારી ઉપરે રે લો ॥ કં ॥ રાગે અંધ થયો તે
 ચિતે, ચિત્તને અંતરે રે લો ॥ મું ॥ ૯ ॥ કેમ એ નારી નારી
 પ્યારી, મદારે વશ થયો રે લો ॥ કં ॥ દેખી એહના મુખનું
 શૂલ કે, મુઝ દિલ ઉત્તરે રે લો ॥ મું ॥ ભં ॥ એમ ચિતી
 તમે આરી, દારીશું મલી રે લો ॥ કં ॥ દાખી તેહની આ
 ગળ સધળી, વાત એ મન રળી રે ॥ મું ॥ ૧૦ ॥ ભદ્રે
 તેમ ફર જેમ તુજ સ્વામિની, મુઝને આદરે રે લો ॥ કં ॥
 મુજને કાનુ કાનુ તમ દીદાર, દિયામાં સાંભરે રે લો ॥ મું ॥
 માનિશ તાહરો પાડ નિરંતર, જીવિશ જહાં ભગે રે લો ॥ કં ॥
 ફરજે મુજ ઉપર અનુકૂલ, મનાવી આલગે રે લો ॥ મું ॥ ૧૧ ॥
 પામી અવસર તેણી દાસીયે, વાત સર્વે કહી રે લો ॥ કં ॥ નિમું
 છી શીલવંતી એ વાત, નિખર માની નહીં રે લો ॥ મું ॥ રે
 રે પિંડ બૂદી શું બોલી, બોલ તું એદવારે લો ॥ કં ॥ બૂલપુર
 માંદે બદ્ધ વિરલ, વસે એ બેદવારે લો ॥ મું ॥ ૧૨ ॥ દુવે મુખ એહ
 વાનું લેહ, પાપી આતમા રે લો ॥ કં ॥ બહેની ચિરંજીવો મુઝ વા

લમ, અવરની નહી તમા રે લો ॥ સુ૦ ॥ ફરીને દાસી કહે તુજ
 વાત, ન માને એ કિમે રે લો ॥ ક૦ ॥ કહેણ ન ચાલે ઘણાં મુજ,
 કાંઈ કરો તુમે જે ગમે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૩ ॥ પામી અવસર એક
 દિવસ તે, આવીને કહે રે લો ॥ ક૦ ॥ વહેલી કરો કરણા મુજ
 ઉપર, વિરહે તન દહે રે લો ॥ સુ૦ ॥ કહેવા લાગી તે એમ ન
 ઘટે, તુમને જોલવું રે લો ॥ ક૦ ॥ જો જાણે તુમ મિત્ર તો થાયે,
 ઘણાં કાંઈ અલિનવું રે લો ॥ સુ ॥ ૧૪ ॥ ભ૦ ॥ નિસુણી વાણી
 પુરોહિત, થયો જનમાં ખુશી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ જાણી તે
 અગુફલ, કહે ફરીને હસી રે લો ॥ સુ૦ ॥ કહે તેહને એ
 મ કરવું, જેમ તુમ નાહલો રે લો ॥ ક૦ ॥ સુંદરિ તો પૂરાયે આ
 પણ, ચિત્ત ઉમાહલો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૫ ॥ ભ૦ ॥ કહી એકાં
 તે તેણે નિજ, કંતને વાતડી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ નિસુણી મન
 માં સૂધી, તસ ઇર્ષ્યા ચઢીરે લો ॥ સુ૦ ॥ મન ભાગ્યું દિલમાંહે,
 રીઝ રહી નહીં રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ જગમાં એહ શિરે, ભૂંડી
 કરણી સહી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૬ ॥ ભ૦ ॥ હવે તેણે કીધી નૃપશિર,
 વેદન આકરી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ મંત્ર બલે કરે પાસે, પુરોહિત
 આકરી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ કહે રાજન પુરોહિત, ટાલો વેદનીરે
 લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ કરો ઉપકાર એ મુજ તો, વિલસું મોદનીરે લો
 ॥ સુ૦ ॥ ૧૭ ॥ ભ૦ ॥ મંત્ર થકી તેણી વારે, વેદન તતક્ષણે રે લો
 ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ તુષ્ટ થયો રાજેશ્વર, વર માગો ભણે રે લો ॥ સુ૦ ॥
 ભ૦ ॥ વિપ્ર કહે સુણ રાજન, માહરી વિનતિ રે લો ॥ ક૦ ॥
 સાહેબ મુજને એહ મગાવી આપો કંઈ વિનતી રે લો ॥ સુ૦ ॥
 ॥ ૧૮ ॥ રાજન છે કિંજલપદ્મીયે, સુસ્વર પંખીયાં રે લો ॥ ક૦ ॥
 રા૦ નામથકી કિંજલપ, બહુમે પરખિયાં રે લો ॥ સુ૦ ॥ રા૦ ॥ એ

પુષ્પદેવને મૂકા, જમને લાવશે રે લો ॥ ૬૦ ॥ રાના ચાંપ કરી
 રિ કારજ, વહેલો આવશે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૯ ॥ રા૦ ॥ કહે તેડી પુ
 શ્પદેવને, કાજ કરો તુમ્હે રે લો ॥ ૬૦ ॥ રાના તુમ આદેશ પ્રમાણ
 જઈ લાતું અમે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ઘેર આવી એક ભૂમિ, શ
 હ સત્વર કર્યો રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ તે ઉપર એક ચંત્ર પદ્યક
 લેઈ ધર્યો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ શીખવિયું સેવકને, જખ
 આવે રહી રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ ચંત્રશય્યા બેસારી, નાખે જો
 મહિં રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ તે જાનો મુઝ પાસે, પુરોહિત લા
 વજો રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ કામ કરીને જિહાં છું, તિહાં તુમે
 આવજો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૦ ॥ ચાલણ ને મિય જઈ તે, વ
 નમાં ઉતર્યો રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ તતક્ષણ તેહ પુરોહિત હર્ષ હૈ
 ચે ભર્યો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ પુષ્પદેવને મંદિર, તે આગ્યો
 વહી રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ કૂડ તણી રચના તેણે, મુખે નાં, વ લ
 હી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૨ ॥ ૨૦ ॥ પદ્મસિરીયે ચંત્ર, પદ્યકે
 બેસારીયો રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ તતક્ષણ તે ઉછલી ને, ભોંય સિ
 ધાવિયો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ ભાગ્યું તેહનું અંગ, થયું સવિ
 ભજઈ રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ કમકાણી સવિ સંધિ જયું, જીતું
 ખાંજઈ રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૩ ॥ ૨૦ ॥ આંધી મૂરને બંધે, શેઠને
 આપીયો રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ ઉપાડી કઠપંજરમાં, તસ સ્થાપિ
 યો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ ચાલ્યા કોમ દેશાંતર, ખટમાસી રહ્યા
 રે લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ કાજ કરીને વલીયા, નવિ કોણે લહ્યા રે લો
 ॥ સુ૦ ॥ ૨૪ ॥ ૨૦ ॥ નિજ પુર આવી મીણે, લેપ કર્યો તેને રે
 લો ॥ ૬૦ ॥ ૨૦ ॥ ચહોડ્યાં પંચ વર્ષનાં પિંછાં અતિ બને રે
 લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ જઈ દરબારે ભેટ કર્યો તે બૂપને રે લો ॥

કં ॥ લં ॥ રીઝયો રાજા જોર, દેખી તસ રૂપને રે લો ॥
 સું ॥ રપાલના રાજા બહુ ગ્રહિયાં પશુ મારગ, માંહે મરી ગયાં
 રે લો ॥ કં ॥ રાં ॥ આઘ્યો એ ઈહાં કણે એક એ, દિવ બહુ
 દિન થયા રે લો ॥ સું ॥ રાજા કહે એ પંખી માણસ, સરિખો
 કેમ અછે રે લો ॥ કં ॥ રાં ॥ કહે બોલાવો એહને, મુઝ મનમાં
 રૂચે રે લો ॥ સું ॥ રક ॥ લં ॥ લઘ કરમાં તે પ્રાજન, આર-
 દીયે ધણું રે લો ॥ કં ॥ લના બોલતું પંખી નૃપ, આગલ બહુ
 શું ભણું રે લો ॥ સુનાલના તે કહે કિં જલપામિ, તસ વાણી
 મુણી રે લો ॥ કં ॥ રાજા દિવ બોલખોયો ભાંખે, વળતું તે
 ભણી રે લો ॥ સું ॥ રગ ॥ રાં ॥ કહે પુષ્પદેવ એ મુઝ, પુરો
 હિત સારિસો રે લો ॥ કં ॥ રાજા હાથ તણે આરીસે, કરકું
 કણ કિસ્થો રે લો ॥ સું ॥ રાજા જૂવો નિરખી જેમ, સંદેહ
 રહે પશે રે લો ॥ કં ॥ રાં ॥ પરખીને નિરખતાં, તે જાણ્યો
 ખરો રે લો ॥ સું ॥ રત ॥ રાં ॥ પૂછે એ શું કારણ, મુઝ દાખો
 તુમે રે લો ॥ કં ॥ રાના કહે પુષ્પદેવ કહતાં, લાજુ છું અમે રે
 લો ॥ સું ॥ રાના વાત મુણીને મનમાં, નૃપ કોપ્યો ઘણો રે લો
 ॥ કં ॥ રાં ॥ કહે આરક્ષક નરને જઘ, એહને હણો રે લો ॥
 સું ॥ રદ ॥ લં ॥ કરીય કદર્યના પુર, શેરીમાં ફેરીયો રે લો
 ॥ કં ॥ લં ॥ જઘ વધ ભૂમે નૃપ, મુલદે તે મારીયો રે લો ॥
 સું ॥ લં ॥ ગયો નરકાવનિ તાજી, જિહાં અવધુતલી રે લો
 ॥ કં ॥ લં ॥ આલિંગાવે અમુર, પચારે વળી વળી રે લો ॥
 સું ॥ કં ॥ લં ॥ ભમશે તે બહુ કાલ, લગે સંસારમાં રે લો
 ॥ કં ॥ લં ॥ રહે એમ વિષય નહયા ભવ, કારાગારમાં રે લો ॥
 સું ॥ લં ॥ છટે ખંડે દાલ, કહી શતાવીશમી રે લો ॥ કં ॥

સં ॥ શાંતિપ્રભુની દેશન, સુણે સાકર સમી રે લો ॥ સું ॥
 ૩૧ ઇતિ ચતુર્થ વ્રતોપાર કરાલપિંગલ પુરોહિત કથાનકમ્ ॥૪॥

અથ શ્રી શીયલની ચૂનહીની સઘાય.

(વીર કહે ગૌતમ સુણે, એ દશી)

રે જીવ વિષય નિવારીએ, નારી શિર શો નેહોરે ॥ મુંજ મૃ
 જાલ તણી પરે, અટક દેખાવે છેહો રે ॥ રે જીવ ॥ ૧ ॥ ખટ ખંડ
 કેરો રાજ્યો, આપ તણે અંગ જાતો રે, ચૂલણી ચૂકી મારવા,
 અવર કહું કિશી વાતો રે ॥ રે જીવ ॥ ૨ ॥ જનમ લગે
 જે વાલહી, સૂરીકંતા નારો રે ॥ કંઠઠવો અંગૂઠો, માર્યો નિજ
 ભરતારોરે ॥ રે જીવ ॥ ૩ ॥ ચંદ્રવદની મૃગ લોચની, ચાલંતી
 ગજ ગેલોરે ॥ રૂપે દિસે રૂપડી, પિણુ તે વિપની વેલોરે ॥ રે જીવ ॥
 ૪ ॥ વિષયારસ વિષ વેલડી, શેલડી, સેવો અંગો રે ॥ પંડિતજનને
 લોખવે, ક્ષણમાં દાખે લંગોરે ॥ રે જીવ ॥ ૫ ॥ નારી વિષય વિ
 જાસીયો, દશકંધર દશ શીશો રે ॥ રાજ રમણી હારી કરી, ન-
 રક પડે નિશ દીશો રે ॥ રે જીવ ॥ ૬ ॥ એક ઇંદ્રી પરવશપણે,
 અંધન પામે જીવો રે ॥ મયંગલ મોહો હાથણી, અંધ પડ્યો કરે
 રીવો રે ॥ રે જીવ ॥ ૭ ॥ મધુકર મોહો માલતી, લેવા પરિમલ પૂરો
 રે ॥ કમળ મિલતે માંહિ રહ્યો, જળ આયમિયો સૂરોરે ॥ રે જીવ ॥
 ૮ ॥ દીપ શિખા દેખી કરી, રૂપે મોહો પતંગો રે ॥ એના કારણ
 લોભીયો, હોમે આપણો અંગો રે ॥ રે જીવ ॥ ૯ ॥ નાદ વિનોદ
 વેંધીયો, હરણ હણ્યો નિજ બાણો રે ॥ રસના ફરસે માંજલો, ખાં
 ઘ્યા ધીવર જાણો રે ॥ રે જીવ ॥ ૧૦ ॥ પંડિત શીલવિજય તણા,
 શિશ્યદીય આશીયો રે ॥ શીલ સુરંગી ચૂનડી, તે સેવો નિશદિશો
 રે ॥ રે જીવ ॥ ૧૧ ॥

॥ અથ શ્રી પરસ્ત્રી નિરખવા ઉપર લાવણી ॥

ચતુર પરનારી મત નિરખો ॥ આવણ કેરી રેન અધેરી બી
જલીકો ચમકો ॥ રાવણ મોઠા રાય કહાવે, લંકા ગઢ બંકો ॥
પાપ કરીને નરક પોહોંચીયો, દુઃખ પાયો અધકો ॥ ચં ॥ ૧ ॥
ધાતકી બંકો રાય પદ્માત્તર, દ્રૌપદીને હરતો ॥ કૃષ્ણ નરેસર કરે
ખુવારી, જખ પુણ્ય હુવો હલકો ॥ ચં ॥ ૨ ॥ કીચક રાય મહાદુઃખ
પાયો, ભોમેંસું અધકો ॥ નારી દ્રૌપદી નેહુ વિચારી, ભવ ભવમેં
ભટકયો ॥ ચં ॥ ૩ ॥ પરનારીકો રંગ પતંગ હે, પોવલકો ઝલકો ॥
આસખુંદ જખ લગે તાવડા, ઢલકે જાગે ઢલકો ॥ ચં ॥ ૪ ॥ પર
નારીકો સ્નેહ કરતાં, ધન જાશે ધરકો ॥ દુજા દેખ કર કરે ખુ
વારી, જખ વનમેં ભટકયો ॥ ૫ ॥

॥ અથ રૂપવિજયજી કૃત શ્રીથૂલિભદ્ર સદ્વાય ॥

॥ આંખો મોયો હે આંગણે, પરિમલ પુહવી ન માય ॥
પામે પૂલી હે કેતકી, ભ્રમર રહ્યો હે હુભાય ॥ આંખો ॥ ૧ ॥
એ આંકણી ॥ આવો થૂલીભદ્ર વાલહા, લાછલદેના હો નંદ ॥
તુમ શું મુઝ મન મોહિયું, જિમ સાયરને ચંદ ॥ આં ॥ ૨ ॥
મુગુણાસાયે હો પ્રીતકી, દિન દિન અધિકી હો થાય ॥ બેઠો
રંગ મજાકો, કદીયે ચટક ન જાય ॥ આં ॥ ૩ ॥ નેહુ વિ
હુણા કે માણસાં, જેહવાં આવલ પૂલ ॥ દીસંતાં રલીઆમણાં,
પણ નવિ પામે હે મૂલ્ય ॥ આં ॥ ૪ ॥ કોયલકી ઢહુકા કરે,
આંખે લેહેકે રે લુંખ ॥ થૂલિભદ્રે મુરતરે સારિખો, કોશ્યા કણુયર
કંખ ॥ આં ॥ ૫ ॥ થૂલિભદ્રે કોશ્યાને બૂઝવી, દીધો સમકિત
માર ॥ રૂપવિજય કહે શીલથી, લહિયે મુખ અપાર ॥ આં ॥ ૬ ॥

॥ શ્રી ક્ષમાકલ્યાણજી કૃત શ્રી થૂલિભદ્ર સંઘાય ॥

॥ તીરથ તે નમુરે ॥ એ દેશી ॥ શ્રીમહાવીર જિનેસર ॥
 ત્રિભુવન ગુરુ ॥ તમુ અઠમ પદધાર ॥ શ્રીથૂલિભદ્ર નમો ॥ ૧ ॥
 પાડલીપુર સોહામણું, મહી મંડલુ ॥ તિહાં પાયો અવતાર ॥ શ્રીં
 ॥ ૨ ॥ નંદ નરિંદ મંત્રીશ્વર, ગુણ આગર ॥ શ્રી સકડાલ સુપુત્ર
 ॥ શ્રીં ॥ ૩ ॥ લાછલદે નંદન ભલો, મુનિ ગુણનિલો ॥
 નાગર દ્વિજ કુલ દીપ ॥ શ્રીં ॥ ૪ ॥ શ્રી સંભૂતિવિજય ગુરુ, પૂરવ
 ધર ॥ વ્રત લીધાં તમુ પાસ ॥ શ્રીં ॥ ૫ ॥ કોરયા વેશયા પ્રતિબોધવે,
 સદગુરુ તવે ॥ દુઃખર દુઃખર કાર ॥ શ્રીં ॥ ૬ ॥ ચૈદ પુરવ શિષ્યો મ
 લી, શ્રૂત કેવળી ॥ શ્રી ભદ્રબાહુ સમીપ ॥ શ્રીં ॥ ૭ ॥ સં-
 યમ પાલ્યો નિર્મલો, ત્રિવિધે ભલો ॥ જંગમ યુગ પ્રધાન ॥ શ્રીં
 ॥ ૮ ॥ પંચ માસ પંચ દિન સહી, ઉપર કહી ॥ વરસ નવાણું
 આપ ॥ શ્રીં ॥ ૯ ॥ કરી અણસણ આરાધના, શુભ વાસના ॥
 પહોતા સ્વર્ગ મઝાર ॥ શ્રીં ॥ ૧૦ ॥ ચુલશી ચોવીશી લગે, જ
 સ ઝગસગે ॥ રહેશે જેનું નામ ॥ શ્રીં ॥ ૧૧ ॥ વસુ યુગ વસુ
 ચંદ્ર વતસરે (૧૮૨૮) પાડલીપુરે ॥ જમુ પદ થાપના કીધ ॥
 શ્રીં ॥ ૧૨ ॥ વાયકે અમૃત ધર્મનો, યુલે શુભ મનો ॥ શિષ્ય
 ક્ષમાકલ્યાણ ॥ શ્રીં ॥ ૧૩ ॥ ધતિ ॥

॥ અથ શ્રી ક્ષમાકલ્યાણજી કૃત સુદર્શન

જોઠની સંઘાય લિખ્યતે ॥

॥ અલવેલાની રશી ॥ રીલ રતન જતને મરો રે લો, બેહ-
 થી સદુ મુખ થાપ રે સહુલે, ચેઠ સુદર્શનની પડે રે લો, સંકટ

સહુ મિટ જાય રે ॥ સં ॥ શીં ૦૧ ॥ અંગદેશ ચંપાપુરી રે લો, દધિ-
 વાહન ભુપાળ રે ॥ સં ॥ અભયા પ્રમુખ અતેરિ રે લો, મુંદર
 તનુ સુકમાલ રે ॥ સં ॥ શીં ૦૨ ॥ શેઠ મુદરસણુ તિહાં વસે રે લો,
 નારી મનોરમ કંત રે ॥ સં ॥ કામસમો રૂપે કરી રે લો, વ્રતધારી
 ગુણવંત રે ॥ સં ॥ શીં ૦૩ ॥ અભયા રાણી એકદા રે લો ॥ કેળવી
 કૂડ મંડાણુ રે ॥ સં ॥ કાઉસગ કરતા શેઠજી રે લો ॥ અણાચ્યા
 નિજ ઠાણુ રે ॥ સં ॥ શીં ૦૪ ॥ ઉપસર્ગ કીધા આકરા રે લો,
 પિણુ નવિ ચુક્યા તેહ રે ॥ સં ॥ આલ અલીક દિયો તિણુ રે લો,
 નૃપ નહીં સદહે એહ રે ॥ સં ॥ શીં ૦૫ ॥ શેઠ ભણી પુછે ધસો
 રે લો, કહો એ ક્વણુ વૃતાંત રે ॥ સં ॥ શેઠ મુખે બોલે નહીં રે
 લો, રૂઠ્યો ભુપ અત્યંત રે ॥ સં ॥ શીં ૦૬ ॥ મારણુ હુકમ કીધો તદા
 રે લો, કીધ વિટંબના ભૂર રે ॥ સં ॥ તસ ધરણી કાઉસગ રહી
 રે લો, કષ્ટ કરેવા દૂર રે ॥ સં ॥ શીં ૦૭ ॥ શાસનમુરી સાંનિધિકા
 રી રે લો, પ્રગટ્યો પુણ્ય પંડુર રે ॥ સં ॥ સૂળી સિહાંસન થયો રે લો,
 શીલ પ્રભાવ સતુર રે ॥ સં ॥ શીં ૦૮ ॥ રાજ બહુ આદર કરી
 રે લો, પહુંચાવે નિજ ગેહ રે ॥ સં ॥ સખ અપરાધ અમાવિયો
 રે લો, આપ્યો મુજસ અછેહ રે ॥ સં ॥ શીં ૦૯ ॥ અનુક્રમે
 સંયમ આદર્યો રે લો, સાર્યાં આતમ કામ રે ॥ સં ॥ કેવળ લહી
 મુગતે ગયા રે લો, શેઠ મુદરસણુ સ્વામ રે, ॥ સં ॥ શીં ૦૧૦ ॥ મગધ
 દેશ પાડલીપુરે રે લો, વાંદે શ્રી મુનિ ભાંજુરે ॥ સં ॥ અમૃત
 ધર્મ સંચોગથી રે લો, શીખ્ય ક્ષમાકલ્યાણુરે ॥ સં ॥ શીં ૦૧૧ ॥

॥ અથ રતનચંદ્રજી કૃત વિજય શેઠની સહાય.

સુકલ પક્ષ વિજયા વ્રત લીન, શેઠ કિસન પખરો જાણુ,

ધન ધન આવક પુન્ય પ્રભાવક, વિજયશેઠ ને શેઠાણી ॥ ધ૦ ॥ ૧ ॥
 સજ સિણગાર ચઢી પિયમંદીર, હિય હરખ ઝોર હુલસાની ॥
 તીન દીવસ મુજ વરત તણા તે, શેઠ બોલે મધુરી વાણી ॥ ધ૦ ॥
 ૨ ॥ વચન મુણીને તો નીર ઢલીયાં, વદન કમલે થઇ બિલખાં
 ની, પ્રેમ ધરી પદમણીને પૂછે, થેં કિમ થેં વીલખાણી ॥ ધ૦ ॥ ૩ ॥
 શુકલ પક્ષ વ્રત ગુર મુખ લીતો, થેં પરણો દૂલ રાણી ॥ દૂલ નાર
 મારે બેન બરાબર, ધન ધીરજ થારી હો રાણી ॥ ધ૦ ॥ ૪ ॥ હિ
 યે હાર સિણગાર સજ સખ, સ્યાંમ ઘટાહિય ઉલસાંનિ ॥ વરસાકાળ
 અંતિ ઘણો ગરજે, ચિહ્ન ધારા વરસે હો પાંણી ॥ ધ૦ ॥ ૫ ॥ એકસી
 જ્યા ને દોનું પરખળ, તો પિણ મન રાખ્યા હુલસાંની ॥ ૫૮ ૨
 સ માસ દુવાદસ ખાસર, સરસ સમજ હિય હુલસાંની ॥ ધ૦ ॥ ૬ ॥
 મન વચ કાયા અખંડત નિરમલ, શીલ પાળ્યું સાચું જાણી ॥ વિમ
 લકેવલિ કરી પ્રસંસા, થે દોનું ઉત્તમ પ્રાણી ॥ ધ૦ ૭ ॥ પ્રગટ હોયા
 સજમ વ્રત લીતો, મોહ કર્મ કીયા ધુળધાની ॥ રતન ચંદ કર જોડી
 વીનવે, કેવળ લે ગયા નિરવાણી ॥ ધ૦ ॥ ૮ ॥

॥ અથ જ્ઞાનવિમ્લજી કૃત સતિાની સચાય ॥

॥ ઘોષીકા તૂં ઘોળે મનનું ઘોતીયું રે એ દશી ॥ જનક
 મુતા સીતા સતીરે, રામચંદ્રની ધરનારી રે, કેકેયી વર અનુ
 ભાવથી રે, પોહતા વનહ મઝારિ રે ॥ ૧ ॥ શીલવંતી સીતા વંદીયે
 રે ॥ એ આંકણી ॥ અંતિ રૂપે રાવણે હરી રે, તિહાં રાખ્યું શીલ
 અખંડ રે ॥ રાવણ હુણી લંકા પ્રાહી રે, લક્ષ્મણ રામ પ્રચંડ રે ॥ સી૦
 ૨ ॥ અનુક્રમે અયોધ્યાયે આવિયા રે, કર્મવશિ થયું દુઃખ રે ॥ મ
 ર્ણવતી વને એકલી રે, મુકી પોણ થયું મુખ રે ॥ સી૦ ૩ ॥ લવ

ને કૂસ સૂત પરગડા રે, વિદ્યાવંતા વિસાલ રે ॥ અનુક્રમે ધીજે
 ઉતર્યોરે, જળ થયું અગ્નિની ઝાળ રે ॥ સીં ૪ ॥ દિક્ષા મહી
 સુરપતિ થયારે, અચ્યુત કટપે તેહ રે ॥ તિહાંથી ચવી લવ
 અંતરે રે, શિવ લહેસે ગૂણ ગેહ રે ॥ સીં ૫ ॥ લવ કૂસ હનુમાનજી
 રે, રામ લહ્યા શિવ વાસ રે ॥ રાવણુ લક્ષ્મણ પામર્યે રે, જન ગણ
 ધર પદ ખાસ રે ॥ સીં ૬ ॥ પદ્મચરીત્રે એહનારે, વિસ્તારે અધિકાર
 રે ॥ જ્ઞાનવિમળ ગુરૂથી લહ્યો રે, સુખ સંપતિ જયકાર રે ॥ સીં ૭ ॥ ધૃતિ

॥ સ્ત્રી ભરતારનો શીયલ ઉપર ભાવ. ॥

પ્રહુ ઉઠી રે પાંચ પરમેષ્ઠી સદા નમું, મન શુદ્ધેરે જેનેચરણે
 નિત્ય નમું; ધુર તેહને રે અરિહંત સિદ્ધ વખાંણિએ, તે
 પછીરે આચારજી મન આંણીયે. ૧ આણિએમન લાવ મુઘે,
 ઉપાધ્યાય મન રલી; જે પત્તર કર્મ ભૂમિ માંહી, સાધુ
 પ્રણમો તેહ વળી; જેમ કળ પક્ષે શુક્લ પક્ષે, શિયળ પાદ્યો
 તેં સુણો; ભરતારને સ્ત્રી વિનયતેહનો, ચરિત્ર લાવે મેં ભણ્યો. ॥
 ૨ ॥ ભરત ક્ષેત્રે રે સમુદ્ર તીરે દક્ષિણ દિસે, કંઠ દેશેરે વિજય શેઠ
 શ્રાવક વસે; શીળવ્રત રે અંધારા પક્ષનો લીયો, બાળપણમાં રે
 એવો નિશ્ચે મન કીયો. ॥ ૩ ॥ મન કીયો એવો તેણે નિશ્ચે, પક્ષ અં
 ધારો પાળશું; ધરિ શીયળ નિશ્ચે એહ રીતે, નેમ દુષણ ટાળ
 શું. એક છેય સુંદર રૂપ વિજયા, નામે કંન્યા ત્યાંહાં વળી. તિ
 જે શુક્લ પક્ષનો શીયળ લિધો, મુગુરુ જોગે મન રળી. ॥ ૪ ॥
 કર્મ જોગે રે માંહોમાંહે તે બેહુ તણો, શુભ દિવસે રે હુઆ વિ
 વાહ સોહામણો; તવ વિજયા રે, સોળ શણગાર ભલા કરી, પિ
 યું મંદિર રે પોહતી મન ઉલટ ધરી. ॥ ૫ ॥ મન ધરી ઉલટ પ્રગટ

પાહતી, પિયુ પાસે સુંદરી; તે દેખી હરખો શઠ બોલ્યો, આ
જ તો છે આખડી; મુજ શીળ નિમ છે પક્ષ અંધારો, તેહનાં દિન
તિન છે; તે નિયમ પાળી શુકલ પક્ષે, ભોગ ભોગવશું પછે. ॥૬૥॥
એમ સાંભળી રે, તવ વિજયા વિળખી થાએ; પિયુ પુછે રે, કાં
ચિંતા તુજને થાએ; તવ વિજયા રે કહે શુકલ પક્ષનો મેં લિયો,
બાળાપણે રે વ્રત થાયો નિશ્ચે કિયો. ॥૬૭॥ કીયો નિશ્ચે બાળપણ
માં, શુકલ પક્ષ વ્રત પાળશું; ઉભય પક્ષ હવે શીયળ પાળી,
નેમ દુપણ ટાળશું, તુમ અવર નારી પરણીને, હવે શુકલ પક્ષ
મુખ ભોગવો; કષ્ટ પક્ષે નેમ પાળી, અલિખલ એમ ભોગવો, ॥૬૮॥
તવ વળતો રે તસ ભરતાર કહે ધસો, પદ રહું તેહ છાંડી રે શીળ
મખળ બેઠ પાળશું; એહ વારતા રે માત પિતાને ન જણાવશું. ॥૬૯॥
માત પીતા જખ જણશે તવ, દિક્ષા લેશું ધરી દયા; એમ અલિ
ખલ લેખને, ભાવ ચારિત્રીયા થયા, એકત્ર સંન્યા સેવન કરતાં,
ખડગ ધારા વ્રત ધરે; મન વચન કાયાએ કરી, શુદ્ધ શીળ બે
ચિત ધરે. ॥૭૦॥ વિમળ કેવળી તામ અંખા નયરીએ, તતખિણ
આવી સમોસર્યા એ; આણી અધિક ત્રિવેક શ્રાવક જનદાસ
કહે વિનય ગુણ પરવર્ધા એ, ॥૭૧॥ સહસ ચોરાશી સાધુ મુજ ધર
પારણા, કરે એ મનોરથ તો ફળે એ; કેવળ જ્ઞાન અગાધ કહે
શ્રાવક મુણા, એહ વાત તો નવિ બને એ. ॥૭૨॥ કિહાં એટલા સા
ધુ કિહાં વળી મુજતો, ભાત પાણી એટલો એ; તો હવે તેહ
વિચાર કરો, તુમે જિમ તિમ દીધાં ફળ હુવે એ. ॥૭૩॥ છેય એક
કષ્ટેશ શઠ વિજય વળી, વિજયા ભાર્યા તસ ધરે એ; ભાવ
જતી ગૃહ ભેખ તેહને; ભોજન દીધે ફળ હુવે એટલો એ. ॥૭૪॥
જનદાસ કહે ભગવંત તીજ માંહે, એટલા કુંજ ગુંજ કુંજ વ્રત

છે ધણાં એ; કેવળી કહે અનંત ગુંણ તસુ શીળમાં, કંઈ શુ
કલ પક્ષ તણા એં ॥૧૫॥ કેવળી મુખ સાંભળી, આવક તે જીનદા
સોરે; કંઈ દેશે હવે આવીયો, પુરે તે મનની આશોરે. ॥૧૬॥ ધન
ધન શીળ સુહામણો, શીળ સમો નહી કાઢ રે; શીળે સુર સા
નીધ્ય કરે, શીળે શીવ સુખ હોય રે. ધં ॥૧૭॥ શેઠ વિજય વિજયા
ભણી, ભક્તિશુ સોજન દેધ રે; સહસ ચોરાશી સાધુનો, પારણા
નો ફળ લેધ રે. ધં ॥૧૮॥ માત પિતા જખ પુછીયું, તેહનો શી
ળ વખાણે રે; કેવળીને મુખે જીમ મુણ્યો, તિમ કહે તેહ સુજ
ણેરે. ધં ॥૧૯॥ કંણુ શુકલ પક્ષ દંપતી, સોજન દે કોઈ ભાવેરે;
સહસ ચોરાશી સાધુનો, પારણાનો ફળ પાવે રે. ધં ॥૨૦॥ માત
પિતા જય જાણીયો, પ્રગટ એહ સંખંધ રે; શેઠ વિજય વિજયા
વળી, ચારિત્ર લે પ્રતિખંધ રે. ધં ॥૨૧॥ કેવળીની પાસે ચારિત્ર લેધ
ઉદાર, મન મમતા મુકી પાળે નિરતિચાર; અષ્ટકર્મ ખપાવી
પામ્યા કેવળ જ્ઞાન, તે મુક્તિ પોતા દંપતી સુગુણ સુજાણ, ધં ॥૨૨॥
તેહના ગુણ ગાવે ભાવે જે નરનાર, તે શીવ સુખ પામે પોહો
એ ભવને પાર; નાગોરી તપગછ શ્રી ચંદ્રકીર્તિ સૂરિરાય, શ્રી હર્ષ
કીર્તિ સૂરિ જંપે તાસ પસાય. ધં ॥૨૩॥ કળસ ॥ જીમ કંણુ પક્ષે
શુકળ પક્ષે, શીળ પાળ્યો નિર્મળો, તે દંપતીના ભાવ મુધે
સદા સહ ગુરુ સાંભળો; જીમ દુરિય દોગહ દુર જાએ, મુખ
થાએ ખહુ પરે, વળી ધવલમંગલ આવે વંછિત મુખ કુશળ
ધર અવતરે ॥

॥ રાજેમતીની પંદર તિથિઓ. ॥

જે જીવ મુખ કમળને રાજેરે, સરસતીને નમુ શુભ સાજે

રે; નમ ગુણ ગાવાને કાજે, વાલો મારો નેમ જીણુંદ ક્યારે મ
 જશે રે; પ્રભુ દેખીને દુખમાં ટંજશે; વાહાલો ૧ ॥ મારો રયામ સું
 દર ક્યારે મળશે રે ॥ જેણે રથ તોરણથી વાટચો રે, જેણે પશુઓ
 નો ભય ટાલ્યો રે, જેણે જાદવ કુળ અજવાટ્યો; વાહાલો ૨ ॥
 રાબુલ પ્રભુ રંગે રાતી રે, પિંડિ વિરહ તપે જેની છાતી રે; પંદરે
 તિથિ ઈણી પેરે ગાતી. વાહાલો ૩ ॥ પડવે તિથિ પેહુલી વખા
 હું રે, પિયું મળશે મન ઈમ જાહું રે; એને ઉપશમ રશનું ટાંહું.
 વાહાલો ૪ ॥ બીજે દુવિધ ધરમના રાગી રે, પશુ કરૂણા કરી
 મને ત્યાગી રે; જાહું શિવ રમણીના રાગી. વાહાલો ૫ ॥ ત્રીજે
 ત્રણ જોગને સાધે રે, જીન મારગ શુધ આરાધે રે; દયા વિના
 ધરમ ન વાધે. વાહાલો ૬ ॥ ચોથે ચોથું વ્રત ચિતે ધારી રે; ગ
 યા તોરણથી તણ નારી રે; વાલમજ એ વાત ન સારી. વાહા
 લો ૭ ॥ પાંચમે વ્રત પાંચને પાળી રે; જાહું દાપ સવિ તમે ટા
 ણી રે; નિજ નારીને કિમ ન સંભાળી. વાહાલો ૮ ॥ છઠે છ
 કાયને રાખી રે, અખજાને દુખમાં નાંખી રે; છુમે કુણ આગળ
 કંઈ સાખી. વાહાલો ૯ ॥ સાતમે શુભ ચિતને કીજે રે, જગજીવ
 ના ભય વારીજે રે; તો મુજને કીમ દુખ દીજે, વાહાલો ૧૦ ॥
 આઠમે આઠ કરમને તોડી રે, શીવ નારી સાથે પ્રીત જોડી રે; મુ
 જથી ન કરી એ થોડી. વાહાલો ૧૧ ॥ નવમે નવ ભવનો નેહ
 ટાળીરે, મન મોહ દશાથી વાળીરે; મુને રલવલતી ન સંભાળી.
 વાહાલો ૧૨ ॥ દશમે દશ વિધ જતી ધરમે રે, આદ્યો ચીત જ
 ણ્યો મરમેરે; મુને ઈમ પડે છે ભરમે. વાહાલો ૧૩ ॥ અગ્યારશે
 રસના ધામિરે, ઈમ શીધ હોવે કિણ કામિરે; વિણ અવગુણે
 તણએ વામિ. વાહાલો ૧૪ ॥ બારશે બુદ્ધિવંતા મીત રે, નવિ

श्री नेमिनाथनी लावणी चोक पहेंलो.

॥ श्री नेमि निरंजन आल पण्डे ब्रह्मचारी ॥ प्रभु मुખ पुन
 મકો ચંદ, અતુલ બલધારી ॥ એ આંકણી ॥ લિયે ખરાખરીકે
 મિત્ર, અભિ-મુ રસાલા ॥ રસરંગે આવે જંદુપતિ આયુધશાલા
 ॥ કહે મિત્ર મુણે પ્રભુ એ છે શંખ ઉદારા, નહિં ગિરધર પા
 ખેં એાર બળવનહારા ॥ કરકમલે લે કર શંખ બળઓ ભારી
 પ્રભુ ॥ ૧ ॥ મુણી શંખશબ્દકી ધુની અતિ વિકરાલ, બલભ
 લિયા શેષતે ફણી સક્ષ પાતાલ ॥ ચિત્ત ચમકા મનમેં ભવનપે
 તિકા ધરા, થરહર થરકયાં ત્યાં વ્યંતરપતિ ખત્રીશ ॥ મૂકી નિ

જામ ને નાસંતી સુરનારી ॥ પ્રભુ ૦ ॥ ૨ ॥ સાગર ગડયા ગિરિ
વરને ડુંગર ડાટ્યા મોડા, ત્રોડી બંધનને નાઠા ગજ રથ ઘોડા ॥
॥ ઉછલિયાં સાયર નીર ચડ્યાં કલ્લોલે, લાંગી તરવરની ડાલ
થયા હમડોલે ॥ મુદા વર માતી હાર, ઝખુડી નારી ॥ પ્રભુ ૦ ॥ ૩ ॥
સાશી સૂરજ તારા વૈમાનિકના સ્વામી ॥ સહુ કરે પ્રશંસા અ
હો પ્રભુ અંતરજની ॥ પ્રભુ ચક્ર ફેરવી, કિયો ધનુષ-ટંકારે ॥
ગિરધરની ગદા લેઈ કરમાં નેમ ફેરે લાંકારે ॥ કહો માણક મુનિ
વર ચિંતા ભઈ મુરારી ॥ પ્રભુ ૦ ॥ ૪ ॥

શ્રી નેમિનાથની લાવળી ચોક વીજો.

॥ ગુણવંતા શ્રી જિનરાય, સલાયે આવે ॥ પ્રજામ કરિ હરિ
હૃત ધરી બોલાવે ॥ મન મોહન પ્રાણ આધાર, દરશન મુજ
દીર્ઘ ॥ હો બંધવ આપણ બલની, પરીક્ષા કીર્ણ ॥ તુમે વાળો
અમરો હાથ, વઢે ગોપાલા ॥ પ્રભુ હરિનો વાળો હાથ, કમળ
જયું નાળા ॥ શ્રી નેમતણું બલ દેખી, અચરિત પાવે પ્રજામ ૦
॥ ૧ ॥ પ્રભુ લંબાવે નિજહાથ, સકલ ગુણપાણી ॥ તિહાં કરે
ખરાખર જ્ઞેર, તે સારંગપાણિ ॥ ન નમે તિલમાત્ર લગાર, ટિકા
યો ભારી ॥ જાણે હિંડોળે હિંચતો, હોય ગીરધારી ॥ દેખી બલ
અદ્ભુત તેજ અમરો આવે ॥ પ્રજામ ૦ ॥ ૨ ॥ હરિ બોલે મધુરી
વાણી, લય મન આણી ॥ લાંબે હલધરને એમ, નેમ બલ
જાણી ॥ હો બંધવ મહારા નેમ, શક્તિ અતિ મોટી ॥ મેં દીઠી
નજરે હજાર, વાત નહિં મોટી ॥ એ રાજતણાં તે કાજ, મેં બ
લા કહાવે ॥ પ્રજામ ૦ ॥ ૩ ॥ એ મહાબલિયો બલવંત છે બાલે
વેશે ॥ મુઝ રાજ ડોંસાળી એક, પલકમેં લેશે ॥ ઈમ કરતો મન

આલોચ, મહીનો દાણી ॥ ઈશુ અવસર યોસે દેવ, ગગનમેં વા
ણી ॥ કહે માણક પ્રભુ સંયમ, લેશે ભાવે ॥ પ્રણામ ॥ ૪ ॥

શ્રી નેમિનાથની લાવળી ચોક ત્રીજો.

॥ હરખો હરિ નિજ ચિત્ત સભામાં આવે, કહે રૂકમણીને
નેમ વિવાહ મનાવે ॥ એ આંકણી ॥ અતિ સુંદર બાળા ભરજે
બન મદમાતી, દીપે શશીવયણી સહસ બગીચ સોહાતી ॥ ૧ ॥
નજનો ઝાલી હાથ હરિજી લાવે, નિજ મંદિર સુંદર અંતેરિમેં
આવે, યોસે પટરાણી આઠ દવરને ભાવે ॥ કહે ॥ ૧ ॥ કોઈ
છાંટે અળીસ ગુલાલ કેસરનાં પાણી, કોઈ ઘાલે ગલામાં હાર
પુષ્પના આણી ॥ રાધા ને રૂકમણી યોસે મધુરી વાણી, હો દેવર
માહારા પરણીજે એક નારી ॥ તુમ જાદવકુલ શણગાર સમાન
સોહાવે ॥ કહે ॥ ૨ ॥ મુખ મચકોડીને પ્રભુનો પાલય ઝાલે,
શામળિયા સુંદરી એક વિના કિમ ચાલે ॥ બહુ મલી કૃષ્ણની
નાર વરણવી કેતી, નકરોજી બાલક બુદ્ધ, આલંભા દેતી ॥
વનિતાનાં સુણી વચન મુખ મલકાવે ॥ કહે ॥ ૩ ॥ બાળા
સહુ યોલી મુખમલપંતુ જાણી, માન્યોજી માન્યો નેમ પરણશે
રાણી ॥ શ્રી સમુદ્રવિજયને કૃષ્ણજી એમ કહેતાં, સહુ કરે વિવા
હની વાત આપણ નથી લેતા ॥ કહે માણક પ્રભુને પદમણી
પરણાવે ॥ કહે ॥ ૪ ॥

શ્રી નેમિનાથની લાવળી. ચોક ચોથો.

॥ મલ્યો જાદવ કેરો વૃંદ છપન કુલ કોડે, પ્રભુ કરી શણ
ગાર ને નેમ ચડ્યા વરઘોડે ॥ એ આંકણી ॥ તિહાં ભેરી નેરૂરી
પંચ શબ્દ વજડાવે, મિલી બાલા કોકિલ, કંઠે મંગલ ગાવે ॥

હાથી ઘોડે બેઠા રથ મુખપાતે, પાયક અડતાલીશ કરોડ, તે
 આગલ ચાલે ॥ મહ્યા દશે દસાર હલધર, હરિજી જોડે ॥ પ્રભુ
 રી ગણગારને, નેમ ચડ્યા વરઘોડે ॥ ૧ ॥ વાળે તંખાલુ જરી
 કિ નીશાન, બહુ સાજન મહાજન જોર ચલાવે જાન ॥ એમ
 રતાં પ્રભુજી ઉત્તરેન ઘેર આવે, દેખી મુખ નાથનું રાજુલ
 મન મુખ પાવે ॥ તખ કરતે પશુઅ પોકાર લાખો કરોડે ॥ પ્રભુ
 ૨ ॥ છોડીને પશુનો વૃંદ રથડા વાલે, ઘર આવી પ્રભુજી દાન
 સંવત્સરી ચાલે ॥ મુણી વાતને રાજુલ મૂઠા ધરણી ઢળતી, હે
 તાથ શું કીધું કોડી તિલાપો કરતી ॥ લગ્ન સંયમ દંપતી કરમ
 કિનને તોડે ॥ પ્રભુ ॥ ૩ ॥ અખ ઉપનું કેવલજ્ઞાન મુગતિમાં
 આવે, પ્રભુ સિદ્ધ પુદ્ગ અજરામર પદવી પાવે ॥ ગુરૂ રૂપ કીરતિ
 ગુણ ગાને રંગ સપાયા, મેસાણે રહી ચૌમાસ શ્રી જિનગુણ ગાયા
 ॥ મુનિ માણક લાવણી ગાવે મનને કોડે ॥ પ્રભુ કરી ॥ ૪ ॥ ઈર્ષિતા ॥

અથ શ્રી સીતાજીની સદ્વાચ.

જનક મુતા હું નામ ધરાવું, રામ છે અંતરજામી ॥ પાલવ
 હમારો મેલ ને પાપી, કુળને લાગે છે ખામી ॥ અડશે માં જો,
 માં જો માં જો માં જો ॥ અં ॥ મહારો નાહડીયો હુલવાય ॥
 ॥ અં ॥ મને સંગ કેનો ન મુહાયા ॥ અં ॥ મહારું મન માંહેથી
 અકુળાય ॥ અં ॥ ૧ ॥ એ આંકણો ॥ મેરૂ મહીધર ઠામ તજે જો,
 મધ્યર પંકજ લીગે ॥ જો જળધિ મર્યાદા મૂકે, પાંગળો અંખર
 પૂગે ॥ અં ॥ ૨ ॥ તોપણ તું સાંભળ રાવણ, નિશ્ચય શીળ
 ન ખંડુ ॥ પ્રાણ હમારો પરચોક જાએ, તોપણ સત્ય ન જંડું ॥
 અં ॥ ૩ ॥ કુણ મહીધરના મહી લેવાને, હૈડે ધાલે હામ ॥ સતી